De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 21

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 21. Jan Boucherij, Antwerpen 1891

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023189101_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

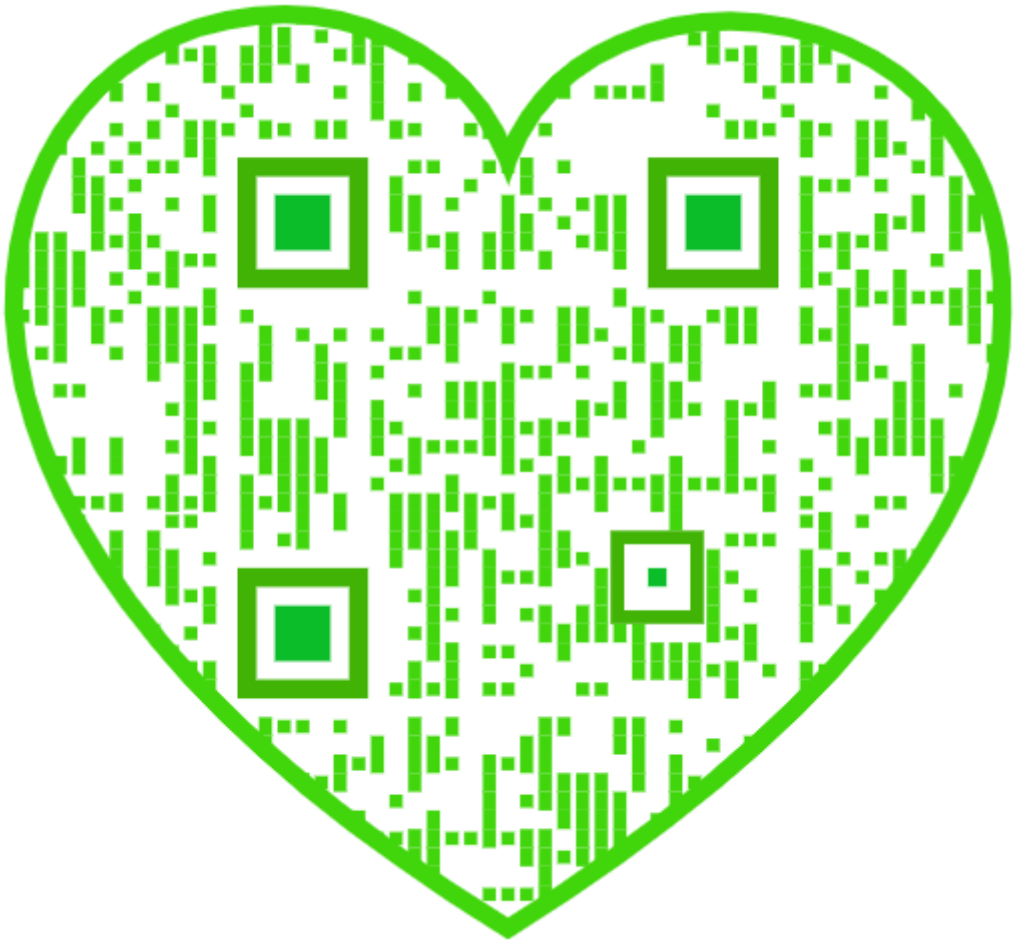

[Nummer 1]

De droom van Meester Ignatius Sonneblomme.
Eene kunstenaarsluim
door Is. Teirlinck.

DEN VRIENDE AUG. SMETS.

I.

Mijn vader zaliger heette Pieter Sonneblomme; hij was, hier op mijn geboortedorp, gedurende dertig jaren ongediplomeerde onderwijzer en bezweek, niet onder het gewicht van eenen gezegenden ouderdom - de man telde slechts vijftig - maar onder den last zijner afmattende taak.

Ik heet Ignatius Sonneblomme; ik kreeg dien onduitschen voornaam, omdat ik geboren werd in het jaar 1850, op den 1^{en} Februari, feestdag van Sint-Ignatius, den patroon mijner gemeente. Hier ben ik onderwijzer sedert omtrent twintig jaren; ik volgde mijnen vader in die bediening op en, evenals hij, zal ik - mijne versleten borst zegt het mij - niet onder het gewicht van eenen gezegenden ouderdom, maar onder den last mijner afmattende taak bezwijken.

Mijn broeder heet - of heette - Antonius Sonneblomme; hij is - of was - twee jaar jonger dan ik en zag het licht op Sint-Antoniusdag. Hij ook ging ter normaalschool en kreeg er zijn diploma. Had hij daar lust tot reizen gekregen? Of het zwoegersleven van vader - die toen reeds dood was - allerellendigst gevonden en gevreesd, in België, zulk leven te moeten leiden? Ik hel tot het laatste gevoelen over. Wat er van zij, mijn broeder Antonius verliet ons land en trok naar Amerika.

Dat is achttien jaar geleden.

Heeft Antonius ginder zijnen weg gemaakt? Ik weet het niet. Is hij er onderwijzer? Ik denk het niet. Is hij er gestorven? Ik hoop het niet. Nooit kregen wij, moeder en ik, het minste woordje van hem. Dat het vertrek van mijnen broeder Antonius en zijn voortdurend stilzwijgen moeder veel verdriet veroorzaakten en haar gauwer in het graf brachten, lijdt voor mij geen twijfel. Moeder stierf twee jaar na het vertrek van Antonius. Wat een onzer poëten - zijn naam valt mij juist niet in - zegt, schijnt mij zeer dikwijls waarheid te zijn:

> ‘Och! de ouders telen 't kind en maken 't groot met smart:
> Het kleine treedt op 't kleed, de groote treedt op 't hart!’

Ja, ik denk, dat mijn broeder Antonius, die ons zoo snel vergat, loszinnig op het hart van moeder getreden heeft. Ik durf beweren, met fierheid, dat ik nooit, nooit den voet op dit goed en dierbaar hart gezet heb; ik heb moeder nooit verlaten, heb haar geholpen in haren ouden dag, heb haar tot het laatste, tot op haar doodbed bijgestaan en getroost. Eene enkele maal heb ik haren wensch niet ingevolgd: ze wilde mij doen trouwen met Francisca Diepenbroeck, die nu non is... Moest ik er mee trouwen?.. Het huwelijk trok mij niet aan - toen niet, nu nog niet - en ik geloof waarlijk, dat ik als jongman sterven zal. Waarom zou ik trouwen?... Ik leef hier gerust, ja gelukkig en zonder zorgen - neemt ge mijne ongezonde school en mijne speelzieke jongens weg - met Victoria, eene arme, oude nicht van moeder.

Andere familie dan de hierboven opgenoemde heb noch had ik niet - zoodat met mij de Sonneblomme's zullen uitsterven, ten ware mijn broeder Antonius....

‘Meester?’

Die stem doet mij plots het hoofd wenden.

‘Meester, mag ik de koffie brengen?’

De koffie?.... Och ja, het is Victoria, die mij de noenkoffie brengen wil. Ik hoor de vraag en toch beantwoord ik ze niet: mijne gedachten zijn elders. Mijne oogen rusten op de letters van een open boek, dat ik in de hand houd - een boek over Edison en phonografen - en toch lees ik niet: mijn geest is elders; hij vliegt naar mijnen broeder Antonius, naar het verre land - Amerika! Zelden of nooit heb ik aan Amerika gedacht, weinig aan mijnen broeder

Antonius. En nu - nu denk ik er aan! Ik zweef over de zee; ik zie het nieuwe werelddeel - voor velen het land van belofte, voor eenigen het rijk der ellende! - ik bewonder de uitgestrekte, bebouwde velden, de malsche beemden, welke woestijnen en wouden vervangen; met verbazing schouw ik naar de talrijke, schoone steden, welke voor eenige jaren niet bestonden; ik denk aan de zoo geroemde vrijheid, welke ieder burger er geniet.... aan gelijke rechten en gelijke plichten.... aan het bloeiend onderwijs, dat er door elk ondersteund wordt.... aan de millioenen-rijken, welke er sterrewachten, hoogescholen en museums stichten.... aan....

Wat is het dezen middag heet! En vooral hier in mijne studeerkamer!... Mijn hoofd wordt zoo zwaar: het zijgt op mijne borst. Mijne oogscheelen worden zoo zwaar: langzaam gaan ze toe.... Mijn adem wordt regelmatiger, luider.... Zeer onduidelijk hoor ik Victoria, die van noenslaap preutelt en de schotels wascht: mijne ooren schijnen gesloten! Mijne hand laat het boek los, dat ik openhoud: het valt op den vloer.

Wil ik slapen?

II.

Ik ben in Amerika!

Hoe kwam ik er?

Ik weet het niet; maar zeker is het, dat ik er ben.... te New-York, de groote stad.... bij mijn broeder Antonius, die er fameus rijk uitziet.... Hij leidt mij rond - en zie, daar bevinden wij ons, in eene school, in eene Amerikaansche school! Hoe ik in die school kwam, weet ik ook niet.

Ik had, op mijn geboortedorp, onder eigene leiding, een weinig Engelsch geleerd, zeer weinig; met de grootste moeite en de veelvuldige hulp van het woordenboek gelukte ik er in eenen Engelschen schrijver te lezen en min of meer te verstaan. Doch Engelsch spreken kon ik niet: ik had het nooit hooren doen en men had mij verzekerd, dat het een allerlastigst werk was. En nu, hoe zonderling! hier te New-York sprak ik Engelsch als de beste, versta ik iedereen, als hadde ik hier jaren en jaren gewoond! Mijn broeder Antonius blijkt hierover zeer verwonderd - en ik niet minder.

We zijn dus - ik kan de wezenlijkheid niet loochenen - in eene Amerikaansche school, des morgens, bij den aanvang der lessen.

Hoe staar ik met beide oogen rond!

Aan de wanden der zaal staan glazen kassen en, binnen op de planken, kartonnen doozen. In eene kas zie ik eene verzameling dieren en, nevens elk dier, eene doos; in eene andere kas liggen delfstoffen en, er nevens weder, eene doos. Al deze doozen gelijken aan elkander en zijn langer dan breed of hoog.

De klas heeft niet, zooals die onzer scholen, den vorm van een rechthoekig parallelepipedum; het plafond is rond en mag met eenen halven eierdop vergeleken worden.

Al de aanwezige jongens zijn leerlingen der hoogste afdeeling. Zij zitten, zooals bij ons, op lessenaars; doch hebben schier geene boeken vóór zich. Op eene tamelijk hooge tafel, vóór de kinderen, staat een samengesteld tuig, dat ik herken.

'Een phonograaf?' zeg ik tot mijnen broeder Antonius.

'Ja!' lacht deze.

'Waartoe?' vroeg ik nieuwsgierig.

'Wacht!' is zijn eensilbig antwoord.

'En die doozen in die kassen?'

'Wacht!' herhaalt hij.

Wat kan ik anders doen dan wachten?

In eens hoor ik eene zware, zuivere stem:

'Kinderen, verspeelt uwen tijd niet.... het is negen uren!... Negen, negen, negen!... De school begint.'

Bedrieg ik mij? Mij schijnt het, dat die stem van omhoog komt - van de plaats, waar een uurwerk hangt.

Ik grijp den arm van mijnen broeder Antonius vast.

'Dat horloge? vraag ik.

'Ja,' knikt hij.

'Het spreekt?'

'Ja,' bevestigt hij.

'Hoe kan dat zijn?' roep ik uit.

'Het kan nog al meer!... Wacht!' zegt hij bedaard.

Mijne nieuwsgierigheid wordt grooter.

Nu heffen al de kinderen eenen schoonen lofzang aan: maar eene klare, schoone tenorstem komt boven alles uit: het horloge zingt mede!

'Het zingt?' vraag ik.

‘Ja - en zeer schoon, niet waar?’ antwoordt gelijkmoedig mijn broeder Antonius.

‘Wonderlijk!’ ontvalt het mij.

‘Wacht maar!’ glimlacht hij.

Men zou zeggen, dat mijn broeder Antonius pret schijnt te vinden in mijne stijgende nieuwsgierigheid.

De zang is ten einde en, om der waarheid wille, moet ik bekennen, dat deze Amerikaansche jongens beter en juister zingen dan de mijne.

De onderwijzer - mag ik hem zóo noemen? - een man van in de dertig, komt naar mij toe, groet en vraagt:

‘Mijnheer wil kennis maken met onze nieuwe onderwijsmethode?’

Ik knikte ja.

‘Welke les wil Mijnheer bijwonen?’

Welke les? Zonder na te denken, zeg ik:

‘Eene leesles!’

‘Goed!’

De onderwijzer gaat naar eene der kassen. Daar wordt ik het opschrift gewaar:

Leesboek.

‘Welhoe!’ vraag ik mijnen broeder Antonius: ‘in die kas ligt het leesboek?’

‘Ja.’

‘Ik zie nochtans geen spoor van boek.’

‘Ziet gij die doozen niet?’

‘Toch wel!’

‘In die doozen rust het leesboek.’

‘Hoe dat?’

‘Zie toe en luister.’

Dat doe ik - met de grootste aandacht. De onderwijzer opent eene der doozen, neemt er eenen hollen, zwarten cylinder uit en zegt:

‘Kinderen, neemt uw leesboek, nummer 52.... We zullen een gedicht van Longfellow lezen.... Luistert naar den voorlezer en volgt in uw boek....’

Na dit gezegd te hebben, gaat hij naar den phonograaf, die vóór de leerlingen op de hooge tafel staat, schuift de rol in het tuig en zet dit in beweging.

Ik geloof, dat ik begin te begrijpen. Ik ken de phonograaf: ik heb hem eens te Brussel gehoord en de uitvinding van Edison heeft mij ten uiterste verbaasd; ook heb

ik een werk over dat tuig gelezen. Ik hoop, dat gij, het insgelijks kent en weet hoe die wassen rollen zoo juist de menschelijke stem opteekenen en weergeven kunnen. Ik denk dus niet hier de phonograaf te moeten beschrijven.

Het raderwerk gaat, de rol draait, ik luister.

God!... welke lezing.... welke prachtige lezing!... Zacht en tevens vol klinkt de voordragende stem. Hoe klaar wordt elk woord uitgesproken; hoe juist de klemtoon op silbe en op zin gelegd; hoe treffend rijst en daalt de toon! Treurig is Longfellow's gedichten ik voel mij zoo geroerd, dat een dikke traan mijn oog ontvalt. Ja, ik ben diep geschokt! Mijn broeder Antonius ziet ernstig voòr zich. Al de jongens luisteren en volgen met gespannen aandacht; zij ook schijnen door de heerlijke lezing aangedaan. Zwijgend staat de onderwijzer nevens het wondertuig; zijn denkende blik onderzoekt zijne leerlingen; hij zelf onderwijst niet; passief is zijne bediening: hij ziet enkel na.

De lezing is gedaan. De onderwijzer legt het tuig stil.

‘Welnu?’ vraagt mijn broeder Antonius.

‘Overheerlijk!’ is mijn antwoord.

‘Niet waar?’ en hij glimlacht half spottend.

‘Met zulken volmaakten voorlezer,’ zeg ik tot den onderwijzer, ‘moeten uwe leerlingen echte meesters in het lezen worden.’

‘Ja, ze lezen goed,’ antwoordt hij, ‘en dat hoeft geen woordelijk betoog; ze hooren altijd goed en nooit slecht lezen. Het voorbeeld trekt - dat kent ge ook wel in uw land. Feitelijk wil ik het u evenwel bewijzen. Kom hier, jongen.’

Hij wenkt eenen der leerlingen, die vóór de klas komt en zeer goed het gelezen stuk wedergeeft. Zonder overdrijving durf ik beweren, dat bij ons menig onderwijzer zoo goed niet lezen kan.

De leeraar toont de kas met doozen en zegt:

‘Al de stukken van hun leesboek liggen daar - gephonographeerd; elk heeft een afzonderlijk nummer; nochtans heeft men meer dan één stuk op ééne rol.... zie....’ Hij neemt eene tweede rol en toont mij de nummers; ‘hier zijn er tien.... en merk op, dat wij kunnen beginnen, waar wij willen - en eindigen ook.’

‘En is het altijd diezelfde schoone stem, welke voorleest?’ vraag ik.

‘O neen.... het beste kan vervelend worden. Afwisseling, immer afwisseling!... Is het geen oude, goede regel!... Daar zijn rollen met vrouwestem.... eenige met kinderstem.... wij hebben bassen en tenors.... Maar onze leesles is niet gedaan....’

Hij zet weer de phonograaf in beweging.

En nu begint deze de les uit te leggen, wijst op de schoonheden van taal en stijl, op het roerende en verhevene van het gedicht, verklaart eenige min verstaanbare woorden, maakt een tal van spraak- en stijlkundige aanmerkingen, in een woord, doet al de oefeningen, welke een goed onderwijzer na eene lezing doen zoude.

Het is perfect!

‘Gebruikt gij ook de phonograaf voor het aanleeren der taal?’ vraag ik.

‘Zeker’

Hij gaat naar eene tweede kas, welke voor opschrift heeft: *Taal.*

Terwijl hij de kas opent, vraagt hij mij, welke taalles ik hooren wil.

‘Eene les over het naamwoord,’ zeg ik.

Eene rol wordt genomen en in de phonograaf gestoken - en ik hoor de schoonste les over het naamwoord, welke men hooren kan. Het is de stem niet, welke zooeven heeft voorgelezen; zij klinkt fijner, doch altijd juist en helder.

Na de les waag ik eene tegenbedenking:

‘Eene goede les - ik stem er in toe.... doch in deze school gebeurt alles bij verhaal of betoog; men benuttigt hier de socratische methode niet. Waar blijft het werk van den leerling? De leeraar - ik wil zeggen de phonograaf, is hier alles. De kinderen hebben eene passieve rol: ze luisteren en zwijgen. Ligt hier geen gevaar in? Hoe verzekert gij u, dat zij begrepen hebben? De phonograaf ondervraagt niet.’

‘Neen, hij ondervraagt niet en hij zou het niet met goed gevolg kunnen doen.... Maar ben ik hier niet?... Ik stel vragen en beantwoord die, welke de leerlingen mij willen stellen.’

Hij begint over de gegeven les te ondervragen. Ik merk op, uit de antwoorden der leerlingen, dat deze eene zui-

vere, beschaafde taal spreken. Hoe kan het anders? De taal, welke zij in al hunne lessen hooren, klinkt immers foutloos.

In eens laat zich het horloge hooren: een uur is verloopen.

‘Kinderen, tijd is geld.... het is tien uren!.. Tien, tien, tien!...’

‘Dat is onze bewaker,’ zegt de meester.

‘En tevens een wijsgeer,’ lacht mijn broeder Antonius.

‘Waarom herhaalt het viermaal het woord, dat het uur aanwijst,’ vraag ik.

‘Dit heeft zijne reden,’ antwoordt de onderwijzer; ‘niet zoo zeer voor dit uurwerk, maar voor die, welke men in de huizen gebruikt. Het zou kunnen gebeuren, dat men het eerste woordje *tien* niet gehoord hebbe; het gevolg ware, dat men het uur bij middel van het oor niet kennen zoude.... In den dag is dit niet erg; men kan, met het oog, op de uurplaat den stand van de wijzers nazien; maar des nachts, in den donkeren?... Daarom zeggen al onze horloges viermaal het uur.... viermaal treft de klank het oor.’

‘Begrepen!’

Vervolgens hoor ik eene les over Washington - ingelijks eene goed gegeven les.... Doch hier staat mij iets nieuws te wachten: na de les spreekt de phonograaf....

‘Kinderen, neemt uwe lei en schrijft.’

En het tuig dicteert traag, heel traag - juist zooals het in eene goed ingerichte school gebeurt - den korten inhoud der les.

‘Met dit alles,’ zeg ik tot den onderwijzer, ‘wordt uwe rol zeer klein, ja, laat mij maar zeggen, nietig..... De phonograaf vervangt u ganschelijk.’

‘Zou ik het beter doen? Zou ik beter leeren lezen, beter de taal, de geschiedenis onderwijzen?’

‘Zeker niet!’

‘Ik zou het veel slechter doen....’ gaat hij met vuur verder, ‘veel slechter!... Ik ben één mensch; in de phonograaf zitten veel menschen!... Ik heb gebreken; de phonograaf heeft er geene.... Indien eene rol gebreken toont, wordt zij vervangen door eene andere zonder gebreken!... Mijn werk is klein, ik beken het: Ik ben maar een opziener eener fabriek; de machines, de phonographische rollen werken.... Ik zet ze in gang, leg ze stil, zie

toe of alles goed wordt uitgevoerd.... In enkele gevallen - als bij de taalles - voleind ik de taak van de phonograaf.... Slotsom: nut, honderdvoudig nut voor den leerling....'

'Dat begrijp ik....' stem ik toe.

'Ik voeg er bij; nut voor den onderwijzer....'

Terwijl hij aldus vol gloed spreekt, moet ik hoesten. Ik hoest overigens dikwijls, hetgeen bewijst, dat mijne borst niet van de sterkste is....

'Gij hoest?' zegt hij.

'Ja, mijne borst....'

'Is ziek' voltooit hij; 'denkt gij, dat met onze phonografen-methode uwe borst zoo versleten zou zijn?'

Ik antwoord niet; doch ik bezie hem aandachtig en vergelijk onvrijwillig zijne struise, sterke gestalte, zijne volbloedige wangen, zijne klare, kloeke stem met mijnen gebogen rug, mijn bleek gelaat, mijn gebroken spraakorgaan, mijn kuchend gestel.

En ik benijdde hem.

Hij gaat voort.

'Op dezelfde wijs leeren wij de aardrijkskunde, de rekenkunde, de natuurlijke historie aan.... Ziehier eenige vogelen.... Nevens elk opgezet dier ligt, in eene doos, de phonographische rol, waarop drie verschillende lessen over het dier gephonographeerd zijn.'

'Waarom drie!'

'Om, in geval van herhaling, niet gedwongen, te zijn, juist dezelfde les en dezelfde stem aan onze leerlingen te laten hooren.... Afwisseling....'

'Ik versta,' zeg ik.

'Nemen wij bij voorbeeld de hen....' Hij neemt den vogel en het rolletje - en een oogenblik daarna werkt de phonograaf. De les is uitstekend: nauwkeurig wordt het dier beschreven, zijne levenswijs uitgelegd, allerlei bijzonderheden aangeleerd, het nut aangewezen. Terwijl de phonograaf spreekt, toont de onderwijzer al het merkwaardige op den vogel, die vóór de jongens staat.

'Is het aanschouwelijk?' vraagt mijn broeder Antonius.

'Niets.... niets is af te keuren!' ontvalt het mij.

'En in onze methode ligt geen gevaar, dat een onbekwame onderwijzer aan zijne leerlingen dwalingen zou aanleeren. Onze methode eischt niet, dat de meester alles

kenne; hij moet niet, zooals in uwe scholen, een encyclopedisch man zijn. Onze phonographische rollen zijn daar en vervangen zijn geheugen.... en onze rollen hebben een geheugen, dat niet falen kan.'

'Hein?' vraagt mijn broeder Antonius, terwijl hij mij schuins bekijkt. 'Hoe vindt ge dat'?

Ik antwoord weder niets. Die toovermethode slaat mij met verstomming. Ik denk niettemin: ik denk aan mijne ellendige buitenschool, die mij zooveel moeite kost, ja, waar ik mij dood zwoeg, zonder er in te gelukken eenen voldoenden uitslag te bekomen.

'Muziek!' spreekt de onderwijzer en hij wijst eene grootere kas, opgepropt met doozen. 'Hier vooral bewijst ons de phonograaf onschatbare diensten. Vele onderwijzers kunnen niet zingen - is het geene gave?... En onder die, welke beweren het te kunnen, zijn er doorslechte muzikanten. Hoe wilt gij de muziek aanleeren, bij middel van personen, die geenen juisten toon kunnen uitbrengen?... Een slecht oor onderscheidt zoo min de klanken, als een slecht oog de kleuren en lichtschakeeringen. Onze phonograaf smijt allen hinderpaal weg: een onderwijzer, die valsch zingt in den hoogsten graad, kan een perfekt goed muziekleeraar zijn. Luister.' Hij neemt eene rol. 'Hier heb ik een vaderlandsch lied.'

Het raderwerk en de rol draaien. De phonograaf leest eerst het lied, legt het vervolgens uit.... zingt eenen zin, laat nazingen, herhaalt, enz., geeft, naar de beste methodologische regels, de prachtigste muziekles, welke ik ooit te hooren kreeg.

Iets mag ik niet verzwijgen: In het midden van het lied zingt een der leerlingen valsch. Ik trek hierop, met eenen wenk, de aandacht van den onderwijzer; deze heeft het ook opgemerkt, want hij legt de phonograaf stil, terwijl hij zegt:

'Iemand heeft valsch gezongen.... Luistert goed, kinderen.'

Hij verschuift een weinig de rol en doet aan de phonograaf de slecht gezongen phrase herhalen - eenmaal, tweemaal, driemaal.... doet nagezien, tot al de leerlingen het goed doen - en tot mij spreekt hij:

'Zoo kunnen wij de begane fouten verbeteren!'

Eindelijk zingen phonograaf en leerlingen het lied te

zamen. Voeg hierbij, dat de stem, die voorzingt - mijn broeder Antonius deelt het mij stil mede - die van eenen der meest gevierde zangers van New-York is, en gij zult u kunnen inbeelden, hoe opgetogen ik toeluister.

‘Welnu, wat zegt gij van eene Amerikaansche school?’ vraagt mij mijn broeder Antonius.

‘Wonderbaar!’ roep ik uit.

Terwijl ik al deze oefeningen bijwoon, heb ik reeds meermalen gedacht, hoe men zich die phonographische rollen heeft aangeschaft. Ik verlang uitlegging:

‘Zijn al de scholen op denzelfden voet ingericht?’ vraag ik den onderwijzer.

‘Zonder twijfel!’

‘Dus hebben zij ook al deze rollen?’

‘Ja... Vele zijn dezelfde, eenige verschillend... de stem kan anders zijn.’

‘Van waar komen die rollen?’

‘Hier drukt men niet veel boeken meer.... sommige zijn noodzakelijk: zoo hebt gij gezien, dat elk leerling een leesboek heeft - alhoewel er nochtans gephonographeerde leesboeken zijn, dat wil zeggen, rollen, waarop al de leeslessen gephonographeerd zijn. Men drukt hier zeer weinig....’

‘En de romans, de dichtbundels?’ val ik in.

‘Men leest ze bij middel van het oor en niet bij middel van het oog; zij zijn allen gephonographeerd! Iedereen heeft thuis een phonograaf, waarin de romantische en poëtische rollen kunnen geschoven worden. Al de phonografen worden naar ééne maat gevormd, al de wassen rollen hebben dezelfde afmetingen; zoodat rol en phonograaf immer elkander passen. - Leest gij gaarne zelf?.... of hoort gij liever lezen?...’

‘Ik hoor liever lezen, als het goed gedaan wordt.’

‘En gij hebt gelijk: men vindt meer genoegen in het hooren voordragen van een gedicht door eenen meesterlezer, dan in het zwijgend genieten bij middel van oog alleen....’

‘Als het goed gedaan wordt,’ herhaal ik.

‘De phonograaf doet het altijd goed - omdat hij enkel het goede weergeeft. Een voorbeeld zal u bewijzen, hoe groot de macht van dit tuig is. Een tooneelstuk wordt in den schouwburg opgevoerd.... het heeft veel bijval - ....

iedereen wil het hooren... Wat doet de bestuurder, als het lang genoeg gespeeld werd en geen volk meer komt?.. Hij doet het spelen voor phonographische rollen; deze schrijven alles, op de meest juiste manier op en het stuk blijft, met de stemmen der eerste spelers, voor de nakomelingschap bewaard. Wie het stuk thuis hooren wil, hoeft maar een exemplaar, d.i. eene rol te koopen!'

'Gemakkelijk!' beken ik.

'Ja,' herhaalt mijn broeder Antonius, 'men hoeft maar een exemplaar te koopen... Zoo heb ik thuis al de stukken van Shakespeare, welke verleden jaar, hier in New-York, door den vermaarden troep van Rossi opgevoerd werden. Ik zal u dezen avond *Hamlet* laten hooren,'

'Bij u thuis?'

'Ongetwijfeld, bij mij thuis - terwijl gij, op uwe duizend gemakken, in de kanapee liggen, eene cigaar rooken en een kopje koffie drinken zult....'

Met gapenden mond hoor ik alles aan; zulke omwenteling, op kunstgebied door een enkel tuig voortgebracht, kan ik mij niet voorstellen.

De meester gaat voort.

'Gij hebt mij gevraagd van waar die rollen komen? Wij hebben phonografisten - dat zijn menschen, begaafd met schoone, heldere stem, welke vòòr de wassen rollen spreken of zingen.... Nemen wij bijv. ons leesboek....' Hij toont de kas, waar de rollen met leeslessen liggen. 'Hoe hebben wij deze rol gekregen?' Hij neemt eene der rollen. 'Niet afzonderlijk, maar op een groot getal exemplaren werd zij gemaakt.'

'Op een groot getal exemplaren?' roep ik uit.

'Ja - juist zooals voor het gespeelde drama, tooneel- of blijspel, waarover wij zoo even spraken! Anders kwame zulke rol te duur! Wat u verwonderen zal....'

'Alles verwondert mij hier,' val ik in.

'Is dat een gephonographeerd boek minder kost dan een gedrukt. Er moeten geene letterzetters zijn, geene karakters, geene drukpersen, geene boekbinders. Men heeft enkel het wassen rolletje en den phonografist noodig. Het eerste kost niet veel; de tweede wordt wel is waar rijkelijk betaald; doch vermits hij voor vele rollen in eens werkt, kan men deze aan zeer gematigde prijzen aankoopen.'

'Wat kost eene gephonographeerde rol?'

‘Een boek, dat, gedrukt, één frank kost, kost, gephonographeerd, veertig centiemen. Dit is een middelprijs, welke evenwel afhangt van de waarde van den phonografist: sommige vinden den grootsten bijval, andere worden weinig gezocht; het gaat met hen evenals met de tooneelspelers: heden beroemd, morgen vergeten!’

‘Het publiek - het hoorend publiek! - heeft dus zijne lievelingen?’

‘Mag het oor, als het oog, niet kiezen?... De persoon, wiens prachtige stem gij, vóòr een uur, in de leesles bewonderd hebt, geniet dit jaar de gunst van het publiek. Zijne rollen worden bijgevolg meer gekocht en zijn duurder dan die van andere phonografisten. Het is ook een der beste lezers en een echt geleerde....’

‘Hoe werkt hij?’

‘In het kort wil ik u zijne werkwijs doen kennen; evenwel raad ik u aan zijn werkhuis te gaan bezoeken.’

‘Ik ken hem,’ zegt mijn broeder Antonius, ‘ik zal er u naar toe leiden.’

‘Hij heeft eene groote zaal, van vorm gelijk aan deze klas. Zie dit plafond: het is niet vlak, maar eirond; weinige klanktrillingen gaan hier verloren. Zoo ook in zijne werkzaal: daar staan, in rijen, honderden phonografen. Gij begrijpt zeer goed, dat de phonografist niet in ieder tuig afzonderlijk spreekt: hij spreekt voor al de rollen gelijk. En klaar, onverminderd wordt zijne stem, met de minste toonschakeeringen, op de draaiende wassen rollen geteekend.’

‘Die phonografen draaien, zegt ge. Wie heeft ze alle, op hetzelfde oogenblik, in gang gesteld?... Bij ieder tuig is dus een knecht noodig, die het doet werken en stil legt?’

‘In het geheel niet: Bij middel van de electriciteit wordt alles in beweging of in rust gebracht. Een duw op eenen knop is voldoende.’

‘Heel praktisch!’ moet ik bekennen. Toch veroorlof ik mij eene laatste tegenwerping.

‘Maar, zeg ik,’ zoo even heb ik niet alleen Longfellow's stuk hooren voorlezen, maar tevens het hooren uitleggen, beter dan ik het doen zoude.... Is de phonografist, waarvan er spraak is, terzelfdertijd goed lezer en goede onderwijzer?’

‘Wel neen, hij heeft nooit onderwezen! De leesles, met uitlegging en aanmerkingen, wordt hem gegeven;

hij bestudeert het manuscript, en, als hij alles goed vast heeft, phonographeert hij.'

Mijn blik valt op de leerlingen. Ieder heeft vòòr zich een phonograaf en houdt, aan elk oor, een soort van groene, plooibare koord.

'Wat voor een koord is dat?' vraag ik.

'Eene gehoorbuis,' antwoordt de meester.

'Wat doen uwe leerlingen?'

'Lezen!' lacht mijn broeder Antonius.

'Ze hooren lezen,' verklaart de meester. 'Ze studeeren en gebruiken daartoe hun oor in stee van hun oog.... zie....'

Hij gaat naar eenen leerling, legt dezes phonograaf stil, neemt de wassen rol en zet den vinger op den boord, waar geschreven staat:

Aardrijkskunde door A. WHITE.

En er onder:

Gephonographeerd door HAMILTON.

De naam van den phonografist vervangt den naam van onzen drukker!

'Deze studeert geographie,' zegt de meester. 'Onze kinderen hebben hunne phonograaf en hunne rollen, eigenlijk hunne gephonographeerde boeken, zoodat zij, hier en thuis, zooveel herhalingen krijgen als ze maar willen.'

'Zeer gemakkelijk, inderdaad....' beken ik.

'En afschaffing van alle repetenten - goede en slechte!' voegt mijn broeder Antonius er bij.

In eens spreekt weer het horloge:

'Kinderen, de school is gedaan: het is elf uren!... elf, elf, elf!'

'Reeds gedaan?' vraag ik.

'Goed werk mag niet lang duren!' spreekt de onderwijzer. 'Nu gaan ze nog een half uur in de turnzaal arbeiden: hun lichaam moet ook ontwikkeld worden.... *Mens sana....*'

'Halt!...' onderbrak ik; 'ik ken het.... De phonograaf wordt bij ons niet gebruikt, maar dit spreekwoord veel, zeer veel.'

'Dat belet niet, dat het een goed spreekwoord is.'

Terwijl hij dit zegt, wordt door uurwerk en kinderen

een slothymme gezongen. Daarna verlaten de jongens de zaal; wij ook - na hartelijk den onderwijzer bedankt en hem verzekerd te hebben, dat wij nog zullen wederkeeren.

‘Wat zegt ge?’ vraagt, op straat, mijn broeder Antonius.

‘Niets!’ is mijn antwoord.

Maar denkend blijf ik eensklaps staan en ik staar met strakken blik ten gronde: ik vergelijk de verwonderlijke en bewonderenswaardige Amerikaansche school met onze nietige gemeentescholen en oprecht beklaag ik mijne kinderen, die, in plaats van de schoone, heldere phonografentonen, enkel de beroeste, gebroken stem van Ignatius Sonneblomme te hooren krijgen....

Mijn broeder Antonius schudt mijnen arm.

‘Ge moet de kasseisteenen niet tellen...’ schertst hij. ‘Kom - naar den phonografist!’

Hij stapt vooruit; ik volg hem.

We bereiken een groot huis en ik trek aan de bel....

III.

Tingeling!... tingeling!... tingeling!...

Ik schiet recht.

Wie heeft gebeld?

Ik hoor den brievenbesteller; hij zegt tot mijne meid:

‘Dit is voor den meester!’

Daar komt Victoria met eenen brief binnen. Ik neem hem, bezie adres en postzegel.

‘Wat!... een brief uit Amerika?... Ik ben dus in Amerika niet.... niet bij mijnen broeder Antonius.... niet bij den phonografist?’ roep ik uit en met opengesperde oogen, blik ik Victoria aan....

‘Wat zegt ge, meester?’ antwoordt verbaasd mijne meid. ‘In Amerika.... bij den phono - phonografist?’

‘Ja, in Amerika.... bij mijnen broeder Antonius.’

‘Wel - meester - toch - waar zijn uwe gedachten?... Gij zijt uit deze kamer niet geweest.... gij hebt uwen noenslaap genomen - dat is alles!... In Amerika!...Wel - wel - toch!...’ En schaterlachend gaat zij heen.

Noenslaap.... noenslaap?...

Ja, het is zoo: ik heb geslapen en - gedroomd gedurende mijn middagdutje.... en de phonograaf, die ik te

Brussel hoorde, op mij zulken machtigen indruk maakte, waarover ik zooeven in dit boek las, heeft in mijnen droom eene overwegende rol gespeeld!

Wat mag in den brief staan? Ik scheur hem gejaagd open. Hij brengt mij nieuws, slecht nieuws over mijnen broeder Antonius: de jongen ligt ziek in een hospitaal van San-Francisco! Het geluk heeft hem niet toegelachen: hij is niet rijk, zooals mijn droom het mij gezegd heeft, maar arm, rampzalig en - stervend in de nieuwe, verre wereld? Voor hem is deze het land van belofte niet geweest.

Welhoe?.. Een post-scriptum?.. en dat van eene andere hand?...

Ja, vooraleer de brief wegging, is mijn broeder Antonius gestorven. Dit meldt mij de bestuurder van het ziekenhuis.

Een traan komt in mijn oog, terwijl ik bevend het papier in mijne tesch steek.

Buiten spelen de kinderen luidruchtig op de speelplaats. Hun juichend rumoer voert mij naar mijnen plicht terug: ik zie op mijn uurwerk. Verduiveld! Het is kwaart vóór twee uren!... En de school moet beginnen om één en half!

‘Victoria.... Victoria!’

‘Wat is er meester?’ roept ze van uit de keuken.

‘Waarom liet ge mij zoo lang slapen?’ kijf ik.

‘Het is nog maar één uur, meester.... hier op het horloge in de keuken.’

‘Eén uur?... Maar één uur?... Uw horloge gaat achter: het is kwaart vóòr twee!... Gauw, mijne koffie!’

Victoria brengt mijne koffie.

Wat slechte horloges hebben we hier toch, zeg ik tot mij zelven - en ik denk aan het prachtig, sprekend en zingend uurwerk van New-York.

Heet slurp ik den drank uit en ik trek naar mijne school.

Doch meer dan eens ben ik, gedurende deze achtermiddagklas, met mijne gedachten weg - in Amerika, bij mijnen armen broeder Antonius en in de onvergelijkelijke school met phonografen. Deze bestonden maar in mijnen droom - eenen dwazen, bedriegelijken droom - en toch, wie weet, wat de school in de toekomende eeuw zijn zal - eene school met of zonder phonografen?

Ik kan noch durf het voorzeggen!

Ik weet alleenlijk, dat ik Ignatius Sonneblomme heet, hier op mijn geboortedorp sedert twintig jaren onderwijzer ben en niet onder den zwaren ouderdom, maar evenals mijn vader, onder den last der afmattende taak bezwijken zal.

Dat voorspelt mij mijne versleten, zwoegende borst.

Brussel, September, 1890.

Poëzie.

I.
Betrachting.

Daar staat hij stil, en droomt, en droomt,
De wandlaar, die de zon in prachtgen avondluister
De lijn ziet naken, die zijn horizont omzoomt.
Weldra versterft het licht en spreidt zich 't nare duister...
Nog eens laat hij zijn blik langs 't wijd gezichtsveld dwalen,
Waarop het sluiersfloers van d'avondmist komt dalen.
Dan staat hij stil, en droomt... en droomt... Was 't al een waan,
Dier kleuren tooverspelen? 't Is alles reeds vergaan!

Daar staat hij stil, en droomt, en droomt,
Die 't spranklend vuur der jeugd allengs in 't hart voelt dooven,
Die merkt, dat langer niet zijn moed hem onbeschroomd
Tot schoring dient, waar hij bezwaarnis streeft te boven.
De toekomst kan niet meer zijn doffen zin bekoren:
Het lokkend licht der hoop? in neevlen ziet hij 't smoren.
Daar staat hij stil en droomt, en droomt... Geen geestdrift meer,
Geen levenslust, zijn kracht in strijd en kamp weleer.

Daar staat hij stil, en droomt, en droomt,
Die merkt dat hij het eind genaakt der baan van 't leven,
Waarlangs verbeeldingskracht hem voortdreef onbetoomd
In dagen lang vergaan! O! ware 't hem gegeven
- Zoo kort schijnt nu die baan - nog eenmaal weer te keeren!
Veel schoons heeft hij miskend: hoe zou hij 't nu waardeeren!
Daar staat hij stil en droomt, en droomt! - 't Is al voorbij:
Genoegen, lust, genot! Slechts rouw streeft hem terzij!

Edoch, waarom getreurd, gedroomd?
Vergaat ooit iets van wat tot aanzijn werd geboren?
Herleeft in grooter pracht niet jaarlijks 't dor geboomt?
Die op de stoep staat, weet hij, wat hem is beschoren
In 't huis, waar voor het eerst hij straks zal binnentreden?
Waaron het tranend oog steeds richten naar 't verleden?
Waarom getreurd, waarom gedroomd? Omhoog het hart!
't Was gistren al geen vreugd: 't is morgen al geen smart.

HILDA RAM.

Antwerpen.

II.
Een Lied aan het Schoone.

Lichtstraal uit den hemeltrans,
sprankel van der Godheid glans,
ziele die 't heelal bezielt,
't leven wekt, den dood vernielt, -
hulde aan U in ruimte en tijd,
Schoonheid, die onsterflijk zijt!

Uit den baaierd opgegloord
bij Gods eerste scheppingswoord,
eeuwig onbereikbaar doel
van 't u zoekend zielsgewoel,
zwijgend zweeft ge vóor ons oog -
wijzend eeuwig naar omhoog...

Glijdend op den gulden stroom
van des denkers tooverdroom,
zaait uw hand op barren grond
wetenschap en kunst in 't rond.
't leven juicht - en zelfs de Dood
rijst en jubelt: God is groot!

't Zij ge in 's hemels sterrenpracht
of in 't oog der vrouwe lacht,
't peerlend schuim der zee ontstijgt
of in 't levend marmer hijgt,
troont in 't zingend, wiegend woud,
straalt in d'afgrond, tempels bouwt,

stormen op uw vleuglen draagt,
heldenmoed in 't herte jaagt,
kiemt in 't zaad of zonnen leidt
in der ruimte oneindigheid,
Schoonheid, Schoonheid, levensgloed,
geest der Godheid, wees gegroet!

Vruchtbre moeder die der aard
al wat groot en goed is baart,
word der menschheid ideaal,
zing der Godheid zegepraal.
spreid om ons den hemel heen!
't Ware en 't Goede en 't Schoone is één!

D^{r} EUG. VAN OYE.

III.
Nieuwjaar.

Mag men juichen, moet men weenen
Om het jaar, zoo ras verdwenen,
  Om 't verkregen wel en wee;
Mag men op vooruitgang bogen,
Of was de belofte een logen,
  welke ik vóor een jaar u dêe?

Neen: - ik denk dat 't op kan wegen
Wat ons medeliep- of tegen
  In en buiten onzen kring:
Binnen ijvren voorde kunsten,
Buiten winnen 't volk zijn gunsten,
  Zooals 't achttien jaar steeds ging.

't Is reeds veel: - want in dees tijden
Kost het moeite zich te wijden
  Aan het volk zijn heil en recht;
't Vlaamsche volk zoo moedig - vroeger
Wie gedenkt het - elkeen droeg er
  't Zwaard der tale voor 't gevecht.

Thans - dit zwaard roest in de handen
Van ons meer begaafde standen,
  En op kamer, school en straat
Klinkt het vreemde ons vaak inde ooren,
Net alsof men wou verloren
  Haar, die meer den volke baat.

Toch bestaat er niets op aarde
Meer verheven, meer van waarde,
  Dan het ware kenmerk dat
Wij uit moederborsten dronken,
Vaders les ons heeft geschonken,
  Reeds in 't wiegelied vervat.

Vlaanderen mag naar welstand dingen,
Uit de dweepzucht los zich wringen,
  Weer met vroegren roem getooid;
Zoo het weer zijn eigen leven
Vrijgezind der taal wil geven:
  En dan vallen zal het nooit!

Jaar aan jaren, reeds wij werken.
Om dien voortgangs wil te sterken
In een echten vlaamschen zin;
voorwaarts steeds ten heilgen strijde:
Taal en vrijheid zijde aan zijde
Met de kunst en broedermin.

En nu weer in 't boek der dagen
't Laatste blad is omgeslagen
Van een jaar aan plicht gewijd,
Gaan wij, vlaamsche strijdgenooten
't Nieuw weer in - steeds onverdroten
Voort - ten vaderlandschen strijd!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

IV.
Medelijden!

Het arme kindje weende:
Zijn voetjes waren bloot.
Gescheurd zijn dunne kleedjes;
Want moeder, ach, was dood!...

En vader? o zijn vader
Vergat zich in den drank;
Zocht daar zijn leed te smoren...
Het zag hem niet sinds lang!

't Was winter! 't sneeuwde! 't sneeuwde!
De koude neep zoo fel!
En door de gladde straten
Liep ieder huivrend snel!

Het arme kind had honger,
Want dezen morgen vroeg
Was slechts een droge korste
zijn voedsel, - half genoeg!

Zóó paarsch van kleur en bibbrend,
Met de oogen vol getraan -
Zag Frans, de goede jongen,
Het arme knaapje staan!

Zijn hart was diep bewogen
Door zooveel smart en leed.
En weet gij wat de jongen,
de goede Frans nu deed?...

Hij loopt naar huis bij moeder
Vertelt haar wat hij zag,
En smeekt heur, of hij 't kindje
Nu binnenbrengen mag?

Wel spoedig keert hij weder,
Met blijdschap op 't gezicht,
Hij houdt de stralende oogen
Op 't weenend kind gericht:

‘Kom mede,’ zegt hij, ‘vriendje’
En neemt het met de hand,
‘Kom mede bij mijn moeder,
waar 't vuurken gloeiend brandt!’

Daar kreeg het warme kleedjes:
Een hemdje, frak en broek,
En blokjes aan de voeten,
Aan d'hals een' warmen doek.

Het at en dronk er lustig
Zijn buiksken vol en rond,
Zijn kaakskens beide bloosden,
En teeder sprak zijn mond:

‘Ik dank u, goede menschen,
Ik dank u allen zeer,
Van heel mijn volgend' leven
Vergeet ik u niet meer.’

En 't knaapje wilde weder,
Naar buiten in de kou!...
Doch Franskens moeder zeide,
Dat het maar blijven zou.

Het kindje bleef en droomde
Dien nacht zoo wonderschoon:
Het was als in den hemel
Voor Godes gouden troon.

Het smeekte daar zoo vurig
Den drijmaal heilgen God,
Te schenken aan die menschen
Een steeds gelukkig lot!

Die smeeking, opgestegen
Uit kinderlijk gemoed,
Werd door al de Engelscharen
Met blij gejuich begroet!,..

En 's Hemels zegen daalde
Op 't weldoend' huisgezin,
Op Frans, den braven jongen;
- Een beeld van christenzin. -

E.J. OSSENBLOK.

Borgerhout.

Over Taalkunde.

Een enkel woord vooraf.

Door den Heer uitgever aanzocht een opstel aftestaan aan dit tijdschrift, gaven wij volgaarne gehoor aan dien wensch. De Heer opsteller deed ons dit verzoek naar aanleiding van een artikel dat van ons in den *Kunstbode* verscheen, in de November aflevering van 1888, en dat gewijd was aan 't weerleggen van eene ketterij, vroeger terzelfder plaatse, door eenen medewerker verkondigd.

Uitgaande van de gedachte, dat er wellicht, onder het tijdschriftenlezend publiek der Vlaamsche wereld, veel verkeerde denkbeelden in omloop zijn, niet alleen omtrent den aard van het Nederlandsch in het bijzonder, maar omtrent den aard der gesprokene talen in het algemeen; dwaalbegrippen die ongetwijfeld hun onstaan te danken hebben aan tal van *liefhebbers*opstellen in den trant van het hooger vermelde; dachten wij, dat het niet zonder verdienste zou zijn, op dat gebied een weinig licht te verspreiden, en, omtrent de taalkunde, gezonde denkbeelden uiteen te zetten, die naar het ons schijnt, op verre na niet genoeg gekend zijn, opdat de Vlaming zich duidelijk rekenschap geve van zijn toestand te midden der hem omringende volkeren, of van de verhouding zijner taal tot die welke door de naburige naties gesproken worden.

Het komt er immers op aan dat hij daarvan eene klare voorstelling hebbe; zijn strijd om het bestaan is anders reeds zoo moeielijk: wat dan, indien hij niets dan zijne vurige vaderlandsliefde bezit, maar van de eenvoudigste wetenschap verstoken, zich moet laten bot zetten door de eerste beste stommiteit van een tegenstrever?

En de leeraar van Nederlandsch? Zou hij die eenvoudige grondbeginselen der taalkunde niet behoeven te bezitten? Het schijnt ons, dat wanneer hij niet weet bijv. wat eene taal is, hij ook onmogelijk beseffen kan wat hij onderwijst, en dat niet kunnende begrijpen, ook niet

degelijk onderwijzen kán, Daaraan schrijven wij het toe, dat het Nederlandsch hier in Vlaanderen in den grond zoo door en door slecht gekend is, al *schijnt* het anders; want al hebben wij nu ook uitstekende schrijvers, toch blijft het waar dat, in velerlei opzicht, de taal, welke uit hunne pen vloeit, slechts smokkelwaar is. Wij kunnen dan anders niet - tot wanneer er op dat gebied verandering zal gekomen zijn - dan ten volle de bepaling te beamen: 'Vlaamsch is bedorven Hollandsch.' Doch hierover elders.(1)

Door die beschouwingen geleid, nemen wij ons voor in den '*Kunstbode*' eenige opstellen te laten verschijnen van algemeenen aard, over taalkunde, de talen en hunne rangschikking, de verwantschap tusschen sommige, om zoo te komen tot ons Nederlandsch.

Wij hechten er aan eene verklaring vooraf te doen. Van de talen waarover wij spreken zullen, kennen wij er slechts enkele min of meer grondig; van andere hebben we maar een tintje; van andere weer kennen we niets meer dan er uit een handboek of uit onze bronnen voor ons doel te rapen was.

Wij willen niet ten onrechte voor een Mezzofanti doorgaan.

En onze bronnen ook? Och ja! wij zetten volstrekt geene eieren van Colombus overeind, en bekennen gaarne dat niet al de door ons ontwikkelde denkbeelden ons behooren. Alleen pedante waanwijsheid zou er voor blozen te bekennen dat zij iets aan anderen schuldig is.

Maar, daar wij hier aan geene eigenlijke wetenschap doen, maar veeleer aan vulgarisatiewerk, zullen wij ons onthouden overal waar die bronnen te verwijzen.

H. MEERT.

(1) Hier is geene aanmatigende betweterij mede bemoeid; want in allen deemoed vreezen wij wel dat een echt Nederlander ook wel op een punt op ons eigen Nederlandsch zou weten te vitten. Doch nogmaals: hierover elders.

Taalkunde.

Onder al hetgene wat een mensch tot onderwerp van onderzoek kiezen kan, is ééne studie stellig belangrijk en belangwekkend, misschien wel het meest onzer aandacht waardig: de studie van den mensch.

Het oude Griekenland had te Delphi eenen tempel gebouwd, waarvan de voorgevel dengene toeriep, die er heen kwam om de toekomst te leeren kennen: ‘Ken u zelf.’

Dit was voorzeker een diepzinnig en wijs woord. Want de mensch, die gedurig zijne aandacht vestigt op hetgeen rondom hem gebeurt, die aan de natuur hare diepste geheimen ontrukt, hoe weinig kent die nog zichzelf?

> ‘Waarom, trotschaard, zoo vermetel,
> Die wat om u is, gebiedt!
> Waarom, schrandre aldoordringer,
> Kent ge dan u zelven niet?
> Waarom zijt gij prooi van driften,
> Die gij zelf niet onderscheidt?
> Waarom, ja, gij God op aarde,
> Zijt gij louter nietigheid?’

vroeg hem de zwartgallige Bilderdijk in de prachtige ode: ‘De Mensch,’ en voorzeker had die zonderling aan die vragen, over zijn eigen gemelijk ik, eene rijke bron van overwegingen.

Wanneer men vraagt: ‘Wat is de mensch?’ verlangt men daarop een ander antwoord dan dat van den schalk: ‘De mensch is een tweevoeter zonder pluimen.’ Welk is het verband tusschen den stoffelijken en zedelijken mensch? Of bestaat dit verband? En 't zij men nu het spiritualism aankleve en vooruitzette dat de mensch een tweevoudig wezen is, dat bestaat uit een stoffelijk lichaam en eene ziel die van die stof onafhankelijk is; of 't zij men, met den materialist bewere, dat enkel de stof het aanzijn heeft, en dat hetgeen wij onder den naam van ziel verstaan, slechts eene manier van zijn van de stof, van de hersenen en het merg der wervelkolom is, maar in de werkelijkheid geen bestaan heeft; toch wanneer men die wijsgeerige stelsels heeft doorgrond; voelt men zich door

de uitkomsten niet heel en al bevredigd; en de mensch blijft voor velen een raadsel.

Maar moet zulks ontmoedigen? Neen, integendeel. Hetgeen de wetenschap heden niet oplost, verklaart zij morgen; de wetenschap is niet volmaakt, want ware zij dit, dan ware de mensch volmaakt en hadde geen reden van bestaan meer. Het streven naar volmaking is zijn doel; en zijne zucht, zijn zoeken naar de waarheid, zijn hem de groote bron van vooruitgang, die hem dat doel moet doen benaderen. Wij houden het dan met Lessing, die het zoeken naar de waarheid, hoog stelde boven het bezit dier waarheid.

Veelvuldig zijn de opzichten waarin de mensch den mensch bestudeeren kan, 't zij hij zijne eigene natuur beschouwe; 't zij hij den mensch bestudeere in verband met de menschheid, zijnen oorsprong, zijn uitgangspunt opspore, zijne verspreiding over het aardrijk, zijne geleidelijke ontwikkeling in den loop der eeuwen naga. En eene van de belangwekkendste studiën is stellig die van het krachtigste middel zijner ontwikkeling, het middel waardoor hij omgang heeft met zijne medemenschen, de spraak. Wel zegt men dat de mensch vooral door de ontwikkeling vag zijn verstand boven het dier staat. Maar wat zou dat, verstand wezen zonder de spraak? Zonder de spraak zal er de mensch wel nog toe geraken enkele eenvoudige begrippen uit te drukken; door gebaren zal hij wel nog eenige behoefte, eenig gevoel, 't zij vreugd of wee, te kennen geven; maar eenig voorwerp aanduiden, dat niet in zijn onmiddellijk bereik ligt, wordt hem onmogelijk. Hoe zou hij kunnen gewagen van een huis, eenen berg, bijv? Indien hij de voorwerpen ziet, zal hij ze kunnen aanwijzen en door gebaren de eene of andere gedachte daaromtrent uiten als: een boom vellen, een berg beklimmen; in de afwezigheid daarvan, wordt hem dat, zoo niet ten eenen male onmogelijk, dan toch zeer moeielijk.

De doofstommen, of om de waarheid meer nabij te komen, eenige doofstommen, zal men tegenwerpen, verstaan zich onderling bij middel van conventioneele teekens en gebaren. Inderdaad; maar men verlieze niet uit het oog dat hun die conventioneele teekens aangeleerd werden door menschen, die de spraak bezitten. Zelfs leert men hun lezen; maar dan bezitten zij de spraak zoowel als

wij, en verschillen van ons enkel daarin, dat zij de spraak door het geluid niet kunnen doen verstaan. Nu zullen zij met elkander kunnen spreken over afwezige voorwerpen, zelfs over afgetrokken begrippen, omdat al die gedachten uitgegaan zijn van menschen, die reeds in het bezit der spraak waren. Nooit evenwel, zal niet een opgeleid stomme zich een denkbeeld vormen van dingen welke hij nooit gezien heeft, noch van afgetrokken begrippen.

Van het in 't oog vallend nut der spraak, uit een practisch oogpunt, is het dus niet noodig te reppen. Maar ook en vooral in wijsgeerig opzicht is de spraakstudie aantrekkelijk. Den oningewijde kan eene studie, die zich bezig houdt met voor- en achtervogels, al heel droog schijnen. Zou dat wetenschap zijn? Het gaat in zijn oogen door voor schoolmeester-plagerij waarvan hij, van op de banken de onaangenaamste herinnering meêdroeg ‘Hoe is 't toch mogelijk’, zal hij zeggen, ‘dat iemand zijn kostelijken tijd zoek brenge met dorre artikels neer te schrijven over de ontkenning *en* in 't Nederlandsch; dat hij lange bladzijden wijde aan een verdwenen vnw. *du*?’

Wij weten, door persoonlijke ondervinding, hoe de niet wetenschappelijke man daarover denkt. Den man wetenschap evenwel, is niets te gering. Het nietige kruidje der heide boezemt den plantenkenner even zooveel belang in als de prachtige varenstruik der keerkringlanden. Zoo gaat het ons, taalkundigen, ten aanzien van 't geen de oningewijde voor nietswaardige schoolvosserij houdt; want den man der wetenschap, geven een wortel en een achtervoegsel, en de verbinding dier twee, aanleiding tot de gewichtigste beschouwingen, die in onmiddellijk verband staan met de vragen, waarvan wij hooger gewaagden, naar de natuur van den mensch.

Eene vergelijking die ongemeen juist is, en die meermalen gemaakt werd, is die der taalkunde met de aardkunde. De geologische lagen zijn, men heeft het gezegd, als het jaarboek dat ons de geheimen openbaart der veranderingen, omwentelingen welke onze planeet ondergaan heeft vooraleer zij tot den vorm gekomen is, dien zij nu vertoont. Schrikkelijke cataclismen heeft zij doorgeworsteld sedert zij aanvankelijk, van gasachtige massa, tot eenen vloeistoffigen, brandenden bol werd, en allengskens haren ontzaglijken warmtegraad verloor, en zich met eene

harde korst bedekte, die meer dan ééne verandering onderging, zooals ons de geologische lagen leeren. De gansche korst is een ontzaglijk boek; de verschillende lagen zijn de hoofdstukken, die ieder een tijdstip van de wording onzes aardrijks behelzen. Zoo zien wij achtervolgens de verschillende vormen van het leven te voorschijn komen; het openbaart zich eerst in het primaire tijdperk, in de gedaante van bedektbloeiende vaatplanten, vóórhistorische plantensoorten, als de reusachtige varens, benevens glansschubbige visschen, waarvan men de versteende stalen vindt in de koolmijnen; in het secondaire tijdvak, treft men de kruipende dieren aan, de visch- en vliegende hagedissen en andere weekdieren; in het tertiaire tijdvak verschijnen de zoogdieren, de mastodonten; ten slotte verschijnt in het quaternaire tijdvak de mensch, te gelijkertijd met den mammouth, de reusachtige beren en hertensoorten, welke nu verdwenen zijn.

Welnu, wat de geologische lagen zijn voor de geschiedenis der wording van de aarde en die van het leven op hare oppervlakte, alsook van het ontstaan en de stoffelijke ontwikkeling des menschen, dát is de vergelijkende taalstudie voor de geschiedenis der eerste stappen van den mensch op maatschappelijk gebied, der eerste schreden zijner beschaving.

Waar de geschiedenis stom blijft, daar antwoordt zij; zij heft een hoekje op van den sluier, die de grauwe tijden der eerste menschheid in zijne plooien hult. Het volgt uit den aard der zaak, dat zij daar geene historische feiten openbaart; maar, over maatschappelijke toestanden, over phasen der beschaving en dezer ontwikkeling werpt zij voldoende licht. In een ander hoofdstuk zal dat punt klaar aan den dag komen.

Maar ook practischer uitkomsten heeft de vergelijkende taalstudie geleverd. Ik hoef maar den naam te noemen van eenen Champollion, opdat de geest zijne vlucht neme naar het land der Pharao's en der hieroglyphen. Tot in het begin dezer eeuw, was de oudere geschiedenis van Egypte in dikke nevelen gehuld. De mummiën der Pharao's lagen gerust onder de pyramiden begraven en hun roem lag er met hen bedolven. Kolommen der tempels, monumenten, obelisken waren bedekt met vreemdsoortige, geheimzinnige teekens, waaronder vormen van beesten, veelal

van vogels. Waren het phantastische teekeningen? Was het een schrift dat eene taal vertolkte? Ja wel, dit laatste was het geval; het was eene taal; maar niemand had er den sleutel van; en de versteende Amenhoteps, de Apepi's en de Touthmessen mochten gerust hunnen slaap van 50 eeuwen voortzetten, zonder te moeten vreezen dat men dien eens storen zou om hunnen roem der wereld te openbaren, en hunne faam tot erfgoed der geschiedenis te maken. Het waren raadsels, welke deze eeuwenoude en eerbiedwaardige monumenten en de reusachtige steenen - hier geen mythologische - Sphinxen ter oplossing boden; maar, minder wreedaardig dan de Sphinx der oudheid, verslonden zij ten minste den niet slagenden rader niet; en om de allegorie door te zetten - zij zouden zich evenmin van spijt en woede in de zee storten, wanneer de nieuwe Oedipus met de oplossing zou verschijnen, maar laten steeds met kalme majesteit jaren, eeuwen, over het ontzagverwekkende hoofd daarheensnellen.

De moderne Oedipus was hier Champollion, die den sleutel der hieroglyphen aan de hand deed, en zijne ontdekking - door ontdekkingen van anderen, als Sylvestre de Sacy, Niebuhr, Wilhelm von Humboldt volledigd, - lichtte ons eene der oudste beschavingen toe: zij dagteekent immers van ruim 4000 j. v.Chr. De Egyptische priester, Manethon, doet de stichting van het koninkrijk Egypte tot 3895 j. v.Chr. opklimmen.

Hetgeen Champollion voorde hieroglyphen deed, werd door Grotefend en anderen voor het spijkerschrift gedaan, der monumenten van Cyrus, Darius, Xerxes, Artaxerce I, Darius II enz. Dit schrift bestaat uit teekens, gegrift op het monument van Cyrus in Murghab; op de puinhoopen van Persepolis; op de rotsen van Behistan; op de grenzen van Medië; op de wanden van den afgrond te Van in Armenië. We gaan hier niet uitweiden over de belegering dier ruige rotswanden van waar die cabalistische teekens den geleerden toeschouwer uitdagend aangrijnsden, en waaraan Max Muller in zijne: '*Lectures on the science of Language*,' aantrekkelijke bladzijden wijdt. Het zij alleen terloops gezegd, dat het vraagstuk hier nog met heel wat andere moeielijkheden gepaard ging; maar, dat ten slotte ook hier de geleerden zegepraalden; er toe geraakten de namen van Darius, Xerxes, Hystaspe; dien van den god

Ormuzd te lezen; op die wijze een middel aan de had hadden om de waarde van sommige afzonderlijke letters te bepalen; hetgeen ten slotte leidde tot de ontdekking dat de taal het Oud Persisch was; dan, met behulp van het Zend, d.i. de vorm van het Persisch van vóór Darius, en met die van het hedendaagsch Persisch, waarbij het Sanskriet nog beter licht bracht, nam men eindelijk de plaats stormenderhand in. De wetenschap had de taal gevonden waarin de groote overweldigers der oudheid zich uitdrukten, en had terzelfdertijde hier weer eenige leemten der geschiedenis aangevuld.

Hetgeen vooraf gaat, zal volstaan om te laten oordeelen over de groote aantrekkelijkheid, welke de taalstudie op zichzelf bezit, en tevens van welk overgroot belang zij is als hulpwetenschhap voor verschillende andere, zooals voor de geschiedenis in allereerste maat, voor de wijsbegeerte, voor de volkenkunde enz.

Op zichzelf, leert zij klaar te zien in den chaos der duizend talen welke over den aardbodem gesproken worden. Zou er, tusschen zoovele verschillende idiomen als er over het aardrijk te hooren zijn, wel eenig verband bestaan? En, terwijl alles in de natuur aan wet en orde onderworpen is, zou dat ook waar zijn daar waar men het minst op die orde rekent, in de menschelijke spraak, die men wel gereedelijk de schepping der tuchtelooze willekeur zou achten?

Alle talen tot enkele typen terug te brengen; aan te toonen dat, ook op het gebied der spraak, niets van willekeur afhangt, maar aan wet en regelmaat onderhevig is; dat de veranderingen daar gebeuren volgens even vaste en strenge wetten als die der natuurwetenschap, is de zending der taalstudie; en deze gedachten zullen als overgang dienen tot een volgend hoofdstuk.

De kus.

Voordracht onder Jongens.

‘Zaterdag, Meert 1888, voordracht door M. Louis F....., lid van den Kring. Onderwerp: De Kus in de Nederlandsche letterkunde.’

De brievendrager had het kaartje Donderdag 's morgends, met den eersten post, in de bus gestoken en ik kreeg, twee minuten later, van moeder het compliment dat wij, voor jonge heeren, ons met wat ernstiger zaken dan met kussen konden bezig houden.

Ik had schoon te zeggen dat het enkel kussen was, onder.... letterkundig oogpunt. Het beste mensch vond, dat een kus toch altijd een kus blijft en nooit iets anders worden kan.

Die kleine omzendbrief deed mij droomen. De vriend F. - het *dignus est intrare* in de balie is nu over hem uitgesproken en hij mag thans den titel van doctor in de rechten hoog laten klinken - had ons wel gewoon gemaakt aan rechtsgeleerde conferentiën, die ons, oningewijden, met een diepen eerbied voor zijn talent vervulden.

Maar de kus! Dat kon mijne moeder nog minder begrijpen, dat een toekomend advocaat daar iets ‘ordentelijks’ wist over te zegden.

Het is stellig, de kus heeft in de Nederlandsche literatuur en overigens in al de letterkunden der wereld, eene groote plaats ingenomen; er is soms misbruik gemaakt van die conventionneele beweging der lippen en een geestige opmerker kon niet weinig die brave dichters en prozaschrijvers over den hekel halen, die geen gebenedijd regeltje kunnen schrijven, zonder dat de lezer alweer een kus te slikken krijgt.

Ik wist niet in welken zin onze voordrachthouder zijn thema had opgevat. Of hij zich voorstaander van de ‘zoete kunst’ zou noemen ofwel optreden als haar vijand.

Indien het als voorstander ware..... ô dan wenschte ik het zwakke doch schoone geslacht met zulk eenen verdediger van harte geluk; en wel voorspelde ik der uitverkorene heil, die van zijnen mond niet de flauwe theorie mocht hooren, maar de vurige practijk zelve.

Doch, indien het eens als bekamper ware! Uit den grond mijns harten beklaag ik de voorstanders van den kus - in de letterkunde, beste moeder! - want zijn woord, een vlammend zwaard gelijk, zal hen tot in hunne

laatste verschansingen achtervolgen en ze mêedoogenloos neervellen.

Zoo was ik dus, hangende tusschen hoop en twijfel, toen mij 't gedacht te binnen schoot, als inleiding aan de voordracht van onzen vriend, van mijnen kant eene voordracht te geven over den kus zelve, hoezeer mijne moeder het onderwerp ook ‘ketterachtig’ vond.

Niet dat ik eene bijzondere kennis bezitte van het onderwerp. God beware mij! De bittere *struggle for life* laat ons dikwijls weinig tijd en nog minder gelegenheid, om ‘ervaren’ te worden in hetgeen onze vaderen noemden: de zoete kunst.

De zoete kunst! Ziedaar eene benaming, die menigeen in verwarring gaat brengen. Huismoeders, oude en jonge, gaan zich wellicht inbeelden, dat ik het gemunt heb op het bereiden van zekere lekkernijen of het confijten van allerhande vruchten. De jonge straatbengels zullen van meening zijn, dat er onmogelijk van iets anders spraak kan wezen, dan van perpermunt slikken of siroop-tabletten aflekken.

Maar de blozende jonge meisjes zullen mij reeds lang begrepen hebben en overtuigd zijn, dat ik van niets anders spreek dan van de vruchten, zoeter dan de druiven en malscher dan de abrikozen, die wij van hunne lippen plukken en die, boven alle andere, het voordeel hebben dat wij hen, zonder het minste bijvoegsel van poedersuiker, als de zoetste der wereld aanschouwen.

Roept nu niet allen te gelijk wat ik bedoel. Nu ik u zoover de pap in den mond heb gegeven, kan ik het zelf ook wel zeggen. Ik bedoel den kus.

Ge zijt allen heel verstandige jongens, die eens eenen naam in de wereld zult bezitten: toekomende advocaten, doctors, officiers, ingenieurs. Ge weet veel te vertellen over jurisprudentie, wiskunde, wijsbegeerte; gij leest *De Virus Illustribus* en spot met de moeilijkheden van de taal van Sophocles.

Mag ik u nu ook eens iets vragen?

Wat is een kus?

Weer niet allen te gelijk, als 't u belieft.

Een kus is.... een kus zal.... een kus moet....

Ge zoudt even goed openhartig kunnen bekennen dat ge er niets van weet. En onder ons gezegd en gezwegen, we moeten over 't algemeen allen bekennen, dat wij in groote verlegenheid geraken, als men ons die hoogst wetenschappelijke vraag stelt.

De waarheid is dat wij soms vijftien, soms twintig jaar naar de school en de universiteit gaan, zonder dat men er ons iets van geleerd heeft. Waarom de kus toen in den Index mag staan bij onze hooggeleerde professoren?

Wij moeten er dus naar gissen en, bij gebreke aan eene

technische bepaling of eene stellige uitlegging, zeggen dat de kus, evenals de liefde, een bovennatuurlijk geheim is.

Stelt eens een onderzoek in naar den kus en zegt eens hoe ver gij komen zult? Ziedaar iets voor u, 'Maleier,' gij die in de rechten studeert en hoopt in de magistratuur te treden. Wat een *début!*

En gij, 'Baviaan' doorgrond den kus eens wiskundig? Pas uwe axioma's op den kus eens toe, ô toekomend ingenier? Dan zult ge zien dat twee maal twee niet meer vier is, maar dat er soms honderd duizend van voort komt.

De 'Neus,' die materialist is, zal den kus noemen 'het drukken van een lichaamsdeel, dat men lip heet, op een ander dergelijk lichaamsdeel.'

En 'Bismarck' die daar in den hoek zit te slapen en daardoor toont dat hij een philosoof is, zal tot antwoord geven, dat de kus 'een heel aardig ding' is.

Aan al die verschillige opvattingen, zou men bijna meenen dat de kus een raadsel moet zijn.

In een Hollandsch tijdschrift, noemde een doctor hem 'eene zulkdanige werking der labiaalspieren, waardoor de lippen eerst opeengeperst, daarna plotseling losgelaten worden.' Die flauwe practizijn had hem dan even goed 'een kramp' kunnen heeten.

Gaat ge bij dichters te rade, dan weet ge natuurlijk nog veel minder. Die denken dat ze alles antwoordden, wanneer ze gezegd hebben dat kus 'een hemel' is, omdat 'hemel' rijmt op 'stergewemel', het woord dat op den vorigel regel staat.

Wie moet men nu gelooven?

Ik beken zelf er niet wijs genoeg om te zijn en persoonlijk niet genoeg ondervinding te bezitten, om een eigen oordeel te vellen.

Misschien zal de oudheid ons leeren wat wij niet weten. Laat ons dus tot vroegere eeuwen opklimmen en den oorsprong van den kus opzoeken.

Zijn ontstaan ligt in het duistere van het onzekere gehuld en tot hiertoe is de man nog niet gekend, wien men een standbeeld zou kunnen oprichten, om de eerste maal te hebben gekust.

Vele sagen zijn echter, aangaande deze ontdekking, door onze voorvaderen aan ons overgeleverd.

Eerst het woord zelf. Het Nederduitsch *kussen*, het hoogduitsch *küssen*, en het Engelsch *to kiss* stammen ongetwijfeld af van het Grieksch: *cuneô* = ik kus; *é - cus - sé* = hij heeft gekust. De Fransche woorden *baise* en *baiser* komen voort van het Latijn *basium* en *basiare.*

Het ontstaan en de oorsprong van het woord zeggen ons niets over het ontstaan en den oorspronk van den kus zelven.

Ziehier wat wij daarover te zamen konden brengen, na veel zoekens langs alle kanten.

Men verhaalt - de alwetende ‘men’ speelt eene groote rol in oude geschiedenissen - dat de eerste kus werd gegeven door de Trojaansche vrouwen die, na de verwoesting van Troja, hare mannen gevolgd waren, ver over de zee, tot op de oevers van den Tiber. Het begon de vrouwen te vervelen van altijd rond te zwalken, zonder vaste woonplaats en, terwijl de mannen eenen verkenningstocht deden in het binnenland, vonden hunne gemalinnen niets zoo eenvoudig, dan de schepen in brand te steken.

Verschrikt kwamen de Trojanen in allerijl terug gesneld en de vrouwen, om de verwenschingen in hunnen mond te smoren, vlogen hun rond den hals en sloten met hare lippen de hunne toe.

't Schijnt dat die Trojanen nog zoo heel dom niet waren, want zij vonden dit onthaal zoo buitengewoon teeder, dat zij al hunne gramschap vergaten en, van den nood eene deugd makende, zich nêerzetten op de plaats, waar later het Romeinsche keizerrijk zou oprijzen.

De kinderen leerden van hunne ouders de zoete ontdekking en zoo werd zij voortgeplant en steeds in hooge eere gehouden.

Indien hij reeds bestond van in den tijd der Trojanen, dan zou de kus zeker eenen zeer eerbied weerdigen ouderdom bezitten.

Maar sommige snuffelaars - er zijn menschen die alles opzoeken - gaan nog hooger op en komen dood eenvoudig tot het besluit, dat de kus reeds gekend was bij het eerste menschenpaar. Onze eerste vader zou de ontdekking volgenderwijze hebben gedaan.

Eens zat onze achtbare vader Adam onder eenen boom te luisteren naar het gezang der vogelen, terwijl onze niet minder achtbare moeder Eva ‘een uiltje’ ving. Het was eeuwigdurend lente in 't Paradijs, zoodat er altijd bieën vlogen, toen eensklaps, tot groote verwondering van onzen over-oudsten grootvader, een dezer neerstige diertjes zich tusschen de lippen van zijne wettige wederhelft kwam nestelen.

Adam die, ofschoon hij nooit naar de school was gegaan, niet van verstand was ontbloot, redeneerde bij zich zelven dat de bie, die steeds de bloemen bezocht, daar wel iets zoets moest gevonden hebben. Hij verjoeg de bie, drukte zijne lippen op de hare en....

Ja, nu zeggen die snuffelaars niet of onze moeder wakker werd en of de les werd voortgezet.

De natuurkundigen betwisten echter de waarheid van dit verhaal en zeggen dat de natuur alleen de eenige leermeesteres was van Adam en Eva. De goede God had aan

de tortelduiven het trekkebekken geleerd en onze oûkens hadden dit eenvoudig afgespied en nagedaan.

Dit alles zijn echter gissingen en evenmin kunnen wij instaan voor de echtheid van het volgende:

Onder de regeering van dezen of genen Romeinschen keizer werd het, ten einde het herhalen van ongeoorloofde feiten te voorkomen, aan de vrouwen verboden wijn te drinken. Om te zien, beter gezegd om te smaken of het verbod werd nageleefd, eischten de mannen dat hunne vrouwen hun meermaals per dag den mond kwamen toesteken.

Het Romeinsche schoone geslacht onderstond telkenmale de proef met welgevallen. En toen een volgend keizer het verbod van wijn drinken voor de vrouwen ophief, bleef het gebruik van het toesteken der lippen echter in voege.

In dezen doolhof van verhalen zou men verloren loopen. Laat ons nu echter eenige stellige, historische overleveringen nagaan.

De kus was in de oudheid louter een vorm van elkander te begroeten. Ook maakte hij deel van de eere-diensten aan sommige godheden bewezen.

Het boek van Job leert ons, dat de aanbidders van de zon en de maan hunne handen naar deze hemellichamen uitstaken en ze daarna kusten.

Men kuste ook op vele plaatsen de afgodenbeelden, maar de kus werd echter nog in andere gevallen gebruikt.

Salomo spreekt van vleiers die zoo lang kusten, tot zij eene gunst hadden bekomen.

In Judea werden de gasten, ten teeken van verwelkoming en afscheid, bij hunne aankomst en hun vertrek door den gastheer gekust.

In 't oude Griekenland hield men elkander, onder het kussen bij de ooren vast. Bij de Lacedemoniërs, voorstanders van de galanterie, werden alle jaren prijzen uitgeloofd voor den lieftalligsten kus.

Alles doet gelooven dat de voetkus van de Perzen afkomstig is. Tot in de laatste tijden was hij daar in eere en nu nog kust men er de randen der klêeren van vorsten en grooten,

Hoe oud deze gewoonte in Perzië moet zijn, blijkt uit het feit dat, gedurende den Peloponesischen oorlog, een Grieksch veldheer weigerde eene ontmoeting te hebben met eenen Perzischen vorst, alleen omdat hij dezen den voetkus niet zou moeten geven, wat de Griek onweerdig achtte voor een vrij man.

Te Rome, onder keizer Tiberius, moesten er maatregelen voorgeschreven worden om het overtollig kussen - men vergete niet dat het slechts een groet was - in het openbaar te beletten.

De kus speelt, onder al zijne vormen, eene groote

rol in de geschiedenis der Kerk en in het leven van vorsten en volkeren.

De *handkus* was eene hulde, door den vassaal in de middeleeuwen, aan zijnen leenheer gebracht en die herhaald moest worden, telkenmale er een leen werd toevertrouwd.

In zulke gevallen werd de *leenkus* gegeven door den leenheer aan zijnen leenman, die hem met eene knie ten gronde en blootshoofds ontving. Was de leenman van adellijken bloede, dan kreeg hij den kus op de lippen.

Het gebruik van den handkus is nog ten huidigen dage aan verschillige hoven van Europa in voege. In Engeland worden, bij voorbeeld, de groote dignitarissen, bij het aanvaarden van hun ambt, tot den handkus toegelaten, *appointed to kiss hands.*

Ook in de ceremonieën der Kerk werd, in vroegere tijden, de handkus veel aangetroffen, thans is hij, in de meeste gevallen, vervangen door den kus der pateen.

Wat den voetkus bij de Pauzen betreft, het was de H. Caïus, die in 't jaar 263 onzer jaartelling dit gebruik inhuldigde.

De christene beschaving bracht verschillige kussen tot stand.

De *vredekus* werd gewisseld ten teeken van verzoening en goede verstandhouding.

De H. Paulus zegt tot zijne discipelen: Groet elkander met den kus des vredes.

In de eerste tijden van het christendom werd de vredekus veel gegeven ten teeken van eendracht, vooral op het oogenblik van te communiceeren.

De *geloofskus* werd eveneens tusschen christenen gewisseld, bij het verleenen der gastvrijheid.

Een kus, even zoet en even zuiver als de hooger aangehaalde, wanneer hij uit een zuiver hart naar de lippen rijst, lieten wij tot het laatste, ofschoon hier vooral het engelsche spreekwoord past: *the last but no the least.*

Wij bedoelen den kus der liefde!

Onvervalscht heeft hij zich door de eeuwen heen voortgeplant, altijd even zalig, even genotvol. In gouden paleizen en schamele woningen heeft hij hetzelfde geluk verspreid, hetzelfde heil verleend.

Grooten der aarde en nederigen waren voor hem gelijk en waar alles in de natuur spreekt van ongelijkheid, daar kende de kus der liefde geen rijken of armen, doch smaakte voor allen even zeer.

Aan hem dus zouden wij, indien ons de rol van Paris werd toevertrouwd en ons oordeel gevraagd over den kus bij uitnemendheid, zonder aarzelen den palm der overwinning toekennen.

Wel innig is de kus die de moeder haar kind geeft; wel

is hij hartelijk de kus, die tusschen vrienden wordt gewisseld, doch geen zegt meer dan diegene welke twee harten aaneensnoert voor het leven; geen stijgt dieper uit de ziel dan de kus der liefde.

En indien we dan slechts één oogenblik het terrein mogen betreden, waarop de vriend F.... thans den kus zal brengen, het weze om de woorden aan te halen van den volksdichter, die niet den roem bezit van eenen Shakespeare, eenen Goetheof eenen Hugo, maar die niettemin onvergankelijk is in de genegenheid der Vlamingen, onzen Door Van Ryswyck:

De kus, dien u een kindje biedt,
Dat onder 't stoeien en het spelen
Zijn zoentjes om en rond blijft deelen,
Ach! zulke kussen telt men niet.

De kus, dien ons een vriend vereert,
In zwang bij 't onderling ontmoeten,
Dien stel ik enkel bij de groeten,
Dat is een kus die vriendschap leert.

De kus, dien ons een vader schenkt,
Waar hij zijn zonen mêe bejegent
Als hij hen liefkoost, prest en zegent,
Dat is een kus dien men gedenkt.

En als mijn zusterlief mij kust,
Dat blijft me ook immer vreugde schenken,
Het doet mij aan mijn liefste denken,
Mijn hartewensch, mijn aardsche lust.

O, liefste, wanneer om mij heen
Gestrengeld, gij me uw kus komt bieden
En geen onheilge ons kan bespieden....
Dat is een kus, een kus alleen!

Dat heeft weinig om het lijf, maar het is des te schooner.

En nu, dat de vriend F.... spreke. Ik heb gezegd.

JAN VAN MENTEN.

Algemeene tentoonstelling van beeldende kunsten te Brussel. *Zie vorige jaargang, blz.* 566.

KLINKENBERG van Amsterdam is en blijft in zijn: *zicht van Leiden* altijd dezelfde limineuze, heldere en aanlokkende landschapschilder; die geroepen schijnt te zijn om al de schilderachtige hoekjes van Neerland door zijn penseel te vereeuwigen.

JORIS HITCHCOCK van Egmond laat ons in zijne *Moederschap* een tafereel bewonderen dat juist van toon, en waar bij uitnemendheid mag heeten.

Het portret van *Jonk. M. Mans*, door FRANS GAILLARD, van Brussel, is eene puike beeltenis die breed geschilderd, kloek van toon en harmonievol is.

Op de Theems, van ALBERT BAETSOEN, van Gent, is een doek, waarop deze jonge kunstenaar heeft gepoogd eenen Londenschen winternevel weer te geven en waarin hij dan ook betrekkelijk is gelukt, Enkel moeten wij onverholen getuigen, dat het tafereel dat wij van hem in de laatste Gentsche tentoonstelling te zien kregen, veel dichterlijker was behandeld en ons dan ook meer beviel.

Het stuk dat wij bespreken is prozaïsch, alledaagsch zelfs, en daarenboven onaangenaam van uitzicht.

De schilderij die in zaal V het meest de aandacht op zich trekt door hare schitterende kleuren, is de drieluik van PIET VAN DER OUDERAA, van Antwerpen. Zij stelt voor *Tentoonstelling van den H. Johannes Berchmans.* Deze schilderij die bestemd is voor de hoofdkerk van Antwerpen, is, gelijk al de tafereelen des Antwerpschen meesters, goed verzorgd als teekening, schitterend - misschien wel op enkele deelen schel - van kleur en aangenaam als algemeen aspekt. Enkel bevalt de groepeering ons niet al te goed, daar sommige figuren niet nevens noch achter elkander staan, maar letterlijk in elkaar geduwen zijn. Wat den trant of stijl der schilderij betreft, die behoort zoo een weinig overal te huis; er steekt gothiek, renaissance en voornamelijk Duitsche Durerschool en ook wel modernism in; hetgeen echter niet belet dat, wat men ook opwerpe, de schilderij een heel verdienstelijk doek heeten mag, zij weze dan nog, als behandeling wat al te dekoratief.

Oneindig verkiezen wij echter zijn ander doek, *De Straf van den Meineedige* voorstellende. Hierin toont de kunstenaar zich als een beproefd, ervaren teekenaar, vol eerbied voor den menschenlijken vorm, als een kolorist die niet kwistig omspringt met de rijke tonen van zijn kleurrijk schilderpalet, als een samensteller die zich alleen staaft op het mogelijke, het gebeurlijke, en daarom dan ook waar is, en alle theatrale effekten ontwijkt. Kortom men ziet er den man van kennis en wetenschap in.

Ja, zulke werken bestendigen eene faam die, hoe wel verdiend ook, ongelukkiglijk maar al te dikwijls enkel tijdelijk is.

De Straf van den Meineedige, die, met de overige paneelen welke deze kunstenaar vervaardigd heeft en nog afwerken moet, in de zaal van het lijfstraffelijk gerechtshof te Antwerpen, een aangenaam geheel vormen zal, dat hem ontegensprekelijk eene der eerste plaatsen moet verschaffen in de rij onzer beroemste kunstenaars, is voor ons eene der schoonste bladzijden welke ooit een kunstenaar der Antwerpsche schilderschool voor het dagboek der nationale kunst heeft vervaardigd.

Tusschenpoos en *Winteravond* van den Gentschen kunstenaar ALBERT TOEFAERT, zijn twee paneelen die eenen *laisser-aller*, in het Vlaamsch zou men zeggen; een buitengewoon gemak van werken, verraden.

Zijne dieren zijn bekoorlijk, ja recht verrukkelijk, en munten bijzonder uit door hunne frissche juistheid van toon. Twee lieve salonstukjes, waarvan het laatst genoemde tintelt van poëzie.

Mijne geboorteplaats en *Boschweg* van mejuffer GUSTA VAN BUTSELE, van Nukerke, zijn twee tafereelen, waarin de jonge kunstenares haar dichterlijk talent ten toon spreidt en tevens laat zien, dat zij in het weergeven van bladeren en boomen toch bewijzen kan onloochenbare hoedanigheden van kolonist te bezitten.

In deze zaal bemerken wij nog een landschap van zeer veel verdienste, waarop de vervaardiger, de heer PHILIPPET, van Brussel, terecht met fierheid zijnen naam heeft geplaatst.

Bij de afwezigheid des kunstenaars, door mejuffer FANNY LAUMANS, van Brussel, is een kleurrijk en goed verzorgd tafereel, onder oogpunt van teekening. Wat détail betreft, deze is verzorgd gelijk men het waarlijk bij eenen modernist niet zou gaan zoeken. Dit doek is afgewerkt gelijk sommige oude meesterwerken.

De *Vaart te Gent*, de *Tiberboorden* en een *Stortregen in de Romeinsche campagna*, zijn drie doeken die oneindig veel verdienste hebben, onder opzicht van schilderwijze. Het water is zoo goed realistich waar weergegeven. dat men er zich waarlijk zou aan bedriegen.

De '*s Gravendreef*, *Bebloemde gracht* en *Geluwe bloemen* van GUSTAAF DEN DUYTS, van Gent, dragen ontegensprekelijk het kenmerk van een dichterlijk gevoel. In het algemeen echter behandelt de heer Den Duyts zijne onderwerpen te zwart. Hij ziet door een zwart-bruin glas; daardoor wordt zijne schilderij konventioneel. en, gevoegd bij de al te losse en oppervlakkige manier van schilderen, welke hem eigen is, krijgen zijne doeken het uitzicht van dekoratieschildering.

Wij treffen ook nog in deze zaal een verdienstelijk Oostersch tafereel van den Parijzer schilder F. CHARLET aan. Alleen vinden wij die Oosterlingen wat te veel Parijzisch. De stekjesverkooper en de vodderaapster der groote wereldstad stralen er, volgens onze bescheiden meening, te veel in door.

Zaal VI is eene kleine doch goed verlichte tusschenzaal, waarin de plaatsingkommissie het goede gedacht heeft gehad eene gansche

kollektie kleine salonstukjes, waaronder echte perereltjes, nevens onder en boven elkaar te hangen. Ja, zonder overdrijven zou men deze zaal de miniatuurzaal mogen noemen, niet om hare kleinte, maar wel om de kleinte der stukken van de twee onderste rijen tafereelen, waarmede de wanden A.C. en D. bekleed zijn.

Er zijn echter ook groote en goede stukken in deze zaal; zoo treffen wij op paneel C eene goede en groote *doode natuur* van DUJARDIN van Brussel aan, die getuigt van eene buitengewoone juistheid van lokale kleur. De schildering is mollig en niet droog.

De gekende Duitsche schilder MOSLER PALLENBERG van Keulen, heeft drie portretten ingezonden, waaronder dit het nummer 541 dragende, volgens ons oordeel althans, in de eerste plaats dient vermeld te worden. Breede doch gesloten schildering, aangenaam koloriet, wijze van schilderen die zeer veel kennis verraadt, ziedaar in weinige woorden de schilderij beoordeeld.

HALKETT, een kunstenaar die Brusselaar geboren doch, door zijn huwelijk, ook wel half Gentenaar is geworden, gaat voort met lieve goed geborstelde kleurrijke en tevens goed gelijkende portretten te schilderen. Hij heeft nochtans voor gewoonte, de beeltenis der lieden wier trekken hij moet vereeuwigen, maar halve levensgrootte te schilderen; dat is een eigenaardig gedacht, gelijk een ander, waartegen wij dan ook niets weten in te brengen, en toch kunnen wij ons niet weerhouden den voorkeur te uiten dien wij aan levensgroote portretten geven.

Het Oudje, van GASTON LINDEN, van Brussel, alhoewel het eigenlijk niets meer is dan eene goede atelier-studie, die met wat meer zorg dan men gewoonlijk aan dergelijke stukken besteedt, is afgewerkt, trekt evenwel zeer de aandacht der bezoekers tot zich. Elk staat stil en bewondert het gemak van werken, en tevens de breede kennisvolle schildering, waarmede de trekken van den goedhartigen ouderling zijn weergegeven.

Zaal VII is veel grooter, en behelst dan ook meer groote doeken; onder de merkwaardigste dezer treffen wij inzonderheid eene schilderij aan, waar de bezoekers onmogelijk kunnen voorbijstappen, zonder er een oogenblik bij stil te houden. Wij bedoelen het lieve engelachtige portret eener luitenante van het *Leger des Heils*. Van zoohaast men de schilderij ontwaart, ziet men aan de manier van schilderen, dat men het werk van eenen der gebroeders Oyens voor oogen heeft.

Ditmaal echter heeft PIET OYENS, van Brussel, want het is een zijner werken, welke wij thans bespreken, afgebroken met de gewoonte alles met het paletmes of truweel te schilderen of te bezetten, zoo men wil.

Dit stuk is wel goed en met zorg geteekend en tevens krachtig geborsteld, maar ook, welk lief meisjeshoofd en bovenal, welke sprekende oogen! Die luitenante, met haren mystieken, doordringenden blik, waarmede zij tot in 't diepste van 't menschelijk hart schijnt te lezen, ziet er duivels medesleepend uit.

En toch ligt er iets reins, iets maagdelijk schoons in dit open gelaat,

waarin twee helder blauwe oogen als smaragden in eene diadeem schitteren.

Piet Oyens heeft, men ziet het, gansch zijn hart, zijne dichterlijke ziel in de weergave van dit meisjesbeeld uitgestort. Hij is wonderwel gelukt en heeft dan oók een portret geleverd van blijvende waarde.

Het Piketspel, van ALFRED VELCHE, van Parijs, is een bevallig geteekend tafereel, dat zeer juist van toon heeten mag en dat onder de goede genre-stukken mag gerangschikt worden.

Het Veldmeisje van Mejuffer MARCOTH, van Brussel, is eene echt realistische studie; dat noemen wij werklijkheid, waaraan vele zoogezegd realisten een puntje zouden mogen zuigen.

De Heilige Maagd (*drievleugel)* van FREDERIK UHDE, van Munchen, is eene nevelachtige, poëtische en recht zonderling geteekende schilderij. Wanneer men zich voor dit trieptiek plaatst, weet men, in den beginne. niet heel goed wat of de kunstenaar beoogd heeft toen hij dit doek vervaardigde, en 't is maar, na eenige stonden den onderzoekenden blik op deze zonderling geteekende en eigenaardige samenstelling en niet min op haar eigen staande schildering te hebben laten rusten, dat men er al het verhevene, het dichterlijke, het fantastische zou men haast mogen zeggen, van ziet en begrijpt.

'*s Morgends*, *Zomer* en de *Lente* van CAROLUS TREMERIE, van Gent, zijn twee stukken, waarin een jong kunstenaarstemperament zich krachtig veropenbaart, doch, hoe verdienstelijk en veelbelovend beide werken ook wezen mogen, toch moeten wij ronduit bekennen dat deze twee paneelen ons min bevallen dan menige van de voorgaande werken des jongen kunstenaars.

De Hollandsche Visschersdochter van Hans Hermann, van Berlijn, is een allerliefst tooneel op het strand betrapt en waarin de kunstenaar, den trant van Verhas volgende, een aantrekkelijk tafereel heeft vervaardigd, dat des te meer in den smaak der chique salonjuffers vallen zal, daar het in hooge maat, moderne of kernmelkachtig, zoo men wil, is.

Zaal VIII is maar eene tusschenplaats of gangsken dat nauwelijks een voorschoot groot is en waarin dan ook maar een tafereel hangt. Wij willen spreken van het lieve, ietwat dekoratieve juffersportret, dat met de handteekening van Saint Cyr, van Brussel, is bekleed.

Wij treden zaal VIII binnen. Nauwelijks hebben wij eenige schreden in deze zaal gedaan, of onze blikken worden, tegen wil en dank naar een groot doek getrokken, dat door zijne schelle hevigheid der kleuren tot de bezoekers schijnt te roepen: maar kijkt toch eens naar hier, beziet me toch en bewondert mijne zonderlingheid!

Ja waarlijk zonderling, heel zonderling zelfs, mag dit doek genoemd worden. Verbeeld u, niet honderden, maar duizenden kinderen, die huppelend uit dreven en lanen te voorschijn komen en lachend, roepend, woedend en door elkander krioelend naar eene beek snellen waar een groep van honderden kinderen zich reeds vermaken met in het kristalklare water des schuimenden vloeds te waden.

Het doek zooals wij hooger zegden, is verpletterend schel van kleur en tevens plat en planloos. De kinderen loopen niet nevens noch achter of voor elkander, zij zijn letterlijk in een gestampt. Al de

figuurtjes zijn als waarde, even gelijk behandeld. Er steekt geene diepte in Van bij gezien, zijn er ontegenzeglijk zeer veel flinke hoedanigheden zoowel onder oogpunt van teekening als onder opzicht van modeleering, kleur en gezond realisme, in dit doek dat verscheidene meters meet.

Ja er zijn figuurtjes op het voorplan die waarlijk het stelen waard zijn; echte specimens van vorm, kleur en modeleering die men als model aan de aspiranten schilders zoo mogen voorhouden; maar integendeel zijn er ook veel, zeer veel mismaakte, halfgebakken scheeve en vormlooze figuurtjes onder die duizenden kinderen die daar zoo gekweg door elkander springen, dat wij bij het zien van dien wezenlijken kinderklomp ons eene schilderij herinnerden, die des tijds op onzen zolder stond en waarmede moeder zaliger, ons, kind zijnde, bang wist te maken. Die schilderij verbeeldde waarschijnlijk een vagevuur en moest geschilderd zijn door den eenen of anderen kladschilder die het nooit al veel verder zal gebracht hebben, dan beluiken kaleien en de huisplinten met gazteer bestrijken.

Op die schilderij! - verschooning heeren kunstenaars, - stonden er ook wel duizend kinderen niet in het water, maar in het vuur te springen, terwijl de vlammen van den verblindenden vuurgloed zich palingsche wijze rond hunne tengere leden klesten.

Waarlijk, als opvatting, bestaat er eene treffende gelijkenis tusschen beide doeken; daardoor was het dan ook, dat onwillekevrig die oude kinderschrik in zijne volle tragi-komische akeligheid ons voor den geest kwam.

Men denke niet dat die vergelijking enkel gedaan is uit lust naar vitterij, hoegenaamd niet, want, wilden wij enkêl aanhalen al wat wij, op de weinige oogenblikken dat wij daar voor die schilderij stonden, hebben hooren vooruitbrengen, door kunstenaars, kenners en oningewijden, ons blad zou ontoereikend zijn om al die puntige zetten te bevatten.

Eene enkele kritiek, die luidop door eenen gekenden Brusselschen kunsthandelaar werd gemaakt, vinden wij echter, met het oog op de eentonigheid der kleur, zoo juist en zoo gepast, dat wij niet kunnen nalaten ze hier mede te deelen. De goede man sloeg de handen samen en riep uit: '*Quel tas de chair à saucisses!*'

Van ver gezien, dat wil zeggen op eenen afstand van vijf of zes meters waarop de détails voor het oog verloren gaan, had de man volkomen gelijk, want de kleur der kinderen is doorgaans te rood te purperachtig.

Dit gezegd, verklaren wij nochtans dat het werk des heeren LEO FREDERICQ van Brussel, 't is zijn werk dat wij bespreken, oneindig veel hoedanigheden bezit, doch wij drukken tevens ons spijt uit dat zooveel talent verbeuzeld wordt aan dergelijk prulwerk.

(*Wordt voortgezet.*)

KAREL, LYBAERT, J^{ste}.

Boekbeoordeeling.

Algemeene Inleiding tot de Taalkunde door J. Vercoullie. Professor in de Nederlandsche Philologie te Gent.

Wij zijn hier te lande niet gewoon, werken van zulken, aard in het Vlaamsch te zien verschijnen. Hier is het nu waarlijk de plaats, de geijkte spreekwijze te gebruiken, dat Vercouilie's Inleiding in eene *leemte* voorziet. Mochten wij er uit besluiten, dat, van jaar tot jaar, in de hoogere onderwijsgestichten, de leergangen van Nederlandsche taal en letterkunde ernstiger ingericht en beter gevolgd worden!

De schrijver bespreekt '*het Leven*, *den Bouw*, *en de Natuur der Taal*' Hij toont hoe eene zelfde taal verschilt én in den tijd én in de ruimte; beschrijft ons de drie groote klassen, waarin de talen volgens hunnen *bouw* onderscheiden worden, en doet ons opmerken, dat de mensch om zijne gedachten aan anderen mede te deelen, zijne toevlucht neemt tot gebaren, teekeningen of klanken. Vervolgens behandel hij de *Vorming* en het *Bruikbaarmaken* der woorden, de *syntaxis*, de *Rededeelen* en de *Beteekenissen* der woorden.

Wij bekennen ons ootmoedig onbevoegd, om den schrijver in zijne geleerde uitweidingen, in zijne vergelijkingen tusschen zoovele verschillende talen te volgen. Niettemin vonden wij in het boek menige bemerking, die ook voor hen, die zich niet hoofdzakelijk met Taalstudie bezig houden, belangrijk is.

Eene opmerking: In het hoofdstuk over 'De Natuur der Taal,' stelt schrijver zich de vraag: '*In welke voorwaarden heeft de mensch voor het eerst gearticuleerde klanken uitgebracht*?' Hij geeft het volgende antwoord: '*Daarover hebben we geen gegevens. Maar van dit zijn we zeker*, *dat spreek- en denkvermogen tweelingen zijn*, *waaraan de noodzakelijkheid den spoorslag tot werkdadigheid gaf. Over de wijze waarop die werkdadigheid aan den gang ging*, *kunnen wij slechts veronderstellingen opperen. De waarschijnlijkste blijkt te zijn*, *dat zij geleid werd door onze aangeboren neiging tot navolgen*, *waardoor eerst rechtstreeksche en dan symbolische nabootsingen ontstonden.*

Dit antwoord heeft mij - rechtuit gesproken - niet veel wijzer gemaakt. 't Is stellig dat de schrijver het Bijbelverhaal over den oorsprong der dingen en dus ook over dien der taal niet aanneemt. Nochtans; zoo de wetenschap geene andere verklaringen kan aanbieden, als die, welke

de schrijver ons geeft, was het nog het verkieslijkste - dunkt me - zich eenvoudig aan het boek van Mozes te houden, dat, noch tijd, noch wetenschap, tot nu toe hebben kunnen omstooten.....

De *Inleiding* is overigens kort en bondig opgesteld: Zij wijst meestal enkel de stof aan, die door het bezielende woord eens leeraars dient uiteen gezet en verklaard te worden. Aan alle beoefenaars der Taal; aan onze studenten der Hoogescholen dus bijzonder aanbevolen.

E. VAN LANGENHOVEN.

Hendrik Waelput.

Een gevoel van weemoed maakt zich onwillekeurig van ons meester, wanneer wij het leven van dezen Vlaamschen toondichter met een enkelen blik overzien. Het is de treurige geschiedenis van een kunstenaar door de gratie Gods, op wiens voorhoofd het genie zijn vorstelijk merk geteekend had; door de natuur onder alle opzichten begaafd als weinigen; en die door eene ellendige ziekte wordt weggerukt, wanneer zijn tot rijpheid gekomen talent zuivere meesterwerken beloofde te scheppen.

Reeds van op de schoolbanken voelde de jonge Gentenaar zich onweerstaanbaar gedreven tot de beoefening der muziek: op zekeren dag ontdekte men bij toeval eene volle lade manuscripten van den jeugdigen scholier. Karel Miry, aan wien men er inzage van gaf, meende er de kiemen van een buitengewoon begaafd talent in te zien, en werd harmonie-leeraar van den kleinen Hendrik. Zijne ouders droomden evenwel er een advocaat van te maken, en zonden hem, na schitterende middelbare studiën, naar de Gentsche Hoogeschool, waar hij zijn examen van candidaat in wijsbegeerte en letteren aflegde. Zijne drift tot de muziek deed hem weldra deze studiën vaarwel zeggen, om deze verder in het Brusselsche conservatorium bij Fétis en K. Hanssens te gaan volmaken. Men vertelt wonderen van zijn studie-leven: op eenige maanden tijds drong hij in de diepste geheimen der muzikale wetenschap door, en op 21 jarigen ouderdom (1867) won hij den Prijs van Rome, met de cantate: ‘Het Woud’, gedicht van Karel Versnaeyen.

Vroeger reeds, in 1865, was van hem in den Gentschen Schouwburg eene opera in 2 bedrijven, *La Ferme du diable* (woorden van Victor Wilder) opgevoerd, en had hij, onder den deknaam H. Lübner, verscheidene stukken uitgegeven.

Aan het Vlaamsch Tooneel van Brussel verbonden, vond hij daar gelegenheid om werken van Vlaamsche toonkunstenaars ten gehoore te brengen; want Waelput was Vlaming van lijf en ziel. Wie, die hem gekend heeft, herinnert zich dat rond, open gelaat niet meer, waarop de geest te lezen stond, dien hij in zijn kwakken Gentschen tongval zoo aardig aan den man wist te brengen?

Aangetrokken door de muzikale Duitsche Muze, trok hij den Rijn over, waartoe hij door den Prijs van Rome in staat was gesteld. Daar eigende hij zich die buitengewone techniek toe, die men later in zijne gewrochten zoo zeer bewonderd heeft. De groote meesters Bach, Beethoven, Berlioz, en Wagner bestudeerde hij er met voorliefde. Twee jaar nadien vinden wij hem reeds terug te Brugge. waar men den 24 jarigen kunstenaar de plaats van bestuurder aan de Muziek-

school had aangeboden; tevens wordt hij er orkestmeester aan de Opera en sticht er de Volksconcerten, die veel opgang maakten. Maar het kleinsteedsche leven, de kleingeestige politieke tegenkantingen die hij er ondervond, maakten er hem het leven ondraaglijk, en in een waardigen brief[1] motiveerde hij het ontslag dat hij weldra nam.

Nu begint Waelput's lotgevallig leven, een echt *vie de Bohème.* Onmogelijk hem te volgen; hij doorloopt Holland, Frankrijk en België als orkestmeester aan de Fransche Opera's, en richt concerten zijner werken in. Zoo wierp de strijd van het leven dezen zoo Vlaamschen componist in een midden, dat op het talent van een ander als Waelput een zeker overwegenden invloed zou gehad hebben. Als componist bleef hij wie hij was: de werken welke hij in die jaren schreef, zijne vier voltooide *Symphonieën* en zijn vijfde onvoltooide getuigen zulks. Algemeenen opgang maakten deze werken, niet alleen in België, maar ook in Holland en Frankrijk. 'Een nieuwe Beethoven is ons geboren.' Hij is de eenige der jongeren, zegt E. Grégoir[2], die eene symphonie volgens de regels van het vak kan schrijven!' Wat er ook overdreven in deze dweepende beoordeeling moge gevonden worden, toch is het niet te ontkennen, dat deze werken den naam van Waelput voor de vergetelheid zullen vrijwaren. Een gekend muzikaal blad[3] bewondert den rijkdom en de natuurlijkheid der harmonieën, eenen vloeienden stroom van melodie, eene breedte van stijl, eene kleur en eene sonoriteit, zooals men er enkel bij groote meesters aantreft.

Een 30tal Vlaamsche liederen, vier cantaten, drie opera's en lyrische drama's, een aantal koren en orkeststukken vervaardigde hij in die jaren, alsook zijn meesterstuk *De Pacificatie van Gent* (Emmanuel Hiel). Van 1879 tot zijn dood in 1885, was hij ook leeraar van compositie aan de Antwerpsche Muziekschool, waar hij de beste herinneringen nagelaten heeft.

Nu was Hendrik Waelput in de grootste phase zijner ontwikkeling: hij had nu eene eigenaardige plaats in de muziekwereld weten te veroveren, en... toen had het groote Festival te Gent plaats (1883), dat twee dagen zou duren. Waelput ging er een reuzenstrijd aan: met onvermoeibaren ijver bestuurde hij de repetitiën voor orkesten zangers; gedurende maanden werkte hij onverpoosd tot het welgelukken van dit kunstfeest, waarop onder andere, de 9e *Symphonie* van *Beethoven*, en zijne *Pacificatie van Gent* zouden uitgevoerd worden. De uitslag overtrof dan ook alles wat men er had kunnen van ver wachten. Zelden, schreven de bladen, had men dergelijke uitvoering bijgewoond.

De dirigent had er eene eerezaak van gemaakt. En - och, groote kunstenaars zijn onder zeker opzichten groote kinderen - Waelput dacht, dat men nu van hoogerhand zijne diensten zou erkennen, zijne moeite zou willen beloonen, hem het eerelint op de borst spelden, als eene hulde aan den voortreffelijken componist en den buitengewonen orkestbestuurder.

Deze kleine voldoening werd hem niet gegund, en, zooals het meer gebeurt, het eerelint ging den jas versieren van den eenen of anderen invloedrijken Philister wien de eer was te beurt gevallen, deel te maken van de inrichtingscommissie, en in die hoedanigheid het genot had gehad met een witten das de zaal op en af te trippelen!

(1) Te vinden in de *Notice biographique sur H. Waelput*, par P. Berhmann.
(2) Les Musiciens belges au XIXe siècle, par E. Grégoir.
(3) Le Guide Musical.

Deze miskenning - Waelput zag er eene schandelijke miskenning in - had een zonderling uitwerksel op den gevoeligen jongen. Eene diepe moedeloosheid maakte zich van hem meester; de opgeruimde geestige Waelput werd somber en ingetogen; die gebeurtenis moest

noodlottig op den armen kunstenaar werken. Hij stierf in 1885, nog geene 40 jaar oud! half in waanzin; gedurende zijn doodstrijd dacht hij zich aan het hoofd van een reusachtig orkest geplaatst, en sloeg hij koortsachtig de maat!

Meester Peter Benoit sprak de lijkrede op zijn graf uit, waarin de volgende zinnen Waelput schetsen: '.... Hij was een man van wil en karakter, en, als dusdanig, van grondbegin. Hij bleef bij zijne zangcompositiën zijne moedertaal getrouw. Waelput hielp ons verwezenlijken wat Mendelssohn, in een zijner brieven, verklaarde het verhevenste doel te wezen, welk een toondichter zich kan voorstellen. namelijk: eene muziek aan de moedertaal te schenken.

Waelput was, ik herhaal het, een man van wil, en spijts alle tegenkanting, dreef hij zijnen wil door.

.... Zijne werken zullen blijven, en morgen zullen wij de verrijze nis begroeten....'

Deze verrijzenis hebben wij nog niet al te volledig kunnen begroeten, Buiten 'de Zegen der Wapens' en *Stella*, is er in de laatste jaren weinig van Waelput uitgevoerd geworden. Zou er geen mogelijkheid zijn nog dezen winter, b.v. eene zijner Symphonieën te mogen toejuichen, hetzij op de *Volksconcerten* of beter nog, op de concerten onzer Muziekschool, waar hunne plaats als aangewezen schijnt?

J.D.B.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.
- Koninklijke vlaamsche akademie.

- In hare zitting van 29 December 1890 werd de heer Felix Leveticus, van Amsterdam, met de gouden medalie bekroond voor zijn werk: *Over de klank- en vormleer van het Middel-Nederlandsch dialekt der St. Servatiuslegende van Heinrijk van Veldeken.*

Tot buitenlandsche eereleden werden benoemd: Dr Nuyens, geschiedschrijver te Amsterdam, E.H. Brouwers, pastoor te Nieuwer-Amstel, en de heer Bonvarlet voorzitter van het *Comité Flamand de France*, in Fransch-Vlaanderen.

Den 30^{n} December had de jaarlijksche openbare zitting plaats, onder voorzitterschap van den aftredenden bestuurder Em. Hiel. De heer Dr Aug. Snieders, de nieuwe bestuurder voor 1891, las er eene boeiende en belangrijke rede voor over de Vlaamsche mannen van vóór 50 jaren, en wel bepaaldelijk Conscience, Jan De Laet, Theodoor en Jan Van Ryswyck en Vleeschouwer.

Vervolgens droeg Em. Hiel een lyrisch monodrama voor, getiteld *Charlotte Corday*, dat onder zijne beste gedichten mag gerekend worden.

Daarna was het de beurt van Th. Coopman, den sekretaris van den jury voorden vijfjaarlijkschen prijskamp van letterkunde. Het gevorderde uur liet het akademielid niet toe zijn uitgebreid verslag geheel voor te lezen. Dit verslag, hetwelk het meerendeel der werken bespreekt, zal te zamen met de twee voordrachten in de *Verslagen* der Akademie opgenomen worden.

- De Koninklijke Vlaamsche Akademie richt eenen oproep tot al de Noord- en Zuid-Nederlandsche en andere Dietsche taal- en rechtgeleerden, ingenieurs, natuurwis-, landtuinbouw- en veeartsenijkundigen, bouwmeesters en kunstenaren, zeevaarders, werktuigkundigen en bouwmeesters, met één woord tot de vakmannen van allen aard, ten einde hunne medewerking te bekomen voor de samenstelling en de uitgave van een *Algemeen Vak- en Kunstwoordenboek.*

Het inzicht der Akademie is eerst eene afzonderlijke lijst van woorden te laten verschijnen voor ieder vak, dat is voor ieder ambacht, voor iedere wetenschap en elken tak daarvan.

Van degenen, die haar mededeelingen willen inzenden, verlangt de Akademie voor elk woord:

1º Aanwijzing van de beteekenis, liefst door goed gekozene voorbeelden toegelicht;
2º de afleiding;
3º de woordvorming, de gebruikelijke samenstellingen;
4º Aanteekening van geslacht en meervoud;
5º De plaatsen, waar ieder woord in gebruik is;
6º De synoniemen met opgave van de streken, waar men ze bezigt;
7º Indien het een provincialisme geldt, de algemeene geijkte Nederlandsche uitdrukking;
8º Zorgvuldig vermelden of een woord veranderd is en, naar het oordeel van den verzamelaar, wederom en algemeen zou dienen te worden gebruikt; en
9º Naar gelang het pas geeft, nuttig of noodig blijkt, de Fransche, Hoogduitsche, Engelsche of Latijnsche gelijkwaardige benamingen.

De daartoe waardig gekeurde lijsten van vak- en kunstwoorden zullen door de Akademie worden uitgegeven, onder vermelding van den naam des verzamelaars of bewerkers.

De namen van alle medewerkers, zelfs van die welke slechts enkele uitdrukkingen inzenden, worden dankbaar aangeteekend.

De Koninklijke Vlaamsche Akademie vleit zich met de gedachte, dat haar oproep tot alle taalgeleerden en vakmannen om, met verzamelde krachten, ter verdediging onzer schoone en rijke Nederlandsche spraak een nieuw en machtig wapen te smeden en haar tevens eene gedenkzuil, haar waardig, op te richten, niet ijdel klinken zal.

Zij hoopt eerlang, uit Zuid en Noord, talrijke bewijzen van medewerking te zullen ontvangen.

- In den loop van 1890 heeft de commissie van Kunstnijverheid, aangesteld door de bestendige Deputatie des

Provincieraads van Antwerpen, de volgende prijsvraag van 1000 frank uitgeschreven:

'Een werk opstellen handelende over de volgende stof: 1° de kunstnijverheid - korte verhandelingen over haren toestand in de vroegere eeuwen en nu; 2° op afdoende wijze de volstrekte noodzakelijkheid bewijzen van het teekenen voor alwie in zijn ambacht wil uitmunten; 3° grondbeginsels der bouwkunst; 4° grondbeginsels der versiering; 5° beknopte en toch zoo volledige uitweiding als mogelijk, over de algemeene toepassing der reeds aangewezen stof op de verschillige stielen: schrijnwerkerij, meubelmakerij, smederij, potbakkerij, steenhouwerij, goud- en zilversmederij.'

De Commissie heeft beslist, behoudens goedkeuring der bestendige Deputatie, het tijdstip voor de inzending der mededingende werken te verlengen en op 1 *Juli* 1891 vast te stellen.

De werken moeten voor dien datum vrachtvrij toegezonden worden aan den secretaris der commissie, den heer H. Jacobs, bureeloverste bij het provinciaal bestuur te Antwerpen, alwaar de schrijvers inzage kunnen nemen van het programma, de voorwaarden behelzende door de Commissie vastgesteld.

- Men heeft het voornemen opgevat in Nederland een gedenkteeken op te richten aan Thomas à Kempis, den wereldberoemden schrijver van de *Navolging Christi.* 't Is in de laatste jaren onweerlegbaar bewezen, dat hij in Nederland, te Kempen, geboren werd.

- De tooneelcommissie voor Oost-Vlaanderen is thans volgenderwijze samengesteld: J. Micheels, hoogleeraar en lid der K. Vl. Akademie, voorzitter, E. Van Goethem, tooneelschrijver, secretaris; leden: L. De Reu, lid der Bestendige Afvaardiging; E. Van Havermaete, tooneelkundige; F. De Potter, secretaris der K. Vl. Akademie; Dr J. Bauwens, letterkundige; O. Van Reysschoot, toondichter; Fl. Van Duyse, toondichter en krijgsauditeur; H. Van der Sloten (Paul Dacasta), notaris en toondichter.

- De *Maatschappij tot Bevordering der Nederlandsche Letterkunde* (secretariaat Olijftakstraat, 10, Antwerpen) heeft tegelijk met de grondslagen der maatschappij, de lijst uitgegeven van werken door leden van *het Taalverbond* in het licht gezonden. Daarin komen de volgende namen voor: Jan Adriaensen, Isidoor Albert, Pol Anri, G.Th. Antheunis, Taco H. De Beer, Peter Benoit, Frans Van den Bergh, Bernard Bolle, Joris De Bom, S.J. Bouberg-Wilson, J.M. Brans, Prof. D^{r}. Jan ten Brink, Paul Buschmann, A. De Cock, A.-C. Van der Cruyssen, N.-J. Cupérus, Frans Van Cuyck, H. Van Eyck, Paul Fredericq, Edmond De Geest, Julius De Geyter, Frans Gittens. J.-N. Van Hall, Huibert Langerock, Gustaat De Lattin, J. Mac

Leod, Pol de Mont, Hendrik Peeters, M.A. Perk, Nicolaas De Roever, Max Rooses, Em. Rosseels, Gust Segers, D. Sleeckx, Fr. Van Steenweghen, Reimond Styns, Jacob Stinissen, Hélène Swarth, Teirlinck-Styns, Isid. Teirlinck, Flor. Van der Ven, Julius Vuylsteke, Victor Van de Walle, Victor Van de Weghe en G.E.V.L. Van Zuylen.

Zooals men weet, hebben de leden der *Maatschappij tot Bevordering der Nederlandsche Letterkunde* - eene zeer aanbevelenswaardige instelling - recht om uit de lijst der werken van de bovengenoemde schrijvers boeken te kiezen tot het bedrag hunner inschrijving, bedrag dat als volgt bepaald is:

ten minste 100 fr., in eens te betalen, voor de *eereleden;*
ten minste 10 fr. 's jaars, voor de *beschermende leden;*
ten minste 5 fr. 's jaars, voor de *stichtende leden;*
3 fr. jaars voor de *gewone leden.*

Beeldende kunsten.

- Men zegt dat M. Leon Somzée, afgevaarde voor Brussel, te Rome, in het huis zelf waar zij geschilderd werd, eene prachtige schilderij van Rubens ontdekt heeft. Het schijnt dat het een der verdienstelijkste werken van den grooten schilder moet zijn.

- De *Cercle de XX* te Brussel, zal dit jaar voor zijne tentoonstelling de volgende kunstenaars uitnoodigen: M.M. Eugène Smits en Ch. Van der Stappen, voor België; Maurits Bauer en Floris Verster voor Nederland; Walter Crane en P. Wilson Steer, voor Engeland; Ch. Augrand. Jean Baffier, Jules Chéret, Filliger, Paul Gauguin, Armand Guillaumin, Camille Pissaro, Georges Seurat en A. Sisley, voor Frankrijk; Carl Larsson, voor Zweden.

Deze tentoonstelling zal volledigd worden door eene keuze uit de werken van wijlen Vincent Van Gogh.

Toonkunde.

- De *Association des Artistes Musiciens* van Doornik heeft op 12 Januari haar eerste morgenfeest gegeven, dat onder alle opzichten ten volle gelukt is. Het orkest, onder de leiding van M. Leenders, bestuurder der muziekschool heeft vooral veel bijval ingeoogst met het openingstak van *Don Juan.* Het volgende concert zal onder andere bevatten het openingstak van *Leonore* van Beethoven en *Vlaamsche Kermis* van Jan Blockx.

Binnen kort zal eene ware muzikale plechtigheid plaats hebben, namelijk het Gounod-Concert, waarop de *Redemption*, van den grooten Franschen meester zal uitgevoerd worden.

- De heer Flor. Van Duyse, die reeds zooveel gedaan heeft voor de muzikale studie onzer oude Nederlandsche volksliederen, verzamelde dezer dagen, in eene fraaie brochuur, zijne artikels, over *De liederen van hertog Jan I van Brabant.* Op die gekende minneliederen der 13de eeuw heeft de heer van Duyse eene merkwaardige archaïsche

muziek geschreven, die iederen kenner onzer oude Nederlandsche toonkunst treffen zal.

Vlaamsche belangen.

- In zitting van 10 Dec. werd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers door de heeren Coremans, Van Wambeke, A. Visart, Helleputte, Begerem en Nerincx het volgende wetsontwerp neergelegd, naar aanleiding van het jongste geval vóór het beroepshofs van beroep van Brussel. wàaraan den heer advocaat Pauwels verbod werd gedaan in het Nederlandsch te pleiten voor eenen betichte, die niets anders dan deze taal verstond:

‘De volgende paragrafen worden gevoegd bij artikel 83 der wet van den 18 Januari 1869 op de rechterlijke inrichting:

De eerste voorzitter van 't beroepshof van Brussel is verplicht eene kamer samen te stellen uit raadsheeren die de Vlaamsche taal machtig zijn, die, telkens een betichte of zijn raad, hetzij binnen de acht dagen na de dagvaarding, hetzij ten minste twee volle dagen vóór de zitting waar de betichte moet verschijnen, ter griffe zal laten weten hebben, dat hij eene rechtspleging in de Vlaamsche taal vraagt.

Dat zal ook 't geval zijn in tuchtzaken.

De griffier zal in een daartoe bestemd register de hem toekomende vraag vermelden’.

Sterfgevallen.

- *Hendrik de Veer.* In den persoon van Hendrik de Veer, die op 11^{n} December laatstleden te Haarlem overleden is, heeft Noord-Nederland eenen zijner beste prozaschrijvers verloren.

Hendrik de Veer werd op 23^{n} November 1829 te Sommelsdijk op het eiland Overflakkee (provincie Zuid-Holland) geboren. Zijn vader, die aldaar griffier van het vredegerecht was, stierf een jaar na zijne geboorte, en het kind werd te Amsterdam en in Overijssel groot gebracht.

Hij studeerde te Utrecht in de godgeleerdheid en werd predikant in 1854. Tien jaren later werd hij bestuurder der hoogere burgerschool te Delft en in 1871 bestuurder van het meest gelezen Noord-Nederlandsch dagblad *Het Nieuws van den Dag* van Amsterdam, in welke hoedanigheid hij tot op zijnen dood werkzaam is gebleven.

Zijn meesterstuk is zijn *Trou-Ringh voor 't jonge Holland*, waarvan de eerste hoofdstukken afzonderlijk in het Leidsch tijdschrift *Los en Vast* ten jare 1867 verschenen. De eerste uitgave van de Veer's *Trou-Ringh* is van 1868. Het werk werd sedert dien vermeedert en herhaaldelijk herdrukt.

Als bestuurder van *Het Nieuws van den Dag* bekleedde hij eene zeer eigenaardige plaats in de Noord-Nederlandsche pers door het leveren van korte en treffende hoofdartikelen over onderwerpen van maatschappelijken

en letterkundigen aard. In 1875 stichtte hij het zoo degelijk geïllustreerd tijdschrift *Eigen Haard*, dat hij ook bestuurde en waarin hij veel sierlijke bijdragen schreef.

Onder zijne latere romantische werken zijn zijne *Kerstvertellingen* (1878) schier gelijk te stellen met zijnen *Trou-Ringh.*

- *Pieter Heckers.* = De jonge komponist Pieter Heckers, prijs van Rome, is den 14 Januari te Wondelgem bij Gent overleden. Zijne dood is een groot verlies voor de Vlaamsche muziekkunst; want Heckers beloofde veel en men koesterde hooge verwachtingen van hem.

Heckers was nog geene acht-en-twintig jaar oud; hij werd in Juni 1863 geboren. Hij was een der uitstekendste leerlingen van het Gentsch conservatorium en droeg er in al de klassen de eerste prijzen weg

In 1883, slechts 20 jaar oud, trad hij voor de eerste maal in het strijdperk voorden prijs van Rome en bekwam met de cantate *Daphné,* den eersten tweeden prijs; - de eerste werd niet toegewezen.

In 1885 behaalde hij in denzelfden wedstrijd dezelfde onderscheiding met *Het Elfenwoud* en in 1887 einelijk den eersten prijs met de cantate *De Smeekenden.*

Heckers deed verscheidene kunstreizen naar Duischland, Frankrijk. Italië en schreef tevens een *Epitalame*, de cantate *Mazeppa*, beiden verleden jaar te Gent uitgevoerd en tal van liederen.

Weinige dagen vóór zijne dood legde hij de laatste hand aan eene eigenaardige muzikale schepping: *Vaders Beeltenis*, dat door het muziekcomiteit van het Willems Fonds, met algemeene stemmen werd aangenomen.

- *Karel Ruelens.* Den 8^{en} December is te St-Joos-ten-Oode bij Brussel de heer Karel Ruelens, conservator der handschriften van de koninklijke bibliotheek, in den ouderdom van 70 jaren overleden.

De heer Ruelens was in zijn vak een der degelijkste geleerden van ons land. Talrijke uitgaven van zeldzame handschriften en oude drukken, allerlei verhandelingen zijn daar om het te bewijzen.

In de werken der Antwerpsche Bibliophilen bezorgde hij de uitgave der *Refereinen en andere gedichten der XVI*^{e} *eeuw*, *verzameld door Jan De Bruyne (*3 deelen, 1879-1881).

Voor de uitgave van *Zuster Hadewijch's Prozaschriften*, die door prof. Vercoullie wordt voorbereid, had de heer Ruelens eene belangrijke inleiding geschreven over den persoon dier geheimzinnige Brabantsche schrijfster der 14de eeuw.

- *Lodewijk De Taeye*, historieschilder en leeraar bij het hooger Kunstgesticht van Antwerpen. Gedurende verscheidene jaren was hij bestuurder der akademie van

Leuven. De heer De Taeye was 68 jaar oud. Hij was een man van erkend talent en daarenboven een echt geleerde. Zijn verlies is dus groot. Hij werd te Gent geboren en deed zijne eerste studiën aldaar.

In het paleis van justicie zijner geboorte stad hangt eene groote schilderij van De Taeye en in de hoogeschool is er eene muurschilderij van zijne hand.

- *A. Robert.* Op 13 December is te Brussel overleden de heer A. Robert, historie- en portretschilder, professor bij de koninklijke Akademie van Brussel en lid der koninklijke Akademie van Belgie. De heer Robert was den 27 Februari 1817 te Trazegnies geboren en dus ruim 73 jaar oud.

Het museum van Brussel bezit van hem een merkwaardie historietafereel: Keizer Karel in het klooster van Sint-Just.

In het muzeum van Gent prijkt van hem eene merkwaardige studie, een patershoofd vol karakter en uitdrukking, dat zeer dikwijls door leerlingen gekopieerd wordt.

- *H.-A. de Pratere*, kunstschilder, oud-professor der akademie en der nijverheidsschool, en lid der besturende commissie van de *Société des Beaux Arts* te Kortrijk, is aldaar overleden. Hij werd geboren den 15 Decemb. 1815.

- *Niels W. Gade.* Deze vermaarde en ook hier te lande zeer geliefde Deensche komponist is dezer dagen te Kopenhagen op ruim 73 jarigen ouderdom overleden. Van zijne toonwerken zijn, behalve acht symfoniën, verschillende ouverturen en een aantal compositiën voor kamermuziek, het meest bekend: *Erlköningstochter*, *Kalanus*, *Die Kreuzfahrer*, *Frühtingsbotschaft*, enz.

Nieuwe Uitgaven.

- *Een beproefd Gezin*, declamatiestuk door Isidoor Albert, Uitgegeven ten voordeele van het *Werk der Weduwen.* In-12°, 16 blz. Gent. druk. Dullé-Plus.

  Prijs: fr. 0.50.
- *Gilbert van Schoonbeke* of een oproer te Antwerpen in de 16e eeuw, drama in 3 bedrijven, door Lambert van Ryswijck.
  Prijs: fr. 2.00.

[Nummer 2]

Grap!

Eene schets.

Kapitein Maelen en Grap zijn twee onafscheidbare vrienden.

De eene is een man van rond de zestig jaren; gebruind gelaat, levendig oog, grijzen stoppelbaard, een weinig gebogen rug; voorts stuursch van opzicht, en nochtans de goedheid zelf. Zijne vrienden noemen hem nog altijd kap'tein, alhoewel hij sedert lang het zeeleven verlaten heeft.

De andere is.... een groote zwarte krulhond, anders gezegd ‘Terre-Neuve’; een prachtig dier, hetwelk ieders bewondering opwekt. Waar of men kap'tein Maelen ontmoet ziet men ook zijn trouwen Grap; die hond is zijn verdedediger, zijn troost, zijn huisgezin.

De kapitein, Grap, Bart de horlogiemaker, Neel de bakker en ik, komen geregeld elken avond in het ‘*Hollandsch Hof*’ ons kaartje spelen. Ongelukkig als wij aan 't *wiezen*(1) geraken; dan wordt er getwist, op de tafel geslagen, geroepen en geschreeuwd, vooral de kap'tein, want die is niet gemakkelijk als er misslagen gebeuren....

Is het kaarten gedaan, dan beginnen wij te redeneeren. Gewoonlijk loopt ons gesprek over het wêer (het oudste en afgezaagdste thema dat er bestaat), omdat de kap'tein daar goed in te huis is: voor hem gaat er niets boven water en wind; ook eens op weg, is er geen tegenhouden meer aan, en vertelt hij zoolang.... tot de klok 12 uren slaat!

Middernacht! Nog nooit, zoolang ik hem ken, is hij vijf minuten later gebleven. Ook is Grap daar goed op geleerd: nauwelijks is de twaalfde slag dáár, of hij springt recht, schudt eenige malen den kop, kwispelt eens met zijnen schoonen pluimstraart en begint te blaffen, alsof hij zeggen wilde: ‘op, meester! 't is tijd!’

‘All right! Grap’ antwoordt dan de kap'tein. Belang-

(1) Whistspel.

wekkend of niet, het gesprek is geeindigd. De lange doorgerookte pijp wordt zorgvuldig in 't kastje gehangen, het verteer, inbegrepen twee koekjes voor Grap, wordt betaald, en na eenen warmen handdruk en een ‘beste rust’ aan de vrienden, verlaat hij het Hof en spoedt zich huiswaarts.

Op zekeren avond waren wij weder gezamentlijk aan 't kaarten. De kap'tein was bijzonder goed in zijnen schik, want de *solos* en *miseries* volgden elkander gedurig op en deden al de winst langs zijnen kant komen.

Eensklaps sprongen wij allen verschrikt recht: een verblindende bliksem, opgevolgd door een verschrikkelijker, donderslag, deed den grond onder onze voeten daveren....

‘Daar, wat heb ik u gezegd, riep de kap'tein zegevierend uit: ik zag het reeds dezen middag dat er iets aan 't broeien was!... Kom hier, arme Grap, ging hij voort, zich tot den hond richtende, kom!...’

Deze kwam bevende, met bangen blik en hangenden staart tot zijnen meester gekropen, plaatste de twee voorste pooten op zijne knie, hief den kop omhoog en begon op jammerlijke wijze te huilen!

De kap'tein trachtte met allerlei zoete woorden hem te bedaren, doch te vergeefs; hoe geweldiger het donderde, des te luider huilde het arme dier, dat zich zoo dicht het kon tegen hem opdrong!...

Verbaasd bezagen wij beurtelings den kap'tein en Grap. Hoe vreemd ons de schrik van den hond voorkwam, toch verwonderde ons de handelwijze zijns meesters nog meer. Hij had het dier met den kop tegen het lijf gedrukt, streelde het en riep gedurig; ‘Arme Grap, stil vriend, bedaar, er zal niemand komen, ik ben immers hier!... ofwel bulderde tegen het vervloekte onwêer, dat zijnen Grap zoo martelde!...

Het was waarlijk een vreemd schouwspel: een man die eenen hond liefkoost, zooals eene moeder haar kind niet zou troetelen, hem allerlei aanmoedigende woorden zeggen, alsof het stomme dier ze kon verstaan; daarbij de hond wiens oogen onzeggelijken angst verrieden, en die als 't ware op menschelijke wijze zijne klachten uitte!...

Dit was voldoende om allerlei gissingen bij ons te doen ontstaan.

Wat zou daar achter schuilen, een geheim? Zonder twijfel, de woorden van den kap'tein zeiden immers genoeg: ‘er zal niemand komen, ik ben hier?’

‘God weet welke schrikkelijke gebeurtenis daaraan verbonden is, merkte de bakker op’

‘Ja, ja, voegde Bart er bij, als men op zee leeft, kan er u zoo nog al wat overkomen’

‘Misschien is hij wel razend, riep de waardin, bleek als een linnen en zij vluchtte in allerijl naar de keuken’

‘Laat ons geene dwaze veronderstellingen maken, onderbrak ik; zoohaast de donderbui voorbij is zal de kap'tein ons wel uitleg over dit alles geven; nog eenige oogenblikken geduld, de vlaag zal niet lang meer duren.’

Er verliepen nog een tiental minuten, het onweder was langzaam weggedreven; ook Grap was veel bedaarder geworden, het huilen had opgehouden, slechts nu en dan rilde hij nog zichtbaar en staarde dan met bangen blik in 't ronde....

Zoohaast de kap'tein zag dat het ergste voorbij was, zette bij den hond op den grond en richtte zijnen blik naar ons, die nog niet geheel bekomen waren; bestaarde eenigen tijd die verbaasde oogen en gapende monden, en borst dan in een langen schaterlach los, waaraan wij natuurlijk welhaast deel namen.

‘Zeg eens, kap'tein, merkte Neel op, waarom begint gij zoo eensklaps te lachen?’

‘En gij dan, was het antwoord?’

‘Ja.... wij...., omdat wij u zagen lachen, en....

Zoo, zoo, onderbrak de kap'tein met schertsende stem, vindt gij *mij* dan zoo belachelijk?’

‘Ziehier het geval, antwoordde ik, wijl Neel er niet meer uit kon; hetgeen daar juist gebeurd is heeft ons allen zoodanig verbaasd, dat het niet om te zeggen is. Uwe handelwijze tegenover Grap, zoowel als die van Grap tegenover u, is een raadsel, dat ons ten hoogste prikkelt en indien gij een woordje uitleg daarover wildet geven....

Ah! ah!... dáár zit de knoop?... Ik kan mij nu heel goed voorstellen, waarom ik u in zulke aardige houding zag staan; inderdaad, het moet u nog al vreemd zijn voorgekomen!...’

‘Kap'tein, onderbrak eene bevende stem, is hij niet razend?’

Wij zagen om en bemerkten de waardin die vreesachtig het hoofd door de halfgeopende keukendeur stak.

Een algemeen gelach begroette die vraag; het zwakke schepsel, daardoor gerust gesteld, trad een weinig beschaamd weder binnen.

‘Welnu dan, vervolgde de kap'tein, toen alles weder stil was, ik voldoe aan uwe verlangen en zal u de geschiedenis verhalen van onzen Grap; ze is een weinig treurig, doch heeft een gelukkig einde.

Bij het hooren van zijnen naam, kwam de hond onder de tafel uitgekropen en alsof hij wist wat er ging gebeuren, plaatste hij zich vòòr zijnen meester en legde den kop op diens knie.

Grap, sprak de kap'tein, ik ga die heeren verhalen, hoe wij trouwe vrienden zijn geworden.’

De stoelen werden bijgeschoven, de glazen gevuld, de pijpen ontstoken, en met de ellebogen op de tafel leunende zagen wij den kap'tein de woorden uit den mond.

‘Het zal nu, zoo begon hij, een jaar of acht geleden zijn; ik was toen kap'tein op den driemaster “Norton” en lag met mijn schip in de Kattendijkdok. Op zekeren avond, ik bleef gewoonlijk nog al laat in de stad, keerde ik huiswaarts, 't is te zeggen naar mijne kajuit. Het was den ganschen dag stikkend heet geweest, en zooals ik voorzien had, was ik nog maar half weg, toen er een hevig onweêr losberstte: schuilen wilde ik niet doen, daar het reeds laat was, het sloeg juist....

Op dit oogenblik werd de stilte gebroken door het slagen der klok, die juist 12 uren wees....

Middernacht! het uur dat de kap'tein door gaat; en het verhaal, het schrikkelijk verhaal!... het was om razend te worden!...

Indien ooit een horlogiemaker zijnen stiel verwenscht heeft, was het Bart: hij sloeg met de vuist op de tafel dat de glazen rinkelden.... Vruchteloos! Grap was rechtgesprongen en had door zijn geblaf den kap'tein verwittigd, dat het tijd was om gaan te slapen....

Tot eenigen troost kregen wij ten antwoord: - morgen zal ik u mijne geschiedenis voortzetten; 't is jammer dat

het reeds zoo laat is, maar gij kent mijne gewoonte; goede nacht vrienden, wel te rusten!'

Langer aandringen was onnoodig, wij wisten het, ook klonk onze 'goede nacht' hem maar bitsig achterna.

Eenige oogenblikken later verlieten wij kwaad als duivelen en den uitvinder der uurwerken in 't diepste der hel verwenschende, het Hof, en keerden huiswaarts.

Nooit heb ik eenen akeligeren nacht gehad: allerlei vervaarlijke droomen stoorden mijnen slaap; ik zag razende honden die spraken, moordenaars in honden verkleed die mij kwamen dooden,... ook toen ik 's morgends wakker werd, was mijn eerste werk naar mijn hoofd te tasten, of het mij nog wel degelijk op de schouders stond!...

II.

's Anderendaags waren wij om 7 ½ uren op onzen post; de kaarten werden verborgen, uit vrees dat den kap'tein de lust mocht bekruipen eerst zijnen whist te spelen.

Nog een half uur en onze nieuwsgierigheid is voldaan; nu ten minste zal het vervloekte uurwerk ons niet beet hebben!...

't Is vijf minuten voor achten; wij zetten ons rond de tafel; ik in het midden rechtover de gewoone zitplaats van den kap'tein, Bart en Neel aan de twee andere zijden; de baas en zijne vrouw staan aan den toog, gereed om zich bij ons aan te sluiten.

Alles is stil; men hoort slechts het getiktak der klok...

Ha! eindelijk!...

Een, twee, drij, vier, vijf, zes, zeven, acht uren!... men hoort gerucht buiten....

'Haar is hij!' roepen wij te gelijker tijd uit, en met lachend gelaat staren wij naar de deur;... doch niemand verschijnt, wij hebben ons bedrogen, het zal een voorbijganger geweest zijn.

't Is reeds acht uren en een kwaart en geenen kap'tein te zien.

Wat mag dit beduiden? is de algemeene vraag, het is nog nooit gebeurd!

'Zijn uurwerk blijft misschien achter "zegt Bart"

"Hij zal belet hebben, voegt Neel er bij"' ofwel ziek zijn, ofwel is er aan Grap iets miskomen, enz....

Wij zoeken en herzoeken om eene reden aan die onbegrijpelijke nalatigheid te vinden; intusschen slaat de klok 8 ½ uren.

‘Er moet vast een ongeluk gebeurd zijn, denkt de baas.’

‘Willen wij hem tegen gaan, vraagt Neel?’

‘Neen, neen, wij zouden hem kunnen misloopen, sprak ik, laat ons nog een half uur wachten, is hij dan niet hier, weest verzekerd dat hij dezen avond niet komt.’

Van tijd tot tijd gaan Bart en Neel aan de straat om te z'en of hij nog niet verschijnt.... 't is al boter aan de galg gesmeerd....

Negen uren wijst de onverbiddelijke klok; negen slagen die ons als lood op het hart vallen!...

Reeds een geheel uur over stiel!.. 't is onbegrijpelijk!..

Stil!... is dat geen hond die daar blaft?...

Ja!... geen twijfel, hij is 't!...

Zware stappen weergalmen en terwijl een algemeen ha! ha! uit onzen hoek opstijgt, gaat de deur open, en geeft doorgang aan.... drij witte honden opgevolgd door een man, die, beladen als hij is met reepen, koorden, zweepen, enz.... onmogelijk zijnen hoed kan afnemen; 't was een kunstenmaker!...

Die verschijning werd onthaald met eene geheele litanie scheldwoorden, welke den man zoodanig ontstelden, dat hij op een omzien met honden en gereedschappen, zonder ‘goeden avond’ de deur uitvluchtte!...

Het sloeg 10, 11, 12 uren en de kap'tein bleef weg!...

Uit vrees weder door verschrikkelijke droomen gekweld te worden, wilde ik mij niet kwaad maken; Bart en Neel integendeel hadden het voorkomen van razenden.

‘Dat heeft hij er om gedaan, riep de bakker.’

‘Ja zeker,’ voegde de horlogiemaker er bij, ‘hij heeft ons willen afvangen!’

‘Dat zal hij bekoopen!’

‘Ik bezie hem niet meer.’

‘Dat hij met zijnen hond naar den weerlicht loope!...

Nog meer andere lieve dingen werden op de kap van den ongelukkige uitgekraamd.

Ik liet ze maar begaan; alhoewel zelf een weinig ontevreden, wilde ik hem niet onwetend beschuldigen.

Zoodanig was onze opgewondenheid, dat wij zonder het onmisbare *slaapmutsje* het Hof verlieten.

Alvorens te scheiden, stelde ik voor den volgenden dag gezamentlijk den kap'tein te gaan bezoeken, hetwelk na lang tegenstribbelen met algemeene stemmen werd aangenomen.

Dank aan mijne voorzorg, had ik ditmaal een rustigen slaap.

III.

Toen wij des anderendaags bij den kap'tein aanbelden, kregen wij ten antwoord, dat hij den dag te voren vertrokken was!...

Een brief door hem achtergelaten, meldde ons dat hij voor familiezaken oogenblikkelijk was moeten vertrekken!

't Was alsof er de duivel mêe speelde!...

Ik dacht wel, sprak ik, dat er eene gewichtige reden moest bestaan, want de kap'tein is de man niet om ons zulke part te bakken; nu moeten wij maar geduld hebben tot hij terugkeert.'

Vier dagen zaten wij vruchteloos te wachten, toen hij eindelijk den vijfden avond verscheen.

Een algemeene 'bravo' begroette zijne komst en na eene schertsende woordenwisseling met Bart en Neel over het voorgevallene, begon hij het langgewenschtte verhaal.

Wij zaten weêr zooals den eersten keer rond de tafel geschaard; de baas achter ons, zijne vrouw aan den toog met de hand aan het oor, om geen enkel woord te verliezen; Grap lag weder met den kop op zijns meesters knie.

'Waar was ik gebleven, vroeg de kap'tein?

Wat bliksem, zijt gij dat vergeten, riep Bart uit, wel aan 12 uren, het sloeg.... enz....'

'Juist, was het antwoord; welnu, zooals ik u zegde, heerschtte er een verschrikkelijk onweêr: donder en bliksem volgden elkander gedurig op; de wind was zoo hevig dat ik verplicht was hier en daar een steunpunt te grijpen wilde ik niet omvervliegen. Zoo sukkelde ik langzaam tot aan den doorsteek. De maan was achter de zwarte wolken verborgen en de meeste gaslantarens waren uitgewaaid, zoodat ik geene twee stappen vóór mij zag; daarbij een stortregen, die mij het water met beken van het lijf deed stroomen.

Eensklaps, bij het licht eener felle bliksemstraal, zie ik

aan de brug twee zwarte gestalten worstelen. Ik dacht: het zijn dronken matrozen die elkander eens in 't haar zitten, laat die maar begaan; ik bedroog mij. Een ratelende donderslag weêrgalmt, opgevolgd door een verschrikkelijken kreet en een geplons als van een lichaam dat in 't water valt!.. Ik sta als verplet!.. Wat is daar gebeurd?..

Een tweede bliksem verlicht op nieuw den omtrek en toont mij een man die wegvlucht!...

Geen twijfel meer; die worsteling, die kreet, die vlucht zeggen genoeg, er heeft daar eene misdaad plaats gehad!..

Eene muis kan men hooren loopen, zoo stil is het. De waardin heeft zich langzaam bij haren man geplaatst en rilt als een blad, terwijl van tijd tot tijd een verschrikt ‘och God’ haren mond ontvalt. Doch de kap'tein stoort zich aan die onderbrekingen niet en gaat in vervoering voort:

‘Niets raadplegende dan mijnen moed, spring ik vooruit om het slachtoffer van dien laffen aanslag te redden, indien er nog redding mogelijk is!...

Ik kom aan de brug, doch de duisternis belette mij iets te onderscheiden; alleenlijk het plonsen in 't water geeft mij de verzekering dat hij niet gezonken is.... Moed, moed! riep ik, hier is redding!

Doch, niets dan een zwoegend zuchten beantwoordde mijnen kreet....

In aller ijl ontdeed ik mij van mijnen hoed, frak en schoenen, en zonder te bedenken aan welk gewaar ik mij blootstelde, met die helsche duisternis in 't water te springen, duikelde ik naar de plaats van waar de zuchten mij schenen toe te komen!... Na eenige oogenblikken te hebben rondgezwommen, zag ik, dat ik mij van richting bedrogen had.’ Waar, waar zijt ge? Hulp!.. hulp!.. riep ik zoo luid ik kon; mijn geroep ging echter in 't geraas van den donder verloren.... Ik zwom naar den eenen, dan naar den anderen kant, doch even vruchteloos; ik zou het hebben opgegeven, zoo niet van tijd tot tijd een bliksemstraal mij een zwart hoofd hadde getoond dat op eenige meters afstand boven het water uitstak; doch telkenmale dat ik er naartoe zwom, was het alsof het zich van mij verwijderde, dit scheen mij onbegrijpelijk....

Het onweder was ondertusschen in al zijne hevigheid losgeborsten....

Er waren reeds een tiental minuten verloopen en nog had ik niets ontmoet. Alhoewel ik goede zwemmer ben, brachten het weder, de ontroering en vooral mijne kleêren veel bij om mij het zwemmen moeilijk te maken, en ik voorzag dat, zonder andere hulp, het mij onmogelijk zijn zou mijne opzoekingen nog langer vol te houden!...

Ik liet echter den moed niet zinken, en zette mijne jacht onverschrokken voort: ik wilde dien ongelukkigen redden!... Ik riep hem op nieuw toe: ‘houd moed, ik kom!... hulp!... hulp!...’ doch hij bleef stom, en niet de minste hulp daagde op....

Eensklaps klonk wêer de akelige kreet, dien ik eerst gehoord had!... Het was de laatste krachtinspanning, het laatste hulpgeroep van 't leven!... hij ging zinken!...

Die laatste schreeuw ging mij door merg en been; ik deed een geweldigen stoot vooruit en taste in het blinde rond!... Niets!... Niets!... waar?... waar?... riep ik wanhopig uit, spreek in God's naam!... hulp!... hulp!... Een heesch gorgelgeluid antwoordde mij,.... daarna niets meer! Ik luisterde nog een wijl,.. tastte nogmaals rond,.. en voelde plotseling een lichaam nevens mij wegzinken!..

‘Och! kap'tein!... riep de waardin met angstige stem.

Snel als de bliksem keerde ik mij om, duikelde hem achterna.... en gelukte er eindelijk in den drenkeling bij het haar te vatten!...

Een zware zucht steeg uit onze beklemde borst op, terwijl een vurig ‘God dank’ aan de waardin ontviel.

Die korte onderbreking nam de kap'tein te baat om eens ‘*eventjes aan te landen*’ zooals hij dat noemde; wij volgden zijn voorbeeld en toen de glazen weder gevuld waren en alles weder stil was, ging hij aldus voort:

‘Mijn eerste werk was den ongelukkige met den linkerarm het hoofd boven water te houden, terwijl ik met den rechten naar wal zwom....

Nu kwam echter het voornaamste aan: ons beider redding!... Ik had daar in het eerste oogenblik niet aan gedacht, doch beladen als ik was moest er spoedig eene beslissing genomen worden. Ik begon den muur rond te zwemmen in de hoop eenen trap of eene koord aan te treffen. De dikke duisternis die nog steeds heerschte, belette mij iets te onderscheiden; ik scharrelde mij de hand tot bloedens toe aan den ruwen muur, doch te ver-

geefs!... Ik voelde mijne krachten meer en meer afnemen, en het schrikkelijk denkbeeld beiden te verdrinken, kwam mij voor den geest!... Een diepe angst omklemde mij het harten ik stuurde een smeekenden blik ten Hemel!... Een oogenblik kwam het vreeselijk gedacht bij mij op den drenkeling los te laten, om ten minste mijn leven pogen te redden, doch eene plotselinge ingeving weerhield mij; ik wilde nog eene laatste poging wagen!... Ik zwom zoo goed ik kon onder de brug naar de sasdeuren; hijgende tastte ik eene wijl,.. en Goddank, ik voelde welhaast eene ijzeren staaf, die ik met wilde kracht vastgreep!...

Het was tijd; eenige oogenblikken later en wij verdwenen voor altijd in de diepte!...

'Hulp!... hulp!... riep ik nog eens zoo hard ik kon....

'Moed!... Moed!... weerklonk het eensklaps van den wal!...

Die woorden beurden mij geheel op; het was de redding, het leven!...

'Hier, antwoordde ik, onder de brug,... spoedig!...

Eenige stonden daarna hoorde ik eene boot naderen; men had ons bemerkt. De drenkeling werd eerst vastgegrepen; dan trok men mij op, doch nauwelijks lag ik in de boot of ten einde van krachten, viel ik in bezwijming!

Wanneer ik terug tot mij zelven kwam, was mijne eerste vraag hoe het met den ongelukkige stond?

De persoon, die mij oppaste, zag mij verbaasd aan en sprak eenigszins onthust: 'O, die is reeds te been, Mijnheer;... wil ik hem eens gaan roepen?'

'Zeker,' antwoordde ik.

Ge begrijpt lichtelijk hoe nieuwsgierig ik was, om den man te zien, voor wien ik mijn leven gewaagd had. Eenige oogenblikken verliepen; welhaast vernam ik naderende voetstappen, terwijl ik mij oprichtte om hem te gemoet te gaan, werd de deur geopend: eerst verscheen mijn oppasser,... en daarachter.... hier zweeg de kap'tein en staarde ons schalksch aan.

'Welnu, daarachter;.. wie,.. wie? riepen wij te gelijk.

'Wie?... wel wie anders dan mijn brave Grap, die door zijn blaffen en springen genoeg bewees, dat hij zijnen

redder herkend had!... Het arme dier had nog de koord rond den nek, waarmede zijn moordenaar het half verwurgd in 't water had geworpen.

Grap!...

IV.

Op zekeren namiddag, eenige dagen na mijnen terugkeer te Antwerpen, waaruit ik sedert vier maanden vertrokken was, wandelde ik langs de Schelde en begaf mij op het ‘Terrasse’

Ik had reeds eenige malen heen en weer gewandeld, zonder veel acht op de overige personen te slaan en wilde mij op eene bank nederzetten om een weinig uit te rusten, toen ik een ouden heer ontwaarde, die er reeds had plaats genomen.

Naar het mij toescheen, moest hij in diepe gedachten verzonken zijn, want hij had mijne tegenwoordigheid niet bemerkt.

Ik voegde mij nevens hem, en.... maar neen, ik bedroog mij niet, dat bruin gelaat,... die grijze baard,... het was de kap'tein!... Welke verandering!... De kaken waren ingevallen, de blik dof en krachteloos, zijne haren schenen mij nog witter geworden, in een woord, hij was wel tien jaren verouderd.

Wat was er gedurende mijne afwezigheid voorgevallen? Welk eindeloos verdriet ondermijnde hem?... Ik wilde het weten en zoo het mogelijk was, hem troosten.

Ik klopte hem lachende op den schouder; als uit een droom ontwakende, zag hij verschrikt op, doch niet zoohaast had hij mij herkend of met een blijden kreet stond hij rechten drukte mij vurig de handen....

Na de eerste uitstorting over het wederzien, bemerkte ik, dat hij alléén was.

‘En.... Grap?’ vroeg ik verwonderd.

Voor alle antwoord, greep hij mij opnieuw bij de hand, drukte die krampachtig, terwijl twee tranen hem over de wangen rolden....

Ik begreep die stomme smart: Grap was dood!...

Juli 1889.

G. DIELEMANS.

Poëzie.

I.
Het weezenlied[1]

Kindercantate voor koren en orkest.

MEISJES.
Op onze kleine, reine woon,
Als hemeldauw, de zegen viel;
En schoon somtijds het lot ons griefde,
Toch zat de vrede er op den troon;
Toch bleef de hoop in onze ziel,
Gesust door moeders warme liefde.

KNAPEN.
Hoe zalig was het rond den haard,
Wen 's avonds de arbeid was volbracht
En geen verzuim 't geweten smartte!
Dan waren wij in vreugd vergaard;
Dan vloeiden troost en goedheid zacht
Als honig uit het vaderharte.

MEISJES.
Wij waren moeders heil en zegen,
Haar zoetste vreugd, haar duurste pand.

KNAPEN.
En vader leidde ons bij de hand,
Het leven in, langs rechte wegen.

ALLEN.
Wij groeiden
En bloeiden
Als 't jeugdig klimop;
Dat weeldrig, langs oever en zoom,
Gesteund door den machtigen boom,
Gevoed door den lavenden drop,
Gekoesterd door 't milderend licht.
Zijn ranken en looverkens hemelwaarts richt.

(1) Getoonzet door den heer *Albert De Vleeshouwer* en opgedragen aan den heer G. GITS, Schepene van Antwerpen, Voorzitter der Maatschappij De Vrienden der Weezen. Werd uitgevoerd den 16^{den} Maart 1890 en den 1 Februari 1891, in de groote zaal der Koninklijke Harmonie te Antwerpen, door de jongens en meisjes der weesgestichten en het orkest van den Koninklijken Schouwburg.

Toen schoof het somber wolkgevaart'
Een doodensluier voor de zon; en koud
En eendig werd het rond den haard....
De winden huilden door het woud;
De bliksem sloeg den eik ten grond....
Maar 't veil, dat zijnen stam omwond,
Hebt GIJ verplant in UWEN gaard.

Dáár rijst de zon met nieuwen gloed;
Dáár valt de dauw in overvloed;
Dáár wiegt de wind het bloemken zacht;
Dáár vindt het veil weer steun en kracht
En weeldrig heft het blad en knop
Ten hemel op!

DUBBEL KOOR.

MEISJES.
Wij komen u roemen;
Wij brengen u bloemen;
Wij zullen u roemen
En zegenend noemen
Zoolang ons het harte zal slaan.

KNAPEN.
Wij komen u danken
In hartige klanken;
Wij zullen u danken.
Als mannen, niet wanken,
Getrouw aan uw vroedig vermaan

MEISJES.
U roemen als een bron
Van heilgenot en levenslust;
U roemen als de zon,
Die 't zaad, dat in de voren rust,
Ontkiemen doet;
Die 't bloemken streelend wakker kust
En vruchten schenkt in overvloed.

U roemen,
Wen 't morgenrood door 't venster lacht
En wij verheugd aan 't werken gaan;
U zegenend noemen,
Des zomers, als de vruchten pracht.
En weeldevol te blozen staan,
En wij in ons gezin, met vlijt,
Vergaren
En sparen
En zorgen voor den wintertijd!

KNAPEN.
En drijven we later den ploeg door het zand,

Of nemen we hamer en beitel ter hand;
Het bliksemend zwaard voor ons dierbare land;
Wij zullen steeds dankbaar gedenken
Uw heilzame wenken,
Uw vroedig vermaan,
Hoe GIJ ons de VRIJHEID hebt leeren verstaan.

ALLEN.

Liefdadigheid, aanbeden wezen.
O milde zon uit God gerezen,
Verspreid uw stralen over gansch deze aard.
Doe 't zaadje kiemen in den levensgaard;
De bloemen bloeien, de vruchten rijpen allerwegen;
Giet balsem op de wond, verzacht de zielepijn;
Geef moed, om in den zwaren kamp het lot te tarten;
Pleng geinde en ver uw wonderschat, uw troost en zegen;
Leg wijsheid in de hoofden, blijheid in de harten,
En maak, dat alle menschen ware broeders zijn!

JACOB STINISSEN.

Antwerpen, 1890.

II.
Mensch en dier.

De cirk is proppensvol. Gevangen
In de ijzren kooie ligt de vorst
Der wouden, droomend van gezangen,
Van jacht en bloed waarnaar hij dorst.

Hij droomt van heete liefdenachten,
Van over zee, in 't dichte dal,
Terwijl 't publiek daar zit te wachten
Op 't spel dat straks beginnen zal.

Want iedren avond vóór den male
Des leeuwen doet de temmer schier
Een ongehoorden kamp herhalen:
Den kamp des menschen op een dier,

Dat droomt gewis van zijn leeuwinne
En van de welpen, die het won
Bij plantengeur en wilde minne,
In de eenzaamheid des Nijlen bron.

Daar springt - slechts met een zweep gewapend,
De temmer in het hok, en doet
Den leeuw ontwaken, die stom gapend,
Met schor gekroch den man begroet.

Het fiere beest verheft den schedel
En blikt den mensch aan die het tart;
Het brult: ‘God schiep u goed en edel;
Ik noem een beul u zonder hart!’

't Vertoon vangt aan: zij draaien, wenden,
De leeuwe springt, de mensch gebiedt;
De zweep streept machtig om de lenden
Van 't dier, dat heen en weder vliedt.

Men hoort des leeuwen ademhalen,
Men ziet zijn tonge in d'open muil,
Zoo vurig rood als zeekoralen....
Hoerrah! de cirk barst van gehuil!

Uit eenen hoek het dier thans trekkend,
Dat weerstandloos schijnt als een hond.
De temmer steekt - o schrikverwekkend,
Zijn bleek gelaat in 's leeuwen mond!

Op eens, daar trilt de staart des leeuwen
Terwijl hij bonst op 't zweepgebaar....
Maar onder 't zegejuichend schreeuwen
Erkent de temmer een gevaar:

Van uit des dieren kinnebakken
Een akelige gil boorbeeft
Het ruim. De tanden, kraken, knakken;
De temmer valt ten gronde en sneeft....

Weer brullend schudt de leeuw zijn manen:
‘Ik voel der kooie slot en staaf,
Doch nooit zijn leeuwen onderdanen;
Gevangen wel, maar nimmer slaaf!’

Terwijl het lijk wordt weggedragen,
En met gejammer en geschreeuw
Men 't lot des temmers hoort beklagen,
Beklaag ik slechts den armen leeuw....

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Laken, 1890.

III.
Allerzielen!

De Zomersche dagen
Zijn henengesneld,
De herfst met heur vlagen
Rooft 't groene van 't veld.

De boomen die treuren,
Beroofd van hun blaân,
En 't liefelijk geuren
Der bloem is gedaan.

Het zonneken watert
Zoo droevig en bang,
Het vogeltje schatert
Voor 't laatst nog een zang.

En ginds in de verte
Het klokkengebrom
Brengt weemoed in 't herte
't Is droefnis alom.

Allerzielen! Allerzielen!
Denk, ó mensch, aan hen die vielen
In den harden levensstrijd;
Stort een bede voor de vrienden,
Gaat ze op 't veld der dooden vinden;
't Geeft zoo'n troost aan hem die lijdt.

Zie, daar ginder gaat een vrouwe,
't Hoofd gebukt, het hart vol rouwe,
Stromplend naar een grafken heen;
Slechts een bloempje draagt ze mede,
Maar ze stort zoo meenge bede
Voor het houten kruisje kleen,

Daar nog smeekt tot de Albehoeder
't Kindje voor zijn brave moeder,
Die hem werd te vroeg ontrukt;
't Stamelt innig eene bede,
't Vraagt zoo vurig hemelvrede,
Knielend in het stof gebukt.

Zoo gedenkt elkeen die dagen
Boezemvrienden, trouwe magen,
  Heengegaan naar de Eeuwigheid;
Bidden moet die zielen helpen,
Bidden zal de tranen stelpen
  Om hun afzijn vaak geschreid.

KAREL STESSENS.

IV.
Het Park.

Als witte blokken marmer tusschen groene boomen,
Zoo blikken uit 't verschiet van 't groenend veld der droomen
Al de uren mijns bestaans mij roerloos zwijgend aan,
D'herinn'ring is een park met kronkelende wegen,
Waarin des avonds lange schimmen zich bewegen
En siddren voor het ruim met kouden wind belaân.

Ik ook dwaal in dit park om de uitgesproken woorden
Der schoonen van voorheen, die mijne ziel bekoorden,
Als eertijds nog te hooren, kweelend zacht in 't mos.
Der smalle streep der maan ontvalt van ginder boven
Een halflicht, dat het zwart des parks niet kan ontrooven;
Een doffe snik beheerscht de stemmen van het bosch.

De bloemen, die bij dage steeds gesloten hangen,
Gaan open van 't gekweel der zoete minnezangen,
Die uit den slaap des doods nu weer zijn opgestaan.
En streelend zweeft de zucht der oudbekende geuren,
Als nevel om de stemmen die in 't loover treuren
En zeggen: ‘Alle droomen zijn als rook vergaan.’

AL. VANNESTE.

Kortrijk, 1 *November* 1890.

V.
Op het graf van Prins Boudewijn.

Thans over heel de Vlaamsche gouw
Herdreunt de klok van ramp en rouw;
Het leeuwenschild is met de krip der smart omweven:
De kroonprins heeft den lande voor den dood begeven?

Wij hebben naar het doodenveld
Het lijk met zijnen stoet verzeld,
En met het Belgisch volk geweend den traan der smarte
Voor hem, die gistren nog het on weêr moedig tartte.

Gewonnen had hij - de eedle Prins,
Ons aller hart en hoogmoed. sinds
In Brugges oude vest hij 't krachtig woord liet hooren:
Eens worde 't Vlaamsche recht, zijn eerrang weer herboren!

Van ons regeerend stamhuis was
Hij de eerste die van 't Vlaamsche ras
Zijn eigen taal haar vollen eerbied heeft bewezen;
De taal die bij zijn troon geen vreemde meer zou vreezen.

Men wees hem reeds, als vorstenkind,
Naar 't zoete woord dat ‘volksgezind’
De grootste deugd, het heil moet zijn van een gebieder,
Om door het volk bemind, geacht te zijn van ieder.

Men leerde hem dat prinsenplicht
Alleen niet in vertooning ligt
Van hoofsche praal Maar dat bij 't volk, in zuivre klaarheid,
De vorstenschole heerscht, wel droefsoms, maarin waarheid.

Daarom, betreurde vorstenzoon,
Scheen uwe taak, uw zending schoon,
Wen in 't verschiet men zag een heldre toekomst dagen....
Maar nu wordt al die hoop naar 't somber graf gedragen.

Doch neen! Want thans, verdwenen vorst,
Zoolang nog in een Vlaamsche borst
Het hart zal kloppen en nog geest en brein zal denken.
Zal ons uw vroom gemoed, uw kloeke zin steeds wenken;

Want uwe dood snoert thans den band
Nog vaster tusschen Vorst on Land
Om met volhardingen beraden steeds te streven
Naar vrijheid, Belgies roem; naar vrede, Belgies leven.

Wij treuren met uwe ouders meê,
En met den Koning, die vol wee,
De rampen niet meer telt, hoe slag op slag hem griefde;
Doch hij - hij staat daar pal, omschanst door volkenliefde.

De rouwvaan waait gansch Belgie rond,
De doodenklokke dreunt en kondt
De droeve maar langs steden, dorpen, vlekken, wallen:
De Kroonprins is den volke door den dood ontvallen!

VICTORIEN VANDE WEGHE

Laken, 28 *Januari* 1891.

Man van den Bakker.

I.

Eene voordracht over de boterbereiding had in de Gemeenteschool van Zandeghem plaats gehad. Weinig talrijk waren de landbouwers opgekomen; ook mocht men niet zeggen, dat de redenaar veel bijval ingeoogst had. Hij had zijne tamelijk wijdloopige verhandeling geëindigd, zonder dat men hem een enkele maal had onderbroken; zelfs was het getal dergenen gering, die naar hem geluisterd hadden. Ja, de waarheid dwingt te erkennen, dat de proefnemingen te midden der algemeene onverschilligheid hadden plaats gehad. Daar de voordracht des Zondags te elf uren begon, zou men kunnen beweren, dat onze landlieden, voor het minst, een half dozijn borreltjes te veel hadden geslokt, om hunne gedachten gespannen te houden; doch nauwelijks hadden zij den spreker den rug gekeerd, of zij beknibbelden hem met eene levendigheid, die niemand hadde verondersteld.

Wel is waar, wisten zij weinig van de stellingen, die hij inderdaad had vooruitgezet; zij betwistten daarentegen allerhande meeningen en zienswijzen, die nooit in hem waren opgekomen, met eene hevigheid alsof er de bloedigste twisten op moesten volgen. De herbergen, die gewoonlijk te twaalf uren ledig zijn, bleven tot 's avonds opgevuld.

Vier landbouwers begaven zich echter van de voordracht naar de hoef van Willem Van Dyck. Deze wachtte hen af in tegenwoordigheid van een nog jongen man, die blijkbaar niet tot onze streek behoorde. Zijne hoogroode gelaatstint en ietwat stoere houding, zijne vlaswitte haren, boven den krachtigen, welgevulden hals tot een kalotje gelijkgeknipt, deden onmiddellijk den Fries vermoeden.

Zijn tongval liet daarover niet den minsten twijfel.

De man droeg eene breede, fluweelen broek, en een kort jasje; zijne schoenen waren met nestels toegeregen.

‘Welnu’ vroeg hij, wanneer allen waren neergezeten, ‘wat zegt gij over het stelsel van zuivelbereiding, hetwelk u voor een halve uur werd aanbevolen?’

- ‘Wat kan ik ervan zeggen!’ antwoordde Peer Schroyers, een sluwe zestiger, met sluike haren en katoogjes; de man wint zijn geld gemakkelijk.’

- ‘Twintig frank, om een uur te preêken,’ viel Tist Menten hem in de rede; ‘ik zeg, dat ze niet dom zijn, die aan zulke postjes weten te geraken. Vier paardenoogen om wat te komen vertellen! Wij praten den geheelen dag voor ons pleizier!’

- ‘Zeker is het,’ bevestigde Jan Meyers, ‘dat die heeren gelijk hebben te verklaren, dat wij hier niets van den landbouw kennen. Wat zouden ze anders uit den hoek halen om hunne oorden binnen te rijven?’

- ‘Dergelijke voordrachten zijn slechts uitgevonden ten voordeele van hen, die ze geven,’ sprak Nelis Van den Avondt. ‘Dit belet echter niet, dat Dusart goede dingen heeft gezegd.’

Hoewel het eerste deel dezer zienswijze met die van al de aanwezigen strookte, en het tweede zoo zacht werd uitgesproken, dat het nauwelijks werd gehoord, baarde de tusschenkomst van Toon eene lichte opschudding.

De man was dan ook gewoonlijk zoo weinig van zeggen, zoo bedaard in handelwijze en woorden, dat hij algemeen onder den naam van Toon Stillekens gekend was. Aan de uitdrukking zijner oogen, die hij schalksch vragend op den Fries richtte, bemerkte men, dat zijn zin in het gansch niet zonder inzicht gesproken was. De vreemde vatte de bedoeling dan ook zeer wel. ‘Alzoo, je hebt je laten overhalen,? vroeg hij, een weinig bitter...’ ik begrijp dit niet....’

Stillekens knipoogde Schroyers toe; deze begreep onmiddellijk hoe de vork in den steel zat. ‘Ja, ja!’ riep hij ‘ik ben er niet ver af te gelooven, dat de man gelijk heeft!’

- ‘Zeker is het,’ sprak Van Menten, op zijne beurt, ‘dat de melk, met Dusart's stelsel, een derde boter meer opbrengt dan met onze wijze van boteren. Stellig deden wij goed ons een tuig aan te schaffen, gelijk hij ons een heeft vertoond.’

- ‘Gij beweert,’ sprak Hoekstra, de Fries ‘dat Dusart

een derde boter meer uit de melk weet te halen dan gij. Ik geloof het wel. Voor een half jaar werd hij door de rechtbank van Leuven tot eene boete van honderd frank verwezen. Men bevond een derde margarine in zijne waar.

- 'Een duivelsch ding, die kunstboter,' zegde Van Menten. 'Zij is de schuld waarom wij zulke lage prijzen bekomen. Vooreerst zijn er vele menschen, die geene andere koopen; zoo komt het, dat de onze minder gevraagd wordt, en dat zij, die haar willen, haar natuurlijk ver beneden de waarde kunnen verkrijgen.'

- 'Zoo is het,' bevestigde de Fries. 'Ook heb ik u verzocht hier te komen, ten einde voor goed van het boterbereiden af te zien.'

- 'Gij hebt ons dus iets anders te vertellen,' aarzelde Stillekens. 'Meent gij ons wijs te maken, dat gij niet voor uwen eigen zak wilt werken?'

- 'Voor den mijnen en voor den uwen,' hervatte de Fries met veel gevatheid.'

Deze man, dit werd men dadelijk gewaar, was gewoon met onwillige, achterdochtige boeren te redetwisten. Niet alleen konden onze landbouwers het bij hem niet halen wat de zuivere uitspraak en den beschaafden toon betreft; hij bezat boven dit eene redeneerkracht, eene overtuiging in den toon, die allen vreemd wras. Ook sprak hij steeds met volledige zinnen, en was in staat, daarvan zouden zijne toehoorders zich spoedig nog meer overtuigen, zijne gedachten te ontwikkelen, en, zonder onderbreking, een tijd lang het woord te houden.

- 'Ziehier,' begon hij, terwijl hij de landlieden zeer welwillend aanblikte, die hem integendeel met wantrouwen aanstaarden.' Bij eigen ondervinding wreet gij allen, dat de boterbereiding, in deze streek, haren tijd heeft gehad. Niet een uwer, of hij erkent, dat de boter aan eenen spotprijs wordt verkocht. Dusart heeft u vandaag beweerd, dat er nog veel mede te verdienen is. Een enkel feit volstond om u te doen zien op welke manier. Doch, ik geef u een enkel oogenblik toe, dat zijne bewering ernstig zij. Zal dit uwe rekening maken? In geenen deele. Bemerk, dat er geene spraak is den invoer of de vervaardiging van kunstboter te beletten. Dageliijks zal ze meer en meer op de markt verschijnen, beter worden, aldus meer worden gevraagd; zoodat uwe boter noodzakelijk in prijs moet

dalen. Dit is een feit; niemand kan het loochenen; immers het springt in aller oogen.

- ‘Ik ben fabrikant in kaas te Leeuwarden, en heb, door het middel, hetwelk ik u ga voorstellen, reeds menige mijner landgenooten fortuin doen maken. Aldus heb ik de eer u voor te stellen, eene maatschappij te stichten, die tot doel zou hebben kaas te bereiden en te verkoopen. Zoowel met de fabrikatie als met den verkoop zal ik mij zelf gelasten, zoodat ge u hoegenaamd niet met de instelling van het werkhuis, noch met het aanschaffen der tuigen hebt in te laten. Zonder dat dit u iets koste, lever ik alles. Ook neem ik op mij, gelijk ik reeds de eer had u te zeggen, al den vervaardigden kaas aan den man te brengen. Ziehier de voorwaarden: Gij, en allen die van de maatschappij willen deelmaken, levert mij de melk. Ik maak er kaas van. De winst, die deze fabrikatie boven den verkoop van boter oplevert, wordt tusschen ons beiden in gelijke helften verdeeld. Is er verlies, zoo neem ik die gansch op mij; aldus kan de proefneming u geene schade berokkenen.’

- ‘Wel gesproken,’ zegde Van Dyck, terwijl allen uiterst tevreden opblikten: de zaak is op goede voeten. Wij zullen u de melk leveren, en valt alles uit gelijk gij het zegt, zoo zal de maatschappij welhaast bloeien.’

Hij vuurde zijne pijp aan, wat ook de andere boeren deden; allen verlieten de woning: Hoekstra noodigde zijne toekomstige aandeelhebbers met hem in ‘Den Gouden Bol’ het middagmaal te gaan nemen.

II.

Aan een der uithoeken van Zandeghem woont Cornelis Daelemans. Op het eerste gezicht is het huizeken van dezen man kennelijk. De voorgevel is netjes onderhouden, de vensterruiten zijn glanzend wit gewasschen en de groene blinden sierlijk geschilderd.

Ook in de kleine gelagkamer is alles kraakzindelijk. Onder het spierwitte zand lacht de vuurroode plaveien vloer u tegen, de wanden glimmen van de olieverf, de flesschen en glazen op het buffet blinken waarlijk als zilver.

Dezelfde reinheid onderscheidt den bewoner. Cornelis

telt negentig jaren, en heeft eene zorg voor zijnen persoon die men zelden bij ouderlingen aantreft.

Hij gaat kaarsrecht, zijn blozend aangezicht geeft de bloeiendste gezondheid te kennen, de heldere straal zijner bruine oogen duidt de meest vroolijke levensopvatting aan.

Voor niemand is het een geheim, dat Cornelis geld heeft. Met het grootste gemak zou hij van zijne renten kunnen leven. Hij wil er echter niet aan denken, en houdt zijne herberg open. Volk krijgt hij weinig. In geenen deele verdraagt hij, dat men in beschonken toestand in zijn huis kome; geraas of getier duldt hij niet. Bemerkt hij, dat een gast onsamenhangenden praat vertelt, zoo is het nutteloos, dat deze bier of sterke dranken bestelle; Cornelis gebiedt hem het huis te verlaten, en doet het met zooveel gezag, dat de kerel onmiddellijk afdruipt.

Hij heeft Susanne, zijne kleindochter, te zijnent genomen; deze is het schoonste meisken, dat men met de oogen kan zien.

Geen enkele jongen durft haar een woord toespreken, dat slechts in de verste verte naar dubbelzinnigheid riekt; de grijsaard beschouwde slechts eenmaal eenen vreemdeling, die dit waagde, met eene dreigende, verontwaardigde uitdrukking; al de aanwezigen hadden dien oogslag onthouden.

Sinds menschengedenkenis had Cornelis in ‘Het Moleken’ herberg gehouden, en er uitmuntende zaken gedaan. Bij den dood zijner vrouw sloot hij de deur. Doch, hij kon het niet gewoon worden geene menschen te zien, zoodat het volgende jaar het uithangberd andermaal aan den gevel hing. Dan kwamen ten minste alle avonden een paar oude vrienden hem gezelschap houden; zij verschaften den ouderling menig gelukkig uur, en deze wist hen, door zijnen aangenamen kout te boeien, alsof de tijd vleugels had de gehad.

Op zulke uren was de woning van Daelemans geene herberg in de ware beteekenis van het woord; de twee klanten en de waard dronken een glas bier, en spraken zoo vertrouwelijk over de innigste familiezaken, als waren zij door de nauwste betrekkingen verbonden.

Want, men bedriege zich niet. Cornelis, die door zijne jaren, en meer nog door zijne wijsheid de bewoners op afstand wist te houden, had een aangenaam karakter. Hij

was streng ondanks zich zelven, doch lief en aanminnig van nature.

Vooral vertoonde zich zijn schoone gemoedsaard tegenover Susanne, het eenige kind zijner overleden dochter. Hij beminde haar meer dan het licht zijner oogen, en gaf haar steeds de roerendste bewijzen dezer liefde; doch tevens had hij haar zulken eerbied weten in te boezemen, dat zijn oogslag voldoende was, om haar met schrik te vervullen.

Op eenen voormiddag zaten beiden in de herbergzaal.

Geen treffender beeld kon men zich voorstellen dan dezen eerbiedwaardigen grijsaard, die als eene type des ouderdoms kon gelden, en daarnaast het jeugdige, frissche meisken, dat bloosde als een meimorgen. Weldra zou de groep nog schooner wezen, een flinke jongeling trad binnen in de schilderachtige kleederdracht van eenen onderofficier der lansiers.

- 'Wel, wel, Constant,' zegde Cornelis, terwijl hij den soldaat de hand drukte, 'de strepen op den arm! Dat wil nog iets zeggen!' Ge zijt toch zeker niet bang van De Ruyter? 'sprak de oude tot Susanne, die een weinig verlegen ter zijde blikte.

- 'Bang!' herhaalde de jongen, 'voor eenen schoolmakker!'

- 'Zet u,' hernam Daelemans, 'Ja, vriend, de tijd vervliegt snel. Uwen grootvader heb ik buitengewoon goed gekend. Toen gij geboren werdt, was ik reeds een oud man. Hoe gaat het bij het leger?

- 'Niet slecht,' antwoordde Constant, de chapska op de tafel neerleggende. 'Vele lieden hoort men erover klagen. Te onrechte. Doch, men moet zich wel gedragen en eerbiedig jegens zijne oversten wezen: dan gaat het van zelf.'

- 'Dat is in grootvaders kaart gespeeld,' zegde Susanne, en in hare woorden hoorde men duidelijk al de liefde, al den eerbied doorstralen, die zij jegens den grijsaard koesterde. 'Hij ook is lang soldaat geweest, dit weet ge wel?'

In gansch onze Kempen was Daelemans de laatst overgebleven van het Groote Leger van het eerste Fransche keizerrijk, en evenals vele zijner wapenbroeders smaakte hij een onverzaadbaar genoegen de oorlogsfeiten van den

wereldberoemden overweldiger te verhalen, hoewel hij dezen niet zelden streng gispte.

- 'Dat geloof ik,' hernam hij, 'en ik wilde wel,' dat zij, die tegenwoordig zoo fel klagen, ons hadden moeten volgen. Thans zijt ge soldaat van uw eigen land, van uwen koning. Elkeen acht u. Wij waren in dienst van eenen vreemdeling: honderden uren ver moesten wij gaan vechten, en er ons leven opofferen voor eene zaak, die de onze niet was. Van de behandeling, die ons te beurt viel, kunt gij u geen denkbeeld vormen. Nochtans morden wij niet; wij deden onzen plicht, en waren gelukkig'

- 'Zoo is het' beaamde de onderofficier. 'In het regiment zijn vele kameraden, die den dag doorbrengen met morren en vitten en aldus zich zelven alle leed aandoen. Ziet men hetzelfde niet bij de burgers? Klaagt iedereen niet, zoowel in de steden als in de dorpen, dat er geene winsten meer zijn, dat alles verslecht en verergert? Zouden het integendeel de menschen niet zijn?'

- 'Constant, Constant!' zegde Susantje, genoeglijk glimlachend, 'gij moet de vriend van grootvader zijn! Waar hebt ge geleerd zoo juist zijnen pols te voelen?'

- 'De Ruyter spreekt heel verstandig,' zegde Daelemans ernstig en indien hij bij die goede gedachten blijft, zal hij spoedig de officiersepauletten dragen.'

- 'Mijn jonge vriend,' richtte hij zich tot den soldaat, 'ik ben twee en negentig jaar geworden. Weet gij wat een mensch op dien ouderdom meest treft?' Dat alles rond hem veranderd is. De vrienden uit mijnen jongen tijd zijn gestorven, en met hen de gedachten, die wij gemeen hadden. De menschen zijn anders dan in mijne jonge jaren; zij willen mij niet begrijpen, en ik kan hen niet verstaan. Waarschijnlijk is het hun onmogelijk zich op mijn standpunt te plaatsen, en wil ik het niet beproeven hunne levensopvatting goed te keuren. Althans, ik vind er haast geene met wie ik praten kan.

'Iedereen beweert, dat er geen geld meer te winnen is, dat het leven lastiger is dan vroeger. Luister. Wanneer ik geboren werd, waren mijne ouders doodarm. Nauwelijks was ik tien jaar oud, of ik moest mede zorgen om den kost te winnen. Vier jaar later vergezelde ik de veekoopliê, die hunne runderen naar Antwerpen dreven. Zeer goed herinner ik mij, dat ik op eenen dag tweemaal naar Oostmalle

en eens naar Brecht ben geweest; het sloeg twee uren 's nachts, toen ik te huis kwam. Ik bracht vijf frank aan moeder; we waren blij als kermisvogels; geen koning, dachten we, was zoo rijk als wij. Als ik vijftig jaar was, moest ik een jongen heer van Tilburg, die te Winschoten op het Seminarie was, bij zijne ouders te huis brengen. Wel te verstaan, moest ik zijn koffer met boeken kruien; 't woog honderd dertig pond. Van Mevrouw zijne moeder kreeg ik een Nederlandschen gulden; daarbij gaf men mij lekker te eten, dat moet ik zeggen. Let wel op, dat ik toen niet heel jong meer was, en dat we reeds een weinig geld hadden. Thans zijn de menschen versleten op hun veertigste jaar; niemand kan meer te voet gaan.

Verleden jaar heeft men den tram op Antwerpen gelegd. Niet alleen gaat de armste daglooner niet meer; moet men te Vorsel op te Mal zijn, zoo springt men op den tram. Wel dertig jaren lang ben ik alle weken naar Antwerpen geweest; nooit heb ik daarvoor een rijtuig genomen. Bij het heengaan had ik veertig, vijftig pond boter geladen; bij het terugkeeren bracht ik evenveel gewicht winkelwaren mede.

Ik stak eenen boterham in den zak, sliep in den *Pelikaan*, in de Vekestraat, en verteerde nooit meer dan een frank. Tegenwoordig kost de tram alleen drij frank en half.

En dan verwondert men zich, dat men zoo weinig geld wint, dat ik, integendeel, een appeltje voor den dorst heb kunnen sparen! En men vindt alle nieuwigheden uit, om op enkele dagen rijk te zijn. Men is er niet, vriend, later zal men zich de woorden van Daelemans wel herinneren, die veel gezien heeft. Gij hebt het goed voor, ik kan het u niet genoeg zeggen. Kom, gij hebt mijnen hof nog niet gezien, ik ben zeker dat ge er u niet meer in zult herkennen.'

Beiden wandelden in den tuin, terwijl Susanne het middagmaal ging voorbereiden.

III.

't Ging er geweldig aan de gastentafel in *De Gouden Kroon* te Zandeghem.

Geheel het jaar door is de afspanning verlaten; buiten den controleur der douanen, den rijksontvanger en een

oud, gemelijk gepensioneerd officier ziet men er slechts van tijd tot tijd eenen handelsreiziger van Turnhout of Antwerpen, die onze Kempen komt ‘afdoen.’

Heden echter, op Maandag kermis, gaat het er zoo druk, dat men haast geenen stoel kan krijgen. Vele ingezetenen der Scheldestad hebben plaats aan de tafel genomen; eenigen zijn bedaard, en spreken over de gewone zaken van het dagelijksch leven, doch zij, die in een uitstapken slechts eene gelegenheid zoeken om het van den man te maken, zijn ruimschoots vertegenwoordigd.

Thans echter hadden zij hunnen meester gevonden; men zal echter weldra bemerken, dat zij den slag niet zonder strijd zouden verloren achten; het haantje vooruit zou niet uit de zaal vertrekken, zonder er zijne pluimen te laten.

‘Geef me nog een fleschken, Fien!’ riep een grove, zware vent, die reeds fel gedronken had, ‘we mogen hem niet laten bederven!’

- ‘Ge zijt liefhebber, ja!’ vroeg Frans De Winter, een Antwerpsche handelsklerk.

- ‘Liefhebber! Dat geloof ik. Ik ben koopman in wijn! Vrienden, ik woon te Brussel, Boulevard de l'Est, nummer tien. Als ge bijgeval in de hoofdstad komt, komt me bezoeken. Ge zult me plezier doen.’

Hij sprak zoo luide, de tongval der Brusselaars klonk zoo smakelijk, dat de aandacht van gansch de tafel op hem gericht was. ‘Geef mij dien schotel roastbeef nog eens over, Mijnheer, als ik u mag lastig vallen,’ ging hij voort; ‘ik zeg altijd goed eten is de halve kost.’ Hij sneed eene dikke snede van het vleesch, schepte eenen gewonen lepel mostaard op de teljoor, veegde er de groote stukken herhaalde malen door, en at met vollen mond en opgeblazen kaak, zoodat heel het gezelschap hem in 't oog had. Zijn eetlust was, evenals zijne praat, graag te ongelooflijk. Verre van eene enkele portie onaangeroerd te laten, deed hij zich twee of drie malen bedienen, en speelde met vork en mes alsof hij vreesde dat men hem het eten mocht ontstelen. Alles ging binnen gelijk klokspijs: men zag, dat de man waarlijk gelukkig was aan den feestdisch.

‘Ge zult toch den’ geeuwhonger ‘niet krijgen, Mijnheer, sprak De Winter, op zijne beurt ondeugend.

‘Neen, vriend, neen!’ riep de Brusselaar luide; ‘'t smaakt me goed. Ook heb ik dezen morgen eene heel verre wandeling gedaan, Ik ben van deze streek geboortig. Daar gij, naar ik hoor, van Antwerpen zijt, zult ge me niet kennen.’

Vele aanwezigen blikten bij dit woord verwonderd op, behalve een oude pachter, die met den man was binnengekomen, en aan zijne zijde zat, kende hem geen enkele der tafelgasten, hoewel zich meer dan een Zandeghemmer tusschen hen bevond.

- ‘Mij staat toch niet voor u ooit gezien te hebben,’ sprak een hunner. Nochtans ben ik hier gewonnen en geboren, en ben, denk ik, ruim zoo oud als gij.

- ‘Wat, ge kent me niet!’ riep de Brusselaar ongeloovig. ‘Man van den Bakker....’

- ‘Man van den Bakker!’ herhaalde de andere uiterst verwonderd. ‘Of ik dien ken! We hebben te zamen onze eerste Communie gedaan. Dikwijls heb ik met u brood uitgedragen. Ik ben Jan Van Raevels.’

- ‘Jan Van Raevels,’ zegde Man de wenkbrauw fronsend.... ‘ik herinner mij niet.’

- ‘De zoon van Cornelis Van Raevels,’ sprak Jan met klem.

Cornelis was een klein ossenboerken zonder centen; de jongen van den Bakker gebaarde hem niet te kennen.

- ‘Als men dertig jaren te Brussel woont, gaan vele dingen uit het geheugen,’ hernam hij. ‘Doch, vele oude kameraden heb ik dezen morgen herkend. Slechts gisteren avond ben ik met den tram aangekomen. Reeds te vijf uren was ik dezen morgen te been. Eerst ben ik naar de hei gewandeld. Schoon, gelijk het daar was, dit kunt ge niet gelooven! Dat heeft men te Brussel niet! En dan het mastenbosch, de akkers, de beemden! Wat is dat alles prachtig! De bewoners der hoofdstad kennen daar niets van. 't Zijn sukkelaars. Eerst ben ik op de hoef van Frans Bormans geweest. Het was vuil in huis. Juist was men aan het eten. Mijn hond zou zulken kost laten staan. Dan kwam ik bij Peer Verhees. Al spoedig zag ik, dat de man er mager voorzit. Bij Louis Malders, den winkelier, “lagen de mannekens in huis.” Gij kunt denken hoe welkom ik daar was.’

- ‘Gij hebt sinds lang het schaap in huis,’ sprak de

Zandeghemmer, ‘en dat ge uw nat en uw droog wel neemt, zien we genoeg.’

- ‘Ik ben bij de goeden,’ zegde de gast, ‘ongemeen smakelijk. Ge moest me nu een plezier doen. Ik kom alle dagen niet in mijne geboorteplaats; 't is zes en twintig jaren geleden, dat ik er nog geweest ben. Gij zult niet weigeren een fleschken met mij te drinken. Fien, haal er een dozijn om te beginnen.’

De flesschen werden ontkurkt, en weldra dronken allen, als echels, op de gezondheid van Man van den Bakker.

- ‘Mijn vader, die ook van deze streek geboortig is’ hernam De Winter, ‘zegt schier alle dagen, dat de Dyckmansen van Zandeghem tot de voornaamste ingezetenen der Kempen behooren. Heel die familie is te Antwerpen allergunstigst....’

- ‘Ik weet het, riep de Brusselaar luide. Sedert mijn vijftiende jaar woon ik te Brussel; kom er mij bezoeken; wij zullen er een lekker maal nemen.’

- ‘Zijt ge niet bang, dat uwe vrouw op den poot spele?’

- ‘Mijne vrouw is bij den Heer. Slechts drie jaar heb ik ze mogen houden.’

- ‘Ze heeft u een goeden stuiver aangebracht,’ piepte een stemmeken, dat men tot hiertoe niet gehoord had.’

- ‘Gij kende die dan?’

- ‘Wie zou Felicie Dardin niet gekend hebben? Ze woonde over mijne deur in de Rechtestraat, toen gij haar trouwdet. Ik zeg, dat ze rijk, schatrijk was. Ze was eenig kind. Uw huwelijkskontrakt luidde, dat de langstoverlevende alles zou hebben; hare ouders zijn beiden gestorven, zoodat ge er stellig stijf moet voorzitten. Het is dus geen wonder, dat ge er niet op ziet met een fleschken te tracteeren.’

De pachter, die naast Dyckmans zat, spitste de ooren; een onbeschrijfelijk genoegen verspreidde zich over zijn gelaat, terwijl hij langzaam zijnen roomer ledigde.

- ‘Hebt ge Champagne in den kelder, Fien?’ vroeg Man, terwijl de dochter der afspanning den laatsten schotel opdiende.

- ‘Ja wel, Mijnheer’

- ‘Van welke marken?’

- ‘Met den Baron hebben we eene halve mand “Mumm,” en evenveel “Roederer” gekregen.’

- ‘Dat is goede. Geef ons van elk drie flesschen.’

De stoppen vlogen tegen de zoldering; onze gasten zagen er uit, alsof men aan hunne gezichten een lucifertje hadde kunnen aansteken.

- ‘Ja’ hernam Dyckmans, ‘ik kon wel slechter getroffen hebben. Gelijk ik zeg, ik laat het aan mijn hart niet komen. Ik heb eene kokin, die in het’ Hôtel de Bellevue ‘gewoond heeft; je ne vous dis que ça. 's Middags drink ik niet meer dan een fleschken Bourgogne, gewoonlijk Chambertin. 's Avonds zit ik van acht uren tot twaalf in de “Louve” tien glaaskens Lambick en vier borreltjes Schiedam is mijne maat. Ik zou anders niet slapen....’

- ‘Zoo, zoo!’ zegde De Winter, die geen grooter genoegen kende dan anderen op hun stokkepaardje te krijgen. En, nu komt ge uwe geboorteplaats bezoeken? Dat moet toch wel eene reden hebben....’

Dyckmans dronk zijnen roomer in eens ledig, en sprak, naar den pachter blikkend, die naast hem zat; indien gij er naar geraden hebt, hebt ge juist geraden. In het kort zult ge vernemen....’

Daar Fien den gast kwam melden, dat eenige Zandeghemmers hem in de keuken afwachtten, begaf hij zich, in gezelschap van zijnen nevenman, derwaarts. Hij herinnerde zich, dat hij verscheidene boeren verzocht had hem te komen roepen.

Na zijn vertrek had de samenspraak voor velen alle belang verloren;.... slechts de oude Brusselaar vond nog gehoor, wanneer hij in het lang en het breed uitweidde over het aanzienlijk fortuin, dat Amandus Dyckmans van zijne vrouw geërfd had. Zoozeer trad hij in bijzonderheden, dat men met open mond luisterde, hoewel de spijsvertering hen in eene zoete dommeling bracht: de meesten sliepen dan ook weldra in; slechts eene oude dame rekende met hare twee dochters uit, dat Man van den Bakker’ zoowat honderd twintig frank voor dit middagmaal zou te betalen hebben.

IV.

Ter gelegenheid der Zandeghemsche kermis waren de

herbergen, waar spel werd gehouden, met danslustige paren opgevuld. ‘In het Moleken’ was, buiten den waard en zijn trouwsten bezoeker, Frans Van Velsen geene levende ziel aanwezig. Susanne, die zich een weinig onpasselijk gevoelde, was vroeg gaan slapen, Van Haerdt was naar de tent; immers hij zag het gedans en gewoel nog zoo gaarne als hij er in zijne jeugd deel aan nam. Wat Vaesen betreft, deze, een veekoopman, kon niet nalaten met de talrijke boeren, met wie hij het heele jaar zaken deed, en die van de naburige dorpen naar de kermis stroomden, daar een praatje te komen houden.

Frans Van Velsen, een welstellend landbouwer, was Daelemans' beste vriend. Hij ook beminde de afzondering, en blikte gaarne op het verleden terug, had voor den goeden baas uit ‘Het Moleken’ geene geheimen, zoodat deze hem ook alles toevertrouwde wat zijne innigste betrekkingen betrof.

Hoewel slechts twee grijsaards in de gelagkamer zaten, was het duidelijk te zien, dat er gewoonlijk een lief, jong en verstandig meisken in verwijlde. Daar was eene lucht die u verfrischte, daar heerschte eene warmte, die iedereen aangenaam stemde. Het afgelaten valgordijn was spierwit, de hanglamp blonk, het licht glansde: in een woord, het was onmogelijk zich een gemoedelijker, gezelliger vertrek voor te stellen.

- ‘Ik wist wel,’ zegde Van Velsen, ‘dat gij de zaak opgemerkt hadt, vermits er vreemden over spreken.’

- ‘Men is voor niet geene negentig jaar geworden, vriend,’ antwoordde Daelemans zacht. Daarbij, ik heb een goed deel van de wereld gezien. Niets kan men mij verborgen houden.’

- ‘Deze verkeering moet u veel verdriet aandoen.’

- ‘Verkeering bestaat er tot nog toe niet, of ik moest mij fel bedriegen.’

- ‘Zoodat men u toch verschalkt heeft.’

- ‘In geenen deele,’ sprak Daelemans kalm, doch ernstig. ‘Echter voorzie ik, dat uit dien stand van zaken verkeering zal spruiten. De Ruyter is de speelkameraad van Susanne. Zij hadden elkander echter uit het oog verloren. Doch, nu is de jongen in verlof geweest; hij heeft me meermalen bezocht. Hij heeft met Susanne gesproken, en heeft haar lief. Zij ook bemint hem. Niets heeft zij er

mij tot nog toe van gezegd, en ik ben zeker, dat beide jongelieden elkander hunne gevoelens nog niet hebben medegedeeld.'

- 'Is het uw plicht niet er Susanne over te spreken!'

- 'Ik heb mij die vraag gesteld, en ben tot het besluit gekomen dit niet te doen.'

Van Velsen antwoordde niet. Hij beschouwde zijnen vriend met eene uitdrukking, waarin de levendigste bevreemding, ja, de vinnigste verwondering te lezen was.

'Neen,' hernam Daelemans. 'Ik weet wel,' dat, wilde ik met geweld de betrekkingen breken, welke, naar ik voorzie, tusschen mijne kleindochter en De Ruyter zullen aangeknoopt worden, het nu tijd van spreken zou zijn. Wilde ik krachtdadig optreden, dan zou ik er wel in slagen die verkeering te beletten. Doch, dit is mijn inzicht niet.'

Aan den toon, waarop de waard deze beslissing uitsprak, bemerkte men, dat hij ze slechts na rijpe overweging had genomen; Van Velsen kon echter niet nalaten andermaal zijne verwondering te laten blijken.

- 'Mij dunkt, dat het, in allen gevalle, haar plicht ware, u alles mede te deelen' sprak hij vertrouwelijk.'

- 'Wat wilt gij, dat zij mij mededeele? vroeg Daelemans goedgezind. Nog eens, geen woord is tusschen beide jongelieden gevallen. Susanne is alles behalve achterhoudend tegenover mij, doch dergelijke gevoelens willen bezwaarlijk uit den mond van een achttienjarig meisken. Moet ze mij zeggen, dat het beeld van dien fikschen onderofficier gedurig in haar hartje verwijlt? Dat ze elk woord, dat hij spreekt, bewondert? Dat ze gelukkig, kinderlijk gelukkig is, zonder dat ze weet waarom? Dat gaat immers niet? En nochtans kan ze mij niets verbergen. Ze hoeft me slechts te bezien; haar oogslag vertelt me duidelijker dan alle woordenomhaal wat in heur hart omgaat. Luide zegt heur gelaat me, dat ze me dankbaar is om al het goede, hetwelk ze mij is verschuldigd. 't Zal me hard vallen het brave kind te moeten verlaten.'

Een bijna onbemerkbare traan glinsterde in het oog des grijsaards; op de duidelijkste wijze drukte de toon zijner stem de innigheid zijner gevoelens uit.

'Laat ons hopen, dat onze vrees zich niet verwezenlijke,' sprak van Velsen goedhartig. 'In allen geval

verdient Susanne eene betere partij dan dien soldaat.

- 'Frans, Frans!' zegde Daelemans, het hoofd schuddend. 'Ik dacht, dat ge die dwaze overingenomendheid onzer medeburgers jegens den soldatenstand niet deeldet. Ik ook heb in het leger gediend, en verheug er mij nog om Gehoorzaamheid, eerbied jegens de overheid, stipte, plichtsbetrachting, waar leert men dit alles zoo goed als bij dienst? Het zijn juist deugden, die de jeugd van heden meest mist, hoewel ze die meest noodig heeft.'

In den toon des ouderlings klonk een geest van tevredenheid, eene jeugdige kracht, die de rechtzinnigheid zijner gevoelens op de onweerstaanbaarste wijze bewees.

- 'Wat!' hernam hij, 'De Ruyter vervult eenen plicht, die het vaderland van hem eischt: hij volbrengt dien zoo wel, dat hij in graad stijgt, en hij zou moeten ter zijde geschoven worden voor hen, die ofwel onbekwaam zijn in het leger te treden, of dit voor een handvol geld aan een anderen overlaten. Dit zal men toch zeker van een oud-soldaat niet verwachten?'

- 'Gij moet echter voor de toekomst van uw kleinkind bezorgd zijn....'

Eene uidrukking van weemoedige innigheid verspreidde zich over het gelaat des grijsaard. Een oogenblik bewaarde hij de stilte; dan sprak hij, op eenen toon, die duidelijk bewees, dat hij tot in het diepste zijner ziel geroerd was: 'Susanna is het kind mijner eenige dochter. Hare geboorte koste het leven aan mijne Franciska. Het meisken, dat nooit de streelingen eener moeder heeft gekend, is mij duurbaar als het licht mijner oogen. Veel geluk heeft zij mij verschaft; niet het minste verdriet heeft zij mij berokkend. Gij moogt u dus overtuigd houden, vriend, dat mijn laatste snik aan haar zal gewijd zijn. Elk huwelijk, dat mij slechts een voorgevoel zou influisteren van toekomstig ongeluk, zou ik weten te verijdelen.

Het voornaamste wat ik van haren echtgenoot verlang, is dat hij een goed karakter hebbe. Daarbij eisch ik, dat hij in staat zij eerlijk in haar onderhoud te voorzien. Natuurlijk zal ik dat punt met De Ruyter te bespreken hebben, wanneer hij voor den dag komt, doch, ik moet u verklaren, dat dit weinig bezwaar zal opleveren. Heeft hij lust om in het leger zijnen weg te maken? Heeft hij daartoe de noodige bekwaamheid? Ik weet het niet. Ik meen

althans, dat zijn diensttijd hem in het burgerlijk leven zeer nuttig zal zijn. De handel b.v. is spoedig geleerd, doch wakkerheid en stiptheid, eerlijkheid en zelfvertrouwen, al deugden, die bij uitstek in het leger aangekweekt worden, verwerft men vooral door eene langdurige oefening. Zonder deze kan men nergens slagen; bezit men ze, zoo hoeft men niet te vreezen te mislukken, vooral kan men anderen gelukkig maken.'

Daelemans zweeg. Van Velsen zag hem diepnadenkend aan, de zienswijze, die hij hoorde ontwikkelen, was zoo verrassend, - al had hij zijnen vriend reeds meermalen den lof van den soldatenstand hooren maken, - dat hij, al wilde hij op dit oogenblik niet antwoorden, naar bewijsgronden zocht, om die te weerleggen.

'Een ander heeft mij onlangs de hand van Susanna gevraagd,' sprak Daelemans weder opgeruimd.

Van Velsen, die nog altijd de zienswijze van zijnen vriend overwoog, antwoordde niet. 'En die vraag heb ik met klank afgewezen,' hernam de grijsaard op eenen toon, als lokte hij Van Velsen uit om hem de zaak te doen uitleggen.'

- 'Zoo! Was het eene slechte partij?'
- 'De man heeft geld, gelijk slijk.'
- 'Hij is wellicht te jong?'
- 'Driemaal zoo oud als mijne kleindochter.'
- 'Hij is ziekelijk....'
- 'Hij ziet er uit gelijk eene wolk.'

Van Velsen had zijne opgeruimdheid terugbekomen. Een fijn trekje speelde om zijnen mond; blijkbaar had hij reeds begrepen van wien er sprake was. Dat hij door den afgewezen vrijer de tegenovergestelde hoedanigheden toe te schrijven, dan die welke deze bezat, zijnen vriend slechts aan het lijntje wilde houden, was al te duidelijk.

'Voorzeker wildet gij niet van hem hooren,' hernam Van Velsen, 'omdat de man een kniezer is. Wellicht zit hij den heelen dag met den mond vol tanden.'

- 'Hij heeft praat voor zeven man; zijn mond is een echte woordenmolen.'
- 'Hij zou niet verdragen, dat Susanne ooit een glaasje zoet dronke....'
- 'Drinken doet hij als eene echel, van lekker eten is hij een liefhebber zonder weerga.'

‘Vriend,’ sprak Daelemans welgemoed, ‘ik heb u laten gaan, hoewel ik opperbest heb opgemerkt, dat gij raadt wien ik beduid.’ Het is ‘Man van den Bakker.’ De jongen kwam hier binnen als een echt kommediant. Gedurende een half uur sprak hij als een mensch, die niet wel wijs is, raaskalde over zijn geld en hoogen stand, schaamde niet onbetamelijk te zijn, en ging te werk alsof mij het opperste geluk te beurt viel, zoo ik hem mijn kleinkind mocht afstaan....’

- ‘Wat hebt gij hem gezegd?’

- ‘Geen enkel woord heb ik hem waardig gekend. Ik heb volstrekt geweigerd hem de reden van mijn afwijzend antwoord te geven. Daarbij heb ik hem gezegd, dat ik gaarne met redelijke, verstandige menschen spreek; dat hij mij voorkwam als iemand, die van Gheel is weggevlucht....

- ‘Weet Susanne?’

- ‘Ik heb haar binnengeroepen, en haar zijne vraag medegedeeld. Zij was kostelijk; ze schaterlachte, en verklaarde, dat zoo iets al te gek was....

- ‘Altijd zeker is “Man” in de hersens geraakt,’ zegde Van Velsen vroolijk. Weet gij, dat hij met Fien Van Bergen verkeert?’

- ‘Het schijnt zoo....

- “Hij is met Tist in” *De Gouden Kroon*’ geweest. 't Heeft er fel toegegaan, zoo men zegt. ‘Dezen avond gaat “Man” met Fien dansen. Van Haerdt zal ons morgen wel vertellen, dat hij heel de tent heeft overhoop gezet.’

- ‘In allen geval verteert de gast veel geld,’ zegde Daelemans. ‘Hij schept het met den schepel op; dit staat mij niet wel aan....-

De deur werd geopend: een jonge Zandeghemmer, die de danszaal had verlaten, en nog een glaasje lekker gersten wilde drinken, trad binnen, zoodat het gesprek aldra over alledaagsche onderwerpen rolde.

(Wordt voortgezet.)

GUSTAAF SEGERS.

Algemeene tentoonstelling van beeldende kunsten te Brussel.

***Zie vorige aflevering, bladzijde* 42.**

Van de *Beek* wenden wij onze blikken naar het zicht op *Mariakerke bij Oostende*, door FRANS BINGÉ van Brussel. In dit stuk steekt er oneindig veel natuurkennis en waarheid, Jammer dat alle landschapschilders dien weg niet volgen.

De *Genezing eens verlamden* door JOZ. JULIEN, van Brussel is een heel moderne opgevat stuk dat daarbij zonderling, of eigenaardig zoo men wil, is opgevat. Deze laatste hoedanigheid zal dan ook wel de voornaamste verdienste zijn van dit doek.

Onder de werken van kunstenaars die mededingen voor den prijs Godecharles, bevindt zich nog een Gentenaar, FELIX RAPH METDEPENNINGEN, die, niettegenstaande zijne jonge jaren, toch niet geaarzeld heeft zijne krachten te beproeven op een doek van buitengewoon groote afmetingen.

De kunstenaar is zijn onderwerp, *Diomedes*, gaan zoeken in de mythologie. Hoe stout zijne opvatting ook weze, hoe krachtig en gespierd zijne samenstelling ook zijn moge, toch vinden wij zijn doen als schildering, veel te plat, te toonloos, zelfs nog wanneer wij in aanmerking nemen dat het maar een dekoraktief paneel is; ook zal de kunstenaar het ons niet heuvel duiden, wanneer wij hem doen opmerken dat zijne schildering te veel kleur, te veel verf en te weinig toon is. Dit gezegd, brengen wij echter hulde aan de veelzijdige verdiensten van den jongen kunstenaar.

Een andere Gentenaar, die altijd en terecht eenen ongemeenen bijval geniet met zijne werken, is GUSTAAF VAN AISE. Zijn portret van kapitein *Jeroom Becker*, is een der beste mannenbeeltenissen die wij in gansch de tentoonstelling aantreffen. De kracht van koloriet, de juistheid en de harmonie der lijnen en de breede faktuur, als schildering, zijn ontegensprekelijk de hoofdhoedanigheden, die zijn werk, evenals zijn ander: *Studie*, getiteld kenmerken.

De *Beetenoogst in Vlaanderen*, van EM. CLAUS, van Astene is, niemand zal het ontkennen, een doek van hooge verdienste; enkel vinden wij het wat koud van toon en veel te kleurloos. Waarlijk wij zagen veel beters van hem.

Oneindig beter bevalt ons de *Vrouw in den Stoel* en het *Portret aan Yves Guyot*, door den Parijzenaar ALFRED ROLL, geschilderd met de breedheid van wendingen welke den Franschen meester kenmerken.

Het Huwelijk, van HENRI SUYKENS, van Brussel, verraadt een kunsttemperament van veel zachteren aard dan dat, welk van den Parijzer meester, dien wij daar zooeven bespreken, eenen opbruisenden kunstenaar maakt.

Het Huwelijk en ook wel *De Roeping*, van SUIKENS, zijn twee gemoedelijke, natuurlijk weergegeven paneelen, die eenvoud, doch gewetensvolheid voor hoofdhoedanigheden bezitten. Dit zien wij gaarne bij eenen Vlaamschen kunstenaar, trouwens dit valt beter in zijn karakter.

Hier hebben wij zaal IX. De eerste schilderij die voornamelijk onze aandacht boeit, is een kleurrijk, keurig geschilderd portret van meester G. SEVENS, van Brussel. Dit portret is de beeltenis zijns broeders. Hoe prachtig is dit lieve doek niet als rijkdom en tevens als fijnheid van toon.

Maar ginds is eene schilderij, die door hare kleurrijkheid en aangename samenstelling zeer de aandacht op zich trekt.

Wij bedoelen *De Bezwering*, van WILLEM GEETS, van Mechelen.

Wij herhalen het, de kleur is hevig, schitterend en kloek, doch niet schel, de schildering gesloten en verzorgd, de teekening onberispelijk, de samenstelling of groepeering der personagiën, die zich op het doek bewegen, ongezocht en met gemak bewerkt; voeg daarbij eene algemeene, volgehouden bezieling, eene eenheid in de handeling, eene uitgelezen en passende typeering, eene oudheidskundige kennis en geleerheid verradende *détails* verzorging, ziedaar de hoedanigheden welke wij gelukkig zijn aan te stippen in dit puik werk, dat wij zonder aarzelen onder de beste werken der tentoonstelling durven rangschikken.

Men zal ons misschien opwerpen dat die schildering konventionneel is en volkomen van de natuur afwijkt, omdat alles te schoon, te helder, te klaar, te netjes, laat ons zeggen te gewasschen is weêrgegeven.

Daarop antwoorden wij: Voor de historieschildering die geroepen is, meer als welk ander vak ook, om in den loop der eeuwen de geschiedenis van ons verleden onder de oogen van het volk te brengen, achten wij zulke manier van schilderen zoo niet noodzakelijk, dan toch zeer gepast en geschikt voor de bestemming dier werken. Dat zijn volgens onze bescheiden meening, werken die blijven, om de goede reden dat zij blijven kunnen.

Zijn ander doek: *Anna Ayscough*, bevalt ons even zeer, om niet te zeggen beter. Zelden of nooit zagen wij bevalliger en beter gestudeerd en afgewerkt muzeumstuk.

De *Vlaamsche Hoeve*, van THEODUUL GEIRNAERT van Gent, is een landschap dat niet schittert door buitengewoon in het oog springende hoedanigheden, maar dat bijzonder uitmunt door zijne getrouwheid in de weêrgave van den stoffelijken kant der schepping.

De jonge schilder, JOZEF VAN LEEMPUTTEN, stelt twee doeken ten toon die veel, oneindig veel verdiensten bezitten. Zijne *Kristene Martelares* is eene schilderij vol bezieling die eenen goeden indruk maakt omdat zij, benevens eene gepaste, aangename tonaliteit ook nog veel hoedanigheden bezit onder opzicht van teekening, koloriet en manier van werken.

Hoe goed, of beter, verdienstelijk dit werk ook zijn moge, toch verkiezen wij nog altijd zijnen *Boomgaard bij Antwerpen*. Hierin voornamelijk toont de kunstenaar een goed ziener, een voortreffelijke opmerker, en een talentvol natuur nabootser te zijn.

Wat de *Oude Schuur* te *Terhulpe* en *November* van R. WYTSMAN en *J. Trullemans*, *echtgenoote Wytsman*, van Gent, betreft, beide doeken zijn wezenlijke modellen van echt en gezond realisme, die terecht geprezen worden door alwie lief heeft wat streving naar wezenlijkheid heet.

In zaal XI, treffen wij eene groote schilderij aan van den Vlaamschen kunstenaar JULIAAN DE VRIENDT, *het dochterken van Jaïra* getiteld. Dit stuk zagen en bespraken wij reeds vroeger; daarom komen wij er niet meer op terug. Wat zijn raam met studiekoppen betreft, het is zeer verdienstelijk.

Alexander en de priesters in Delphi's tempel, van JOZEF STALLAERT van Brussel, is een groot doek, dat als teekening en samenstelling veel hoedanigheden bezit; het is echter dood klassiek en kleurloos.

De herfst van FRANS COURTENS van Brussel, is een schitterend, al te schitterend doek.

JOZEF VAN SNICK van Nieuwkerken, laat ons drie schilderwerken zien: *het godshuis*, *de eentonige arbeid* en *de kantwerksters*. Het eerste werk bespraken wij reeds vroeger; de twee laatste zijn nieuwelingen, die wij bijzonder prijzen mogen om hunne gewetensvolle teekening en hunne gemoedelijke, stille en juiste weergave van het werkelijke.

In dezelfde zaal, treffen wij nog een aantal doeken aan, die mede, en terecht, zeer de aandacht der bezoekers op zich trekken door hunne uitblinkende hoedanigheden.

Zoo heeft men, bij voorbeeld, het *Portret van mej. Magdalena Vertongen*, door den Brusselschen kunstenaar JAN VERHAS, dat uitnemend frisch van toon is, gelijk overigens al de werken van dezen begaafden meester, en dat zich onderscheidt door eenen onberispelijken vorm en eene ongemeene juistheid van toon.

De schilderij *Noach vervloekt zijnen zoon Cham*, van LOUIS SMETS, van Gent, is eene van die werken die den beginneling verraden. Al de figuren die op het tafereel voorkomen, zijn stijf, ja klassiek gerekt, bovenal die op het achterplan, bij zoo ver dat wij er onder aantreffen die minstens wel tien of twaalf hoofden meten.

Er steekt daarenboven geen de minste geest van samenstelling in. Wat de verdiensten betreft onder oogpunt van koloriet, deze zijn volkomen nul. Wij moeten echter verklaren dat er iets in het doek steekt dat ons een genster hoop geeft voor de toekomst, des te meer, wanneer men den jeugdigen ouderdom van den kunstenaar in aanmerking neemt.

Daargelaten dat de figuren al te slank zijn, kan toch niet geloochend worden dat er teekening steekt in die figuren.

Een paar andere paneelen die zeer opgemerkt worden in dezen chaos van onbeduidendheden zijn die van EDMOND VAN HOVE van Brugge. Zijn *Jacob Van Maerlant* is eene typieke nabootsing der oude meesters, waarin de knappe Brugsche kunstenaar volkomen zijne Vlaamsche ziel heeft uitgestort. Teekening, kleur en manier van schilderen laten niets te wenschen over. Zijn portret van M.R., bevalt ons zeer en draagt de goedkeuring weg van alwie, benevens gelijkenis, ook nog wel iets meer vraagt voor een portret.

De prêedag in eene vlasspinnerij en een portret, door den heer EUGEEN MOREL van Gent, zijn twee werken die zeer jong zijn, waarin de tastende hand van den rekruut doorstraalt. Er steekt ontegensprekelijk verdiènste in deze twee paneelen, doch gebrek aan teekening is en blijft het hoofdgebrek waaraan deze kunstenaar mank gaat,

Een aanbevolen lot van LEO BRUNIN van Antwerpen is een werk dat alhoewel wat siroopachtig van kleur toch eere doet aan de Antwerpsche schilderschool.

In zaal XIII bemerken wij eene schilderij van den bekenden meester FLORIS WILLEMS van Parijs, die zeer in den smaak van het publiek valt, door de porceleinachtigheid der schildering, die tevens zeer verzorgd is, maar die, om de waarheid te zeggen, toch maar weinig kunstig mag heeten.

Palmenzondag in de Kempen en *een dorp in de Kempen* door FRANS VAN LEEMPUTTEN van Brussel, zijn twee werken, waarvan wij het eerste in de Gentsche drijjaarlijksche tentoonstelling zagen en bespraken,

Alleen het tweede doek is een nieuweling, waarmede wij nu eerst kennis maken en die, wij bekennen het gaarne, onder geen opzicht moet onderdoen, voor de beste werken die de maar al te wel verdiende faam van dezen kunstenaar hebben gevestigd.

En wat zeggen van het prachtig portret van vader *De Kaulbach*, door dezes zoon Félix geschilderd?

't Is eene puike beeltenis die onder de beste der tentoonstelling mag gerekend worden en niet weinig de aandacht der bezoekers tot zich trekt. Als specimen der Duitsche schilderschool is het portret ven De Kaulbach ontegensprekelijk hoog te roemen en te prijzen, want zulke werken vormen tijdperk in de schilderkunst.

Evenveel goed mag gezegd worden van het overheerlijk portret van den heer VALENTIJN HENNEMAN van Antwerpen, hangende in zaal XIII. Zijn portret is een dier krachtig geborstelde, kleurrijke doeken waarop de Antwerpsche schilderschool terecht fier mag zijn.

Van de portretten, vallen wij rechtstreeks op de landschappen. *Het dorp van Zermatt* en de *Gletscher* van *Argentières* door F. ROFFIAAN, van Brussel, zijn twee paneelen die wel is waar wat veel naar de oude school rieken, maar die toch kundige en talentvolle weêrgaven mogen heeten van streken en gewesten, die onder de schoonste, de schilderachtigste van Europa mogen gerekend worden. Konventie zooveel men wil, maar talent machtig veel.

Het ontbijt van WILLEM VAN STRYDONCK van Brussel, is een aller zonderlingst lichteffekt dat zeer de aandacht tot zich trekt, niet zoo zeer door zijne hooge realistische hoedanigheden, dan wel door zijne onnatuurlijke en in het oog springende, ja tevens gekke kleurschakeeringen.

Men verbeelde zich een groep blauwe heeren, langs achter verlicht, met vermiljoenen gezichten, goudgele baarden, gezeten in eene kamer, waarin een bloedrood tapijt ligt, en men heeft de juiste weergave dier schilderij, die, onder opzicht van teekening onder de slechtste niet mag gerekend worden.

Waarom echter zóo geschilderd, wie zal zóó een ding in zijne salons hangen? Eene schilderij moet aanlokken, deze verjaagt integendeel.

In de zaal XIV hangt eene schilderij die elken kenner eenige oogenblikken stilstand afdwingt. Wij bedoelen het *Hollandsche binnengezicht* van WALTHER FIRLE van Munchen. Behalve de keurige teekening, de gesloten schildering, de kennisverradende behandeling en de aangenaamheid der kleur, dragen ook wel de gemoedelijkheid van het onderwerp, en de getrouwe natuurlijkheid waarmee het is weergegeven, veel bij om dit stuk door zijn harmonisch geheel in den smaak te doen vallen.

Na den Oogst, van den Scheveningschen schilder MESTDAGH, is alweêr eene dier tafereelen vol poëzie die den aanschouwer tot mijmeren stemt.

De Bekentenis, van FRANS MEERTS, van Brussel, is eene van die stukken waarvan het onderwerp oud en versleten is en nog alleen bevallen kan door eene, onder alle opzichten, onberispelijke uitvoering.

En wat zeggen van de *Ontwaking* van HENRY-EUGÈNE DELACROIX van Parijs?... Prachtig, overprachtig, alhoewel misschien wel een weinig vuil in de ombers. Het vrouwenbeeld vinden wij ook wat te zwaar, te lomp van vorm.

Het verlangen, door SAINT CYR van Brussel, is een dier kleine juweeltjes van de tentoonstelling. Hoe lief, hoe schoon, hoe aanbiddelijk zijn niet dit maagdeken en die vrouw?

Duinen te Calmpthout, *Schemering* en *November*, door JOZEF FRANÇOIS van Brussel, zijn drie bevallige en realistische doeken, die ontegensprekelijk onder de beste landschappen van den salon mogen geteld worden.

In zaal XV hangt eene schilderij die meer dan gewone verdienste heeft.

Wij bedoelen de schilderij, *Mariamaand*, van ALEXANDER STRUYS, van Mechelen. Dat is schildering, dat noemen wij kleurrijk zijn, dat mag men echt, gezond realisme noemen.

De bloemen van D. DE KEGHEL, van Gent, zijn en blijven altijd weêrgegeven op eene wijze die de volmaaktheid nabijkomt. Dáár waar De Keghel met zijne doeken optreedt, wordt de kunstfaam der stad Gent gehandhaafd.

PIETER VAN HAVERMAET, van Antwerpen, stelt een portret tentoon, dat ten volle den Vlaamschen kunstenaar waardig is, die zich door zijne puike portretten eenen maar al te wel verdienden naam heeft weten te verwerven. Zijn ander doek, de *Straatkeerder*, is een heel verdienstelijk stuk dat ons echter min bevalt.

De *Verlofdag* van EVARIST CARPENTIER te Malaise, even als zijn *Bloementijd* en *Droog weer* zijn drie lieve salonstukken, die, wij twijfelen er geenen oogenblik aan, door hunne uitstekende hoedanigheden, niet lang op eenen kooper zullen moeten wachten.

De laatste van zijnen stam door FRANS VERHAS van Brussel, is een dier werken die ontegensprekelijk veel kennis, veel geduld en eenen goeden ziener verraden, maar, of er in die al te harde, porceleinachtige schildering al heel veel kunst steekt, dat is eene andere kwestie.

Eene der schilderijen die onder de puikste, de merkwaardigste van gansch de tentoonstelling wordt gerekend en door enkelen de beste van gansch het salon wordt geheeten, is het *Klaaglied te Sevila*, door ALFRED CLUYSENAAR van Brussel.

Dat noemen wij schildering en teekening, De groepeering is eigenaardig, de kleur kloek, zonder echter schitterend te zijn en de typeering der figuren is een goed gelukte vereischte welke vruchteloos te zoeken is bij vele kunstenaars, die er zich op toeleggen tafereelen uit het zuiden weêr te geven.

Het oud Rozenhoedje te Brugge, door FRANS STROOBANT van Brussel, is eene dier niet van verdiensten ontbloote mozaïekschilderingen, waaraan de kunstenaar ons sedert jaren, heeft gewoon gemaakt.

Het Mystiek huwelijk der H. Katharina van JAN ANTHONY, van Antwerpen, zagen wij verleden jaar te Gent en over twee jaar te Antwerpen en spraken er dan over in aller vleiendste bewoordingen. Wij verzenden onze lezers naar onze vroegere verslagen.

Stil leven van AUGUST VELGHE van Kortrijk, is een doek rijk aan kleuren en breed geschilderd, maar wat al te rotsachtig van behandeling.

AUGUST DELFOSSE van Antwerpen, de voortreffelijke portretschilder, heeft twee paneelen ingezonden die opgemerkt worden door hun schitterend koloriet, hunne korrekte teekening en hunne sprekende gelijkenis. Alhoewel wij de personen in kwestie niet kennen, toch durven wij gewagen van sprekende gelijkenis, omdat, alwie met ons deze portretten bewonderde, eensluidend verklaarde: die portretten moeten goed gelijken.

In zaal XVII vinden wij een portret van koningin Maria-Louisa, door JAN DE LA HOESE, van Brussel, dat aanbiddelijk schoon mag heeten.

Menschelijk vee van LEO VAN AKEN, van Antwerpen, is een stuk dat goed gestudeerd is, dat aangrijpt en boeit door zijne gemoedelijke voorstelling en veel, zeer veel hoedanigheden bezit. Leo Van Aken is een ernstig, een knap artist, die op weg is het heel ver te brengen.

In zaal XIX, treffen wij een tamelijk groot doek aan, dat tot de historie schildering behoort, het is getiteld *Torquemada voor Ferdinand en Isabella* door FRANS VINCK van Antwerpen. De geschiedenis zegt:

Na de inneming van Grenada, besloten Ferdinand en Isabella de Joden te verjagen, die er een gewichtigen handel dreven en groote rijkdommen bezaten. De Joden trachten den slag te ontwijken, met eene somme van 30.000 dukaten aan te bieden om de krijgskosten te betalen, en zich te onderwerpen aan de schikkingen welke men hen zou willen opleggen. Koning en Koninginne meenden deze voorstellen aan te nemen, toen de groot inkwisiteur Torquemada voor hen verscheen met een kruisbeeld in de hand en zegde: 'Judas verkocht ons Heer voor dertig zilverlingen; willen Uwe Hoogheden Hem weer verkoopen voor 30.000 dukaten?'

Dit tooneel heeft Frans Vinck in volle breedheid voorgesteld; alleen vinden wij het hoofd des Konings te onbeduidend en enkele figuren wat slank van vorm.

Behalve deze twee opmerkingen, kunnen wij er niets dan goed

van zeggen en verklaren tot slot van dit ons overzicht der Brusselsche tentoonstelling, dat het doek, het tooneel van Torquemada voorstellende, een werk is van blijvende waarde.

Gent.

KAREL LYBAERT, J^ste^.

De Ontdekker van Troja.

Onder de beroemde dooden van het vorig jaar, komt ook de naam voor van Hendrik Schliemann, den beroemden oudheidkundige, den ontdekker van Troja, zooals hij steeds genoemd zal worden.

Enkele bijzonderheden uit het leven van dezen merkweerdigen man, die omstreeks 69 jaar oud, den 26 December laatst te Napels overleed, terwijl hij nieuwe plannen en ontwerpen beraamde voor zijn geliefd Troja, zullen den lezer voorzeker welkom zijn.

Hendrik Schliemann was eene zonderlinge mengeling van droomerig idealisme en nuchtere koopmanskennis, kinderlijke ongekunsteldheid en mannelijke krachtdadigheid, opofferende zelfverloochening en taaie eigenzinnigheid.

Millionnair, letterkundige en baanbrekend geleerde, is Hendrik Schliemann eene aantrekkelijke persoonlijkheid.

Aan het Troja van Homerus zal zijn naam alle eeuwen door verbonden blijven, en zijne uitgravingen te Hissarlik zullen evenzeer de bron zijner beroemdheid vormen, als zij het hoofddoel van zijn leven geweest zijn. De diepe indruk, dien op den zevenjaringen knaap het beeld van het brandende Troja maakte, dat hij in eene algemeene geschiedenis aantrof, welke hij als Kerstgeschenk ontvangen had, heeft beslissend op zijn geheel verder leven gewerkt.

Het eerste Latijnsche opstel, waarmeê hij - toen tien jaar oud! - zijnen vader verraste, behandelde de voornaamste gebeurtenissen uit den Trojaanschen oorlog. Toen hij op den leeftijd van veertien jaar, wegens familie-omstandigheden, de school moest verlaten en in eene koopmanszaak treden, ten einde zelf in zijn levensonderhoud te voorzien, gaf hij zijne weinige spaarpenningen aan een verloopen student, die nog een groot aantal verzen van Homerus van buiten kende en ze gedurig voor hem opzei. Ofschoon de knaap daarvan geen letter verstond, maakte de welluidende taal zoo'n indruk op hem, dat hij heete tranen schreide, en, zooals hij zelf verhaalt, van

dat oogenblik af aan, niet ophield God te bidden, dat Hij hem het geluk mocht deelachtig doen worden, eenmaal Grieksch te leeren.

Bij zijne latere taalstudiën, die hij met evenveel iever als schitterend gevolg beoefende, leerde hij op eene zeer eigenaardige wijze Russisch. Hij had zich eene Russische vertaling van den Télémaque van Fénélon verschaft, leerde ze zonder eenige aanduiding van buiten en zegde elken avond het van buiten geleerde voor eenen armen Jood op, die wel geen Russisch verstond, maar tegen eene vergoeding van 5 franks per week de russische voordrachten geduldig aanhoorde.

Toen Schliemann zijne grootsche handelsoperaties begon waarmeê hij een reusachtig vermogen verdiende, was zijne voornaamste zorg, zich door zijne begeestering voor Homerus en de Grieksche taal niet van zijne zaken te laten aftrekken. Daarom begon hij zijne studie van het Oud-grieksch eerst, toen hij zooveel verdiend had, dat hij zich geheel aan zijne geliefde wetenschap kon wijden.

En zoo kwam hij langzamerhand tot het denkbeeld de plaats uit te vorschen, waar Troja moest gestaan hebben en hare bouwvallen voor de geheele wereld bloot te leggen. In 1870 had hij te Hissarlik eene uitgraving ondernomen, welke als proef moest dienen en hem de overtuiging schonk, dat ontzaglijke aardmassa's moesten verplaatst worden, om de oudste volkplantingen bloot te leggen. Daartoe had hij het verlof der Turksche regeering noodig dat hij eerst in September 1871 verkreeg.

Onmiddellijk begaf hij zich met zijne jonge gemalin, in begeestering en krachtdadigheid hem gelijk, naar de Dardanellen, en voortaan bleef de lage heuvel van Hissarlik, welke zoowel aan den ijzigen Boreas als aan de verzengende stralen der zon was blootgesteld, de volstrekt niet benijdensweerdige verblijfplaats van Schliemann. Hij verliet haar slechts gedurende korter of langer tusschenpoozen om de hier gevonden schatten in veiligheid te brengen, of de hier verzamelde gegevens andere klassieke steden te baat te doen komen. Telkens keerde hij echter weer naar Hissarlik terug, en met het plan, in het voorjaar van 1891 de lang gezochte onderstad van Troja bloot te leggen, is hij uit het leven gescheiden.

In 1870, 71, 72, 73, 76, 77, 79, 82, 89, 90, heeft hij te Hissarlik vertoefd en opsporingen gedaan; deze reeks van jaren bewijst reeds, hoezeer Troja het middelpunt van zijne belangstelling en zijnen arbeid vormde. Zijne uitgravingen in Ithaka, Mycenae, Tyrus, Orchomenos, Marathon, Pylos, Sphakteria en Kythera zijn als het ware slechts verpoozingen van zijn reuzenarbeid bij Troja, al zijn ook zijne ontdekkingen te Mycenae en te Tyrus voor de

geschiedenis der beschaving en der kunst van meer gewicht dan de Trojaansche.

De moderne strijd om Troja heeft veel langer geduurd dan die der oudheid. Het vorig jaar is hij beslecht. Het is nu onomstootelijk zeker, dat de bouwvallen door Schliemann bij Hissarlik ontdekt in hunne oudste gedaante eene weerbare burcht met muren, torens, en poorten, niet een vorstelijk huis en huizen waren; dat zij tot den vóór-Homerischen tijd opklimmen, en dat hunne ligging op eenen heuvel in de vlakte, in de nabijheid der zee en hiervan door eene rivier gescheiden, nauwkeurig aan het beeld beantwoord, dat wij ons uit de Illias van den heerscherszetel van Priamus vormen.

Het is ontwijfelbaar zeker dat Schliemann in den beginne zelf het meest het vertrouwen op zijne ontdekkingen aan het wankelen gebracht heeft. De koenheid waarmeê hij rondweg de Homerische namen op zijne ontdekkingen toepaste, de tot dusver bij wetenschappelijke vraagstukken ongebruikelijke wijze om de persorganen tot de verkondigers van zijne ontdekkingen te maken; het gebrek aan historische critiek en philologische vorming, die voor de verklaring van oude teksten onontbeerlijk zijn; de meedoogenlooze vernietiging van blootgelegde bouwvallen, wanneer deze hem beletten, tot in de oudste lagen door te dringen, dit alles was niet geëigend om hem het vertrouwen van ernstige en wetenschappelijke zoekers te verwerven. Bij Schliemann was de grens tusschen dichterlijke en geschiedkundige waarheid verward; wat hem trof en begeesterde, wat hem in verband met de verdichting als waar toescheen, gold bij hem als stellig waar.

Hoe dikwijls dit kinderlijk geloof hem ook op een dwaalspoor gevoerd heeft, ten slotte is het toch dit zelfde geloof geweest, dat hem tot zijne grootsche ondernemingen heeft begeesterd, en, trots alle ontberingen, ontgoochelingen en gevaren, de nooit verflauwende kracht geschonken heeft om te volharden. Het geloof verzet bergen: bij niemand misschien is dit woord zoozeer in eigenlijke beteekenis bewaarheid, als bij Hendrik Schliemann.

Wanneer men Schliemann den stichter van de wetenschap der ‘spade’ noemt, moet dit niet zoo opgevat worden, alsof hij de eerste geweest is, die het studeervertrek heeft verlaten om met de bijl en de spade de oplossing te vinden van bepaalde aardrijkskundige en geschiedkundige vraagstukken. Dit hebben vóór hem Engelschen in den Halicarnassus, Knydus en Ephese, en anderen in andere landstreken gedaan. Wel echter is hij de eerste geweest, die als privaat persoon voor zulke opzoekingen millioenen uitgegeven, en als leek eene verbazingwekkende bekwaamheid aan den dag heeft gelegd,

om de voor uitgravingen geschikte plaatsen te vinden. Hierbij bezat hij een onvergelijkelijke standvastigheid in het ten uitvoer brengen van eenmaal opgevatte plannen, eene zeldzame werkzaamheid, die hem steeds naar nieuwe ondernemingen dreef, en ten slotte de merkweerdige fortuin, die hem reeds in zijne handelsoperaties op buitengewone wijze begunstigd had. Hieraan had hij het te danken, dat de grond, waar hij ook de spade zette, hem steeds schatten opleverde.

Schliemann ging uit om Troja te zoeken. Dat hij het gevonden heeft, zal hem een onvergankelijken roem waarborgen. Maar hij heeft meer gedaan. Hij heeft ons op Griekschen bodem eene weergaloos rijke beschavingswereld ontsloten, die ver over de liederen van Homerus heenreikt en hierin slechts eene flauwe afspiegeling heeft achtergelaten. Door Schliemann's ontdekkingen hebben wij een veel ruimer gezicht verkregen in de geschiedenis der Grieken, en vooral in die van de oude beschaafde volkeren in het oostelijk deel der Middellandsche zee. Op een groot tot dusver duister gebied der menschelijke geschiedenis, op de geschiedenis der Hellenen en hunne betrekkingen met naburige volkeren, werpen zijne ontdekkingen het eerste licht. Men ziet hieruit, dat zijne beteekenis zich ver uitstrekt over die van een Troja-ontdekker.

Nog veel mocht de wetenschap van dezen kloeken vorscher verwachten. Zoo waren zijne blikken reeds lang naar Creta, het oude Minos-eiland, gericht, om ook hier den sluier te lichten, dien tientallen van eeuwen over hare steden en graven uitgespreid hadden.

Geen wonder dus, dat zijn onverwacht overlijden in de wetenschappelijke wereld een smartelijken indruk heeft gemaakt en den grooten archxoloog eerbiedig de hulde gebracht wordt, waarop hij recht heeft.

Boekbeoordeeling.

Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon, door Aug. Rutten. bekroond en uitgegeven door de Zuidnederlandsche maatschappij van Taalkunde. Antwerpen. Jan Boucherij, uitgever, 1890.

Ondanks de knetterende bliksems, die Nolet de Brauwere - van vroolijker gedachtenis - eens op de Idioticons (voor hem *idioot-canons*) afschoot, schijnt dit slag van taalkundige uitgaven meer en meer in achting en waardeering te winnen. Het Idioticon van Schuermans wordt als een standaardwerk geroemd; dat van De Bo, eene tweede maal vermeerderd herdrukt; na die van Tuerlinckx en

Rutten, door de Zuidnederlandsche maatschappij van Taalkunde uitgegeven, kondigt Amaat Joos - de onvermoeibare taalvorscher - een Waasch idioticon aan: '*'t Volksleven*, *'t Daghet in den Oosten,* het grijze en ondervindingrijke *Loquela*' en tal anderen tijdschriften boeken uit de levende volkstale immer nieuwe en dikwijls verrassend juiste woorden en uitdrukkingen.

Groot zijn de diensten, welke die werkers daarmede aan de taal bewijzen; onschatbaar is het nut, dat er eens uit hunne opzoekingen zal getrokken worden!

Eens al die bouwstoffen uit alle deelen van 't Dietsche land bijeengebracht, laat dan de man komen die - gewapend met geduld, taalkennis en goed oordeel - de reuzentaak aanvat, het woordenboek der Vlaamsche taal samen te stellen en hij zal een werk kunnen leveren, dat al wat er vroeger indien aard verscheen in 't donker plaatsen zal.(1) Het bewijs zal immers geleverd zijn dat vele woorden, die men als verouderd uitkreet, nog steeds springlevend zijn in alle Vlaamsche gouwen, dat er een schat van woorden en uitdrukkingen bestaat - van zuiver Vlaamsch gehalte - waarvan men den rijkdom niet vermoedde.

De Zuidnederlandsche maatschappij van Taalkunde heeft dus een goed en nuttig werk verricht, door het uitschrijven van prijskampen voor het verzamelen van Idiotismen.

Die van den H. Rutten zijn gegaard in de streke tusschen Sint-Truiden, Montenaken, Zittert, Thienen en Zoutleeuw. In de inleiding doet de schrijver ons die streek kennen en hij spaart er aan zijne gouwgenooten de waarheid niet. Hopen wij dat zijn bijtend woord ten goede werken moge.

De schrijver heeft zijne taak gewetensvol ten uitvoer gebracht: de beteekenis, uitspraak enz. worden duidelijk uitgelegd en met passende voorbeelden gestaafd. Ons schijnt het werk ten volle de onderscheiding weerdig, die het van den keurraad der Zuidnederlandsche maatschappij van Taalkunde verwierf en wij bevelen het ten zeerste in de aandacht van allen, die belang stellen in de ontwikkeling en den rijkdom onzer moedertaal.

E. VAN LANGENHOVEN.

(1) Wij laten hier het *Alg. Nederlandsch Woordenboek* terzij, dat nog altijd zoo ver van zijne voltooiing is, en zoodanig omvangrijk zijn zal, dat het voor vele beurzen ongenaakbaar blijven zal. 't Is niet *zòò iets* dat wij bedoelen.

Kroniek.

Prijskampen.

- De Minister van Binnenlandsche zaken en Openbaar Onderwijs herinnert dat het 11e tijdvak voor den drijjaarlijkschen prijskamp van *Nederlandsche tooneel letterkunde* (1889-1891). het 9e tijdvak voor den vijfjaarlijkschen prijskamp van *natuurlijke wetenschappen* (1887-1891) en het 2e tijdvak voor den prijs kamp van *maatschappelijke wettenschappen* (1887-1891), op 31 December aanstaande zullen gesloten worden.

De werken voor dezen prijskamp bestemd, zullen tot op 1 Januari 1892 aanvaard worden in het departement van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs (Bestuur van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten).

Kunstnijverheid.

- De syndicale Kamer van kunstnijverheid te Gent heeft voor 1891 de volgende prijskampen uitgeschreven:

I. Ontwerp en bestek voor de stoffeering eener eetzaal voor burgerhuis in vlaamschen renaissancestijl. Bestek 1500 fr. Prijzen, 1, verguld eermetaal en 300 fr.; 2, zilveren eeremetaal.
II. De teekening van eenen trap volgens opgegeven schets, op eene schaal van 0,20 m. per meter. Prijzen. 1, verguld eermetaal en 200 fr. 2, zilveren eermetaal.
III. Kastje voor het bewaren der HH. Oliën, stijl der XIV eeuw. Vorm eener kleine reliquiekast versierd met drijf- of graveer- en emailleerwerk en gesteenten. Metaal naar keus des makers. De weerde niet hooger dan 400 fr. Prijzen. 1, verguld eeremetaal en 400 fr.; 2. zilveren eeremetaal.
IV. Lanteern in gesmeed en gedreven ijzer met keten en hangtoestel. zonder kleuren noch strijksel, en bestemd voor de voorzaal van een openbaar gebouw in hedendaagschen stijl. Weerde: ten hoogste 400 fr. Prijzen, 1, vergulde medalie met 300 fr.; 2, zilveren medalie.
V. Midden eener zoldering, stijl Lodewijk XV voor eene zaal van 6 × 7 meters. Prijzen; 1, verguld eeremetaal met 300 fr.; 2, zilveren eeremetaal.
VI. Teekening voor eene meubelstof in tapijtwerksteek om te worden uitgevoerd in katoen en zijde, of wol, met 4 tot 6 kleuren, op Jacquards-mecaniek 888, Prijzen: 1, vergulde medalie met 500 fr.; 2, zilveren eeremetaal.
VII. Teekening van eenen tafellooper in linnen. Prijzen: 1, verguld eeremetaal en 75 fr.; 2, zilveren eeremetaal. De premie wordt op 250 fr. gebracht indien de teekening vergezeld is van het uitgevoerde voorwerp.

Vragen om inlichtingen en toezendingen van deelneming vòòr 1 Mei te zenden aan den secretaris der syndicale kamer, M. Emiel Varenbergh. Gouvernementshotel, te Gent.

De meêdingende werken moeten voor 5 juli ingezonden zijn.

Nieuwe Uitgaven.

- **Keizer Karel en het Rijk der Nederlanden**, in middeleeuwschen versbouw door Julius De Geyter, Tweede uitgave. Gent, J. Vuylsteke. In-8°, 224 bladz. met portret van den dichter. (Uitgave van het Willemsfonds, n^{r} 122.)
  Prijs: fr. 2.00.
- **Jaarboek van het Davidsfonds** voor 1891. Leuven, Karel Fonteyn. In-8° 128 bladz. (uitgave van het Davidsfonds, n^{r} 71).
- **Oefeningen op de Nederlandsche Spraakleer**, bijeengebracht dôor Jan Boucherij. Negende vermeerderde uitgave. Antwerpen, Jan Boucherij. In-8°, 158 bladz.
  Prijs: fr. 0.80.

[Nummer 3]

Man van den Bakker.
Zie vorige aflevering bladzijde 76.

V.

Voor de woning van Willem Brants was eene tent geplaatst, welke het meest aantrek had van gansch de Zandeghemsche kermis. Op hetzelfde uur, dat de herberg van Daelemans, om zoo te zeggen ledig was, en de eigenaar zich met zijnen vriend aan de ernstigste gesprekken overgaf, was er in de tent een gewoel en getier om dol van te worden. Op sommige oogenblikken was het getal dansers zoo groot, dat zij niet eens konden bewegen; de dichtsamengepakte menigte huilde en raasde als waren allen bezetenen geweest.

Een troepje had de tent verlaten. ‘Man van den Bakker’ trok de algemeene aandacht op zich. Alleen, tusschen al de aanwezigen, droeg hij eenen laken processiefrak, en een grooten witten col, als kwame hij van Lokeren. Zoo geweldig had hij getobt, dat zijn aangezicht gloeide, en zijn hemd, gansch verfrommeld, als een krop uit zijne borst stak. In de tusschenpoozen, als allen op de zijbanken een oogenblik lucht schepten, stond hij alleen, in het midden van de tent, rond te draaien; zijn cylinderhoed ging nooit van het hoofd, zijne horlogeketting bengelde op zijnen buik, terwijl hij met handen en beenen sloeg, als ware hij geheel dolzinnig geworden.

Niet zoohaast werd de quadrille of polka aangevangen, of hij nam Fien Van Bergen, zijn lief, bij den arm, en danste met haar in 't ronde. Soms hadde men gezegd, dat hij smoorlijk verliefd op het meisken was; hij bezag haar met eene uitdrukking dat men medelijden met hem zou krijgen, of lust hebben hem voor den aap te houden; audere malen echter scheen het, dat hij haar aan den spotlust der dansers wilde prijsgeven; hij hief haar van den grond op, droeg haar als een pluimken rond, als om haar aan elkeen te laten zien, zoodat men zich verontwaardigd gevoelde, hem met het boerinneken zoo te zien

handelen, zelfs nog meer tegenover haren vader, die daar genoegen in scheen te smaken.

Bij het eindigen eener redowa zag hij Hoekstra, den Fries, en dezes vrienden en aandeelhebbers: Meyers, Menten, Van den Avondt alias Stillekens, op de bank zitten, die hij zooeven had verlaten.

- 'Wie zijt gij?' riep 'Man' den eerste overluid toe.
- 'Jan Meijers.' antwoordde dezen op denzelfden toon. Kent gij mij niet?'
- 'Jan Meijers!' herhaalde Man, 'zijt ge de zoon van den wever niet?'
- 'Ge raadt het. 't Is lang geleden, dat we elkaar niet meer gezien hebben!
- 'Ongeveer dertig jaar! Op ons wederzien moet gedronken worden. Dochter, een glas gersten!'

'Man van den Bakker' is schatrijk geworden, wij integendeel zijn arme drommels gebleven!' riep Felix De Swert, een der welstellendste pachters zonen der gemeente.

- 'Ja, ja, bevestigden al de aanwezigen,' Man 'mag zeggen, dat hij duimkruid heeft.
- 'Zou hij ons geen zand in de oogen strooien'? hoorde men eenen vragen.
- 'Hoegenaamd niet! Amandus Dyckmans bezit een aanzienlijk fortuin. Te Brussel is dit voor niemand een geheim.'
- 'Allen moeten drinken op mijne kap!' schreeuwde 'Man' boven allen uit.
- 'Ja, de Brusselaar is een schatrijke kerel!' riepen een aantal boerenjongens, die in de zaal drongen, terwijl de herbergsdochter met een vol schenkbord bierglazen rondging.
- 'En het vrouwvolk' piepte een stemmeken in den hoek, 'zoudt ge dit met droge keel laten zitten, wanneer gij het schoonste meisken van Zandeghem komt opvrijen!'
- 'Twintig flesschen wijn!' riep 'man' nog meer gevleid door deze woorden dan door die der jongens. 'Hebt ge wijn in huis?' vroeg hij aan Sophie.
- 'Ik weet niet, Mijnheer,' aarzelde deze; doch hare moeder, die op het woord *wijn* toegesneld was, snauwde haar toe: 'Wel gij, domme sloor!.... Zeker Mijnheer Dyckmans, van vijf frank de flesch!'

''t Is gelijk, breng op!'

De oude liep naar de ‘Gouden Kroon,’ en kwam alras met de flesschen terug, en welhaast dronk in de tent al wat beenen had de gezondheid van Amandus Dyckmans.

Slechts Toon Stillekens had geen glas kunnen krijgen.

- ‘Hoe,’ zegde ‘Man’ gij drinkt niet? Hoe heet gij, vriend?’

- ‘Tegen 't vuur, als ik kou heb,’ beet Toon hem bitsig af.

- ‘Zie, hij is kwaad, dat is niet schoon’ sprak de Brusselaar met vollen mond. ‘Drink een fleschken mêe, jongen’

- ‘Als het dan toch zoo moet zijn, zegde de Zandeghemmer heel bedaard, een grooten roomer in eenen teug ledigend.’ Naar het schijnt zit gij er goed voor....

- ‘Kom me bezoeken....

- ‘'t Is schoon, dat een mensch vooruitgaat,’ kwam Jan Meijers er tusschen, ‘maar thuis hadden de Dyckmansen het alles behalve breed.’

Ontzaglijk bier was reeds gedronken, de flesschen waren ledig; blijkbaar hadden de boeren en boerinnen meer lust den Brusselaar steken onder water te geven dan hem aan te zetten hen nog te tracteeren. ‘Zij hadden het hunne ervan,’ zegden ze. De speellie vervloekten inwendig den vreemden gast; sedert hij de jongelieden zoo overvloedig had doen drinken, was het dansen voor goed gedaan.

- ‘Het is zeker,’ begon De Swert andermaal, dat Dyckmans er vroeger kaal voorzat.’

- ‘Zijn grootvader was een ossenboerken.’

- ‘Zijne grootmoeder ging uit werken aan vijftien cents daags.’

Wonder, ‘Man van den Bakker,’ die eene stem had als eene klok, en iedereen kon overschreeuwen, scheen zich niet bekwaam te achten de boeren te woord te staan, die hem gaarne aan het twisten zouden hebben, en blijkbaar reeds het voorgevoel van het geluk smaakten hem boos te zien.

- ‘Ge hoort wel, Mijnheer,’ sprak Van Bergen, ‘dat ge met nijdigaards te doen hebt. Uwe voorouders waren arm.... Welnu? Gij hebt geld in overvloed; dat steekt hun de oogen uit.’

- ‘Hij weet ook wat te vertellen,’ sprak Stillekens,

‘zijt ge dan toch zoo gelukkig, dat ge uwe Katrien aan dien ouden windmaker kunt koppelen?’

- ‘Ze heeft den kerel, en ze mag hem hebben,’ riep Mie Fierens snijdend.
- ‘Hij heeft ze gepakt, omdat hij geene andere kon krijgen,’ sprak Leonie De Swert.
- ‘Dat is eene leugen!’ riep ‘Man’ die stilaan warm begon te worden.
- ‘Ge hebt Susanneken Daelemans gevraagd,’ hoorde men duidelijk zeggen, zonder dat ‘Man’ of Tist bemerkten van waar de stem opkwam, doch men heeft u aan de deur gewalst.’

Dit trof. Dyckmans sloeg de oogen neder, en zweeg. Schaamte gevoelde hij niet; hij kon echter niet begrijpen hoe het nieuws mocht uitgelekt zijn.

- ‘Zoo zegt Susanna, en wellicht haar grootvader, aarzelde Tist,’ doch het meisken is jaloersch; zij kan geenen vrijer krijgen.’
- ‘Geenen vrijer krijgen? ze verkeert met Constsnt De Ruyter, den knapsten jongen der streek.’

Dit scheen weinig bijval te hebben. Er volgde eene lange stilte.

- ‘Een soldaat! 't Is vet,’ sprak Tist met de diepste verachting.
- ‘Een soldaat!’ herhaalde ‘Man,’ op dien toon van meerderheid, die hem zoowel paste, en slechts verwaandheid, zonder den minsten wrevel verried; ‘te Brussel lever ik veel wijn en sterke dranken aan eenen opperofficier; hij staat zelfs bij mij fel in 't krijt. Ik zal De Ruyter naar de *discipline* doen sturen.’

Een troep dansers en danseressen stormden binnen; als ze slechts aan de deur waren, vedelden de speellie er flink op los, de paren zwierden alras door de tent, zoodat de samenspraak, die toch waarschijnlijk op geenen twist zou uitgeloopen zijn, plotseling afgebroken werd.

Hoekstra begaf zich in gezelschap van Stillekens naar huis.

‘Het was over de juffer uit *Het Moleken*, dat er sprake was?’ vroeg hij,’ dit is eene flinke meid....

- ‘En eene die braaf is; daarbij, ze heeft veel geld.’
- ‘Zijt ge daar zeker van?’
- ‘Heel zeker....’

Hoekstra was zijne woning genaderd; hij wenschte Stillekens goeden avond, en trok binnen.

VI.

De zes jeugdige boerinnekens van Zandeghem, die het Lieve Vrouwenbeeld in de processie ronddragen, - de Lieve Vrouwenmeiskens - zijn gehouden beurtelings den eersten Zondag van elke maand een feestje te geven, waarop allen uitgenoodigd worden.

Veertien dagen na Kermis was het de beurt van Sophie Verbeelen hare vriendinnetjes te onthalen.

Te vier uren, onmiddellijk na het Lof, waren Rosalie Bosmans, Cornelia Van Haver, Maria De Raedt en Mina Vertommen met Sophie aan den disch vergaderd. Zij waren niet voltallig: Hendrika Van Gool was voor drie maanden gestorven - sedert had er geen feest meer plaats gehad.

Het maal bestond uit chocolade en pasteigebak; buiten de Lieve Vrouwenmeiskens mocht er niemand deel aan nemen.

De jeugdige boerinnekens waren op hun Paaschbest gekleed; allen behoorden tot de deftigste en bekoorlijkste meiskens van het dorp: zij glansden van levenslust en reine vreugde.

‘Mijnheer de Pastoor was tevreden over den opschik van Onze Lieve Vrouw,’ sprak Cornelia; ‘overal, zegde hij, zelfs te Winschoten begint men jaloersch op ons te worden.’

- ‘Tegen de Meimaand, moeten wij zien, dat wij kunnen uitpakken,’ verklaaarde Marie, ‘de Kerkmeester heeft mij verzekerd, dat er eene nieuwe kroon zal worden gekocht; al het goud wordt opgekuischt.’

- ‘Vooral moeten wij vele en schoone bloemen hebben, bemerkte Sophie,’ vader laat ons toe alles uit den hof te halen wat ons bevalt. Doch, dit is niet genoeg....

- ‘Natuurlijk moeten wij ook, kasplanten hebben,’ zegde Mina, ‘de Gravin heeft den Pastoor beloofd, dat ze ons iets puiks zal leveren.’

- ‘Een heelen autaar van bloemen moeten wij vervaardigen,’ sprak Sophie uiterst vergenoegd. Nog iets zeer aangenaams heb ik te zeggen. Frans van den Molenaar, die te Antwerpen woont, en wiens stiel het is kerken

te versieren, zal van de stad komen om ons te helpen. Nog nooit zal zoo iets hier te zien zijn geweest.'

Deze mededeeling maakte de meiskens uiterst gelukkig; bij allen was de tevredenheid op het lieve gelaat te lezen; behaaglijk slurpten zij de geurige chocolade, verorberden de pasteien, zonder een woord te spreken, tot Rosalie de stilte brak. 'Wij mogen niet vergeten,' zegde ze, 'aan Susanne Daelemans bloemen te vragen; ge weet, dat er geene schoonere in heel Zandeghem te vinden zijn.'

Deze woorden brachten eenen indruk op de Lieve Vrouwenmeiskens te weeg, die de spreekster er zeker niet van verwacht had; eene zichtbare verlegenheid vertoonde zich op aller gelaat; niemand waagde het hare meening aangaande dit voorstel mede te deelen.

Geruimen tijd duurde de stilte voort.

'Ik weet wel,' sprak eindelijk Cornelia, 'waarom geen onzer trek heeft aan Susanne de toelating te vragen hare bloemen op den Meiautaar te zetten. Wij moeten een Lieve Vrouwenmeisken kiezen, in vervanging van Hendrika Van Gool. Susanne zou het zeer gaarne zijn, en daar zij niet kan gekozen worden, zal niemand hare bloemen durven vragen, die inderdaad prachtig en zeer wel onderhouden zijn.'

Eenigen tijd bezagen de meiskens elkander ondervragend, en blikten dan voor zich neder.

'Ik vind, hernam Cornelia, dat we best zouden doen onmiddellijk met dien keus aan te vangen. Vergeet niet, dat de Pastoor dien moet goedkeuren. Al zeggen we het zelven, we behooren tot de deftigste en rijkste familiën van het dorp. Mochten wij iemand aannemen, op wier gedrag, zelfs op dat harer ouders of verwanten iets ware af te keuren, zoo zou het alras geene eer meer zijne Lieve Vrouwenmeisken te wezen. Naar we overeengekomen waren, zal ieder onzer tusschen hare bekenden al eens hebben rondgezocht. Aan wie hebt gij gedacht, Rosalie?'

- 'Aan Susanne Daelemans,' sprak deze zeer gevat.

De meesten trokken het neusje op; geene sprak een woord.

'Zij is een deftig en welopgevoed meisken,' zegde Rosalie. 'Weet iemand iets op haar gedrag, of dat van Grootvader af te keuren? Dan zal ik de laatste zijn om haar voor te stellen.'

- ‘Heeft zij geene verkeering met Constant De Ruyter?’ aarzelde Marie De Raedt.

- ‘'t Is een brave jongen,’ antwoordde Mina Vertommen; hij komt nogal dikwijls bij vader; ik mag u verzekeren, dat ik hem nooit een onbetamelijk woord heb hooren spreken.’

- ‘Zou men niet zeggen, dat Mina ook een oogsken op hem heeft geslagen?’ vroeg Sophie, al meer onbevangen dan de anderen.

- ‘Luistert, meiskens,’ sprak Marie, uiterst lief: iedereen onzer heeft beloofd, dat er nergens een woord mag gerept worden over de beraadslaging, die eene Lieve Vrouwenmeiskenskeus voorafgaat. Ja, Constant verkeert met Susanne, zoodat er geene spraak kan zijn van mijnentwege verliefd op hem te wezen, maar rechtuit, is De Ruyter geen knappe jongen? Word niet rood, Rosalie, als hij laatst in de kerk voor u zat, kondet gij geen oog van hem afstaan.’

- ‘Ik dacht, dat niemand het gezien had,’ bekende het meisken blozend.

- ‘Ik zeg, dat iedereen een zoo flink soldaat liever ziet dan andere jongens,’ verklaarde Mina.

- ‘Vooreerst hunne kleederen staan beter dan de blauwe kiel of de zwarte jas,’ zegde Marie.

De dolman is hun om het lijf gesloten als eene bus; de dikke, witte koorden over de borst zijn prachtig.’

- ‘En die lichtblauwe broek, met breede strepen?’

- ‘En de blinkend lederen shako?’

- ‘Daarbij hebben ze een schoonen gang. Ze gaan niet gebukt, dragen het hoofd recht, en durven u vlak in de oogen zien.’

- ‘Rechtuit zeg ik,’ dat ik dien krullenden knevel danig gaarne zie.’

- ‘Wat ook niet mag vergeten worden,’ sprak Mina met vuur. ‘is de vroomheid zulker soldaten. Als gij hen gezien hebt, met eenen blinkenden sabel aan de zijde en sporen aan de voeten, vallen al de andere jongmans tegen.’

Wonder, de meiskens, die in den beginne geene woorden hadden kunnen vinden, praatten nu, dat het einde eraan verloren was; geen hunner of zij vond overtuigende redenen om de voorkeur aan een hulpschen krijgsman, boven hare dorpsgenooten te geven.

- ‘Zoodat wij t' akkoord zijn,’ hernam Cornelia, ‘Susanne om die verkeering niet af te wijzen. Kent een uwer misschien eene andere reden?..’

Niemand sprak.

- ‘Daarom hoeven wij haar niet onmiddellijk te kiezen. Elkeen heeft het recht andere voor te stellen,’ sprak Marie. ‘Ik had aan Fien Van Bergen gedacht.’

- ‘Onmogelijk meisken,’ zegde Mina. Op de laatste Kermis heeft ze gedanst als eene pop. Man van den Bakker heeft haar getrakteerd met wijn en jenever. ‘'t Ging er schandalig toe; mijn broer verzekert, dat Fien smoordronken was.’

- ‘Dan is dit eene afgedane zaak. Aan Fien mag niet meer gedacht worden.

Nog een paar boerinnekens werden voorgesteld; hunne verdiensten werden echter zonder veel vuur verdedigd. Men kwam op Susanne Dyckmans terug. Allen vonden haar deftig, braaf en ingetogen; zij was lieftallig van aangezicht en van leest; de Lieve Vrouwenmeiskenskleederen zouden haar verrukkend staan.

Met algemeene stemmen werd zij gekozen. Tot de Pastoor zijne goedkeuring aan dien keus gehecht had, mocht er echter geen woord over gerept worden, zoomin als over de samenspraak, die, men bekende het, nog nooit op een feest zoo aangenaam was geweest.

VII.

De kaashandel van Hoekstra en Cie was in vollen bloei. Alle maanden trokken de boeren geregeld hun geld; zoo aanzienlijk waren de winsten, dat de bepaalde samenstelling der maatschappij niet de minste moeilijkheid opleverde. De Fries had de gewoonte van dergelijke ondernemingen; hij verklaarde, dat hij in alles orde en regelmaat wenschte en dat het voor beide partijen best was de wederzijdsche verplichtingen in een notarieelen akt vast te stellen. De notaris van Winschoten had Hoekstra spoedig begrepen.

Elke landbouwer nam op zich dagelijks vijf en zeventig liters melk te leveren, zonder hetzelve te vervalschen, iets, wat overigens onmiddellijk zou vastgesteld worden. Op deze voorwaarde verbond de Fries zich de werktuigen kosteloos te leveren. De fabrikatie zou uitsluitend op zijne

kosten gebeuren, evenals de verkoop. Slechts zou de secretaris, die de boeken moest houden, uit de kas betaald worden. Hoekstra zou de helft der winsten blijven trekken. Twee jaren zou de firma duren; na dien tijd kon zij natuur lijk vernieuwd worden. Door zeventien landbouwers werd de akt onderteekend.

Het zal niet verwonderen, dat Hoeksta aldra van al de ingezetenen van Zandeghem ongemeen werd geacht. Vele boeren der omliggende gemeenten verlangden als leden der maatschappij te worden aangenomen, doch het was te laat, binnen twee jaar zou het misschien mogelijk wezen.

Voor eenige maanden had het stelsel van den Fries slechts bestrijders; thans werden deze met vingers nagewezen. Dalemans was het minst om te praten; des te meer betreurde dit Hoekstra, daar hij sinds eenigen tijd een oogsken op de schoone Susanne geslagen had, en rechtzinnig meende, dat een huwelijk met haar zijn geluk ten top zou doen stijgen. Dat de lezer echter niet in den waan verkeere, dat Hoeksta het schoone boerinneken oprecht beminde. Hoegenaamd niet. De kaasfabrikant wist niet wat liefde was, hoewel hij in den fleur zijner jaren was, en een flinken kerel mocht genoemd worden. Geld winnen, veel geld winnen, dat was zijn doel.

Daarvan had hij den slag als niet een. Verteren deed hij het ook gemakkelijk; van tijd tot tijd ging hij naar de stad, en verbraste er fabelachtige sommen; te Zandeghem teruggekeerd, leefde hij daar zoo zuinig, sloeg er de belangen der maatschappij zoowel gade, redeneerde en handelde in alles zoo wijs, zoo verstandig, dat bij in de oogen van niemand als een verkwister, een slemper, kon doorgaan. Veel geld verdienen en het ongezien aan de ergste buitensporigheden uitgeven, bij dit alles zoo spoedig mogelijk naar zijne geboorteplaats terugtrekken om daar zijne oude dagen als een welstellend, deftig burger te slijten, dat was zijn ideaal.

Een huwelijk met Susanna Dyckmans aanzag hij als een goed middel om tot dit gewenschte doel te geraken.

Enkele malen was hij met den baas uit het ‘Moleken’ in gesprek geweest. Beter dan iemand was hij, die een zeer vluggen geest en een ongemeen ontwikkelend verstand had, in staat te beseffen, dat Dalemans, onder beide

oogpunten, al de Zandeghemmers ver overtrof. Gaarne hadde hij uitvoerig met hem geredeneerd. Over Susanne zou geen woord worden gerept. Bemerkte Hoekstra, dat hij erin slaagde grootvader een gunstig denkbeeld van zich te doen opvatten; zoo zou hij niet lang aarzelen om met zijne vraag openlijk voor den dag te komen, en zou zijne verloving geene moeilijkheid opleveren.

Met dit doel begaf hij zich op eenen voormiddag naar Dalemans. De oude zat aan de stoof; Susanne maakte het eten gereed.

'Ge hebt gehoord, dat de maatschappij boven alle verwachting bloeit,' zegde hij, op eenen toon, als wilde hij den waard tot tegenspraak uitlokken.

Echter sloeg hij den bal mis. Dalemans was geen vriend van 'Kilbelarijen,' hij was veel te verstandig, om niet te weten, dat, met welke uitmuntende bewijsreden en men iemands meening bestrijde, het niet mogelijk is hem zijne dwaling te doen inzien; evengoed wist hij, dat, om iemand wel te leeren kennen, het volstaat hem over die zaken te doen spreken, waarmede hij zich meest bezig houdt. Veel had hij over Hoekstra en dezes stelsel gehoord; het deed hem genoegen de gelegenheid te hebben den man zelven te doen praten, hoewel datgene wat hij vernomen had niet van aard was om hem gunstig jegens den Fries te stemmen.'

- 'Zoodat ge over den uitslag tevreden zijt?' vroeg de oude, een weinig ongeloovig.

- 'Ziehier,' zegde Hoekstra, uiterst beschaafd: 'Gij weet, dat elk landbouwer mij wekelijks vijf en zeventig liters melk levert. Daarvan trekt men, als men ze aan tien cent den liter verkoopt, vijftien frank. Aan boter is het niet mogelijk er meer dan tien frank van te maken. Welnu,' ging hij voort, 'een klein zakboekje tevoorschijn halend, 'ik lees u voor, wat ieder gedurende de laatste maand heeft getrokken: de eerste week zes en twintig frank, de tweede drie en dertig, de derde vier en dertig, de vierde zes en dertig frank. Let op, dat zij aldus geene moeite hebben, en baar geld ontvangen, terwijl ze, als ze boter leveren, de helft aan slechte winkelwaar moeten uitgeven, waaraan ze natuurlijk niet weinig gestroopt worden.'

- 'Gij zijt dan zelf toch ook niette beklagen,' zegde

Dalemans' lachend, men heeft mij inderdaad verzekerd, dat elke boer slechts de helft der winst opstrijkt.

'Natuurlijk,' antwoordde de kaasmaker. 'Doch, ik bid u te gelooven, dat ik niet voor mij zelven werk. Ik ook kon de melk koopen, aldus ware mijne winst hooger: de uitslag bewijst zulks. Doch gelijk ik nog zeg, persoonlijk belang ligt ver buiten mij.'

- 'Voor wie werkt gij dan?'

Hoekstra schoof zijnen stoel dicht bij dien van Dalemans, zag hem ernstig aan, en sprak: 'ik wenschte de lieden dezer streek nuttig te zijn. Bekrompen, dat moet ge met mij bekennen, zijn ze in hooge mate. Zie, mijn waarde, reeds vele streken heb ik doorreisd, maar ge zult het me niet kwalijk nemen, indien ik u verzeker, dat ik nergens zoo weinig ondernemingsgeest heb aangetroffen als hier. De lieden wroeten en slaven nog als hunne oud-overgrootvaders, hun leven is eene aaneenschakeling van ontberingen van allen aard: gebrek en ellende is hun deel, omdat ze zich niet aan den slenter kunnen ontrukken. Ik kom hen ter hulp, en wijs hun het middel aan, om zich van de armoede tot den welstand te verheffen. Dat ik zelf daarbij welvaar, kan niemand wraken. Doch, hier wil ik vooral de boeren laten winnen; in rijkere streken zal ik meer voor mij zelven zorgen.... Ik heb nog al onkosten,... doch, ik ben niet van middelen ontbloot.'

- 'In andere woorden, gij wilt de redder onzer streek worden.'

Hoekstra boog zachtjes, en zweeg. Gedurig had hij Susanne in het oog, die met kinderlijke nieuwsgierigheid de fijn beschaafde Nederlandsche taal van den man aanhoord had, over wien heel de gemeente sprak. Zij gevoelde eene zekere bewondering voor hem, die zoowel zijn woord wist te doen, die zoo sierlijk, zoo gepast zijne meeningen uiteenzette, iets wat zij van niet een der jongens van Zandeghem gehoord had. Nooit had zij in de verste verte gedacht, dat Hoekstra om harentwege zou gekomen zijn; op het laatste begon zij het echter te meenen. Langzamerhand voelde zij den kerel komen. Naarmate hij zich in een gunstiger daglicht wilde plaatsen, werden haar zijne inzichten meer klaar; zoo schrander en vlug van bevatting was zij, dat zij aldra bemerkte, dat de wending, welke de Fries aan zijne gedachten gaf, wel stellig een bepaald doel

moest hebben. Dat hij in den voormiddag verscheen, om grootvader te verzekeren. dat hij zulk goed karakter had, dat hij de lieden der streek wilde rijk maken, dat hij wilde bewijzen, dat geld winnen geene kunst was, moest stellig iets in hebben. Daar zij echter haren grootvader genoeg kende om wel te weten, dat die man hem geene appelen voor citroenen kon verkoopen; daar al wat Hoekstra zegde regelrecht tegen zijne innigste meeningen aandruischte, deed het haar een innig genoegen hem te hooren. Op de tippen harer voeten ging ze rond, om geen gerucht te maken; moest zij naar de stoof zien, zoo bleef zij met den pook in de hand staan, wanneer de Fries aan het belangrijkste punt zijner mededeeling was, en was verrukkelijk om te stelen, wanneer zij nu en dan haren grootvader aanzag, om te zien welk uitwerksel de woorden van den gast op den goeden man mochten hebben.

Wel te verstaan, hoefde zij niet te raden naar hetgeen in dezes binnenste omging, zij zag er ongemeen verheugd uit, omdat zij verzekerd was, dat zijne meening zoowel met de hare overeenstemde. Zij vertrok den mond niet tot eenen lach; doch aan hare lieve oogskens, die als sterrekens straalden, aan den glans, die over gansch haar gelaat verspreid was, bemerkte men duidelijk, dat zij dacht: ‘Man, man, wat houdt gij mij voor dom, indien gij meent, dat ik uwe inzichten niet doorgrond! De Ruyter is, en blijft mijn uitverkoren. Gij wilt grootvader een gunstig denkbeeld van u geven, doch gij slaat juist den verkeerden weg in. Hij zal u niet tegenspreken: gij verlangt dit, doch hij heeft u gewogen, en te licht bevonden!’

De blik, dien Hoekstra, bij het eindigen, zijner mededeelingen, op Susanne wierp, was onbeschaamd; het meisje verschrikte ervan, en gevoelde een nog dieperen afkeer jegens den vreemden man.

Dalemans had ook wel bemerkt waar Hoekstra naartoe wilde; hij oordeelde het echter geraadzaam dit niet te laten blijken; vooral wilde hij zich in geene tegenspraak met den Fries inlaten; dit mocht dezen aanzetten al te dikwijls te zijnent te komen.

‘Ja,’ hernam de kaasfabrikant ‘ik denk, dat ik hier spoedig veel vrienden zal hebben.’

- ‘De landbouw, gelijk wij dien hier uitoefenen, staat u niet aan?’

- ‘Neen. Doch, daar men het gerucht uitgestrooid heeft, dat ik er geene kennis van heb, wil ik het tegendeel bewijzen. In den prijskamp van toekomend jaar wil ik al de gouden medailles, al de eerste premies winnen.’

Dalemans antwoordde niet. De Fries bemerkte, dat zijn gepraat den oude niet aangenaam was; hij betaalde dus zijn glas, en vertrok.

‘Het is een wonder man,’ zegde grootvader goedgezind, ‘die iedereen wil rijk maken. Zijn eigen belang gaat hem niet aan,’ ging Dalemans fijn glimlachend voort, ‘ik geloof, dat er niet veel tijd zal verloopen, of men zal wondere dingen over dien kerel vernemen. 't Gaat te ver, Ik hoor langs dien kant niet.... zie, 't is half een, dien het eten op.’

VIII.

Lang had de winter geduurd. Maanden was de grond onder de sneeuw verborgen, en waren vennen en poelen toegevrozen, doch des te aangenamer was den bewoners van het kleine Zandeghem het ontwaken der natuur.

Op het laatst van Maart had men reeds eenige warme dagen: bulderende voorjaarsstormen en hagelbuien bleven echter niet achter. In het begin van April begon het weder ‘zich te zetten;’ een malsche regen drenkte de aarde, zoodat in de eerste week van Mei heel de omtrek in het blad stond.

Aldus was de uitgang der Zandeghemsche processie dien Zondag het verrukkelijkste schouwspel, hetwelk men droomen kon.

De linden, die onregelmatig op het kerkplein en langsheen de dorpsstraat stonden, prijkten met hun maagdelijk groen, terwijl de appel- en perelaren in de hoven aan reusachtige ruikers geleken. De hemel was van het zuiverste blauw, de zon praalde in al haren luister, en goot hare stralen over het dorpken neder, hetwelk onder hun koesterend gestrook en gestreel uit den dood scheen op te staan.

Als een verrukkelijk tafereel kwam geheel het landschap voor. De lange, in baksteenen opgetrokken dorpstoren, teekende zich sierlijk tegen het uitspansel af; tusschen den rooden molen en de witte brouwerij scheen de blauwe

lacht als een heerlijke achtergrond geschilderd. Zingend stegen de leeuwerikken boven de akkers op, op den nok der kerk floot de spreeuw zijn vroolijk, opwekkend lied, terwijl het schelle hanengekraai van vele hoeven werd beantwoord.

Het tafereel had een onloochenbaar kenmerk van stillen vrede en landelijk genot; er zweefde iets over de dorpsstraat, er hing iets in de lucht, dat blijde gewaarwordingen in u wakker maakte; er klonk iets in den vogelzang, er lachte u iets uit het zonneken toe, hetwelk u volkomen stemde om de gevoelens te begrijpen der brave landbouwers, die hun Lieve Vrouwenfeest vierden.

Daar stapt de processie over het dorpsplein. Vooreerst de veldwachter; hij heeft niet de minste moeite om den weg vrij te houden; al de aanwezigen treden eerbiedig op zijde, en zien opgetogen den kleinen stoet na, die langzaam voorbijtrekt.

Omringd door al de leden der St. Sebastiaansgilde stapt de koning eerbiedig voort: hij draagt de zilveren platen om den schouder, en leest even aandachtig in zijn oud kerkboek als de overige gildebroers.

Door vier meiskens wordt het Lieve Vrouwenbeeld gedragen; twee stappen er naast, om ze af te lossen. Heerlijk straalt het zonneken op het reine aangezicht, op op de gouden kroon, op den roodfluweelen mantel van het beeld.

De Lieve Vrouwenmeiskens, met hunne hagelwitte kleederen, hun pelerine van dezelfde kleur; hunne sierlijke mutsjes, met blauwe, wuivende linten, wekken aller bewondering op.

Met de innigste ingetogenheid dragen zij hunnen last; in de beste regelmaat ziet men hunne witte schoentjes voorwaarts treden; allen hebben de oogen terneer geslagen, tenware ze die van tijd tot tijd vol eerbied op het beeld richten.

De schoolkinderen zingen hunne eenvoudige liedjes, terwijl het kleine kloksken van den toren zijnen zilveren klank over den omtrek zendt.

Vele Zandeghemmers volgen den stoet: hier en daar bevinden zich kleine groepjes, die eerbiedig, met ongedekten hoofde, de processie nakijken. Tusschen hen bevindt zich De Ruyter in zijne schilderachtige lansiersuniform;

Susanne slaat haar wonderzoet oog op, haar blik ontmoet den zijnen; er ligt zooveel reine liefde, naieve bekoorlijkheid en godsvrucht in opgesloten, dat de jongen zich dronken van geluk gevoelt.

Frans Belders, zijn vriend, had het gezien: ‘Ge moogt fier zijn op uw lief, man, “zegde hij hem, als de processie reeds een eind voorbij was,” geen schooner, braver meisken is er tien uren in den omtrek te vinden.’

De Ruyter vergezelde zijnen makker ter wandeling terwijl de stoet het kerksken binnentrok; nog nooit had hij de Mei zoo schoon gevonden als thans. Al de plaatsen, waar hij als kind had gespeeld, wilde hij weerzien; hij gevoelde, dat de meizon, die in zijn hart oprees, oneindig schooner was dan het prachtig tafereel van heropwekking en herleving, waarvan hij getuige was.

Heel het dorpken was dien avond overgelukkig. Laat bleven de Lieve Vrouwenmeiskens bij Dalemans, waar het chocoladefeest was; de oude Napoleonist wist de jonge boerinnekens, door het verhaal van menige belangrijke voorvallen uit zijn krijgsmansleven, op ongewone wijze te boeien.

In al de herbergen heerschte leven en opgeruimdheid. Men sprak slechts over aangename dingen; in eenen hoek van den ‘Veehandel’ bemerkte men eenige ontevreden gezichten; de samenspraak rolde over Hoekstra, die sedert vier dagen vertrokken was, zonder iets van zich te laten hooren.

Omtrent negen uren namen de Lieve Vrouwenmeiskens afscheid van Dalemans. Naar oud gebruik moest Susanne hare vriendinnen tot hun huis vergezellen. De hartelijkste genegenheid heerschte onder allen; men kon de laatsgekozene niet rechtzinnig genoeg verklaren, hoe oprecht gelukkig zich allen om hare keus bevonden. Het feest had niets te wenschen gelaten, de spijzen waren lekker; sedert lang had men zich zoowel niet meer vermaakt.

Men moest bekennen, dat er alle reden was om recht genoegelijk te zijn; daatoe was ten huize van Susanne alle stof voor handen. Vooreerst was de processie in vele jaren zoo schoon niet geweest. Ongemeen was het weder meegevallen, Onze Lieve Vrouw was prachtig versierd, de deelneming was algemeen geweest. Alles was opperbest gelukt, nooit had men den stap verloren; het was zeker,

dat er in heel Zandeghem over niets werd gesproken dan over de processie. Vader Bosmans, de eerste kerkmeester, had den pastor ontmoet; deze was nog nooit zoo welgezind geweest; hij had hem de verzekering gegeven, dat men tien uren in den ronde geene schoonere processie kon zien; zelfs zou Winschoten de vlag moeten strijken.

Ook zou het feest, dat hij jaarlijks in September aan de Lieve Vrouwenmeiskens gaf, al de overige overtreffen. Op de vriendiennen van Susanne had Grootvader Daelemans den besten indruk gedaan. Allen waren het eens te verklaren, dat geene ooit zoo schoon had hooren vertellen. Men was wel verplicht naar hem te luisteren. Hij kon grappen verhalen, die dwongen te lachen, en toch niet gemeen waren; over den oorlog in verre landen, wist hij te spreken, dat men er uur en dag om zou hebben vergeten.

'Ja,' zegde Rosalie Bosmans, 'dat het maar spoedig weer feest bij Susanne ware....

- 'Als het hare beurt zal zijn, is ze waarschijnlijk getrouwd,' bemerkte Sophie Verbeelen. 'Vandaag hebben we De Ruyter weer goed gezien, meiskens, 't is een beeld van een jongen. Onze Jan, die lang met hem heeft gesproken, zegt, dat zulke brave en deftige kameraden niet veel met den kop omhoog loopen.

Rosalie Bosmans woonde dichtst bij Susanne; een tijd lang was men voor hare woning blijven staan; zij wilde echter niet binnentreden en vergezelde hare vriendinnen naar Cornelia Van Haver, vandaar ging men naar Maria De Raedt en Mina Vertommen; men kon van elkaar niet scheiden. Aan de woning dezer laatste was men nog voltallig. Daar het reeds laat begon te worden, besliste men, opdat allen gelijk zouden wezen, dat elkeen recht naar huis zou gaan. 'Nog een woord,' zei Sophie: 'We weten niet wanneer Susanne trouwt, en we hoeven het niet te weten. Maar, te zamen geven wij haar een huwelijksgeschenk. Daarbij wordt er eene mis gezongen op onze kosten.'

- 'Aangenomen!' riepen allen als uit eenen mond.

Nog eens drukte men elkaar hartelijk de hand, en allen begaven zich naar hunne woning.

Het weder was intusschen regenachtig geworden: de lucht betrokken en geen enkel sterretje zichtbaar.

Met snelle stappen schreed Susanne huiswaarts. Wanneer

zij den slingerweg, die van de woning van Vertommen naar ‘Het Moleken’ leidde, te halve was, bemerkte zij, op twee stappen afstand, vóór haar, een half dozijn mans. Eer zij den tijd had zich te bezinnen, voelde zij zich bij den schouder gegrepen; zij gilde, dat het door de lucht sneed, doch de woestaards namen haar op, wikkelden haar hoofd in eenen doek, en liepen met haar naar de hei. Aan het Engelenven, eenen waterplas van verscheidene hectaren groot en eenen halven meter diep, wonden zij eene koord om haar middel, en sleurden ze door water, moer en heikruid, terwijl hun hoongelach heure akelige kreten verdoofde. Welhaast had het arme meisje alle bewustzijn verloren en kon geen geluid meer geven. Zij scheen een lijk te wezen, doch niets kon de baldadigen vermurwen; plassend en plotsend liepen deze door het water, terwijl het Lieve Vrouwenmeisken als een roerloos voorwerp voortrolde.

Intusschen was Grootvader Daelemans reeds lang ongerust om het uitblijven van zijne kleindochter. Hij ging naar Vertommen: Mina was slapen, men wekte haar: zij zegde, dat allen, Susanne daarbij, voor meer dan een uur naar huis gegaan waren. Grootvader was als aan den grond genageld. Hij deelde de zaak aan De Ruyter mede, den eerste, dien hij ontmoette: deze was als met verbijstering geslagen. Hij doorliep de gansche gemeente, doch niemand kon hem het minste naricht geven. Bij Vertommen kon men hem den weg aanwijzen dien Susanne gevolgd had. De Ruyter kwam op de hei, doch geen menschelijk wezen deed zich op.

Middernacht was lang voorbij, toen hij een drietal mannen door een mastenbosch zag loopen; hij zette hen na, sloeg met den sabel in het ronde, en trof eener der vluchtelingen, doch kon niemand aanhouden. Hij ontmoette twee douaniers; dezen hadden zes mannen gezien, en hen voor smokkelaars gehouden. Eene vrouw was niet bij hen. Langs alle kanten zocht men rond, doch niets was te vinden, geen zucht te hooren. Den volgenden morgen, wanneer Willem Bosmans om mustsaard reed, vond hij Susanne aan den zoom der hei liggen. De kleederen waren haar van het lijf gescheurd, heel heur lichaam scheen eene wond te wezen. Zij ademde echter nog. Weldra kwam zij tot het bewustzijn, en erkende den broeder harer

vriendin. Deze plaatste haar op de kar, en voerde haar zorgvuldig naar huis.

Reeds denzelfden dag bood zich de Commandant der gendarmerie van Winschoten te harent aan om het onderzoek aan te vangen; de dokter, die zich juist in gesprek met Daelemans bevond, verklaarde echter, dat de toestand van Susanne haar niet toeliet reeds thans een verhoor te ondergaan. Drie dagen zouden nog verloopen, alvorens ze hiertoe in staat zou wezen. De commandant verzocht hem deze verklaring schriftelijk te overhandigen, waarop hij wegreed, ten einde het onderzoek elders te beginnen.

(Wordt voortgezet.)

GUSTAAF SEGERS.

Poëzie.

I.
Aan de muze.

Vaak vliegt mijn geest door heime kracht gedreven.
Naar 't lieve plekje waar mijn wiege stond;
Vaak voel ik als mij op de wangen beven
Den moederzoen, uit 't diep beurs harten grond.

De ziel verrukt, op 't zonnig veld van 't leven,
Ik zocht den kus op vriend- en vrouwenmond;
En menig lip die op mijn lip kwam kleven,
Hoe streelend soms, heeft mijne ziel gewond.

De tijd is weg toen al die kussen klonken;
Gesloten zijn de lippen die ze schonken:
Voor mij de dag der afreis nadert snel...,

Wil, muze, dan de vriendenschaar vervangen;
Op 't stervensuur met een der tooverzangen
Me op 't voorhoofd kussen als een laatst vaarwel?

VICTORIEN VANDE WEGHE.

II.
Aan de wolken.

Kent gij wel, ô blanke wolken,
Gij, die ginder boven zweeft
In de onmeetbre hemelkolken,
Kent gij wel, ô blanke wolken
't Echte doel, waarnaar gij streeft?

Reizigers der hoogre kringen,
Vreemd aan 's menschen tranendal,
Gij wist u der smart te ontwringen.
Reizigers der hoogre kringen,
Wie geleidt u overal?

'k Wou met u daarboven zweven,
Vrij van kommer, liefde en zucht,
Die ons mart'len in dit leven.
'k Wou met u daarboven zweven.
Door Gods onafmeetbre lucht.

AL. VANNESTE.

Kortrijk, 19 *November* 1890.

III.
Liefdelied.

Als de bloemkens weeldrig fleuren
Langs den groenen waterkant,
Of de golfjes spelend dansen
Over 't zandrig merenstrand,
Denk ik aan 't beminlijk meisje,
Met haar lokken, korenblond,
Aan de kuiltjes van haar wangjes,
't Lachje van heur rozenmond.

Als de nachtegalen kwelen
In den stillen zomernacht,
En het helder gloeiend maantje
Lonkend aan den hemel lacht,
Vliegt mijn geest naar 't lieve meisje.
Dat mijn hart sinds lang bekoort,
En in 't ruischen van de blâren
Hoor 'k haar eeuwig liefdewoord.

Als de bie van bloem tot bloeme,
Met den dartlen vlinder speelt,
En het warme zomerwindje
Zoet den vogel kust en streelt,
Denk ik weer aan 't schoone meisje,
Aan het kuische, reine kind,
Dat m'eens stil en schuchter zegde:
‘Diep wordt gij door mij bemind!’

MEDARD VERKEST.

De Talen en hunne Verdeeling.

Het getal der talen is zeer groot; het juist bepalen is onmogelijk; zelfs zijn de schattingen dergenen welke zich met die optelling hebben bezig gehouden zeer uiteenloopend. Adelung telt 3064 talen welke hij zóó verdeeld: 587 in Europa, 987 in Azia, 276 in Afrika, 1214 in Amerika; Balbi, daarentegen, geeft als totaal 860 waaronder 53 voor Europa.

Het verschil van meening op dat punt spruit daaruit voort, dat men aan den eenen kant niet alle talen kent, aan den anderen het niet eens is over hetgeen men voor eene *taal* te houden hebbe.

Hoe nu klaar gezien te midden dier groote menigte talen? Iedere wetenschap ordent hare stof door verdeeling; dat moet ook de taalkunde doen; zij moet de talen in klassen trachten te verdeelen. Maar voor zulke rangschikking moet zij een uitgangspunt hebben; en welk zal de grondslag zijn, waarop zij steunen zal?

Hij, die maar een weinig Duitsch heeft geleerd, heeft tusschen die taal en ons Nederlandsch eene treffende overeenkomst kunnen vaststellen. Het grootste gedeelte van den woordenschat is in beide talen kennelijk hetzelfde. *Vater* is zonder den minsten twijfel hetzelfde woord als *vader*, al verschillen zij door een enkelen medeklinker; *Mutter* dan weer hetzelfde als *moeder*; *Bruder*, als *broeder*; *Schwester* als *zuster* enz. Wou hij dan het Engelsch in zijne vergelijking betrekken, hij kwam tot een dergelijken uitslag: *father*, *mother*, *brother*, *sister.* Hij kon zijn onderzoek tot andere talen voortzetten en vinden in het Deensch: *fader*, *moder*, *broder*, *söster;* in het Zweedsch: *fader*, *moder*, *broder*, *syster.* Hij zou zelfs aanrakingspunten vinden tusschen talen, die zoozeer van elkander schijnen af te wijken als het Fransch en het Nederlandsch; en, al zou het hem denkelijk verbazen, moest een taalkundige hem zeggen dat *père*, *mère*, *frère*, *soeur*, hoe onkennelijk ook, toch nóg dezelfde woorden zijn als de bovenstaande, hij zelf zou er geen bezwaar in vinden gereedelijk aan te namen dat *mer* hetzelfde woord is als ons *meer;* het verschil van beteekenis zou hem niet in

verlegenheid brengen, daar hij weet dat het Duitsch *Meer* juist dezelfde beteekenis heeft als het Fransch *mer*. Kort hij kon meer, - ja het grootste getal der Europeesche talen onderzoeken, en overal de hooger opgegevene woorden terugvinden; en niet alleen de hooger opgegevene, maar hij zou zijn lijstje beduidend langer kunnen maken. Hij zou zich ten slotte afvragen: ‘Maar wat beteekent nu dat feit, dat zoovele talen zoovele gemeenschappelijke woorden vertoonen?’ Het antwoord ligt voor de hand: die talen stammen van ééne taal af.

Kon de taalkundige ook zóó te werk gaan voor alle talen der wereld, dan zou hij de eenvoudigste, de natuurlijkste, en de gemakkelijkste aller rangschikkingen, de *genealogische* of *stamboomrangschikking* hebben; dan hadden we in het rijk der talen de volkomene eenheid: dan stond het meteen vast, dat de menschheid één is, dat zij, zooniet van één paar, dan toch van één oorspronkelijk ras afstamt. Welnu, die eenheid bestaat niet, die rangschikking is onmogelijk; het is onmogelijk van alle talen tot ééne terug te brengen.

Het vraagstuk moet dus op eene andere wijze opgelost worden. Men heeft de talen trachten te rangschikken volgens de rassen door dewelke zij gesproken worden. Dat kan *a priori* tot geen uitslag leiden, daar ras en taal niet één zijn. Een volk, namelijk, kan van taal veranderen; eene taal kan ophouden gesproken te worden. Daar levert de geschiedenis ons bewijzen voor. Het Gotisch bijv. onder de Germaansche talen, is sedert lang eene doode taal, zonder rechtstreeksche afstammelingen.

Eene aardrijkskundige rangschikking is even onmogelijk, daar volken verhuizen kunnen.

Andere verdeelingen zijn nog minder practisch, en wij weiden er niet over uit. Er blijft dan maar eene rangschikking over: die, welke steunt op den stoffelijken vorm der talen; deze is de eenige welke voor de algemeenheid past en ons volkomen zekerheid geeft.

Wanneer wij een overzicht nemen van al de gekende talen, dan bemerken wij alras een in 't oog springend verschil in de manier waarop die talen *afzonderlijke begrippen en het spraakkundig verband tusschen die begrippen* uitdrukken. Dat geeft aanleiding tot de *morphologische* verdeeling - d.i. naar den vorm - welke de talen in drie hoofdsoorten rangschikt:

I. De *eenlettergrepige* of *isoleerende* talen zooals het *Chineesch.*
II. De *agglutineerende*, zooals de meeste der *inheemsche Amerikaansche* talen.
III. De *inflecteerende* of *buigingstalen*, zooals bijna al *die van Europa.*

We gaan hieronder den bouw van die drie talenklassen in hoofdtrekken zoo klaar mogelijk trachten uiteen te zetten.

I. Eenlettergrepige talen.

Eene eenlettergrepige taal, zooals de naam het reeds aanduidt, drukt ieder begrip door een woord van ééne lettergreep uit; zij kent geene woorden van meer dan eene lettergreep; hare spraakkunst bepaalt zich bij de woordvoeging en sluit de vormleer uit; men begrijpt dat gemakkelijk, daar ieder woord bestaat uit eene *onveranderlijke* lettergreep: er kan dus in het Chineesch niets zijn dat gelijkt naar de vormveranderingen onzer woorden, verbuigingen, vervoegingen, trappen van vergelijking enz.

De betrekkingen tusschen de begrippen die in eenen volzin uitgedrukt zijn, worden niet aangewezen, zooals in de talen die wij kennen, door uitgangen of vormveranderingen der woorden, maar wel door de plaats er van in den volzin, of den klemtoon er opgelegd. Daarom noemt men deze talen ook wel *isoleerende*: immers, ieder woord drukt één begrip uit, maar niets dan een begrip, buiten alle denkbeeld van betrekking.

Om ons daarvan eene klare voorstelling te vormen, zullen wij tot voorbeeld het Chineesch nemen, de eensilbige taal bij uitstek. In het Chineesch ontbreken sommige onzer medeklinkers en het heeft daarenboven niet al de verbindingen van klinkers en medeklinkers, die wij kennen; in het opzicht van den klank, heeft het slechts ongeveer 450 verbindingen, en met die 450 verbindingen, die door verschil van klemtoon, tot 1263 uitdijen, moet het zijn woordenschat vormen, die van 4000 tot 5000 woorden bevat. Wij mogen hierbij niet vergeten, dat het daartoe volstrekt niets heeft dat aan onze verbuigingen, vervoegingen, klankveranderingen (*drinken*, *drenken*, *drank*, *dronk*) doet denken. En toch moet het met zoo een onbeholpen mate-

riaal allerlei schakeeringen der gedachte weergeven. De betrekkingen worden uitgedrukt door de plaats der woorden in den zin; eene zelfde lettergreep kan alles zijn: zelfstandig naamwoord, bijvoegelijk naamwoord, bijwoord, partikel; zij kan eenen nominatif, genitief, datief of accusatief - een tegenwoordigen of verleden tijd enz. enz. verbeelden. Zoo iets bijzonders drukt zij maar uit door plaats en klemtoon. De lettergreep: *ta* kan beteekenen: groot, grootheid, vergrooten, groot worden, grootsch. De toon speelt bier een groote rol. De Chinees spreekt al zingende, om zoo te zeggen. De lettergreep *ba*, met verschillende toongeving uitgesproken, kan beteekenen: *drie*, *dame*, *gunsteling eens prinsen*, *kaakslag*, zoodat de volzin: *ba bà bâ bá*, goed uitgesproken, beteekent: drie dames hebben eenen kaakslag gegeven aan eenen gunsteling des prinsen.

Om aan te toonen, hoe de zin van de plaats der woorden afhangen kan, halen wij de volgende voorbeelden aan:

ngò tà ni = ik sla u
ni ta ngo = gij slaat mij.

Het geslacht, den naamval, het getal enz. drukt men uit door bijvoeging van woorden die het geslacht, het getal, de plaats aanwijzen. Bijv. *Tschoung* beteekent menigte; *jin* beteekent mensch; zoo heeft men:

tschoung-jin = mensch*en*

Nant = man; *tsi* = kind; *nant-tsi* = zoon. *Niou* = Vrouw; *tsi* = kind; *niou-tsi* = dochter. Op dergelijke wijze gaat het hedendaagsch Engelsch te werk, om het geslacht aan te wijzen bij sommige zelfstandige naamwoorden, die geen afzonderlijken vorm hebben voor het mannelijk en het vrouwelijk. Het Engelsch heeft bijv. het woord vriend = *friend*; dat woord moet dienen voor de beide geslachten, en dus terzelfder tijd *vriend* en *vriendin* beteekenen. Wanneer de zin onduidelijk zou worden en men bijzonder op het geslacht wijzen wil, moet men er een woord voorvoegen dat het geslacht aantoont, d.i. het mannelijk of vrouwelijk zelfst. vnw. van den derden persoon enkelvoud. Zoo heeft men: *he-friend* en *she-friend*, *vriend* en *vriendin*, letterlijk: *hij-vriend* en *zij-vriend.* Het woord *servant* dienstbode, dient eveneens voor de twee geslachten; wil men nu eenen *knecht* aanwijzen, dan stelt men het woord *man* er vóór: *man-servant*; bedoelt men eene *meid*, dan

stelt men *maid* er vóór: *maid-servant*; hetgeen dus letterlijk overeenstemt met: *man-bode* en *meid-bode*. Dezelfde methode past men toe op tal van andere woorden: *dog-fox*, letterl. *hond-vos*, *bitch-fox*, letterl. *teef-vos*; *he-cat*, = *hij-kat = kater; she-cat = zij-kat - kat; he-goat = hij-geit = bok; she-goat = zij-geit = geit.* Het verschil is dat die methode in het Chin, de regel, maar in 't Eng. slechts de uitzondering is.

De Chinees drukt de trappen van vergelijking op eene eigenaardige manier uit. *De beste der menschen* vertolkt hij door: *pe fou tschi te = honderd goede menschen.* Dat doet er ons aan denken, dat we wel eens zeggen, van iemand die, als Noach, door de kracht der druiven verschalkt werd: 'Hij is zoo dronken als *honderd duizend* man.' Dit eenvoudig voor den overtreffenden trap: hoogst dronken. Men ziet dat wij, wat de grootspraak betreft, de Chineezen nog vooruit zijn.

Tot het uitdrukken van den naamval, gebruikt men partikels die oorspronkelijk eene plaats hebben aangewezen. De *genitief*, bijv., wordt uitgedrukt door het partikel *tschi*, welk men plaatst tusschen de twee naamwoorden, waarvan het eerste in den genitief, voorop:

min-tschi-li = macht des volks
volk macht.

De genitief kan ook nog uitgedrukt worden door de plaats; dan komt het naamwoord in den genitief voorop:

koue jin = een man des koninkrijks.

koninkrijk man.

De andere naamvallen worden op dergelijke manier gevormd.

Voor de vervoeging van het werkwoord, nogmaals dezelfde methode: de tijden worden door partikels aangewezen. In het Cochinchinees drukt men den onvoltooid tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs uit door de voornaamwoorden vóór het werkwoord te plaatsen. *Men* beteekent beminnen; zoo heeft men dan:

Toy men = Ik bemin.
Mai men = Gij bemin*t.*
No men = Hij bemin*t.*

De vorm van het werkw. blijft onveranderd in het Chineesch, zooals men ziet: dit is een hoofdkenmerk van de eenlettergrepige talen; een vorm blijft altijd en overal

dezelfde: buiging, klankverandering is totaal onbekend. Dit schijnt ons eenigszins vreemd, voor wat de vervoeging aangaat, omdat wij gewoon zijn aan uitgangen, die, én tijd én persoon aanwijzen; toch vinden wij in het Eng. bijv. ook wel verschijnselen die naar die Chineesche eenvoudigheid gelijken; wanneer men rekening houdt met het feit, dat de tweede persoon enkelvoud zelden gebruikt, maar steeds door den tweeden persoon meervoud (zooals in het Nederlandsch) vervangen wordt, heeft men in den onv. t.t. d.a.w. slechts nog een persoonsuitgang, dien van den derden persoon. Neemt men bijv. het werkw. *to put* = stellen, dan heeft men in den even genoemden tijd:

I put = Ik stel.
You put = Gij stel*t.*
He put-s = Hij stel*t.*
We put = Wij stel*len.*
You put = Gij stel*t.*
They put = Zij stel*len.*

hetgeen men eigenaardig met het Chineesch vergelijken kan. In den verleden tijd van hetzelfde werkw., heeft men volstrekt geen persoonsuitgang meer:

I put = Ik stelde.
You put = Gij stel*det.*
He put = Hij stel*de.*
We put = Wij stel*den.*
You put = Gij stel*det.*
They put = Zij stel*den.*

Neemt men nu in aanmerking, dat deze twee tijden onveranderd gelden voor de aanvoegende wijs, dat daarenboven de 3^{e} p. enk. t.t. dáár nog zijne *s* verliest; dat ook het verleden deelwoord den vorm *put* heeft; dan zal men erkennen dat dit werkw. voorde eenvoudigheid zijner vervoeging wel met het Chineesch werkw. te vergelijken is. Maar ook, terwijl de onveranderlijkheid van den stam van het werkw. in het Chineesch de toepassing is van een algemeen systema, is de eenvoudigheid der vervoeging van *to put* slechts het gevolg van het streven der analytische talen naar eenvormigheid, van de gelijkmakende kracht der analogie, verschijnsel dat we later zullen leeren kennen. Ten andere, het Chineesche systema wijkt van het Engelsche af hierin, dat wel de stam van het werkw. onveranderd blijft de gansche vervoeging door, maar dat

het zich van partikels, bedient om de onderscheidene tijden aan te wijzen. De verleden tijd wordt gevormd met behulp van het partikel *da*, dat *reeds* beteekent. Dus:

Toy da men = Ik bemin*de.*
May da men = Gij bemin*det.*
No da men = Hij bemin*de.*

Chè dient om den toekomenden tijd te vormen.

Toy chè men = Ik zal beminnen.
May chè men = Gij zult beminnen.
No chè men = Hij zal beminnen.

Zooals men ziet: geen spoor van vervoeging die naar de onze gelijkt. Ook bemerkt men duidelijk het verschil dat er bestaat tusschen eene inflecteerende of buigende taal als de onze, en eene isoleerende zooals het Chineesch: de laatste is hoegenaamd voor geene klankverandering of voor klankafslijting vatbaar. Het volgende voorbeeld nog zal klaar den afstand doen vatten tusschen de twee taalsoorten. *Shi* beteekent *tien.* Dat woord kan geene vormverandering ondergaan zonder zijne beteekenis te verliezen. Om twintig uit te drukken, zegt het Chineesch *eùl-shi = twee-tien = tweemaal tien*, dus *twintig.* In onze taal kunnen we nevens *eùl-shi*, de telwoorden *vijftien*, *zestien* enz. stellen, met dit verschil dat in 't eerste geval *eùl* een vermenigvuldiger is, maar in 't tweede, beide getallen samengeteld worden.

Maar, stellen we nu *twintig* nevens *eùl-shi*, dan wordt het grondig verschil aanstonds merkbaar. In *twintig*, zoowel als in *eùl-shi*, liggen de grondbegrippen opgesloten van *twee* en *tien.* Maar de klanken, welke deze begrippen stoffelijk uitdrukken, zijn derwijze aan elkander gehecht, dat zij een onafscheidbaar geheel gevormd hebben, dat zij met elkander vergroeid zijn, zóó dat zelfs het dubbel begrip dat zij uitdrukken één is geworden en men bij twintig in 't geheel niet meer aan de vermenigvuldiging: *tweemaal tien* denkt. Hier is iets gebeurt, dat kan vergeleken worden met eene behendige soldeering van twee stukken van het zelfde metaal, of eene best gelukte enting, waarbij men nauwelijks de samenvoeging, de naden bespeuren kan. Want wie, zooniet de vakman, de geleerde, met het vergrootglas der wetenschap gewapend, zal ontdekken dat dit *twintig* beantwoordt aan het Gotisch: *tvai tigjus* = twee tienheden? Een dergelijke vorm gaf dan

oorsprong aan het Angelsaksisch *tuêntig* = Eng. *twenty*, het Duitsch *zwanzig.* Verder, wie zal in het woord *honderd*, *tien-tien* herkennen! Honderd is in het Got. *taihun-taihund. Taihun* = D. *zehn* = N. *tien* = E. *ten.*

Bij de herhaling *taihun-taihund*, kwam zich nog een uitgang voegen: *taihun-taihun-d-erd.* Ten slotte zijn de drie eerste lettergrepen weggevallen en er is gebleven: *hundert, hundred*, *honderd.* Hoe zonderling deze etymologie ook moge schijnen, zij is nochtans ten volle zeker.

Wij hebben immers hetzelfde verschijnsel voor het Latijn en het Grieksch. Het Lat. *decemdecemtum* slonk tot *centum*, vanwaar het Fransch: *cent.* Het Grieksch *deka-deka-ton* werd *ekaton.*

Deze voorbeelden zullen volstaan om, ten duidelijkste, het verschil aan te toonen dat er bestaat tusschen de eenlettergrepige en onze buigende talen; zij zullen terzelfder tijde een denkbeeld geven van hetgeen de klankafslijting of klankverandering is voor de laatste: het levende element hunner wording en vervorming.

Het grondbeginsel der eenlettergrepigheid is aan het Chinees zoodanig eigen, dat het de vreemde woorden in wel afgescheidene eenlettergrepige elementen ontleedt. *Engelsch* wordt in die taal *ing-ki-li. Jesuiet = ya-so-hai-sse. Kristen (christianus) = ki-li-sse-tang.*

Tot zooverre voor het stoffelijke gedeelte der taal, den woordenschat. Voor het taaleigen, de woordvoeging, den zinbouw, is het verschil niet minder groot.

Wij lichten dit met een enkel voorbeeld toe:

Ouang	*yoùe*	*seòu*	*po*	*youèn*	*chy*
Koning	spreken	grijsaard	niet	verre	1000
ly	*ene*	*lay*	*y*	*tsiang*	
mijlen	en	komen	ook	willen	
yeòu	*y*	*ly*	*où*	*koue.*	
hebben	voor	goed	mij	koninkrijk.	

Dien Chineeschen volzin hoeft men zóó te vertalen: ‘De koning sprak:’ Eerbiedwaardige grijsaard, (daar gij) gekomen zijt, duizend mijlen niet verre achtende, zoudt gij (misschien iets) voor het welzijn mijns koninkrijks hebben?’

H. MEERT.

Pieter Langendijk.

Pieter Langendijk is te Haarlem op 25 Juli 1683 geboren uit het huwelijk van Arend Langendijk en Anneke Nieuwenhuijzen. Zijn vader was metselaar, en, hetzij hij door zijn beroep veel geld verdiende of door erfenis in het bezit van kapitaal was gekomen, hij liet voor eigen rekening een huis bouwen in de Gierstraat, over de Botermarkt.

Pieter was een jongetje van zes jaar, toen zijn vader grafwaarts werd gedragen, en ofschoon zijne moeder de metselaarszaak eenigen tijd aanhield, hare krachten waren er niet voor berekend en daarom verwisselde zij voor eenen linnenwinkel.

Alle zorgen werden aan Pieter besteed. Zeer spoedig vertrok hij naar Amsterdam, om onder de leiding van Willem Sewel onderwijs te ontvangen in het Latijn.

In het leven van de moeder van Langendijk schijnt kort hierop eene kentering ontstaan te zijn; de vroeger zoo zuinige huisvrouw is een spilzieke en aan den drank verslaafde moeder geworden. Hieruit volgde, dat onze dichter zijne moeder naar 's-Gravenhage moest volgen en in een zeer klein winkeltje een somber bestaan moest zoeken. Indien hij niet voor de winkelnering bezig moest zijn, bracht hij zijne uren door met teekenen en het schetsen van landschappen. Echter moest er naar andere middelen uitgezien worden om in de behoeften van het leven te voorzien. Een weefgetouw werd door hem gekocht en binnen zeer korten tijd verstond hij de kunst om damasten servetten te weven, waarbij natuurlijk zijn kennis van het teekenen hem zeer te stade kwam en stelde hem in staat zijn eigen patronen te vervaardigen. Toen hij zijne eerste groote damaststukken had afgeweven, ging hij er mede naar Amsterdam en verkocht die. Dit wekte bij hem weder de lust op om Den Haag te verlaten en hij ging zich daarom met zijn moeder in de hoofdstad opnieuw vestigen. Nauwelijks was hij hier burger, of hij kreeg eene betrekking bij Prado, daarna bij Jan Brand en eindelijk bij A. Verhamme, een der voornaamste zijde-fabrikanten van dien tijd, die hem op een aanzienlijk salaris tot zijn patroon-teekenaar aanstelde. Ruim negen jaren bekleedde hij dien post.

In 's-Gravenhage had Langendijk reeds het bewijs gegeven van zijne zucht voor de dichtkunst, maar de Haagsche dampkring scheen in dit opzicht voor hem niet zoo gelukkig als de Amsterdamsche. Aan het IJ wonende verzuimde hij niet zijne neiging bot te vieren. Het stuk *Don Quichot op de bruiloft van Kamacho* was de eerste vrucht van zijn talent, die in den smaak van het publiek viel. In 1711 werd het gedrukt en driemaal achtereen met groote toejuichingen op den Amsterdamschen schouwburg ten tooneele gevoerd.

Het kon niet anders of deze uitslag prikkelde Langendijk's ijver en daardoor ontwierp hij verschillende andere tooneelwerken.

Om voor een oogenblik zijne lier een anderen toon aan te laten slaan, hielp hij Harmanus Arkelkot met de berijming van het treurspel *Cato* van den Engelschen dichter Addison.

In dezen tijd was de zon van zijn roem al zeer hoog gerezen en onder de voortreffelijkste dichters werd hij gerangschikt. De stad aan het Spaarne speet, het dat de stad aan den Amstel de dichter, dien zij gekoesterd had en die bij haar het levenslicht had genoten, te Amsterdam woonde. Daar moest verandering in gebracht worden. De Haarlemsche Rederijkerskamer '*Trouw moet blijken*' benoemde Langendijk in 1720 tot haren factor. De plicht, welken deze betrekking hem oplegde, noodzaakte hem ernstige stukken te maken bij den aanvang van een jaar. Door de

verschillende gebeurtenissen op te teekenen welke tusschen de 12 maanden voor waren gevallen, heeft

Langendijk een gewichtigen dienst bewezen aan deze rederijkerskamer. Tegen de vrijheid van accijns welke zij genoten, kwamen eenige koffiehuishouders op, met het voorgeven dat het verloop hunner nering en het niet bezoeken hunner kroegen daardoor ontstaan was; zij verzochten daarom aan de regeering dat de vrijheid van accijns aan de rederijkerskamer verleend, mocht worden ingetrokken. Langendijk schreef een '*Verweerschrift der drie aloude Haarlemsche Rendenkamers*,' hij verdedigde hierin het voorrecht zijner kunstbroeders zoo openhartig en flink, dat de regeering hun vrijheid van accijns handhaafde.

De tijd naderde dat Langendijk niet meer bij zijn patroon Verhamme werkzaam kon zijn; zijn contract was geëindigd. De Haarlemsche fabrikanten deden hem voortdurend aanbiedingen om zijn vermaarde patronen. Daaruit volgde, dat hij, om dadelijk bij de hand te zijn, in 1722 eene woning betrok op den Kleinen Houtweg, even buiten zijn geboortestad.

In 1721 had hij al een uitgebreide verzameling van dichtwerken en besloot daarom tot de uitgave. In genoemd jaar kwam van de pers 'De gedichten van P. Langendijk, I^{e} en IIe deel, te Amsterdam bij de weduwe B. Visscher, Boekverkoopster. 4°.'

De opbrengst van deze twee deelen had hem een ruim bestaan kunnen verschaffen, indien niet zijne moeder, door hare verkwisting en drankmisbruik, de hoofdsom totaal verkwistte.

Langendijk schijnt voor zijne moeder alles over gehad te hebben; hij bleef bij haar wonen en betaalde alles voor haar. Hij voor zich begeerdeniets meer dan zijn boekerij en prenten verzameling te behouden. In den winter van 1724 werd zijn optimisme geknakt; een ongemak aan zijn oog belette hem zijn gewone kostwinning voort te zetten, en hervatte hij zijn damastfabriek. Hoewel hij spoedig geheel herstelde, hield hij de werkzaamheden voor de fabriek aan, en breidde die nog verder uit.

De moeder van Langendijk overleed in 1727 en terstond trouwde hij met Joanna Maria Sennepart van Amsterdam.

Was zijne moeder lastig voor hem geweest, zijne vrouw deed voor haar niet onder. Twistzucht en een humeurtje waar geen huis mede te houden was, maakten dat Langendijk een allertreurigst leven sleet. In 1739 - het sterfjaar van zijn vrouw - droeg hij echter met lankmoedigheid den last van dit huwelijk.

Thans zou men moeten denken dat na den dood van zijn vrouw de dichter zijn dagen onbekrompen doorbracht. Maar het tegendeel is waar. Wat de reden daarvoor is geweest, is niet juist te bepalen; maar dat hij geldgebrek had, bewijst ons het jaar 1747, toen hij door zijn schuldeischers genoodzaakt werd zijn boeken en teekeningen, alsmede zijn inboedel te verkoopen en daardoor een zeer bekrompen bestaan leidde.

Door de uitgave van zijn 'De Gravin van Holland,' in jaardichten beschreven, verrijkt met al de beeltenissen dier Prinsen, nauwkeurig, naar de echte aloude tafereelen, op de zaal van 't Raadhuis der stad Haarlem, te Haarlem, bij J. Bosch 1745. 4°' - had Langendijk een bewijs gegeven van historie-kennis. Van de stad Haarlem was geene andere stedebeschrijving dan die van Samuel Ampsing, en deze liep niet verder dan tot 1628. Zucht om den roem uit te breiden van zijn geboorteplaats, had hij reeds jaren plan gehad het werk van Ampsing te vervolgen en over de stad Haarlem had Langendijk reeds veel bijeenverzameld.

De regeering van Haarlem wilde eene stedebeschrijving hebben en overtuigd van Langendijk's bevoegheid, en hoogst waarschijnlijk nog meer uit medelijden met zijn armoedigen toestand, benoemde zij hem tot historie-schrijver harer stad en stelde hem als zoodanig aan op den 5^{den} Februari 1749. Om hem geheel de gelegenheid te geven dat hij rustig aan zijn arbeid kon voortwerken, deed men hem bovendien de gulhartige aanbieding om hem van stadswege zijn levenlang

van levensmiddelen en inwoning in het Proveniershuis te Haarlem te voorzien. Deze aanbiedingen werden door Langendijk met dank aanvaard.

Of hij zich nu juist in die woning in het Proveniershuis met Haarlemsche historiestukken bezig hield, kan betwijfeld worden, want geschiedkundige werken kwamen niet van hem uit en de Haarlemsche regeering zag geen vruchten van den nieuwen geschiedschrijver harer stad.

Zeven jaren heeft hij daar gewoond, maar zijn letterkunde heeft hij alleen beoefend; 'Xantippe of het booze wijf des Filosoofs Socrates beteugeld,' schreef hij o.a. in dezen tijd.

In Februari 1756 was hij naar Amsterdam gekomen om de vertooning van zijn stukken bij te wonen. Ongesteld kwam hij naar Haarlem terug en bleef sukkelen tot Juni. Toen scheen het dat hij niet beter zou worden.

Hij behoorde tot geen kerkgenootschap. Door de gezinte zijner moeder en zijn inwonen bij Willem Sewel had hij geruimen tijd overgeheld tot de inzichten en leerstellingen der Kwakers, maar reeds lang was hij deze richting ontloopen.

Zijn vader was Doopsgezind In Juni 1756, ziende dat hij niet beter zou worden, beklaagde hij zich aan een zijner vrienden, dat het hem speet geen Doop- en Avondmaal te kunnen gebruiken. Met eene van aandoening trillende stem las hij hem zijne *Berijming van de twaalf Geloofs-Artikelen* voor, en verzocht door een Doopsgezinden leeraar gedoopt te worden.

De kerkeraad dier gemeente vergaderde op het Klein-Heiligland, gaf hiervoor toestemming en hun predikant Jan Visser bediende dit sakrament aan Langendijk op 13 Juni 1756, terwijl onze dichter op zijn sterfbed lag.

Vijf dagen later bezweek hij in den ouderdom van drie-en-zeventig jaren.

Langendijk's leven wordt gekenmerkt door verschillende omstandigheden. Nu eens badende in de grootste weelde, straks weder is de dichter omringd van het nijpendste gebrek. Nu eens schittert hij in de balkons en loges van den grooten schouwburg op het Leidscheplein te Amsterdam als een der voornaamste gunstelingen van het publiek, en als straks het laatste bedrijf uit is, davert de zaal van het geroep: 'Langendijk, Langendijk, en ziet men den gevierden blijspel-dichter voor het voetlicht treden; straks weder zit hij neder in het Proveniershuis te Haarlem, omringd van eenvoudigen in den lande, niets meer voor het leven kunnende doen dan te wachten op den dood.

En toch is in zijn leven een gedeelte van den *tijd* waarin hij leefde afgespiegeld. Hij vertegenwoordigt de licht- en schaduwzijde van de achttiende eeuw.

Niemand zal hem den titel van blijspeldichter kunnen ontzeggen. Na Gerbrands Adriaanz Brederoo was hij een der grootsten. Te midden van allerlei Fransche naäping had hij den eerlijken moed oorspronkelijk te zijn en in blijspelen als *Quicampoix of de windhandelaar* en *Arlequin Actionist* den op den dwaalweg verkeerenden handelaars in het beruchte jaar 1720 hun beeld voor oogen te houden.

Het tooneel in het windhandelaars-koffiehuis draagt alle kenmerken van een kopie naar de natuur, en is daarom ook als eene gewichtige bijdrage tot de kennis van dien dwazen tijd belangrijk.

Tegenwoordig zou men zijn stukken niet goed kunnen opvoeren, daar zijne kwinkslagen te dikwerf te voorschijn komen in het havenlooze en vuile kleed der platheid.

Dit verwijt hebben wij niet aan den *schrijver*, maar aan den *tijd*, waarin hij leefde te doen. Hij zou in onze dagen zich niet aan zulk een vergrijp hebben schuldig gemaakt.

Ook zijne historische geschriften kunnen ons niet voldoen en daardoor bewijst het opnieuw, dat de geschiedenis beter beoefend wordt, dan in zijn tijd.

Over zijn *Graaven van Holland* schreef Hofdijk indertijd;

'De platen in dat boek zijn het eenige wat nog waarde heeft. Melis Stokes Rijmkroniek is levendiger dan Langendijks Jaardichten, en gij staat verstomd wanneer ge, na van Dirk den Eerste tot Dirk den Zevende allengs zoetelijk in slaap te zijn gewiegeld, plotseling verrast wakker schiet bij het schoone

> Rampzalige Gravin, hoe smolt gij van verdriet;
> De roozen uwer jeugd verwelkten in uw tranen,

waarop hij de jonge Ada toespreekt; en gij vraagt onwillekeurig: is dit eigene begeestering, of werd hier Vondels

> Zij ging in roozen op, nu gaetze in tranen onder,

verwerkt?

'Want waarlijk - die teedere rozen van Adaas jeugd staan wonder vreemd in den dorren hof van de *Graaven van Holland.*'

Maar al kunnen zijne werken voor dezen tijd geen modellen meer wezen, in Langendijk heeft Nederland een voortreffelijk dichter der 18de eeuw gehad. Zijn tijdgenooten noemden hem den Nederlandschen Plautus en Molière. En al is op dien lof wel wat af te dingen, dit is toch zeker, dat met hem het Nederlandsche blijspel te niet ging, dat door Glanor, Mulder e, a, in het laatst der 19de eeuw nieuwe teeken van leven openbaart.

In het voorbericht van zijn *Wederzijds huwelijksbedrog*, *Amsteldam*, *bij Hendrik van de Gaete* 1718. 8°. zegt Langendijk: 'Een blijspel bereikt veel beter de grootste bestemming van het tooneel: verbetering van de zeden. Ik voor mij prijs vooral het schouwburgdicht wanneer er gierigaarfs, verwaanden, zotte doktoren, beursschrapende advokaten, jaloersche knorrepotten, schijnheilige bedriegers, losse minnaars en minnaressen, koppige dwarsdrijfsters, zwetsende pofhansen, doorslepen vleiers, domme boeren, geestige knechts, nijdige buurlieden, razende geleerden en malle poëeten ten tooneele gebracht en naar verdienste behandeld worden. Onze dichters zouden wéldoen wat meer bij Molière ter school te gaan.'

Hebben deze regelen van Langendijk nog niet dezelfde beteekenis als toen zij voor honderd jaar geschreven zijn? Zou het geen zegen voor de dramatische kunst in ons land wezen, indien door schrijvers en dichters deze les ernstig ter harte werd genomen?

ZAIM.

In wanhoop.

De winter woedde in al zijne strengheid, en oefende zijne heerschappij uit op de ijzige lucht, den schoot der aarde, en de gestremde golven van beek en stroom; sneeuw bedekte den grond, en bij gekras en spel vierden de raven de ijselijkheden van het doode jaargetijde.

Niets scheen er nog te leven onder deze blanke lijkwade; het was alsof Gods zegen de aarde was ontzeid, en nooit geene koesterende zonne haar meer beschijnen moest.

Loodzwaar woog de mistige lucht op de natuur, en de noorderwind blies zijnen adem over de naakte velden. Gelukkig hij die nu op zijnen zolder de weldaden des zomers hield bewaard, gelukkig deze, op wiens oogst de zon gelachen had, gedurende de maanden van zegening die de Heer verleende!

Geen enkel plaatsje van den grooten buiten bood nog voeding of warmte aan, en angstig zag mensch en dier naar het einde dezer droeve dagen!

Op het rivierken dat het dorp ten Oosten begrensde, was het volop kermis. Eene dikke ijskorst bedekte zijne oppervlakte en de bontste mengeling van kinders wemelde op dien gladden spiegel. Zij alleen vonden gaven aan dezen droeven jaarstond. De zorg was hun onbekend, en het lijden had hunne onschuld nog geëerbiedigd.

Iedere dag schonk hun nog genoegen, en als de zon rusten ging, zond zij den slaap, die hun de akeligheden van den nacht verborg. Nu dartelden zij blijgezind en lieten vader en moeder zorgen: hunne eenige vrees was, dat de winter heengaan mocht.

Als om aller vreugd te begunstigen, had de wind den gladden vloer van sneeuw schoongevaagd, en van school in eenen loop tot hier gekomen, verschafte hun het ijsveld een gansch. uur jongenszaligheid. Zij hadden niets dan 't geen God hun geschonken had om zich te vermaken: noch ijsstoelen, noch schaatsen; slibberen was hun eenig verzet, ja zelfs vallen, want het deed geen zeer op heden. En allen slierden gezwind over de baan, en herbegonnen als zij ten einde waren: de grootsten vòòr, dan de minderen,

en eindelijk de geheel kleinen, zoo klein, dat zij haast weenden als zij onder de voeten der meesten geraakten, die achter hen de reek weer openden.

Men moest vooruit gelijk op de baan des levens: engen weg, waar iedereen op zijn eigen bestaan denkt, en weinig bekommerd is of andere beenen zijnen broeder dragen.

't Ging er warm toe: kriekrood bloosden de kaken, dapper sloeg de borst, en hier waren noch dikgevoerde mantels, noch pelzen kragen noodig om de koude aftekeeren.

't Sloeg middag. Zulks herinnerde aan de jongens dat zij honger hadden. Zij die veraf woonden, waren op den eersten slag vertrokken, en, na een oogenblik, bleven maar dezen meer, die van aan de speelplaats hun huis konden zien.

- 'Kom alhier,' zei een manneken van rond de acht jaar, dat met zijnen broer en zijn zusterken laatst bij 't ijs was gebleven.

't Had er moeten staan op zien, in de onmogelijkheid eene enkele maal over 't baantje te slibberen: zijn blok was gebroken juist als hij van gansch het ronde jaar best kon te pas komen, en alleen met zijne oogen had het de vreugde mogen deelen, die zijne makkers aan 't genieten waren.

Met weemoed bezag de knaap zijn onbruikbaar schoeisel, tuurde de lucht in, als hoopte hij nog dat hem uit de grauwe wolken eenen blok zou worden toegeworpen, en van alle kanten niets dan onverschilligheid bestatigend, verliet hij met broer en zuster aan de hand, de plaats die hem zooveel genoegen had voorgespiegeld.

Sprakeloos stapte het drietal voort, en angstig zag de jongen zijn huis naderen: die blok rustte op zijn gemoed! Indien zijn uitleg eens niet aanveerd werd? Indien hij voor de 'misdaad' van zijnen blok moest boeten?

Daar stond hun huisje. Niemand was er in of uit gegaan; alleen de voetstappen der terugkeerenden waren in den sneeuw zichtbaar. Er steeg geen rook uit de schouw, en niets leefde in deze eenzame woon, niets bewoog rond haar: zoo zal 't kasteel der schoone slaapster geslapen hebben, gedurende de honderd jaar dat de afgunstige tooverheks er alle leven en beweging verbannen hield.

De jongen bleef aan de deur ten teeken van spijt en berouw.

‘Moeder’ hoorde hij zijn zusterken zeggen ‘Julleken heeft zijnen blok gebroken!’

Hij keek op, verwonderd over moeders stilzwijgen.

Slaan, dat deed ze wel niet, maar de knaap had toch gevreesd dat eene berisping volgen zou. De klomp is een zwaar stuk in den mast der jongens. Zoo had hij moeder nog nooit gezien. Zij legde dooreen droog en groen hout op den dooden heerd, haar gezicht was bleek en hare handen beefden; onophoudelijk stak zij heur haar, dat immer terugviel, onder de muts weder, en met den rug der hand vaagde zij hare oogen rood.

En vader zat daar ook, de ellebogen op de knieën, zijne hazenklak aan, met de uitgespreide hand gansch zijn hoofd ondersteunend.

Wat was hier gebeurd? De jongen voelde zijn hertje snel kloppen, en had hij gedurfd, hij zou gevraagd hebben dat men hem slaan zou. Angstig en bedrukt schouwde hij moeder, dan vader aan. Zijn lippeken krulde zich, begon zenuwachtig te beven, en terwijl gansch zijn wezen tot eenen grijns vertrok, stiet hij uit:

- ‘'k Zal 't niet meer doen!....

Nu volgden tranen, immer beschikbaar aan dezen ouderdom; dat was de regen en nog bleef de donder achter. Waarom bekeef men hem niet? Door zijn geween zag hij vader steeds onbeweeglijk zitten; kleine broêr had tusschen dezes beenen plaats gevat, en van daar staarde hij den weenende aan, met zijne groote zwarte oogen. Men zag het wel, hij zocht niet verward te worden met den plichtige. En vader liet Rik daar staan zonder hem op den knie te nemen en hij deed broers klak niet af, die klak met oorlappen onder den kin vastgemaakt, en moeder wreef meer en meer aan hare oogen. Wat was hier gebeurd?

De knaap weende voort terwijl eene zee van gedachten en veronderstellingen in zijn hoofd spoken kwam. Indien vader eens weer weg moest naar stad.... Het was maar voor te zagen, zei moeder, maar moeder weende elken dag, zoolang vader in de stad zaagde, en 's avonds moesten zij bidden voor hem, en de jongens riepen achter Julleken:

- Hèèè! zijn vader zit in 't kot!

De gebroken blok was vergeten. Indien vader eens

moeder had geslagen, gelijk Mandus die met vader zaagde en altijd zijne Mance sloeg, als hij zat was.... indien vader zat was.... indien een doezeman hier was binnengekomen!

- Zwijgen met al dat gekrijsch, riep de man, en stond in eens op, waardoor de kleine met oorlappen ook begon te tuiten, misschien omdat vader hem gestuikt had bij 't rechtspringen, of hem deed verschrikken door zijnen plotselingen uitval. Moeder ook weende nu volop mede; hare tranen vielen in den heerd zonder vuur; zij weende over hare kinderen, die voor de eerste maal huns levens honger leden!

Er was geen brood in huis!

En hij?

Ha, hij moest daarvoor dertig jaar oud geworden zijn, macht hebben als een os, willen werken, kunnen werken, en den naam hebben de beste zager te zijn uit den omtrek.

Nu stond hij daar en mocht zijne armen kruisen terwijl zijne kinders jankten van nood!

Eensklaps steeg hem al het bloed naar het hoofd dat hij in geheel het lijf had; de vertwijfeling nam bezit van zijne ziel, en een vloek tegen het noodlot deed zijne lippen verkrimpen.

Wat moest hij aanvangen? Mêe weenen of eene moord doen? Stelen hier of daar om den honger voor eenen enkelen dag nog te mogen de deur wijzen, of vragen, smeeken, leenen, iemand in de oogen zien?!

Vragen?! Dat nooit, dat nooit, raasde hij tusschen de tanden, ten antwoord aan den geest van 't kwaad die in zijn verpletterd hert plaats had genomen en hem nu met den geesel des ongeluks tot de misdaad joeg!

Had hij alleen geweest, hij zou zijne deur toegenageld hebben, en met zijnen tweeloop bedreigd zij die hem eten brengen wilden. Geene bete brood, geen dronk water wilde hij aan iemand schuldig zijn, en niets maakte hem bang, zelfs de dood niet, en als men zijn lijk zou gevonden hebben, zou zijn gebroken oog nog tot de toegestroomde buitenlieden hebben gezegd:

‘Ik heb u toch niets gevraagd, hé?

Maar zijne kinderen, maar zijne vrouw!

Zie, als hij daaraan dacht, kraakte het in zijn hert, gelijk het kraakt aan den voet van den eik, die moê geknaagd

en gebeten door de bijl des velders, zijne wortelen uit de aarde rukt waar zulke ondankbare menschen wonen!

Sinds hij deze gevloekte gevangenis binnenstapte, had het ongeluk hem en de zijnen nog niet verlaten.

Ja zagen! Tapijten vlechten moest hij, en gehoorzamen gelijk een peerd de hand, die het ten akker ment.

Acht lange maanden zat hij daar, en benijdde de vogels die in 't vrije den kost zoeken mochten voor 't jonge gezin. Als hij er in trad, waren de zwaluwen nog afwezig, en bij zijne invrijheidstelling, zag hij maar hunne verlaten nesten meer. En twee, driemaal brachten zij een gezin groot, terwijl hij daar zat en tapijten vlechtte; terwijl al de boomen die men in den omtrek vallen deed, gezaagd werden zonder hem; terwijl zijne vrouw en kinderen leefden van den ponk die hun 's winters brood verschaffen moest. En als hij aan 't gevang ontsnapt, 's avonds laat in zijn huis was geslopen, beschaamd omdat men hem had zien loopen voor de gendarmen, vond hij zijne pas herstelde vrouw weenen, met een stervend kind van eenige dagen op den schoot.

Het engeltje had op vader gewacht, want na gezegend en gekust te zijn geweest, evenals hij, de vrijheid verworven hebbend, vloog het vergenoegd henen.

De man had geweend bij deze ledige wieg, en het heenreizen van het schuldelooze wicht, werd op rekening van hetzelfde ongeluk geschoven.

Dat was alles de schuld van die gevangenis, van die gendarmen, van dien haas.... dien haas tusschen zijne lange koolen.

Wat recht had hij ook ze af te knagen? Zij waren voor zijne konijnen. Hoe uitdagend stond hij recht en stak ondanks de lengte der koolen juist nog boven deze met zijnen kop uit. En dan luisterde hij en rook, en zijne lepels stonden hem op het hoofd als een paar zeilen. Daar zat hij met het wetboek voor eenige verschansing; waarom moest hij onder deze brooze hoede tergend den zager uitdagen naar 't geweer te grijpen, dien ouden gezel van zoo vele nachtelijke avonturen? die verroeste vriend, die sedert Brozens huwelijk in den ban werd geslagen?

En zekeren morgen had hij 't niet langer kunnen uithouden. De tergende ooren zaten daar weer aan 't bekoren en, alsof zij de dood tot eene gunst verzochten, waren zij juist

van uit het venster onder schot. En de knal dreunde, en de haas tuimelde neder, maar vooraleer hij opgeraapt was, sprongen twee gendarmen bij den pensenjager binnen, en hij vluchtte zinneloos van verschot, na eene worsteling met de haren mutsen, zonder te denken dat hij toch huis en naam niet medenemen kon. Dat kostte hem acht maanden en zijn eerste grijs hair: veel te duur voor een haas die dan nog door iemand anders werd opgeëten.

Man en vrouw schreven elkander niet gedurende deze pijnlijke scheiding: hij kon niet lezen, en had haar verzocht geene bezoeken te doen. Maar zulks was ook niet noodig om in elkaars gedacht te blijven; het was geene afwezigheid van eenige maanden, die eene zoo echte liefde, eene zoo ware genegenheid verzwakken kon.

Wie legt dat uit: Zij vormden een gelukkig paar Dula, Bakkers, het bedeesd kwezeltje, en Doren de Zager, de stoute vechter, de vermetele pensenjager die, volgens de gemutste profeten van 't dorp, in 't kot sterven moest. En hij vloekte in zijnen tijd en drinken deed hij ook, en moest het blijven doen naar de dorpsvoorspellingen tot dat hij, zooals hooger gemeld is, in de gevangenis stierf, of evenals zijn vader onder eenen boom geplet, den laatsten adem uitblies.

De genegenheid was gekomen langs de schouw van bakker Farazijn. Daar kwam Doren, als 't pas gaf, zijne *smette*(1) aan het houtroet zwarten en op 't laatst gaf het bijkans alle dagen pas. En hoe meer hij zwartte, hoe min hij vocht; vloeken en drinken deed hij al lang niet meer, en zekeren dag had men hem in 't Lof bemerkt. Hij stond daar, van achter, beschaamd dat O.L. Heer hem zien kon, en de kerkbezoekers met een. Hij stond daar, luisterend naar de zoete stem die den paternoster voorlas, heel verwonderd, dat hij zich in de kerk bevond, dom de heiligbeelden bestarend, die in 't mysterie van den valavond wegdoken in aangroeiende onduidelijkheid.

De geloovigen oordeelden zijne zwarte handen, maar God zag zijn gelouterd hert, en ook de voorbidster was hem genadig, omdat zij hem best kende. En toen bakker Farazijn gestorven was, voor alle goed eenen hoop onbe-

(1) Koord met roet doortrokken, die men boven den gevierkanten boom spant, om de uit te zagen planken te merken.

taalde rekeningen en schulden aan zijne Cordula nalatend werd zij Dorens vrouw. Men bekloeg het arme schaap, en schreef deze verbintenis aan den nood toe. De liefde, de eerbied, de goedheid, hadden ze ingegeven, en had de jonge deerne een kasteel bezeten, de slotvoogd, zou zijne boomen zelf hebben gezaagd. Ondanks alle de voorspellingen in tegenovergestelden zin, woonde 't geluk in hun huisken. De zager bleef wel veel van zijne ruwheid behouden, een getemde leeuw blijft toch een leeuw, maar zijne vrouw wist hoe ze hem behandelen moest, en alleenlijk door kwaad van haar te spreken, had men hem nog tot vechten gebracht.

En zoo leefden zij gelukkig voort; Farazijns schulden werden betaald, een kleine spaarpot was aan 't groeien, en als God Doren leven en gezondheid liet, zou het manna niet ontbreken.

En zie, pas een goed jaar was verloopen sedert dat gelukkig vooruitzicht, en nu troonde de wanhoop hier in 't hert van vader en moeder, nu nam de nood bezit van deze plaats, en leden zijne kinders honger!

Waarom was het geen zomer! Waarom was er nu geen werk! Met blooten kop, de punt van zijnen rossen baard tusschen de tanden, ging hij aan de deur staan en zette vuisten tegen de elementen. O, had de winter een mensch geweest, een reus dien hij bekampen mocht, hij zou er tegen gevochten hebben tot dat een van beiden roerloos lag. Nu stond hij daar, onmachtig tegen den nood, onmachtig tegen zijn eigen, onmachtig tegen de booze verzoeking, die in zijn hert onstond!

En woorden van vermaledijding jegens de maatschappij kwamen over zijne lippen. Hij was nu zijn eigen duivel die zich zelf bekoorde!

- Zij moeten 't weten ginder die.... acht maanden voor eenen haas.... acht maanden.... en vroeger lieten ze mij loopen.... 'k heb er duizend uit het bosch gehaald.... Zij eten goed en denken op niemand anders.... Als zij mijn werk afnemen, waarom geven zij de kinders geen eten?

Zijne oogen rolden en schoten vlammen naar de stad, waar dat gerechtshof gelegen was, en die bank waarop hij met geboeide handen werd neergeworpen.

- Dat ze hier komen.... in 't bosch.... alleen, man voor man!...

Hij was weer de Doren van vroeger, de stoute vechter, die niemand ontzag; hij zocht eenen vijand, een slachtoffer; de tranen van vrouw en kinderen hadden hem zinneloos gemaakt.

- Ha! wij zullen 't zien; hebben wij geen brood, wij zullen hazen eten!

Vergetend te bukken, stootte hij zijn verhit voorhoofd tegen de deur, en stormde den zoldertrap op. Hij alleen wist waar zijn geweer en zijne kogels zaten, dat ten minste hadden zij niet gekregen. Dat won hij toch met vluchten en worstelen tegen de openbare macht; hij dook het onder de loovers weg, en ging het naderhand 's nachts uithalen; vervolgens stopte hij het in de hanebalken, en zelfs zijne vrouw wist niet dat deze booze gezel nog onder hun dak verbleef.

O, waarom liet hij het daar tusschen de loovers niet rotten en roesten! Het paste den ouden Doren wel, maar den man van Dula niet meer. 't Had hun dus nog geen kwaad genoeg gedaan? Was hij en de zijnen nog niet genoeg gestraft over dezen roekeloozen vingerdruk? Dat geweer was de onbekeerde vriend, de eerste gelegenheid tot zonde, voor den tot inkeer gekomen makker. Dat geweer was zijn vroeger leven, de bewogen tijd van weleer, immer bereid de boeren van hunne koolbeschadigers te verlossen. Dat geweer, meer nog dan de kloeke arm des zagers, maakte Doren geducht onder de boerenknechten, laf en vreesachtig, als zij met eenen machtigere in betrekking komen.

- ‘In Gods naam, Doren, wat gaat gij doen!’ kreet Dula; en zij sloeg de hand aan den verroesten loop, en poogde 't wapen uit zijne vuist te prangen.

Hij antwoordde zijne vrouw met dezelfde redenen waarmede hij zoo even zich zelf opruisde.

- Als wij geen brood hebben, wij zullen hazen eten!

- Om de liefde Gods, Doren! waar zijn uwe zinnen?!... Doren.... Doren!...

Zij weende niet meer en deed geene moeite om hare lokken te verbergen; hij sleepte haar meê, terwijl zij immer den loop bleef vasthouden.

- ‘Laat los’ zegde hij kalm en beraden, ‘Dula laat los!’

- Doren, Doren, believe het u!... gij zult weer in 't kot geraken....

- 't Is eender, laat los, zeg ik u!

Hij weerde met zijne groote hand, deze van zijne vrouw af. Beiden stonden buiten en voelden de koude niet. Haar hert klopte zoo luid en snel, als wilde het tot den echtgenoot spreken; het werd haar duizelig, en zij gevoelde dat zij bezwijmen zou.

Zij viel tegen den witgekalkten muur, en zag haren man den ongebaanden weg opstappen.

Ach, hoe leed ze nu! Het ongeluk had de baan des kwaads voor Doren opengezet, en doof voor allen goeden raad, doof voor de bede zijner vrouw, trad hij het nieuw ongeluk roekeloos en herteloos te gemoet.

Hij was verdwenen in den mist, en nog stond zij daar, niet durvend in huis treden, alleenlijk wachtende tot hare ontroering gestild was, om hem na te ijlen, om hem knielend op de sneeuw te verzoeken gehoor te geven aan de bede van vrouw en kind. Wankelend deed zij eenige schreden, en hem niet meer ziende, borst zij in tranen los.

- Hij zal een ongeluk doen! hij zal een ongeluk doen! jammerde zij, en keerde terug bij hare kleinen.

Zij weenden en baden te zamen, de moeder en de kinders; haar sneljagend hart voorspelde haar ongeluk en in haren angst vroeg zij aan God, te mogen sterven!

De zager stapte voort, en luisterde gretig naar de inblazingen van den booze. De haat vervulde zijne ziel, en de woede deed hem 't lijden vergeten. Hij daagde gansch de wereld uit, en het scheen hem dat hij maar zoo even uit de gevangenis werd losgelaten. Ha, 't was de honger alleen niet die hem buiten dreef, 't was de wraak, 't was de ‘oude man’ die hij nooit had gedood en nu weer ontwaakte!

Koud was het buiten, maar heet in zijn hoofd en had hij geweten dat het niet uitkomen zou, dat niemand het schot zou hooren, hij zou den haas wellicht ongedeerd tusschen zijne treden laten springen hebben. Hij zocht geen hazenbloed, hij zocht menschenbloed!

Nergens ontwaarde hij eene levende ziel, slechts raven! Ongeluksvogels!

Daar was *de Kievit*, de herberg die meest aan zijne bekeering verloor. Zou hij binnen gaan? Neen, hij stapte

verder, zonder te merken, dat iemand uit '*de Kievit*' hem achterna kwam.

De achterkomende versnelde zijnen stap, en welhaast legde hij zijne hand op des zagers schouder.

- Wat doet gij met dat geweer?

De aangesprokene schrikte, rukte zich om, en stond voor een jong gendarm.

Eensklaps scheen het Doren dat de sneeuw rood werd; het was alsof deze hand zijn schouder brandmerkte, en buiten zich zelven, zinneloos, brulde hij als een wild dier:

- Laat mij los!

De mensch die voor hem stond, was 't gevang, zijn nood, de moordenaar van zijn kind, de honger, deze droeve statiën van 't gerecht, de eenzaamheid, deze boeien, de hel op aarde!

- Laat mij los!.... bracht hij nog uit met eene godslastering; maar de hand knelde hem meer en meer!

- Uw naam!

Ha, zijn naam. Dan mocht hij vruchteloos vluchten, men vond hem toch! En die naam was gekend bij de heeren op die zetels daar!

- Zijn naam?! Neen, liever zijn leven!

De haan kraakte en voòr de dienaar der wet het beletten kon, viel een schot!

Eenige maanden vóór het rivierken door den wintervorst gevangen werd genomen, en aan boeien gelegd, - eene liefhebberij van vorsten, - droeg het zijne wateren traag en loom naar de groote rivier, zijn suzerein. Het vervorderde maar langzaam, als een schoolgaande kind, maakte omwegen en bochten, en keerde menigmaal op zijnen weg terug, bang voor de inpalming die het verder wachtte. 't Leschte den dorst van 't grazend vee, en was de spiegel van millioenen kersouwkens, pissebloemen en maagdelievekens, die de lente aan zijne oevers neer had gestrooid.

Men waschte de schapen, en later hunne wol in zijne golven, en de jongens vonden verfrissching in zijn bed: grootmoedig verdroeg het deze omwenteling zijner baren; maar als men het verder op, den weg afsloot, tot het den

Molenvijver, hoe diep en hoe breed hij ook was, met zijne wateren vervulde, maakte het zich te recht kwaad! Het klom tegen de balken op, die zijn doorgang beletteden, en herkende zich haast niet meer in deze modderachtige beek, die zijnen naam droeg.

En als de sluis eindelijk week voor zijne verbolgenheid, viel het, door gekrenkten hoogmoed aangestuwd, brieschend en schuimend van woede op de trappen van het rad.

Vruchteloos draaide en keerde de molen, wijl de angstdruppelen hem afleekten, vruchteloos piepte en zuchtte zijne as als eene versleten borst, beefde gansch het molenhuis en raakten riemen, steenen, wielen en raderen in angstige beweging; het rivierken stilde niet, zoo lang de overvloed zijner golven hem woede toeliet: het vulde met vermeulende baren zijn leeggeworden bed, beschreef eenen laatsten omweg rond des mulders hoeve, en door den rijkdom van zijnen vijand gebelgd en gestoord, ging het vol wraak en afgunst in de rivier sterven.

Boer Beirlaan zou zich wel gewacht hebben, zich te storen aan de gramschap van rivierkens. Het maalde zijn koren, en zeefde zijne bloem, en daarbij waren de betrekkingen bepaald. En van al 't geen sommige lieden over beekjes te vertellen weten, kende hij 't eerste woord niet. Hij was trouwens geen dichter, boer Beirlaan, niets was hij min dan dat. In zijne stallen stond eene reek melkkoeien, en een stier, met den ring in zijnen neus; en als ge des winters in de stallen gingt, was het er warm en rook het veel beter, dan in de kleerkamers der zangeressen.

Het was zoo een deugdzame reuk. En zwaluwen woonden er daar 's zomers, zwaluwen! En peerden had hij, de schoonste stukken van inlandsch ras, van die blokken die ze van Berlijn komen koopen, de Duitsche Joden, aan 2500 fr.

Dat was zijne liefhebberij de peerden, de peerden en de verkens; en kiekens bij de macht, en eenden, en twee groote pauwen die gedurig ‘Leo! Leo!’ riepen, als 't weer op regenen stond.

Uit zijnen koelen roomkelder bracht hij schatten boter boven, en, gingen zijne peerden naar Berlijn, zijn vlas ging naar Manchester.

Hij had de Leie aan de deur, en de rooterij was verre en bij gekend, bijzonderlijk onder de Walen, die hem jaarlijks op hunne dom geladen wagens, met honderd ossenbespannen, hunnen vlasoogst toevertrouwden.

En zijn molen dan? Zijne bloempelderij?! Zelfs een dichter zou den tijd niet vinden samenspraken met rivierkens te houden, als hij tegelijk de bezigheden van Boer Beirlaan op zijn dagorde kreeg.

De man torschte den last, maar boog toch eenigszins onder de taak. Hij droogde zijn zweet af dat het Toria, zijne vrouw niet merkte, opdat de verloren zoon niet meer te berde kwam, en zuchtte in eenzaamheid, even als zij, over zijn verlies.

Zij hadden maar dat kind meer. Hunne dochter, een jaar geleden, was als *novice* gestorven in 't klooster van 't dorp, waar de peter van Remy, haar broeder, pastoor was.

't Was een kloeke kerel die Remy. Op veertien jaar was hij al mansgrootte en een paar jaar later, droeg hij koornzakken. Hij werkte als een os, gedurende de verlofdagen; kende den handel en de bewerking van 't vlas, en gaf dikwijls nuttige wenken aan vader, over 't koopen of verkoopen van peerden.

Als hij een jaar Latijn leerde, bad hij zijne ouders te mogen te huis blijven, en de Beirlaans, aan wie hij nooit iets geweigerd had, lieten hem zijnen wensch toe.

Dan werd hij, op zestien jaar het beeld van den waren boerenzoon, zonder eenigszins in zijne gebreken te deelen. Goed van herte was hij en van inborst; van wien zou hij ook kwaad geleerd hebben?

't Had veel gekost aan zijne ouders, bijzonderlijk aan zijne moeder, dat hij 't Latijn verliet. 't Scheen haar zoo aanneemlijk, dat hij, evenals zijn peter, pastoor werd; want even deugdzaam en braaf, even zijne ouders minnend en eerbiedigend, was haar broêr over veertig jaar.

Zoo groeide Remy tot zijn zeventien jaar op, in braafheid en deugd, niet dat hij dan min braaf werd, maar hij groeide niet meer; en zoo was 't best ook, want, hoewel boer Beirlaan van middelmatige lengte was, kon zijn zoon, als hij langs hem stapte, de grijze haren zien die op vaders hoofd groeiden. Hij bezocht geene herbergen, en als hij naar schietingen ging, was hij voor den avond t'huis.

Daar trok hij zijnen boog van acht-en-twintig kilos tot aan den hoorn, en mikte zoo juist, dat menige oppergaai zwingelend en draaiend van de pers tuimelde.

Buiten deze zeldzame uitstappen, naar de prijsschietingen in de naburige gemeenten, ging hij zelden buiten het dorp, en zoo zedig en bloode was hij, dat men hem nog altoos Beirlaens student hiet, onder de dorpsjongens.

Ouders en zusters waren zijne eenige makkers. De maagd was van de kostschool teruggekeerd waar zij veel meer dan hij, kennissen en wetenschappen had verworven. Hoewel maar twee jaar jonger dan zij, was de broêr haar in alles onderdanig. Zij volledigde zooveel als het in hare macht was, zijne eenigszins verwaarloosde geleerdheid: de toekomstige schoolvrouw zat er reeds in. Remy was er haar dankbaar voor, want nu bekloeg hij zich zoo weinig te weten, en schaamde zich maar een boer te zijn. Hij werd er des te schuchter om, benauwd van de stad, waar al 't geen hijzag zoo weinig met zijnen eenvoud, zijnen kinderlijken aard overeenstemde.

O, hij had willen geleerd zijn, hij had willen kunnen zingen, piano spelen, Fransch spreken, gelijk zijne zuster, of beter nog... gelijk Gertrude van den notaris, die schoone bloem, die de jongen in zijn hart kweekte sedert..., hij wist het niet.... sedert altijd docht hem, en die hij zoo onweerdig meende te zijn, dat hij 't gedacht aan haar zorgvuldig verdoken hield als eenen gestolen schat.

Als hij twintig jaar was, trad zijne zuster in 't klooster, en hij bleef alleen met zijne verborgene liefde! Dan beminde hij gelijk den schoolknaap, ondanks den baard waarmede hij loten ging: hij was gelukkig de dienstbode des notaris te ontmoeten, stond een kwartier te staren op eene plakkaart waar de naam Lauwerys vermeld stond, en als iemand den naam van Gertrude uitsprak, klopte zijn hert sneller, gelijk de snaar van het klavier medezingt als haar toon wordt aangeslagen.

De tijd bracht hem hoop. Misschien had hij wel een oog geslagen op den rijkdom die hem omringde, en dien hij onverdeeld erven zou; op deze schuren, die den voorraad bevatteden, van eene belegerde stad; op die rijkbeladen velden, geel, groen, goud, blauw, purperkleurig: wederspiegeling van Gods rijkgeverfden hemel, als de zonne,

den dag beginnende of hem eindigend, de heerlijkste tinten aan de wolken geeft.

En zijn hart dan, de plaats waar de troon zou staan van de koningin zijner keuze, zoo vol liefde en genegenheid; dat zijne schuchterheid zou verliezen, als het mocht stout zijn voor haar; dat gansch de wereld zou beminnen welk het nu vreesde; als de glans van haar oog zijne schreden had verlicht, en hare hand hem steun en geleider was geworden.

Als het toeval wilde, dat hij haar te ontmoeten kwam, dorst hij 't meisje reeds in de oogen zien; niets had meer geholpen om hem te troosten over het verlies eener geliefde zuster, dan de traan die zij de gedachtenis harer vriendin had gewijd in zijne tegenwoordigheid. Hij had hem gevolgd met de oogen, ontroerd en geschokt, niet wetend of het 't geluk of 't ongeluk was dat hem op dezen stond weenen deed.

De vriendschap won veld en als Gertrude's vader het kruis van eer verworven had, was Remy onder de genoodigden.

Och! hoe was hij daar uit zijne plaats! Wat kreeg zijn hert ruwe schokken, aan deze lange tafel, waar hij hoogstens tien menschen van kennis zag!

Gertrude zat verre van hem, zoo verre als het mogelijk was; het scheen er om gedaan! Zij echter lachte er niettemin hartelijk om, en toonde onophoudelijk hare schoone witte tanden.

Waar was nu die traan voor eenige weken, zoo zusterlijk en vertrouwelijk gestort over 't zelfde ongeluk? En Fransch, Fransch, 't was al Fransch dat de klok sloeg! Men had geheel de stad uitgenoodigd om het kleine dorp te beschamen, en de notaris spreidde te dezer gelegenheid eene pracht ten toon, die de gevraagde buitenlieden schuchter deed heensluipen, als de pastoor huiswaarts ging.

Remy bleef en leed dezen avond veel meer dan in 't overige zijns levens. De wijn maakte de hoofden warm, hij dorst zijn glas niet aanraken, en voelde zijne schaamte wijken voor zijn verdriet; men danste, hij kon niet dansen, maar zag Gertrude, als een pluim zoo licht, in de armen zweven van eenen steedschen jonker, en zijn bloed wierd koud!

Men zong, hij kon niet zingen, maar 't meisje verhief hare stem, en keek haren begeleider, haren danser van zoo even, zoo lief in de oogen, als zij het slot van hare Fransche *romance* herhaalde, immer met meer en meer aandoenlijkheid!

Och, boos was Gertrude niet! Had de zangster geweten hoe zij hem deed lijden, zij zou haar lied gestaakt hebben, niet uit liefde, maar uit medelijden, uit menschelijkheid!

En als het laat in den nacht geworden was, bleef zij nog de vroolijkste, de lustigste van allen. Ieder gunde zij een goed woord, slechts voor hem had zij niets over; hij stond ook in den donkersten hoek, bewust van zijne onweerdigheid. Neen, verder nog. Meer en meer verschuwd, zich van langs om minder op zijne plaats gevoelende, had hij ongemerkt de beste kamer verlaten, was tot in de keuken gesukkeld, en daar, nog het huis getuige zijner marteling niet kunnende vaarwel zeggen, was hij de dienstboden behulpzaam (hij moest zich toch eene houding geven) in 't bedienen der gasten.

En als Constantijn de koffie had binnengedragen en bij 't weerkomen zijne meening te kennen gaf, dat hier haast een huwelijksfeest mocht gevierd worden, had hij genoeg gehoord, en trok, gebroken en ontzenuwd, naar huis.

Hij had nog wel eenige woorden tot knechts en meiden willen richten, maar hij gevoelde dat de keel belemmerd was, en zocht stil de deur.

Zij was in 't slot. Anna, de meid, kwam openen.

- Wij 'n zijn voor al dat beslag niet, hé jongen!' zegde ze, terwijl zij den sleutel omdraaide.

Spreken kon hij niet meer, maar hij neep haar in de hand, 't geen de dochter denken deed dat hij wou drinkgeld geven.

Hij heeft een glas te veel gepakt, peisde ze in haar eigen.

Neen, maar hij weende, de toevallende deur verdoofde eenen snik.

De hand voor de oogen, opdat de donkere nacht zijn lijden niet zien zou, bleef hij eenen stond tegen den muur leunen.

'Ik ruil geen heeten zonneschijn
Voor dansgewoel en feesten,
De stad waar lieve menschen zijn
Voor 't veld met lieve beesten!'

Men juichte den declamator toe, en te midden het klappen der handen, onderscheidde hij de goedkeurende lach van de godin zijner droomen; zij klapte langst. Haar spot viel op zijn gemoed, en verdreef voor zijn gansch leven alle hoop, alle vreugd, uit de diepste hoeken van zijn zwaargewond hart.

Hij stond alleen op den eenzamen weg des levens, en kloeg zijn verdriet aan de afgestorvene zuster, in slaap gevallen engel, onbewust van 's levens boosheid, lijden en wee! Hij gevoelde geenen haat in zijnen boezem koken, noch balde de vuist tegen den gelukkigen bezitter van zijne beminde. Neen! zonder te zien hoeveel millioenen sterren dezen avond zijn ongeluk bespeurden, trad hij tot zijn leger toe, en bleef slapeloos de uren tellen, die dezen droeven nacht nog te beleven had.

Hij zou heengaan, verre van hier, hoe wijder hoe beter, zijn ongeluk verduiken en zijne schaamte op haar te hebben durven denken; hij een boer, het veld en de lieven beesten voorbeschikt; maar nooit zou iemand weten wat hij geleden had, wat hij had durven hopen!

Hem kwam een stond het gedacht op zijn vaderland te verlaten, te zwoegen in den vreemde voor een stuk droog brood. Hij werd droomerig, verstoord, en vluchtte alle gemeenschap met de menschen. Zijne ouders poogden vruchteloos de oorzaak van zijne smert te raden, hij bleef hun onderdanig, vriendelijk, en zegde aan moeder dat er niets was als zij hem, met tranen in de oogen, zijne hand in hare handen, alleen met hem, verzocht, bad, smeekte, de wond van zijn hart bloot te leggen en haar deelachtig te maken in zijn verdriet.

Hij vermagerde zichtbaar; men smeekte hem eenen doktor te raadplegen; hij was nu aan de jaren waarop zijne zuster gestorven was, en met wanhoop klampten vader en moeder zich aan hun eenigste goed, en vroegen aan God in zijne plaats te mogen heen gaan. Hij trok de schouders op. De wortel zijner kwaal lag buiten het bereik van alle artsenijen. Zijn peter getroostte zich de reis en verzon onder weg de listigste middels om hem tot mededeeling te bewegen: zijne pogingen lukten evenmin.

(Wordt voortgezet.)

R. VERMANDERE.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Ter bevordering der nationale kunst, heeft de Regeering der stad Antwerpen, bij besluit van 9 Februari 1891, eenen drijjaarlijkschen Wedstrijd van Tooneelletterkunde uitgeschreven.

De Stedelijke Tooneelraad van Antwerpens Nederlandschen Schouwburg is gelast deze beslissing uit te voeren, en bij dezen wordt de eerste dier wedstrijden geopend.

Derhalve hebben wij de eer al de schrijvers van Zuid- en Noord-Nederland uit te noodigen, om aan den prijskamp deel te nemen. Zij mogen mededingen met nieuwe oorspronkelijke drama's, comedies en blijspelen van allen aard, in gebonden of ongebonden stijl, en van één tot vijf bedrijven.

De uitgeloofde prijzen zijn verdeeld als volgt:

Voor het beste drama fr. 600
Voor de beste comedie fr. 500
Voor het beste blijspel fr. 300

De mededingende werken mogen niet reeds vertoond, gedrukt of anderszins bekend gemaakt zjjn. Zij moeten, leesbaar geschreven, vòòr 1 Juli 1891, vrachtvrij worden besteld in het secretariaat der stad Antwerpen.

Op straf van uitsluiting mogen de schrijvers zich hoegeaaamd niet laten kennen. Hunne ingezonden handschriften moeten eene kenspreuk dragen, welke herhaald is op een bijgevoegd gesloten briefje, de namen en het adres des schrijvers bevattende.

De Tooneelraad benoemt de jury, welke zal uitspraak doen vóòr 1 October 1891.

De bekroonde werken blijven het eigendom der schrijvers; doch het recht der eerste opvoering wordt den Nederlandschen Schouwburg van Antwerpen voorbehouden.

De niet bekroonde handschriften mogen na de beoordeeling worden teruggeëischt. De niet afgehaalde worden na 1 Januari 1892 vernietigd.

Aldus gedaan en goedgekeurd in zitting van den stedelijken Tooneelraad, den 23 Februari 1891.

De Voorzitter, *Jan Van Rijswijk.* De Secretaris, *F. Jos. Van den Branden.* De Leden, *N. Cupérus*, *J. Florus*, *F. Gittens*, *J. Groesser*, *F. Kockx*, *Max Rooses*, *Kram. Rosseels*, *Max. Suremont.*

- In het Amsterdamsche kunstblad *De Portefeuille* wordt de aanstaande verdwijning van ‘het voornaamste Vlaamsche-liberale maandschrift *Nederlandsch Museum*’ aangekondigd.

Wij weten, dat dit bericht volkomen onnauwkeurig is.

- De heer W.H.D. Suringar heeft eene uitgave bezorgd van *Die bouc van seden*, een middelnederlandsch zedekundig gedicht, dat in vroegere jaren reeds door den Duitschen geleerde Kausler werd uitgegeven.

- Eveneens heeft de heer E.T. Kuiper eene nieuwe uitgave be-

zorgd van den middeleeuwschen ridderroman *Karel en de Elegast.*

- Van Prof. M. de Vries' groot *Woordenboek der Nederlandsche taal* is eene nieuwe aflevering verschenen, bewerkt door de heeren Dr A. Beets en Dr J.W. Muller. Zij gaat van *Gloed* tot *Godsvertrouwen* en handelt vooral over *God* en al zijne taalkundige afstammelingen.

- In het Noord-Nederlandsch tijdschrift *Eigen Haard* verschijnt tegenwoordig eene uitgebreide novelle van Mej. Virginie Loveling, getiteld *Idonia*; en in *De Tijdspiegel* eene novelle van onzen medewerker Gustaaf Segers.

Toonkunde.

- GROOTE PRIJSKAMP VAN TOONZETTING VAN 1891. - De Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs brengt ter kennis der belanghebbenden dat een dubbele prijskamp wordt geopend voor een gedicht in Nederlandsche taal en een gedicht in Fransche taal, om op muziek gebracht te worden voor den prijs van toonzetting van 1891 (prijskamp van Rome).

Een prijs van 300 franken, of een gouden medalie van dezelfde waarde, zal aan de schrijvers der bekroonde gedichten toegewezen worden.

De gedichten zullen niet meer dan drie muziekstukken van verschillend karakter, onderbroken door zangverhalen. behelzen, niet meer dan twee honderd verzen bedragen, en behooren tot het lyrische of tot het dramatische vak. Het is onnoodig dat zij geschikt wezen voor de tooneelopvoering. De schrijvers mogen, naar believen, eene alleenspraak maken of verscheidene personnages doen optreden.

De Belgische schrijvers die aan den prijskamp willen deelnemen, moeten voorden 1 April 1891, hun werk zenden naar het sekretariaat der Koninklijke Belgische Akademie van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten (Brussel). De handschriften mogen geen enkele aanduiding dragen, die den schrijver kan doen kennen. Zij zullen vergezeld gaan van een gesloten briefje, bevattende den naam en de woonplaats van den schrijver. Het is verboden, op pene van verbeuring van den prijs, een valschen naam te gebruiken.

- De tweede uitgave van Julius De Geyter en Peter Benoit's kinderkantate *De Wereld in*, is bij den uitgever Vuylsteke te Gent verschenen. Een nieuw bewijs van den onbekenden bijval, die aan dit meesterstuk van onzen Vlaamschen maëstro ten deel viel.

- *Muziek te Antwerpen.* - Peter Benoit heeft een gansch plan van hervorming onzer muzikale instellingen ontwikkeld. Dat voorstel is zoo grootsch, dat het aan de toonkunst te Antwerpen eene nieuwe vlucht zou doen nemen. Wanneer men denkt, dat de maëstro reeds zooveel schoons heeft gewrocht, dat hij gedurig bezig is met de behartiging onzer muziekale aangelegenheden; wanneer men in acht neemt, welken naam hij zich én door zijn talent én door zijne stoute droomen reeds heeft verworven en men dan ziet, hoe weinig dat alles in België wordt geschat, bloost men weldra nog tot de Belgische natie te behooren.

Ziehier nu wat door Peter Benoit werd vooruitgezet: te Antwerpen bestaan nevens elkander, de koninklijke Fransche schouwburg, de koninklijke maatschappij van Harmonie en de Vlaamsche muziek-

school. Het ware wenschelijk het orkest van den schouwburg met de krachten der harmonie en der Vlaamsche muziekschool te vereenigen, ten einde de elementen niet langer werkzaam wezen als verbrokkelde krachten maar saam trachten iets grootsch voort te brengen. Zij zouden saam vormen, wat Peter Benoit, op schilderachtige wijze noemt, den 'officiëlen driehoek.' Want de stad Antwerpen, die rijk is, zou het op zich moeten nemen, dergelijke inrichting te ondersteunen met eene toelage, die naar de schatting van den meester, niet hooger dan vijf en twintig duizend franken zou beloopen. De drie korpsen zouden zich dan van hunnen kant tot het volgende verbinden:

1° De muziekschool, waarvan Benoit bestuurder is, zou het op zich nemen, jaarlijks vier groote concerten in te richten op louter Vlaamschen voet.
2° Het Nederlandsch tooneel zou eene reeks vertooning geven van vooral Nederlandsche, dan ook Dietsche of Slavische scheppingen.
3° De muziekale pereltjes sedert de 15e eeuw voortgebracht zouden daarenboven worden uitgevoerd.

De Fransche lyrische schouwburg zou de concerten, uit werken van de Fransche school en van de vreemde scholen, in gang steken, zich daarvoor verstaande met de andere afdeelingen.

De Antwerpsche maatschappijen, die een zeker aanzien genieten, zouden zich met het groot orkest verbinden voor groote opvoeringen in kerken, in groote lokalen enz.

Mocht dit plan opgang maken, het zou stellig aan de kunst zeer voordeelig zijn; vooral de Nederlandsche muziekkunst zou er veel bij winnen, terwijl aan elke afdeeling de vrijheid zou bewaard blijven, het initiatief te nemen feesten en concerten, volgens hare eigene strekking en hare eigene opvattingen, in te richten.

Beeldende kunsten.

- Eene aanzienlijke menigte verdrong zich op 23 Februari in het hotel Drouot te Parijs, waar de verkooping plaats had der schilderijen van wijlen den bankier Noel. Verscheidene doeken brachten zeer hooge sommen op.

De 'Mare gezicht genomen te Fontainebleau' door Theodoor Rousseau, welke gevraagd werd voor 60,000 frank klom spoedig, tot 82,000 frank en werd toegewezen midden het handgeklap der aanwezigen aan den heer Guyotin.

Een tafereel van Coret 'de vijver van Ville-d'Avray' werd 30,000 frank betaald door denzelfden persoon, die deze twee werken kocht voor eenen rijken verzamelaar van Reims.

Onder de andere koopen, moet nog gemeld worden: 'De eerste rozen,' door Chapelin, voor 3250 fr.; 'De Ontscheping,' door Constable, 15.600 fr.; 'Kristus op het Kruis,' door Eugeen Delacroix, 18,250 fr.; 'Landschap,' door Diaz, 13,200 fr.; 'Nimf en Liefde,' door denzelfde, 11,000 fr.; 'De Rivier,' 13,600 fr.; 'De Magdalena,' eene prachtige schilderij, door Hennen, 16,500 fr.; 'Het Woud,' door Troyon, 11,200 fr.; 'De Bosphore,' door Ziem, 15,600 fr.

Vier waterverfschilderingen door Barye hebben 4500 fr. opgebracht. 'Tijger een Serpent ontdekkende,' 6100 fr.; 'Tijger,' 4800 fr. en de 'Olifanten,' 6100 fr.

- *Meissonnier en de Vlaamsche School.* - De Fransche gazetten staan vol levensbijzonderheden over den beroemden kunstschilder Meissonnier, die schilderijtjes verkocht van 12 vierkante centimeters voor 180,000 frank.

't Is ook aan Meissonnier dat de Dendermondenaar Frans Courtens zijnen grooten bijval op de wereldtentoonstelling van Parijs te danken heeft. Wanneer Meissonnier met de jury voor de prachtige schilderij *de Gouden Regen* van Courtens kwam, riep hij tot zijne collega's: ‘Ziedaar het meesterstuk van den salon;’ en Courtens werd ridder van het Eerelegioen benoemd en ontving de groote eeremedalie.

Toen Courtens aan Meissonnier werd voorgesteld zegde hem de schilder: ‘Gij behoort tot de beroemde Vlaamsche school; Vlamingen alleen kunnen zoo iets schilderen; dat zit in het bloed.’

Sterfgevallen.

- De Komponist Johannes Verhulst, is te 's Hage den 17 Januari overleden, in den ouderdom van 75 jaar.

Wie eenigszins op de hoogte is van het muzikale leven in Noord-Nederland gedurende de jaren 1840 tot ongeveer 1880, kan weten welk een grooten invloed deze geniale kunstenaar op de ontwikkeling der nederlandsche toonkunst heeft uitgeoefend, niet alleen door een aantal voortreffelijke werken, zoowel vocaal als instrumentaal - wij herinneren hier slechts aan zijne schoone Symfonie, zijne ouverturen, psalmen, kerkmuziek en een groote menigte Nederlandsche liederen - alsook door zijnen invloed op de vorming van meer dan een Nederlandschen componist, maar vooral door zijne bezielende, echt-artistieke leiding van een aantal heerlijke muziek-uitvoeringen te Amsterdam en te 's Gravenhage, in de maatschappij van Toonkunst, Caecilla, Diligentia, enz.

- Den 3 Ferbuari is te Brussel overleden de wereldberoemde zanger Emiel Blauwaert.

Emiel Blauwaert werd geboren te Lokeren den 13 juni 1845.

Blauwaert ging door voor een der voornaamste, wellicht de voornaamste baryton van Europa. Hij maakte deel van de regelmatige operatroep van Bayreuth, waar hij, evenals de Anwerpsche forttenor, Ernest Van Dyck, eenen overgrooten bijval behaalde in de opera's van Wagner.

Het is aan Blauwaert dat wij de verspreiding van menig Vlaamsche lied in den vreemde te danken hebben. Wie heeft den heugelijken tijd vergeten, toen onze Vlaamsche zanger de Vlaamsche liederen van Benoit, Waelput, Huberti, Blockx, Van den Eede, Antheunis en andere aan het keizerlijk Hof van Weenen voordroeg en zelfs aan het Hof van Petersburg deed weerklinken?

- Men meldt uit Oostende de schielijke dood, ten gevolge eener aderbreuk, van den heer Jules Deswert, bestuurder der muziekschool aldaar, violoncellist solo van den keizer van Duitschland en professor aan het conservatorium van Gent.

Hij was een der beste leerlingen van Frans Servais. Hij was niet alleen een uitstekend violoncellist, maar maakte ook naam als componist. Verscheidene operas van hem zijn in Duitschland veel gespeeld geworden, als de *Albigenzen* en *Harrenstein.*

[Nummer 4]

Man van den Bakker.
Zie vorige aflevering bladzijde 107.

IX.

Lang was de toestand van Susanna Verheyen zeer bedenkelijk; slechts drie maanden na den laffen aanval waarvan zij het slachtoffer was geweest, kon de dokter verzekeren, dat zij aan den dood was ontsnapt. Verscheidene malen was zij door den commandant en door den onderzoeksrechter ondervraagd, doch zij kon geene opheldering geven, welke het gerecht op het spoor der misdadigers mocht brengen. Wanneer zij gansch hersteld was, kon zij zelfs geen volledig verslag over het gebeurde mededeelen; men herinnere zich, dat zij reeds bij het begin der mishandelingen het bewustzijn had verloren.

De gendarmen waren echter overtuigd, dat zij zonder veel moeite de plichtigen zouden kunnen vastgrijpen. Bergssens beroemde er zich op, de schuldigen aan het gerecht te zullen overleveren.

Deze verkeerde met Mie, de dochter uit ‘Het Krabbershoek’ Dit klein herbergsken, zeer schilderachtig aldus genoemd, omdat er schier alle dagen duchtig gevochten werd, was de geliefkoosde vergaderplaats van het schuim der bevolking van gansch de streek. Het bevond zich aan den heizoom, ver van alle andere woningen verwijderd, zoodat de stroopers, smokkelaars en houtdieven er vrij spel hadden. Bergssens was de erkende vrijer van Mie, aldus werd het herbergsken weinig door de gendarmerie verontrust. Van haren kant hield Mie de vertegenwoordigers der wet volkomen op de hoogte van hetgeen te harent omging. Aldus was men erin gelukt menigen belangrijken diefstal te ontdekken, zonder dat ooit het minste vermoeden tegen de bewoners van het ‘Krabbershoek’ waren opgerezen.

Over de mishandelingen van het Lieve Vrouwenmeisken werd in het herbergsken veel gepraat. Daelemans was de vriend der gewone klanten niet. Vooreerst hadden

dezen zich meer dan eens te zijnent aangeboden, wanneer ze bij drank waren, doch grootvader had hun telkens den toegang tot zijn huis ontzegd. Daarbij hadden twee hunner verscheidene karren mutsaard uit zijne bosschen gestolen; door de verklikking van Mie lekte de zaak uit; de plichtigen werden voor eene maand gevangenisstraf veroordeeld.

Niet weinig waren zij aldus op den ouden Napoleonist gebeten, en verklaarden gladweg, dat de mishandelingen, op zijne kleindochter gepleegd, wel besteed waren. Susanne was op verre na niet genezen, of velen pochten, dat zij, en geene anderen, de handdadigen waren. Dit zoude den oude leeren hen met de gevangenis van Turnhout te doen kennis maken.

Op eenen avond sprak men over de zaak. Zonder na te laten de grofste onkieschheden te doen uitschijnen, werd de mishandeling verteld, elkeen beroemde er zich op er het voornaamste deel aan te hebben genomen, en zwoer bij hoog en laag, dat men zich aldus op elkeen zou wreken, die hen aan het gerecht zou overleveren. Men kan wel denken, dat Mie zich haastte deze samenspraak van naaldje tot draadje aan Bergssens over te brengen. De gendarm gaf er bericht van aan zijnen commandant; deze meende stellig op het spoor der ware plichtigen te zijn. Van den eenen kant was het niet mogelijk het minste spoor te vinden, hetwelk de vertegenwoordigers der wet tot het opzoeken der misdadigers kon behulpzaam wezen, ten anderen kenden de gendarmen de klanten van ‘Het Krabbershoek’ in gansch den omtrek alleen tot het plegen dezer afschuwelijke baldadigheden in staat. Daarbij was de reden gansch gevonden. Daelemans had Strybos en Wringers doen veroordeelen; zij hadden zich op Susanne gewroken. Kon de gendarmerie aarzelen? Zij bood zich dan ten huize aan van hen, die zich zoo dom verklapt hadden.

Strybos verklaarde, evenals Wringers, dat zij op meer dan eene plaats konden gezegd hebben, dat zij de handen tot het plegen dier misdaad hadden geleend; dit was enkel ijdel gezwets. Het bewijs hunner onschuld was spoedig geleverd. De gansche maand Mei hadden zij in de gevangenis doorgebracht; de commandant was dit ver-

geten: een vluchtig doorzien van het dossier der kerels bewees, dat zij waarheid spraken.

Eene week later had in ‘Het Krabbershoek’ een hevige twist plaats. Willem Coenen, een leeglooper van Vierseghem, die het stroopen niet kon laten, was voor zijn binnentreden, reeds met Krauwels en De Wolf handgemeen geweest. In de hut ging het schelden en vloeken er toe, dat het minst kiesche oor er dol van zou geworden zijn. Mie bekreunde zich daar niet het minst om; zij wist, dat, in dergelijke gevallen, zij meest jenever schonk.

De twist gold eenen haas. Coenen beweerde hem te hebben geschoten, Krauwels eischte den langoor voor zich, en De Wolf ondersteunde het zeggen van dezen laatste. De Wolf vooral was woedend, hij sprak van niets minder dan van Coenen, bij nacht of ontijd, eene blauwe boon door het hoofd te jagen. Coenen sprong op, zwaaide zijnen tweeloop in de hoogte, en riep als razend: Kom buiten als ge durft, wij zullen zien wie eerst op de hei zal liggen!’

- ‘Laat af, De Wolf,’ grijnsde Krauwels, ‘terwijl een akelige trek door zijne katoogen speelde;’ Coenen is te laf, om met open gezicht, eens anders geweer aan te blikken. Hij zou u achter bosch of kant omver schieten. ‘Zijt gij dan vergeten,’ bulderde hij Coenen toe, ‘dat gij voor twee maanden met zessen waart, om een zwak kind, een weerloos meisken te mishandelen! Gij zijt vergeten, dat, als De Ruyter zich vertoonde, gij allen de hielen liet zien, en dat, als hij u met de punt van zijnen sabel raakte, gij liept, alsof de duivel u nabij was!’

- ‘De haas is voor Krauwels,’ sprak Coenen bevend... ik ga naar huis.’

Hij verliet het herbergsken, evenals de twee andere gasten.

‘Ik geloof, dat Coenen hem geraakt had,’ zegde De Wolf.

‘Zie dat er niets uitlekt van de woorden, die ik hem heb toegeslingerd,’ sprak Krauwels, gansch bedaard. Ik was woedend, dat beken ik, doch vergeet niet, dat Daelemans en de gendarmen onze bitterste vijanden zijn.’

Mie uit ‘Het Krabbershoek’ had veel getapt en naar gewoonte goed meegedronken; zij had aldus van den twist weinig gehoord. Zelfs had zij er geene acht op

geslagen; zij was overtuigd, dat Krauwels de aantijging slechts had verzonnen; daarbij had zij opgemerkt, dat Bergssens, na de mislukte aanklacht tegen Strybos en Wringers, niet eens naar haar wilde luisteren, wanneer zij hem stellige mededeelingen aangaande eenen veediefstal meende te doen.

Willem Coenen, daarentegen, was door den uitval van Krauwels zeer getroffen. Hoewel hij, evenals zijne medeplichtigen, gezworen had de zaak geheim te houden, bemerkte hij, dat men zich had verklapt. Hij, een der weinigen van Zandeghem, verdacht overigens Mie van verklikking; hij vreesde dus, dat haar vrijer spoedig van alles mocht onderricht wezen, en was niet weinig beducht, dat De Ruyter hem zou erkennen, hoewel hij nooit betrekkingen met dezen had gehad.

Spoedig had hij dus met eenen welstellenden, algemeen geachten landbouwer de noodige voorzorgen genomen. Peer Baltussen zou verklaren, dat Willem Coenen den eersten avond van Meizondag te zijnent had doorgebracht; slechts te twaalf uren had hij de hoeve verlaten. Eene halve uur later had De Ruyter, die waarschijnlijk dronken, was, hem, zonder schijn van reden, eenen fellen sabelhouw toegebracht. De wonde was gevaarlijk. Lang had hij gezwegen; nu hij echter inwendige pijnen gewaar werd, en vernomen had, dat vader De Ruyter aan den veldwachter eene belooning had beloofd, indien hij hem stroopend op zijne akkers betrapte, besloot hij de zaak aan de militaire overheid bekend te maken. Hij was bekend met Man van den Bakker te Brussel - dikwijls zond hij dezen wild op - en verzocht hem zijnen invloed aan te wenden, om De Ruyter voorbeeldig te doen straffen.

Man was niet weinig in zijnen schik zijnen medevrijer in het ongeluk te kunnen storten. De colonel van het zeventiende linieregiment, die gaarne fijne wijnen dronk, doch traag was in het betalen, stond bij onzen vriend voor eene aanzienlijke som in het krijt. De krijgsoverste had hem dikwijls gezegd, dat al wat hij hem vroeg, zou toegestaan worden - zoo het den soldatendienst betrof; - Man begaf zich aldus met gezwollen krop naar dezes woning.

De oppasser, die het ambt van portier waarnam, bracht den wijnkoopman bij Madame. Sinds lang had deze aan al

hare bedienden het uitdrukkelijk bevel gegeven, wanneer zich personen in burgerkleeding aanmeldden, deze bij haar te brengen. In de hoofdstad was het geen nieuws, dat niet alleen bij den wijnhandelaar en den slachter, doch bij haast al de leveranciers, de colonel van het zeventiende schulden had. Geregeld gaf echter de regimentscommandant aan zijne wederhelft zijn maandgeld af; daarbij had zij zelve een niet onaanzienlijk fortuin. Doch, zij was verzot op schoone kleederen, en kon niet dulden, dat de dochters van den colonel van het derde regiment grenadiers of de kinderen van zijnen collega van het elfde rijdende artillerie kostelijker gekleed waren dan de hare. Haar echtgenoot, een edelman, hield er ook aan, dat zijne vrouw en kinderen rijk uitgedoscht in kerk en theater verschenen; doch Florence kon nooit rechtzinnig wezen jegens haren man. Gedurig loog zij de helft, waar het den prijs der meubels en kleederen betrof; en de colonel hield niet op haar om haren wijzen overleg te prijzen. Overigens bemoeide hij zich weinig met de huiselijke zaken; indien hij des middags een paar flesschen wijn vóór zich had, in den voormiddag een kruikje Schiedam vond, en na het noenmaal een uurtje ongestoord kon slapen, achtte hij zich de gelukkigste officier van gansch het garnizoen.

Madame oefende dus een onbeperkt gezag uit op den colonel.

‘Ah, Mijnheer,’ zegde ze, als ze Dyckmans zag, ‘komt ge om uwe rekening, dan zal ik u aanstonds voldoen.’

Man, die de dame kende, hoorde aan den toon harer woorden, dat er geene spraak was hem te betalen; hij zegde dus niets.

‘Alwie de eer heeft aan de noblesse te leveren,’ hernam de dame, ‘moet weten, dat hij nooit van rekeningen mag spreken. Soms laten we twee, drie jaren verloopen; aan de jaarlijksche betaling onderwerpen wij ons niet. Doch, zonder dat gij u aan iets verwacht, doen wij u, door eenen lakei het bedrag van het geleverde vragen, en voldoen u onmiddellijk. Elk leverancier, die ons zijne rekening durft sturen, verliest onze klandizie.’

- ‘Ik ken die gebruiken, Mevrouw,’ zegde Man heel eerbiedig; ‘ook ben ik in het geheel niet gekomen om over geld te spreken. Ik wilde den heer colonel een dienst vragen.’

- ‘Wat verlangt gij?’

- ‘Een onderofficier van het achtste regiment lansiers heeft eenen inwoner mijner gemeente onlangs met zijne sakel ernstige wonden toegebracht. Ik verlang, dat hij voorbeeldig worde gestraft.’

- ‘Kent gij den plichtige?’

- ‘Ja, Mevrouw.’

Madame leidde den wijnkoopman in het bureel des colonels. Juist had deze zijn middagslaapje geëindigd: hij rookte behaaglijk zijne Hollandsche pijp.

‘Hier is een heer, die u iets te vragen heeft,’ zegde de dame, zelve mede binnentredend; ‘zijne vraag moet ingewilligd worden. Hij levert ons gewoonlijk wijn; gij zegdet gisteren nog, dat zijn Bourgogne u zoowel beviel.’

- ‘Vooral zijn Schiedam is kostelijk,’ zegde de colonel met een innig genoegen, wat verlangt Mijnheer?’

Man herhaalde zijne mededeeling. Hij verklaarde, dat De Ruyter, tijdens zijn laatste bezoek eenen inwoner der gemeente Zandeghem, zonder schijn van reden, met den sabel ernstige wonden had toegebracht. Het slachtoffer was een zijner vrienden; hij hield er dus aan, dat de plichtige streng werde gestraft.

- ‘Ik zal aan mijnen collega van het achtste lansiers schrijven,’ zegde de colonel, ‘misschien is het reeds te laat om den wachtmeester te doen straffen. In allen geval zal ik hem doen degradeeren.’

Mevrouw vergezelde Man tot aan de deur, gedurende gansch zijn bezoek was de anders zoo uitgelaten Dyckmans de deemoed zelf geweest.

X.

Te Zandeghem ging alles den gewonen gang. Susanne was genezen; sedert den laffen aanslag, werd zij nog meer geacht en bemind dan te voren. Dat de plichtigen ooit zouden opgespoord worden, werd door niemand meer geloofd. Onder dit oogpunt geleek Zandeghem aan al de Kempische dorpen; alwie de ergste schuldigen aan het gerecht hadde overgeleverd, hadde gewis in hoogeren graad de verachting op den hals gehaald dan de misdadigers zelven.

De Colonel van het zeventiende linieregiment had met zijnen collega van het achtste lanciers een lang onderhoud

gehad. De klant van ‘Man van den Bakker’ helderde zijn mondeling verslag op, wel zorg hebbende nog met donkerder kleuren te schilderen dan de Zandeghemmer zelf had gedaan.

De Ruyter's colonel kende echter zijnen zegsman, daarbij wist hij, dat zijn wachtmeester zich immer door de stipste plichtsbetrachting had onderscheiden; hij liet dus de zaak rusten, zonder den jongen Zandeghemmer zelfs door eene ondervraging lastig te vallen.

De maatschappij van Hoekstra deed voortdurend goede zaken. Reeds lang geleden had de Fries Susanna's hand gevraagd, doch, gelijk overigens te voorzien was, een weigerend antwoord gekregen, Hij scheen de zaak zeer euvel op te nemen, hoewel hij een ongemeen talent bezat, om zijne geheimste gevoelens te verbergen. Uitermate verzorgde hij zijne kleeding, hij toonde zich fier op de straat en tegenover zijne vennooten, en overdreef zijne uitspraak; hij paste met eene angstige bezorgdheid op zinnenbouw en toon, wanneer hij het woord tot hen richtte. Te Zandeghem was hij nog gieriger, te Antwerpen daarentegen, gaf hij zich nog meer aan slemperijen over dan voor hij het vrijen in het hoofd had gestoken.

Overigens was een groot gedeelte van zijnen tijd door den aanstaanden prijskamp van vee- hof- en veldvruchten ingenomen. Zeer zware premiën waren hiervoor door den Staat, de Provincie en de Maatschappij van het Noorden uitgeloofd.

In de laatste week van September had de tentoonstelling plaats. De hof- en veldvruchten bevonden zich in de gemeenteschool; terwijl men door gansch het dorp de landbouwerszonen op hunne flinke paarden zag rijden.

De Jury, samengesteld uit een dozijn landbouwkundigen, begon zijne werkzaamheden te negen uren. Hij was in drie afdeelingen gesplitst.

Degene, welke met het onderzoek der landbouwvoortbrengselen gelast was, bestond uit de heeren Firmin van Antwerpen, Van Caneghem en Brabants, van Turnhout en Van Raevels, van Zandeghem.

‘Deze rogge is inderdaad schoon,’ sprak Van Caneghem zeer ernstig. ‘Zou het mogelijk zijn hetere te vinden?’

‘Ik stel voor er den tweeden prijs aan toe te kennen,’

zegde Van Raevels, ‘Hoekstra moet de hoogste premie hebben.’

- ‘Hij heeft inderdaad kostelijk goed ingezonden,’ bemerkte Firmin. ‘Lang zullen wij niet redetwisten. Doch Mortelmans zou gaarne de haver aan het leger leveren. Hij is van zin hoog in te schrijven; wordt hij met den eersten prijs bekroond, zoo kan hij des noods de aanneming doen vernietigen. Op zulke manier kan elk een oordje verdienen.’

Mortelmans had den eersten prijs der haver.

Wat de boekweit betreft, hier eischte Van Caneghem den voorrang voor zijnen vriend Aerdemans; deze was in onderhandeling met de overheid om de levering te hebben van het zaaigraan voor de proefvelden; men mocht iemand niet in de onmogelijkheid stellen zulke schoone gelegenheid bij de haren te grijpen.

Wanneer Brabants had doen verstaan, dat hij bijzondere redenen had om den eersten prijs aan De Canter te doen bekomen, gingen de werkzaamheden snel vooruit. Zoo geheimzinnig fluisterden onze juryleden met elkander, zoo aandachtig bekeken zij de tentoongestelde granen, zoo druk hadden zij het om elkanders opmerkingen op te teekenen, dat de boeren meer oogen hadden voor hen dan voor hunne landbouwvoortbrengselen. Weinigen, het is waar, lieten zich in de doeken doen, en namen de opmerkingen der jury ernstig op, doch zij, die best wisten hoe de vork in den steel zat, smaakten het meest genoegen de juryleden gade te slaan.

‘Zij spelen de platten in de klucht,’ lachte Jan Vegers, en meenen, dat wij hunne grove brokken slikken. Schrijven en wrijven doen zij als de notaris. Alsof wij niet wisten, dat dit alles gebeurt, om ons zand in de oogen te strooien! Zij doen alsof zij rechtzinning denken, dat wij niet weten, dat het verken door den neus geboord is!

‘Hunne zakken zijn gevuld, dat is immers klaar?’

‘Vindt ge niet, dat ze gelijk hebben?’ vroeg Jan Hekkers?’

- ‘Zeker, en ik zoude niet nalaten hetzelfde te doen, hadde ik er de kans slechts toe.’

Bijna op dezelfde wijze werden de premiën van den vee- en paardenprijskamp toegekend. Min gemakkelijk liep de beoordeeling der hofvruchten van stapel. Hoewel Hoek-

stra in deze afdeeling niemand had, die zijne voortbrengselen aanbeval, kende men hem verscheidene prijzen toe. De vruchten, door hem ingezonden, overtroffen de andere al te veel.

Korts na den middag was alles ten einde. Nabij het kerkplein ontmoette de Fries den ouden Daelemans, die met zijne kleindochter uitgegaan was, om den prijskamp bij te wonen. De kaasfabrikant stak in zijn beste pak; hij was waarlijk fijn afgeborsteld. ‘Zie je 't nu wel, Mijnheer’ zegde hij tot den ouderling, ‘je hadt weinig vertrouwen in mijne nieuwigheden: zoo wat tweehonderd frank zal ik opstrijken.’

Daelemans antwoordde niet, en vervorderde zijnen weg.

De leden der jury, die gedurende hunne werkzaamheden menig bittertje geslokt hadden, waren omtrent twee uren om den feestdisch vergaderd. Men at er lekker en veel, en dronk er bovenmate. Redevoeringen werden er bij de vleet uitgegalmd. Al de redenaars waren het eens te verklaren, dat de landbouw sinds de laatste jaren reuzenschreden had gedaan; dat de tentoongestelde voortbrengselen alles overtroffen wat men in dien aard nog had gezien, en dat de akkerbouw, zoo men op de ingeslagen baan voortging, nog gouden dagen aan de bewoners der streek zoude doen beleven. De Zandeghemmers werden als de werkzaamste en verstandigste landlieden van geheel België geprezen.

Te vijf uren zouden de prijzen aan de overwinnaars uitgereikt worden. Onmiddellijk na het feestmaal had Dusart de zaal verlaten: men wachtte naar hem om de plechtigheid te beginnen.

‘Een oogenblik,’ sprak hij binnentredend, ‘eene zaak van belang.... de prijskamp moet vernietigd worden....’

Geen woord werd gesproken.

‘Velen zijn bekroond, die geene drie aren land huren’

‘Hebt ge eene bijzondere reden om dien haas op te jagen?’ aarzelde Firmin.

- ‘Ja, die heb ik. Hoekstra, die al de toehoorders van mijne voordrachten heeft weggelokt, die mij belet heeft jaarlijks duizend frank in deze streek te winnen, heeft den eersten prijs der rogge, hoewel hij dit jaar geene rogge gezaaid heeft. Hij had de schoonste vruchten van heel den prijskamp en heeft een tuintje, eenen voorschoot groot.

Ik zal u getuigen aanbrengen, die u onder eed zullen verklaren, dat hij nooit selder, beeten, bloemkoolen noch ajuin heeft geplant, hoewel hij daar de eerste prijzen in heeft behaald.'

Eene ijzige stilte volgde op deze mededeeling: de meeste juryleden hadden vergeefsche pogingen aangewend om Dusart te doen zwijgen: doch Fierents, voorzitter, afgevaardigde der Maatschappij van het Noorden, verklaarde, dat de zaak moest onderzocht worden. Geene halve uur verliep, of al de beweringen van Dusart waren door onomstootbare bewijzen gestaafd, zelfs wat de minste bijzonderheden betreft.

Hoekstra verscheen niet om zich te verdedigen.

Een telegram van het Hoofdbestuur der Maatschappij liet weten dat de prijskamp moest vernietigd worden.

Door deze plotselinge ommekeer was ook geheel Zandeghem het onderste boven. De jury gaf het voorbeeld: men schold en tierde om doof te worden, en zeker ware men tot dadelijkheden overgegaan, hadden de meesten niet per stoomtram te acht uren moeten vertrekken.

De gemeente was in twee kampen verdeeld. Velen, die niet bekroond waren, juichten Dusart levendig toe; anderen, de vrienden van Hoekstra, waren woedend. Volgens hen had jaloerschheid den voordrachtgever doen handelen, en was het misdadig iemand te beletten geld te verdienen, indien hij daar de kans toe had.

De brouwer en de herbergiers van Zandeghem hadden zich meest om dit voorval te beloven. Allen dronken als echels; ongelukkiglijk maakten zij zulk getier, dat de burgemeester beval te negen uren al de drankhuizen te sluiten.

XI.

Constant De Ruyter was van het leger teruggekeerd, en had van zijne oversten de vleiendste getuigschriften ontvangen. Zijn colonel verklaarde er in, dat De Ruyter eer zou doen aan alle zaken, die men hem zou toevertrouwen. Daar hij van zin was den houthandel zoo spoedig mogelijk te beginnen, wilde hij zijn huwelijk bespoedigen.

'Andermaal bewijst gij, wat ik zoo dikwijls heb ge-

zegd,' sprak de oude Daelemans, terwijl De Ruyter naast Susanne in de woonkamer zat.

- 'Wat hebt gij gezegd, Grootvader?' vroeg het meisken, hoewel zij heel wel wist, wat de Napoleonist bedoelde.

- 'Dat men moet beginnen met zijnen plicht te doen,' sprak deze ernstig. Het overige komt van zelf. Sommige jongelieden, vreezen de soldatendienst, vooral daar zij hun hinderlijk moge zijn voor hunne zaken. Alsof stiptheid, orde en eerbied niet de hoofdvereischten waren, om in elken stand der maatschappij te slagen!'

- 'Constant heeft veel geluk gehad,' zegde Susanne, den jongen vriendelijk beschouwend.

- 'Dat is waar. Doch, het geluk is zoo wuft niet als men wel beweert. Het begunstigt hen, die het verdienen.'

- 'Tijdens de werkstaking van verleden jaar,' begon De Ruyter, zonder ijdelen praal, 'bracht mijn majoor Libois mij in betrekking met zijnen broeder, een der voornaamste eigenaars van koolmijnen van Charleroi. Deze zette mij aan het hout, vooral het dennenhout der Kempen op te koopen, en tot mijnstaken te doen bewerken. Hij verwonderde zich, dat niemand tot hiertoe dezen handel gedreven had; ik deed hem echter opmerken, dat men in de omstreken van Zandeghem, mijne geboorteplaats, geene lieden aantreft, welke betrekkingen in de mijnstreken hebben, en dat, tot nog toe, de houthandel, ten gevolge der gebrekkige wegen, slechts op kleine schaal kon geschieden. Daar de tram thans gelegd is, is er verbetering in den toestand gekomen. Gelijk gij weet, heb ik reeds eene menigte kavels gekocht; binnen eene week vertrekt de eerste vracht naar Charleroi.'

Een aantal boeren verschenen in de herberg. Zij waren zoo opgewonden, en spraken zoo luidruchtig, dat Daelemans, met het gezag, dat hem kenmerkte, oprees, en sprak: 'Onbetamelijke woorden, dit weet gij toch wel, duld ik in mijn huis niet.'

- 'Geef ons ieder eene groote borrel!' riep een der binnentredenden.

- 'Ge hebt er reeds te veel uit!' riep de oude met klem. 'Ge deedt beter, zoo ge vreedzaam naar huis gingt.'

- 'Och vriend,' zegde Jan Stillekens bedaard, 'gelief

ons te aanhooren. Wij zijn gekomen, om u raad te vragen. Met Hoekstra hebben wij een vennootschap gesticht; het werd onlangs voor twee jaren vernieuwd. Gisteren heeft hij ons den toestand der maatschappij blootgelegd. Er zijn zoovele kosten, dat er verlies is. Hij eischt, dat wij de verplichting nakomen, die wij hebben onderteekend, dat wij hem dagelijks vijf en zeventig liters melk blijven leveren. Wij zijn bij eenen advocaat te Turnhout geweest; deze zegt ons, dat wij aartsdom gehandeld hebben, en dat, indien de zaak voor het gerecht komt, wij haar zullen verliezen. Weet gij daar raad voor?'

- 'Neen,' sprak Daelemans. 'Hoekstra had, volgens hij zegde, slechts het welzijn der Zandeghemmers voor oogen. Zijn eigen voordeel liet hem onverschillig. Eilaas! stellig, er zijn menschen, die zich voor anderen opofferen, doch in zeer klein getal. In mijne lange loopbaan heb ik opgemerkt, dat zij, die het hevigst roepen, dat zij zich niet om eigen baat bekreunen, niets anders voor oogen hebben.

Wanneer de man voor weinigen tijd mij zijne onbaatzuchtigheid wilde bewijzen, heb ik hem gewogen. Gij zult betalen. Het eenige wat ik hierbij te voegen heb, is, dat het voor velen van u zeer goed geweest ware, zoo ze vreemde oogen hadden gezien. Behalve de andere voordeelen levert het ook dit op, dat het, beter dan iets anders, de menschen leert kennen.'

Lang bleven de vennooten bij Daelemans; zij waren opgetogen door zijne levenswijsheid, uit eene lange levenservaring geput, en gevoelden, bij het heengaan, eene bewondering jegens den edelen man, die zij elkander niet vermochten uit te drukken

XII.

Veel langer en drukker werd de ontbinding der Maatschappij Hoekstra en Cie te Zandeghem en omstreken besproken, dan dit met de laffe mishandelingen, aan Susanna Verheyen toegebracht, het geval was geweest. Zoolang het meisken in gevaar verkeerde, had elk medelijden met haar, en drukten al de Zandeghemmers hunne verontwaardiging jegens de daders uit; nauwelijks was echter de kleindochter van den oud-Napoleonist geheel hersteld, of de misdaad scheen vergeten. Zelfs,

wanneer men binnensmonds de namen begon te noemen der boerenzonen, die, naar beweerd werd, er ‘niet ver af geweest waren,’ was iedereen t' akkoord dat men alles moest verhoeden, opdat het gerecht van de zaak onkundig bleve; immers enkele dier personen behoorden tot de rijkste inwoners van Zandeghem.

Met de Maatschappij Hoekstra was het anders gesteld. Daar waren het de welstellendste boeren zelven, die zich te beklagen hadden; een vreemdeling had hen bedrogen: dit, ten minste was de algemeene roep, bij welken Kempenaar zou hij, in dit geval, niet aan de algemeene verachting zijn prijs gegeven?

Hoekstra was begonnen aan al de vennooten, bij aangeteekenden brief, den volledigen staat zijner uitgaven en inkomsten te zenden. Daarbij had hij hun, krachtens artikel 5 van het reglement, opgevorderd hem dagelijks vijf en zeventig liters melk te leveren. Deze brieven waren zonder antwoord gebleven. Daarop had de Fries de zaak in de handen van het gerecht gegeven. Eenen der voornaamste advocaten had hij met de verdediging zijner belangen gelast. Natuurlijk hadden de landbouwers insgelijks eenen advocaat aangesteld. Zeer dikwijls werden zij bij dezen ontboden; alle weken verwachtte men er zich aan, dat de pleidooien gingen beginnen; doch, zoozeer werd de zaak op de lange baan geschoven, dat velen haar dood en begraven achtten. Andere Zandeghemmers waren echter niet van hetzelfde gevoelen. Zij beweerden, dat dit uitstellen het gevolg was van een welberaamden overleg van de advocaten der beide partijen, het was slechts om geld te slaan op den rug der boeren; ja. men ging zoover te beweren, dat de vennooten blijde mochten zijn, indien zij er elk met eene koe afkwamen.

Men stelle zich het gepraat der Zandeghemsche herbergsgasten voor. Zij, die moesten wroeten en slaven, om in hun karig bestaan te voorzien, waren de speelbal geworden van eenen vreemdeling; zij hadden vernomen, dat hij, met hunne zuur gewonnen duiten te Antwerpen baldadig kermis hield, en mochten er zich nog aan verwachten tot eene aanzienlijke schadevergoeding te worden verwezen; want, dat zij de zaak zouden verliezen, scheen allen eene uitgemaakte zaak. Hoekstra was door alle netten gevlogen; overal was hij bekend; wat zouden

zij, arme landlieden, die nooit met rechters in betrekking geweest waren, tegen zulken doortrapten fielt uitrichten!

Peer Vennekens, die over dit alles ‘In 't Duifken’ hoorde vertellen, deelde volkomen deze meening. Hoekstra, zijn advocaat en de verdediger der boeren waren volkomen t' akkoord; zij zouden de handen der rechters volstoppen; dezen zouden hen, voor den vorm, eenige oogenblikken ondervragen; de advocaten zouden eenige mondsvollen Fransch spreken, elkander wat uitschelden, eenige malen met de vuisten op de lessenaars slaan, en alles zou geklonken zijn. De boeren zouden leggen, zonder kakelen; de heeren zouden gaan smullen met de schoone centen, en geen haan zou er nog om kraaien. Want ‘men gaat achter de wet om, en daartegen kan men niets.’ Dit, het moet gezegd worden, was de algemeene zienswijze der Zandeghemmers.

Eindelijk werd de zaak voor de rechtbank opgeroepen. Onmiddellijk vroeg de advocaat van Hoekstra het woord. Hij verzocht de pleidooien uit te stellen. Dusart de landbouwkundige, beweerde hij, die als expert was aangesteld, kon niet onpartijdig jegens zijn klient wezen. De advocaat der verweerders verzette zich tegen deze vraag om uitstel niet. Hij zwaaide den uitbundigsten lof aan Dusart toe; de gansche toedracht van den landbouwprijskamp werd te berde gebracht.

De boeren, die van toeten noch blazen wisten, kregen moed; hoopvol fluisterden zij elkander toe, dat hun advocaat voor het minst zoo kwaad was als die hunner tegenpartij, en in allen geval, niet alleen luider gebulderd, doch dit daarbij veel langer volgehouden had dan de verdediger van den eischer.

De rechtbank besliste, dat een andere expert zou worden genoemd.

De zaak was dus uitgesteld. Onze boeren gingen te voet naar huis, en dronken eene goede borrel. Men was tevreden over den eersten afloop der zaak. De advocaat der Zandeghemmers had gelijk gehaald; men begon te hopen, dat hij wel het laatste woord kon hebben.

Eene maand later was alles in regel. De ondervraging volgde haren gang. In eene lange voordracht, die waarlijk meesterlijk mocht genoemd worden, helderde Hoekstra de zaak op, van zijn standpunt, natuurlijk. Zijne

belangrijke verhandeling, met die beschaafde uitspraak, op dien innemenden toon voorgedragen, welke hem kenmerkten, maakte blijkbaar een gunstigen indruk op de rechtbank. Niet alleen de rechters en de advocaten, ook de betichte en getuigen van andere zaken, die in de zaal aanwezig waren, hielden hunnen adem op, opdat geen woord van die overtuigende rede hun mocht ontsnappen. Zonder moeite ging Hoekstra het proces winnen, dit scheen de stemming in de zaal duidelijk te verraden.

Plotseling hoorde men te midden der menigte eene stem, die duidelijk riep: ‘Wilt ge weten, wie die man is, die ons Heer van 't kruis zou bidden: hij heeft de kerels opgehitst en betaald, die Susanne Verheyen zoo schrikkelijk mishandeld hebben!’

‘Gendarme,’ sprak de voorzitter, te midden der plechtigste stilte, ‘breng den man, die deze woorden riep, onmiddellijk voor de rechtbank.’ Doch, deze drong vooruit, terwijl hij zegde: ‘Ik ben het Mijnheer, de President. De plichtigen bleven onbekend, omdat gij ze niet wildet kennen. Hoekstra is de aanleider van die schurkenstreek; neem hem gevangen, gij zult alles ontdekken. Die schoone spreker had de hand gevraagd van Susanne, hij werd afgewezen, en wilde zich wreken.’

Hoekstra en zijn advocaat wilden het woord nemen, doch de voorzitter belette dit met de grootste waardigheid.

‘Wie zijt gij?’ vroeg hij den onbekende.

- ‘Mijn naam is Toon Leytens, ik heb drie kilos tabak gesmokkeld, en ben heden hier gedaagd. 't Is de eerste maal mijns levens. Hoekstra heeft mij verraden: ik wreek mij.’

De Voorzitter wilde den onderbreker naar zijne plaats terugzenden, en het woord aan Hoekstra geven, doch Leytens sprak: ‘Indien ge alles wilt weten, Mijnheer de President, zal ik u zeggen, dat dit heerschap aan de plichtigen heeft beloofd, dat, indien ze zelfs mochten aangehouden worden, hun geen leed zou geschieden. Man van den Bakker, dien ge misschien wel kent, heeft gebluft, dat hij invloed genoeg heeft bij de overheid, om alle vervolging te doen ophouden.’

- ‘Kent gij de plichtigen?’

- ‘Ja, Mijnheer de President, na de zitting zal ik ze u noemen.’

- ‘Amandus Dyckmans bevindt zich in de gevangenis,’ zegde de Voorzitter, zich tot de andere rechters wendende; ‘hij is beschuldigd den smokkelhandel in alkool op groote schaal te hebben uitgeoefend.’

‘'t Is wel,’ ging hij tot Leytens voort. ‘Ik meen, Heeren advocaten,’ zegde hij tot de verdedigers, ‘dat wij, ten gevolge van dit zeer ernstig incident, best doen, de zitting te verdagen.’

Beiden toonden zich daarmede ingenomen.

‘Ik wil,’ vervolgde de Voorzitter, ‘den eischer op die enkele aantijging niet aanhouden; hij is echter verplicht tot morgen hier te blijven, dan zal het onderzoek, dat wij aanstonds beginnen, ver genoeg gevorderd zijn, om een besluit te nemen.’

Hoekstra sprak geen woord. De boeren snelden naar de naastgelegen herberg, zij slokten zooveel jenever, dat zij dronken als Zwitsers, te huis aankwamen. Niet alleen hoopten zij hun proces te winnen; hun vijand zou voor jaren achter de grendels gaan. ‘Indien ge eenen advocaat geld wilt laten winnen,’ zegde een hunner, ‘ga dan naar den onzen; hij is slim genoeg geweest om Leytens geld in de hand te stoppen, ten einde dezen te doen klappen.’

XIII.

Hoogst waarschijnlijk heeft de lezer in de vorige hoofdstukken genoeg van vervolgingen en processen gehoord, dan dat hij uitvoerige mededeelingen over den afloop der rechtsgedingen verlange, waarin Hoekstra en verscheidene landbouwers van Zandeghem waren betrokken. Ik zal mij dus bevredigen te zeggen, dat ‘Man van den Bakker’ tot eene aanzienlijke boete werd verwezen; Hoekstra werd plichtig bevonden, uit wrok jegens Susanne Verheyen, de kerels te hebben betaald, die het meisje zoo lafhartig hebben mishandeld. Dezen, zoowel als hun handlanger, ondergaan thans hunne welverdiende straf.

De maatschappij werd ontbonden. Wel is waar, hadden de oud-leden eene zware geldsom aan hunnen advocaat te betalen; zij zetten er echter eene goede pint op, en waren bovenmate gelukkig, daar hun gezworen vijand zich zoo diep ongelukkig bevond.

Constant De Ruyter is getrouwd met Susanne Verheyen.

De bruiloft was uitermate vroolijk; de Lieve Vrouwenmeiskens boden hun vriendinnetje een allerkostelijkst geschenk aan; uit achting voor de goede Susanne besloten zij de keus harer opvolgster drie maanden uit te stellen.

De Ruyter drijft handel in hout, en doet schitterende zaken. Hij, zoowel als zijn vrouwtje, achten zich de gelukkigste menschen, die onder Gods zon loopen. Grootvader woont bij beiden, en waant zich dagelijks jonger en opgeruimder; dikwijls verklaart hij aan zijne vertrouwde vrienden, dat zijn Constant gelukkig zal zijn, daar hij dit verdient; immers, hij heeft zich te allen tijde door zijne eerlijkheid, plichtbetrachting en waarheidsliefde onderscheiden.

GUSTAAF SEGERS.

Bladvulling.
Onbekende familie. Aan Gustaaf Segers, Schrijver der novelle 'Man van den Bakker.'

Het schijnt dan dat te Zandeghem, collega,
- Al vind ik ook dit dorp niet op de kaart -
Een boer, die Tist Van Menten heet, moet wonen,
Modern en van de vreemde stelsels niet vervaard.

En ik die dacht dat hier alleen ter stede
Die naam bestond, gedragen ook door mij;
Die niet vermoedde dat er op den buiten
Nog brave menschen deelden in mijn heerschappij!

Zie, waarde schrijver, ik moet u bedanken,
Voor die familie, waar ik niets van wist;
Tot hiertoe telde ik in de stad wel nonkels,
Gij geeft mij bij de boeren.... nonkel Tist!

JAN VAN MENTEN.

Antwerpen.

Poëzie.

I.
Mater Dolorosa.

Arme moeder! Arme moeder!
Zeg me wat u lijden doet;
Wat uw boezen zoo doet jagen.
Wat uw oog doet tranen dragen,
Stijgend uit uw vol gemoed.
En, de lijkkleur op de wangen,
Dwaalt ge, 't hart u zoo bevangen.
Eenzaam rond met tragen voet,
Arme moeder! Arme moeder!
Zeg me wat u lijden doet.

Arme moeder! Arme moeder!
't Is zoo somber om u heen.
Buiten in de groene weide
Is het alles lustig, blijde....
Treurig blijft ge in huis alleen.
In het loover ruischt het windje....
Binnen ligt uw stervend kindje;
Daar heerscht vreugde en hier geween.
Arme moeder! Arme moeder!
't Is zoo somber om u heen.

Arme moeder! Arme moeder!
Ween maar stille, ween maar zacht.
Slechts de goeden kunnen weenen....
Nu draagt men u lievling henen.
In uw harte daalt de nacht.
Moeder, ginder in den Hoogen,
Blikt een God vol mededoogen
Op u neder, zendt u kracht.
Arme moeder! Arme moeder!
Ween maar stille, ween maar zacht.

JAN VAN MENTEN.

Antwerpen.

II.
Levenswinter.

Ze zitten bei voor 't stoofken neder:
Ze zijn zoo grijs, ze zijn zoo oud.
Daarbuiten woedt het wintrig weder;
De sneeuw valt neer; 't is bijtend koud.

Ze denken aan vervlogen tijden,
Aan zoet geluk, aan wrange smart,
En elk gevoel van vreugd of lijden
Vindt thans nog weerklank in hun hart.

Zij spreken van gevallen vrinden.
Van 's levens last, van 's levens lust,
Van dood en zalig wedervinden
Na 't aardsche werk in de eeuwge rust.

Thans leven zij alleen op aarde;
Geen kinderstem klinkt om hen heen:
De rozen hunner huwlijksgaarde
Verdorden allen, een voor een.

Wat hebben zij gewerkt, geleden
Voor 't kroost, dat hun de hemel gaf!
Hoe hebben zij gehoopt, gebeden
Voor hen, die rusten in het graf!

Zoo kouten zij, bij 't vuur gezeten;
Geen wanhoop rijst in hun gemoed,
Zij hebben trouw hun plicht gekweten:
Wat God hun gaf, dat was hun goed.

***

Daar wordt geklopt. Wie mag het wezen?
Verbaasd bekijken zij malkaar,
Hij, vlug van zijnen stoel gerezen,
Loopt naar de deur en opent haar.

Een hongrig knaapje steekt zijn handjes
Met smeekend oog naar d'ouden man,
Terwijl het klappren zijner tandjes
Meer uitdrukt dan het zeggen kan.

Hij grijpt die handjes: ‘Komt maar binnen,
Zoo zegt hij, hier bij 't vuur, mijn kind!
‘Zie vrouw, hem zullen wij beminnen,
Wie weldoet, wordt door God bemind.’

Zij spreekt geen woord, maar schuift den jongen
Wat dichter bij den warmen haard,
En beide voelen zij verjongen
De liefde, in 't oude hart bewaard.

JAN BOUCHERIJ.

III.
Bij het afsterven van onzen Kroonprîns Boudewijn aan H.K.H. den Graaf en de Gravin van Vlaanderen.

De rouw omfloerst der Belgen troon!...
De treurnis dringt in elke woon,
Want Boudewijn, de alom beminde,
De goede prins, de Volksgezinde,
Van ziele groot, van harte têer,
Onz' Boudewijn, die is niet meer!

De diepgeslaakte jammerkreet,
Vertolkend 's volkes smart en leed,
Is algemeen, in alle rangen;
Hij drijft de tranen langs de wangen
Van arme en rijk, van man en kind,
Hoever de ‘maar’ ook weerklank vindt!

Want Hij, de brave Boudewijn
Zou eens ons aller leider zijn
Ter baan van welvaart en verlichting,
Waar, door de Coburgs ons de richting
Gewezen wordt met richt'ge hand,
Ter grootheid van het vaderland!

Ja, onder 's Konings wijs beleid,
Ter volksbeheersching opgeleid,
Zou Hij der Belgen heil betrachten
Uit al zijn harte- en zielekrachten;
En, 't was zijn heiligst ideaal:
Onze eendracht, 's landes zegepraal!

Ook Hij begreep, dat 't Vlaamsche volk
Moet opstaan uit zijn onheilskolk!...
En fier kon Hij de tale spreken,
Die Vlaanderens kluisters zal verbreken!...
Dat volk ligt nu in rouw gebukt,
Omdat zijn Prins hem werd ontrukt!

Ach! Boudewijn! Doch 't is Gods wil!...
Bij dit gedacht valt 't harte stil....
Wij leggen op uw graf onz' kronen,
Om u onz' liefde en dank te toonen,
Herhalend in ons naar verdriet:
'Uw rijk is van deze aarde niet!'

Dat hij, die U zoo vroeg ontnam,
Verstrooste en zeegne uw eedlen stam,
En hem in heil en vrêe beware!...
Wij zullen dicht ons rond hem scharen,
En uws gedenken trouw en vroom,
Bij 's volkes eeuwgen welwaartsdroom!...

P.P. DE NIJS.

Komen, 25 *Januari* 1891.

De Tragedie van den Mensch.
Door Emerich Madách[1].
(*Vertaling A.S.C. Wallis*)

Het groote scheppingswerk is volbracht. De Engelen zingen den lof des Heeren en danken Hem om zijne zegeningen! Terwijl de goede geesten het blijde Hosanna juichen: het Hosanna, o gedachte! Hosanna, o sterkte! Hosanna! o goedheid! blijft Lucifer, koud en sprakeloos. Door den Heer ondervraagd, antwoordt hij norsch en minachtend: '*Waarom zou mij uwe schepping welgevallig wezen? wat gij hebt voortgebracht zal de mensch namaken*, *verknoeien. Gij hebt te uwer eer een lofgedicht willen schrijven*; *maar de samenklank*, *de harmonij ontbreekt er aan*' Nog trotscher klinkt Lucifers taal, wen hij zegt: 'Genoeg prijst u de armzalige schaar der Engelen.' *Ik ben klinkt het*, *van eeuwigheid tot eeuwigheid*' *Ik was het die u dwong tot scheppen*, *ik de eeuwige Geest van loochening en ontkenning.* ''k Zal vallen in den strijd; maar met nieuwe kracht sta ik weder op en ben overal waar ge zelf zijt! - Ge stoot me weg van u, maar ik eisch mijn deel in 't werk der schepping!' - De heer schenkt dan aan Lucifer de beide boomen, die midden in 't Paradijs staan.

'Een voetbreed aarde is mij genoeg, zegt de gevallen Engel: Waar eens de stap des twijfels is gezet, daar stort de nieuw geschapen aarde ineen.'

De bekoring.

Terwijl het eerste menschenpaar in 't heerlijk Eden het genot van 't leven smaakt en juichend roept: '*o leven*, *leven*, *hoe zoo zoet*, *zoo schoon*!' wordt hun door de stem des Heeren het verbod gebracht te raken aan de vruchten van die beide boomen, waar Satan eigendomsrecht heeft op gekregen.

De ingeboren vrouwelijke nieuwsgierigheid openbaart zich aanstonds bij Eva, die zegt: 'Waarom zijn die boomen, *juist de schoonste*, ons verboden?' Adam zoekt naar die

(1) Emerich Madách is een verdienstelijk Hongaarsche dichter, geboren den 21 Januari 1823. overleden den 5 October 1863. Zijn wijsgeerig gedicht 'Az ember tragoediája' (De Tragedie van den mensch.) werd in verschillende talen overgezet.

reden niet: hij gehoorzaamt en liefkoozend verwijdert zich het paar van de verboden plek. Eene ongewone stormvlaag loeit eensklaps over 't paradijs en schijnt aan de beide eerste menschen de nadering van een vijandig element aan te kondigen. Kort daarop verduistert de helderheid, die uit den hemel op Eden straalde en Lucifer vertoont zich voor 't verschrikte menschenpaar.

Vol angst wil Eva vluchten, doch Lucifer smeekt haar:

> ‘O vertoef, gij' schoone vrouwe
> Gun mij een wijl bewonderend u te zien!’

Wijl hij er spottend ter zijde bijvoegt: ‘*Dit woord zal nog millioenen malen werken.*’ Dan zich tot Adam richtende: ‘*Vreest gij soms*, *Adam*?’ waarop deze verachtend antwoordt: Voor u *nietig* wezen! De verleider echter spot met den ondergeschikten rol, dien de mensch te vervullen heeft. God waakt over u, God leidt u als de herder het schaap. O zoo weinig onderscheidt gij u van 't redelooze dier. Eene enkele zaak slechts zou u kunnen groot maken, onafhankelijk van 't Godsbestuur*: 't is de gedachte* die in u sluimert, die u eens onmondig maken kan. *Kennis* schenkt u de vrucht van de eene boom, *eeuwige jeugd* wordt u door den andere bezorgd. En zie, beide die gaven ontzegde u uw schepper.

Eva onder den indruk van Lucifers stoute taal roept uit: ‘*Hoe wreed is hij dan*, *die ons geschapen heeft.*’ - Waarschuwend zingt het hemelsch koor. Waarschuwend klinkt de stem des Heeren. ‘*Mensch waakt.*’

Lucifer bezweert de geesten hem ter hulp te snellen en wijl hij antwoordt op Adams vraag: Wie zijt gij roept hij uit:

> ‘Ziedaar mijn aard;
> *de strijd* die immer nieuwe krachten baart,
> Waarbij de ziel in zich haar grootheid vindt
> Hij volge mij, die, fier als ik gezind....’

Eva is overwonnen: geene vrees van straf kan haar weerhouden. *Laat mij een dier vruchten plukken*, smeekt ze. *Ze zijn van God vervloekt*, valt Adam in, toch *pluk ze maar. Moog komen over ons wat komen moet. - Laat ons alwetend zijn gelijk God is.* Na van den boom der kennis geëten te hebben, snellen ze naar den boom der eeuwige jeugd: doch de engel weerhoudt ze en drijft hen uit het Paradijs: ‘*'t Is uit met ons*,’ snikt Eva! ‘*Versaagt gij* vraagt Lucifer aan Adam, die trotsch antwoordt: *nimmermeer* en treurig zingt het hemelkoor:

> ‘Plengt tranen van meêlij, gij hemelsche koren
> De leugen verwint, - ach de aarde is verloren.’

Derde tooneel.

Uit Eden verjaagd, hebben Adam en Eva zich in eene andere streek eene hut opgebouwd. Lucifer is thans hun vriend, hun raadsman en geleider. Wel spoedig herinnert Adam den helschen geest, aan de belofte, die hij hun deed. ‘Gij hebt me *kennis* beloofd, zegt hij, en *moest ik strijden*; *'t zou zijn om groot te worden.* Doch waar blijft nu de uitslag? Gij hebt, zegt hij:

‘Gij hebt de zware keten niet verbroken
‘Die, dit, mijn lichaam kluistert aan het stof
‘Ik voel - daar is - schoon ik 't niet noemen kan
‘Een iets, misschien een haartje slechts dat een perk
‘Aan mijne trotsche ziel stelt.....

In zijne zucht naar kennis zou Adam die stille kracht willen aanschouwen, die juist in 't donker *schuilt*, *omdat zijn aanblik d'hoofden zou doen duislen.*

Te vergeefs wil Lucifer hem tot geduld aanmanen. Ik heb zegt hij, van den levensboom niet geproefd, een kortstondig bestaan waarschuwt mij dat ik me moet haasten... En zoo komt men ten einde van het derde tooneel, waar ons het plan en de aanleg der eigenlijke tragedie eerst duidelijk wordt.

Wat leven heeft, leeft alles even lang
De boom van honderd jaar en de eendagsvlinder
Ze denken, juichen minnen, - en vergaan.
Wanneer hun tijd volbracht, hun lust gestild is.
't Is niet de tijd die voortspoedt. - wij verandren
Of in een dag of pas in honderd jaren.
Dat staat gelijk.....

Gij ziet den mierenhoop, den bieënzwerm,
Druk bezig woelen duizenden daar rond,
Blind werkend, dolend en in 't niet verzinkend,
Maar 't groot geheel blijft *één van geest* bestaan,
Leeft, werkt en zal gewis zijn doel bereiken,
Tot dat het einde komt en alles rust.
Uw stoflijk hulsel, ja 't valt zoo uiteen;
Maar gij herleeft in honderd vormen weer,
En niet op nieuw behoeft gij te beginnen:
Wat gij gedaan hebt, boet gij in uw zoon,
Gij zet *uw* jicht voort in *zijn* bloedbederf,
Wat gij gevoeld, ervaren en geleerd hebt,
't Behoort u na miljoenen jaren nog.

Doch Adam verlangt:

Een blik te werpen in de verre toekomst
Te zien, waarom ik kamp, en wat ik lijd.

Eva.

Te zien ook of bij al die wisselingen
Niet mijn behoorlijkheen verloren gaan.

Lucifer.

Het zij! Een tooverslaap dale op u neer,
Die u de verste toekomst kennen leer
In beelden van een snel vergaanden droom;
Maar opdat over u geen wanhoop koom,
Wanneer gij ziet wat zware strijd u wacht,
Wat schaamle prijs als doel u tegenlacht
En gij dan niet gaat vluchten uit den strijd;
Weest door een kleinen zonnestraal geleid,
Die u doet denken, dat al wat gij ziet
Slechts drogbeeld is - *de hoop verlate u niet*!

En beiden vallen in slaap, in de hut door henzelven gebouwd. Adam en Eva als verpersoonlijking der menschheid met al zijne driften, idealen en verzuchtingen treden nu in de volgende tafereelen op onder de trekken van bekende figuren uit de wereldgeschiedenis

Het vierde tooneel.

verplaatst ons in Egijpte, ten tijde der trotsche Pharao's, die tot hunne graftomben de eeuwenheugende pyramiden deden bouwen. *Adam* zit als Pharao op den troon. Lucifer is zijn minister en eerbiedig vraagt hij zijnen gebieder hoe het komt

dat op de zachte kussens
Des troons, de groote Pharao niet kan rusten.

ofschoon hij rijk en machtig is door zijne bezittingen; hoewel hij alles hebben kan wat zijn lust verlangen moge.

De borst van duizend vrouwen zwelt u tegen:
Die blonde schoonheid met haar kwijnende oogen,
Dat bruine meisje.....
Zij allen zijn uw eigendom.

'Dit alles zegt Adam, dat mij als een gedwongen schatting toekomt prikkelt mijn gevoel niet.' Hij vindt zijne ware grootheid in het bouwen der pyramide, die aan den tijd zal weerstaan en zijn naam door eeuw aan eeuw zal doen roemen.

En als, zegt Lucifer gij eens ontdekt dat ook de roem een spel is van 't oogenblik? Dan wenschte ik te sterven zegt Adam, de wereld na mij vervloekend... Daar komt

een slaaf, die ruw mishandeld werd, tot voor den troon des Konings geloopen, waar hij om *hulp* smeekt. Zijne vrouw. - *Eva* - werpt zich op haren echtgenoot zeggende:

‘Hier smeekt gij vruchteloos
Nooit immers nam hij deel in onzen jammer
Hij voelt niet, voelt niet. - Zachtjes steunt de klacht’
En hoog verheven staat de troon. Waarom
Riept ge mij niet, die u bemint, ik zou
Met 't eigen lichaam iedren wreeden slag,
Die u bedreigde hebben opgevangen.

Op hare troost- en liefdewoorden antwoordt de slaaf. Waar leef ik voor, 'k breng steenen aan voor Pharao's pyramide, verwek nakomelingen voor zijn juk, en sterf dan - miliioenen voor een enkele.

Dit woord treft *Adam* zeer. Na de dood des slaven roept hij Eva als koninginne der schoonheid tot bij hem op den troon. - De klachten des volks stijgen op. Pharao gebiedt Lucifer dit weegeklag te doen verstommen. Deze bekent zijne onmacht. Eva snikt. Adam is in vertwijfeling. Hoor nu Eva's stemme.

‘O Pharao, verpletter, maar vergeef mij,
‘Zoo 't weegeklaag des volks geen rust mij laat,
‘Wel weet ik, dat 'k uw eigendom slechts ben,
‘Dat al mijn doel moet zijn u te vermaken.
‘Ik heb vergeten al wat verder is:
‘Ellende, droomen, ach, den doode zelfs.
‘Opdat mijn lichaam vreugd, mijn kus een vlam zij;
‘Maar waar het volk dit duizendarmig wezen,
‘Wegkrimpend jammert bij den slag der zweepen,
‘Daar ben 'k een deel van dit zijn lijdend lichaam
‘Ik, dochter van dit volk, dat ik verzaakte
‘En in mijn eigen hart voel 'k al zijn pijnen.

Adam is medegesleept. Hij wil en zal zijn volk de vrijheid geven, niet langer *slaven* meer. - Lucifer wil hem weerhouden, die klachten zegt hij, zijn 't aanhooren niet waard. De menigte zal bij uwe veranderingen niets gewinnen. De naam verandert maar de heerscher blijft. - Adam houdt echter aan zijn besluit en schenkt aan allen de vrijheid en verzoekt later aan Lucifer te zeggen, wat er na twee duizend jaar zal geworden zijn van zijnen roem.

Deze antwoordt hem:

Voelt ge onder 't koozen niet het zachte koeltje, dat U de wangen streelt en dan vervliegt? 't Laat bij zijn vlucht een nietig stofje na. Dat stofje is na een jaar geen streep, nog dik; maar na een eeuw, dan is 't een voet al hoog, en na eene reeks van eeuwen, dan begraaft het uwe pyramide en glorie in een zandhoop. De jakhals huillt dan in nieuwe lustwaranden en een beedlend slavenvolk bouwt er zijne tenten op. - En dat alles, zegt Lucifer, is het werk niet van stormen of aardbevingen, enkel van 't zwakke koeltje dat minnekoozend langs u gaat. - Adam is door dit beeld verschrikt en vraagt geleid te worden

op nieuwe *banen* en zoo landen wij in Athene, in de zoogenaamde *Republiek* waar het volk al zijne rechten bezit, waar iedere burger vrij is en allen in maatschappelijken stand gelijk zijn.

Vijfde tooneel.

Eva, als vrouw van Miltiades-*Adam*, gaat met haren zoon offeranden aan Aphrodite opdragen, opdat de veldtocht door haren echtgenoot ondernomen, gunstig uitvalle. Intusschen loopt het volk op de markt bijeen. Twee demagogen vechten om het spreekgestoelte te beklimmen. De eene begint Miltiades aan te vallen en beschuldigt dezen veldheer van verraad. - *Dood over hem*! klinkt het uit de volksmenigte. Een burger bedreigt degenen, die niet meeschreeuwen uit hunne huizen te jagen. - Een ander klaagt dat hij heesch is. - ‘Daar hebt gij iets om u de keel te smeren.’ - ‘Wat moet ik roepen. - ‘Dood over hem!’ Eva, die gehoord heeft wat er gaande is, wendt zich tot den ouden Crispos, weleer door haren gemaal vrijgekocht van slavernij. De ongelukkige antwoordt: - Ach eedle vrouw, vergeef mij, van ons beiden kan één maar leven. Die mij zoo doet roepen heeft mij door mijne drie kinderen in zijn macht, voor wien hij zorg draagt.

Wijl de demagoog zich dus bereidt om het vonnis uit te spreken, komt Lucifer (als soldaat) eensklaps toegeloopen, roepende dat de stad in gevaar is; dat Miltiades, vernomen hebbende, wat er tegen hem werd gesmeed, aanrukt om de stad te vuur en te zwaard te vernielen. - De gemoederen des volks keeren om, thans wordt geroepen: ‘Leve onze veldheer. Dood aan de verraders!’ - Het volk snelt naar de poorten om zich voor Miltiades te onderwerpen. Deze, teruggekomen, omdat eene zware wonde hem niet langer toeliet aan zijne plichten te voldoen, ontslaat zijne krijgslieden en hangt zijn zwaard op het altaar van Pallas. - Doch de demagogen hebben intusschen het volk opnieuw opgeruid en 't schreeuwt opnieuw: Dood, dood over hem!

> Niet vloek en, zegt Adam, wil ik dit laaghartig volk;
> Het draagt geen schuld, 't werd van natuur geschapen
> Dat zijn ellende 't stempelde tot slaaf,
> En dienstbaarheid tot bloedig werktuig maakte
> Van elk door eerzucht aangespoord partijhoofd.
> Ik enkel was een dwaas, die kon gelooven,
> *Dat zulk een volk de vrijheid noodig had.*

waarop Lucifer de bemerking maakt:

> Gij hebt uw eigen grafschrift uitgesproken,
> En na u zal 't op menig gral nog passen,

Onder het gehuil van: Leve het vaderland! word Miltiades ter dood gebracht!

Het zesde tooneel

verplaatst ons naar Rome ten tijde van keizer Nero, wanneer de zinnelijke uitspattingen te Rome hun hoogste toppunt hadden bereikt. Adam als *Sergiolus* en Eva als *de ontuchtige Julia* wonen zulke braspartij bij! Gladiators strijden, danseressen voeren ontuchtige dansen uit; zang en drank maken er eene zwelgpartij van. Doch Eva voelt een walg voor die luidruchtige vreugde:

'K wieg op der tonen vloed me als in een boot,
En 't is mij of ik nederlig in droomen.
De bevend zacht accoorden zijn als vleugels
Die mij wegdragen naar het ver verleden,
Daarheen waar palmen staan in 't zonnelicht;
Waar ik onschuldig was en speelde als kind
Waar groot en edel mijner ziele drang was -
Vergeef mij, ach dit alles is maar droombeeld
Thans kan ik u weer kussen - ik ontwaak.

Een lijkstoet gaat voorbij. Lucifer doet den doode binnenbrengen om hem eerst een beker drinken te bieden. Hippia kust den doode. - Daar treedt de apostel Petrus uit het gevolg op, zeggende: Houdt op, onzaalge, gij zuigt het pestgift in! Schrik en ontzetting volgt op die woorden. - Petrus spreekt de menigte toe en sluit zijne rede: ‘Verbasterd ras, gij zult verdwijnen van het oppervlak der aarde, die nu gereinigd en gelouterd wordt.’ Hippia door de pestziekte getroffen valt kermend neer. Petrus troost ze, schenkt vergeving en doopt haar. Adam in gedachten verzonken knielt neder en heft de handen ten hemel op:

‘O zoo een God leeft, zoo hij aan ons denkt,
‘En macht heeft over ons, dat op deze aarde
‘Hij nieuwe volken, nieuwe ideeën brenge!
‘Met beter bloed laat deze vreemde volken
‘Dan de aders vullen van dit bastaardras;
‘Den eedlen geest ontsluite een ruime kring
‘Tot hooger streven zich in die gedachten
‘'t Is alles opgebruikt wat wij bezaten
‘'k Voel: wij zijn te zwak tot nieuwe schepping.
‘God, zoo gij zijt en hoort, verhoor mij dan!

En 't kruis verschijnt in hemelsche glorie. Achter de bergen ziet men het rood der brandende steden. Van de hoogten dalen honderden barbaren neer. In de verte hoort men godsdienstige hymmen. - Adam zijn gebed is verhoord: een ander ideaal zweeft hem voor den geest, iets anders, dan op zachte kussens te genieten. ‘Op! zegt hij.

‘Op om te strijden, geestdrift te verwekken
‘Voor 't nieuw geloof, - een jeugdige aard te scheppen,
‘Wier bloem de ridderlijke deugd zal zijn
‘Wier poëzie 't geprezen ideaal
‘Der vrouwlijkheid is, aan de zij van 't altaar.

Zevende tooneel.

Die ridderlijke deugd waarvan Adam ons in voorgaande verzen sprak, wordt verpersoonlijkt in Tancred, een kruisvaarder, die na in Jerusalem den heiligen strijd te hebben gestreden, langs Constantinopel wederkeert met andere ridders. - Op hunne komst vluchten de burgers in hunne woningen en verbergen hunne vrouwen, want *al de lusten des Harems kennen deze horden*, - een bewijs dat velen van hen die in begeestering en overtuiging het kruis namen, thans maar al te dikwijls schandige nevenbedoelingen koesteren. - Zoo is de gansche toestand in de christenheid. Verslapping en bederf zijn gedrongen in de zeden van priesters en kloosterlingen, ketters worden - om den geloove - verbrand! Eva *als Isaura* eene ridderlijke maagd - door kruisridders achtervolgd - zoekt bescherming bij Adam; terwijl - in navolging uit Faust - Helena - hare kamenier met Lucifer in liefdesonderhoud is.

Isaura - door eene gelofte haars vaders - gedwongen hare dagen in een klooster te slijten, treurt en Adam ontgoocheld zegt:

Voer Lucifer me een nieuw bestaan in de armen!
Ik toog ten strijd voor heilige idealen;
En laagheid kiemde tot mijn vloek er uit!
Tot eer van God bracht men hem menschenoffers
En om 't met mijn ideeën te vervullen
Stond dit geslacht te laag.....
.....
Niets zal nu in mijn borst nog geestdrift wekken
De wereld moge draaien hoe zij wil,
Ik wil niets verder in haar radren tasten,
Haar fouten zal ik onverschillig aanzien,
Ik ben vermoeid van alles en wil rusten.

Achtste tooneel.

De tijd van ketters- en heksenbranden is zoo niet voorbij, dan toch stelt het volk zooveel belang niet meer in die akeligheden. Slechts het laagste uitvaagsel verzamelt zich nog om de houtmijt heen; doch het joelt niet meer van woest vermaak; het ziet slechts zwijgend en morrend toe. De tijden zijn wel veranderd, mort een hoveling ontevreden. - Wij bevinden ons te Praag, aan het hof van keizer Rudolf waar Adam onder de trekken van *Kepler* - de toekomst voorspelt uit den loop der sterren. - De keizer

heeft hem tot den adelstand verheven en Adam heeft zijne *Eva* gevonden in eene adellijke jonkvrouwe Barbara Müller.

De keizer stelt betrouwen in sterrenwichelarij; hij zoekt na Paracelsus en anderen, naar 't vocht dat *eeuwige jeugd in dorrende adren giet*, *en 't donkere erts in helder goud herschept.* Terwijl Kepler aan nieuwe werelden peinst en in zijn geest grootsche gedachten opkomen, heeft Eva nachtelijke liefdesavontuurtjes met hovelingen. - Bitter leed, grievende smart trilt er in 't woord van Adam wen hij zegt:

> ‘O vrouw, wanneer ge mij zoo kondt verstaan,
> Uw ziel zoo nauw verwant ware aan de mijne,
> Als ik geloofde bij uw eersten kus,
> Ge zoudt trotsch op me zijn, en *in mijn kring*,
> Daarbuiten niet uw levensvreugde zoeken,
> .....
> O vrouw, hoe eindloos lief heb ik u gehad;
> Ik heb u nog lief, maar een bittre angel
> Steekt in der liefde honing mij door 't hert;
> 't Smart mij te zien, hoe edel gij zoudt wezen,
> Indien ge *vrouw* waart. 't Lot maakte u tot niets
> Wijl 't slechts als afgodsbeeld de vrouw nog kent
> Die 't riddertijdvak *als een Godheid eerde.*

En als zijn vrouw hem smeekt het alles niet zoo droevig op te nemen, bemerkt hij:

> Wat vreemde mengeling van goed en kwaad
> Is toch de vrouw, half honing en half gal!
> Waarom trekt ze ons tot zich! Wijl het goede
> Dat in haar woont, haar eigen wezen is,
> En al haar fouten, fouten van den tijd zijn
> Die haar gebaard beeft.....

Terwijl Eva in het prieel met hovelingen in gesprek is, peinst Adam aan een tijd:

> ..... Waarin hij rusten kon
> En met den lach der onverschilligheid
> De wonden van zijn langen strijd doen heelen
> .....
> O kwam de tijd toch, die al 't ijs deed smelten
> Van deze kilkoude onverschiligheid,
> En die met nieuwen moed en kracht gewapend
> Den ouden rommel onder 't oog dorst zien,
> Die optreedt als een rechter, straft en opricht,
> Die voor geen groote middlen bang terugschrikt,
> Niet vreest ook 't meest verborgen woord te spreken;
> Die weldra als een machtige lawine
> Voortrollen zal op 't ontheildreigend pad
> Misschien ook hem verplettrend, die het uitsprak!

Hij hoort de Marseillaise.

O 'k hoor, ik hoor het lied der toekomst klinken
Ik vond het woord, de groote talisman,
Die spoedig de oude wereld zal verjongen.

Negende tooneel.

Te Parijs treedt Adam op onder de verpersoonlijking van *Danton. Gelijkheid*, *Vrijheid* dus en *Broederschap* spreekt hij de menigte toe en huilend antwoordt hem het volk: *Hij sterve*, *wie ze niet erkennen wil.* Velen waren reeds door Danton aangewezen, veler hoofden rolden op 't schavot. Het bloedgierige volk vraagt nu van hem eenen lijst der *verdachten.*

Twee aristocraten worden hem gebracht. *Eva als zuster van een markies* blijft op 't spreekgestoelte. Terwijl beiden in gesprek zijn keert de volksmenigte terug, afgehakte hoofden op bloedige pieken dragende, onder de kreten van: '*Wij hebben recht gedaan!*'

Eenigen klimmen op 't schavot en vellen Eva ter neer. - Deze herleeft onder den vorm eener 'Vrouw uit het volk' met den dolk in de eene, en een bloedig hoofd in de andere hand. Zij eischt als loon dat Adam een enkele nacht met heur zou doorbrengen. Adam wendt de oogen af. Wie eens, zegt hij, den engel kende en hem dan terugzag, nadat hij was gevallen, die aanschouwde iets dergelijks misschien. Gestalte spraak:

'Haar,, trekken, alles, alles vind ik weer
'Een kleine nietigheid slechts die men nauw
'Omschrijven kan ontbreekt, en toch hoe gansch
'Veranderd is daardoor geheel haar wezen!
'Kon ik gene niet bezitten om haar deugd
'Van deze walg ik om den reuk der hel.

Intusschen komen St. Just, Robespierre en anderen op de plaats. Zij beschuldigen Danton-Adam van verraad, zij slepen het volk mede en de oppermachtige volksmenner wiens woord de menigte bezielde en meetrok valt op 't schavot.

Tiende tooneel.

Na voorgaande tooneel, dat Kepler als in droom beschouwde, komen wij bij deze terug, die verward uit den slaap opschiet en uitroept: waar, waar? zijn mijn droomen.

Hoe was, zegt hij, en zonde en deugd daar reuzengroot
Hoe ongemeen was alles in die beide
Wijl er de kracht zijn stempel op gedrukt had.

Eva (Barbara Müller) komt intusschen met eenen hoveling uit het prieel en stoot hem met verachting van zich af, wijl hij heur voorstelt heuren echtgenoot te vermoorden. Verontwaardigd voegt zij hem toe:

‘'t Schandaal, dat is uw groote zorg!
Wat schaadt de zonde, zoo ze maar geheim blijft
En gij van geen verwijt te lijden hebt?
O wee u mannen, juist zoolang bespot gij
De vrouw, tot zij haar oudst en heiligst erfdeel.
Haar kuische deugd als een vooroordeel wegwerpt
En dan ziet, met een grimlach der verachting
Ge in haar het lage werktuig uwer zonde
Weg van mij, weg!’.....

De morgen is nu aangebroken. De leerlingen van *Kepler* zullen haast komen.

Ik, zegt hij tot Lucifer, ik onderricht hen niet, 'k dresseer hen slechts met woorden, die ze niet begrijpen kunnen.

En die ook geen begrip zijn, enkel klank
De dwaas bewondert ze, en hij twijfelt niet.

In een gesprek met een scholier ontwikkelt Kepler zijne gedachten over kunst en besluit aldus:

Hier neem dees geel geworden perkamenten,
Dees folianten, door den tijd beschimmeld,
Gooi alles in het vuur, zij zijn 't die ons
Het gaan op eigen beenen doen vergeten
En ons de moeite van het denken sparen.
.....
U leide uw blozend frissche jeugd tot vreugde
Tot zonneschijn en jubelend gezang!
Mij leidt, gij geest des twijfels, verder voort
De nieuwe wereld in, die zich zal vormen
Wanneer ze eens grooten mans idee verstaat
En 't vrije woord geeft aan verborgen denken.....

Elfde tooneel.

Thans zijn we in Londen. De scheidsmuren van den stand zijn gevallen. Aan vrijen wedstrijd staat de wereld open. Men bouwt geen pyramiden meer met slaven. Geene hoogten, geene afgronden meer. Zoo beschouwt Adam van de hoogte des Towers het drukke Londen. Als werkman, wil hij zich tusschen de menigte mengen in de overtuiging groote ideën daar opnieuw terug te vinden.

Een marionnettenspeler vertoont *hoe d'eerste vrouw door slangenlist ziek liet verleiden.* Een klein meisje verkoopt viooltjes. Een galanteriehandelaar prijst zijne parels aan; waarvoor hij, die ze uit de diepte haalde, de schrik der zeegedrochten dorst braveeren. - Meisjes schrijven den mannen in al hunne geschenken bijbedoelingen toe. Werklieden drinken en grommen op machienen; op de rijken die hun het bloed aftappen.

Gaan we dan heen, zegt Adam. Waarom langer aanzien
Wat aaklig een gediert de mensch toch werd.

Twee bedelaars vechten om hunne standplaats. - Een soldaat neemt een werkman zijn lief af. Dansend op de tonen eener oorverscheurende muziek trekken zij door de stad.

Een meisje treed, uit de kerk. Hare schoonheid, hare zedigheid bekoren Adam.

> Een jongeling biedt haar honingkoek aan. - Zij dankt.
> Hoe aardig Arthur aan mij te denken,
> Ik zag u lang niet, wat bezoekt gij ons niet?

Na 's jongelings vertrek nadert *Adam*, haar voorstellende ze te gelelden. Hij wordt van de hand gewezen uit oorzaak zijner armoedige kleeding, doch de woorden eener waarzegster en prachtige geschenken zegepralen. Met geld is in deze samenleving alles, zonder geld is er niets te bekomen. 't Is een onophoudende strijd naar stoffelijk bezit, geen enkel grootsch gedacht bezielt nog de menigte:

> Opnieuw bedroog ik mij, toen ik geloofde.
> Dat het genoeg was al de spookgestalten,
> Van 't grijs verleden uit den weg te ruimen
> En vrijen wedstrijd voor de vrije krachten
> Te ontsluiten.....

De godsdienstzin verdween uit het volk. Geene sterkere kracht kwam in de plaats.

> Wat onafhankelijkheid kan bestaan, waar honderd hongren
> Zoo zij niet buigen voor het juk van eenen,
> Het is de strijd van honden om een been.

‘Voer mij dus o Lucifer, naar eene maatschappij die met vereende krachten samenwerkt, waar orde, 't kalm verstand bewaakt en handhaaft.’

Bij het einde van dit tooneel verdwijnt ook Eva.

> Ik stijg in glorie naar omhoog
> De schutgeest van jeugd, liefde en poëzie
> Wijst mij den weg naar 't eeuwig vaderland.
> Mijn glimlach slechts brengt rein genot op aarde,
> Als zonnestraal eens ieders trekken kussend.

Twaalfde tooneel.

Thans is heel de aarde den mensch tot vaderland. En iedereen bezit zijn deel ervan.

Zoo wordt door Lucifer aan Adam, de menschelijke verblijfplaats verklaard, waar zij zich nu bevinden.

Het begrip en gevoel van vaderland, van eigendom, van huisgezin, van ouder- en kinderliefde 't is alles verdwenen. De menschen verblijven in uitgestrekte Phalansters, waar ieder werkt naar den staat van zijn vermogen. Een geleerde antwoordt op de vragen hem door de beide bezoekers gesteld. In een museum bewaart men de uitge-

storven dieren van weleer. Men wijst hun als iets wonders het paard, de al-borak of hond, de leeuw enz.

Dieren zijn er nu niet meer enkel nog het zwijn en het schaap, maar door de wetenschap, zoo veranderd dat het eerste een *levend vet* het andere een *wolhoop* nog is. IJzer, goud en kool bestaan niet meer. Geene bloemen bloeien er nog. Al wat den mensch niet volstrekt noodzakelijk is werd afgeschaft. Als groote zeldzaamheid bewaart men, er een gedicht van Homeros en de Agricola van Tacitus, werken, die aantoonen, hoe belachelijk het *denken* in het barbarentijdvak was. - Om het gevaar te vermijden dat er in 't lezen van die werken kon bestaan, mag men die enkel lezen op zestigjarigen ouderdom. - De kinderen worden van jongsaf met *meetkunde* en *evenredigheid*, gespijsd. Geene vertellingen meer van *Moeder de Gans.* Alles koude, doodende, verstijvende werkelijkheid. Geene kunst meer: men wijst met minachting op schilderijen die een heel menschenleven vroegen, op alles waar de kunst maar eenige versiering heeft toegebracht, zoodat Adam gansch ontgoocheld uitroept:

> Bedrogen heeft mij ook de wetenschap.
> Een saaie kinderschool is zij geworden,
> En zaligheid had ik er van verwacht!

Het enkel gedacht dat de menschheid nog bezighoudt is de rekking van het leven. De wetenschap heeft hun geleerd dat de zon na 4000 jaar geen licht meer zal geven: Nu reeds zoeken zij naar een middel om de zon te vervangen, evenals om langs wetenschappelijk-scheikundigen weg het menschdom voort te planten. Nog eene enkele vonk ontbreekt, zegt de geleerde een enkele stap blijft nog te doen.

'Doch juist die eene stap, zegt Adam, wie dien niet deed die heeft nog niets gedaan!'

Op den rusttijd komen al de bewoners der Phalansteer bijeen: eigennamen dragen zij niet meer, zij zijn nog enkel onder nummers bekend: N° 30 (Luther) wordt bekeven, omdat hij zijnen ketel te hard aangestookt heeft en krijgt geen middageten: N° 400 (Plato) moet de knieën zitten op erwten, omdat hij in droomerijen verzonken is geweest, terwijl hij de schapen hoedde. N° 62 (Michel Angelo) is uit de werkplaats gaan loopen, omdat hij de vrijheid wilde hebben versieringen aan de stoelen te brengen, die hij maken moest.

Twee kinderen, die de moederlijke zorg ontberen konden worden door den geleerde onderzocht die het eene voorbeschikt tot *docter* het andere tot *schaapwachter.* Zij worden beiden naar het algemeen opvoedingshuis gedragen. De eene moeder (Eva) biedt weerstand en smeekt heur kind te mogen behouden. Adam meegesleept roept uit:

O menschen, zoo iets u nog heilig is
Laat dan de moeder in 't bezit van 't Kind.

Vruchteloos, de kinderen worden weggedragen en de beide vrouwen, die ongepaard zijn worden voorgesteld, aan wie er aanspraak wil opmaken.

Dertiende tooneel.

Adam, door Lucifer gedragen, vliegt door het onmeetbare luchtruim; doch vraagt spoedig om naar de aarde te mogen wederkeeren;

Want zegt hij, hoewel ik vruchtloos heb gestreden,
Ik strijd opnieuw en zal gelukkig zijn; -
Ik weet, nog vele malen mis ik 't doel.
Het einddoel van den fieren, langen kamp,
Maar 't is om 't even.
..... maar moge ijdel ook
Mijn denkbeeld zijn gebleken, 't heeft mg toch
Bezield, 't was toch een groot en heilig denkbeeld,
Of 't voor mijn oogen zweefde als beeld van roem,
Van vrijheid, van geloof of wetenschap.
Het heeft de menschheid toch vooruit gebracht
Daarom naar d'aarde terug tot nieuwen strijd.

Veertiende tooneel.

Een ijzig land, eene ongemeten sneeuwstreek strekt zich voor Adam uit, 't maakt op hem een treurige indruk en hij wenscht te gaan naar 't vaderland van zon en geur waar de palmen bloeien. - ‘We zijn er, zegt Lucifer. Die roode koude bol, waarvan geen gloed meer uitgaat is uw zon de Evenaar ligt aan onze voeten, de wetenschap heeft het lot niet overwonnen. - Een dwergachtig leelijke Eskimo treedt uit zijne hut als laatste exemplaar van 't bijna uitgestorven menschenras. Adam is terneergeslagen door de verbastering, waartoe de mensch is gedaald en wil heengaan, doch Lucifer houdt er aan dat hij ook de laatste vrouw hebbe gezien: ‘Niets, zegt Adam, niets wil ik meer aanschouwen. Waar de man

Gezonken is, daar biedt hij onzen oogen
Een aaklig schouwspel aan; doch slechts verachting
Wekt hij in ons gemoed. Maar waarde vrouw
Dit ideaal, dit levende gedicht
Gezonken is, daar wordt ze tot een spotbeeld
Dat huivering wekt. Van hier 'k wil haar niet zien!

Lucifer stoot echter de deur open, Eva komt buiten, zij valt Adam om den hals en trekt hem naar de hut.

Van hier, van hier roept Adam
Leidt van de toekomst mij terug naar 't heden

Niet verder laat mijn lot mij nog aanschouwen.

Vijftiende tooneel.

Adam slaap is uit. - Verbaasd ziet hij rond zich heen. Nog bedwelmd door de schrikgestalten die in den droom hem voor den geest zweefden, treedt hij de hut uit. Wat zal hij doen? Zich voor God nederwerpen of Lucifer als heer en meester erkennen. In de duisternis, die hem omgeeft; de verwarring van zijnen geest, wil hij tot de zelfmoord zijnen toevlucht nemen, om aldus de almacht Gods te trotseeren. Hij gaat naar de rots waaronder de schrikbare diepte zich uitstrekt en

> Een sprong als slottooneel - dan zeg ik ook:
> Ten einde is 't lang komediespel des levens.

Daar treedt Eva uit de deur. Zij snelt Adam tegen en kondigt hem een verrassend nieuws aan: zij zal *moeder* worden. - Dit woordt treft Adam als een schok. Hij zinkt op de knieën en bidt.

> Gij hebt verwonnen Heer, Zie mij in 't stof
> 'k Heb vruchtloos zonder, tegen u gestreden,
> Verhef me of vel mij neer, ziehier mijn borst.

Lucifer ziende zijne verwachting bedrogen valt tegen Adam uit: ‘slaaf, durft ge in opstand komen tegen mij.

> In 't stof neer, mensch.’

Doch de hemel opent zich en 's Heeren stem klinkt.

> Geest, zelf in 't stof ter neer
> Voor mij is niemand groot.

Adam smeekt den Heer hem den sluier van de oogen te rukken, die de toekomst voor hem verbergt. Doch de Heer zegt: ‘De mensch vorsch verder niet naar 't groot geheim dat Godes hand weldadig bedekte voor uw gretig speurende oogen. Doe het goede en altoos zal in uw borst een stem weerklinken die u aanspoort of weerhoudt. En waar in 't bont gewoel van 't wisselend leven een oogenblik de hemelstem mocht zwijgen in uw gemoed, dan zal de reine ziel van deze zwakke vrouw, dien klank vernemen; in haar binnenst zal hij zich tot lied, tot poëzie ontwikkelen. Zij staat u trouw terzij in noodlot en geluk: een genius met troostend milden glimlach.’ - En na tot Lucifer gezegd te hebben dat het eeuwig zijn straf zal zijn, aan te zien hoe wat hij meest wenschte te vernielen juist een nieuwe kiem van 't groot en eedle zijn zal, eindigt de tragedie met 's Heeren woord:

> ‘Ik zeg u: mensch, blijft strijden en vertrouw.’

In wanhoop.
Zie vorige aflevering bladzijde 137.

De jongeling mistrouwde zich zelf; de pastoor kon niet anders dan vader en moeder troosten over 't plotseling verdwijnen van hunnen zoon.

- Zeg dat zij niet ongerust moeten zijn ‘liet hij hun door een boerenwerkman melden, en na eenige dagen in angst en vrees te hebben doorgebracht, vernamen zij door een brief dien hij hun schreef, dat hij hun vergiffenis vroeg over het aangedane verdriet, gendarm geworden was, en zich te Brussel in den wapenhandel oefende.

Dit bericht, hoe wonderlijk en onverwacht ook, verwekte blijdschap bij de ouderlingen. Hij leefde toch nog! men zou zijn lijk uit de rivier niet halen: angstig vooruitzicht welk beiden den slaap benam, en dat ze elkander niet dorsten mededeelen.

De Beirlaans vingen de reis aan, en vonden hem in de gendarmerie te Brussel, zoo frisch en gezond, als zij hem ooit bezeten hadden. Maar bij hunnen terugkeer namen zij toch zijn geheim naar huis niet mede.

- Een gril “voegde hij hun toe voor allen uitleg,” gij moet maar denken dat ik missionaris geworden ben, moeder, en nooit een booze jongen worden wil.’

Nauw was hij voor goed in 't leger ingelijfd of hij kwam in graad! Hoe kon het anders! De schoonste man van gansch het regiment, met zijne blonde knevels en zijne heldere oogen, zijne schouders als eene tafel zoo breed, en eene gestalte die haast denken deed dat hij te peerd zat, als de hairen kolbak zijnen lichaamsbouw nog verhoogde. Voeg daarbij een onberispelijk gedrag, de beste inlichtingen over zijn vorig leven, en de legende die over hem verteld wierd dat hij, soldaat van in de wieg, de wapens verkoos boven al hetgeen welstand en weelde hem geven konden.

En zonder grooten angst, denkende nu genoeg versterkt te zijn, tegen 't geen bij liefdekwalen noemde, ontving hij 't nieuws zijner verplaatsing naar de arrondissementsstad zijner gemeente.

Zulks had zijne moeder gedaan. Men kernde voortaan, bij de Beirlaens, voor gansch de kazerne omtrent, en de hennen legden hem eiers genoeg, om van ‘ommeletten’ alleen te leven. Al zijne wapenbroeders werden zijne vrienden, hoewel hij met hen op een voet bleef, die nooit tot vertrouwelijkheid oversloeg.

Hij bleef een gendarm op zijn eigen, en zonder vloeken, drinken of baldadigheden doen, was hij een weerdig lid der keurbende, waarop ons land roemen mag.

Zijne hand had wel gebeefd, als hij den eersten keer de stukken op zijn gemeentehuis liet afteekenen, maar hij verhardde er in tot zoo verre, dat hij de woning des notaris al dorst bezien, en de plaats beschouwen waar hij dat nieuws over ‘de lieve beesten’ had vernomen.

Op dezen droeven winterdag trok hij stadswaarts. Hij zou in den *Kievit*, zijnen achtergebleven gezel verbeiden, en het was langs zijne ooren, dat de kogel floot, dien de wanhoop en de razernij naar zijne borst richtten!

***

Eene rilling kwam over zijn lichaam. Het scheen hem dat hij ineen zonk, en een kleine jongen werd. De scherpe gil van den kogel was als door de dood uitgebracht. Maar op den eigensten stond gevoelde hij zich weer man. Het zelfbehoud, de wraak, de woede, vielen te gelijk in zijne ziel, en met eene onstuimigheid, waaraan zelfs geen boom zou weerstaan hebben, sprong hij op den pensenjager, en greep hem bij de keel; hij zag diens aangezicht purper worden en de oogen puilen uit den kop.

- Moordenaar! moordenaar! beet hij hem toe, meer en meer opgejaagd door den klank zijner eigene stem, die hij zelf niet meer erkende.

Vruchteloos poogde de zager zich los te wringen, hij zat in eene stalen vuist: hij greep en 't geen hij vast kreeg, kwam mede! Hij scheurde des jongelings kleeren van het lijf, en zette zijne handen, neen zijne klauwen, in dezes borst. De drift verdoofde de pijn. Zij gevoelden niets dan dorst naar elkaars leven, in dezen oogenblik van dierlijke worsteling.

Als één man vielen beiden op den grond, en poogden

daar elkander te worgen! Koud was beider hert gelijk de sneeuw waarin zij woelden!

Met de laatste kracht die hem overbleef, wilde Doren den last afschudden, die hem als eene nachtmerrie op het hart lag, en hem adem en beweging belette: zijn mond verkrampte, trok scheef, en de boerenzoon alle gevoel van menschelijkheid verloren hebbende, sprong recht als hij zijne polsen vrij gevoelde, en stampte baldadig en wreed op de borst van den zager. Zij gaf een hol gehuil en rood spatte tusschen Dorens gesloten tanden. Het zicht van bloed riep den gendarm tot het bewustzijn weder.

- Dood mij toch, dood mij toch, smeekte de gevelde, met eene stem die niets van een mensch meer had.

Hij wilde zich oprichten, zakte op eene knie en hijgend als een stervende, trachtte hij voort te spreken.

- Laat mij hier.... hier in de sneeuw.... ik ben Doren, ze kennen mij ginder.... och mijne vrouw.... mijne kinderen.... zij hebben niets te eten.... zij zullen het niet kwalijk nemen ginder.... ik heb u willen kapot maken.... maak mij ook van kant.... 'k zeg u, maak mij ook van kant!

- Kom mede.... staat recht.... moordenaar!

Hij sprak dat woord uit als eene verontschuldiging over het bloed, dat uit des zagers mond kwam en door de koude in zijnen baard stremde; had dit schot niet onophoudelijk in zijn oor voortgedonderd, hij zelf zou geknield hebben.

- 'k En kan niet meer.... sleep mij mede als ge mij moet hebben.... in vier dagen niets over de lippen gehad!

- Wat gingt ge doen met dat geweer? Recht!

- Hazen schieten; 'k 'n zal niet liegen.... 'k wil wel medegaan, maar g'hebt te hard gestampt op mijn hert....

Remy richtte den zager op, maar moest hem ondersteunen: Dorens beenen beefden als ware hij bedronken geweest, en zoo, haast in de armen van zijnen vijand, volledigde hij de bekentenis.

- Wij hebben geen brood t'huis!... Eerlijk zijn en niet durven vragen!... Doe toch dat ze mij 't hoofd afslaan.... 't is dan in eens gedaan.... de parochie zal voor de kinders zorgen!...

Hij ging vallen, maar de gespierde arm van den dienaar der wet belette hem zulks.

- Waar woont ge? vroeg de gendarm, reeds wederom mensch geworden.

- Daar verder, over '*de Kievit*'.... Och toon u toch niet, de vrouw zal doodvallen als ze u ziet.... Kom langs hier.... keten mij niet.... 'k zal gewillig medegaan.

Zij stapten traag, traag voort; de zager beefde van de koude en van de koorts.

- 'k En hebbe geenen drank gezien, vervolgde hij, en nochtans was ik bedronken als ik schoot, en het wemelt mij nog zoo voor de oogen!... de miserie kan eenen mensch dwingen;... indien gij wist welk eene brave vrouw ik heb....

Verschillige gevoelens woelden in 't hert van den jongeling: de angst, de wraak, en meer en meer het medelijden. Hij was zoo weinig geschikt om te straffen, en het ongeluk had hem eer verteederd dan verhard.

- Zwijg maar! voegde hij zijnen gevangene met gemaakte strengheid toe, wij zullen uwe zaak gaan regelen.

En gedwee stapte de zager mede, met verwilderd oog, waarin schuwheid en angst te lezen stonden; zijne lippen verroerden als ware hij aan 't bidden. Geknakt en ontzenuwd volgde hij den man, die hem overwonnen had, gelijk de reuzen van den voorouderlijken tijd, die van dezulken slaaf wierden.

Nu had Doren zijn laatste schot gelost!

Er kwam meer en meer licht in zijn hoofd, zoo even nog aan te vele gewaarwordingen blootgesteld, om gansch de diepte van zijn ongeluk te vatten..... Zijne vrouw en kinders nooit meer zien, tenzij achter traliën, in deze wreede plaats waar hij in acht maanden, acht jaar was verouderd! Hij wilde met zijne rechterhand het koude zweet van 't voorhoofd vagen, deze hand was geboeid: reeds nu was hij gevangen! Deze naakte, koude dag, was al 't geen hij nog van de schoone wereld zien zou.... Zijne vrouw, zijne kinderen, zouden bedelen voortaan... het was hier een kerkhof! levend zou men hem in den grond stoppen, zijne gedachtenis vloeken, en de plaats vluchten, waar hij verbleef! Hij was een moordenaar, zijne kinderen waren moordenaarskinderen!!!

Eensklaps stond hij stil, pal, als geworteld.

- Ik wil mijne vrouw en kinders zien!

- Waar woont ge?... niet van uwen man maken, zulle!

- Neen, 'k zal braaf zijn. Daar!

Met de hand waaraan de boei was geklonken, toonde hij zijn huisken.

- Kom dan!

Zij vervorderden hunnen weg stilzwijgend en somber, door het doodsche landschap.

De rust, de eenzaamheid waren zoo volledig, als zij te middernacht zouden zijn; niets maakte eenig geluid dan hunne voeten die de krakende sneeuw vertrapten, en verlaten was de streek, als waren zij de eenige overblijfsels van het uitgestorven menschdom!

Geen hond baste aan den band, geen haan kraaide zijne heerschappij uit, op de ingeslapene hoeve, en het scheen dat de zon wou ter ruste gaan in 't hertje van den dag.

- Daar, deed de geknevelde met eene hoofdbeweging. Spreken kon hij niet meer.

Akeliger dan het zoevend lood, klonk Remi de kreet in het oor, die bij zijne verschijning in de hut geslaakt werd.

Ineengedrongen van angst, van honger en van koude, zat het viertal rond den heerd, waar een tak half groen hout lag te vonken en te rooken.

- Ach Heere, toch!

Zij bleef op haren stoel genageld, sloeg de handen voor 't gezicht, en hare borst jaagde hoorbaar.

- Vrouw, vrouw! 'k heb ons allen in 't ongeluk gedompeld!

Hij hief zijne ketens omhoog, en prentte ze diep in zijn doorgroefd voorhoofd.

- Doren.... ach Doren wat is er gebeurd?!

Zij wilde opstaan, hij kwam zelf tot haar, knielde voor haren stoel, wijl de kinders bevreesd en schuw hunnen angst uitschreeuwden, met zenuwachtige snikken, de stuipen nabij. De oudste, gemarteld bij 't zicht van vaders geknevelde handen, trok aan 't staal die ze aaneen bond; eensklaps man geworden. staarde hij den gendarm, den vijand aan, met twee opengespalkte oogen, waarin de angst den traan opdrogen deed.

- Vergiffenis, 'k 'n was u niet weerd, gij waart een engel, ik was een duivel, ik moest u eens ongelukkig maken!

Eensklaps snakte hij naar zijnen adem, alsof hij ster-

ven ging, maar de ijskorst rond zijn hert was ontdooid; tranen, overvloedige tranen braken uit zijne oogen, en hij legde zijn ruw hoofd op den schoot zijner bezwijmende vrouw.

Daar genoot hij de streeling van zijne kinders, rond hem vereenigd om het ongeluk af te weren, dat zij nog onbekwaam waren te begrijpen.

= ‘Ach vaderken, niet meêgaan met dezen stouten man,’ klonk het in zijn oor; en kussen vielen hem op de wangen, kussen die hij ruw beantwoordde, en het onderwerp zouden blijven van zijne mijmeringen, zoolang de eenzaamheid hem niet had gedood, zoolang hij niet gestorven was van verlatenis, kinderloos, troosteloos, hopeloos, de lippen drukkend op de koude wanden, die hem afscheidden van al 't geen hij eens bemind had op aarde!

De gendarm bemerkte eerst dat de rede der vrouw bezweken was onder 't lijden. Hij schoot toe, hield ze op haren stoel recht, en zag vruchteloos de arme hut rond, wat hij haar tot herstelling bieden mocht.

Ha! dat was nu gendarm zijn! Dat was nu de plicht! Het medelijden uit 't hert rukken, en de belangen voorstaan der wraak! Hij begreep hoe onmachtig hij was tegen 't geen zijn ambt hem oplegde, en vloekte den stond, waarop hij, zonder zijn hert te ondervragen, zonder te weten of hij er wel toe geschikt was, de pijnlijke, maar noodzakelijke taak van beschermer der wetten op zich nam. Hij bezweek heden onder den last, en tusschen de stem des plichts, en de verzoekingen van zijn kinderlijk gemoed, leed hij met deze wreed beproefden dubbel mede.

De moeder kwam tot haar zelven, en staarde wild in 't rond.

Het was dus geen droom, deze akelige verschijning? De honger harer kinderen alleen martelde haar dus niet? Nog grootere schokken moet haar hert verduren!

De hoop ontstond uit de diepte van haar lijden. Zij prangde de handen die haren man hadden geboeid en schouwde den jongeling in de oogen.

- Mensch, mensch, bad ze, gaat in uw hert en heb deernis met deze kleine schapen.... g'hebt eene moeder gelijk zij, ach, believe het u, vergiffenis!

En zij knielde, en allen knielden met haar, en allen huilden, en deden te gelijk beroep op zijn hert. Hij ook,

de ruwe man, vroeg, bad, voor de eerste maal zijns levens.

- Gij zult ook eens kinderen hebben, vervolgde de moeder, angstig dat hare smeeking niet baten mocht, ongezocht de woorden vindend, die den meesten indruk hebben moesten op zijn gemoed.

Dat vulde de maat. Al hetgeen hij sedert een jaar van hier geleden had, kwam hem eensklaps voor den geest; hij overdacht de eenzaamheid die hem voor gansch zijn leven overvallen zou, als zijne ouders gestorven waren, en nooit had het verlies zijner zuster hem zoo veel pijn gedaan als op dat oogenblik. En aan deze lieden, die hem hunnen nood en hunne wanhoop klaagden, had hij willen zijn lijden en verdriet mededeelen, getroost zijn door hen.

Hij had hun willen spreken van zijn geledigd hart, door de hoop gansch verlaten; van zijne brave ouders, die weenden om zijne afwezigheid, gelijk hij treurde over 't gemis van hun zegen. Hij had hun de wonde van zijne ziel willen toonen, en zeggen hoe ongelukkig hij eens had bemind, *waarom* hij nooit geene kinderen hebben zou.

Hij nam den oudsten jongen in de armen, prangde hem aan de borst, en kuste hem op de wang zonder eigentlijk te weten wat hij deed.

- Staat nu maar recht, sprak hij tot de geknielden.... 't is niets.... komt, weent niet meer.

- En als de moeder voortging, met woorden van vrees te voegen bij de uitdrukking harer dankbaarheid, zegde hij snel en gejaagd, wijl hij zijn best deed, opdat het kleed dat hij droeg niet zien zou dat hij weende.

't Is niets.... 't Is niets, 't is niets, zeg ik u, dat de Kinders bidden voor mij.... 'k Zal u niet aanklagen....

En dan meer tot zichzelven dan tegen hen:

- 'k Ben nu eens gendarm geworden, 'k heb nu eens mijnen kop gedaan, och Lieve Heer, wat is er toch droefheid, en lijden, wat zijn er toch kruisen op de wereld!

Hij snikte nu zijne droefheid uit, de ellebogen op het kleine schapraaiken, het hoofd in de handen; en als hij opkeek, vielen zijne oogen op een afzichtelijk wassen O.L. Vrouken met nonnenkleederen, in een vierkant glazen kasken staande. Dat bracht hem weer de zuster voor den geest, en het was door haar ingegeven, dat hij zijnen geldbuidel te voorschijn haalde, hem aan de voeten

van O.L. Vrouwken lei, den man van zijne boeien ontmaakte, en het huisken zoo haastig buitenkwam, als had hij er eene slechte daad gepleegd.

***

Niet wetend waar hij heen ging, stapte hij voort. Hij had haast zich van deze plaats te verwijderen, waar hij zooveel geleden en zien lijden had. Hij dacht zijne liefde begraven te hebben, genezen te zijn, en nu ontstond ze weer, door dat woord, uitgesproken om zijn medelijden op te wekken.

Een gedacht ankerde zich in zijnen geest: niet meer naar de kazerne gaan! Hij had zijne plicht verwaarloosd, zijnen eed geschonden, hij zou zich zelf straffen, door eene vrijwillige verbanning!

Ten andere, op dezen stond was hij overtuigd, dat hij te dicht het voorwerp zijner liefde verbleef, en hij dacht met schrik dat de wereld wellicht te klein was om ver genoeg van haar te zijn! Hij vergat mantel en geweer te halen, in de herberg achtergelaten, en dacht op zijnen makker niet meer, dien hij een stond verbeidde, en daar nu reeds twee uren op hem wachtend was. Gelijk vroeger aanhoorde hij de bittere raadgevingen der wanhoop, deze droeve gezellin der moedeloozen, en volgde blindelings de wegen die zij hem aanwees.

Waar zou hij heengaan? Hij wist het niet. Hij had wel willen de kleederen die hij droeg van 't lijf rukken, om gansch alleen te zijn, verlost van al 't geen hem aan 't verleden denken deed, niet immer 't bewijs onder oogen hebbende, van deze mislukte poging om haar te vergeten!

Vooruit! Hij zou eene volgende maal meer geluk hebben, hij wist nu juist hoe zwak hij was.

De koude werkte voordeelig op zijne ontroerde hersens. Zulks veranderde zijn besluit wel niet, maar deed hem op middels denken om het uitvoerbaar te maken.

Het was een karaktertrek bij dezen jongen, de onherroepelijkheid van een voornemen.

(Wordt voortgezet.)

R. VERMANDERE.

Boekbeoordeeling.

Uitgave van het Taalverbond N° 3. Uit het leven, door L. Smits. Gent, J. Vuylsteke, uitgever. 1891.

De heer Smits doet zijne intrede in de letterwereld met eenen bundel, bevattende de volgende opstellen: 1^{e} *Een Heks*, 2de *De Man zonder Ruggraat*, 3de *Herbergpraat*, 4de *De Heispaaier*, 5de *Het wit Konijntje*, 6de *Eene Fout in de Rekening*, 7^{e} *Nonnekens op ons Dorp*, 8^{e} *Eene Begrafenis.*

Geen enkel dezer schetsen, verhalen of tafereelen is gebouwd op *liefde.* Het feit is zeldzaam genoeg om eens aangestipt te worden. 't Komt waarschijnlijk hierbij, dat de schrijver - *niet gedaan heeft als sommige anderen* - die beginnen te schrijven en *uit te geven*; wanneer ze nog maar pas de schoolbanken zijn ontloopen en zij van de wereld, die ze moeten schetsen, niet veel meer kennen dan een blinde van kleuren. - 't Zijn hier geene personen en toestanden, van andere schrijvers afgezien, angstig gevolgd en gebrekkig weergegeven: neen, 't zijn vruchten van eigen ervaring, van eigen denken, van eigen levensbeschouwing.

Wij deelen de gedachten des schrijvers niet; er ligt een heele afstand tusschen ons beider meeningen; doch wij willen daarover niet verder uitweiden, het boek enkel besprekende, als letterkundig voortbrengsel.

De Man zonder Ruggraat is eene fantazij vol bijtende spot tegen die personen, welke, gelijk Multatuli ze eens kenschetste, ‘bij gebrek aan zwaarte, omhoog vallen’ en tot allen rol - hoe gemeen en verachtelijk ook - bruikbaar zijn.

Het wit Konijntje, lief geschilderd en levendig voorgesteld, is gericht tegen het naiëve betrouwen op God.

In *Herbergpraat* steekt de schrijver den draak met de *eerlijkheid* van den mensch.

De andere stukken zijn grepen uit het werkelijk leven, zijn voorstellingen van personen en feiten, met zulke kracht, zulk aangrijpend *réalisme* op het papier gebracht, als wij nog zelden bij eenen Vlaamschen schrijver ontmoetten. Wat sombere bladzijden uit de lijdensgeschiedenis van de ongelukkigen dezer aarde! Belle *de Heks*, Marus *de Heispaaier*, Neel *de Schoenlapper*, zijn toch zoo diep ellendig, dat hun toestand ons bevangt, ons ontevreden en kwaad maakt. - Goed, dat in ‘*Nonnekens op ons Dorp*’ het vriendelijk zonneken weer eens even uit de wolken piept; want moest men, na bovengenoemde bladzijden, ook nog het akelige ‘*Eene Begrafenis*’ lezen; men zou er duizelig van worden. De schrijver, inderdaad, grijpt u met zulke kracht in 't gemoed, dat het u bijna is, alsof gij in eenen droom op het punt waart, door eene neervallende rots verpletterd te worden!

Wie dan enkel in een boek tijdverdrijf zoekt; wie niet tegen hevige aandoeningen bestand is, legge het werk terzijde. Wie in sobere stijl, zonder gemaaktheid noch platheid, forsch gemaalde beelden voor den geest wil getooverd zien; wie eens gaarne over maatschappelijke vraagpunten of toestanden napeinst, zal het werk met genoegen lezen; dan vooral, als men tot de geestesrichting van den schrijver behoort.

Ten slotte moeten wij den schrijver doen aanmerken, dat volgens de *uitdrukkelijke voorschriften* der kerkelijke overheid, die begrafenis niet *kon* plaats hebben, gelijk ze ons wordt afgeschilderd. Het stuk - hoe goed ook geschreven - verliest dus zijne innerlijke weerde, omdat het op *valsche* gegevens berust. In dagbladartikels gaan er zulke dingen door, in *ernstige* letterkunde komen zij minder te pas. Daar de rechtschapenheid des schrijvers ons niet toelaat aan te nemen, dat hij met slijk zou werpen naar eenen persoon, die een ietwat eigenaardig kleedsel draagt, zullen wij veronderstellen, dat de schrijver te goeder trouw misleid is geweest en het achtste stuk van zijnen bundel, enkel aanzien als *herbergpraat.*

Wie bladzijden schrijven kan, gelijk er zoovele in dezen enkelen bundel voorkomen, is in onze letterkunde eene eervolle plaats voorbestemd.

E. VAN LANGENHOVEN.

Muziek te Antwerpen.

In onze vorige aflevering hebben wij gewaagd van een grootsch plan, door Peter Benoit opgevat, ten einde de Vlaamsche Muziek in Antwerpen eene ruimere plaats te doen innemen.

Thans deelen wij eenige nadere bijzonderheden mede betrekkelijk dit hoogst gewichtig punt.

Het is ontbetwistbaar dat de Fransche Schouwburg (opera) en de Koninklijke Harmoniemaatschappij, door hunne overleveringen en door een samenloop van eerbiedwaardige omstandigheden, die men niet mag hekelen, verplicht zijn malkaar te verstaan en altijd zullen verstaan om een belangrijk opkest te bezitten, welk zij gedurig aan het werk zullen houden en dat hun de grootste diensten zal bewijzen in hunne eigene sfeer, die is: de vertolking der meesterstukken van de dramatische kunst in het algemeen, meer bijzonderlijk van de gewrochten der komponisten van den Latijnschen groep en namelijk der komponisten van het Waalsch gedeelte van België.

Te wenschen is het, dat niets worde veranderd aan dezen toestand, die sedert langen tijd en met welslagen beantwoordt aan wezenlijke behoeften en uitstekende diensten bewijst aan Antwerpen.

Het Stadsbestuur verleene daaraan toelagen; het verhooge en vermeerdere ze; wij Vlamingen, kunnen niets anders doen dan deze verstandige kunstbezorgdheid toejuichen, die een zeer billijk deel geeft aan den Antwerpschen muzikalen groep, dien ik, zegde Peter Benoit, den groep III zal noemen.

Laat mij nu, ging hij voort, uitleggen, *wat* de groep I zou moeten wezen, degene waaraan het *officieel* orkest zou toebehooren.

Hij zou bestaan uit drij elementen, die het stedelijk orkest ter hunner beschikking zouden hebben: *a*) de Muziekschool; *b*) het Nationaal Tooneel van het Lyrisch drama; *c*) de instelling der Nederlandsche Volksconcerten.

Deze drij elementen, welke de meester schilderachtig den officieelen drijhoek noemt, zouden voldoende zijn door hunne eigene leefkracht, door de ontvangsten die zij zouden kunnen verwezenlijken en door eene bijgevoegde overeenkomst, welke verder zal worden uitgelegd, om een prachtig orkest te doen leven, indien het Stadsbestuur kon tusschenkomen door eene jaarlijkséhe toelage, welke, naar Benoit verzekert, de 25,000 fr. niet zou te boven gaan.

Het bedrag dezer toelage en de opbrengst der gedane ontvangsten door de drij bestanddeelen van den officieelen drijhoek zouden in eene algemeene kas worden gestort en na elk jaargetijde zou de globale som tusschen de leden van het orkest verdeeld worden, naar gelang der verbintenissen en den staat van elk hunner.

In ruilling voor de subsidie, zouden tegenover de Stad de volgende verbintenissen worden aangegaan:

a. De Muziekschool zou jaarlijks vier groote concerten geven, die in betrekking zouden zijn met zijne bijzondere zending, te weten: de studie der Vlaamsche muziek boven de kunststudie in het algemeen, zonder de kunstuitdrukking van eenige school op zijde te laten of in andere woorden, een algemeen onderricht gesteund op eene Vlaamsche basis.

b. De Nederlandsche Schouwburg zou een zeker getal (te bepalen) vertooningen geven van lyrisch drama, vooral de Vlaamsche werken kiezende terwijl echter eene plaats zou voorbehouden blijven voor de schrijvers behoorende tot Germaansche of Slavische groepen.

c. De instelling der Nederlandsche Concerten zou jaarlijksch vier concerten inrichten uitsluitelijk bestemd om de gewrochten te doen kennen en te verspreiden, welke de Nederlandsche kunst sedert de 15^{e} eeuw tot op onze dagen heeft voortgebracht.

Het geheel van dit drijdubbel programma, zeer eerbiedwaardig onder zedelijk opzicht. zou ook eene vaste en ernstige basis geven voor de stoffelijke hulpmiddelen van het orkest.

Maar hier, om deze hulpmiddelen te volledigen, gaat de 2^{e} groep der hedendaagsche muziekale beweging tusschenkomen, de bijzondere maatschappijen, en het is het oogenblik eene bijgevoegde overeenkomst uiteen te zetten, door welke Benoit het bestaan van het orkest zou willen bevestigen.

De leden van het orkest, volgens eene zekere beurt tusschen hen te bepalen en een reglement voor de verdeeling der winsten, zouden toegelaten worden hunne medehulp te verleenen aan bijzondere maatschappijen, kerken, enz.

Deze maatschappij zou in zekere omstandigheden heel het orkest kunnen aanwerven, eene andere slechts een beperkt orkest noodig hebben. Er ware daar eene kwestie van toepassing, waarover men, onder technisch opzicht, gemakkelijk zou overeen komen.

Zonder te spreken van de kerken, heeft de Vlaamsche meester vooral beschouwd als eene bron van winsten voor het officieel orkest, de mogelijk-

heid van verbintenissen aan te gaan met de volgende maatschappijen:

Muziekmaatschappij (8 concerten per jaar); - Kunstkring (getal jaarlijksche concerten vast te stellen); - Volksconcerten (id.); - Katholieke Kring (id.); - Nijverheidspaleis (id.); - Burgerking (id.)

Het programma van deze groep II, is de uiting der muziekale kunst *in alle scholen* en het zou van de instelling der *Nederlandsche Concerten* afhangen over de nationale werken eenen luister te werpen, levendig genoeg om de bijzondere maatschappijen van de groep II aan te sporen ze met die der andere scholen op hun programma te stellen.

Weldra zou tusschen de groepen I, II en III de edelste en vruchtbaarste wedievер ontstaan.

Ziedaar hoe Peter Benoit zijn ontwerp uitlegt.

Sedert dien hebben wij vernomen, dat de meester het niet bij woorden wil laten en besloten is zijn ontwerp aan de Stad voor te leggen; het is om deze reden, dat wij geloofd hebben dit plan aan onze lezers te moeten mededeelen, opdat zij met kennis zouden kunnen oordeelen, wanneer deze zaak ter bespreking zal komen.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- *Koninklijke Vlaamsche Akademie.* Vergadering van 18 Maart 1891. De Akademie beslist dat zij den heer Minister van Binnenlandsche Zaken zal verzoeken zijnen steun te willen verleenen aan de uitgave van Huygens' werken, die door Dr Worp wordt bezorgd.

Daarna komt nogmaals ter sprake het lange uitblijven der afkondiging van het verslag der jury voor den vijfjaarlijkschen wedstrijd van Nederlandsche Letterkunde, die nog altijd niet in het *Staatsblad* is verschenen. Na eene lange beraadslaging wordt besloten dat aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken zal gevraagd worden dit verslag zoo spoedig mogelijk in het *Staatsblad* te laten opnemen.

Vervolgens worden door de vergadering de prijsvragen voor 1892 vastgesteld. Het tijdstip, waarop de antwoorden zullen moeten zijn aangekomen, zal met het oog op de ontworpen verandering van den datum, waarop de jaarlijksche feestzitting plaats grijpt, eerst later kunnen bepaald worden.

Wij laten hier de verscheidene uitgeschreven prijsvragen volgen:

Oudgermaansche Taalkunde. - 1. Men vraagt eene verhandeling over het gebruik van naamvallen, tijden en wijzen in den *Heliand.*

Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde. - 2. Verhandeling over de klank- en vormleer in de werken Van Jan van Ruusbroeck.

Nieuwere Taal- en Letterkunde. - 3. Het Vlaamsch tooneel gedurende de XVIIe eeuw.

Geschiedenis. - 4. Huiselijk leven, zeden en gewoonten in eene

Vlaamsche gemeente gedurende de XVIIIe eeuw vóór de Fransche Omwenteling.

- *Letterkundige prijskamp te Brugge.* - In de algemeene vergadering van den *Vlaamschen Broederbond*, heeft men beslist een letterkundigen prijskamp uit te schrijven. die zal bestaan in het vervaardigen van een Vlaamsch gedicht ter nagedachtenis van wijlen prins Boudewijn en voor titel dragende: *Prins Boudewijn herdacht.*

Al de letterkundigen van het land zullen aan den prijskamp mogen deelnemen.

Het gedicht zal ten minste 250 regelen moeten behelzen.

Een gulden eeremetaal en eene som van 300 fr. zullen aan den schrijver van het bekroonde werk geschonken worden.

De stukken zullen voor 1 October 1891 moeten ingezonden worden.

- Tooneelprijskamp, uitgeschreven door den Belgischen Bond der genootschappen van werkmeisjes en werkjongens, voor 1890-1891. - Uitslag: Er is geen eerste prijs; maar de jury heeft de volgende onderscheidingen toegekend:

1. *Frans Ackerman*, door M. Pol Anri, eene premie van 150 fr.
2. *Kreupele liefde,* door M. Fréchier en De Coster, eene premie van 50 fr.
3. *Eendracht maakt macht*, door Mej. Anna Bevel, eene premie van 50 fr.
4. *Misstap en wroeging*, door P. Matton, eene premie van 50 fr.

Eene eervolle melding wordt verleend aan *De dochter der Visschersweduwe* en aan *Levensstrijd.*

- De Fransche schrijvers en komponisten maken zich zeer bezorgd over hunne schrijversrechten in België en Zwitserland, welke landen, naar aanleiding van het opzeggen der handelsverdragen door Frankrijk, op hunne beurt de letterkundige overeenkomsten met dit land willen opzeggen. De commissie der tooneelschrijvers en komponisten heeft met de *Société des gens de lettres* eene bijeenkomt belegd van gedelegeerden der verschillende letterkundige en muzikale vereenigingen, om bij de regeering te protesteeren tegen het douanentarief.

- Te Kopenhagen is een internationale boekententoonstelling geopend, ter herdenking van de 400 jarige toepassing van de boekdrukkunst in Denemarken. In 1491 werd te Kopenhagen het eerste Deensche boek gedrukt door Gottfried van Ghemen.

- Op 4 April is *De Portefeuille*, het Amstermdamsche weekblad aan kunsten en letteren gewijd, haren 13^{n} jaargang ingetreden onder de redactie van N. van Harpen.

- Naar wij vernemen zal M. Frans van Cuyck, die vroeger reeds een paar bundels novellen en een roman liet verschijnen, eerlang een nieuw boek uitgeven, een aantal verhalen bevattende.

- Het woordenboek der nederlandsche taal.

Met een tusschenruimte van een half jaar, is onlangs weer eene aflevering van het groot Woordenboek verschenen, de tweede van het vijfde deel. Wel wat later dan zij beloofd en verwacht werd; maar als men ze gelezen heeft, en zich dus zoo ongeveer kan verbeelden wat arbeid eraan besteed werd, begrijpt men dat het moeielijk anders kon.

Het is eene puike aflevering; eene zulke, waarnaar men het geheele werk kan beoordeelen.

Van tijd tot tijd zijn er afleveringen verschenen, waarin artikels voorkomen, die ontzag inboezemen, om de wetenschap, die erin verborgen is. Zoo b.v. in het 4° deel, de artikels GAAN, GEEST, GENADE, om er slechts enkele te noemen. In deze aflevering is 't het artikel GOD, dat voor alle andere de aandacht trekt. Het is een echt meesterstuk.

Aan de ruimte, welke dit woord in deze aflevering beslaat: 61 kolommen, kan men nagaan welke rol het begrip, erdoor vertegenwoordigd, in het leven van een volk speelt. Men kan om zoo te zeggen niets uitdenken, waarbij dat woordje *God* niet te pas komt; en het is ter oorzake van het vele werk, dat de heeren Muller en Beets ermede gehad hebben, dat de geheele aflevering niet vroeger verschenen is.

Den beiden Redacteuren kan men dan ook geen te grooten lof toezwaaien. Niettegenstaande het opstellen van een woordenboek alles behalve opwekkende arbeid is, valt nergens afmatting te bespeuren. Overal dezelfde nauw gezetheid, dezelfde nauwkeurigheid, dezelfde zorg. Een artikel van drie regels is een geheel zoo afgerond als een van dertig. Aan de omschrijving der beteekenissen bespeurt men, dat de geest van den hoogvereerden meester de Vries steeds in de studeercel der jongere medewerkers omwaart.

Men kan niet beter op de hoogte van zijn tijd en veelzijdiger zijn dan het woordenboek. Niet alleen vindt men aanhalingen uit de laatst verschenen boeken, maar ook uit tijdschriften, couranten (kol. 175. 190.), ja zelfs uit eene assurantiepolis (kol. 224).

Met elke aflevering kan men eene gelukkige nieuwigheid vaststellen. Meer dan eens is er geklaagd geworden, dat er al te veel voorbeelden aangehaald werden. Daarom worden nu de onmisbare voorbeelden aangehaald, maar een of meer andere, om een of andere reden van belang aangewezen, De Redactie heeft in Zuid-Nederland een hulpvaardigen vriend gevonden, die moedig aan het zoeken naar voorbeelden is.

Zooals uit het *Bericht* op de binnenzijde van den omslag dezer aflevering blijkt, zal Dr. Beets het 5° deel alleen voortzetten. Dr. J.W. Muller is reeds aan het derde deel, dat van *BO*- tot het einde der *F* zal gaan, begonnen.

Er bestaat gegronde hoop, dat dit jaar elk redacteur twee afleveringen zal voltooien.

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal is een werk, waarvoor alle Vlamingen warme belangstelling moeten koesteren. Tot voor weinige jaren heeft het reusachtige werk niets dan tegenspoed beleefd. De geschiedenis van het Woordenboek is eene lijdensgeschiedenis. Het is nu drie jaren geleden, dat een beter tijdperk is aangebroken. Het past ons, Flaminganten, het onze bij te dragen, opdat die voorspoed een duurzame weze. Dat degenen dus, die hunne taal goed willen kennen, ook om haar zelve, en het Woordenboek nog niet bezitten, er op inteekenen.

Vlaamsche belangen.

- Het Verbond der Grievenkomiteiten ontving dezer dagen een brief van den Minister van onderwijs, waarin

deze verzekert, dat in het toekomende de rechten der Vlaamsche leerlingen (het stellen der vragen in het Vlaamsch voor de jaarlijksche prijskampen) niet meer zullen miskend worden.

Beeldende kunsten.

- Lord Francis Pelham Clinton-Hope heeft aan het South Kensington Museum, te Londen, eene hoogst belangrijke en kostbare verzameling van Hollandsche en Vlaamsche schilderijen in bruikleen afgestaan. Deze schilderijen zijn bijeengebracht door verscheidene geslachten van den tak der Schotsche familie Hope, die zich in de 17e eeuw te Amsterdam vestigde en in de personen van de twee broeders Thomas en Henry Philip Hope tijdens de Fransche revolutie naar Groot-Brittannie terugkeeede.

Gedurende verscheidene jaren vormden deze stukken een gedeelte van de welbekende Hope-collectie van schilderijen in het huis van den heer Thomas Hope, te Londen. In 1839 gingen zij over aan den heer Henry Thomas Hope, door wiens weduwe zij ongeveer 23 jaren geleden gedurende eenige maanden in het South Kensington Museum tentoongesteld werden, waarheen zij thans misschien wel voor goed terugkeeren.

- In Antwerpen plaatst men, ter herinnering aan beroemde mannen, gedenksteenen in de gevels der huizen, waar zij het levenslicht zagen.

Deze onderscheiding werd reeds bewezen aan: Hendrik Conscience, P.-P. Rubens, J. Jordaens, M. De Vos, Jan Breughel I, Jan Breughel II, David Teniers I, David Teniers II, Quinten Metsys, Adam van Noort, Frans Floris, Jozef Lies, Hendrik Leys, Willem Herryns, A. Brouwer, Jan Erasmus Quellin, Gustaaf Wappers, Cornelis Schut. Barth, Ommeganck en Willem Ogier.

- Aan de stad Amsterdam is door de familie De Clercq een kostbaar geschenk aangeboden, bestaande in de volgende schilderijen:

1o de portretten van Lucas de Clercq en van zijne huisvrouw Feyna van Steenkiste, geschilderd door Frans Hals in 1635.

2o een geschilderd plafond, voorstellende den dageraad en de daarbij behoorende geschilderde vier hoekstukken, voorstellende de vier jaargetijden, door Jacob de Witt in 1744 vervaardigd;

3o vier schildeijren van onbekende meesters, voorstellende het eene een legerkamp en de drie anderen portretten uit Friesland afkomstig, waarvan de namen der afgebeelde personen zijn verloren gegaan, doch die belangrijk zijn met het oog op hunne kleederdracht.

- De Sint-Lucasschool te Gent zal dit jaar de 25e verjaring harer stichting beleven en plechtig vieren.

- In het Künstlerhaus te Weenen zal eerstdaags eene tentoonstelling gehouden worden uitsluitend van werken van den grooten Nederlandschen kunstschilder Jozef Israëls.

- De bijzonder fraaie *Ruysdael*, onlangs door Dr. Bode voor het Berlijnsche museum gekocht, was afkomstig uit de collectie Wells te Manchester. Dr. Bode kocht ook

een portret van Rembrandt, portret van een grijsaard, en een fraaie Terburg, voorstellende twee musiceerende dames.

- Naar Rubens' *Heilige Cecilia* in het museum te Berlijn, waarvan

tot nog toe alleen zeer slechte lithografische reproductiën bestaan, wordt binnenkort eene gravure gemaakt door Gustaf Eilers.

- Te Antwerpen heeft zich eene kommissie gevormd, welke den schilder en schrijver Karel van Mander een gedenkteeken wil stichten in zijne geboorteplaats Meulebeke, West-Vlaanderen. De Belgische regeering heeft eene subside toegestaan van 10,000 frank, Van Mander is de schrijver van het beroemde *Schilderboek*, dat de levensbeschrijving behelst van alle Zuid- en Noord-Nederlandsche en Duitsche schilders van 1366 tot 1604; eene eerste bron voor de geschiedenis der Nederlandsche schilderkunst van de laatste helft der zestiende eeuw. De schrijver stierf in 1606 te Amsterdam.

Sterfgevallen.

- De heer Victor Van Hove, kunstschilder, is te Koekelberg overleden. Aleer hij zich op de schilderkunst toelegde, was hij beeldhouwer en had reeds verscheidene belangrijke beeldhouwwerken voor den Staat uitgevoerd. Eene zijner voornaamste schilderijen is *de Hollandsche Weesmeisjes.* Hij werd in 1828 te Ronse geboren.

- Een onzer medewerkers de heer Lodewijk Janssens, onderwijzer te Esschen, is na eene kwijnende ziekte overleden in den ouderdom van 31 jaren. Hij was een begaafd en veel belovend man, die slechts vrienden telde.

Op het graf werden drij redevoeringen uitgesproken: door M. Verhoeven, schepene; door M. Van Dyck, hoofdonderwijzer; en door M. Huybrechts, hoofdonderwijzer te Stabroek.

Nieuwe Uitgaven.

In de Ton. Verhaal door Reimond Stijns. Met 2 teekeningen door Franz Meerts. Rotterdam, drukk. P.J. Verlooy. In-8°, 334 blz.
Prijs: fr. 2.60.

Geschiedenis van de Gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Zevende reeks. GENT, van den oudsten tijd tot heden, door Frans de Potter, 11^{e} afl. In-8°, 296 bladz. met talrijke platen.
Prijs: fr. 5.00.

Volksgeneeskunde in Vlaanderen door A. De Cock. Uitgave van het Taalverbond n^{r} 4. In-8° 368 blz. Gent, J. Vuylsteke.

Uit het Leven door L. Smits. Uitgave van het Taalverbond n° 3. In-8° 204 blz. Gent, J. Vuylsteke.
Prijs: fr. 2.25.

Aangekondigde Werken.

Gedichten van Nestor De Tière. Boekdeel van 188 blz. uit te geven door Winand Klock, te Hasselt.
Prijs: fr. 2.00.
Honger! dramatisch schouwspel in 1 bedrijf, door Nestor De Tière. Bij denzelfden uitgever.
Prijs: fr. 1,00.
Novellen en Schetsen van Gustaaf d'Hondt, uit te geven door de Elsevier-maatschappij te Rotterdam. In geillustreerden omslag, zal het een lijvig boekdeel vormen.
Prijs: fr. 3.00.

[Nummer 5]

De kanarievogelkweekers.
Blijspel met zang in één bedrijf door Frans van Boghout.
(muziek van Karel Boeijen).

Personen:

Vleugels, *schoenmakersbaas.*
Suzanna, *zijne vrouw.*
Lotje, *hunne dochter.*
Pluims, *vriend van Vleugels.*
Crispijn, *werkgast bij Vleugels en verliefde van Lotje.*
Pootvast, *een hakkelaar.*
Pennemans, *secretaris*, } leden eener Club van Vogelaars.
Kanarievogelkweekers, } leden eener Club van Vogelaars.

(*Het stuk speelt in den tegenwoordigen tijd, ten huize van Vleugels.*

Het Koninklijk Leescomiteit heeft een gunstig oordeel over dit tooneelwerk uitgebracht. Er zijn dus staatsgeldelijke toelagen aan de eerste opvoeringen van hetzelve verbonden.
De schrijver

(woonachtig te Antwerpen, 26, Mechelsche Sleenweg)

laat niet toe dat, zonder zijne schriftelijke toestemming, dit stuk ten tooneele worde gebracht.

(Gewone burgerkamer, met deuren in den achtermuur en rechts van den aanschouwer. - Op het voorplan, links, eene kleine deur. - Te midden der kamer, op het tweede plan, eene gewone huistafel. - Rond en tegen de muren, verscheidene vogelvluchten.
Bij het ophalen der gordijn is Crispijn, op het voorplan, rechts, bij een laag werktafeltje gezeten, bezig met het verstellen van een vrouwenschoen. Rond hem liggen laarzen, schoenen, houten leesten en schoenmakersgereedschappen.)

Eerste tooneel.

CRISPIJN, alleen.

(Zich vervelend.)

De Maandag zet zich verdrietig in! - Van half-zeven zit ik hier te *koekeloeren*, zonder Lotje, met eenen morgendkus, te hebben kunnen begroeten. - Alleen moeder Vleugels heeft haar laten hooren. - De baas is, andere dagen, op dit uur, met zijne kanarievogels

bezig. Die lieve zangers moeten nu.... maar waarmeê wil ik me bekommeren?... 'k
Ben ook liefhebber en kan bij mijne *Blindbauten* en *Gemaliëer-*

den niet voortdurend zijn om ze te verzorgen. - En toch zou ik mijne kweekelingen met zijne *collectie* niet willen ruilen.

(Legt zijn werk neêr en staat op.)

Onder ons gezegd: de baas denkt kenner te zijn, omdat hij Hoofdman eener *Club* van vogelaars is, doch heeft geene manier van *kwikken.* -

(Gaat, rond de kamer, de vogelvluchten beschouwen.)

Zijn *overjarige gebulten* mag men echte *schandalen* noemen. Ze hebben *buiken* als *musschen* en *koppen* als *moffen.* Hunne grondkleur is aschgrauw en Vleugels noemt ze schitterend geel. 't Zijn *bastaarden*!... Hier heeft hij een nieuw *koppel* gezet. Het zal wat wonders voortbrengen!

(Lachend.)

Alle twee zoo groen als *papegaaien* en van pluimen zoo *vlok* als schapenwol. Ha! ha! ha!... en daarmeê meent hij te *monsteren* tegen de *Saksische* mannekens van zijnen vriend Pluims! -

(Komt terug op het voortooneel.)

Zang N^{r} I.

Wijze: *Kolijn, een braven boerenzoon.*

Sinds Vleugels Hoofdman is benoemd,
Hoort men hem meer van zangers spreken;
Hij denkt, dat elk hem kunst'naar roemt,
Die vogels kweekt zonder gebreken.
Doch, 'k zeg het vrij, en het is waar;
Hij is verwaand en te beklagen,
Geen zijner diertjes zingt er klaar,
Geen heeft een vaste maat in 't slagen!

(bis.)

(Gerucht in de kamer rechts.)

'k Geloof hem te hooren. Spoeden we ons aan 't werk, of de kat zou op de koord komen.

(Plaatst zich aan 't werken.)

's Maandags kan de baas nog al eens brommen.

(Vleugels komt in de rechter deur, is slordig aangekleed en heeft, onder elken arm en aan elke hand, eene ledige vogelmuit.)

Tweede tooneel.

CRISPIJN en VLEUGELS.

Vleugels,

spreekt knorrig naar buiten.

Zottigheid! Zottigheid!... Vervloekt! Als gij, heele dagen, met mutsen en kammen, hoeden en linten bezig zijt en uwe dochter over *kwikken* en *strikken* onderricht, heet dit zottigheid!

CRISPIJN,

stil.

't Is er al *boven-arms* over!

VLEUGELS.

En ik waarschuw het voor den lesten keer; de muiskat *zal*

de deur uit!...

(Komt op het voortooneel.)

O! de wijven benijden den man alles wat buiten haar smaak valt!

(Tot Crispijn.)

Zoo, jongen, ge zijt aan 't pekken. - Wat hebt ge onder handen?

CRISPIJN.
De schoenen van de meid van den Goeverneur. Het onderwerk is heel sleet.

VLEUGELS.
Goed; spoed u maar, ziet-ge-wel. Als ze versteld zijn zullen we er, voor vandaag, maar uitscheiden.

CRISPIJN.
Zoo vroeg, baas?

VLEUGELS,

vertrouwelijk.

'k Verwacht nieuws, groot nieuws.

CRISPIJN.
Is 't waar, baas?

VLEUGELS.
Ja.... neen!... Ergo....

(Opnieuw knorrig.)

Vervloekt! 'k Ben lastig en zou het niet *mogen* zijn; doch, kan het anders, wanneer men eene vrouw heeft, die.... ziet-ge-wel.... doch, laat me spreken en oordeel dan.

(Plaatst de vogelmuiten op de huistafel, zet zich daarna nevens Crispijn, legt de handen op de knieën en spreekt op verhalenden toon.)

Vooreerst, jongen! 'k Ben getrouwd.... Neen, eerst ben ik kweeker van kanarievogels! Ge weet het.

(Crispijn knikt toestemmend.)

Ten tweede: 'k heb eene vrouw. Dit weet ge ook.... en die heeft een verschrikkelijken haat tegen alle gepluimde diertjes. Ze kan geen enkel goddelijke zanger leîen of zien. - Ten derde: Zij, mijn wijf, heeft eene *passie* voor eene muiskat en houdt er aan als een staatsminister aan zijne *portefoelie.* - Natuurlijk bezit de kat den aard mijner vrouw. Ergo, jongen! ga maar eens in uw eigen, hoe me dat tegen het hoofd moet springen. Eene muiskat onder de vogelen! - Nu schreeuw ik, en met reden, dat het gevaarlijk beest uit den huize moet; maar zij, mijne vrouw, snauwt me gedurig ten

antwoord: dat ze haar lieveling niet zal wegdoen zoolang ik me zal bezig houden met den vogelenkweek! - Ergo, jongen! kan die gespannen toestand zoo blijven voortgaan?

CRISPIJN.
Neen, baas. De kat is hier te veel.

VLEUGELS.
Zulks meen ik ook. - Geen nacht heb ik kunnen slapen, sedert het geval dat, hier, over drie weken, heeft plaats gehad. - Ge weet het.... een beroemd liefhebber zendt me twee *gemaliëerde* mannekens van dit jaar. De raarste diertjes die ooit menschen oogen te zien kregen. - Wat gebeurt er? Het toeval wil, dat de vogels onder het zicht mijner vrouw komen. Ze meent het land te hebben gewonnen en begint hevig uit te varen, roepende dat al de gelden van het huishouden verkwist worden aan het koopen en onderhouden dier stinkende geel-pluimers! - Denk eens, Crispijn! ik had ze van Pennemans, de secretaris onzer *Club,* ten geschenke gekregen. - Zij gaat steeds voort met *snetteren* en maakt haar eigen zoo *koleerig,* dat ze het kotje tegen den grond slaat en beide vogeltjes, bedwelmd, liggen te spartelen. - De kat, die op haren loer zat, klauwt de arme diertjes vast, loopt er mêe voort en heeft ze, op min dan één seconde, opgevreeten. - Op mijne beurt werd ik woedend; woedend van spijt, doch, wat hielp het? Wijf en kat lieten me bassen en opspelen. Ik moest eindigen en, als een tweede Job, tot geduld en onderwerping overslaân. Aan vrouwen en muiskatten is geen zalf te strijken.

CRISPIJN.
't Is te betreuren, dat ge niet samen overeenstemt in het vogelenkweeken.

VLEUGELS,

staat recht en zet den stoel ter zijde.

Overeenkomen? Ik ware veel te gelukkig! -

(Polsend.)

Ergo, jongen! Is het u soms nog niet in het hoofd gevlogen eene keus onder de dochters van Eva te doen?

CRISPIJN,

stil, ter zijde.

Zou hij lont rieken?...

VLEUGELS.
Ge zijt in de mannelijke jaren gekomen en ik weet, bij ondervinding, dat....

CRISPIJN,

half verlegen.

Och, baas....

VLEUGELS,

stil, ter zijde.

Hij moet spreken.

(Luid.)

Indien ge, tot het zoeken eener

levensgezellin, den lust in u voelt opkomen, laat uwe ooren dan niet te haastig langs haren kant hangen. Verzint eer ge begint, want, als de wind zijt ge gevangen en in hare val!

Zang N^{r} 2.

wijze: *De boer zal 't al betalen.*

Zoo lang het meisje wordt gevrijd,
Is zij heel lief en hoogst verblijd;
Zij zal heur minnaar streelen.

(bis.)

Maar eens getrouwd, dan is 't gedaan;
Heur vroeger' inborst neemt zij aan,
En, doet niet als krakeelen.

(bis.)

Aldus wordt ge bedrogen en zijt, voor langen tijd, in den aap gelogeerd! Wilt ge niet dansen naar heur pijpen, dan is uw huishouden eene hel en zijt ge diep te beklagen. Daarom, jongen! maak u mijnen raad ten nutte; zie goed uit de oogen en geloof, dat het veel snaps in heeft om van tien zinnen er vijf te maken!

CRISPIJN,

schuchter.

Met dat al, baas, wil ik u bekennen, dat....

VLEUGELS,

haastig.

Ge reeds verloren en aan den haak zijt! o, Ik hoor het. - Jongen, jongen! is dat dom zijn voor een schoenmaker. Ge moest....

(Slaat de armen overeen.)

En op wie hebt ge uwe keus laten vallen?... Mag ik het weten?

CRISPIJN,

legt zijn werk nêer en staat op.

Ja, baas, ik wil en *moet* het u zeggen. Sedert eenigen tijd ben ik bereid uwe goedkeuring over mijne keus af te vragen.

VLEUGELS,

stil, ter zijde.

Ik ga het hooren.

(Luid.)

Spreek, zonder onwegen. Laat me kennen, wie ge vurig bemint?

CRISPIJN,

aarzelend.

Ehwel, rechtuit gesproken, baas.... dit braaf, lief, verstandig en zachtaardig meisjs, is....

VLEUGELS.

Welnu?

CRISPIJN,

schielijk.

Lotje, de dochter van den heer Vleugels!

VLEUGELS,

ter zijde.

'k Heb het gedacht.

(Luid.)

Mijne dochter, Lotje? Ergo, jongen! ge vraagt.... *ha*, *sa!* zeg eens, zijt ge wel goed wakker of droomt ge? In 't leste geval verandert de *kwestie.*

CRISPIJN.

Ik vraag enkel uwe toestemming om haar te mogen huwen?

VLEUGELS.

Zoo, vervloekt! 't Is al genoeg dunkt me. - Maar, die zaak dient ernstig besproken te worden. - Kom, zetten we ons nog eens neêr en gaan wij er maar seffens over binnen. -

(Beiden zetten zich als vroeger.)

Mijne dochter is een eenig kind. Gij zijt slechts schoenmakersgast. Zij is jong en bekoorlijk, heeft eene knappe geleerdheid genoten, spreekt Fransch, kan schoon zingen en piano spelen, maakt kunstbloemen en fijne handwerken, en gij?... Om de waarheid te zeggen: 'k weet niet tot hoe ver uwe wetenschap strekt. 'k Heb u niet hooger geplaatst gezien, dan uwen schoenmakersstoel. Bijzondere diensten hebt ge nooit bewezen. Ergo! dit alles weegt niet veel in de *balans* uwer gaven en waardigheid.

(Crispijn toont zich gekrenkt.)

Daarbij, Lotje is halvelings verpast aan een persoon van beteren stand, die rijke bezittingen heeft en algemeen geacht wordt; met één woord, aan een man die, zoo als ik, groote kweeker is van kanarievogels!

CRISPIJN,

haastig en bijtend.

Aan uwen vriend Pluims. Een grijshoofd van hooge jaren!

VLEUGELS.

Dat zegt niets! Vier-en-vijftig jaar is geen hoogen ouderdom. - Ergo, jongen! Ge moet uw plan maar stillekens uit uwe zinnen stellen en geen verdriet in mijne weigering maken. - Mijnheer Pluims zal de man van Lotje worden!

(Staat weder recht.)

CRISPIJN.

En als zij dien opgedrongen ouderling niet begeert?

VLEUGELS.

Er valt hier geen begeren. Mijne voorschriften alleen zijn wettig.

CRISPIJN.

Lotje zal van die grijze *calot* nooit willen weten.

VLEUGELS.
Usssst, jongen, geen tegenspreken. - Overweeg hetgeen ik u straks gezegd heb en blijf liever ongetrouwd.

(Neemt de vogelmuiten terug onder de armen en aan de handen.)

Ge hebt me begrepen, eh? Dus, *punctum* en afgedaan! -

(Gaat in 't linker vertrek.)

Derde tooneel.

CRISPIJN, alleen.

(Ziet Vleugels achterna.)

Punctum en afgedaan. Ge zult het niet goed weten, baas Vleugels. Ik ben niet alleen tegen uwen vriend Pluims, ziet-ge-wel, Mijnheer ergo!...

(Met spot.)

Hij heeft me nooit hooger geplaatst gezien dan mijnen schoenmakersstoel en ben maar werkgast.

(Werpt schoen en spanriem tegen den vloer en staat driftig recht.)

Dáár! weg met uw lappers werk! Ik *wil* niet langer uw slaaf zijn!

Zang N^{r} 3.

wijze: *Van Aristippe.*

Ge wilt, aan Pluims, uw kind ten huwlijk geven,
Omdat hij u met diensten heeft belâen.
Meent ge dat Lot met hem zou willen leven?
Gij rekent mis in uwen ijd'len waan.

(bis.)

Kunt gij me niet om veel geleerdheid prijzen?
Is 't in uw oog, dat ik een lomperd schijn?
Welaan, ik zal ook diensten u bewijzen,
Die goede lessen voor u zullen zijn!

(bis.)

Is het niet schandelijk me zoo laag te laten vernederen? Ik, die middelen bezit om een schoenwinkel in te richten?

(Met een zucht.)

Wat ik verdragen wil, uit liefde voor een burgermeisje!... Mijnheer Vleugels wil zich bij de soort vaders voegen die hunne dochters te goed en verstandig oordeelen om de vrouw van eenen eerlijken werkman te worden, wanneer die dochters eenigen tijd hebben uitgewoond en wat vreemde *pensionnaat-complimenten* aangeleerd!

(Met fierheid.)

Gelukkiglijk is Lotje van een beter gevoelen en zal haar aan niemand verbinden dan aan mij, Theodosius Nicodemus Crispijn!

(Loopt op den achtergrond. Suzanna komt langs de rechter deur.)

Vierde tooneel.

CRISPIJN en SUZANNA.

SUZANNA.
Ge gaat henen, Crispijn?... Waar is de baas?

CRISPIJN.
Bij zijne lievelingen.

SUZANNA,

verwonderd.

Ge schijnt niet wel gezind te zijn?...

CRISPIJN,

treedt terug.

De baas heeft me beleedigd, omdat ik over mijne liefde met Lotje gesproken heb. Hij heeft vlakaf geweigerd en gezegd, dat zij met Pluims moet trouwen.

SUZANNA.
Dat zijn ijdele praatjes. Pluims is eveneens een overdreven *vogelenmelker* en dat zegt genoeg!

CRISPIJN.
Die grondbezitter heeft hem uitstekende diensten bewezen. Ik ben slechts een domme werkgast!

SUZANNA.
Ik zou ze willen kennen, die uitstekende diensten van het *nachtgezicht.* Ta, ta, ta!... Vleugels weet niet wat hij vertelt. Straks zal ik hem over uwe zaak onderhouden en wees zeker, dat er vandaag *zal* toegestemd worden.

(Gerucht in het vertrek links.)

Wat is dat voor een *rumoer*?

VLEUGELS,

achter de schermen.

Hier! diefeg! Monster! Ge moet er aan! Vervloekt! -

(Men hoort stampen en slaên.)

SUZANNA,

opent de deur.

Achter wie schreeuwt ge nu weêr?...

(Vleugels komt, woedend, de kamer ingestoven en heeft een verroesten ruiterijsabel in de hand.)

Vijfde tooneel.

CRISPIJN, SUZANNA en VLEUGELS.

VLEUGELS,

met overdreven gebaren.

Er aan moet ze! de diefeg!

Zang N^r^ 4.

Wijze.....

Gevloekte feeks! op u wil ik mij wreken!
Op u, die weêr mijn diertjes schrikken doet!
'k Ga, met mijn staal, uw' kop en pooten breken!
En u vertrappen onder mijnen voet!
Ja, u vertrappen onder mijnen voet!

(Gaat, met wijde stappen, het tooneel over en weder.)

Ik wil... ik zal... ziet-ge-wel. Vervloek! ze moet tot *frut* gekapt worden!!

SUZANNA.

Wie?

VLEUGELS.

Uwe kattin!

CRISPIJN,

ter zijde.

Waarschijnlijk is een van zijn' *open kopkens* opgesmuld!

SUZANNA.

Wat heeft het onnoozel beest nu wêer gedaan, eh?

(Crispijn zet zich terug en stil lachend aan den arbeid.)

VLEUGELS.

Vervloekt! 'k Zal ze vinden! 'k zal....

(Loopt dreigend naar de achterdeur.)

SUZANNA,

neemt hem met den arm.

Zeg wat er gebeurd is? Met uwe vreemde grillen!

VLEUGELS.

Op den oogenblik, dat ik frissche lucht in de kweekkamer laat komen, springt uwe valsche muiskat in het venster en doet al mijne vogels van hunne nesten vliegen. Meer dan duizend pluimkens stuiven rond de kamer. En ware ik niet daar geweest, zeker had ze mijnen ganschen schat vernield!

SUZANNA,

spotlachend.

En is dit alles? Ha! ha! ha!... zijn er geen vleugeltjes gekraakt? Geene pootjes gebroken?... Wel God! waarvoor ge zulk leven maakt! -

(Met slijpende stem.)

De kattin springt in het open venster, en de vogeltjes verschrikken, och arme!

VLEUGELS,

loopt nogmaals dreigend rond.

Dit staal zal haar onschadelijk maken! Sterven moet ze!

SUZANNA,

grijpt hem op nieuw met den arm.

Blijf stillekens hier en leg dit stuk ijzer maar gauw in den hoek.

(Ontneemt hem den sabel.)

Ge zult nog stapel zot worden met uw *tristig gezaag* over mijne muiskat.

VLEUGELS.

'k Weet het. Ge benijdt mijn *leste* vogeltje! Maar, de kattin *zal* van kant of mijn naam is geen Vleugels meer!

SUZANNA,

kalm.

Maak u niet driftig, man. Ge weet, dat ik slechts één woord heb, eh? - Zoo lang *gij* kanarievogels opzet zal *ik* de muiskat houden. Het eene *plezier* is het andere weerd.

(Vertrekt, met den sabel, langs de rechter deur.)

Zesde tooneel.

CRISPIJN en VLEUGELS.

VLEUGELS,

naar de rechter deur.

Venijnige tik! Benijdster van mijn geluk! Ge kunt geen enkel vogeltje verdragen!...

(Komt op het voortooneel.)

Ge hebt het gehoord, eh, jongen?

(Laat zich op een stoel vallen en zucht.)

Zijt dan al getrouwd.... denk dan meester in uw huis te zijn.... De vrouwen schrijven het anders voor.

CRISPIJN.

Ge moet wat door de vingeren zien en alles niet heuvel opnemen, baas. Met u zelven op te winden komt ge tot niets en vindt daarbij nog eigen ongemak.

VLEUGELS,

kalmer.

Ge zegt zoo al iets, jongen. 't Is waar.... ik ben misschien wat kort van stof. Dat zal ik van de kinderpokskens behouden hebben. Maar....

(Verandert van toon.)

Hoe ver staan we met het verstellen der schoenen?

CRISPIJN.
Het lapwerk loopt ten einde.

VLEUGELS.
Zet er maar spoed bij. Binnen het uur....

(Springt recht.)

Ziet-ge-wel, Crispijn. Niettegenstaande de last en het verdriet, door mijn wijf berokkend, ben ik innig verheugd over wat me, buiten huis, ten deele gevallen is. -

(Crispijn wil spreken.)

Onderbreek me niet: ge zoudt er nooit iets van kunnen raden.

(In verrukking.)

Nog een klein uurken en ik word de kundigste vogelkweeker onzer *Club* uitgeroepen.

CRISPIJN.
Wat ge zegt?...

VLEUGELS,

vertrouwelijk.

Laat geen mensch er een woord van weten.... Ik heb den hoogsten prijs behaald, met den *zangvogel* van *schoon postuur!*

CRISPIJN.

Is 't waar, baas? Dan wensch ik u *proficiat!* -

(Vleugels geeft hem de hand.)

VLEUGELS.

'k Dank u, jongen. Ge zijt de eerste die me geluk wenscht. Ergo! dit zal ik onthouden.

CRISPIJN.

Het is eene groote eer voor u.

VLEUGELS,

opgezet.

En voor de gansche familie!

Zang N^{r} 5.

wijze: *La lettre de change etc.*

Nu zal een ieder mogen zeggen:
Gij, Hoofdman, hebt den prijs verdiend!
Geen kweeker kan dit wederleggen,
Zoowel mijn vijand als mijn vriend,
Moet roepen: g'hebt den palm verdiend!
Niemand kan er anders spreken;
Wie zou schooner vogel kweeken,
Dan ik heb ten kamp gesteld?
Jongen, 'k geef hem voor geen geld!
Dat men er maar gerust op telt.
Zijn *kopken* is fijn;
Zijn *beksken* niet klein;
Slank is zijn *gestel*,
Ja, gij weet het wel.
Zijn *borst* is *ruim* en *lang* zijn *nek*;
Hij zit heel *vroom* op zijnen *stek*!
Zijn *borst* is *ruim* en lang zijn *nek*;
Hij zit heel *vroom* op zijnen *stek*!

(bis.)

(Spreekt.)

Houdt gij ook van zangvogels, Crispijn?

CRISPIJN.

Heel veel, baas. -

(Pluims verschijnt in de deur op den achtergrond. Hij is in een breeden kamerrok gewikkeld, heeft eene roodgekleurde pots, met kwispel, op het hoofd en draagt eene kooi, met vogel, waarover een witte doek geworpen is.)

Zevende tooneel.

CRISPIJN, VLEUGELS en PLUIMS.

PLUIMS,

spreekt slijpend en lachend.

'k Zal maar binnen komen, zonder aankloppen.

VLEUGELS,

snelt naar Pluims.

Beste vriend Pluims!

CRISPIJN,

ter zijde.

Mijn medevrijer!

VLEUGELS.

Welk nieuws?

PLUIMS.

Parbleu! vriend Vleugels. Ik kom met iets raars.

(Beiden treden op het voortooneel.)

Een *poppeken* van zuiver ras.... en, van den eersten nest.

(Ontbloot de vogelkooi.)

CRISPIJN,

als voren.

Hij is ook van den eersten nest.

VLEUGELS,

neemt de kooi in de hand.

Door u gewonnen?

PLUIMS.

Waarom niet? *Parbleu!*

VLEUGELS,

met bewondering.

Vervloekt! Een fraaie vogel: slank gebouwen, vlug en tierig.... Levendig en aardig.

PLUIMS.

Zoo worden er zelden gekweekt, eh?... *Parbleu*!

VLEUGELS.

Een allerliefste wijfje. Bevallig, met buigzamen hals, gesloten vedertjes en dun van lijf! 't Is een echt natuurwonder!.. Gaat ge het op eiëren zetten?

PLUIMS.

Ik breng het u ten geschenke.

CRISPIJN,

als voren.

Die mauwstrijker!

VLEUGELS.

Aan mij, ten geschenke?... Ergo, beste vriend! Ge verrast me! Ge.... maar, hoe zal ik die grootmoedigheid kunnen vergelden?

PLUIMS.

Parbleu! Over zoo iets spreken we niet. Als gij het *poppeken* wilt aanveerden ben ik tevreden.

VLEUGELS.

Aanveerden?

(Drukt de hand van Pluims.)

Van een liefhebber als gij?... Ergo, ziet-ge-wel! Ge brengt mijne vreugde ten toppunt!

(Stapt naar de rechter deur en roept:)

Lotje! Kom toch spoedig!... Hier is de man die u weerdig is!

PLUIMS,

ter zijde.

Wat bedoelt hij?

CRISPIJN,

als voren.

Verachtelijke fleemer! Hij wil me Lotje ontfutselen.

(Werpt nijdige blikken op Pluims. - Vleugels bij de rechter deur.)

Driezang N^{r} 6.

Wijze: *Fransche ratten*, *rolt uw' matten, enz.*

VLEUGELS,

uitermate verheugd.

'k Voel mij, heden,
Hoogst te vreden:
Opgeruimd van zinnen.
Vroeger smarte
Drijft van 't harte,
'k Ben verheugd van binnen,
'k word weêr jong, o! ziet-ge-wel!
't Zijn geen logens, die 'k vertel.

Wist ik, dat het fraai kon staan,
Ik zou aan 't dansen gaan.

PLUIMS,

te midden het tooneel.

Ik ben, heden,
Wel tevreden:
Opgeruimd van zinnen.
Geene smarte
Drukt mijn harte:
'k Ben verheugd van binnen.
Altijd rustig, vroom en wel!
't Zijn geen logens, die 'k vertel.
Vleugels neemt mijn *wijfken* aan,
Nu ben ik gansch voldaan.

CRISPIJN,

woedend, op den voorgrond.

Ik ben, heden,
Niet tevreden.
'k Voel mijn wraak, beginnen.
Diepe smarte
Kwelt mij 't harte;
Pluims speelt in mijn' zinnen,
Woede stijgt in mijn gestel!
't Zijn geen logens die 'k vertel.
Maar.... blijft hij hier langer staan,
Zoo vat ik hem nog aan!

VLEUGELS,

als voren.

Lotje! Lotje! Groot nieuws! -

(Suzanna komt in de rechter deur.)

Achtste tooneel.

CRISPIJN, VLEUGELS, PLUIMS en SUZANNA.

SUZANNA.

Wat is er te doen?

(Verandert van toon.)

Ha! zijn confrater is hier, nu weet ik genoeg.

VLEUGELS,

steekt de kooi vooruit.

Vrouw! Aanschouw eens dit vogeltje, met aandacht. - Goddelijk, eh?

SUZANNA,

schampend.

't Kost zeker een hoop geld?

VLEUGELS.

Geen roode duit! Dit raar *poppeken* wordt me *gratis-voor-niet* gegeven, door onzen vriend en gebuur! - Waar is Lotje?

(Pluims maakt eene buiging voor Suzanna.

CRISPIJN,

ter zijde.

Wat *slepus*!

SUZANNA.

Ons kind is aan 't werken.

VLEUGELS,

tot Pluims.

Zie, vriend! Van dit diertje zult ge nog afstammelingen bekomen.

PLUIMS.
Parbleu! dat doet me genoegen.

VLEUGELS.
'k Heb juist zijn *manneken* zitten. Morgen zal ik ze *koppelen.*

(Tot Pluims.)

Een oogenblik, vriend....

(Gaat, met de vogelkooi, in het linker vertrek.)

Negende tooneel.

CRISPIJN, PLUIMS en SUZANNA

SUZANNA.
Weêral een kruis te meer.

(Tot Pluims.)

Zie, Mijnheer, ge kunt u niet voorstellen welke last we, tegenwoordig, met Vleughels hebben. - Sedert hij Hoofdman der vogelen-*club* is gekozen, is er met hem geen huis te houden. Van 's morgends vroeg tot 's avonds laat, houdt hij zich bezig met die liefhebberij en vergeet zijne schoenmakerij. - Daarbij moeten, onze dochter en ik, er gedurig voor op de been zijn. Dagelijks moeten wij zorgen voor gekookte eiëren, wit brood, suiker, drinkwater, muur, solfer, zomerknollen-, heul- en ander zaad. -

(Pluims wil spreken.)

Hij doet ons mos trekken en uitzoeken; zand bijbrengen, ezers en waschbakjes reinigen en honderd en een zaken meer. - Mijn beste porseleinen *servies* is in zijn gebruik. -

(Pluims wil nogmaals spreken.)

Geen kopken noch tasken kan ik vast nemen, dat niet bemorst is met, ik weet niet wat, voor die duivelsche vogels. -

(Met aanhef.)

En dan mijn huis! mijnen rooden steenen vloer! - Klaar plekken en vlekken!... 't Is om er dol van te worden!

PLUIMS.
Parbleu! vrouw Vleugels; laat me denken dat het niet zoo schrikkelijk erg zijn zal. - Uw man mag zich toch met iets vermaken.

SUZANNA,

schielijk.

Vogelen kweeken is geen vermaak, mijnheer! Het is eerder een afbeulend, ziek- en dolmakend *trafiek*, dat werkende menschen, als wij, ten onder kan brengen. - Ik kan er over spreken, ik, en zal nooit dulden dat mijne dochter aan een man *waaie* die zich met kweeken van kanarievogels bezig houdt!

CRISPIJN,

als voren.

Dat hij die les opsnuive. Ze zal hem den neus kittelen. -

(Vleugels terug uit het linkervertrek.)

Tiende tooneel.

CRISPIJN, PLUIMS, SUZANNA en VLEUGELS.

SUZANNA.
Daar is de lastverkooper.

VLEUGELS,

tot Pluims.

Uw *poppeken* is weerdig bij den man te zijn.

(Tot Suzanna.)

Vrouw, waar blijft Lotje?

SUZANNA.
Eene boodschap gaan doen.... Waarom?

VLEUGELS.
Dat zal ik later zeggen.

(Tot Pluims, met complimenten.)

Zou het niet te vrijpostig zijn te verzoeken, uwe *Collectie* nog eens te mogen bewonderen?...

SUZANNA,

ter zijde.

Hoor eens welke beleefdheid.

PLUIMS.
Kom slechts mede? 'k Zal u nieuwe koppels toonen.

VLEUGELS.
Zoo, ge hebt nieuwe koppels gezet?... En, doen ze het al?

PLUIMS.
Drie liggen op eieren. Vijf dragen volop nest.

VLEUGELS,

tot Suzanna.

Ergo, vrouw! Als onze dochter weêrkeert, doe haar blijven.

(Tot Pluims)

. Willen we.

PLUIMS,

buigt.

Mijne groeten, *madame.*

SUZANNA,

hem nabootsende.

Van 's gelijken, mijnheer. -

(ter zijde)

. Flauw bescheed! -

(Vleugels en Pluims af langs den achtergrond. - Lotje komt uit de rechter deur. - Crispijn werpt nogmaals schoen en spanriem weg en staat recht.)

(Wordt voortgezet.)

Poëzie.

I.
De krekel en de mier.
(Fabel.)

Aan mijnen zoon Pol.

Een krekel had uit volle longen,
Verheugd en onbedwongen,
Den zomer lang gezongen;
En als het winter was,
Bezat hij niets in de etenkas!...
Kon hij nu niets bij vriend of maag verwerven,
Heel vast moest hij van armoê sterven!...
Alzoo door nood ten uiterste gepraamd,
Vol wanhoop en vol schaamt,
Gaat hij der mier zijn lijden klagen,
En een'ge spijs in leening vragen.
- Ach! help me toch, smeekt hij vol smart,
De Winter is zoo lang en hard,
En mag ik hem door u gered doorleven,
Ik zweer u 't dubbel weêr te geven,
Van 't geen ge mij in goedheid leent!
- De mier, zegt men, heeft wat het hart versteend:
Zij leent niet graag!... Is zulks te laken?
Maar nu, tot daar, dat zijn heur zaken!...
- 'Wat deedt gij in den zomertijd,
Als gij gemakkelijk fortuin kost maken? -
Vroeg zij in een gestreng verwijt.
- "Helaas! mevrouw, ik ging in alle kringen,
Om tot vermaak der liên te zingen."
- Ha! zoo! gij zongt uw vroolijk lied,
En dacht dus op den winter niet!...
Men overlaadde u zeker dan met kransen?
Hewel! waar gij gingt zingen, ga nu dansen!'

Wat denkt gij, kind, van zulke daad?
Mijn hart vindt hier een dubbel kwaad:
De krekel, met zijn zang, vergat te zorgen
Voor morgen!
Terwijl de mier een ongevoelig hart
Vertoonde voor de smart!
Tot zedeles van dit verhaal, ik hekel
De hartloosheid der mier en 't kortzicht van den krekel,
En zeg u: kind, gaar kennis, geld en deugd,
Terwijl gij tijd hebt in uw' jeugd;

Doch komt ge langs uw' levenswegen
Een armen kunstnaar tegen,
Door rampspoed diep gedompeld in den nood,
Ach! weiger hem toch nooit een stukje brood!

P.P. DENIJS.

Komen, 23 - 2 - 91.

II.
De jeugd.
(Koor.)

Gegroet!
O kloeke vrije jeugd;
Aan u de volle vreugd
Van 't leven onverbitterd,
Dat in uw oogen schittert!..
Heft aan een krachtig lied
Van 't heil dat gij geniet!....
Aurora was verschenen
De glimlach op 't gezicht;
De duisternis vlood henen,
Smolt weg in blozend licht!
Ook zoo zijt gij, o frissche jeugd,
De morgendstond van 't menschlijk leven,
Waarin ge u vrank en vrij verheugt,
En onbekommerd door wilt streven....
Geen treurnis dan uw blos ontglanst,
Terwijl Aurora u omkranst
Met levensvreugd,
En kloeke jeugd!
Gegroet!

III.
Bij het wiegje.

(*Getoonzet door Aloïs Berghs.*)

O kindje lief, dat sluimert zacht
Bij nare stilte van den nacht....
Wat helder lachje speelt u rond
Den hemelzoeten englenmond!..
Onschuldig wicht,
Hebt u in 't zicht
Den hemel, waar de kindjes wonen,
Die dezer aarde zijn ontvlucht
Bij 't loozen van den eersten zucht.
En nu hier boven tronen?...
Ach! droom niet meer, lief knapelijn;

Ge moet nog lang op aarde zijn,
Aan de aarde die u ras zal leeren,
Hoe droomen slechts ontgoochling eeren!...

J. HUB. HOEBEN.

Twee leeuwen.

1302.

Ja! Schild en Vrind! zoo was de leus,
De vrijheid was het doel;
Zij hief de zwakste tot een reus
En gaf de moeder wraakgewoel.

Wat walsch is valsch is! klonk hun woord,
En juichend stond de dood hen bij;
Zij schokten als de golven voort;
In stroomen bloed den vijand smoort,
En Vlaanderland is vrij!

Het Vlaanderen den Leeuw! steeg op,
Als 't buldren van de zee;
En 't schudden van zijn breeden kop.
En 't dreigen van den goeden dag
Die bij zijn forsche klauwen lag.
Vermaanden: wie mij terge, wee!

1815.

Zooals de pelgrim in 't heilig land,
Wordt ook uw dierbre grond betreden,
Want iedre korrel van uw zand
Getuigt hoe hier de vadren streden.

De hartebêe der moeder rijst
Hier, als een danklied, naar omhoog,
Den krijger, in den strijd vergrijsd,
Rolt hier de trane stil uit 't oog.
Hier knielden weezen, mannen, weêuw,
Hier knielden allen op uw zoô.
Hier rees van duizend vroom de beê,
De dageraad van liefde en vreê.
Op 't heiligdom van Neêrlands leeuw
En duizend harten wilden 't zoo,
Hij 't heldengraf te Waterloo.

Hier snelden de oude broeders saam,
Van harten één en één van naam.
Daar stond de leeuw nog als een rots,
Hij brieschte er 't lied nog van voorheen,
Den zegekreet van 't rijk verleên.
Het oog bezield, den klauw nog stouter.
Hij sloeg zijn manen woest en trotsch
Bij Waterloo, lijk op den Groeningkouter.
't Was één, ons Neerland, vrij en één:
Zoo wilde 't God, zij wonnen 't zòo
Op 't zegeveld van Waterloo!
.....
O Schild en Vrind van vroeger eeuw!
O heldenras vol moed en glans!

O zegekreet van Vlaanderens leeuw!
Waar is uw roem, uw grootheid thans?
.....
Rijs als de lentezon en als der vrijheid boô
Ja, daag nog eens, o Groeningveld, o Waterloo!

JUL. VAN HERENDAEL.

Pater Thibald en de Elzebloemen.
Legende.

'*Aan mijnen vriend Andreas Houtappel.*'

In een dier bloeiende munkenkloosters, die in de middeleeuwen zoo talrijk waren in het schoone Vlaanderen, was er een jeugdige pater, die door gansch de streke beroemd was, om zijne deugden en talenten.

Pater Thibald was zijn kloostername, - en als *hij* het was, die binst de diensten op den predikstoel het woord moest voeren, dan kwamen van heinde en verre de veldelingen toegestroomd om zijne stemme te aanhooren. - Niemand ter wereld en kon toch ook tot zóó diep in 't menschelijk herte doordringen als pater Thibald; niemand wist zooals hij die oneindig fijne, teêre en verborgen snaarkens van deugd en gevoel te doen trillen; niemand had eene stemme zoo medeslepend en zoo roerend als de zijne.

De goede kloosterling was echter niet gelukkig. Eene geheime smerte ontnam hem alle vroolijkheid en ondermijnde zijne gezondheid. Hij zocht steeds de eenzaamheid, en zelden of nooit gebeurde het, dat hij een noodeloos woord tot zijne broeders sprak. Deze hadden het innigste medelijden met hem en eerbiedigden zijn stille lijden.

Zekeren dag, door de keuken komend, vond de oude grijze prior den jongen pater in droef geween bij den heerd, waar hij aan 't vuur maken was onder den ketel met avondkost.

'Brave Thibald' sprak de prior goedig. 'Gij lijdt, en wij zien het allen met deernis aan. Ik wou geerne weten wat er u aan het herte knaagt.'

De jonge man stookte eerst het vuur wat op, veegde dan zijne tranen af en zeî:

'Uw wil is wet voor mij, eerweerde vader. Zoo gij begeert dat ik u mijn hert opene, dan zal het zoo wezen.'

'Spreek vrij op,' wedervoer de prior. 'En als het in

mijne macht is uwe zielewonde te heelen, zal ik dit voorzeker niet nalaten.'

'Welnu, eerweerde vader, in de wereld had ik eenen broeder, die mij dierder was dan het ooglicht. Moeder schonk ons samen het leven. Wij wierden samen gedoopt en deden samen onze eerste Communie. - Ook maakten onze beide zielen als het ware maar ééne ziel uit. Ik las in zijne oogen, hij las in de mijne, de minste gedachten en begeerten des herten,

'En samen groeiden wij tot jongelingen op, in deugd en in Godvreeze.

'Zekeren dag bekende mijn broeder mij, dat hij eene onweêrstaanbare liefde opgevat had voor een meisje uit onze gebuurte. Het was eene engelachtige maagd, ten volle zijne liefde weerdig. Ik ried hem aan tot heure ouders te gaan en heure hand te vragen. Hij deed het, maar wierd echter door de ouders koel afgewezen: de maagd was beloofd aan eenen anderen jongeling, die rijker en machtiger was.

'Ik zag mijnen broeder bleek en mager worden.... O! ik begreep wat hij lijden moest, daar ik wist hoe vuurig eene ziel als de zijne minnen kon!

'Rond dien tijd verliet ik de ouderlijke woning om, tusschen de kloostermuren mijn leven heel en gansch aan den Heere te komen wijden. - In mijn herte droeg ik het treurend beeld mijns broeders mêe. Hoe kon hij lijden zonder dat ik lede? Zijne ziele was immers een deel der mijne!

'Eilaas, nauw was ik eenige maanden in het klooster, of ik ontving de allerschrikkelijkste der tijdingen: mijn broeder had zich verdronken.... God! 't was gewis de eerste zonde zijns levens, ach! waarom toch moest zij hem dooden naar lijf en naar ziele?... En het is nu reeds meer dan vijf jaren, eerweerde vader, dat ik treure om mijnen diep rampzaligen broeder, en dat ik lijde in het bewustzijn mijner onmacht om hem te helpen. De gewijde schriften leeren ons immers: wie de moordenaar van zijn eigen zelven is, zal eeuwig verdoemd zijn.

De ongelukkige Thibald sloeg de beide handen voor het aangezicht om zijne tranen te verbergen, en de prior diep bewogen door het treurig verhaal, voelde ook eenen waterdrop aan de wimpers.

‘Kind’ sprak de overste op plechtigen toon. ‘Het is den christen verboden de droefheid hardnekkig in het herte op te sluiten; dus, troost u, wees gelaten in 's Heeren wille en.... vergeet uwen broeder, want eerder nog kwamen er bloemen op die dorre elzenknuppels, dààr in den houthoek, dan een zelfmoordenaar in den Hemel.’

Dus sprekend, verliet de Vader de keuken.

De jonge kloosterling weende meer en bitterder dan te voren en schouwde driest in den eerdhoek, op het droge elzenhout, dat toch voorzeker geene bloemen dragen en kost....

Tegen alle hoop in kon hij het niet nalaten een Vaderonsken voor den geliefden doode te bidden; en dien nacht waren allen reeds ingeslapen, toen hij nog slapeloos op zijne stroomat te denken en te muizen lag over zijnen broederen die onbermhertig dorre, sappelooze elzenstokken.

Toen de zonne des anderendaags heure eerste stralen over het aardrijk schoot en de vogelen zingend ontwaakten, stond pater Thibalt even droef van zijn leger op. Na het lezen der getijden, ging hij naar de keuken om het ontbijt gereed te maken.

Wanneer hij den keukendorpel overtrad, bleef hij echter eensklaps getroffen stilstaan en hij liet eenen luiden schreeuw van verrassinge. Want ziet! - vóór hem, in den heerdhoek, stonden dezelfde elzenstokken des vorigen avonds, van onder tot boven begroeid met kleurrijke, bloeiende rozen, die de kamer met hunnen zoeten geur vervulden!

Een glimp van bovenaardsche vreugde kwam des monniks aangezicht beglanzen, en zoo gauw hij van zijne eerste ontroeringe bekomen was, liep hij tot zijne ordebroeders, om hun het wonder te vertellen.

Op één oogenblik waren al de kloosterlingen in de keuken vergaderd. De prior bekende, dat hoewel de knuppels nog altijd even droog waren en bruin van schil, de rozen er toch werkelijk uitschoten.

Dan, de hand op Thibalds schouder leggend, riep hij uit:

‘Kind, ik herinner mij mijne woorden van gisteravond. - Wie weet, uw broeder kan nog, terwijl hij in 't water lag, tot goede gevoelens gekomen zijn, vooraleer te te sterven. - De Heere heeft medelijden gevoeld met uwe diepe treurnis en Hij heeft u willen troosten door een

zienlijk wonder. Zink dus op uwe knieën en aanbid den Almachtige, wiens schikkingen geen aardeling doorgronden kan!'

Op deze woorden viel pater Thibald geknield ten gronde en begon met opgestekene armen eene vuurige dankzegginge tot God; de andere paters knielden ook en baden mede.

Weken lang bleven de wondere rozen op de elzenknuppels prijken en vele maanden nadien was het klooster nog steeds met hunnen zoeten reuk vervuld.

Sinds de heuglijke gebeurtenisse met de *elzebloemen*, zag men nooit het minste wolksken van droefheid meer op het hemelsch zachte wezen van pater Thibald.

Balgerhoeke, Weversmisdag, *1891.*

EMIEL DE GRAEVE.

De uitvinding der autotypie.

Zelden zal wel eene uitvinding dadelijk, van den beginne af, volmaakt zijn geweest in al hare onderdeelen.

Bijna steeds moeten uitvindingen worden beschouwd als de eindsommen van eene ondenkbare menigte onderzoekingen van den geest, gedeeltelijke uitkomsten en even zoovele tegenspoeden.

Wanneer wij ooit een technischen arbeid ter hand nemen en daaraan onze opmerkzaamheid schenken, dan komt hij ons meestal zoo eenvoudig en als van zelf sprekend voor, dat wij nauwelijks kunnen gelooven, dat er veel nadenken noodig geweest is, om dien weg te vinden. Slaan wij echter een blik in de geschiedenis, die de uitvinding is voorafgegaan, en vragen wij hoe het bedoelde werk voorheen werd verricht, dan staan wij verbaasd, wanneer wij vernemen, welke ingewikkelde middelen vroeger werden aangewend, om langs omwegen, dikwijls slechts onvolledig, datgene te verkrijgen, wat hier voor onze oogen op hoogst eenvoudige wijze en langs korten weg wordt tot stand gebracht. Aldus ging het ook met de uitvinding der Autotypie.

Lichtdruk, Photolithographie en Heliogravure waren reeds uitgevonden; men bracht het reeds zoover photografieën, d.w.z. opnamen naar de natuur op gechromeerde lijmplaten, op lithographischen steen en in plaatdruk te verveelvuldigen; doch de typographische druk scheen bijna onoverkomelijke moeilijkheden op te leveren.

Uit eene photographie, die uit geheel gesloten, lichte en donkere tintschakeeringen bestaat, een boekdrukvorm - met andere woorden een doorstoken of doorsneden drukbaren stempel, in het genre der houtsneden - te vervaardigen, was een raadsel, aan welks oplossing velen twijfelden. Anderen namen het te licht op en meenden, dat, waar de lichtdruk bestond, men slechts een afdruk daarvan op eene zinkplaat behoefde over te brengen, om daarnaar een boekdrukvorm te etsen.

Theoretisch was daartegen dan ook niets in te brengen; uit vele technische gronden echter gaat het niet. Het is mogelijk in de lichtdrukplaat een soort van ruwheid aan te brengen, maar deze geringe ruwheid is bij lange na niet voldoende, om genoegzame tusschenruimten te verschaffen voor het etsen. Bij

een boekdrukcliché moet de etsing zoo diep gemaakt kunnen worden, dat bij het inrollen met drukinkt de verdiepte tusschenruimten niet gevuld worden. Hetzelfde moet men in acht nemen bij in halftinten uitgevoerde photolithographie en photogravure, of bij procédés die eene gelijksoortige behandeling ten grondslag hebben.

Het zou den lezer vermoeien, als ik, ook slechts vluchtig, wilde wijzen op de ontelbare methoden, die aan de photogravure, den chroomlijmdruk en het etsen op lithographischen steen ten grondslag lagen. Met al deze middelen verkreeg men wel drukbare platen, doch deze konden geene groote oplage doorstaan, daar de vorm reeds na weinige aftrekken moest worden gewasschen, of, maakte men de plaat wat ruwer, dan kwam dit ten nadeele der uitvoering. Het photografisch beeld maakte gewoonlijk een onaangenamen indruk en scheen van een groven zandsteen te zijn afgedrukt.

Eerst beproefde men van het photografisch beeld een boekdrukvorm op de manier eener houtsnede te verkrijgen, door de gesloten tinten door lijnen af te breken. Men voorzag eene asphaltcopie (naar de bekende asphalt-copieermethode) op metaal (een gewone zinkplaat) van zeer fijne lijnen, die men met behulp der bekende linieermachines en der diamantstift trok, en voerde dan het etsen uit.

Veel betere uitslagen gaven copieën, waarvoor men fijne blaadjes, afgetrokken collodiumhuidjes, die fijn gelijnd waren, tusschen het negatief en de gevoelige plaat legde.

Daar het eene denkbeeld het andere schept, ging men spoedig een stap verder. De tusschenliggende blaadjes konden slecht aangeperst worden, veroorzaakten blaasjes en daardoor onduidelijke plaatsen op de copie, enz.; en nu beproefde men deze hinderpalen op te heffen door de lineatuur in het groot op papier gereed te maken, en zeer verkleind op te nemen in veelvuldig gekruiste lijnen. Het verkregen negatief werd onmiddellijk voor de gevoelige plaat in cassette aangebracht. Deze methode leverde, voor zoover zij op volle beelden werd toegepast, vrij goede uitkomsten op, doch de meest lichte gedeelten waren niet te verkrijgen; tengevolge daarvan werden de schaduwen eveneens gelijkmatig afgebroken en was het beeld daardoor eenigszins eentonig. Deze methode bracht ik reeds in 1879 in toepassing.

Deze en de zoogenaamde Ives-methode kunnen als de onmiddellijke voorloopsters der Autotypie worden beschouwd.

De door Fred. E. Ives te Philadelphia in het jaar 1881 toegepaste methode ‘Photo-Engraving-Process’ vond ongemeenen bijval en bestond daarin, dat naar het te reproduceeren voorwerp een negatief vervaardigd en hieronder een chroom-galatinehuid verlicht werd. Men ontwikkelt deze laatste door haar in warm water te wasschen tot een reliefbeeld, dat men het met witte verf overtrekt. De witte oppervlakte daarvan veranderde Ives nu in strepen en punten, door er in verschillende richtingen op te drukken met een stempel, die uit eene op caoutchouc gelijkende massa bestond, waarin verdiepte gravures gemaakt waren in den vorm V en die zwart was gemaakt. De verf, die door de hooge deelen van dezen stempel wordt afgezet, treft, zooals gemakkelijk te begrijpen is, het sterkst de verhoogingen van het relief, die dus geheel zwart worden; de middelmatige verhoogingen worden minder zwart en vormen de middeltinten, terwijl de diepe gedeelten niet door den stempel worden aangeraakt en dus geheel vrij van verf blijven. Het reliefbeeld is, na deze bewerking, geheel in verhouding tot de waarde zijner tinten, in meer of minder zwarte lijnen en punten uitgevoerd, en kan nu met behulp eener nieuwe photografische opname op zink overgebracht en geëtst worden.

De belangrijkste verbetering in de phototypische methoden werd door Meisenbach aangebracht in het jaar 1883 met de door hem uitgevonden zoogenaamde dubbele overdrachts-methode met afgebroken verlichting, Autotypie genaamd.

Meisenbach verlangde toezending van het negatief; waar dit niet kon verschaft worden, moest er een gemaakt worden door reproductie van den albuminafdruk. Dit negatief vormde den grond van Meisenbach's zoogenaamde dubbele overdrachts-methode, doordien daarvan een dispositief vervaardigd en door het aanbrengen van lineatuur bij middel van verf, het eigenlijk drukbare negatief werd verkregen, waarvan dan de overdracht op de zinkplaat geschiedde.

De hoofdzaak in Meisenbach's methode is het aanbrengen van lineatuur, waarbij de verlichting wordt afgebroken.

Velen mijner vrienden meenden in den aanvang volstrekt niets nieuws te zien in Meisenbach's methode, en drongen bij mij er op aan, de prioriteit der uitvinding te bestrijden; ik maakte hen echter opmerkzaam op de onbetwiste eigenaardigheid in Meisenbach's methode, n.l. de verschuiving of verwisseling der lineatuur tijdens de verlichting van het negatief.

Deze bewerking is voor het gelukken der Autotypie juist

het voornaamste. Zonder afbreking of verwisseling van het negatief, d.w.z. door voor het negatief een ander te schuiven, waarop ook gekruiste lineatuur voorkomt, verkrijgt men nooit gelijkmatig een goed resultaat.

De details, die door de lineatuur van het eerste negatief bedekt worden, komen weer tot haar recht door de verlichting van het tweede negatief.

Elk vakman, die zich aan Autotypie wijdt, zal voorts weten welk een buitengewone beteekenis de dubbele, verlichting buitendien nog heeft, bij de versterking van het negatief, die gewoonlijk noodig is.

De geheele machinale bewerking der Autotypiemethode van Meisenbach was niettemin, volgens de door hem zelf geschrevene verhandeling, nog zeer ingewikkeld en daardoor ook zeer duur.

Nog in hetzelfde jaar gelukte het mij, een toestel te maken, met eene eigenaardige cassette, die zoo ingericht was dat de verlichting naar willekeur kon worden afgebroken, en evenredige verschuiving der lineatuur daarbij mogelijk was.

De cassette rust bij dit toestel op twee stalen punten, en wordt door sluitstukjes zoo nauwkeurig bevestigd, dat het mogelijk is eene penteekening met meerdere tusschenruimten te verlichten, doordien men de cassette, zoo dikwijls als men dit verlangt, van het toestel kan afnemen en weder terugbrengen, zonder ook slechts de geringste stoornis of onscherpte op de teekening waar te nemen.

Hierdoor had ik groote voordeelen verkregen. De dubbele overdracht verviel, en ik verkreeg direct bij de eerste opname van het oorspronkelijd beeld een met gekruiste lineatuur voorzien negatief, dat bovendien scherper was, dan het door herhaalde overdracht verkregene.

Bijna gelijktijdig verklaarde ook Meisenbach eene soortgelijke methode toe te passen, en van zijne eerste methode te zijn teruggekomen.

Eene andere wijziging van het machinale gedeelte der Autotypie werd in Frankrijk gevonden.

In Parijs hadden Gillot, Boussod en Valadon, Lefmen, e.m.a. reeds vroeger gebruik gemaakt van de beweegbare camera obscura.

Het objectief werd bevestigd op eene geschikte plaats aan de zijde der camera, en het origineel dan op een beweegbaar statief daarvóór in het licht gesteld. De gevoelige plaat in de

camera bevindt zich op een eveneens beweegbaar onderstuk. Men kan nu, terwijl men de verlichting afbreekt door het objectief te sluiten, de verwisseling der lineaturen doen plaats hebben, zonder de gevoelige plaat van hare plaats behoeven te nemen.

Ook hierin vindt men de hoofdvoorwaarde door Meisenbach aan Autotypie gesteld: het afbreken der verlichting met gelijktijdige verwisseling der lineatuur.

Eindelijk wil ik nog gewagen van de op ongelooflijk volkomene wijze vervaardigde lineamenten van Kurz te New-York, die op eigenaardige manier onder water op spiegelplaten worden getrokken. Het is niet ieder bekend welk een ontzaglijk geduld en overgroote volharding vereischt worden, voor het verschaffen van eene voor Autotypie geschikte lineatuur. Ik zelf heb alle bestaande systemen van linieermachines beproefd, nieuwe vervaardigd en daarmeê jaren gewerkt vóór het mij gelukt is lineamenten zonder fouten te maken; want hoe schooner, gelijkmatiger en scherper het lineament is, des te beter vallen natuurlijk de daarmede gemaakte Autotypieën uit.

He Autotypie is in haren tegenwoordigen toestand van volkomenheid, een geliefd en onontbeerlijk illustratie-middel geworden, en wordt toegepast in vele tijdschriften en prachtwerken.

De photografie behoort tegenwoordig tot de grafische kunsten. Men maakt van haar dagelijks gebruik voor het illustreeren van boeken en tijdschriften. Men heeft de photografische druk, door middel van gekleurde gelatine, naarmate van de behandeling, lichtdruk of kooldruk genoemd; - de druk met vette inkt of phototypie, - en de photogravure, ingesneden of *en relief*.

C. ANGERER.

In Wanhoop.
Zie vorige aflevering bladzijde 193.

De eenzaamheid had hem tot zijn eigen raadgever gemaakt, en het ontwerp dat in zijnen geest ontstond, was reeds half verwezenlijkt. Onbekwaam te lijden, vluchtte hij de plaats der worsteling, met dezen twijfel van zich zelven, met deze kleinkenning van zijnen persoon, die hem vroeger reeds de stad deed schuwen, en de vrije vranke liefdesverklaring van zijne lippen joeg. Hij was een van die duizenden, die twee bewaarengels behoeven: Wezens de vrouw voorbeschikt, die bijkans zeker 't ongeluk, dikwijls de ondeugd leeren kennen, als moeder hun huwelijk niet zegent.

Hij zou naar Frankrijk gaan, de grens tusschen hem en de straf stellen, en voortleven gelijk hij kon, zonder te weten waarvan. Hij wilde zich in de onmogelijkheid stellen, haar nog te zien, en zouden helft van zijn bloed gegeven hebben, om aan haar niet meer te kunnen denken.

Want iets duchte hij vooral, gelijk al degenen die hopeloos minnen: Dat zij weten mocht hoe hij leed om haar. Was hij wellicht, zijn eigen onwetens, bang dat zijne liefde verzwinden zou, voor een woord van minachting, ten zijnen opzichte uitgesproken, als hij haar eens de gelegenheid gaf in zijn hert te zien?

De liefde duurt maar zoolang men hoopt dat zij gedeeld is of kan worden,: de volkomene ontgoocheling brengt het verdriet, dikwijls den haat in de plaats.

Och, nu bekende hij zich zelven dat hij immer onder haren invloed had geleefd, nu zag hij best in, dat zijn besluit veel min plotseling was dan hij het zijn eigen wilde doen gelooven. Zeker, de smartelijke schokken die zoo even zijne ziel ontroerden, hadden de ontknoping verhaast; het medelijden had hem bang gemaakt van zijnen plicht, dien hij morgen misschien, onverbiddelijk zou moeten volbrengen, die vandaag reeds door zijn goed hert overtreden werd. Maar de groote oorzaak van zijn vertrek, van zijne vlucht, was zij toch nog, en dat woord door den

angst der moeder ingegeven: Gij zult ook kinderen hebben....

Hij zou tot zijne ouders gaan, zonder ontroering om niet te laten merken dat het voor den laatsten keer was; een oogslag werpen op zijne wieg, eenige kleederen nemen, die hem den stap over de grenzen moesten vergemakkelijken, wat geld vragen, genoeg om in de eerste noodwendigheden te voorzien, en dan dolen, dolen zonder te weten waar hij aankloppen zou: aan de poort van een klooster, of aan de kajuit van een schip.

Misschien, als hij gevoelde dat hij sterkte verworven had, zou hij, voor hij heenging, wel eens langs hare straat komen, en eenen blik werpen op dat huis, waarvan de luiken voorzeker dan reeds gesloten zouden zijn, gelijk haar hert gesloten was gebleven voor deze onbegrepene liefde, die nooit had durven vragen om binnengelaten te worden.

De avond was aan 't vallen en zou dezen zonloozen dag die immer zijnen invloed had gevoeld, welhaast voor goed eindigen. De mist die aanhield, ja dikker was geworden, verhaaste nog de duisternis.

Droef en weemoedig maande de dorpsklok de geloovigen ter kerke. Haar geklep was als een angstig gebed, dat smeekte om langer dagen, en eenen blijderen gezichteinder; dat bad om zonneschijn, en de balsemende geuren van den goddelijken lentestond, op dezen naakten avond, zoo stil, zoo doodsch!

De jongeling stapte voort en kwam op de hoeve. Rond den heerd zaten de dienstboden te rooken, bij eene kleine oliepit, die zoo even ontstoken was, en nauw toeliet te merken of het mannen of vrouwen waren, die daar bespiegelingen maakten over 't weer, de beesten, of soms hard lachten als een van hen eene aardigheid had verteld.

- Waar is moeder?

- In de kamer of zij zou moeten boven zijn.... Gij zijt laat *op uwe stukken* Remy, en de boever nam zijne klak bij de klep en schartte in zijne witte haren, de eenige manier die de Vlaamsche boer tot hier kent om zich eene houding te geven, wijl hij ondertusschen besluit zijne klak of te laten of voor goed op te zetten.

- Dag moeder.

- Kijk..,, 't Is Remy.

- Waar is vader?

- Naar 't lof, 't is Woensdag.... gij komt zoo laat?

- 't Is nog maar vijf ure.

- Ja maar in den winter.... Gaat ge iets eten?

- Neen ik, moeder, 'k kome om mijne weekkleêren en zou wel eenig geld willen.

De vrouw zocht in eene schuif.

- Is dat genoeg?... Wat is dat?

- Meer dan genoeg, antwoordde de boerenzoon, en verborg het goud in zijne tesch.... Wat wilt gij zeggen? vroeg hij verder.

- Uw vest is gescheurd?

- Gij zult ze wel willen vermaken, 'k zal ze hier laten.

- En waar is uw mantel?

- t'Huis.

- En gij zijt zoo gekomen door deze koude en dezen smoor.

- Wel dat is 't minste....

De vrouw legde haren bril, waarmede zij las hij zijne verschijning, op den schoot neder, en haar zoon in de oogen ziende, vroeg zij bezorgd, als had zij, bemerkt hoe zijn hert klopte:

- Er is toch niets gebeurd, zeker?

- Niets, wat zou er gebeurd zijn?

Hij antwoordde met eene halve vraag. Het kostte hem zooveel zijne moeder te bedriegen. Zij scheen nog niet geheel gerust gesteld, misschien verwittigd door dat zesde zintuig, dat nog onbepaald is, maar bij de moeder zijn bestaan best verraadt.

- Zeker waar? vroeg ze nog.

Hij poogde te glimlachen; om zich eene houding te geven, trad hij tot de piano die in den hoek der kamer stond, en niet meer aangeraakt werd, sedert de gestorvene zuster ze toesloeg, en de genoegens des levens voor den vrede des herten had verruild.

- Ik zal eens moeten 't stof afnemen, peisde luid de bezorgde huismoeder; zonder te weten wat antwoorden, had men haar gevraagd: voor wien?

De plaats waar zij zich bevonden, was de beste kamer, waar de overvloed onmerkbaar, en haast tegen dank, eene zekere weelde had veroorzaakt. De meubels waren van kostbaar hout, en de portretten van vader en moeder,

hingen van weerskanten eene *broderie* met een glas overdekt, het eenige dat men overgehouden had van de gestorvene.

Remy deed voort met zijnen rechterwijsvinger de toetsen spreken. Dat scheen hem nog de beste manier om de aandoening te verbergen, die op dezen oogenblik zijn hert weenen deed.

Zonder moeder nog in de oogen te durven zien, klom hij met licht naar boven, trok burgerskleeren aan, en weer in de kamer gekomen, wenschte hij zijnen vader goeden avond, die, thuis gekomen, zijne vrouw had vervoegd.

Remy zelf gaf uitleg om moeielijke verklaringen te ontwijken: hij had bij toeval zijne vest gescheurd, en kreeg het gedacht ze hier te laten in vermaking; dat gaf hem gelegenheid eenige kleêren naar stad mede te dragen, die hem konden te pas komen; hij zou voor eenige dagen zijne beste dienstkleêren aandoen.

Och God, en nu nog zoo wijd moeten gaan, deed de moeder opmerken.

- ‘Wel op zijne jaren, 't is eene wandeling’ vond de vader, ‘als de mist optrekt, zult ge maan hebben.’

- O, daar zit ik niets meê in....

Hij deed zijn best om bedaard te schijnen, terwijl zijn hert hem danste in de borst. Niets vermoedden de brave ouderlingen van den zwaren slag, die hen haast treffen zou. Gewoon aan zijn woord te gelooven, namen zij zijnen uitleg blindelings aan, en de moeder ondertusschen de kaarten ondersteken hebbend, begonnen zij hun dagelijksch partijken.

Remy wachte om te vertrekken, tot dat de tranen uit zijne keel zouden zijn; hij moest hun zegen hebben; nu bijzonderlijk kon hij hem niet ontberen. Zij kaartten onverschillig voort, en vergaten hun eenig kind, dat daar voor de laatste maal aan hunne zijde zat!

Morgen zou hij, ver van hen, weenen over 't verdriet dat hij hun aandeed, hun vergiffenis vragen in dezen brief dien hij hun richten zou met het bloed van zijn hert. Reeds nu dacht hij wat hun te melden, en wanhoopte de woorden te vinden, die eenigszins in staat waren hen te troosten over zijne vlucht.

En hij benijdde zijne zuster haren vrede en haar geluk. Bij eene eenvoudige rustplaats 't eenige dat hij hier bene-

nog zoeken wilde, beperkten zich zijne wenschen, en niets van al 't geen blinkt of lacht op deze wereld, was bekwaam hem voor eenen stond de oogen te doen afwenden van zijn graf.

Het was vader die hem eerst deed opmerken dat het uur van scheiden gekomen was.

- Jongen, als ge voor den nacht wilt aankomen....

- Ja, 't zal gaan tijd worden, deed hij, en zich oprichtende, knikten zijne knieën en beefden zijne handen, als ware hij eensklaps een oud mensch geworden.

- Vader een kruisken.... moeder een kruisken, als 't u belieft.

De deur viel toe! Nog een oogenblik vertoefde hij bij den bandhond, die kwispelsteertend zijne handen likte, wierp nog eenen langen smartelijken blik, op het huis dat hem zag geboren worden, en zijn ter dood gewond hert verkrachtend, rukte hij zich van de plaats los, die de wanhoop hem voortaan ontzegde. Zijn weg liep langs de kerk. Hij zou er nog eens binnen gaan, meer om te weenen dan om te bidden. O, hij gevoelde het wel, 't geen hij deed was niet wel; dat riepen hem de duizend stemmen van 't verleden, die zich hier veropenbaarden bij iederen stap. Ook zijn geweten zegde het hem, zijn geweten dat hij onmachtig was, tot zwijgen te brengen: bidden zou hem doen wederkeeren hebben op het uitzinnig besluit.

De kerkdeur was gesloten; hij was er haast blij om, en stapte het kerkhof op, van zin nog eene enkele maal te knielen bij den Calvarieberg, waar hij zoo dikwijls den weedom had aanschouwd van de moeder der smerten, vóór hij wist wat lijden was.

Zijne aankomst deed een vrouwelijk wezen opstaan dat uit de zoo even gesloten kerk gekomen, hier een oogenblik had geknield.

- Gij moet niet verschrikken, vrouw, meende hij haar te moeten zeggen, maar nu hij haar nader zag, verschrikte hij wel het meest.

Het was Gertrude.

Hoe weinig licht de aangestoken lanteern ook verspreide, had de maagd hem toch herkend, zij, die hem nooit zoo dicht aan 't hert gelegen had, als op dezen droeven stond, dat hij zich zoo ver van haar wilde verwijderen.

Zij verschrikte niet, hoe eenzaam het ook was, en hoe donker, en ware stoutmoedig genoeg geweest had men haar kwaad gewild, zelf hare verdediging te beproeven, vóór zij om hulp riep.

'Mijn gemankeerde knecht,' zei de notaris steeds, van zijne dochter sprekend, en had Remy hem vader geheeten, Lauwerys zou onder opzicht van bedeesdheid over zijne 'gemankeerde dochter' mogen gesproken hebben.

Was het deze tegenoverstelling in gemoed, die de jongeling op haar verliefd maakte, en zijn het de karakters die best aan elkander gelijken die wederkeerig meest innemendheid gevoelen, of is het juist omgekeerd?

- Zoo laat Remy?

Hij had moeten eene boodschap doen, en was eens langs hier gekomen.... en ging nu spoedig weer.... de dienst moest onderhouden worden....

Hij vond nog zijne woorden niet, de ontmoeting was te plotseling.

- Zeg eens, Remy, wat heeft vader u misdaan, dat gij op hem kwaad zijt?

- Ik.... jufvrouw?

- Weet gij hoelang het is dat wij u niet meer gezien hebben? En eensklaps hare gedachten eene andere richting gevend:

- Remy, wat hebt ge toch gepeisd?!

- Och.... een gedacht zoo....

- Wat zou uwe zuster daarvan zeggen?

Hij bleef haar het antwoord schuldig, verrukt bij den toon harer stem, en overgelukkig, dat de maagd zijne tranen niet zag; het scheen hem, sedert zij te zamen geweend hadden, zij malkanders zijde nog niet verlieten en al 't geen ondertusschen gebeurde, een bange, slechte droom was.

Neen, zijn ongeluk had hem Gertrude slecht doen beoordeelen. Zoo boos was zij niet, en God mocht geloofd worden, dat hij 't meisje nog eens had ontmoet, en hem zoo gelegenheid gaf in volkomen vrede met haar te scheiden.

Zij begreep dat deze vraag hem pijnlijk vallen moest en zocht eene afleiding die hem van antwoorden ontsloeg.

- Ha, gij weet, die heer, die daar bij mij aan tafel zat en zoo goed piano speelde.

De begoocheling was over, weer stond de jongen voor de droeve werkelijkheid, zoo naakt als de graven der armen aan zijnen voet. Neen, daar had de sneeuw een kleed over gelegd, waarop de zon met voorliefde hare stralen brekend, binst hare korte verschijning, robijnen en diamanten strooide.

Had hij gedurfd, hij zou haar gesmeekt hebben: ik bid u, spreek niet verder.

- Welnu, zijne vrouw werd heden begraven!

- Gertrude!

Deze kreet werd zoo zonderling geslaakt dat zij vroeg, waarom zulks hem zoo hevig scheen te treffen.

- Deze heer die daar verzen opzegde?

- Ha, gij hebt ze gehoord?

- Iets van die lieve beesten?

- Welja.... gij waart daar nog?

- Ja, ik luisterde buiten....

- Buiten?

- Och ja, ik voelde mij daar zoo weinig op mijne plaats... bij die heeren van stad...

- Dat heb ik willen bemerken.

- Zoo, gij waart nochtans zeer in uw schik, dien avond.

- Wat wilt ge daardoor zeggen!

- Niets.... gij zongt.... gij sprongt....

Wat maakte hem nu zoo sterk tegen hare tegenwoordigheid? De duisternissen, de afwezigheid van hare groote blauwe oogen, van hare blonde lokken, en roode kaken, van dien glimlach rond haren mond die, als afgunstig over hare witte tanden, duizend maal per dag, de deur voor hen openzette, hen uitnoodigend heen te trekken.

- Ik kon daar toch niet zitten als.... gij, geheel in eenen hoek, zonder iemand aan te zien....

- Zoo, hebt gij dat bemerkt?

- Wel zeker.... ik heb dan later altijd gedacht: wat was hij toch slecht gezind, dezen avond.

- Maar in 't geheel niet....

- En waarom zijt gij dan zoolang ons huis voorbijgeloopen?

Hij zweeg.

- Gij waart beschaamd niet waar? en weer hare vraag van zooeven hervattend:

- Maar, Remy, wat hebt gij toch gepeisd?

- Gertrude, sprak hij vertrouwelijk, hare vraag ontwijkend, indien gij wist wat er mij vandaag gebeurd is!

En hij vertelde haar alles: de kogel, het gevecht, de nood dezer brave lieden.

Zij verschrikte bij het schot, en een angstig ‘Och God toch’ ontsnapte haar. Maar als hij de maagd met kinderlijken eenvoud gezegd had, welk zijn gedrag was gewreest, vond zij deze daad loffelijk en weer bracht zij de overleden vriendin te pas, om hare eigene gevoelens uit te drukken.

- Dat zal uwe zuster blijde gemaakt hebben, Remy.... denkt gij dikwijls op haar?

- Alle dagen, Gertrude....

- Nu komt gij zeker vader goeden avond zeggen.... hij is juist t'huis....

Hij weerde zich om eene verontschuldiging te vinden. De dienst.... het militaire uur....

Och, waarom moest hij zijne geschiedenis afbreken, juist waar zij haar betrof! Waarom dorst hij het voorwerp zijner droomen niet zeggen welk dwaas voornemen hij had opgevat, en wie het hem had ingegeven?

Hij was niet ondankbaar, en zag Godes hand in plaats van het bloote toeval, bij deze samenkomst; dat bracht hem de hoop weder en onwillens legde hij zijn hart bloot.

- Ik ben zoo ongelukkig, barstte hij in tranen los.

De maagd verschrikte bij deze plotselinge uitboezeming, en nu eerst vond zij het vreemd, daar in de koude en den donkeren, eene zoo lange samenspraak te houden, juist aan den Calvarieberg.

- En kan dat niet verbroken worden?

Hij schudde het hoofd zonder te bedenken dat zij het nauw zien kon.

- Dat is 't niet, wilde hij te verstaan geven.

Hij vervolgde.

- Met mijne zuster te verliezen, ben ik alles kwijt. Vader en moeder zijn wel brave menschen, maar toch.... zij zijn van jaren en....

- Arme jongen!

- Gij zegt wel. Waarom komt het verstand toch voor de jaren niet! Had ik voort gestudeerd, het mocht mij wat lastiger vallen dan aan een ander, ik was nu toch iets

meer geweest dan een boer die maar bij de lieve beesten past.

- Dat kunt gij niet vergeten, Remy?...

- Neen. Gij bijzonder waart daarmede in uw schik.... ik heb u wel hooren luidst lachen en langst in uwe handen kletsen.

- Maar Remy toch!

- En... dat was dom van mij, sedert dien heb ik nooit de gedachte kunnen overwinnen dat gij wist wie daar stond...

- Maar Remy toch! ‘Zij zelve had nu tranen in de stem.’ En wat deedt gij daar?

Vervoerd, uitzinnig, gansch overmeesterd door de hoop, versmaadde hij alle bedeesdheid, en zijne ziel in zijne woorden leggend, was zijn antwoord terzelfdertijd een verwijt en eene bede:

- Weenen, Gertrude, weenen, gelijk ik nu doe!

Zij had hem verstaan, en weende met hem mede.

En als beiden de tranen staakten, deed hij haar de bekentenis zijner liefde, en verklaarde wat hij door haar geleden had.

Zij ook vertrouwde hem nu hoe geerne zij hem immer had gezien, en hoe dikwijls zij gewenscht had hem voor broeder te hebben. Ook zij meende haar te mogen beklagen over de onverschilligheid die hij, zoo had zij immer gedacht, tegenover haar aan den dag legde.

‘Zoo schuift zich dikwijls’ zegt Fritz Reuter, ‘eene plank tusschen twee harten, elkander voorbeschikt, en onwetens van malkaars lijden, zucht en weent elk op zijnen kant voort.’

- Zeven jaar.... 't Is nog zoo lang Gertrude!

- Ik zal wachten Remy!

Sedert dien heeft de maan, die dan juist de wolken doorboorde, altijd staande gehouden, dat er iets als een kus weerklonk, op deze droeve plaats het weenen voorbeschikt.

***

Wie mag er daar nu nog zoo laat kloppen, dacht de baas uit de *Kievit*; zou het de jonge gendarm zijn, die zijnen mantel en zijn geweer komt halen?

Het was hij inderdaad. De koude en de gejaagde stap, hadden zijne wangen gerood. Wat een flinke kerel was toch die soldaat!

- Zie, wat ik dezen namiddag op den sneeuw gevonden heb, sprak de herbergier, en niet zonder huivering herkende Remy het geweer, dat hem heden haast allen lust ontnomen had op den dag van morgen te denken.

- Dat neem ik meê, baasken, deed hij, ik weet wien het behoort.

's Anderendags werd Remy bij den luitenant geroepen, die zijne verwondering uitdrukte over het lange wegblijven van gisteren. En als hij aandrong om te weten wat daar wel de oorzaak van mocht zijn, antwoordde de gendarm gelukkig en fier:

- Liefdezaken luitenant!

- Ho! ho! riep de overste.

- En dan een proces verbaal.... verboden wapendracht.... ik heb dat geweer medegenomen.

- Was het wapen geladen als gij het aansloegt?

- Neen, antwoordde Remy, zonder erbij te voegen hoe deze ontlading was geschied.

En zoo duidelijk alsof ze in zijn oor had geklonken, klonk eene stem in zijn hert ‘dat is wel.’

Eenige maanden later, men was dan zoo wijd van den winter af, als men bij 't begin dezes verhaal van den zomer was, werd het huwelijk gevierd tusschen de dochter van notaris Lauwerys en Remy Beirlaen, de vrijgestelde gendarm.

Dat de zager en zijne vrouw van de genoodigden waren, dat deze twee huisgezinnen voortaan gelukkig leefden, en Gertrude bijzonder in haar schik was met de lieve beesten, moet hier nauw vermeld worden. Dat is om zoo te zeggen, ‘het verken met den langen snuit,’ ‘het dansen op eenen glazen trog’ dezer geschiedenis.

Remy is van zijne verbintenis afgekomen, dat is zeker, maar hoe, is niet te best bekend.

Als men het aan vader en moeder Beirlaen vraagt, de gelukkigste grootouders van de streek.... Ja, ja, grootouders, ik weet wel wat ik zeg: niet alleen is Beirlaen, peter, maar zijne vrouw is reeds meter geweest. lachen zij eens stil. Moeder zegt dat zij er veel paternosters

voor gelezen heeft, en broêr Pastoor zich de zaak heeft aangetrokken.

Het geld dat stom is.... en daarbij dat tal van brave menschen die belang stellen in 't geluk dezer twee jonge lieden....

Een ding staat vast, 't is dat de voormalige ‘Beirlaens student’ maar bij de boerenjongens alleen ‘Beirlaens gendarm’ is gebleven.

RENÉ VERMANDERE, 25-2-1890.

Vijfjaarlijksche wedstrijd voor Nederlandsche letterkunde. VIIIe tijdvak. - 1885-1889. Verslag van den keurraad.

Bij koninklijk besluit van 14 October 1889, werd de Koninklijke Vlaamsche Academie voortaan belast met het voorstellen eener dubbele lijst van kandidaten voor de jury van den vijfjaarlijkschen prijs van Vlaamsche letterkunde.

Dit was een natuurlijk gevolg van hare, bij koninklijk besluit van 8 Juli 1886 bekrachtigde, inrichting.

Vóór haar ontstaan, was die taak toevertrouwd aan de Klas der Letteren van de Koninklijke Academie van België.

De, in die nieuwe voorwaarden benoemde Keurraad voor het VIIIe tijdvak werd ingesteld door den Heer Minister, op 25 Januari 1890, en koos tot voorzitter hoogleeraar P. Willems, tot ondervoorzitter hoogleeraar L. Roersch, tot secretaris Th. Coopman.

Na de toewijzing van den prijs, op 6 Augustus, werd laatstgemeld lid insgelijks belast met het opstellen van het Algemeen verslag, dat in zitting van 27 December werd goedgekeurd.

Er waren den Keurraad niet minder dan 189 werken ter beoordeeling voorgelegd, en, daar hij verlangde dat ieder werk, zelf het geringste, door elk lid zou besproken worden, moest hij zijne bijeenkomsten derwijze regelen, dat de keurrechters over den noodigen leestijd konden beschikken.

Buiten de drie voormelde vergaderingen, hield de jury acht zittingen, te weten: op 3 Februari, 3 Maart, 28 Maart, 2 Mei, 13 Juni, 26 Juni, 24 en 30 Juli.

De Keurraad meent zijnen dank te moeten betuigen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken en Openbaar onderwijs dat hem, om de werkzaamheden te bevorderen, de noodige inlichtingen over reeds voorgekomen gevallen mededeelde en sommige door vroegere jury's geuite wenschen liet kennen.

Hij oordeelde, dat hij zich ten stipste houden moest aan zijne reeds aanzienlijke, vooraf bepaalde taak en niet te bespreken of te onderzoeken had of het, voor de toekomst, al of niet wenschelijk zoude zijn, wijzigingen aan de gestelde wetten te brengen. De Leden zouden vrij blijven - indien zij, in het belang van taal en letteren, veranderingen noodig achtten - daarop de aandacht te vestigen van de Koninklijke Vlaamsche Academie, welke dan zou beslissen of er redenen bestaan om zich tot de Regeering te wenden.

Er zij echter vermeld, dat de Keurraad, in overeenstemming met de letter en met den geest der verordeningen, vooraf en uitdrukkelijk vastgesteld heeft:

1° Twee of meer werken van denzelfden schrijver in aanmerking konden genomen, doch bij de eindbeslissing, de verdiensten van slechts éen dier gewrochten voor den prijs mochten ingeroepen worden, zonder dat de verdiensten der andere konden gelden ten bate van het eerste;

2° In geen opzicht en onder geen voorwendsel, vroeger bewezene letter-

kundige diensten mochten in aanmerking komen bij de beoordeeling van het werk eens schrijvers;

3° Werken, welke bepaald behoorden tot de taalkunde, de aardrijkskunde, de geschiedenis, het onderwijs, de kunst alsmede reisbeschrijvingen en cristische opstellen, met één woord, alle welke niet als van zuiveren letterkundigen aard konden beschouwd worden, geen recht hadden tot mededingen(1).

Dit had voor gevolg dat ongeveer het derde gedeelte der voorgelegde schriften bij de eerste lezing wegviel; doch de jury achtte het billijk verscheidene verdienstelijke werken dier eerste reeks verder te bespreken.

Dit was inzonderheid het geval met de reisbeschrijvingen, wier aantal - nu dat de reisgelegenheden vermenigvuldigd zijn - langzamerhand stijgt, hetgeen mag beschouwd worden als een gunstig teeken des tijds, als een verheugend bewijs, dat ook ons volk meer en meer smaak vindt in het lezen van mededeelingen betreffende andere volken en landen, wederom, zooals in vroegere eeuwen, zijnen gezichteinder wenscht uit te breiden, thans tot in het duistere Afrika (*the darkest Afrkia*), waar in de laatste jaren zoovele zijner edelste zonen henentrokken als voorlichters der beschaving en der wetenschap.

De Keurraad was van gevoelen, dat werken als:

IN SPANJE door Fr. van Steenweghen, OP REIS NAAR HEIDE EN VER door Max Rooses, BRIEVEN VAN EENEN VLAAMSCHEN MISSIONARIS door pater Ameet Vyncke, niet zonder verder bescheid konden of mochten ter zijde gelegd worden. Wel was te vreezen, dat zij door hunnen aard niet zouden beantwoorden aan eene der hoofdvereischten, namelijk de *verbeelding*, maar ook zij konden voldoen aan eene andere gewichtige voorwaarde: het *gevoel* en tevens door hun *letterkundig gehalte* de behandelde wetenschappelijke stof overheerschen.

En, in waarheid, in Vyncke's *Brieven* glinsteren menige perels van reine gevoelspoëzie. De toon is echt gemoedelijk, ademt tevredenheid, zielsrust, nu en dan opgehelderd door gezonden humor en gullen lach. Wel is de steller niet blind veor het grootsche der natuur, maar hij vergeet nooit, dat zijne brieven bestemd zijn voor Vlaamsche lieden, magen, vrienden, dorpsgenooten: daarom is zijn verhaaltrant zoo buitengewoon eenvoudig en wat hij vertelt, het geringste, het meest alledaagsche, zoo ongemeen aantrekkelijk door de bekoorlijkheid van het naïeve. Vyncke schrijft niet: hij spreekt; hij schetst levendig en kleurig alles wat hij hoort en ziet, op de bevattelijkste en aangenaamste wijze. Slechts hier en daar schijnt hij eenen zin, een woord te willen onderlijnen, doch elk gevoel van persoonlijken weemoed - dat eenig hartzeer zou kunnen berokkenen aan zijne dierbare lezers, welke hij, eilaas! nooit meer zou terugzien - wordt spoedig onderdrukt door den sterken wil van den man, wiens eenige leuze was: *Excelsior!*

(1) Volgens artikel 1 van het algemeen reglement is het programma van den vijfjaarlijkschen prijskamp voor Nederlandsche letterkunde bepaald als volgt:
   A. Poëzie (met uitsluiting der tooneelpoëzie.)
   B. Romans, novellen en andere letterkundige werken, zooals portretten, zedentafereelen, verzameling van gedachten, redevoeringen.

Hoe jammer dat de schrijver zich vergenoegd heeft met het bezigen van zijn plaatselijk dialect - en aldus hier en daar woorden gebruikt, die niet behooren tot het algemeen Nederlandsch. Hoe jammer dat die *Brieven* niet vervat zijn, al ware het slechts in geringe mate, in de keurige taal van *Op reis naar heide en ver!*

Het aanschouwelijke, het stellige is bij Max Rooses hoofdzaak, niet de verbeelding, en allerminst het dichterlijk gevoel. Zijne uitgebreide belezenheid vormde hem tot eenen man van smaak: hij kiest met onbeneveld oog de landschappen die hij schetst, de menschen die hij voorstelt, de toestanden die hij ontleedt; hij schikt en wikt met evenveel zorg zijne gezonde, maar soms ook burgerachtige denkbeelden en zijne sierlijke doch kruimige volzinnen.

De schrijver van *Op reis naar heide en ver* is een ervaren kunstkenner en tevens een kunstleeraar, die boeit door zijnen helderen en treffenden stijl, maar niet altijd overtuigt; de vrees voor de grillen der phantazie houdt veelal zijn hart en zijnen geest gesloten voor de bezielende ingevingen van gevoel en verbeelding.

In Spanje, door Fr. van Steenweghen, laat over het algemeen een frisscheren, een duurzameren indruk na. Daarin openbaart zich de jeugd met al de warmte van een ontvankelijk gemoed, dat aan zijnen lust, zijne bewondering en geestdrift, alsmede aan minder aangename gewaarwordingen lucht geeft, oprecht en ongedwongen, zonder blijkbare inspanning, soms op dichterlijke, maar veelal op eene sobere wijze, die den lezer gunstig stemt es vertrouwen inboezemt.

De leergierige zal Rooses' boek menigwerf raadplegen om de wetenswaardige mededeelingen en heldere beschouwingen die het bevat; wie echter lust vindt in den bloesem van het nuttige, zal meer dan eene schoone bladzijde in van Steenweghen's eersteling aanteekenen, omze later nogmaals te kunnen waardeeren en genieten.

Het is de innige wensch van den Keurraad, dat aan de werken van dien aard eene eerste plaats worde ingeruimd in de volksboekerijen en inzonderheid op de lijst der prijsboeken van het lager en middelbaar onderwijs, omdat zij overwaardig zijn de talrijke, doorgaans *chauvinistische* reisbeschrijvingen - op dewelke al te zeer het gekende '*a beau mentir qui vient de loin*' van toepassing is - te vervangen. Men geve ze in de handen onzer jeugd, die de zeden, gebruiken, instellingen, overleveringen en merkwaardigheden van andere landen niet langer meer moeten leeren beschouwen en beoordeelen door eenen Franschen bril, maar wel met klare Vlaamsche oogen en uit een nationaal standpunt.

Het ligt niet op den weg van den Keurraad breedvoerig uit te weiden over de rijke garve, die hem door de taalkundigen werd aangebracht. Hij acht het derhalve onnoodig namen of titels te noemen. Die taak behoorde aan de jury belast met het teekenen van den tienjaarlijkschen prijs voor taalwetenschap. Er zij echter aangestipt dat de taalstudie, welke eenige jaren ten onzent verwaarloosd werd, wederom met vlijt en toewijding wordt beoefend, evenzeer en, naar wij hopen - nu dat een der innigste, lang gekoesterde wenschen der Vlamingen, de stichting der Koninklijke Vlaamcshe Academie voor Taal- en Letterkunde, verwezenlijkt is - zelfs weldra meer dan in den bloeitijd van J.-Fr. Willems, Snellaert, Blommaert, Bormans, David en andere verdienstelijke Vlamingen die ons, op dat gebied, zijn voorgegaan.

Wordt voortgezet.

Boekbeoordeeling.

In de ton, door Reymond Styns, met twee teekeningen door Franz Meerts. Rotterdam, Drukkerij P.J. Verlooy, Binnenweg 29, 1891. - Prijs 2.60 fr.

Een werk, met liefde en zorg geschreven, in eene keurige en bloemrijke taal, waarin liet dichterlijk gevoel u diep in 't gemoed grijpt; treffende, prachtige beschrijvingen, vol gloed en leven, u toelachen en doen droomen, als de landschappen onzer meesters van 't penseel; een werk, waarin zich al de goede hoedanigheden, die wij vroeger reeds bij den schrijver mochten aanstippen, nog krachtiger en glansrijker openbaren.

'*Ik heb uit het leven om mij heen gegrepen, heb mij niet afgevraagd of hetgeen ik wilde behandelen te treurig*, *te zwaarmoedig is....*' zegt de schrijver in zijn '*woordje vooraf*' Hij heeft dus daarin de oude en *in 't algemeen* ware stelregel van Goethe gevolgd: Grijp in 't volle menschenleven en waar ge 't vat, daar is't interessant. Heel juist, gelijk ook die andere spreuk: Er steekt in alles poëzie. als ge ze maar weet te vinden.

Wij willen daarom den keus niet wraken, dien de schrijver in zijne personen deed; doch moeten het betreuren, dat hij juist in een zoo weinig sympathiek midden is gevallen; dat hij zooveel kunst, zooveel talent ten beste heeft gegeven aan personen, die er zoo weinig recht op hebben.

Wie is me toch die Willem, wiens zielestudie als het hoofddoel van het gewrocht uitmaakt.

Een erg romantieke droomer, die mijmert en dicht onder de dakpannen of voor dag en dauw wegkruipt in 't struikgewas; die, betooverd door de zinnelijke schoonheid eener herbergjuffer, alle zedelijk gevoel, alle wilskracht verliest; om harentwille zich in den drank vergeet, aanspant met ruwe kerels beneden zijnen stand en opvoeding; zijne ouders besteelt; wegloopt van het lijdens-meer, van het sterfbed zijns vaders; doof is voor alle welgemeende waarschuwingen; blind voor de overtuigendste bewijzen van de weinige zedelijkheid zijner beminde; eindelijk met beur in 't koren te recht komt; na zijn huwelijk - zoo 't schijnt - een koppel horens op 't voor-

hoofd draagt; die iets begint, maar niets voleindt; die, waar er spraak is, dat hij als Vlaamsche schrijver zou optreden, voor den dag komt met een plan(1) zoo uitzinnig, dat wij ons in de niet-uitvoering van dat plan verheugen; die eindelijk, in den vollen bloei zijner jaren, gansch ontgoocheld en het leven moede, den dood vindt in de golven van den Scheldestroom!

Dit alles overpeinzende, zou men gaan twijfelen of het wel wezentlijk eene figuur is uit het volle Vlaamsche volksleven gegrepen?

Kon Dina's lot ons roeren omdat zij - zoo betooverend schoon - als moederloos kind, niet genoeg kon gewaarschuwd en beschermd worden tegen de gevaren, die heur als maagd bedreigden; dan gaat echter dit gevoel later in afschuw en walg over, wanneer wij ze zien, slordig en vuil in haar huishouden, verkwistend, zonder zorg en overleg, eene dronkene slet en is zij ook niet geschikt om ware belangstelling in te boezemen.

Evenmin de strenge, kortzichtige ouders van Willem, - die een twintigjarigen jongen als eenen pensionnaatgast behandelen; - de wellustige Demery; de valsche en baatzuchtige Balster, de zatte Corbeels vader en zoon en andere personen die in het werk voorkomen; zoodat er ten slotte niets overblijft dan de koemeid, Roze, en Jaak, de knecht, wier getrouwheid en zelfopoffering ons een weinig opwekken te midden van al die bedorvenheid en kleingeestige alledaagschheid.

Behalve dus onze voorbehoudingen aangaande de weinige sympathie, die wij omtrent de optredende personen kunnen gevoelen, besluiten wij dat de '*de Ton*' stout is opgevat; zorgvuldig en dichterlijk afgewerkt, een merkweerdig boek kortom, dat wij aan alle vrienden der Vlaamsche letterkunde aanbevelen.

Laat ons hier bijvoegen dat de twee plaatjes van Frans Meert ons heel goed de twee levenstijdsperken der hoofdpersonen afschetsen, dat het werk sierlijk is gedrukt en een boekdeel uitmaakt van 332 bladzijden.

E. VAN LANGENHOVEN.

(1) Op het huwelijksfeest spreekt *hij*: (de hoofdpersoon, uit het verhaal dat Willem schrijven wil.) 'Klara, gij treurdet lang om den dood uwer moeder, gisteren hebben wij samen haar graf bezocht; in den avond ben ik teruggekeerd met den grafmaker en heb er dit voor u gehaald.'
Hij steekt eenen schedel in de hoogte en spreekt:
'Klara, dit blijft er over van uwe moeder, wij willen haar gedenken.'
Hij vult den schedel met wijn en herneemt:
'Dit zij op den gevloden geest uwer moeder.... Laat ons drinken.'
Dit kleine staaltje zij voldoende om den lezer te laten oordeelen.

Kroniek.

- Letter- en tooneelkunde. Prijskampen.

De Koninklijke Maatschappij *De Morgendstar*, van Brussel, heeft eenen Prijskamp van Vlaamsche Tooneelletterkunde uitgeschreven, ter vereering der nagedachtenis van wijlen *Z.K.H. Prins Boudewijn*, die zijnen doorluchtigen vader vertegenwoordigde op de Gala-vertooning van 28^{n} October 1890, in den Vlaamschen Schouwburg te Brussel, gegeven ter eere van Z.K.H. den Graaf van Vlaanderen, wiens vijf-en twintig jarig jubelfeest als eerevoorzitter Maatschappij gevierd werd.

De prijskamp heeft plaats tusschen de Belgische schrijvers voor het opstellen van een oorspronkelijk hedendaagsch burgerdrama, van drie tot vier bedrijven, met twee vrouwenrollen, zonder of met kleine figuratie.

De keuze van het onderwerp staafden schrijver volkomen vrij. Het stuk dat de verdediging van den Vlaamschen landaard, de afschildering van onze eigenaardige karakters en gewoonten, de opwekking van onzen nationalen volksgeest ten doel heeft, zal bijzonder welkom zijn.

De stukken, leesbaar geschreven en niet eigenhandig door den schrijver, moeten vrachtvrij *voor* 15^{n} Juni 1891 worden toegezonden aan den Heer Ondervoorzitter der *Morgenstar*, den heer Dehou, Hopstsaat, 15, te Brussel. - De schrijver mag zich niet bekend maken, en zal enkel zijn naam en woonplaats vermelden in een toegezegeld briefje, voorzien van eene kenspreuk op het handschrift herhaald.

Het bekroond stuk blijft de eigendom des schrijvers. *De Morgendstar* behoudt zich uitsluitelijk het recht voor dit stuk gedurende twee tooneeljaren (van October 1891 tot October 1893) in Brussel optevoeren.

De niet bekroonde stukken zullen, tegen ontvangstbewijs, aan de schrijvers teruggegeven worden.

Gedrukte, vertoonde of vertaalde stukken mogen niet mededingen.

Eene jury, bestaande uit vijf leden, door de Maatschappij gekozen, zal de ingezondene stukken beoordeelen, uitspraak doen en een verslag over den prijskamp opstellen.

De prijs zal bestaan uit eene som van *500 fr.* met *diploma* en *eeremetaal.*

Het bekroonde stuk zal opgevoerd worden door het gezelschap *De Morgendstar*, met de verjaring der galavertooning in quaestie.

- De *Moniteur* deelt het verslag mede over den vijfjaarlijkschen prijskamp voor Nederlandsche Letterkunde, tijdvak 1883-1889.

- Wij vernemen met een innig genoegen, dat Professor J. Verdam, van Amsterdam, den uitstekenden taalkundige, die het *Woordenboek der Middelnederlandsche Taal* uitgeeft, van zijne ernstige ziek te bijna gansch hersteld is. Zijne vrienden en bewonderaars in Vlaanderen zullen dit goede nieuws alom met vreugde hooren.

Van Prof. M. de Vries' groot *Woordenboek der Nederlandsche taal* is weeral eene aflevering verschenen. Zij gaat van *Ongekorven* tot *Onpartijdig* en werd door Dr. A. Kluyver bewerkt.

Sedert het Nederlandsch Congres van Amsterdam verschenen *twee* afleveringen in 1887, *twee* in 1888, *drie* in 1889, *drie* in 1890 en reeds *twee* voor de vier eerste maanden van 1891.

De laatste versterking der Redactie mag doen voorspellen, dat men in 't vervolg elk jaar vier à vijf afleveringen zal ontvangen.

- De honderdste verjaardag der geboorte van Theodor Körner zal den 23^{n} September aanstaande in zijne geboortestad, Dresden, met bijzondere feestelijkheid worden gevierd. In den koninklijken schouwburg zal bij die gelegenheid een tot dusver onkekend tooneelstuk van Körner worden opgevoerd.

De vijfjaarlijksche prijs van 5000 fr. voor de vaderlandsche geschiedenis, is door de jury der Belgische Academie toegewezen aan de *Bibliotheca Belgica* der heeren Ferdinand Van der Haeghen, bibliothecaris-bestuurder van de boekzaal der hoogeschool van Gent, R. Van den Berghe. eerste conservator, id., en T. Arnold, tweede conservator, id.

De vijfjaarlijksche prijs van 5000 fr. voor de algemeene geschiedenis is tegelijker tijd toegewezen aan den heer G. Kurth. professor bij de hoogeschool van Luik, voor zijn werk: *Les Origines de la Civilisation moderne.*

- Beeldende kunsten.

Het comiteit Miry doet eenen oproep tot al de kunstenaars tot het inzenden van ontwerpen voor het gedenkteeken op te richten aan den betreurden toondichter. Dit gedenkteeken zal in het Park der citadel opgericht worden, te Gent.

De ontwerpen moeten vòôr den 1^{n} Juni aanstaande ingezonden worden aan den heer Ad. Samuel, voorzitter van het comiteit, in het lokaal van het koninklijk conservatorium. De artisten die verlangen een ontwerp in te zenden, worden verzocht zich te wenden tot den heer voorzitter Ad. Samuel, voor de inlichtingen nopens den prijs, welke het gedenkteeken kosten mag.

Indien wij goed ingelicht zijn, mag het ontworpen monument niet meer dan 4000 fr. kosten.

- Dezen zomer heeft te Kortrijk de vijfjaarlijksche tentoonstelling van schilderijen en kunstvoorwerpen plaats, onder het bestuur der Maatschappij van Schoone Kunsten, aldaar. De tentoonstelling zal op Zondag 16^{den} Augusti hare deuren openen. De kunstvoorwerpen worden tot 15^{den} Juli aanvaard.

De Stad, de Provincie en de Staat verleenen hulpgelden aan die tentoonstelling, welke altijd van eene zeer belangrijke tombola gevolgd is.

- Het Museum van Antwerpen heeft eene schilderij, eene studie naar het naakt figuur, van den heer Van Aise van Gent, aangekocht.

Deze schilderij was te zien in de laatste driejaarlijksche tentoonstelling te Brussel.

- De zoo gunstig gekende schilder Felix Cogen, sedert jaren te Brussel gevestigd, geeft er in zijne werkplaats met het beste gevolg

les aan jonge jufvrouwen, die zich in de schilderkunst verlangen te oefenen. Thans is eene tentoonstelling der werken zijner leerlingen geopend.

- Bij delfwerken heeft men halfwege Trieste en Miramon de muren van een grooten Romeinschen schouwburg ontdekt en tevens eenige grafsteden, waarin acht goed bewaarde menschengeraamten werden gevonden.

- De Italiaansche dagbladen spreken met afkeuring over het wegvoeren van een kunstwerk van Vlaamschen oorsprong, namelijk een in hout gesneden autaar, geschilderd en verguld, waarbij geschilderde paneelen, en dat vroeger toebehoorde aan de grafelijke familie Pensa di Marsaglia. Het schijnt een meesterlijk gewrocht van denzelfden kunstenaar, die het beroemd autaar van Lombeek heeft gesneden. Er wordt gemeld dat dit stuk in den besten toestand te Brussel is toegekomen en er eerlang zal tentoongesteld worden.

- *Gedenkteeken aan Van Beers.* De Commissie voor het oprichten van een Gedenteeken aan den Dichter Jan van Beers, opent zich tusschen alle Belgische en Hollandsche kunstenaars, eenen prijskamp tot het bekomen van een ontwerp.

Aan de kunstenaars wordt volle vrijheid gelaten in de keus van aard, vorm, afmeting en stof. De verwerkte stof zal moeten geschikt zijn om ongedekt den winter te doorstaan.

Het Gedenkteeken zal opgericht worden op een grasplein in een stedelijk perk of plantsoen van Antwerpen. De grondvesten, tot gelijke hoogte met den bodem, zullen door de Commissie bekostigd worden.

De mededingers zullen een ontwerp maken in pleister van een vierde der uitvoeringsgrootte.

Door de Commissie zal eene jury benoemd worden, bestaande uit twee harer leden, een lid van het schepencollege en vier kunstenaars: twee beeldhouwers, een bouwkundige en een schilder.

Het zal der Commissie vrijstaan bij onvoldoenden uitslag van eenen eersten prijskamp, er eenen tweede uit te schrijven tusschen de vervaardigers der verdienstelijkste ontwerpen, bij den eers ten wedstrijd ingezonden.

Aan den vervaardiger van het geoordeelde ontwerp zal de uitvoering van het Gedenkteeken toevertrouwd worden, tegen den prijs van acht duizend franks, fonderingswerken niet inbegrepen-

De ontwerpen moeten ingezonden worden voor den 1^{n} Juli 1891 in eene der zalen van het gewezen Academielokaal in de Venusstraat, waar zij eenige dagen vòòr en na de beoordeeling voor het publiek zullen tentoongesteld blijven.

Zij moeten eene spreuk dragen, herhaald op den omslag van eenen gesloten brief, bevattende den naam en het adres des mededingers. Deze brief zal onder eenen tweeden omslag, met het opschrift *Prijskamp Jan Van Beers*, vòòr 1^{n} Juli 1891 aan het Secretariaat, Torfsstraat, 24, gezonden worden.

De bekroonde kunstenaar zal een model maken op de grootte van uitvoering, in zooverre dit noodig wordt geoordeeld door de Commissie

van toezicht; deze zal het dienen goed te keuren vooraleer hij zijn werk begint uit te voeren.

Het Gedenkteeken moet voltooid en geplaatst zijn vôôr den 31^{n} Mei 1892. Voor elken dag vertraging zal eene boete van 100 franks verbeurd worden.

De kosten der plaatsing van het monument zullen door den kunstenaar gedragen worden.

Toonkunde.

- Door de Maatschappij *Gemengd Koor* te Rotterdam werd op Dinsdag 28 April, door 400 uitvoerders, de lyrische legende *Yolande* uitgevoerd, woorden van Dr August Snieders, muziek van Emiel Wambach.

Het muzikaal tijdschrift *Cecilia* van Den Haag zegt daaromtrent onder andere het volgende:

'De verschillende uitvoeringen van dit werk te Antwerpen verwierven steeds den grootsten bijval en de berichten, die daaromtrent tot ons zijn gekomen, deden de uitvoering met spanning te gemoet zien. Wambach is in 1854 geboren, sedert 10 jaren directeur der concerten van de "Schoolpenning", en bekend als een der trouwste vrienden van Benoit in den strijd voor Vlaamsche toonkunst'. Verder noemt het *Yolande* een belangrijk werk van een der bekendste nieuwere Vlaamsche toondichters.

Sterfgeval.

- *Johan Alfried De Laet*, Volksvertegenwoordiger voor Antwerpen sedert 1864, geboren in 1815, is den 22 April 1891 overleden. Wij komen op dit afsterven terug.

Nieuwe uitgaven

Reinaart de Vos, middeleeuwsch dierenepos in 17 zangen, bewerkt door Prudens Van Duyse. Vierde uitgave, met onuitgegeven portret en handschrift des dichters en 21 platen. 216 groote bladzijden aan fr. 2.50.

- *Historie van Floris en Blancefloer* zeer aangenaam om lezen. Nieuwe bewerking. 60 bladzijden, fr. 0.50. Uitgaven van De Seyn-Verhougstraete te Roeselare.

[Nummer 6]

De kanarievogelkweekers, Blijspel met zang in één bedrijf, door Frans van Boghout. (Muziek van Karel Boeijen.)

ZIE VORIGE AFLEVERING BLADZIJDE 209.

Elfde tooneel.

CRISPIJN, SUZANNA en LOTJE.

LOTJE.
Vader ziet er tevreden uit. Is er goed nieuws?

CRISPIJN,

spijtig naderend.

Neen, Lotje.

SUZANNA.
Hij heeft weêral een *poppeken* bijgekregen.

CRISPIJN.
Van Pluims, aanwien hij u wil uithuwelijken.

LOTJE,

getroffen.

Ik had het gevreesd....

SUZANNA.
Als Vleugels in zijne vogeltjes verward is, weet hij niet wat hij doet of zegt.

CRISPIJN.
Hij heeft mij van de hand gewezen, omdat ik slechts schoenmakersgast ben en gij eenige dochter zijt....

SUZANNA,

invallend.

En gij zijt eenige zoon. Dat komt overeen. - Hoe belachelijk toch. Ge moet immers geen werkgast blijven?

CRISPIJN.

In 't geheel niet, want, sinds een jaar hebben mijne ouders reeds een schoenwinkel willen inrichten.

LOTJE,

verdrietig.

Ons huwelijk zal teenemaal in 't dak blijven steken.

SUZANNA,

los.

Kom! kom! heb betrouwen in mij. Vleugels *zal* uwe wenschen inwilligen. Daarvoor spreek ik borg.

Zang N^r^ 7.

Wijze: *Je saurai bien la faire marcher droit*, *etc.*

SUZANNA,

tot Lotje, hare hand nemende.

Waarom zoo haastig? Heb nog wat geduld.
Er is geen oorzaak, om spoedig te trouwen.
Wil uwen vader niet teen'maal mistrouwen, -
Zorg, jegens hem, dat ge uw' plicht steeds vervult!

LOLJE,

tot Suzanna.

Ach, moeder, neen! Ik mistrouw vader niet,
Doch, 'k kan mijne vrees niet verdrijven.
Zijn' eerste weigering baart mij verdriet....

CRISPIJN,

tot beiden.

En zal er misschien wel bij blijven.

TE ZAMEN.

SUZANNA,

als voren.

Waarom zoo haastig? Heb nog wat geduld.
Er is geen oorzaak, om spoedig te trouwen.
Wil uwen vader niet teen'maal mistrouwen, -
Zorg, jegens hem, dat ge uw' plicht steeds vervult!

LOTJE,

als voren.

Moeder, geloof het, ik heb nog geduld;
Buiten Crispijn zal geen ander me trouwen,
Ook wil ik vader niet teen'maal mistrouwen,
Want hij is toch niet van alles de schuld.

CRISPIJN,

ter zijde.

Ik ben geslagen!... Na twee jaar geduld,
Zal ik mijn Lotje dan niet mogen, trouwen?
Moedig zou ik mijne toekomst inschouwen,
Werden onz' vragen door Vleugels vervuld.

SUZANNA,

tot Crispijn.

Stel u dan gerust en hoop het beste.

CRISPIJN,

schielijk, in geestdrift.

Gevonden! - Moeder Vleugels, er vliegt daar een gedacht in mijn hoofd, dat het middel kan geven om den baas op onze zijde te krijgen.

LOTJE,

wakker.

Is 't waar?

(Gaat aan de linkerhand van Crispijn.)

CRISPIJN,

met veel gebaren.

Ziet hier mijn plan. - De vogel, door zageman Pluims aangebracht, wil ik uit zijn *kotje* nemen en ergens verbergen. - Met een paar draden uit de muit te rukken en het venster open te zetten, zal het blijken dat het diertje losgebroken en zijne vrijheid gezocht heeft. - De baas zal het verlies bemerken en bij de buren naar den vluchteling willen vernemen. - Ik zal hem helpen zoeken. - Eindelijk kom ik, triomfantelijk, met het *poppeken* terug en vertel hem op welke manier ik het gevangen heb. - Zonder twijfel zal Mijnheer Vleugels die bijzondere daad van moed en zelfopoffering toejuichen en ze voor eene buitengewone dienst aanschouwen. - Wat zegt ge van dit plan?

SUZANNA.
Niet slecht uitgedacht.

CRISPIJN.
Dan moet ik me spoeden alvorens hij wederkeere.

(Loopt in 't linker vertrek.)

SUZANNA,

lachende.

Kind, ik ben benieuwd welk gezicht uw vader zal zetten als hij het vogeltje vermist.

LOTJE,

bang.

Dat het hem maar niet te veel ontstelle....

CRISPIJN,

terug met een draagzakje.

De baas werkt ons in de hand. Hij zelve heeft het venster open gezet. - Binnen weinige minuten ben ik hier terug. -

(Af langs den achtergrond.)

Twaalfde tooneel.

SUZANNA en LOTJE.

LOTJE,

als voren.

Dat vader het bedrog maar niet ontdekke....

SUZANNA.

Wat zijt ge kinderachtig!... Zoo genomen dat hij het gebruikte middel achterhale, dan kan het hem tot les dienen,

anderen niet altijd voor dom en onweerdig uit te maken.

Verandert van toon)

. Met spijt hoor ik vader grove woorden naar Crispijn werpen en hem als lompen werkgast behandelen. Nogtans ben ik overtuigd, dat de jongen meer goeden geest en overleg bezit dan men denkt. - Ik houd het er voor, kind, dat hij een braaf, verstandig en zorgvuldig echtgenoot zal zijn.

LOTJE,

aangemoedigd.

Niet waar?... We zouden een gelukkig paar uitmaken?...

SUZANNA.

Daarbij, Crispijn is van goede familie; niet bloot arm....

LOTJE.

En deugdzaam. Nooit gaat hij ter herberg, en....

Zang N^{r} 8.

wijze: *Weten of Jan niet en liegt.*

Moeder, laat me ronduit zeggen:
Hij bemint me langsom meer;
'k Wil het niet op zijde leggen,
Dat hij zegt zoo menig keer:
‘O, ja! - Lotje, 'k min u teeder,
Schenk ook mij uw' liefde weder,
Engel, zacht en zoet en rein....
Wij zijn voor elkaâr geboren,
Veel geluk ligt ons beschoren....
Mochten w'haast vereenigd zijn!’ (*bis.*)

SUZANNA.

Ik twijfel geenszins aan de rechtzinnigheid van Crispijn. -

(Vleugels komt binnen langs de achterdeur. Hij is in gepeinzen verzonken en stapt traagzaam op het voortooneel.)

Dertiende tooneel.

SUZANNA, LOTJE en VLEUGELS.

VLEUGELS,

met den rechten wijsvinger tegen den neus.

Twelf koppelen!... Negen mannekens, elk met ééne *pop*, en drie met twee *poppen*!... Ergo! dat maakt in 't geheel vijftien *poppekens*.... 't is vet!.... Vervloekt! zóó veel heb ik er nooit gezet.

LOTJE,

tot Suzanna.

Crispijn blijft wel lang weg....

VLEUGELS,

als voren.

Daar uit kan wat voortkomen!... Maar, de soort? -

(Verheft het hoofd met fierheid.)

Kan iemand knapper *postuurvogel* en *goddelijker zanger* voor de pinnen brengen dan ik?... Neen, niemand!

(Schielijk tot Suzanna.)

Vrouw! wat uur hebben we?

SUZANNA,

snauwende.

Reeds laat genoeg om aan 't werk te zitten. Het schijnt dat ge weêr volop Maandag viert.

VLEUGELS.

De boog moet niet altijd gespannen zijn, ziet-ge-wel!.... Ik weet *mijne* zaak en vraag u slechts naar het uur.

SUZANNA.

Voelt ge nogmaals lust om het *orgeltje* te draaien?

VLEUGELS.

Vervloekte babbelkous! wordt ge politiek? Waarom dit tegensnateren? - Ik moet *absoluut* in mijne *Club* zijn! Ergo, dus....

SUZANNA,

met spot.

Ha! 't is de *Club* die in uwen *bol* speelt! Er moet zeker een boetmeester, knaap of *uitroeper* gekozen worden! Dan hoeft ge zeker op het uur te passen. De vogelaren zouden het zonder Mijnheer den Hoofdman niet gedaan krijgen!

VLEUGELS,

stampt met den voet tegen den vloer.

Terg me niet met boosaardige schimpwoorden! Zeg slechts hoe laat het is?

(Crispijn komt terug op den achtergrond.)

Veertiende tooneel.

SUZANNA, LOTJE, VLEUGELS en CRISPIJN.

CRISPIJN,

invallend.

Tien uren geslagen.

(Lotje voegt haar bij Crispijn.)

VLEUGELS.

Tien uren? - Ergo, dan blijft me juist tijd om mijne vogels te verzorgen. -

(Tot Lotje.)

Haal mijn beste jas en hoed in gereedheid.

(Tot Suzanna.)

Is er gezorgd voor eiëren, witbrood en zaad? Breng dan alles bij.

(Tot Crispijn.)

Gij,

jongen! draag de schoenen naar de meid van den Goeverneur, en....

(Trekt hem ter zijde.)

Ga te gelijkertijd uw Zondagspak aanschieten.

(Pinkoogt.)

Begrepen, eh?...

CRISPIJN.
Zeker, baas.

SUZANNA,

tot Lotje.

Kom, kind. -

(Wenkt Crispijn, ten teeken van omzichtigheid en gaat, met Lotje, in de kamer rechts.)

Vijftiende tooneel.

VLEUGELS en CRISPIJN.

VLEUGELS,

verheugd.

Ge zult er van hooren! Ter mijner eere gaat men eene betooging inrichten, gelijk er nooit eene zal te zien geweest zijn. 'k Heb er 'nen ronk van gehoord, ziet-ge-wel! -

(Vertrouwelijk.)

Ge hebt er toch geen woord van gezegd, eh?

CRISPIJN.
Aan niemand.

VLEUGELS.
Des te grooter zal de verrassing zijn.

(Opent de linkerdeur.)

Vervloekt, Crispijn! Wat geluk dat de kat niet in de kweekerij is geweest; ik heb het venster vergeten te sluiten.

(Stapt binnen het vertrek.)

CRISPIJN,

stil lachend.

Gelukkig, zegt hij.... wacht een oogenblik....

VLEUGELS,

buiten het tooneel.

Hemel! Een ongeluk! Help!

CRISPIJN.

Daar hebben we het.

(Steekt het hoofd in 't zijvertrek en vraagt onnoozel:)

Wat is er, baas? Wat is er?

VLEUGELS,

als voren.

Mijn nieuw *poppeken* is gaan vliegen! 't Is uit zijne kooi gebroken! Och, Crispijn, help me zoeken!...

CRISPIJN,

fijn.

Sluit gauw het venster, baas. -

(Vliegt naar binnen en

komt wêer dadelijk terug, gevolgd van Vleugels; beiden met eene vogelkooi.)

VLEUGELS,

met veel beweging.

Loop ras bij de buren! Roep en fluit langs alle kanten! Spoed u! Neem gij eenen straatkant, ik zal den anderen nemen!

CRISPIJN,

gemaakt.

We zullen ons best doen. Zoek gij rechts, ik zal links zoeken! -

(Beiden af langs den achtergrond. - Suzanna verschijnt in de rechter deur.)

Zestiende tooneel.

SUZANNA,

alleen.

't Spel is aan den gang.

(Barst los in een schaterend lachen.)

Ha! ha! ha! Zoo kan men den mannen op den loop jagen! - Dat zet zijn eigen in 't zweet voor het *poppeken* van 'nen kanarievogel, dat versteken is. Ha! ha! ha!... heeft men ooit beter *grap* geweten? -

(Komt op het voortooneel).

Dat is de liefhebberij tot het toppunt gebracht!

Zang N^{r} 9.

Wijze: *Je suis natif de Ferrare.*

Heeft men 't wel gehoord, voordezen,
Dat een mensch zoo zot kan wezen? -
Neen, 't is zeker nooit geschied,
Wat men hier gebeuren ziet,
Als de mannen eens beginnen,
Doen ze voort zonder verzinnen.
En ze brengen *last* in huis,

Tot der vrouwen leed en kruis! (*bis.*)

Onze *venten* praten en *spinnen* gedurig over de zottigheid van het vrouwvolk. Maar zouden ze niet eerst hun eigen mogen bezien alvorens ons voor dwaaskousen uit te krijten? - 'k Ben nieuwsgierig naar het einde van dit spel. 't Is nog maar begonnen! Ha! ha! ha!...

(Gerucht buiten).

Wat hoor ik? -

(De achterdeur vliegt open en Vleugels vertoont zich aldaar, gansch bekalkt en bestoven, met verscheurde kleederen, zwart aangezicht, verwarde haren en blootshoofds. - Dit vertoon doet eene schielijke verandering in de bewegingen van Suzanna ontstaan. - Haastig loopt ze naar Vleugels en biedt hem ondersteuning.)

Zeventiende tooneel.

SUZANNA en VLEUGELS, daarna LOTJE.

Vleugels,

houdt beide handen op de rechterknie.

Ai mij!... Suzanna!... Ziet-ge-wel! Ai mij!

(Komen schoorvoetend op den voorgrond.)

SUZANNA,

bang.

God almachtig! Vleugels, zijt ge gevallen?

VLEUGELS,

hinkend.

Hoei! Ai mij!... Ik heb.... ai mij, vervloekt!

SUZANNA,

verbleekend.

Is er iets gebroken?...

VLEUGELS.

'k Weet het niet! Ik ben van 't dak van Pootvast af gedonderd! Ai mij!

SUZANNA.

Die verwenschte kanarievogels!... Zet u zachtjes neêr.

(Trekt een stoel bij).

Wil ik een geneesheer roepen?

VLEUGELS,

zet zich met moeite.

Och, mijne knieschijf! mijne knieschijf! Ai mij! Ai mij!

(Lotje, met hoed en overjas, uit de rechter deur komende).

LOTJE,

Vader, ziehier uw kleed en hoed.

(Blijft getroffen staan.)

Hemel! In welken toestand!

SUZANNA,

onrustig tot Lotje.

Kind. Loop dadelijk naar doctor Strijkbeen. Spoed u! -

(Lotje werpt de kleedingstukken op tafel en wil heên snellen.)

VLEUGELS.

Neen, Lotje! Ai mij!... Wacht een oogenbliksken.... De pijn kan overgaan.

LOTJE,

wischt een traan uit haar oog.

(Ter zijde).

Het plan van Crispijn heeft een slecht uitwerksel. Nu komt er zeker niets van ons huwelijk.

SUZANNA,

zacht en fleemend tot Vleugels.

Lieve Vleugels! Hoe is 't? Vermindert de pijn? Komt er beweging in uwe knieschijf?

(Betast zijne knie.)

VLEUGELS.

Ze begint wat te verzachten. - Ja, ik voel beterschap....

Springt schielijk half op.)

Vervloekt! Ai mij!... Wees niet zoo ruw en geef een glas water, het zal mijn zweet doen opdroogen. Ai mij!...

LOTJE.

Ik zal het halen.

(Gaat in de rechter kamer.)

SUZANNA.

Zoo zoudt ge nog armen en beenen kunnen verliezen, met die ongelukkige vogels. - Dat ge van die liefhebberij nu, maar af zag, eh? Beste Vleugels!... Uwe gezondheid is meer! weerd, als....

VLEUGELS,

uitvallend en met strakken blik.

Vervloekt! Vrouw, wat ge daar uitkraamt is heiligschenning Die onnoozele diertjes hebben aan niets schuld. Integendeel ze zijn mijn leven, mijn bloed, mijn welbehagen; meer nog: ze zijn mijne *gratie*, mijn alles! Ai mij!

LOTJE,

terug met een glas water.

Daar, vader, het zal den schrik verdrijven.

VLEUGELS.

Ja, kind! -

(Neemt het glas en wil het aan de lippen brengen. - Crispijn komt, met veel gedruisch en buiten adem, binnen gestormd. Hij houdt de kooi met vogel in de hoogte. - Vleugels laat het glas uit de hand vallen, vliegt recht en snelt, uitgelaten van blijdschap naar Crispijn.)

Achttiende tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS, LOTJE en CRISPIJN.

CRISPIJN,

overluid.

Hier is de vluchtelinge! Hier is 't *poppeken!*

VLEUGELS.

Gevangen! door u? -

(Spreidt de armen open.)

Jongen! kom, tegen mijne borst! Gij zijt mijn redder!

(Omarmt hem.)

SUZANNA,

verbaasd.

Wat is dat?.... De pijn is geheel weg? Wel, wel!...

VLEUGELS.

Uwe dienstbetuiging en uw moed zijn allen lof weerdig.

(Neemt de kooi en drukt ze insgelijks tegen zijne borst.)

'k Heb mijn raar vogeltje terug! Wie zal het me nog ontnemen?..

CRISPIJN,

met gemaaktheid adem zoekende.

Het heeft moeite gekost.... om het te vangen. - Ik heb er.... geweld mogen voor doen.... en ben *bekanst.... kop* en *hals* kwijt geweest!

VLEUGELS.

Dat's niets, jongen. Ik ben van 't dak van Pootvast gerezen. Mijne rechter knieschijf had kunnen ontwricht zijn. Maar, 'k heb het *poppeken* terug en dit moet ik u dankwijten.

(Plechtig.)

Geloof het, beste Crispijn! Die kloeke daad blijft eeuwig in mijn hart aangeteekend.

CRISPIJN,

ter zijde.

Ons plan doet *effect.* -

(Begeeft zich bij Lotje.)

VLEUGELS,

tot den vogel.

Gij, deugnietje, zult me niet meer ontsnappen.

SUZANNA,

ter zijde.

Wat zijn de mannen toch kleinzeerig. - Indien ze slechts denken *iets te mankeeren*; phou! dan maken ze een *exclamatie* als gingen ze sterven! Ze moesten in *ons* spoor zijn!...

VLEUGELS,

tot zijne vrouw tredende.

Ge ziet het, eh, vrouw? Al wat leeft bemint de vrijheid? - 'l Is zoo als het liedje zegt....

Zang N^r. 10.

(*Bekende wijze en woorden.*

Kijk, het vogeltje, in zijn huisken,
't Zingt en springt: 't kent geen verdriet;
't Vindt in zijn leven niet een kruisken,
Doch, als het slechts een op'ning ziet....
Tjiep! roept het diertje, wijl 't gaat strijken,
En snel en vroolijk de lucht doorsnijdt;
Men mag het met den mensch vergelijken,
Het geluk, geluk, ligt in de *liberteit!* (*bis.*)
In de *liberteit!* (*bis*, *tweemaal.)*

SUZANNA.

Ge moest al uwe vogels de *liberteit* geven, dan zouden wij wat meer genot en ook meer *liberteit* in het leven vinden.

VLEUGELS.

Maar, vrouw, waarom onophoudend op mijn onschuldig vermaak smalen? -

(Verandert schielijk van toon.)

Vervloekt! ik ging haast vergeten dat ik me moet aankleeden.

(Wil in het vertrek links gaan. Juist komt Pootvast, gramstoorig, op den achtergrond. Deze heeft eene ledige muit aan de hand.)

Negentiende tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS, LOTJE, CRISPIJN en POOTVAST.

POOTVAST.

Vleugggels.... it tom u zegggen, dat ggge me daar.... eene gggroote schhhade toegggebrachhht hebt!

(Allen zijn verbaasd.)

VLEUGELS.

Ik u schade toegebracht?... Allo! ga slapen, man.

POOTVAST.

Ja, en die ggge betalen zult, of it zal het de politie betent maten!

LOTJE,

bevreesd.

De politie!

SUZANNA.

Wat is er gebeurd, heer Pootvast? Ge jaagt ons den schrik op 't lijf.

POOTVAST,

doet een stap voorwaarts.

Vleugggels is over het dat mijner teuten gggetropen en hheeft vijf ggglazen pannen gggebroten!

SUZANNA,

slaat de handen te zaâm.

Vijf glazen dakpannen?....

VLEUGELS.
Wie?... ik!... en is dit al?

SUZANNA.
Is het niet genoeg?

POOTVAST.
Mijne vrouw, Taat, die *persies* in de teuten was, hheeft de

stutten ggglas en dees vogggelentotje op hhaar top gggetregggen, zoodaniggg dat ze een twaart uurs buiten tennis gggelegggen hheeft.

SUZANNA.

Welk ongeluk toch!

LOTJE,

stil tot Crispijn.

Wie zou zich daaraan hebben verwacht?

CRISPIJN,

tot Lotje.

'k Heb er spijt over.

POOTVAST,

met kracht.

It laat het niet daarbij! Ggge zult vijf ggglazen datpannen en een *visiet* van den dottoor betalen, of it laat het den tommissaris tennen! -

(Wil heengaan.)

SUZANNA,

weêrhoudt hem.

Heer Pootvast; de schade zal u vergoed worden.

VLEUGELS,

ongeduldig.

't Is zonder opzet gebeurd. Dees vrouwelijk vogeltje is.... Nu, ge zult voldaan worden. 'k Heb geen tijd om verder.... Ziet-ge-wel. Tot later, zullen, menheer Pootvast! -

(Gaat de vogelmuit in 't linker vertrek plaatsen.)

POOTVAST,

kalmer.

Vrouw Vleugggels, it reten er op.

(Zet de muit op tafel.)

Daar, neem uw vogggeltotje teruggg. -

(Af langs den achtergrond.)

SUZANNA,

met aanslag.

Kleederen verscheurd; *muts* verloren en vijf gebroken dakpannen moeten betalen, buiten de onkosten van den geneesheer; wel, wel!...

VLEUGELS,

terug.

Is mijn jas geborsteld?

LOTJE.

Hij ligt hier op tafel. In de slaapkamer zult gij het overige vinden.

(Vleugels haastig in het vertrek rechts.)

Twintigste tooneel.

SUZANNA, LOTJE, CRISPIJN, daarna VLEUGELS.

CRISPIJN.

Moeder Vleugels. Ik wil zelve bij den heer Pootvast gaan en de schade met hem effen maken.

LOTJE.

Doe dat, Crispijn.

SUZANNA.

In 't geheel niet, kinderen. Dit wil ik niet. - Vleugels heeft de schade gemaakt, hij moet ze betalen. 't Zal eene goede les voor hem zijn. Waarom begaat hij die zottigheid? Met die bliksemsche *vogelkweekerij*!

CRISPIJN.

Verschooning; ik ben de schuld van alles wat gebeurd is. Het betaamt dus niet, dat de baas de gebroken potten betaalt. Nog eens dan, moeder Vleugels, laat mij maar begaan. Ik zal bij Mijnheer Pootvast alles afdoen.

LOTJE.

Sta Crispijn dat toe, moeder....

SUZANNA,

met kracht.

Ik zeg u, dat ik het niet wil! - Waarom mij lastig maken, wanneer....

(Vleugels komt haastig terug. Hij is zuiver afgekuischt en in de hemdsmouwen.)

VLEUGELS.

Gauw! mijn jas; mijn hoed! Vervloekt! doet me niet te laat komen. -

(Neemt het kleed van de tafel en poogt het aan te schieten. - Tot Suzanna.)

Spoed u.... help een handje?... Haal mijnen kraag op?...

SUZANNA,

helpt hem.

Waartoe zoo veel haast?... Is er brand in de *Club*?... Loopen de vogeltjes gevaar?...

(Lotje heeft den hoed wat opgewreven.)

VLEUGELS,

ongeduldig.

Spot niet, vrouw, spot niet! -

(Vat den hoed uit de hand van Lotje, stapt tot Crispijn en zegt hem stil, ter zijde:)

Niets uitbrengen, hoort ge?

CRISPIJN,

stil.

Steun op mijn stilzwijgen.

(Luid.)

Ja, baas, 'k zal de schoenen bestellen.

VLEUGELS,

tot allen

En nu, tot straks.

(Fier af langs den achtergrond.)

Een en twintigste tooneel.

SUZANNA, LOTJE en CRISPIJN.

SUZANNA.

Wat mag er opnieuw te doen zijn bij baas Kroonen? -

(Tot Crispijn)

Weet gij het?

CRISPIJN,

geveinsd.

Neen, moeder Vleugels....

(Ter zijde)

Ik moet hier aardige rollen spelen.

SUZANNA.

't Is altoos wat nieuws in den *Vogelenzang.* Dáár vindt Vleugels niets te lastig. 't Is slechts hier, dat hij den ontevredenen uithangt. - Ginds, bij zijne vrienden, kan hij volop uitweiden over den flinken bouw en het verstand der kanarievogels. - Een drietal weken geleden moest ik bij vrouw Kroonen zijn en werd in een vertrek gebracht, dat tegen de herberg paalt. - De liefhebbers hielden juist *kamer* en een leven en geharrewar, dat wij malkaâr onmogelijk konden verstaan. Maar, wat de vogelaren daar allemaal uitkraamden, zal ik nooit vergeten.

Zang N^{r} 11.

Wijze: *'t is de min*, *de min*, *de min.*

Jongen, 't ging daar hevig, luid,
Wie zou het toch gelooven?
Allen maakten een geluid
Als voch ten ze om een buit. -
't Was langs hier: ‘Wat rare vogel!’
En langs daar: ‘*Ei*, *foei*, *hoe geel*!
Met zijn lijf gelijk een kogel!’
Ginder sprak men: ‘*hij ziet scheel*!’
Ik hoorde verder roepen:
‘*Het diertje heeft een ruigen kop*!’
Er schreeuwden gansche troepen:
‘*'t Is eene bastaard-pop*!’

Jongen, 't ging daar hevig, luid,
Wie zou het toch gelooven?
Allen maakten een geluid
Als vochten ze om een' buit!

(Spreekt).

Ja, 't ging er erger als op eene garenmarkt.

LOTJE,

onnoozel.

Och, moeder! laat vader in iets vermaak nemen.

SUZANNA.

Het ware beter, dat hij zich met zijne huishoudelijke zaken bemoeide. Sedert hij aan het hoofd der *Club* staat, zien wij zijnen drift voor het *kwikken* van kanarievogels aangroeien. Hij zal nog gansch kindsch worden.

(Tot Crispijn.)

Mag ik hopen, dat gij wijzer zult zijn en, in uw huwelijk, u nooit met verdrietgevende bullen bezig houden?

CRISPIJN,

als voren.

Dit beloof ik.

(Ter zijde.)

Verraden we ons zelven niet.

SUZANNA.

Zoo ge dit begrijpt zult ge beiden gelukkig wezen. - Ik ga eens even in de keuken.

CRISPIJN.

En ik naar de meid van den Goeverneur. -

(Suzanna af langs de rechterdeur.)

Twee en twintigste tooneel.

LOTJE en CRISPIJN.

LOTJE,

vleiende.

Die goede vriend!

CRISPIJN.

Ja, Lotje! Zoo is het. Wat mijn mond uitspreekt meent mijn hart. En wanneer we zullen vereenigd zijn, beloof ik alleen voor u te leven en alle vermaken op te offeren. Wees daarvan zeker!

Zang N^{r} 12.

Wijze: *Roosjen uit de dalen.*

U zweer ik eeuwig liefde en trouw,
Zoo lang ik leef op aarde. -
Waart gij maar spoedig mijne vrouw,
(Een wensch waarop 'k mijn' hope bouw.)
Gij, die mij schat naar waarde!
Lotje, Lotje, Lotje lief!
Gij, mijn heil op aarde.
Lotje, Lotje, Lotje lief!
Gij, mijn heil op aarde.

(Met vuur.)

Niets of niemand zal ons kunnen scheiden! -

(Vat hare hand en drukt ze gevoelig.)

LOTJE.

Ik twijfel niet aan de oprechtheid uwer woorden. Ook....

Zang N^{r} 13.

(*Zelfde wijze als N*^{r} 12.)

Aan u verpand ik eer en woord.
En zweer u trouw te minnen.
Gij, die, zoo diep, mijn hart bekoort
En al mijn wenschen hebt aanhoord.
Staat vast in mijne zinnen.
Levens-, levens-, levensvriend!
'k Wil u steeds beminnen.
Levens-, levens-, levensvriend!
'k Wil u steeds beminnen.

CRISPIJN.

Lotje! mijn engel!

(Kust haar op het voorhoofd. - Suzanna komt juist terug en blijft een oogenblik in het deurgat stil.)

(Wordt voortgezet.)

Poëzie.

Mijmering...
(Pantoen).

I.

De blaaderen wuiven, ritslen zacht, -
Het haasje schuilt in 't jeugdig groen;
- En Venus rijst vol tooverpracht....
Aan bloem en blad geeft 't koeltje een zoen...

Het haasje schuilt in 't jeugdig groen,
De bloemenkelkjes vouwen toe;
- Aan bloem en blad geeft 't koeltje een zoen..
De vooglen zwijgen zingensmoe;

De bloemenkelkjes vouwen toe,
En heimlik ruischt de watervliet....
- De vooglen zwijgen zingensnoe;
De dag zinkt weg in 't duister Niet!

En heimlik ruischt de watervliet,
Droef dool ik door de velden heen....
- De dag zinkt weg in 't duister Niet....
'k Zoek immer troost - en vind er geen!

Droef dool ik door de velden heen,
Waar alles slaapt en rustig is....
- 'k Zoek immer troost - en vindt er geen...
Mijn ziel is vol van droefenis!

Waar alles slaapt en rustig is,
Daar vlei ik mij op 't grasfluweel....
- Mijn ziel is vol van droefenis, -
Mij zwelt de krop.... ik lijd - zooveel!

Daar vlei ik mij op 't grasfluweel,
Ik slaap niet in al is het nacht!
- Wij zwelt de krop... ik lijd - zooveel....
De blaadren wuiven, ritslen zacht!

ISIDOOR ALBERT.

II.
Aan den dichter
Charles L. de Waele
te Sint-Helen. (Mich.) N.A.

Als Filomeel, in zoet gekweel,
Vol zingetoover 't lover
Bezielt geheel met zanggestreel,
Dat uit haar keel
Vloeit over; -

Blijft aangedaan de wandlaar staan,
En door de boomen stroomen
Hem tonen aan, die hem, voldaan,
In 't diep der laan
Doen droomen.

Zoo steeg 't geluid uw boezem uit,
En schreef uw veder 't neder;
Hoezeer mij stuit' uw lofgetuit,
Toch dankt mijn luit
U teeder!

't Mij aangeboôn zoet vriendschapsloon,
Dat moet aan 't leven geven
Zijn rijkste kroon, 't stelt U ten toon,
Ten dichtertroon
Verheven.

Den helm gelicht ten eedlen plicht!
Wat zijn de rampen? dampen!
Hoe 't al voor 't zicht der zonne zwicht,
Die ons verlicht
In 't kampen!

Voortaan zij 't lied ons zielsgebied,
En 't rijk der rede mede;
Wat heil vervliet', ons hart geniet'
In 't bangst verdriet
Nog vrede.

De poëzij, in 't noodgetij.
Moog' dus ons beiden leiden
Naar de overzij der woestenij,
Waar nimmer wij
Meer scheiden.

GUSTAAF RENS.

1891.

III.
Van Sinter-Klaas.

'k Droomde lang reeds treurig zacht,
Zoekend naar geluk en vrede.
'k Zweefde door de ruimte mede
Met de schimmen van den nacht,
Niet een enkle vriendenhand,
Die de mijne hartlijk drukte;
Niet een glimlach, die verrukte
'k Was door weemoed overmand.

Eensklaps werd het schittrend licht,
Ginds van uit den donkeren hemel,
Tusschen 't fonklend stargewemel,
Straalde minzaam een gezicht,
Eene vrouw, een blanke maagd,
Gansch van majesteit omgeven,
Waar geen vlekjen op mocht kleven,
Kwam daar lachend opgedaagd.

God, de maagd, die 'k min!.. 't Was zij.
Sinter Klaas, als goede vader,
Tilde ze op en bracht ze nader
In zijn armen aan mijn zij.
Dan, dan uren, uren lang,
Zonder kommer, blij van zinnen,
Was het kussen, eindloos minnen....
Sinter Klaas, mijn besten dank.

AL. VAN NESTE.

Kortrijk, 5^{n} November 1890.

De leeuwenjager.

I.

Nog glom eene laatste straal der avondzon over Constantina en omhulde den toren, vaar de Aman zijne gebeden riep, met eenen purperen mantel; nog zag men in het tweelicht den zwarten Arabier op het platte dak van zijne woning neergeknield en het aangezicht naar het Oosten gekeerd in gepeinzen verzonken; nog hoorde men van af de minarets Allah! Allah! Allah! weergalmen, en reeds waren de winkels gesloten, de bazars ledig, de straten verlaten.... Leven, beweging en handel hadden eind genomen om plaats te maken voor stilte en rust.

II.

't Is rusttijd voor allen, ja, maar niet voor Cuesco, den leeuwenjager; want, bij nacht verlaat de leeuw zijn hol; bij nacht komt hij uit de bergen, doorsnijdt de woestijn in eene woeste vaart en gaat dwalen rond de woningen of er niet eene prooi te vinden is, die den honger stillen zal welke zijne ingewanden wringt. - Bij nacht dwaalt ook Alonzo Cuesco, de vermetele, rond; zijn oog is aan de duisternissen gewoon, zijn blik weet die te peilen. Bij duisteren nacht gaat Cuesco, de Spagnool, alleen in de ontmeetbare woestijn en kent geen schroom. - Hij kent geen schroom, want goed is zijne karabijn, zeker zijn oog, snel zijne hand; en immer, wanneer zich ginder verre, verre, een geluid als het gerol van een verwijderden donder hooren liet, wanneer eenige oogenblikken later twee oogen vlamden in de woestijn, kliefde bliksemsnel het doodend lood de ruimte en miste nimmer, nimmer nog het doel.

't Is rusttijd voor allen, ja, maar niet voor Cuesco, den leeuwenjager, en heden minder dan ooit; want nog één leeuw moet hij nedervellen, nog eene leeuwenhuid moet Marco's kamer versieren vooraleer deze zijne bruid zal worden.

Hoe kon Marco de toedere, Marco de gevoelige, Marco

de schoonste der schoonen, hoe kon, zeg ik, Marco de zoo vurig minnende, haren geliefde blootstellen aan zulke dringende, huiveringswekkende gevaren? Zij moest zich toch wel eens gezegd hebben, dat ook de leeuwenklauw de mannelijke borst van Cuesco openrijten kon, en dringen tot het hart, het vurige minnend hart van den onverschrokkene.

Ja, dit alles had Marco zich meer dan eens gezegd, wanneer ze des nachts waakte, vol angstige verwachting; ja, meer dan eens hadden tranen over hare fluweelen wangen gerold, meer dan eens was zij op hare kniëen gezonken om een vurig gebed ten hemel te sturen.

Hoe was het mogelijk dan dat zij hem liet vertrekken? Marco zou gaarne hem weerhouden, zou gaarne de leeuwenhuid gemist hebben, wou Cuesco slechts aan hare zijde toeven, maar deze had gezworen - toen zij zich aan hem verloofde, verrukt door zijnen ontembaren moed en zijne mannelijke schoonheid en ook door den roem dien hij zich verworven had - Cuesco had gezworen dat tien leeuwenhuiden Marcos huis versieren zouden, eer hij, als bruidegom, er binnen trekken wou, en Cueseo had slechts één woord. Negen huiden getuigden reeds van zijne buitengewone koelbloedigheid, behendigheid en kracht, en heden zou Alonzo de ondernomen taak voleindigen, zou hij in triomf, zijne bruid ter eere, de tiende brengen. - Alonzo wist een spoor....

III.

't Was gansch nacht geworden; geene enkele star glom aan het firmament: akelig was de woestijn, verlaten als een duister graf. Neen toch, een boezem beweegt, een hart klopt er, dat van den leeuwenjager, van Cuesco die op loer staat bij gindsche rotsen. Hij wacht der dieren koning, den schrik der gansche woestijn.

Hoort ge ginder die vervaarlijke stem, hoort ge die schrikbare tonen, die losbarsten en bulderen en donderen in het gebergte? Hoort gij die tonen? - De leeuw is woedend, hij heeft honger.

Geen spier vertrekt op Cuesco's gelaat; alleen zijne forsche hand knelt met meer kracht de zware karabijn, alleen zijn oog schiet plotseling vonken. Een pas voor-

waarts en hij bevindt zich te midden van den weg die uit de rotsen leidt, - het leeuwenpad!

Het gebrul heeft eind genomen; alleen weergalmt nu het akelige gejap der jakhalzen, des leeuwen hovelingen, wreeder dan hun heer en meester, maar laf en daarom zich vergenoegende met de prooi die hij veracht.

De leeuw nadert nochtans; Alonzo Cuesco, hoort duidelijk de diepe ademhaling van het monster, maar hij bespeurt nog niets. Doch stil! de maan is plotseling door de wolken gebroken. - Dáár is hij! -

Bloedrood hangt de tong hem uit den muil; wijd opengesperd zijn zijne neusgaten; vreeselijk vurig en wild blik ken zijne oogen.... Zou hij lont geroken hebben? Geweldig geeselt hij zich de lenden met den ruigen staart, schudt de manen en nogmaals brult zijne Heerschappij.

Als onwrikbaar vast geworteld aan de aarde staat de jager; hooger schijnt zijne hooge gestalte; ook zijne lip is opgetrokken, en zijne lange zwarte haren golven wild over zijnen forschen rug.

Eensklaps: de leeuw heeft hem bespeurd; hij schijnt te aarzelen; maar neen, een sprong.... bliksemsnel heeft de jager de karabijn op 't groene oog gericht; een schot knalt....

Zou des jagers hand gebeefd hebben? - Zou hij te veel haast gebracht hebben in het lossen van zijn schot? Zie, de leeuw staat vóór hem, richt zich op de achterpooten en slaat den zwaren, scherpen klauw in de borst van Cuesco.

Deze heeft oogenblikkelijk de nuttelooze karabijn weggeworpen, zijne bijl gevat en nu begint in de eenzaamheid een vreeselijke kamp; borst tegen borst bevinden zich mensch en leeuw; diep gewond in den buik is het ondier en wordt daarom steeds woedender; diep gewond in de borst is Alonzo en voelt zijne krachten bezwijken; en leeuwenbloed en menschenbloed mengen zich samen en laven het dorstige zand der woestijn.

De maan heeft weer haar bleek aangezicht verborgen, als walgde haar dit bloedtooneel; ginder loeit een orkaan en heft het zand ten hemel en stuwt het voort in woeste, dwarrelende, alvernielende vaart.

De leeuw is zegepralend. Zijne zware klauw deed Alonzo knielen en bracht zijn hoofd tot onder den gapenden muil, ijselijk groot, en heet, en diep. Alonzo ziet dien muil, ge-

voelt den adem dien hij blaast en blikt den dood te gemoet, den onvermijdelijken dood; want richt hij zich op, dan zal de leeuwenklauw hem scheuren, gansch openrijten, en nu, ach heer! zal de leeuwenmuil zich op zijn hoofd sluiten....

Maar in dit laatst geval zou de leeuw leven, zou hij zegepralen! Neen! dat mag niet; Alonzo zal sterven, maar ook de leeuw.

Met bovenmenschelijke kracht heeft Alonzo zich opgericht, en, alhoewel de vreeselijke klauw hem openreet zoodat zijne ingewanden blootliggen, vindt hij nog de kracht om den leeuw den doodslag te geven. Maar dan ploft hij zieltogend ter aarde.

IV.

Lang, zeer lang, had Marco op den leeuwenjager gewacht; want, van af het oogenblik dat zij, - op het platte dak harer woning staande - Cuesco in de verte had zien verdwijnen, was een somber voorgevoel in haar hart geslopen. In de spanning eener angstige verwachting waakte zij, en traag, en ach zoo langzaam! als speet het hun te moeten voorbijgaan, volgden de uren elkander op. Geen gezellig vlammetje wierp zijne lachende straal door de kamer. Neen, Marco zat alleen, als van een dubbel duister omhuld: van het duister des nachts en van het duister der droefheid, want de droefheid is, inderdaad, eene werkelijke duisternis der ziel. Verscheidene malen reeds had ze gereed gestaan om zich in hare mantilla te wikkelen, ten einde haren verloofde aan den uithoek van den rotsenweg te gaan opzoeken, want zij wist dat hij dit punt als loerplaats gekozen had. Maar de vrees haren minnaar te storen weerhield haar keer op keer. Overigens, zoo dacht ze, kinderachtig is mijne vrees; beraden en koelbloedig is Alonzo en nooit nog heeft zijne geoefende hand het doel gemist, en krachtiger is zij dan de krachtigste. Voorheen nam hij soms voor weken lang afscheid van mij, dan kende ik geen schroom; en heden, daar hij mij de verzekering gaf dat hij slechts eenige uren zou afwezig zijn, zou ik mij aan kinderachtigen angst overleveren! Neen, ik moet vroolijk zijn, want weldra brengt mij Alon-

zo mijn bruidgeschenk en dan, dan zullen we voor eeuwig elkander toebehooren en hemelsch geluk smaken. - Zoo trachtte Marco zich te overtuigen dat haar angst ongegrond was; zoo, maar te vergeefs, zich moed in te spreken; de onrust hield de bovenhand, en, wanneer ze, vermoeid van waken en van weenen, insluimerde, droomde ze een bangen droom, schiep de slaap haar een schrikwekkend visioen.....

V.

Is Alonzo dood? Neen, hij ademt nog, hij is slechts bewusteloos; en, uitgestrekt op het leeuwenlijk, schijnt hij dit nog te bewaken, zelfs te midden zijner onmacht.

Welk klokgelui klingelt daar plotseling in zijn oor? Is 't niet het klokje dat hij steeds als kind weergalmen hoorde ginder in de Pyrenëen? En dat dorp? ligt het niet over de zeeën, ver, verre weg van hier? speelde hij daar niet, onschuldige knaap, zijne kinderspelen? Is dat niet zijn huis, dáár, tusschen het gebladerte, waarin de gouden oranjen lachen? Ja, voorwaar, want de oude vrouw die daar in den leunstoel zit, het natte oog op een mannenbeeld gericht, - Cuescos beeld, - is zijne moeder. En ginder, op de nevelen van des stervenden droombeeld, zweeft eene beeldschoone maagd; - ‘Marco’ - lispelt de onbewuste mond, Marco mijne geliefde, Marco mijne bruid....

Een akelig gesteun verbreekt eensklaps de doodsche stilte der woestijn. Het schoone droombeeld is verzwonden en het eerlang zoo vurig, nu gebroken, oog van den krachtigen leeuwenjager heeft zich geopend en peilt strak de eindelooze uitgestrektheid, door de morgenschemering verlicht. En 't is hem, of straks de woestijn spookgedaanten gebaarde, of deze geesten elkaar de hand toereikten en hem, Cuesco, in hunnen kring omsloten, terwijl hun mond een doodslied bromt. O! welke nare dans! en ook de rotsen, en ook de woestijn dansen en verheffen zich hemelhoog, als wilden ze met meer geweld op Cuesco neerstorten. Eene laatste stuiptrekking doorschokt Alonzos leden. - Hij is dood!-

VI.

Hij is dood de alom beruchte leeuwenjager, dood Cuesco de kloeke, dood de mannelijk schoone Cuesco, zoo aangebeden door dichterlijke vrouwen, zoo gevierd door het volk welks vee, dank hem, verschoond bleef. Naast hem ligt zijne karabijn, die nimmer nog in zijne handen het doel miste, dat hij haar, om zoo te zeggen, ten offer bood. Neen, nimmer nog dan nu!

Nu ook zou ze haar doel niet gemist hebben; nu ook, als altijd, zou een doodsgerochel haren knal beantwoord hebben, hadde Cuesco slechts geweten, welke slang hij op zijnen boezem verwarmde, hadde Cuesco slechts geweten dat de mensch dien hij zijnen vriend noemde een snoodaard was!... En Cuesco moest het weten, want meer dan eens had Marco hem gewaarschuwd, dat er afgunst en nijd op het aangezicht van zijnen vriend Djeka te lezen stond, dat er haat lag in zijn duister oog. - In zijne goedheid schonk hij den verrader echter zijn vol vertrouwen, noemde hem broeder en deelde met hem zijn lief en leed. In zijnen edelmoed geloofde hij, misschien voor de eerste maal, zijne geliefde niet. In zijne groothartigheid kon hij geene reden aan dien haat vinden, kon hij niet veronderstellen dat Djeka Marco beminde, wijl Marco Cuesco beminde; dat de schijnvriend Djeka Marco tot vrouw wilde nu Marco Cuesco's vrouw zou worden. Nochtans dat was de ware reden die Djeka aanspoorde Cuesco's vertrouwen en vriendschap te winnen. Hij wou inderdaad zijne levens wijze en zijne gewoonte kennen om hem eenen dusdanigen valstrik te spannen, dat, lukte hij en stierf Cuesco, men slechts aan een ongeluk kon denken; stierf hij niet, men evenmin Djeka zou kunnen verdenken!

Waarom geen open kamp met Cuesco? Omdat Djeka Cuesco vreesde, omdat Djeka lafhartig en laag was. Het was immers veel zekerder in Alonzo's afwezigheid den kogel uit de geladen karabijn te halen. Het was immers veel zekerder hem dus ontwapend om zoo te zeggen te laten vertrekken, hem door eenen leeuw te laten verscheuren. Dit deed de valschaard en daarom was Cuesco dood, en daarom stond Djeka op de rots en riep hij, de hand uitgestrekt naar menschenlijk en leeuwenlijk, die onder hem lagen aan den voet der rotsenmassa: ‘Zege! zóó weet

Djeka te zegepralen, zóó zijne vijanden uit den weg te ruimen.’ Lang weerklonk zijn spotlach in het gebergte, terwijl hij langzaam van zijn standpunt daalde.

Doch, eer hij nog in de oneindige woestijn verdween, hadde men een zonderling schouwspel kunnen gadeslaan. Men hadde eene vrouw van achter eene rots kunnen zien te voorschijn komen, zich diep over het lijk van den jager buigen, lang den bleeken mond van den doode zoenen, en dan, de rechterhand ten hemel geheven, de linker naar Djeka uitgestrekt, geheimzinnige woorden fluisteren in het oor van hem die niet meer hooren kon. - Die vrouw was Marco, - Marco die hare sombere voorgevoelens niet had kunnen verdrijven en hare kamer uitgesprongen was op zoek naar haren geliefde.

VII.

Acht maanden zijn verloopen sinds den dood van Cuesco, Marco is steeds de beeldschoone vrouw gebleven; wat zeg ik? Marco is schooner geworden; die zweem van droefgeestigheid over haar dichterlijk aangezicht verspreid, en die blik welke eene ijzeren wilskracht en een onwrikbaar voornemen verraadt, geven haar dien stempel van aanlokkelijkheid, die allen verrukt.

Djeka, de verrader, de moordenaar Djeka bemint Marco, aanbidt haar, zou voor haar sterven, en Marco kent zijne liefde en wil zich er van bedienen tot hare wraak. Zij zal zich niet vergenoegen met den dolk te wroeten in de wonden die ze slaan zal; zulk lijden - afgrijselijk zeker, maar van korten duur, kan haar niet tevreden stellen: zij wil hem dooden, langzaam, met kleine, ontelbare steken, die elk afzonderlijk smart veroorzaken, die elk afzonderlijk lijden doen...

't Is nacht. De kamer is klein, doch rijke tapijten en kostbare huiden bedekken de wanden; prachtige meubelen, waarop de zeldzaamste pronkstukken pralen, versieren het vertrek. De lucht is zwoel en beladen met deze geuren die ons treffen wanneer wij den voet zetten in 't pruilkamertje eener schoone vrouw. 't Is er alles zoo rein en tevens zoo geheimzinnig, dat men onwillekeurig het hoofd keeren zou, als wilde men niet de maagd zoeken die daar verblijft, maar een' engel, zuiveren geest.

't Is er zoo geheimzinnig, zeide ik, en maagdelijk, dat men vreest dien schuilhoek der schoonheid te schenden door zijne tegenwoordigheid. Dan, wanneer men in het vertrek eenige oogenblikken vertoeft, dan gaan uwe oogen aan 't schemeren, dan blaakt uwe ziel en wordt uw hoofd duizelig, dan zoudt gij willen op de knieën vallen voor de vrouw en in diepe aanbidding den zoom kussen van haar kleed. En Djeka was op zijne knieën gevallen voor Marco, voor haar die hij sinds eene maand zijne vrouw mocht noemen.

Marco, Djekas vrouw? - Voorzeker, ik zeide immers, de verloofde van den leeuwenjager wil zich schrikkelijk wreken; stil! hare wraak is begonnen.

Djeka heeft Marcos slanke leest omvat; liefdespranken glimmen in zijn oog en vurige woorden, zooals alleen de door liefde verzengde harten er kunnen vinden, vloeien van zijne lippen.

En zie, de afkeer der vrouwe voor Djeka schijnt te wijken; haar oog laat eenen milden blik, eenen hemelsch zoeten blik op hem rusten; langzaam buigt zij het hoofd en hare donzige lippen roeren even het brandend voorhoofd van den smachtende. Een kreet van blijdschap en begeerte ontsnapt zijnen gorgel; plotseling richt hij zich op en opent de armen om de beminde vrouw aan zijn hart te drukken. Maar, als van den bliksem getroffen, blijft hij beweegloos staan; een blik had hem tegengehouden, een blik vol uiterste verachting.

Met de fierheid eener gekwetste koninginne hief Marco de hand op en haar vinger wees de deur. Djekas brandend hoofd viel op den boezem, zijne beenen trilden en zonder een woord, overwonnen slaaf, verliet hij de kamer.

Overwonnen, ja, waarlijk, Djeka was overwonnen door zijne liefde tot Marco, die liefde die hem geene rust liet, die liefde die hem langzamerhand verteerde.

O! welke gruwelijke verfijndheid die vrouw in hare foltering wist te brengen! Hoe ze Djeka wist te streelen, de vlam op te wakkeren in zijnen boezem, en dan, als hij smachtend de armen opende, met een blik hem te versteenen!

Maar zag ze dan niet hoe diep Djeka leed? welke bittere tranen over zijne wangen stroomden in zijn eenzaam ver-

trek? Zag zij niet hoe hij wanhopig zich rolde over den killen vloer?

Had zij sinds eene maand zijne slapelooze nachten geteld? - IJselijke nachten, die spookgedaanten baarden, die bloed in de plooien harer duisternis droegen. - Had zij die nachten geteld sinds haar huwelijk, die nachten van helsche smarten? Neen dat had ze niet, maar toch ze was er van bewust, want zij zag Djekas krachten minderen, zij zag zijne oogen dieper, steeds dieper, in hunne holen zinken; zij zag rimpelen op zijn voorhoofd verschijnen, zij zag ja, hoe de dood hare hand over zijn hoofd uitstak, om hem stap voor stap, langzaam, maar zeker, mede te sleepen naar het graf.

Maar, kon Djekas liefde dan niet in haat veranderen? Kon hij het juk hem opgelegd door die liefde niet afwerpen om met mannenmoed en kracht zijnen beul te bekampen? Ik heb u gezegd, Djeka was laf en met zijne krachten, verminderde ook hetgeen in hem aan wilskracht kon bestaan; verreweg van den blik te ontvluchten die hem als met magnetische kracht aan den grond kon nagelen; verreweg van in de vlucht het geneesmiddel zijner kwaal te zoeken, smeekte, bad hij met tranen in de oogen om dien blik; hij was gelijk een waanzinnige, die, denkende zijne wonden te genezen, het levendige vleesch steeds openrijt, verder, verder, tot zijne ziel een uittocht vinden zal, om hare vlucht te nemen naar het eindelooze! - op beide knieën smeekte Djeka om een blik, maar geen blik ontving hij; en dan, dan rukte hij zich de haren uit het hoofd, weende tot geene tranen meer vloeien konden en barstte los in wanhoop.

Doch, op wanhoop volgt woede: in woede ontstak Djeka vervolgens en die woede zou misschien de liefde gedood hebben.... dan echter, dan vertoonde zich de blik, dan kwam Marco verrukkend, betooverend schoon, en sloot hem in de armen, en hij, hij waande den hemel open, hij vroeg vergiffenis voor zijne wandaad jegens Cuesco en droomde van geluk; maar die blik.... die blik werd verachting en die zoete glimlach, een spotlach, een machiavelische grijnslach.

En dat was het werk der teedere Marco, der beminnenswaardige en zoete maagd. Maar was ze niet veeleer een plaaggeest, eene helleveeg, duivelachtig listig en onver-

biddelijk boos? Neen, ze was de zendeling eener gezworen, eener voor haar heilige wraak.

VIII.

Wanneer zal Djekas foltering een einde nemen? Wanneer zal zijn hart vrede en zijne ziel rust vinden? Wanneer? Wen zekeren dag Marco, - misschien opdat geen medelijden haar hart zou vermurwen en haar alzoo aan de gezworen wraak doen te kort blijven - wen zekeren dag Marco met haren beminnelijksten glimlach zal komen, hem eene karabijn, - Cuescos karabijn - overreiken, hem de woestijn toonen en hij, gehoorzaam als altijd, vertrekken en in zijn bloed tuimelen zal, geknakt door leeuwentand en klauw.

Hasselt.
VINCENT BIELEN.

De nagel.
Eene schets.

De geburen der IJzerstraat stonden op hunne dorpels, en zagen half schertsend, half afgunstig, naar een rijtuig, dat voor de woning van meubelmaker Bever stond.

't Zou aanstonds naar de kerk rijden met Bever, eenen peter, eene meter, eene baker en een zuigeling, die, bij middel der heilignamen welke hij straks zou krijgen, erkennelijk worden moest tusschen de verschillige Bevers van stad.

Want Bevers ontbraken er daar waarlijk niet, en 't schijnt dat er zelfs voormaals reeds veel waren, in die oude afgekeurde vesting, waar de vreemdeling nog de plaats bezoekt waar vroeger machtige wallen stonden. Er is eene Beverstraat en eene Beverpoort. De Bevers hebben hun handteeken gezet op oude perkamenten die nu nooit meer voor den dag komen, omdat de vijand ze reeds, van over twee honderd jaar, verbrandde, en op 't verlaten doodenveld rond de kerk, heeft de tijd op menigen zerksteen hun naam onleesbaar gemaakt.

Er zijn Bevers met blazoen geweest, en in den schepenraad zetelde er een Bever die met baas Bever kozijnde, zonder dat een van beiden zeggen kon langs welken kant.

De schepen kon de rijkste zijn, de Bever die zich daar zoo even naar de kerk liet voeren, voorzien van de noodige bijhoorigheden om een kind te kersten, was toch de gelukkigste. Hoe onverwachter eene gunst komt, hoe blijder zij maakt. De kans van nogmaals vader of moeder te worden was door de echtelingen reeds zoo lang opgegeven. Zij hadden een zoontje gehad, het eerste jaar van hun huwelijk, een schamel kindeken van de dood, die 't heimwee van 't vroegere vaderland nimmer had kunnen overwinnen, en ondanks de smeeking der ouders, heen was getrokken naar zijne geheimzinnige toekomst, waar het veel kwaad over onze naakte koude wereld zal gesproken hebben.

De vader maakte met eigen hand een kistje van kostbaar hout, weenend legde moeder de bruidskroon onder zijn

hoofdje, en beiden leefden nu sedert twintig jaar bij de herinnering van 't schoone, dat de Heer hun voor eenige dagen slechts verleende.

Hoe langer zij het derfden, hoe liever zij het vonden, en op 't laatst maakte er hunne inbeelding eenen hemelgeest van. En zie, na vele hoop, stille droefheid en eindelijke onderwerping, klopte er weer een engeltje bij hen aan; moeder erkende in hem 't ontslapen wicht, en beiden, zonder de jaren te beklagen die zij in eenzaamheid hadden doorgebracht, zouden hun bestaan herbeginnen, bij deze wieg, die van uit haar verborgen hoekje op den zolder, hun zoo menige hertsteek had toegebracht. Nu zou ze in de woonkamer prijken, veel meer de heerd, dan de heerd zelf: het hart van 't huis, de grondslag van hunne hoop, 't begin en 't einde hunner wenschen.

Traag lotste het rijtuig door de breede verlaten straten, en gaf aan ieder voorbijganger een raadsel op: wat daar wel in dien bak mocht zitten waarin een stokoud peerd zijn laatste rit scheen te doen. Voor Bever den hemel zelf, en 't scheen hem dat men vliegend vooruit kwam. O waarom stonden alle zijne vrienden hier op geene lange, lange rij van aan zijn huis tot aan de kerk, dat hij hun al eene hand geven kon en duizend maal zeggen ‘dank u.’ En geweld moest hij zich doen, om zijn hoofd niet door 't glas te steken en te roepen ‘ik, baas Bever, IJzerstraat 18, rij op dat oogenblik met een zoon, *mijn* zoon ter kerke.’ Tegen de ruit geplakt, hield hij zijne groeten en knikken beschikbaar, voor al degenen die ze maar aanveerden wilden, lachte vriendelijk tegen een straatvager, en tikte op het glas om den jongen van den verkensslachter te doen omzien. Zijn aartsvijand had hij niet kunnen stuur bekijken op dezen oogenblik, of alleenlijk wenschen dat hem de eksteroogen staken.

En in de oogen zijner rijgezellen, las hij 't geluk dat zijne eigene ziel vervulde. Zonder spreken, men zou hem overigens niet verstaan hebben: het ontredderd rijtuig ratelde te zeer, vertelde hij hun zijne hoop, in dezen traan die eensklaps in zijn oog schoot, en die hij beschaamd niet afvagen dorst; en aan de plaats waar zijn hart klopte, gevoelde hij eene weldoende warmte, gelijk sommige menschen gevoelden, die eens gedurende hun leven de kans hadden te weenen van geluk. Hij sloot eenen stond

de oogen om te beletten, dat zijnen vochtigen blik het geheim verklapte dat zijn hert sneller kloppen deed, en daar, in eenige ademhalingen deed hij eenen droom van een gansch leven.

Hij schiep den weg, dien zijn kind bewandelen moest om door de wereld heen aan zijn einde te komen, en zijne vaderlijke liefde versierde hem, o zoo schoon, met al de genoegens die het leven aanbieden kan. Geen enkele kei kwetste zijnen voet, en de immer blauwe hemel boven zijn hoofd kende geene onweders. Hij werd geprezen en geëerd, en liefde en roem waren zijn deel. Zijn hert veronderstelde hij vol deugden, zoo vreemd aan booze driften als een hemelgeest aan de hel, en voor zich zelven kende hij geene andere zaligheid meer dan 't geluk van zijn kind te vergrooten.

Zij waren er. De oude vermolmde steenen engels van 't kerkportaal zagen onverschillig op den boorling, gelijk zij een goed veertig jaar te voren op zijn vader gezien hadden, die dan zelf de boorling was.

Peter en meter, de zelfde van den doop des eersten zoons, waren ondertusschen grijs geworden bij 't wachten op eene nieuwe plechtigheid. Zij kropen nu zweetend uit het rijtuig, waaruit zij de eerste maal wipten, en 't deed het vijftal goed, de koelte te vangen, die zelfs in 't heetste van den zomer de hooge gewelven van Gods Huis bewoont.

Zij waren de eenige levende wezens in dezen ruimen tempel. Alles schitterde nog buiten en blonk onder de volheid van den dag, onder de blakende zonnestralen, terwijl hier reeds een half duister den toekomstigen avond voorspelde. Hunne stappen klonken wonderbaar op de gladde kerksteenen, en geheimzinnig scheen het gepiep hunner stoelen, in afgelegene hoeken herhaald. 't Mysterie der heilige plaats, de aanwezigheid van God, hier zoo veel meer dan overal elders tegenwoordig, deed hen fluisterend tot malkander spreken, en als de kleine aan 't schreien viel, zagen zij bezorgd de baker aan, als ware zijne onschuldige klacht eene ontheiliging van 's Heeren woon.

God nam dat niet kwalijk, vader Bever, men doet hem dagelijks zoo veel verdiende klachten over deze booze wereld. Zoovelen kwamen hier te voet, uit eigene beweging klagen, tusschen de twee malen dat men hen naar hier droeg.

De onderpastoor moest niet vragen wie de vader was, hij zag het genoeg aan de begeesterende blijdschap van den meubelmaker. Diep schoot Bever voor hem en den koster in den zak, en had maar spijt, dat eene oude onnoozele vrouw het eenig kind was waaraan hij geven kon.

O, hij had willen kinders gelukkig maken uit dankbaarheid dat een kind hem zoo gelukkig had gemaakt. En een korenzak stuivers wenschte hij hun ten groffel te werpen, waarmede zij de bestorming zouden doen van al de lekkernij winkels van de stad. Alles had hij willen in brand steken met den geestdrift van zijn hart, en heinde en verre rondbazuinen, dat Hubert Bever kwam gedoopt te worden. Zalig van vreugde, dronken van voldoening, weende hij dezelfde traan, die hij zou geweend hebben, ware hij zoo ongelukkig geweest als hij nu gelukkig was. Arm menschelijk hart! Hoe weinig middels om zoo uiteenloopende indrukken weer te geven.

Zijne rijgenooten lachten, om niet te gaan weenen on hunne beurt, zoo betrapelijk is lief en leed als het gemeend is; maar de baker, wier hert perkament geworden was bij oud'ren liefde en verdriet, rekende uit, volgens regels van waarschijnlijkheid aan 't gild alleen bekend, hoeveel zoo eene macht van aandoenelijkheid haar wel zou opleveren.

Wie hunne komst aankondigde wreet men niet misschien wel deze rij straatvaagsters, maar de geburen stonden toch weer aan hunne deur als het rijtuig aan baas Bevers stond.

Bloote armen werden voor eenen stond uit de waschkuip getrokken, half geledigde koffijkommen op de half vijf tafel teruggezet, en de bezems die zoo ontijdig met het keeren aanvingen (misschien wel om de keersters gelegenheid te geven er het eerst bij te zijn,) vielen voor eenen stond stil, als wilde de vrouwelijke burgerwacht der Yzerstraat, onder de houten wapens geroepen, de militaire eer bewijzen aan den jongsten gebuur.

En bij iedere groep bijkans was er een medeaanschouwer de namen afkondigende der gebogen wezens, die uit den ouden houten bak stapten.

- Barbeke Bever, de meter, bakker Avegeer de peter, oei mijn hooge hoed! - Peters hoofddeksel werd hier inderdaad een indruk gewaar, die hem een paar duimen

lager dan zijne bestemming bracht, evenals bij 't instappen. Och 't is eene gewoonte met hooge hoeden te rijden, bijzonderlijk als men nooit in rijtuig uitgaat.

- Sapperloot, Bever is pront, en de koetsier vaart wel zulle,.. zie hij moet mede binnengaan.

- Ze hebben zeker de baker met den kleine achter gelaten..... toch niet, daar kruipen ze uit het rijtuig.

- Zie en Bever geeft center aan de kinders. Zie ze toch komen aangeloopen, zij zullen nog zijn huis afbreken.

Wat doet zulks. Bever geeft maar altijd voort zijne zakken plat, de lade ledig. Voorzeker was het verlof dezen achternoen. De jongens kwamen uit de kasseien gelijk de wolven uit de sneeuw in Rusland, als er daar ergens een gespan langs den weg blijft liggen.

Eindelijk had de laatste jongen zijn deel gekregen, de geburen waren tot hunne bezigheden teruggekeerd en buiten 't peerd, dat voor de gelukkige woning zijn zweet afdruppen liet, weenende omdat het alleen zijn deel niet had gekregen, vertoonde geen levend wezen zich nog op straat.

Weer heerschte hier, na een spoedig gedempte opstand, de eenzaamheid der kleine steden, die 't gras tusschen de straatsteenen opkijken doet, en nieuwsgierig vragen waar 't menschdom mag gebleven zijn.

Maar in 't huis van den meubelmaker leefde de vervoering voort, die zoo even gansch de IJzerstraat uit hare onverschilligheid had geschud, en haar voor een oogenblik den slaap deed onderbreken. De gelukkige vader hield er wel geen kelder op na, maar toch was er wijn voorhanden, rooden en witten, en eene steenen kom, en eenen zilveren lepel, en citroenen: men zou ‘limelade’ maken.

- Op den winkel moeten zij toch ook hun deel hebben, had de baas gezegd, en na zijn Hubert aan moeder gegeven te hebben, maakte hij zelf den feestdrank klaar. In de hemdsmouwen trad hij tot de achterplaats, klom den houten steiger op, en door de vensters des werkwinkels zagen de leerjongens de citroenschillen, als kleine eilanden, in eene ronde roode zee liggen.

- ‘Daar zie jongens, en dat is nu op de gezondheid van onzen Hubert.’

De zagen vielen stil, de zware houten hamers staak-

ten hun brutaal gedruisch, en de slijpsteen, die het gereedschap zette en in 't hout bijten deed, wilde wel voor een oogenblik zijn kriepen en piepen onderbreken.

- Jongens.....

Maar nu bemerkt de baas dat hij de glazen vergeten heeft.

- Dat is nu jandorie nog beter.... gauw Zeentje vraag glazen aan Stans, wij 'n kunnen toch uit onze klak niet drinken, en gij kleine, en gij Luwier, breng nog vier flesschen boven, haast u. De knapen voldeden aan dit bevel met buitengewone vlugheid, terwijl lachend de gasten instinktmatig hun mond afvaagden; knipoogjes werden naar elkander geworpen, en dankbaar blikten zij den meester aan, die zoo goed was, hun in zijn geluk niet te vergeten.

- Had hij er zooveel als ik ‘dacht menige wroeter.

- Wat zooveel als gij? Hij zou er duizend gewild hebben en nog meer. Op dit oogenblik waren het allen zijne kinders, aan wien hij zoo even centen deelde! Zijn hert was te vol. Twee glaasjes wijn hadden zijne geestdrift nog aangevuurd, en hem letterlijk dronken gemaakt. Hij moest weer weenen, weer zeggen dat hij gelukkig was, en des meestergast hand drukkend, bracht hij hem ten einde den winkel voor 't open venster, dat op 't vrije veld uitzicht gaf.

- Sarel, Sarel....

't Was al wat hij zeggen kon, maar Sarel verstond wat hij zeggen wilde, zonder te weten wat geantwoord op deze zonderlinge uitboezeming.

- Alla, proficiat baas.... alla....

Bever leunde uit het raam, en alleen de zwaluwen die 't luchtruim doorsneden met hunne liefdetwisten en hun spel, merkten dat hij weer weende.

Over eenige huisjes heen, zag hij de volheid van Gods weldaad, in dezen prachtigen vruchtbaren zomer, manna van een gansch volk, brood voor alles wat brood behoefde.

Vol mildheid loeg de zon op gouden korenvelden, die bogen onder den last van 't rijp gebaklerd graan. Gods zegen, op de aarde nedergevallen, droeg vruchten, en de nooddruft, die hij mensch en dier aanbood, bevatte het loon des arbeids: deze straf, bron van weldaden. De zomer heerschte in zijne volle rijpheid; alles bracht voort, alles was ten nuttigste, en overvloed scheen den menschen voortaan

voor eeuwig geschonken. Lange heete dagen verschaften iedereen licht en warmte, van 't oogenklik dat zij den slaap ontweken, tot zij nieuwe rust in zijnen schoot zochten. De wereld was een tooverpaleis, waar de Heer zelf den schepter zwaaiend, den vloek, dien hij eens het menschdom toewierp, onder de onschatbaarheid zijner gaven wilde verbergen. Iedereen vond verzadiging en alle schuren schenen te klein. Alles wat de vijandelijke natuurkrachten bevechten moest, scheen onnuttig.

Rustig vloeide de rivier, zij voorzeker was het niet die tegen hare dijken beuken dorst. Frisch woei eene koelende wind, die den verzengenden gloed der zonne matigde. Neen, hij was 't nooit die zoo menige boom neersloeg, waaruit hier later prachtmeubelen vervaardigd werden, en onrust bracht, tot onder de kruisen van 't kerkhof.

Bij het rinkelen der glazen veegde Bever eens voor goed zijne tranen weg. Op 's meesters bevel werd de hand aan 't werk geslagen, om wat plaats te winnen. Half afgewerkte stukken werden in eenen hoek geschoven, de krollen onder de banken geveegd, en de ernst, die hier zijn verblijf hield, zou wel eens de oogen willen sluiten over dezen stond lichtzinnigheid. De baas zelf schonk de zeventien bekers vol, zeventien en nog was er te kort, want peter had zelf de flesschen bovengebracht en hij ook moet toch medestooten.

En als allen een glas hadden, kreeg er Free Bekaert nog geen, maar dat deed er niet aan. Free zou wachten en uit zijn broers glas drinken.

- ‘En nu santé’. Men tikte, en men stortte. Bever had de glazen volgedaan, en nu dronken allen in eenen adem den beker leeg. O 't wierd tijd; 't hert der loopjongens laaide af van verlangen, om die geheimzinnige citroensnee, die elk in zijn glas zag dansen.

En men putte weer in den kom, en men ijdelde nog. Peter was om vier andere flesschen, en de grooten verdrongen de kleinen om den grond te hebben van den kom: als ware een *groote* hier oorzaak van al deze vervoering en uitbundige vreugde.

- ‘En niemand mag hier nog eene zaag of schaaf in handen nemen’, riep de meester, nadat men weer ‘santé’ had gedaan, de dag is goed en bij Sarel ligt er eene half-ton, vandaag den helft en Zondag den helft.

- ‘Bravooo’!! huilden de makkers het glas in de hoogte.

- En ik, riep Peter met zijne vier flesschen, geef prijzen voor Zondag.

De bakker ontkurkte de zwartzusters, goot hun witte of roode inhoud den kom in, haalde mes en twee citroenen te voorschijn, suiker ook al, maakte de limonade klaar, zette de pot op den grond en begon er rood te springen.

Nu ging 't spel voor goed op den wagen, want hij sprong niet lang alleen. De jongens namen den zat geworden peter bij de hand, en zingend vormden zij een kring, die immer vergrootend welhaast alle de aanwezigen in de ronde medespringen deed. Allen, ja, ja, Bever ook al, en Thomas, de oude Thomas, die zijn huidigen meester had zien terwereld komen, als hij zelf reeds kinderen had.

't Was een zotspel, eene furie.... oei, daar lag de pot haast om. Peter zat op de knieën thans (schande, met zijne beste broek) de menigvuldige glazen te vullen. De meesterknecht zou spreken, maar juist hieven twee gezellen een verschillig lied aan. ‘De baas, waar is de baas, riepen vier vijf stemmen, dat wij met hem stooten kunnen.

Plotseling was ‘vader’ verdwenen, en niemand wist langs waar.

Beneden hoorde men de baker lachen, of kijven; wat was er gebeurd?

Men had den tijd niet te gaan zien; daar was de baas boven den steiger verschenen, in zijne handen den doopeling dragend.

Nieuwe losbarsting van algemeene geestdrift, ieder bezag den kleinen bloed, wiens komst zoo vele zegening over hunne hoofden strooide.

Ondertusschen was de baker naar boven gewaggeld, en kreet dat de jongen eene valling op doen zou, veel meer om eens bij de lustvierders te zijn, dan uit belang in den kleine. Zij moest mededrinken en mededansen ook al, aan peters hand, want haast stond Bever met zijnen Hubert te midden den kring van zoo even: nu was *hij* de limonade pot en hij had er niets tegen.

Eensklaps vroeg Sarel stilte; nu of nooit moet hij 't woord nemen, en zoo veel te bereidzamer toonde men zich om de gevraagde aandacht te verleenen, daar de man be-

gonnen had met te zeggen: ‘allo, jongens vult ze nog ne keer.’

Het liep zoo gemakkelijk van stapel niet bij den meestergast, en hij ondervond omtrent dezelfde moeielijkheid, die het hoofd van 't ministerie ondervinden zou, indien men hem eenen boom gaf, om er eene kas uit te maken.

- ‘Allo baas “kwam er eindelijk uit” gij weet het hé... altijd goede kameraden... wel geene kameraden, om te zeggen kameraden, maar toch.... ge zijt van de goei, dat zeggen ze allemaal, en uwe vrouw ook, en dat ge niemand zoudt wegzenden.... dat het voor ons en een ander dikwijls lastig valt te midden den winter.... maar er is hier altijd werk,.... 't is maar dat ik wille zeggen: gij zijt van de goei. Allons, op de gezondheid van den baas en zijnen jongen.’

'tDreunde in den winkel van den bijval dat deze ‘speech’ bekwam, de meester vaagde met den rug der hand zijne oogen af, en zelfs de kleine weende mee, aldaar eene teergevoeligheid aan den dag leggend, die men van zulk eenen ouderdom niet zoude verwacht hebben. Bever ook vroeg aanhoord te worden. Hij zou antwoorden, maar kan geen stilte bekomen. De vervoering was nu muzikaal geworden, elk zong op eigen hand zijn lied ter verheerlijking der gebeurtenis; daar sloeg men de maat met den hamer, de klakken werden gezwaaid als zegenvlaggen, met de baker aan den arm ving peter het vormen aan van eenen zegestoet; en te midden dezer ijlhoofdigheid, vergat men den kleinen held van dezen grooten dag, die de afwezigheid der moederborst van langsom droever betreurde. De jongens bemerkten het eerst, hoe weinig smaak de zuigeling in de betooging vond, gewoon als zij waren broer of zusje op den arm te houden.

‘Het grijst baas, het grijst’ riepen zij met twee drij te gelijk, gelukkig aldaar 't belang te kunnen openbaren, die zij in den kleinen stelden.

De baker suste den kleinen Hubert, zonder daarom te kunnen besluiten de plaats te verlaten: De vrees voor eene valling scheen haar nu gansch overdreven toe; maar 't antwoord van den baas ging bij op nieuw bovenhalen, uitgieten, putten en drinken verloren. Wat wilde hij hun ook zeggen: al de vaders die daar waren, hadden eens gevoeld wat in zijn hert omging, en de anderen zouden

hem niet verstaan. Liever liet hij 't woord aan de bedwelming, liever deed hij den edelmoedigen wijn bij hen te weeg brengen, wat 't geluk alleen bij hem deed ontstaan: de dag zonder avond, de vreugde zonder eind, een gevoel van onputtelijkheid bij 't genieten, dat een deel der eeuwigheid schijnt, een blik in de toekomst, vele eeuwen verder dan 't graf. Meest al de gasten van Baas Bever kwamen dezen avond beneden in de volle overtuiging, dat de steiger uit zijn lood was geraakt, of goesting had, hun den nek te doen breken. Peter werd bij 't neerkomen, door den ouden Thomas ondersteund, die hem stevig onder de armen hield.

- ‘'k Zal wel alleen beneden komen’ riep de bakker met de armen zwaaiend.

Maar Thomas knelde hem vaster in de armen.

- ‘Zoo, lachte hij in zijnen grijzen baard’ zoo, geheel of in stukken, Avegeer?

't Zou waarschijnelijk in stukken geweest zijn.

De duisternis viel, en eindigde dezen dag van zegening. Het gordijn daalde eens te meer op het tooneel, waarvan de zon het voetlicht is.

De rampzalige, die met eenen gulden droom werd begunstigd, en de gelukkige die door vreeselijke vizioenen gekwollen werd, smaakten de zelfde vrucht van den boom des levens. Beiden hadden gedroomd gedurende deze 24 uren, dat zij gelukkig en ongelukkig waren geweest.

***

Bijna alle de schoone meubels, die de kamers der rijken van 't stadje versierden, werden bij Bever vervaardigd.

Als zijn vader moe gewerkt, het zwoegen staakte en in afwachting der groote reis, een oogenblik ging rusten bij het vuur, volgde de zoon hem in 't meesterschap op, en koos zich eene levensgezellin, die den oude nooit had laten gevoelen, dat er thans min plaats aan den heerd was dan vroeger.

RENÉ VERMANDERE.

(*Wordt voortgezet.*)

Vijfjaarlijksche wedstrijd voor Nederlandsche letterkunde. VIIIe tijdvak. - 1885-1889. Verslag van den keurraad.

Zie vorige aflevering, bladzijde 248.

De vooruitgang der taalkunde is immers de beste waarborg voor de ontwikkeling der literatuur, evenals dezer wasdom den rijkdom van gene vermeerdert en verzekert.

Het verdient echter alleszins aanmerking, dat het streven van een aanzienlijk deel onzer huidige Zuid-Nederlandsche taalvorschers voor doel heeft: het louteren onzer taal van alle vreemde bestanddeelen en tevens het verfrisschen en verrijken van den algemeenen woordenschat met een aantal lang vergetene, versmade of verwaarloosde uitdrukkingen en woordvormen.

Die strekking is waar te nemen niet alleen bij alle volken die, evenals wij, veroordeeld zijn tot het voeren en volhouden van eenen hardnekkigen taalstrijd, maar zelfs ook bij volken die vooralsnu geene de minste vrees moeten koesteren voor het leven hunner landsspraak, doch deze trachten te kneden, te versterken en te verscherpen om ze, te gelijk met het oog op de nationale ontwikkeling en de algemeene beschaving, vatbaar te maken voor het uitdrukken van de fijnste schakeeringen van 's menschen begrippen en gevoelens.

Op vele voorbeelden kan hier gewezen worden. Wij bepalen ons bij dat, wat de Noord-Nederlandsche dichter C. Honigh aangeteekend heeft in zijne *Reisschetsen en Indrukken*[(1)] waar de herleving van het Noorsch, die dagteekent van het begin dezer eeuw, in een helder licht gesteld wordt. De Noren, door te putten uit de eigene volkstaal, zijn er in gelukt, eene rijke en krachtvolle letterkunde te scheppen. Ongelukkiglijk zijn zij in de zucht om zich in hunne schriften te doen onderscheiden, van hunne Deensche en Zweedsche letterbroeders, zoo verre gegaan, dat sommige der jongste Noorsche gewrochten verklarende aanteekeningen behoeven, uit hoofde van het groot aantal uitdrukkingen, die zelfs voor een deel hunner landgenooten weinig of niet verstaanbaar zijn.

Voor zulken uitslag, die ginder door vooruitziende vaderlanders innig betreurd wordt, hebben wij niet te vreezen; immers de meeste onzer taalvorschers, die de nieuwe richting volgen, gaan met omzichtigheid te werk: zij doen het, in groote meerderheid, den landman na, die, bij ondervinding weet, tot op welke diepte hij telkenjare de ploegschaar drijven mag door den akkergrond, wil hij van dezen een milden oogst verwachten; zij handelen niet meer naar willekeur, maar mits keur, verwerpen het oneigene, en tevens het onedele, om enkel dat, waaraan bij den ijk eene zuivere innerlijke waarde wordt toegekend, in onze taalkroon als echte perels vast te zetten.

(1) *Door Noorwegen*, Reisschetsen en Indrukken van C. Honigh Haarlem, H.-D. Tjeenk Willink 1886. - Hoofdstuk V.

Dat pleit is hier voldongen. De taal van Zuid- en die van Noord-Nederland zijn geen twee zusters, maar wel het eene en hetzelfde wezen. Wij Nederlanders, bezitten wat de Scandinaven niet hebben en naar hetwelk zij, uit hoofde hunner taalkundige verdeeldheden en laatdunkende eigenliefde, nog langen tijd zullen smachten, namelijk: eene zelfde officieele spelling, eene zelfde spraakkunst en weldra - want wat zijn tien, twintig of meer jaren in het leven van een volk, dat zich uitzetten wil en naar het hoogere streeft? - weldra, zeggen wij, het grootsche werk, het *Woordenboek der Nederlandsche taal,* dat al het merkwaardige, met al de rijke verscheidenheid van kleur en eigenaardigheid der gemeenschappelijke moederspraak zal omvatten en, ten spijt van wie het benijdt, boven de Staatsgrens rijzen zal als het machtige beeld der EENHEID van taal tusschen Noord en Zuid.

De Keurraad achtte het niet ongepast de algemeene aandacht te vestigen op dien verheugenden toestand, al ware het slechts tot aanwakkering onzer taalgeleerden om met onverdroten ijver voort te werken in den aangewezen zin en hun vertrouwen in te boezemen in den einduitslag van hun verdienstelijk streven, dat ook voor onze letteren, proza en poëzie, een zegen zal zijn.

Tot zooverre heeft de letterkundige critiek - waarin Max Rooses' *Schetsenboek* tot de allerbeste behooren - het nog niet gebracht. Wij meenen dit niet, vooralsnu, te moeten betreuren; want die betrekkelijke ondergeschiktheid bewijst enkel, dat de voortbrengende en scheppende geest hier den oordeelenden geest overvleugelt; deze mag zich nog daarbij bepalen dat hij onze letteren houde en voortstuwe in een wezenlijk nationaal spoor en alle vreemd gewas zorgvuldig verwijdere van den Vlaamschen akker, ten bate van het degelijke, edele en goede.

Dus doende zal de critiek - in afwachting dat wij eerlang de inrichting zullen mogen begroeten van een Nederlandsch hooger onderwijs - den stevigsten grondslag leggen van zijne toekomende ontwikkeling op het gebied der louter nationale schoonheids- en kunstleer. - En deze taak is uitnemend gewichtig!

Doch nu verlieze de letterkundige beoordeelaar niet uit het oog, dat de wedergeboorte van ons volk slechts van gisteren dagteekent, onze letterkunde jong is en dat hij, hoe nederig zijn werkkring ook wezen moge, zielenlast heeft. Hij oordeele streng; maar eerlijk en onpartijdig; hij streve er naar biographische, historische en wijsgeerige studiën te leveren; geene onbedachtzame of kwetsende woorden ontvallen zijne pen; hij plege verdraagzaamheid om vrijmoedig te kunnen spreken; hij snoeie en voede maar rukke niet uit; hij vergete nooit de treffende woorden, waarmede Thackeray zijn scherp hekelend boek *The Snobs of England* besloot: ‘Schertsen is goed, waarheid spreken is nog beter en vriendschap betuigen is het best van al.’ (*Fun is good, truth is still better and love best of all.*

Reeds bij het eerste overzicht bleek het den Keurraad, dat een merkelijk onderscheid bestond tusschen de voorgelegde werken in gebonden en die in ongebonden stijl, een verschil dat vooral werd vastgesteld bij de jongere schrijvers en dichters, alhoewel ze met elkander veel overeenkomst hebben in opzicht van zekere hoedanigheden en gebreken en het eens schijnen te zijn over eene te nemen richting.

Bij beiden is de neiging enstaan om af te breken met hunne groote voorgangers; zij willen nieuwe paden betreden: andere vormen aanwenden, andere denkbeelden over het schoone in de kunst en dezer roeping vooruitzetten en toepassen. Volgens de nieuwe leer, zou de schrijver zich zoozeer niet meer bekommeren met de vinding, de keuze, de degelijkheid van het onderwerp, de verwikkeling en de ontwikkeling der handeling, dan wel met de wijze waarop hij iets, om het even wat, beschrijft en vertelt; het komt er in hoofdzaak niet meer op aan, den lezer te boeien of zijn hart te treffen; voortaan wordt gevergd, dat hij, die een boek ter hand neemt, in het letterkundig gewrocht de personaliteit van den dichter, als kunstenaar, trachte te ontdekken, om zijne bedrevenheid of virtuositeit te bewonderen.

Eenige onzer jongere dichters volgen reeds die kunstrichting en geven daarin blijken - het kan of mag niet geloochend worden - van veel aanleg en uitmuntende gaven. Doch wat eenigszins mogelijk is in de poëzie - welke beschikt over een rijkdom van rythmen en rijmen, over keur van uitdrukkingen, beelden en tegenstellingen, die, behendig gebruikt, zelfs het zinledigste onderwerp kunnen opsieren, als het weelderig geheel nu en dan maar verlicht wordt door eene opspattende vonk van geest of van hartstocht - is niet zoo gemakkelijk te verwezenlijken in het proza. Dit eischt meer dan uiterlijken opsmuk, meer dan sierlijke inkleeding, meer dan oorsponkelijkheid in vorm: het kan niet bestaan zonder eene kern of voorstelling, dat is: - niet zonder een theoretisch of practisch, zinnelijk of aesthetisch hoofdbegrip, niet eens zonder de uitzetting van de oorzaken, eigenschappen en gevolgen van dat hoofdbegrip, ontleed en toegelicht door heldere, steeds vernieuwde en steeds nauwere verbinding of versmelting van gevoelens en gedachten.

Is dat de reden waarom onze jongere novellen- en romanschrijvers aarzelen die dichters-virtuozen na te volgen en, zoekend en tastend, zich, voor het oogenblik, meest bepalen bij het voortbrengen van schetsen, het belichamen van vluchtige indrukken? - Als vreesden ze dat, bij 't scheppen van uitgebreider gewrochten in de nieuwe richting, als prozaïsten, zij eindelijk de ware schoonheid - die in een kunstwerk de trouwe en verhevene afspiegeling is van het werkelijke in natuur en leven - zouden moeten slachtofferen en, wanneer de nieuwere zangers het toppunt der aristocratische verfijning van den vorm bereiken, zij zouden moeten afdalen tot het alledaagsche realisme, misschien, wie weet? tot het gemeenste en laagste naturalisme?

De Keurraad mag gewis veronderstellingen maken: hij staat hier immers voor verschijnselen, ja voor eenige stellige feiten; maar hij kan zich nîet veroorloven tegen kunstopvattingen evenmin als tegen wereldbeschouwingen in te gaan, zelfs iemand aan te raden daartegen in te gaan. Met geweld dringt men geen volk eene letterkunde op; met geweld doemt of vernietigt men geene heilzame of geene verderfelijke kunstrichting; alleen de tijd, de gezonde rede en de vrijheid beschikken over loon en straf, terwijl, in afwachting, het letterlievende volk, dat de vrijheid bemint en eerbiedigt, omdat vrijheid eene kracht is en eene deugd, de handhaver blijft van de rechten der vrije, frissche, natuurlijke poëzie, de eenige die bezield is en bezielen kan.

Wel is het waar, dat ook de letterkunde moet meegaan met den stroom des tijds, zich schikken naar de vervorming van zeden en gebruiken, denk-

beelden en levensomstandigheden; even zoo waar is het, dat eene letterkundige beweging of omwenteling, te goeder ure ontstaan, als de natuurlijke uiting van een in den beginne onbestemd gevoel, dat in de ziel eens volks nog maar kiemt en door bevoorrechte geesten wordt gevat en in 't licht gesteld, vaak de voorbode, de leidster is van vooruitgang en verdere beschaving; doch de letteren blijven steeds in hunnen oorsprong, in hunne uitdrukking, in hun doel en wezen, aan bepaalde wetten onderworpen, welke hunne kracht ontleenen aan het ras, waartoe een volk behoort, aan den grond, waarop het leeft, aan de lucht die het inademt, aan zijne erfelijke en aangeworvene gemoedsgesteltenis, op dewelke zijn wedervaren in het verleden onuitwischbare sporen drukte, aan zijn huidig lot, dat zijn karakter sterkt of ontzenuwt.

Daarom moet de letterkunde zijn wat het land is, wat het volk is; geheel het volk, met zijne gevoelens, behoeften, verzuchtingen, godsdienstige of wijsgeerige begrippen. Verder beschikt en gebiedt zij, als heerscheres, over alles wat menschelijk is en inzonderheid over twee groote drijfveeren van 's menschen doen en laten, aan dewelke zij, bij alle volken, onder alle luchtstreken, door alle eeuwen heen, hare schoonste, machtigste, verhevenste, ja onsterfelijke scheppingen te danken heeft: de Liefde en het Vaderlandsch Gevoel.

Aan die altijd borrelende reine bron puttenden - om slechts eenige der dierbare ontslapenen te noemen - Mevrouwen Courtmans en Van Ackere, de Heeren Van Duyse, Van Beers, Ledeganck en bovenal Conscience.

Zij schreven omdat zij geboren vinders, zondagskinderen waren, om te gehoorzamen aan den innerlijken drang eener edele roeping. Maar is het nu niet klaar bewezen, dat zij, evenals vele anderen met en na hen, van hunne kunstenaarsroeping eerst dan ten volle bewust werden, wanneer de liefde voor de verongelijkte taal, voor het miskende en zwakke volk, waaruit zij waren gesproten, hun hart getroffen, hun brein verhit en in geestdrift had doen ontblaken?

Uit liefde grepen zij naar de pen, om liefde te wekken, wonden te balsemen, 't volk te verlichten en uit zijnen staat van minderheid op te beuren. Ook zij eerden en vereerden de kunst als de uitdrukking van het schoone en goede, maar hunne kunst had een doel, zij waren en bleven *nationaal.*

Opmerkenswaardig is het feit, en wij stippen het hier met fierheid aan, dat in geene hedendaagsche literatuur op zoo veelvoudige, juiste en afwisselende wijzen het vaderlandsch gevoel uitgedrukt werd, als bij ons Vlaamsch volk sedert 1830. Niet ééne letterkunde buiten de onze, kan er op bogen, eene reeks romans, gedichten, tooneelwerken voortgebracht te hebben, die om weerklank te vinden in de gemoederen, onzen roem in het helderste licht doen schitteren en ons liefde tot den geboortegrond, liefde tot de taal, tot de zeden onzer vaderen, tot de vrijheid, tot de kunst inboezemen: - en haat tegen het uitheemsche, wanneer dit komt ingedrongen of wordt opgedrongen.

Moge nu, hier en daar, een begaafde jongere, met eenig medelijden wijken op de geringe verzorging van den vorm, die sommige eerstellingen onzer herlevende letterkunde kenmerkt, geen der nakomelingen zal ooit ontkennen, dat die werken, van in den beginne, gezond waren en degelijk doordacht in zooverre dat vele dier eenvoudige tafereelen van het eenvoudig Vlaamsche leven, om hunne boeiende eigenaardigheid en zede-

lijke vlekkeloosheid, zelfs over de grenzen van het vaderland werden genoten, geprezen en bewonderd, ja, in verscheidene Europeensche talen overgebracht: - eene onderscheiding, die eerst later te beurt viel aan weinige gewrochten uit Noord-Nederland.

Tot lof onzer schrijvers moet insgelijks, nu vooral, worden vastgesteld, dat zij - in eenen tijd, waarop letterkundige Fransche waar bij karrevrachten op de Belgische boekenmarkt werd gesmeten en afgezet - onverpoosd bleven arbeiden, geene offers pleegden aan uitheemsche grillige godheden en, evenals de geschiedschrijver Schlosser zegt(1) als 'verderfelijk' beschouwden, zelfs voor kunsten en letteren 'alle *geschriften, die een zedelijk*, *rein huiselijk leven als philisterdom*, *zoowel als de godsdienstigheid van hart en verstand als gebrek aan kunstzin en gevoel voorstellen* en daarentegen vreemde gebruiken en zeden bovenmatig verheffen.' Want 'die schriften maken hen, die geene gelegenheid hebben, om bij ondervinding ook de groote gebreken van het geprezene te leeren kennen, afkeerig van hun vaderland en huiselijk leven.,..'

Aan de grondleggers onzer XIXe-eeuwsche letterkunde zou, in dit verslag, meer dan één woord van hulde, meer dan eene herinnering dienen te worden gewijd, eensdeels als eene vriendelijke en dringende uitnoodiging voor een aantal jongeren, opdat zij, bij hunne loffelijke pogingen om den uiterlijken vorm te verzorgen en te louteren, toch niet zouden nalaten in dien vorm ernstige, kernvolle denkbeelden en bezielde onderwerpen te gieten, anderdeels omdat, in den wedstrijd voor het VIIIe tijdvak, werken voorkomen van niet minder dan drie vereeuwigde lievelingen onzes volks: Concience, Van Duyse, Mev. Courtmans.

Roza van den Boschkant, een najaarsvrucht van deze laatste, is, evenals de meeste verhalen, die uit hare kiesche en vruchtbare pen gevloeid zijn, een geleidelijk geschreven dorpsnoveile, doch tamelijk gerekt met het oog op den geringen omvang der stof; de stijl is mede niet onberispelijk: de hand der hoogbejaarde vrouwe is min vast geworden,

Den Keurraad was meer geluk weggelegd met het laatste gewrocht van Hendrik Conscience - niet met het boek '*De Duivel uit het Slangenbosch*', aangezien het door den ontwerper niet uit- en afgewerkt werd - maar wel met 's mans *Geschiedenis mijner Jeugd.*

Zoo ooit van eenen schrijver mag getuigd worden, dat hij, in en door zijne werken, met zijn volk leefde, dan is het den schepper van *De Loteling, Wat eene moeder lijden kan*, *Blinde Roza*, *De arme Edelman*, *Lambrechts Hensmans*, *Bavo en Lieveken*, *De Leeuw van Vlaan*deren. Hij kende zijn volk, en de licht- en schaduwzijden van dezes bestaan. Hij was bij zijn volk vragend, onderzoekend en polsend rondgegaan. Hij, beter dan wie ook, wist, hoe vatbaar het is voor de dichterlijkste en edelste aandoeningen, - hoe het oog en oor en hart heeft voor ideale schoonheid, voor zooveel deze binnen zijn bereik wordt gehouden. Vandaar zijn streven om - zelfs op gevaar af soms het verwijt te moeten hooren, dat hij al te romantisch en niet altijd diep genoeg was - zijne helden en heldinnen zoo op te vatten, te teekenen en te kleuren, dat zij steeds *één* graad boven de werklijkheid verheven waren.

(Wordt voortgezet.)

(1) Algemeene geschiedenis, XVIIIe deel, blz. 301.

Kroniek.

XXIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres. -

Wij hebben de eer U te berichten, dat door de Bestendige Commissie der Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congressen de stad Gent werd aangewezen als de plaats, waar dit jaar het XXI[e] Congres zal worden gehouden.

Te Gent in 1849 gesticht, hebben die vreedzame bijeenkomsten van letterkundigen, geleerden en voorstanders der ontwikkeling van den Nederlandschen volksstam reeds twintig vergaderingen beleefd, die ongetwijfeld tot het heil van Noord en Zuid hebben gestrekt.

De eenheid van Spelling, het op touw zetten van het groot *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, de vrije invoer van boeken in Nederland en België, de afschaffing van het dagbladzegel in Noord-Nederland, de verlaging van het posttarief, de eenheid van uitpraak, de opbeuring van het nationaal tooneel, de verbetering van het onderwijs der Nederlandsche taal in de beide landen, de uitbreiding van den Nederlandschen boekhandel en niet het minst eene steeds innigere toenadering tusschen de taalbroeders van Noord en Zuid, ziedaar wat de Nederlandsche taal- en letterkundige Congressen zoo niet uitsluitend hebben tot stand gebracht, dan toch krachtig hebben behartigd of gedeeltelijk helpen verwezenlijken,

Reeds vier jaren zijn verloopen, sedert dat het laatste Congres zoo schitterend te Amsterdam werd gehouden.

Zou het nut der Nederlandsche taal- en letterkundige Congressen verminderd zijn, en een deel van de droomen hunner stichters eene werkelijkheid zijn geworden?

Wij denken het niet.

Het Noorden heeft er stellig een stoffelijk en zedelijk belang bij, dat onze drie miljoenen Vlamingen getrouw aan de gemeenschappelijke moedertaal blijven, dat de Nederlandsche letterkunde ook ten zuiden van den Moerdijk bloeie, dat de Nederlandsche boekenmarkt zich uitstrekke van Duinkerke tot aan den Dollart, dat de Nederlandsche stam in België niet verbastere.

Voor Vlaamsch België is het belang zoo mogelijk nog grooter; want voor ons Vlamingen geldt de strijd, dien wij voeren, ons eigen bestaan en ons eigen behoud; en in dien strijd kunnen wij den zedelijken steun, de wetenschap, de beschaving onzer taalbroeders uit het Noorden niet missen.

Daarom hopen wij, dat Gij het aanstaande XXI[e] Congres, welk in de laatste dagen van Augustus in onze stad zal gehouden worden, met uwe tegenwoordigheid zult vereeren.

Als naar gewoonte, zullen de beraadslagingen gewijd zijn aan alle vraagstukken, die het behoud van den Nederlandschen stam aanbelangen, en in de eerste plaats aan de Nederlandsche taal- en letterkunde, de Nederlandsche geschiedenis en oudheidkunde, het Neder-

landsch tooneel, den Nederlandschen zang en den Nederlandschen boekhandel.

Behalve de beloofde verslagen over vraagpunten, in het vorig Congres opgeworpen, zullen geene geschrevene redevoeringen worden toegelaten, waarvan de voordracht meer dan een vierde uurs zou vorderen.

Bij eene gewenschte wrijving van meenigen, wordt het bespreken van eenig punt van godsdienst of van staatkunde, in verband met het doel der Congressen, niet ontzegd, mits strenge eerbiediging van de overtuiging van andersdenkenden.

De Regelingscommissie zal geene moeite sparen om de Congresleden te Gent het gulhartigste onthaal voor te bereiden.

Vermindering van vrachtprijzen op de spoorwegen zal zij voor de deelnemers trachten te verkrijgen, alsook vrijen toegang tot de kunstschatten en andere merkwaardigheden onzer stad.

Aangenaam zou het ons zijn vóór 1^{en} Juli te vernemen, of Gij voornemens zijt het lidmaatschap van het Congres te aanvaarden. Het is gesteld op 5 frank (*f*2,50).

Gelief ons ook, met uw antwoord, de punten op te geven, die Gij op het Congres wenscht te bespreken, of de vragen, die Gij aan de vergadering zoudt willen zien onderwerpen.

Namens de regelingscommissie:

Het Bestuur:

Jhr. A. DE MAERE-LIMNANDER, *voorzitter;* Dr. H. CLAEYS, pastoor St. Nicolaaskerk, lid der Koninklijke Vlaamsche Academie; Mr. JULIUS VUYLSTEKE, uitgever, voorzitter van het Algemeen Bestuur van het Willemsfonds, *ondervoorzitters*; Dr. AD. DE CEULENEER, hoogleeraar, voorzitter van den Vlaamschen Kath. Landsbond voor Oost-Vlaanderen; EDMUND FABRI, ingenieur, voorzitter van den Snellaertskring; P. GEIREGAT, letterkundige; G.D. MINNAERT, paedagogisch best. van het stadsonderwijs; A. SIFFER, uitgever, lid van het Hoofdbestuur van het Davidsfonds; Mr. FL. VAN DUYSE, krijgs, auditeur, toonkundige; J. VERCOULLIE, leeraar aan de hoogeschool, *leden*; Dr. PAUL FREDERICQ, hoogleeraar, Mr. JULIUS OBRIE, rechter, lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, *secretarissen.*

Letter- en tooneelkunde.

- Onze medewerker Medard Verkest heeft een vlugschrift uitgegeven, waarin hij al zijne artikelen over Kerstmis, Nieuwjaar en Dertiendag, vroeger in een weekblad van Tongeren veschenen, heeft bijeengekracht. Het is een zeer verdienstelijk werk, dat aan allen, die zich met volkskunde bezig houden, zeer welkom zal zijn.

- Op tweeden Sinksendag heeft de Tooneelschrijvers-bond te Antwerpen eene algemeene vergadering gehouden. Uit het verslag van den algemeenen sekretaris M. Isidoor Albert, blijkt dat de Bond goed werkt en, voor een eerste jaar, een allerbesten uitslag heeft bekomen. Er is gedurende dit eerste proefjaar gebleken, dat het innen

der schrijversrechten voor het opvoeren van tooneelstukken, waarvoor velen dachten dat dit eene onmogelijkheid zou zijn geweest, zeer gemakkelijk is gegaan.

Wel hebben tooneelgezelschappen en troepen er in het begin tegen gemord, maar zij hebben geëindigd met rede te verstaan en zich te onderwerpen aan het betalen dier rechten, wat niet meer dan billijk is.

Verscheidene der goed gekende tooneelschrijvers van Noord-Nederland, waartusschen de heeren Rosier Faassen, Marcellus Emants, De Vos, Delamar en andere, hebben zich laten inschrijven als lid van den Bond.

De heer Paul Billiet stelde voor, de Stadsbesturen te verzoeken, om in de lastkohieren eene bepaling te voegen, welke zegt 'dat van het *getal* der oorspronkelijke bedrijven elk jaar *ten minste een derde of de helft* **nieuwe** (nog niet vertoonde) zullen moeten zijn.' dat is 20 of 30 op de 60.

Dit voorstel vond algemeen bijval en werd, met toejuiching, verzonden naar het Middenbestuur, dat zal onderzoeken, welke maatregelen dienen genomen te worden om er de verwezenlijking van te bekomen.

- Van onzen trouwen medewerker Victorien Van de Weghe ontvangen wij de eerste reeks zijner *Verzamelde Gedichten*, een lief boekdeel van 216 bladzijden, op stevig papier netjes gedrukt.

Eenige dezer gedichten verschenen over 20 jaar; vele onzer lezers zullen ze derhalve niet kennen. Wij raden dan ook iedereen aan met de poëzie van Van de Weghe, eenen onzer oudste en kloekste strijders, kennis te maken.

Wij hopen later meer breedvoerig op dezen bundel terug te komen.

Beeldende kunsten.

- Op 27 Mei werden de verscheidene proeven van den voorbereidenden prijskamp van Rome in Beeldhouwkunde beoordeeld.

Zestien mededingers hadden aan den prijskamp deelgenomen, tusschen deze heeft de Jury zes medekampers uitgekozen, die binnen kort zullen overgaan tot het bearbeiden der eenige proef van den grooten prijskamp.

Ziehier de namen der zes aangenomenen:

1° De Haan, leerling der Kunstschool van Brussel; 2° Boncquet, idem; 3° Dupon, leerling van het instituut van Antwerpen; 4° Rombeaux, leerling van Brussel en van M. Jozef Lambeaux; 5° Van Emelen, leerling van den H. Van der Linden; 6° Delbek, leerling van het instituut van Antwerpen.

- De beoordeeling der verscheidene proefwerken van den voorloopigen prijskamp van Rome in graveerkunst leverde den volgenden uitslag op: 1. de heer Sterckx, van Antwerpen; 2. de heer Greuse, van Bergen; 3. de heer Van Loei, van Antwerpen; 4. de heer Dudley, van Gent; 5. de heer Meunier, van Brussel; 6. de heer Bennier, van Bergen.

Toonkunde.

- De *Charlotte Corday* van Peter Benoit werd onlangs door het Antwerpsch Nederlandsch tooneel met overgrooten bijval te Amsterdam en te 's Hage uitgevoerd.

- Op het 5e leerlingenkoncert der Antwerpsche Muziekschool werden door de leerlingen van de klas van Mev. Degive 13 Nederlandsche oude volksliederen, en evenveel kunstliederen van Zuid- en

Noordnederlandsche komponisten ten gehoore gebracht, een bewijs dat onze zangers, als ze maar willen, goede Vlaamsche liederen genoeg kunnen vinden, om de flauwe Fransche romancen te vervangen.

- Binnen kort zullen de inschrijvers van het Willems-Fonds het eerste deel van het lang verwacht *Nederlandsch Liederboek* ontvangen, bevattende 43 vaderlandsche en historische zangen.

In het tweede deel, dat ter perse ligt, zal eene keus uit de oude en nieuwe balladen, verhalende liederen, minneliederen, studentenliederen, kinderliederen en luimige liederen te vinden zijn.

Vlaamsche belangen.

- Wij vernemen met genoegen dat de vrije hoogeschool van Brussel besloten heeft een Vlaamschen leergang van strafrecht in te richten en deze taak heeft toevertrouwd aan den heer H. De Hoon, substituut van den procureur des konings te Brussel.

Al wie den heer De Hoon kent, weet dat deze leerlang in goede handen berust, en dat de nieuwe professor zich op uitstekende wijze van zijne taak zal weten te kwijten.

- Mr Obrie, rechter te Gent, lid der Vlaamsche Academie, heeft op Donderdag 4^{en} Juni, in de Vlaamsche Balie van Gent eene voordracht gehouden over de *rechtstaal*, *inzonderheid met betrekking tot het strafrecht.*

Met zijne welbekende bevoegdheid, sprak hij vanoverdreven taalzuivering die zoo vaak in taalbederf ontaardt, enz. Met het smeden van nieuwe woorden, dient men zeer voorzichtig te werk te gaan; bij eene samenkoppeling van woorden, hebben meest alle onderdeelen eene vaste beteekenis, die moeilijk gewijzigd kan werden.

De jongere onder de advocaten waren vooral talrijk opgekomen. Voor hen heeft spreker op het einde van zijne rede eenige woorden van aanmoediging, van opwekking gehad. De jeugd vooral moet door dit grootsche werk, de heropbeuring van ons volk, aangewonnen worden, zij vooral moet helpen verwezenlijken wat de oudere hebben gedroomd, van haar alleen hangt de toekomst af: dit heeft Mr Obrie uitstekend begrepen daar hij zich steeds met voorliefde tot haar wendt. Zij, overigens, heeft het edele van zijne pogingen leeren waardeeren, terwijl zij hem als leermeester, zoo wel te Luik en te Gent hoogschat.

Mr Alb. Fredericq, die de zitting voorzat, heeft den redenaar onder de toejuigingen der toehoorders overzijne voordracht geluk gewenscht.

Sterfgevallen.

- M. *Aug. Gondry*, hoogleeraar en raadsheer bij het Beroepshof van Gent, sedert 1880 algemeene sekretaris van het *Willemsfonds*, en een overtuigd kampioen voor onze Vlaamsche rechten, is op 26 Mei te Gent overleden. Bij zijn graf werd door Jul. Vuylsteke eene prachtige lijkrede uit, terwijl Karel Bogaerd een gedicht voordroeg.

- J. WORP, een zeer verdienstelijk Nederlandsche toonkunstenaar, schrijver van eene *Algemeene Muziekleer,* van *Zangboeken* voor kinderen en verscheidene mannenkoren, is in 70 jarigen ouderdom te Groningen gestorven.

[Nummer 7]

De kanarievogelkweekers, Blijspel met zang in één bedrijf, door Frans van Boghout. (Muziek van Karel Boeijen.)

ZIE VORIGE AFLEVERING BLADZIJDE 257.

Drie en twintigste tooneel.

LOTJE, CRISPIJN en SUZANNA.

SUZANNA.
Zoo, kinderen!... Het gaat goed.

LOTJE,

verrast.

Moeder....

(Keert zich, verlegen, naar de linkerzijde en neemt de punt van haar voorschoot vast.)

CRISPIJN,

doet een stap rechts.

(Stil.)

Dit wil juist lukken. Maar.... bah! Er zit geen erg achter.

SUZANNA,

komt langzaam vooruit.

Begint het kussen niet wat te vroeg?

CRISPIJN.
Ja, moeder Vleugels! dat was er een op goeden uitslag.

SUZANNA.
Ge trekt er u dapper uit. - Wanneer twee verliefden, in hunne kozerij worden afgevangen, dan heeft iedere gegeven kus zijne oorzaak.

CRISPIJN.

Ge zult, hoop ik, er geen kwaad over denken, moeder Vleugels....

SUZANNA.

Ik ben overtuigd, dat ge de palen van eer en deugd niet zult overschrijden; maar....

(Verandert van toon.)

Kom, spreken we er niet langer over. Van een kus zal niemand een bult

dragen en kussen kan men afvegen.

(Vriendelijk tot Lotje.)

Kind! zorg gij vandaag voor het noenmaal.

LOTJE.

Ja, moeder, met genoegen.

CRISPIJN.

Terwijl loop ik de verstelde schoenen bestellen. -

(Knoopt de schoenen in eenen zakdoek, wenkt Lotje een minzamen blik toe en vertrekt langs den achtergrond.)

SUZANNA,

tot Lotje.

Ga bereid alles naar gewoonte, en wanneer ge vader hoort, laat me dan met hem alleen. Ik wil nog heden het huwelijksbesluit doorbreken.

LOTJE,

opgeruimd.

Ja, moeder, doe zulks.

(Af langs de rechterdeur.)

Vier en twintigste tooneel.

SUZANNA, alleen.

Die liefde, die liefde!... Maar, wat er tegen inbrengen, wanneer ze elkander geerne zien? - 't Is een hartstocht met Adam en Eva ter wereld gekomen en voortgeplant. Al wat leeft krijgt zijn tijd van beminnen. Wij, moeders, hebben hem, in waarde, genoten. Waarom onzen kinderen tegenwerken wanneer hunne jaren gekomen zijn en de gelegenheid daar is, om ze door een gelukkig huwelijk te zien vereenigen? Ik ben er vlak voor, dat Crispijn mijn Lotje trouwt, en....

(Wordt onderbroken door gerucht van stemmen buiten het tooneel.)

Wat hoor ik!...

(Geroep van: 'HEIL ONZEN HOOFDMAN!')

Wat zou er gaande zijn?...

(Loopt op den achtergrond de deur openen. - Daar verschijnen Vleugels, Pennemans en verscheidene vogelkweekers. - De eerste wordt, door de lesten, in eenen grooten zetel, in de hoogte gedragen. Hij heeft zes zilveren lepels, aan een rood lint, op zijne borst hangen, waarover hij schijnt fier te wezen. - Een der kweekers draagt eene, met bloemen en strikken versierde kooi met kanarievogel. - Pennemans heeft eene groote rol papier onder den arm en een groenen bril op den neus. - Suzanna is eenige stappen ter linkerzijde gegaan en blijft, met spottende blikken, den inkomenden aanstaren.)

Vijf en twintigste tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS, PENNEMANS en KANARIEVOGELKWEEKERS.

Allen,

behalven Suzanna en Vleugels.

Vivat onzen Hoofdman!!

Zang N^r^ 14.

wijze: *Waar kan men beter zijn.*

Wij wenschen hem geluk, }

(bis.)

Wij wenschen hem geluk, }

(bis.)

Die zoo 'nen kamp kan winnen, }

(bis.)

'Lîjk Hoofdman Vleugels heeft behaald,
Met schooner vogel, ooit gemaald.
Laat ons allen
Luide schallen:
'Hij heeft gezegenpraald!'

(bis.)

(Gedurende den zang stappen allen, op maat, rond de tafel en blijven daarna, met Vleugels in de hoogte geheven, te midden der kamer stil. - Pennemans treedt vooruit en ontrolt het papier. - De drager der versierde kooi plaatst zich ter linkerzijde.)

PENNEMANS,

met galmende stem, lezende.

'Aan u....

(Niest.)

Aan u, weerdig hoofd onzer vogelen-*Club,* komt....

(Niest tweemaal en wrijft zijnen zakdoek over neus en mond.)

Bij onderscheiding, den eereprijs van zes zilveren soeplepels toe!...

(Niest nogmaals.)

Ge hebt hem behaald met den *zangvogel* van *schoon postuur!*'

ALLEN.

Heil zij onzen Hoofdman! -

(Een vreugde traan ontspringt het oog van Vleugels. - Zijne dragers zetten hem, met den zetel, voor de tafel, ten gronde en scharen zich, achter dezelve, in halven kring.)

Heil zij onzen Hoofdman!

SUZANNA,

stil, spottend.

Heb ik van mijn leven grooter kinderspel gezien!

PENNEMANS,

vervolgt.

'Behalve, dat het diertje *slank* van *bouw*, *behendig* van *beweging*, *buigzaam* van *hals* en *breed* van *borst* is, vindt men in hetzelve den oorspronkelijken zang, die nooit vogel van zijn slach bezeten heeft. - In zijn *galmen* onderscheidt men den *slag*, het *lied*, de *trillers* en *roulades*.

(Toont op de

kooi.)

Ja, die zanger heeft zijn eigen *melodieusen* grondtoon, zijne kunstrijke *virtuositeit!* Hij doet niet als de dartele vogels, die zich enkel aan het *allegro* of *presto* houden; ook niet als zij, die hunne *lyrische* stemming in het *largo*, *adagio* of *andante* uitdrukken, of die, uit het *allegretto*, van zalige vreugde, in een *diminuendo*, van zoet verlangen, vervallen. Neen; uw kamper vereenigt in de *strophen* van zijn gezang, elk *tempo* en elken *rhytmus* met een afwisselend gevoel. Zijn gezang verheft zich tot de *ode* en tot het *pathos* van het drama. - Zijn *slag* verschilt van den eenvoudigen *roep* tot den rijkdom van den *dithyrambe,* en zijn *lied* gaat over van de liefelijke *idylle* tot in den hemel der *hymne.* - Zijne *fluittoonen* zijn zóó zuiver en natuurlijk, dat de vergelijking geen stuk houdt. - Hij weet getrouw de *crescendo* en *diminuendo, forte* en *piano* in de voordracht zijns gezangs terug te geven, en gelijkt een *Meyerbeer* en een *Rossini* in de muziekkunst!'

ALLEN.

Dat is waar! -

(Vleugels maakt eene buiging.)

PENNEMANS,

als voren.

'Dit is de trouwe uitspraak der keur-commissie. Daarover kunnen wij het hoofd onzer *Club* niet genoeg bewonderen! - We zijn getroffen over het geluk, dat hem en onze gansche *Club* te beurt valt. Allen wenschen wij den heer Vleugels nog vele jaren te zien voortgaan met het opvoeden van *zang*- en *postuurvogels*! Leve onzen kundigen Hoofdman!'-

(Rolt het papier weder op en biedt het Vleuyels aan.)

ALLEN.

Leve onzen kundigen Hoofdman!

SUZANNA,

als voren.

Nog vele jaren, zegt die *preekheer.* Hij zal 't niet goed weten.

VLEUGELS,

staat getroffen recht.

(Zoekt naar zijne woorden.)

Ergo, beste medekampers! ....Broeders in den vogelenkweek!!.. Ik.... ziet-ge-wel... ben geraakt over de blijdschap, die ge voor mij gevoelt.... dit kan ik niet genoeg herhalen! - Gelooft mijne welmeenende woorden.... Ze komen *direct* uit mijne ziel! -

(Tot Pennemans.)

Vriend Pennemans!... Achtbare Secretaris!... Ziet-ge-wel.... uwe welsprekendheid heeft mij geschokt en ontroerd!...

SUZANNA,

als voren.

't Is ver gekomen met mijnen man!

VLEUGELS.

Zoo als ge komt te zeggen, heb ik deze soeplepels, van *massief* zilver, eerlijk gewonnen.

(Toont de lepels.)

Aan zoo veel eerbetuiging had ik me niet verwacht. Ze maakt mij zoo gelukkig, dat ik mijne oogen niet kan beletten perels te storten die het kanaal mijner tranen ontstroomen.

(Brengt zijnen zakdoek voor de oogen.)

SUZANNA,

als voren.

't Wordt al langer al gekker!

(Treedt gestoord op het voortooneel.)

PENNEMANS.

Deze gebeurtenis zal, met gulden letteren, in ons verslagboek worden aangeteekend.

ALLEN.

Bravo! bravo! -

(Drukken, beurtelings, de handen van Vleugels.)

PENNEMANS,

schielijk tot Suzanna.

(Met plechtplegingen.)

Mevrouw Vleugels! Laten wij u geluk wenschen en uitroepen: *Vivat* de vrouw van onzen Hoofdman!

(Wil hare hand vatten.)

SUZANNA,

terugtrekkend.

't Is niet noodig, Pennemans. Ik *kwik* geen kanarievogels.

VLEUGELS.

(Snelt tol zijne vrouw en drukt haar, ondanks haar verloeren, in de armen.)

Vrouw! zijt ge nu niet hoogmoedig over uwen man? Kom, omhelzen wij elkander.

SUZANNA,

gedwongen.

Schei uit met die zottigheid!.. Ge brengt het heel en gansch van den weg!

(Doet een stap ter zijde.)

ALLEN.

Lang leven Vleugels en zijne vrouw!

VLEUGELS,

tot zijne vrienden.

Komt allen, van avond, bij baas Kroonen, eene lekkere pint

drinken. Dezen heugelijken dag mogen wij niet droog eindigen. Ik *tracteer!*

SUZANNA,

ontevreden, ter zijde.

Hij gaat *tracteren.* - O, die verkwister!

ALLEN.

Aangenomen! -

(Hernemen den zang n^r 14.)

VLEUGELS.

Tot van avond! -

(Allen geven Vleugels nog eens de hand en vertrekken.)

Tot van avond!

(Sluit de deur en loopt naar de tafel waarop de drager de versierde kooi gezet heeft.)

Zes en twintigste tooneel.

SUZANNA en VLEUGELS.

SUZANNA,

ter zijde.

Hij gaat die leêggangers, die vrouwenplagers, te drinken geven!

(Dreigt met de vuist naar Vleugels.)

Dat loopt over zijn hout!

VLEUGELS,

hoogmoedig tot den vogel.

Beminnelijke zanger! Uw *vrome bouw* en uw *zwevend orgelkeeltje* hebben mij kostbare lepels doen winnen. Gij zijt mijn roem in de toekomst! -

(Neemt de kooi in handen.)

SUZANNA,

opgeboeid, ter zijde.

Ik kan het niet langer verkroppen! O, die overdreven mannen! Vermorsers van het zuur verdiende geld! - Wanneer wij, vrouwen, onze wekelijksche muts laten wasschen en er een nieuw striksken op leggen, moeten we rekening geven en dagen aaneen hun schimpen aanhooren; doch, als zij het in den *kei* krijgen de penningen door het venster te smijten, dan mogen wij geen woord er tegen inbrengen. Ehwel! het zal deze reis niet waar heeten! Tegen het uitnoodigen, heden avond, moet eene speld gestoken worden!

VLEUGELS,

als voren.

Op u zal ik zorgvuldig waak houden. -

(Gaat tot Suzanna.)

Zie toch maar, Suzanna, wat fraaie vogel. Heb ik niet altijd gezegd, eerepalmen met mijne kweekelingen weg te halen?

SUZANNA,

toesnauwend.

Eerepalmen, die schatten geld en verdriet kosten. Maar, uwe mildheid voor anderen zal ik weten te beletten!

VLEUGELS.
Mijne mildheid voor anderen?.... Wat bedoelt ge met die woorden?

SUZANNA.
Dat ge den *lanterfanten*, van daar even, eene feest gaat aanbieden!

VLEUGELS,

zet de kooi terug op tafel.

En moet ge u daarvoor in *furie* stellen?...

(Met lossen lach.)

Eenige pinten Lovensch en Gersten, waarbij een half pond rooktabak. Ha! ha! ha!....
En halen wij het er niet tiendubbel uit? Of beteekent al dit zilverwerk niets, eh?

SUZANNA.
Niet veel.

VLEUGELS.
Vervloekt! dan kent ge er de weerde niet van. -

(Verandert van toon.)

Hoor, in plaats uwen *snater* tegen uwen man te roeren, moest ge hem liever weten toe te geven.

SUZANNA.
Het ware tienmaal beter, in steê van al uw geesten moeite aan die duivelsche vogels te versnipperen, dat ge wijsselijk ging besluiten over het huwelijk van ons kind.

VLEUGELS.
Zoo, 't is *dat* wat onder uwe muts broeit. - Een huwelijk met Crispijn zeker?

Zang N^{r} 15.

wijze: *Des maris ont tort.*

VLEUGELS.
Ge komt weêr af, om iets te vragen,
Dat nimmer plaats hier hebben kan.
Onnoodig is 't, daarover *zagen.*
'k Wil g'hoorzaamd zijn. Ik ben uw man! -

(bis.)

SUZANNA.

Ik luister niet naar dwaze woorden;
Waarom niet spreken met *fatsoen*?....

VLEUGELS.
Ja, *klappen zijn*, *bij mij*, *geen oorden*! }

(bis,)

'k Zal trouw aan mijn' belofte doen. }

(bis,)

SUZANNA.
Welke belofte?

VLEUGELS.
Als mijne dochter in den heiligen staat des huwelijks moet treden, zal het met mijnen vriend Pluims zijn.

SUZANNA.
Die gekke *Vogelenmelker* zal nooit aanlanden, waar gij zult willen. Ik verzeker het u.

VLEUGELS.
Ge kunt uw woord goed doen, dat weet ik. - Ergo, *babbel* alleen! -

(Stapt naar de linkerzijde. - Pluims verschijnt, ongezien in de achterdeur.)

SUZANNA,

overluid.

En als Pluims zich nog aanbiedt, zal ik hem op bijzondere wijze onthalen.

Zeven en twintigste tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS en PLUIMS.

PLUIMS,

snelt naar Vleugels.

Mijne beste gelukwenschen, vriend Vleugels.!

(Drukt zijne hand met warmte.)

Parbleu! ge laat zien, dat ge het kent om vogelen te *kwikken.*

VLEUGELS.
Hartelijk dank, heer Pluims, hartelijk dank.

PLUIMS.
Uwe zegepraal verheugt mij.

(Tot Suzanna, met geveinsdheid.)

Vriendelijke groetenissen, Madame. -

(Suzanna werpt een blik van misprijzen op Pluims en keert hem den rug toe. - Tot Vleugels.)

En waar is de kamper?

VLEUGELS,

wijst op den vogel.

Daar is hij, vlug en levendig.

PLUIMS,

gaat bij de tafel.

(Met aanhef.)

Prachtig, vriend, prachtig!.... O, wonder prachtig!

SUZANNA,

ter zijde.

Het zaagsken gaat weêr gespannen worden.

PLUIMS,

neemt de kooi op.

Hij mag de koning der kanarievogels genoemd worden. - Tegen hem valt niet te *monsteren*! - En, volgens men zegt, zingt hij uitmuntend. - Is hij op het orgel geleerd?

VLEUGELS.

In 't geheel niet. Hij *slaagt* natuurlijk en is geen *pot-pourri-zanger.*

SUZANNA,

als voren.

Mijn geduld, mijn geduld!...

PLUIMS,

de kooi terug zettende.

't Is te zeggen, Vleugels; ik heb vroeger een vogel gekweekt, die op het *orgel* was geleerd en niets van den natuurlijken zang had vergeten. - O! het diertje deed den *zoet*, de *triangel,* de *rollen,* de *fluit,* den *waterslag* en alles, wat ooit in de keel van den bekwamen zanger gelegen heeft! -

(Spijtig.)

Jammer, het is gestorven aan 't *stiet.*

VLEUGELS.

Wat schrikkelijke plaag voor de Vogelaars!

PLUIMS.

Ja, vriend. Men kan niet alles even goed treffen.

(Tot Suzanna.)

Niet waar, *Madame* Vleugels?

SUZANNA,

kort.

Neen, want dan zouden vele dingen belet worden die nu bestaan.

PLUIMS.

Wat wilt ge daarmeê zeggen, *Madame*?

SUZANNA,

zinspelend.

Dat aan het *Vogelenkwikken* veel tijd en geld vermoord wordt, door menschen die hard moeten werken om aan den kost te komen. Dat mijne dochter nooit aan den man zal gebonden worden, die....

VLEUGELS,

invallend en met den voet tegen den vloer stampend.

Vervloekt! Vrouw; dat is te kras!... Ik duld geenszins, dat ge mijnheer Pluims zult honen! Ziet-ge-wel!

PLUIMS,

tusschen beiden.

Parbleu! Gaat nu niet twisten voor een misverstaan.

VLEUGELS,

verwonderd.

Misverstaan?...

PLUIMS.

Luister. - Verschillige reizen hebt ge mij, door zinnebeeldige woorden, doen verstaan, dat ge mij wenschtet gekoppeld te zien aan uwe dochter. Ik nam die bedoeling als scherts op, doch, heden getuigen zijnde dat uwe wenschen gemeend schijnen, verklaar ik, dat ge u grootelijks bedriegt. - Ik kom enkel ten uwent als stille buurvriend en aanbidder van kanarievogels en hoop voortdurend, als dusdanig, te worden toegelaten?

VLEUGELS,

ter zijde.

Vervloekt! daar heb ik me leelijk misgist.

SUZANNA,

eensklaps vriendelijk.

Heer Pluims. Ge zijt een man van verstand. Wil mijne stoute woorden van daar straks vergeven; ik was verdwaald.

PLUIMS.

Zeker, vrouw Vleugels. En neem gij niet kwalijk als ik u waarschuw, dat men niet lichtzinnig zijnen medemensch mag verdenken noch misachten, en het niet geraadzaam is uitvallen te doen zonder redenen te bezitten.

VLEUGELS,

verslagen.

Beste vriend! Geerne beken ik mijn ongelijk en noem het eene dwaasheid, dingen in zijn hoofd te steken, die verwaand en overdreven kunnen genoemd worden.

PLUIMS.

Parbleu! Nu kent ge mijne meening en noem ik die zaak afgedaan. - Ik weet alles en vraag u thans de toestemming in een huwelijk tusschen uwe dochter en Crispijn, die ik beiden gelukkig zou willen zien?

SUZANNA.

Wel, die brave mijnheer Pluims! - Gij deelt gansch in mijn gevoelen. Crispijn is een oppassende jongen. -

(Spreekt eenige stille woorden met Pluims.)

VLEUGELS,

spijtig ter zijde.

Hoe kan men er zoo neven slaân.... vervloekt!... Nogtans, de gelegenheid vare voortreffelijk geweest....

(Verzinkt in gedachten. - Crispijn, in zijn Zondagspak, verschijnt op den achtergrond. Hij doet een stap in de kamer en blijft plotseling, verwonderd, staan.)

Acht en twintigste tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS, PLUIMS en CRISPIJN.

CRISPIJN,

stil.

Die vriendschap met Pluims?... Zou moeder Vleugels haar hebben laten omkoopen? -

(Balt de vuist.)

VLEUGELS,

tot zichzelven.

't Is een groot *affront*, ziet-ge-wel.

CRISPIJN,

als voren.

De baas heeft gelijk; het vrouwvolk is niet te kennen.

(Met tranen in de oogen.)

Arm Lotje! Ge zijt voor Crispijn verloren!

PLUIMS,

stapt tot Vleugels.

Ehwel, gebuur, welk is uw antwoord.?

CRISPIJN,

als voren.

Daar vraagt hij het antwoord.

Vleugels,

als uit een droom ontwakend.

Ik moet er nog over nadenken.

(Suzanna wenkt Crispijn en fluistert hem eenige woorden toe.)

Crispijn,

levendig.

't waar, moeder Vleugels? -

(Werpt vriendelijke blikken op Pluims.)

Dan hebben wij ons allen bedrogen.

Pluims,

aandringend.

Kom aan, *parbleu!* Maak de kinderen gelukkig? -

(Onverwacht gerucht, als van een omvallend meubel, in de kweekkamer.)

Vleugels,

verschrikt.

Daar valt iets! -

(Opent de linkerdeur en steekt het hoofd in 't vertrek.)

Vervloekt! mijn dubbel paarkot ten gronde!-

(Vliegt naar binnen.)

Suzanna,

getroffen.

Wat gebeurt er?

Vleugels,

in de kweekkamer.

Wee! o, wee!...

(Komt terug en trekt zich met de haren. - Met verkropte stem.)

Ik ben.... een man des ongeluks!...

(Grijpt den post der deur vast en laat er zich, met den arm en het hoofd, tegen vallen. - Verveerlijk uitroepende:)

Gevloekte feeks! Doemnis!...

Pluims.

Waarom die ontsteltenis?

Vleugels.

Mijn arme witte *poppekens*! o, ramp!

Suzanna,

nadert Vleugels.

Karel! Lieve Karel! Bedaar u.

(Grijpt zacht zijnen arm.)

Vleugels.

(Werpt een vreeden blik op zijne vrouw.)

Uit mijne oogen, tooveres! - Nagel van mijne doodkist! Achteruit!

(Duwt haar weg.)

Suzanna,

bang.

Ge jaagt ons den schrik op het lijf.

Vleugels.

O, Spotternij! - Uit de voeten, venijnig wijf! -

(Valt op eenen stoel en wordt gesteund door Pluims.)

Vervloekt! vervloekt!

SUZANNA,

brengt haar voorschoot aan de oogen.

Hij zal er iets van krijgen. Mijn goede man!

CRISPIJN,

ter zijde.

Nu ziet het er lief uit.

VLEUGELS,

trekt zich opnieuw met de haren.

Wat ben ik diep te beklagen!

(Treurig uitgalmende.)

Tien jaren zorg en geduld aan mijne diertjes besteed, zijn nu teenemaal ontnomen!... Tien jaren hoop en verwachting liggen voor eeuwig verbrijzeld! Niets schiet er over dan *pootjes* en *vleugeltjes!*

PLUIMS.

Heeft de kat u verrast?

VLEUGELS,

als voren.

Ja! ze is nogmaals binnengeslopen, en....

(Ontsteekt weêr in woede.)

Maar, vervloekt! Ze zal het met haar leven betalen! -

(Springt recht en bedreigt Suzanna.)

Maak u weg, bewerkster mijner ramp!

(Wil haar aanvallen. - Pluims en Crispijn bevrijden haar. - Op dien oogenblik komt Lotje, langs de rechterdeur, tot hare moeder gesneld.)

Negen en twintigste en laatste tooneel.

SUZANNA, VLEUGELS, PLUIMS, CRISPIJN en LOTJE.

LOTJE,

ontzet.

Is vader iets overkomen?

SUZANNA,

weenend.

Och, kind; de kattin is bij de vogeltjes geweest.

VLEUGELS,

op eenen klaagtoon.

Honderden malen heb ik voorzeid, dat mijne diertjes in gevaar verkeerden. Maar er werd niet geluisterd en ik bleef geplaagd door kat en wijf, die beiden geen arm vogeltje kunnen dulden! -

(Zakt terug op den stoel met de hand tegen het voorhoofd.)

PLUIMS,

met goedheid.

Het ongeluk zal gemakkelijk kunnen hersteld worden.

VLEUGELS.

Onmogelijk! De *gemalieërden*, de *kuifkens* en *open koppekens* krijg ik nimmer terug! Allen zijn verslonden! 't Is om de zinnen te verliezen!

CRISPIJN,

nadert Vleugels.

Baas, mag ik een voorstel doen?

VLEUGELS.

Moest ik daarvoor den eereprijs weghalen?

CRISPIJN.

Maak geen verder verdriet, baas. Ik kan u behulpzaam zijn.

VLEUGELS.

Hoe zoo?...

Crispijn.

Ik bezit eene puike verzameling Saksische kanarievogels welke ik u gansch wil afstaan. -

(Allen zijn verwonderd.)

VLEUGELS.

(Springt levend recht en ziet Crispijn, eene wijl, in de oogen.)

Ergo! Gij, Crispijn? zijt ook liefhebber van....

CRISPIJN.

Ik *was* zulks doch, van heden af, wensch ik het niet meer te zijn.

VLEUGELS,

in vervoering.

Vervloekt, jongen! Ge wilt me..... Maar, laat ons elkaâr goed verstaan. - Bezit gij kanarievogels van zuiver ras?.... *Mannekens* en *wijfjes*?....

CRISPIJN.

Van de beste soort.

VLEUGELS.

Dan aanveerd ik ze met liefde! -

(Opent beide armen en sluit Crispijn tegen zijne borst.)

Gij gaat mijn redder zijn! Dank, dank voor die milde opoffering!

SUZANNA,

ter zijde.

Ik herleef.

PLUIMS.

(Neemt Lotje bij de hand en leidt haar aan de linkerzijde van Crispijn.)

En nu, heer Vleugels, vraag ik een beslissend antwoord. Vergeet het treurig voorval en behartig het welvaren uwer kinderen?

CRISPIJN.

Heer Pluims. Zoo veel goedheid.....

VLEUGELS,

verheugd.

Wat geluk! wat geluk! Ik blijf volop in de soort! - Ergo, kinderen, ik kan er niet te buiten. En daar ik weet, dat de ouders van Crispijn er zich niet tegen verzetten, geef ik mijne toestemming in uw huwelijk.

(Brengt de hand van Lotje in degene van Crispijn.)

Weldaden vinden hunne belooning!

CRISPIJN.

Heb dank, mijnheer Vleugels, heb dank!

LOTJE,

omhelst haren vader.

Goede Vader!

SUZANNA,

nadert Vleugels.

Zijt ge nog boos op uwe vrouw? Eh, Karel?

VLEUGELS.
Hoor Suzan na: zoo ge mijne liefhebberij met vrede laat en uwe muiskat doet verhuizen, spreken wij van niets meer.

SUZANNA.
Daarop geef ik mijn woord. En ik beloof zelfs, in 't vervolg, de vogelen samen te zullen verzorgen.

VLEUGELS.
Dan zal de vrede, tusschen ons, nimmer gestoord worden!

(Tot Pluims)

. Buurvriend, mag ik hopen dat ge den weg naar onze woning niet zult vergeten?

PLUIMS,

biedt zijne hand.

Daar geef ik u de hand op. -

(Tot Crispijn en Lotje.)

U wil ik een prachtig meubel in uw huishouden koopen.

CRISPIJN.
We zullen u steeds erkentelijk zijn.

VLEUGELS,

tot zijne kinderen.

(Toont op Pluims.)

Ziet daar een mensch van den echten stempel. Hem zijt ge veel verschuldigdt.

Zang N^{r} 16.

Wijze: *De niewe Brabançonne.*

Muziek van VAN CAMPENHOUT.

Ergo! nu zij hier alle leed vergeten,
Op dezen dag, mij onverwacht geschied.
Ik heb het zeker vroeger niet geweten,
Dat men zou deelen in mijn zwaar verdriet,
Crispijn gaat mij zijn' beste vogels schenken;
Dit maakt mij weder opgeruimd en blij.
Zijn gulheid wil ik eeuwiglijk gedenken,
Hij wordt mijn zoon; 'k geef hem mijn dochter vrij!

(Driemaal)

LOTJE,

tot de toeschouwers.

Mevrouwen! Heeren! Mogen wij 't u vragen:
Of ge op ons spel iets aan te merken weet?
En of het stukje, door ons voorgedragen,
Aan uw' verwachting teenemaal voldeed?
Wilt vrij daarover uw gevoelen toonen;
We zijn voldaan als het, in zijn geheel,
Uw handgeklap en juichstem mag bekomen
Tot lof en roem van 't Vaderlandsch Tooneel!

(Driemaal.)

Allen.

Mevrouwen! Heeren! Mogen wij 't u vragen:
Of ge op ons spel iets, enz.

(De gordijn valt.)

EINDE.

Poëzie.

I.
Door lente en zomer.

1. De wedstrijd.

Dan zijn de vooglen weer naar 't bosch gekomen
Om aan den wedstrijd van gefluit en zang
Hun deel te nemen in het loof der boomen:
Hoor, hoe 't gekweel alreeds is aan den gang!

Wat scheelt het hun, dat menschen immer schromen,
Dat overal men om zijn lot is bang,
Dat vrede uit veler hart is weggenomen:
De vooglen kennen nijd, gebod noch dwang!

Hoort gij het niet, hoe menig flinke zanger
Het menschenharte toeroept: ‘blijft niet langer
Uws broeders last, nu weer de lente lacht;

De lente is liefde, hopen en gelooven:
Wij galmen 't uit langs heg en haag en hoven,
Bij zonnegloed en jeugdig veldsmaragd!’

2. Twee gelieven.

Maar velen, zie, zij hebben hart noch oogen
Om 't goed te voelen en het schoon te zien,
Wat thans natuur in 't kiemend alvermogen
Heel de aarde alom het menschenkind gaat biên.

Het menschenkind, wiens leven, zuchten, pogen
Gebonden ligt aan 't goud, en dat misschien,
Terwijl de leeuwrik rijst in 't veld ten hooge,
Zijn huis, een levend graf, niet durft ontvliên.

Vernomen hebben 't beter dees gelieven,
Die zonder eedgeschrijf van minnebrieven
Elkaar ontmoeten, waar de meerle kweelt;

Daar is de lente een lach op 's jonglings lippen,
En op des maagdlijns mond bij zoenennippen,
Als 't liefdewoord in 't zoelig windje speelt.

3. Arme dichters.

De wereld lacht om wat de rijmers schrijven
Van veld en bloemen, maan en zonneglans,
Of om hun gapen naar het wolkendrijven -
Het stargeschitter aan des hemels trans.

't Is waar, hen lokken geene gouden schijven,
Of 't woelgezwaai in den miljoenendans;
Geen zorgeketens zoeken ze om hun lijven,
Maar om hun voorhoofd vlecht de Mei zijn krans.

't Zijn arme drommels vaak, maar in hun schedel
Is 't immer feest, en 't liedje klinkt zoo frisch
Als 't dropje dauw, die de aard' zoo welkom is.

't Zijn arme drommels ja, maar 't wenkt zoo edel,
Het lied dat juicht om vrijheid, hartelust,
Of als 't van 't wezen bittre tranen kust.

4. Rondedans.

Van avond wordt de groene Mei geplant
Voor 't deurken waar de schoone meisjes wonen;
Daarrond gaat men zijn zomerlief bekronen
Met lentegroen als trouwe min te pand.

Hoort gij den dans van '*pater langs den kant!*'
Van '*Ei bazin de Mei*!' Ziet ge op de konen
Den blos der uitgelaten vreugd zich toonen?
''*t Is in de Mei*!' Elk geeft zijn lief de hand.

O zeg toch niet: de vreugde is uit de wereld;
Als men des dorpkens jonkheid samen ziet,
Schoon kwezelzucht er luite en dans verbiedt.

O neen, o neen, uit mond en blikken perelt
Het zielsgevoel der vrijheid als 't gebloemt,
Schoon kloosterdwang er dans en luite doemt.

5. De pachter.

En nu aan 't werk. - U, stille wroeter, wachten
Het veld, de weide, uw lachend groen gebied:
Het bloeisel broeit reeds in de graneschachten,
Het onkruid woekert, en er dient gewied.

Als slaaf gebonden aan de maagre pachten;
Gij dolft het mest erin, doch wie geniet
Het goud, eruit gehaald bij dage en nachte,
Door 't eerlijk zweet dat van uw voorhoofd vliet?

Gij vraagt slechts brood voor kinderen en gade,
En ziet dat brood in elken straal der zon,
In 't dropje dauw reeds eer de dag begon.

Eenvoudig hart, steeds onbewust van 't kwade
Der wereld, waar 't geweld zit op den troon,
Gij blikt op 't veld en vindt die aarde schoon!

6. Een zonnestraal.

Ik wandel stil door eenen meiemorgen;
Verliefd, de leeuwrik kwettert boven mij.
Waar staat zijn nest - een kunstgewrocht - verborgen?
Ik weet het niet, ik luister naar de melodij.

Maar wat ik gis, is welke teedre zorgen
Zijn gaaiken heeft, die daar in 't koren vrij
Te broeien zit, en reeds der zon wil borgen
Een warmen straal op hun zoo zoet gevrij.

En voor dien straal is thans uit 't nest gerezen
Een juichgebed, dat door het dons der wolk
Ten hemel stijgt: der dankbaarheid de tolk.

Zoo zou het menschenhart ook moeten wezen,
Dat zooveel goeds hier ongekocht geniet....
Maar daarom danken, neen, dat doet het niet!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

1891.

De nagel.
Eene schets.
Zie vorige aflevering bladzijde 286.

Gods zegen, aan de vereering der ouders toegezegd, bracht hier welvaart en geluk aan.

Daar in dezen ruimen werkwinkel, tempel des arbeids, werd sedert eene halve eeuw, eerlijk het dagelijksche brood verdiend.

Een gansch woud reeds werd hier in planken heen gevoerd en kreeg eene nieuwe bestemming.

Geveld, gezaagd, in splinters geslagen, verloor de eeuweneik hier zijn laatste greintje hoogmoed, en diende de grillen der menschen.

Men vestigde hem op de pijnbank en de meedoogelooze schaaf rukte zijne vezelen van een; de wreede boor doorpeilde zijn hert, en hier stierf hij voor goed, hij die gevallen nog eerbied inboezemde; wiens moord eene gebeurtenis was, waarover vele vogelengeslachten nog spreken zouden, bij deze geheimzinnige bijeenkomsten van einde seizoen, in deze taal van zuchtend gefluister, als 't gebed waarmede de aftrekkende vogel zijne lange reis begint.

Rusteloos klopte hier de hamer, den langen dag door, en immer vernam men 't krijschen der zaag tegen den moedwil der taaigeworden planken. En toch zong men er, ondanks de zweetdroppels, die den zwoegers van 't voorhoofd leekten: Ieder uitgebrokkelde steen, ieder gebroken ruit, liet een kreet van tevredenheid ontsnappen, over 't brood dat God elk verleende, en dankbaarder dan de nachtegaal, bleef de mensch erkentelijk, vele jaren nadat zijn nest werd gebouwd, en gevuld met behoeftige kleinen.

Deze plaats bij den haard door vader opengelaten, zou dus eens door Bever betrokken worden, de eenzaamheid zou zijnen ouden dag niet vergezellen, en hij, zou aan geen gesticht voor ouderlingen moeten aankloppen. Och! hoe beminde hij haar nu, deze gezellin van zijn gansch leven. Hij hiet haar nu weer *moeder,* en hij was weer *vader* voor haar, die naam die hun zoo dikwijls pijn had gedaan, als hij onvrijwillig van hunne lippen viel, ten tijde dat zij nog dagelijks de geledigde wieg beweenden.

En hoe verdiende zij deze heilige benaming niet. De baker werd allicht weggezonden. Moeder scheen naieverig, dat iemand haar zoons genegenheid deelen zou. Hoe bezorgd poogde zij de kinderziekten af te weren, die den mensch bij zijnen eersten stap in 't leven overvallen.

Vruchteloos wilde Bever een deel van den last op zich nemen, of spoorde hij haar aan eene meid te huren, aan wier zorg men den kleine uitsluitelijk toevertrouwen kon: sliep hij maar met een oog, zij hield beide open, en al had zij gedurende den nacht bijna geene rust genoten, vond zij toch dat de kleine braaf was geweest.

't Was eene moeder, die nooit de vreugde uitputten zou, die haar hert ondervond, als zij ongehoopt, en onverdiend, scheen het haar, ten tweeden male een nieuw leven in zich gevoelde. Zij minde haar kind, tot in de ongemakken dat het haar aanbracht, en niets zou ooit bekwaam zijn deze liefde te verzwakken; zij zou er nog voor bidden, en hem slechts beklagen, al verdiende hij eens haren vloek.

En bij zorgen en waken over den geliefden schat, verzilverden beider hoofd. Hubert zag nooit de zwarte lokken van moeder, gelijk zijn broer zou gezien hebben ware hij blijven leven, en de verschillige kinderziekten, die de kleine doorworstelde, en waarvan eene hem hardnekkig 't bestaan had betwist, hadden Bevers hoofd in weinige weken vele jaren verouderd.

Als de ontwikkeling zijner leden het hem eenigszins toeliet, klauterde de jongen den bekenden steiger op, tot doodelijken schrik van moeder, de eerste maal dat zij zulks bemerkte. Daar ging het hem best, te midden 't gerucht der dagelijksche taak, te midden deze ruwe gezellen en speelzieke jongens, die zich jegens hem schadeloos stelden voor den eerbied, dien zij hem later zouden moeten betuigen: men plaagde hem tot hij schreeuwde, zich in de krollen te wentelen lag, en alleenlijk door met moeder te dreigen, die hem naar beneden brengen zou, kon men hem tot bedaren brengen.

Vrouw Bever ondervond dikwijls de gevolgen dezer verkeerde behandeling. Eene lichte weerstreving zijner wenschen, eene bestraffing hoe zacht en voorzichtig ook toegediend, kon zijne gramschap zoo zeer aanvuren, dat zij eene kiemende vrees in haar hert voelde over deze vroegtijdige veropenbaring. Vader lachte er om, gelijk hij

nog vele jaren lachen zou, met den angst der moeder, als zij langen tijd voor hem, het onkruid in haar zoons hert ontwaard, ja zelfs zou beweend hebben.

Dat alles was een bewijs van leven voor Bever, en dat de jongen leven zou, hij vroeg voor 't oogenblik niets anders. Als zijn huis maar gespaard bleef van het droef bezoek, hem zekeren dag de kinders uit het dorp brachten: zestien kinderen, op hun paaschbest gekleed, neen schooner nog, in hunne processie kleederen. Zij namen Bevers hert en zijn eenig kind mede, en sedert bij Huberts geboorte hij beiden terug had gekregen, was het hem onmogelijk iets anders te duchten, dan dat deze kinderlijke optocht naar 't graf, hier nog eens statie maken zou.

Als Hubert later naar school ging, lachte de vader nog met de guitenstreken des jongens, en zelfs moeders angst werd er eenigszins door gematigd: hij zou best weten tot hoe lang hij lachen mocht. Ten anderen de Eerste Communie was aanstaande, deze zoo ernstige, zoo heilzame bewerking van 's kinds gemoed, bij den aanvang der jaren van verantwoordelijkheid.

't Was een kapoen, dat moest de vader toch bekennen, lachend of ernstig, nu hij uit alle scholen gebannen, eindelijk t'huis gehouden werd. De kostschool, 't schoone middel, hij ontsnapte er uit, klom over den muur, baadde door den vijver, en kwam zoo onverwachts naar huis, 's avonds, als zijn vader naar de herberg was, moe en afgesloofd gelijk een trouwe hond, die, met de stuk gebeten koord om den hals, vol schrik terug gebracht te worden, bij zijnen ouden meester aanlandt.

Hij had eindelijk ondervonden, dat zijn vader ook ernstig kon zijn. Na vele jaren wachtens scheen Bevers geduld ten einde, en hij gebruikte het verbeteringsmiddel, dat tot zoo weinige bekeeringen heeft toegedragen, omdat het doorgaans in woede, onbezonnen en zonder maat wordt toegepast. Huilend schreeuwde de jongen zijn berouw uit onder de zware hand zijns vaders, die met geweld ditmaal, den boozen geest uit den jongen krijgen wilde. En moeder was het die met Hubert heen vluchtte, hem duizendmaal de belofte deed herhalen braaf te zijn, en hem 's anderdaags weer tot de kostschool bracht, overladen met gunsten en geschenken, belooning zijner goede voornemens.

Vader was ditmaal gestoord gebleven, ten minste hij

hield zich als dusdanig, en beging het ongelijk te gelooven, dat zulks door den belanghebbende in ernst werd opgenomen.

Och, wie heeft er niet gelachen met de snulligheid van dat braaf hoofd des huizes, die persoonlijk zijn zoon kennis gaf, dat moeder hem, buiten zijne weten, eene gouden kroon schikte.

De goede voornemens van den jongen waren niet bestand tegen sterke bekoring, en zijn berouw leed schipbreuk bij eene nieuwe gelegenheid, die hij tot ontsnappen vond.

Deze maal landde hij bij peter aan, in wien hij ongelukkiglijk eenen voorspreker ontmoette, die het op zich nam, de zaak in der minne te regelen.

De vader was onverbiddelijk in den beginne en diende den jongen eene tweede berisping toe, zoo onzacht als de eerste.

Peter vond het noodig als voorspreker optetreden, en moeder schreeuwde harder dan de jongen, voor den eersten slag.

Een twist ontstond tusschen den bakker en zijn schoonbroeder, die tot zulkdanige verkoeling aanleiding gaf, dat zij voortaan elkanders huis vermeden, en eene ongestoorde vriendschap van veertig jaar haren laatsten dag beleefde.

Van dan af bleef Hubert te huis, en ondervond zijn karakter de nadeelige gevolgen van eene opvoeding, die aan eenheid van stelsel mangel heeft.

Bever kleefde bepaald het geweld aan, en bij iedere leugen, (liegen was bij Hubert gewoonte, haast liefhebberij geworden) sloeg er vader op los, in de vaste overtuiging, dat de vrees den eerbied, de eerbied de liefde terug brengen zou. Moeder gebruikte vermaningen, zuchten, tranen zelfs, en kon maar niet verstaan hoe hij haar hert niet hoorde, dat zoo duidelijk klopte voor hem alleen.

Hij beminde zijne moeder, maar vreesde haar niet meer, terwijl hij zijn vader vreesde zonder hem nog te minnen.

Welhaast verzwonden grootendeels vrees en liefde, en meer en meer moesten de ouders duchten, dat hij de gewenschte ster niet zijn zou, die in den avond van 't leven op hun pad zou schijnen.

Slechte opvoeding?

Mislukte opvoeding?

Ongeluk, dat is het. Wie bracht hem op tot het kwaad. Waar leerde hij zoo menige ondeugd, zijne ouders gansch onbekend? Wie maakte hem blind en onverschillig voor hunne dagelijksche goede voorbeelden. Was het hunne schuld zoo moeders goede raad hem koud liet, en zelfs hare tranen op zijn hert niets vermochten?

Van ieder slecht mensch onderzoekt men de opvoeding, en wil men de plaats ontdekken waar de vergiftigde plant ontstond, wier vergift hij heeft gezogen.

Als of ieder mensch met de zelfde neiging ter wereld kwam, alsof de opvoeding de ziel niet vormde maar ze schiep; alsof de Heer alle rentmeesters even veel toevertrouwde.

Hij werkte nu te huis sinds hij van school bleef. Bever had hem daar immer onder 't oog en onder de hand, maar zekeren dag, bij eene nieuwe bestraffing, boog de man geworden zoon zich niet lijdelijk meer onder de kastijding.

In woede ontstoken stelde hij kracht tegen kracht, en zijns vaders polsen grijpend beet hij hem toe, bleek, bevend, terwijl alle de spieren van zijn aangezicht krampachtig bewogen, en de storm aanduidden, die in zijn binnenste aan 't woelen was:

- Is 't haast genoeg?

Ja, 't was genoeg!

Van dat oogenblik zelf werd de vader bang voor zijn kind; gebroken en ontzenuwd kwam hij den steiger af, die tot den winkel leidde, waar dat schrikkelijk tooneel plaats greep.

De achttienjarige zoon was zijns vaders meester geworden, en brak dezen dag voor goed met het vaderlijk gezag af.

In de loting trok hij een slecht nummer.

Hoe duur Bever ook gezworen had, hem te laten optrekken, week toch zijn besluit voor de tranen zijner vrouw.

Hubert was nu de geesel zijner ouders geworden.

Ho, hij kon arbeiden als hij wilde: kloek gebouwd was hij de sterkste van al de gezellen, en het werk schoof door zijne handen met eene vaardigheid, die menigeen hem benijdde.

Dikwijls zagen de ouderlingen van den winkel op zijne breede borst, zijne zware armen, en betreurden dat al

dit leven, al deze kracht verspild werd in slemperijen en baldadigheden.

Hij dronk!

't Gebeurde hem, gedurende eene gansche week op den winkel niet te verschijnen, en de kleine kroegen afteloopen in gezelschap van gemeene kerels, verwant aan gevangenis en gasthuis.

En daarna zonder ooit een woord spijt uittedrukken, hernam hij den arbeid, zonder dat iemand voorzien kon op welk oogenblik hij de schaaf weer zou laten vallen, en zich nogmaals overgeven aan de onnoemlijke baldadigheden van een bedorven hert?

Berispingen verdroeg hij niet; zelfs zijne moeder mocht hem geen verzoek doen tot beterschap, of nu eens duivels glimlachend, dan weer bij vloeken en geschreeuw zijne woede uitbrieschend, verliet hij het huis, en ging zijne gewetensknaging in de overdaad dieper en dieper begraven.

Neen, hij behoorde zich zelf niet meer, de booze geest die hem bezat, werd meer en meer zijn eenig raadgever.

Gewetensvol, zou men haast zeggen, volbracht hij hier beneden zijn duivelsche zending: Het kruis zijn der ouders zwaarder en zwaarder op hunne borst wegen, hunnen dood verhaasten, hun beul zijn.

Hij vluchtte hun gezelschap, heette ze ‘de ouden’ en spaarde hun zijn bespottingen niet.

In den verlaten donkeren winkel zat hij dikwijls avonden achtereen, pijpen te rooken, verscheen sprakeloos bij het avondmaal, en ging zich dan te bed leggen, zoo onverschillig tegenover zijne ouders, als was hij hun vreemd.

Bever liet hem thans begaan, bang voor hem, hoewel hij het zijn eigen niet bekende, en overgelukkig als de werkzaamheid van zijn zoon eenigen tijd aanhield.

Hij zou zich tevreden gehouden hebben met eene betrekkelijke betersschap. Moeders hoop ging verder. Als zij deze menigvuldige gebeden herdacht, die zij God voor zijne bekeering zond, scheen het haar onmogelijk dat zij niet verhoord werd.

Zij leed ondertusschen schrikkelijk en deed haar best om zoo veel mogelijk alleen te lijden. Hoe menigmaal plaatste zij zich niet tusschen vader en zoon, om den echtgenoot nieuwe smart te sparen. Hoe menigen nacht weende zij

niet in stilte, terzelfdertijde God vragend, dat haar zoon zich beteren mocht, en haar man niets te weten komen, als Hubert eens te meer zijnen kwaden duivel ontbonden had.

Maar thans!

Zelfs bij haar begon thans de hoop te wijken!

Was het weer geene vier nachten dat hij onder hun dak niet geslapen had. Moest zij het schrikkelijkste niet vreezen voor hem, die niets vreesde en onbezorgd enkelijk wegen betrad, die op afgronden uitloopen.

Dezen nacht kwelden nare gedachten haar zoo onmeedoogeloos. Nooit had zij zoo wreed geleden, zoovele angsten uitgestaan, nooit scheen de toekomst haar donkerder, en zoo duidelijk stonden de ongelukken die zij duchtte haar voor den geest, dat zij begon te twijfelen of zij dat alles in geen droomgezicht had waargenomen.

Neen, neen, zij waakte wel, en had sinds zij zich neerlegde, nog geen oog gesloten.

Drie uren sloeg de klok, en even luid haast klopte haar hert den stond van rouw en rampen.

Aan hare zijde hoorde zij de regelmatige ademhaling van haren echtgenoot. Nog immer was het aan haar te waken, en de schuld te verbergen van haar kind. O! Bever wist niet alles, zij had hem niet gezegd dat Hubert verleden nacht, in 't politiebureel had verbleven, waar men hem met geboeide handen heenvoerde, dat in een gevecht de kleederen hem van 't lijf werden gescheurd en zijne verregaande schurkerijen meer en meer besproken en gekend werden.

Zij alleen wilde deze ruwe schokken uitstaan, en schuwde den troost, die het gemeenzaam beweenen haar zou geschonken hebben.

Eenigszins kalmer geworden, was zij eindelijk ingeslapen, tot rust gedwongen door de hevigheid harer zedelijke smart.

Haar hoofd was afgebeuld, vermoeid door dat gedurig eentonig lijden en tegelijk bezweken lichaam en ziel voor eenige stonden, bij gemis aan kracht.

Plots schrikte zij op. Was het de slinger van 't uurwerk die zoo kreunde?

Had zij inderdaad een doffen slag gehoord of was het in haar droom?

Neen,... neen, de slinger was het niet,... 't was eer een geklingel van sleutels, daar in de kamer beneden, waar 't koffer stond.

- God.... indien het dieven waren!

Zij luisterde nog een oogenblik, in uitersten angst.

‘Bever’ ging zij roepen ‘Bever’ zij stak hare hand reeds uit om haren man wakker te schudden, maar trok ze terug ten prooi aan eenen schrikkelijken twijfel, die met bliksemsnelheid in haar hoofd ontstond.

Zoo wreed martelde haar een gedacht, dat zij alle voorzichtigheid vergetend, zich nauw den tijd gunde een kleedingstuk aantetrekken, en, op de bloote voeten, in den donkeren konden nacht, de bevende handen vooruitstak om den trap te vinden.

‘Ach God, ook nog dat, ook nog dat’ klaagde haar gepletterd hert. Zij had juist geraden.

Bij eene dievenlantaarn voltrok de schelm zijn werk, vulde de zakken met bankbrieven en goudstukken, en durfde zijne hand leggen op den oogst van vlijt en arbeid, hij die geen recht had op eene enkele koornaar.

- Hubert, Hubert, snikte de moeder, nog bleeker dan zij dood zijn zoude, Hubert, Hubert, dat zult gij toch niet doen.

Zij liep tot den ellendeling, en nam zijne beide armen vast.

Hij wendde den blik af, en zijn eenig berouw was eene godslastering over het gestoord plan.

- Hubert, Hubert, herhaalde zij weer en wilde hem dwingen haar in de oogen te zien.

Hij voelde dus niet, hoe zij beefde, hoe droef en wanhopig haar 't hert sloeg? Geen spier van zijn gelaat vertrok; dof en somber bleef zijn wezen, trouwe weerspiegeling zijner vermoorde ziel, en de dievenlantaarn, al haar licht op één punt verzamelend, scheen een gloeiende vinger, die immer op zijne misdaad wees.

Hij wilde het hoofd tot haar niet keeren: hij dorst niet, bang dat zij, ondanks de duisternis, in zijn binnenste zou kunnen zien, bang dat hij door haar blik heen de verwoesting zou moeten bestatigen, die hij in moeders hart had aangericht.

Zij omarmde haar zoon haast, bij deze poging om tot zijne oogen te spreken en, zoo gejaagd en afgebeuld, door

de wanhoop der mislukking reeds terneer geslagen, zocht zij angstig eene zwakke plaats in 't pantser zijner boosheid.

‘Hubert, vader gaat dood, hij zegt van neen, maar 'k weet ik het wel, en moet dat nu aan zijn ooren komen.... geef dat geld weer... hij slaapt.... kom, ga naar uw bed...’

‘Geef dat geld weer, Hubert, toe, believe het u.’

En twee, drie malen herhaalde zij nog: ‘Hubert, hij slaapt, geef dat geld weer, ga naar uw bed.

Niets! zij sprak tot eene rots.

Nu omarmde zij hem letterlijk, meer en meer haar ongeluk zeker: zij liet het woord aan hare hertskloppingen, en kon nog slechts uitbrengen:

‘Hubert, Hubert! believe het u!’

Zoo voelde zij, ongelukkigste moeder der aarde, haar kind op haar hert wegen, zoo zwaar, zoo wreed, zoo meedoogeloos; en eens was zij de gelukkigste vrouw der wereld geweest, ten tijde dat zij hem nog onder het hart droeg.

‘'k Heb schulden,’ bromde hij binnensmonds, en wilde haar van zich keeren.

‘Hubert, ach Hubert!’

Waarom riep zij niet, waarom vloekte zij hem niet, waarom gaf zij hem geene gelegenheid tegen haar uittevallen, waarom ten minste, haar ongeluk niet geklaagd?

Zij leed maar andermans lijden en zweeg over hare eigene marteling.

Vaster klemde zij zich aan hem, wanhopig en sprakeloos. Hij dorst, hij kon haar niet afweren.

Nimmer had zij hem kwaad gedaan, nimmer een hard woord gegeven, en op dezen stond, zoo verachtelijk in zijne eigene oogen dat hij, hij zelf, voor haar beschaamd werd, beschuldigde zij hem maar met smeekingen.

‘Laat mij gaan,’ zegde hij zonder haar te noemen, zonder eene poging te doen om los te komen.

Zij, half bezwijmend, bad nog:

- Hubert geef het weer, believe het u.

‘Morgen, morgen,’ snauwde hij haar toe en deze brutale leugen, hem stouter gemaakt hebbende, ontdeed hij zich van hare armen.

Zij zakte ineen als wilde zij knielen voor haar kind. Neen, zij lag in bedwelming, het hart hield op te kloppen door hem na gansch zijn leven voor hem te hebben geklopt.

Een stond lag zij in zijne armen, voor hij haar tot op den

grond zakken liet. Onwillekeurig reikte zijne hand tot den lantaarn. Hij trok ze terug schrikkend voor 't geen hij wellicht zien zou. En alle zijne boosheid te zamen roepend om haar zoo te laten liggen, haar, zijne moeder, richtte hij zich op.

Zelfs zijne slechtheid schoot te kort!

Hij boog zich tot de bezwijmde, zonder te weten of hij zijne moeder aansprak of haar lijk.

- 'k Breng het weer, zeg ik u.... morgen of overmorgen.. 'k heb schulden.... 'k moet wel.

Hij schudde haar bij den arm, en zelfs 't woord moeder kwam haast over zijne lippen.

- En nu voort, voort met deze afschuwelijke misdaad te meer op het geweten.

Met eenen sprong stond hij bij 't venster langswaar hij binnengekomen was, blaasde 't licht uit, en, na eenen stond geluisterd te hebben of de nacht geen onraad verborg, verdween hij in de duisternissen.

Welke gevoelens beheerschten er dezen nacht zijn gemoed; het berouw, de wroeging? Zeker wel. Hij dorst tot de sterren niet opzien en hield het hoofd gebogen.... of reikte hij wellicht het oor tot de stem der misdaad, die uit het gestolen goud sprak en hem bij iederen stap opgeruimd tegenlachte?

Het mocht stout lachen, niemand hoorde het toch, of kon wijs worden uit de vroolijke historiën, dat het in zijne taal vertelde.

En moeder ook, door de koude uit hare bezwijming gewekt, zou zwijgen.

Eens te meer zwijgen om beterswil en om zijnentwil, eens te meer gansch alleen het kruis torschen, zwaar genoeg om verscheidene schouders, verscheidene harten te doen begeven, en nog hopen, onder dat kruis, gelijk haar voorbeeld, de Moeder van Smarten, die haar lijden, hare gelatenheid, haar betrouwen, nimmer moet overtroffen zien.

De wind schuifelde akelig door de ontbladerde boomen, op dezen droeven herfstavond van Allerzielenmaand.

In het stadje deed hij deuren en vensters rammelen, en joeg den kinders angst in de ziel: geheimzinnige wezens huilden met hem meê, en alles wat onbekend en zonder

hoop lijdt op deze wereld, scheen door zijne stem wanhoop en verlatenis uittedrukken.

Droef en bedaard, als bezong hij den dood van den jongsten dag, treurden en zuchten er bijwijlen kerkorgelspelen in zijn lied van weedom, en de regen die dan neerviel scheen de traan zijner smarte.

Maar nijdiger en scherper werd de toon van zijn zang; 't was: 't was gramschap die zich thans openbaarde in dat gehuil, 't was woede, immer aangeblazen door nieuwe krachten. 't Was wreedheid en angst, als wurgden Herodesbeulen weerlooze kinderen, en eindelijk, de band gebroken zijnde die het orkaan aan boeien klinkt, hoorde men niets meer dan een donderend gedruisch van aanvallende machten, die de huizen zelfs op hunne grondvesten schokken deed, en de overheersching verkondigden van Godes elementen op de zwakke werken van den mensch.

Baldadig bracht de storm overal stoornis: hij schond de daken, wierp vermolmde muren ter neer en dwong iedereen voor hem te schrikken.

Door de wolken heen, die in wilde vaart haar krank licht onderschepten, en vluchtten voor de gramschap van den verbolgen windgeest, keek droef, bijwijlen, de maan op de doode natuur, op de naakte velden, op de algemeene verwoesting van Gods weldaden.

Niets verblijdde het oog, of gaf de hoop voedsel. De tooi der wereld was verdwenen, en hare vruchtbaarheid verzwond. De bloemen der lente, de schatten van den oogst, zouden slechts na lange maanden worden den mensch teruggegeven, en een afgrond van ellende scheidde hem van de heropstanding der natuur.

De wind bleef voortwoelen, en eerbiedigde den slaap noch van kind noch van grijsaard, en aan 't ziekbed zelf stoorde hij de rust die de nacht had geschonken, als wilde hij den angst der stervenden vermeerderen, bij den donkeren stap.

- ‘Bever,’ vroeg de zieke moeder, wat is dat?
- 't Is de wind, zegde de aangesprokene, ‘hij belet u te slapen, niet waar?’
- Ik dacht dat er iemand inkwam Bever.

De vader zweeg. Hij wist zeer goed, wie zij dacht dat er inkwam.

Dezen morgen was zij berecht geworden. De doktoren

wisten niet wat zij had, en zij vroeg het hun ook niet. Zij had een gebroken hart. Haar zoon wierp het als voedsel aan zijne booze driften. Zij leefde, arme martelares, zoo lang zij moest, en bleef voor hem bidden. Zou dat niet van Andersen zijn: En de wreedaard moordde zijne moeder, en rukte haar het hart uit de borst. En willende heen gaan viel hij in den bloedigen plas. Maar hij hoorde eene stemme die hem vroeg: Mijn kind, hebt gij u niet bezeerd? 't Was 't hert zijner moeder dat gesproken had.

Zij had gehoopt hem hier op deze aarde nog te ontmoeten, als haar zoon, haar toelatende, al was het ook maar voor een oogenblik, de genoegens te smaken van 't moederschap.

Vol hoop bood zij hem dagelijks hare vergiffenis, en trachtte vruchteloos een sprankel van berouw in zijnen blik te lezen: de bekeering zou niet voor deze aarde zijn!

Waar was Hubert nu? Niemand wist het. Vluchtte hij voor Gods oog dat hem zijne misdaden herinnerde: 't vergallen van zijn ouders leven, sinds hij, geroepen was om hunnen weg te bebloemen, er integendeel scherpe doornen opwierp? 't rooven van hun zuurgewonnen penning, zoo menigmaal besteed om hunnen eerlijken naam te redden, waarop zijne baldadigheid geld sloeg? het uitsterven van dezen deftigen winkel, tempel des vlijts, waar niemand den geestkranken meester ter zij staan kwam, die eer door 't verdriet, dan door de jaren verouderd, eindelijk zijn werkhuis sluiten moest, nauwelijks genoeg overhoudend, om nog een tweetal jaren karig le leven? Vluchtte hij alle deze ellende, waarvan hij de eenige oorzaak was, en die een ander tot hiertoe voor hem uitstond, was de wanhoop zijn deel, dat overdreven berouw der onboetveerdigen?

Na menigmaal zijn ouders eigendom geschonden te hebben, sloeg hij de hand op het goed van anderen. Openbaarlijk had het gerecht hem dief verklaard, en tot twee jaar gevang verwezen; zoo kwam het dat hij hier niet verscheen hoe wel er eene ramp op handen was: ongeluksvogel die niet ontbroken mocht waar het noodlot eenen slag zou wagen.

't Vernemen dezer akelige tijding was de ziekte der moeder, ziekte sedert lang in haar binnenste gezaaid, dat

tot hier toe wederstaan had aan den wreeden worm, die haar hert ledigde.

't Schenden van haar naam, dat bekommerde haar zoo zeer niet, voor zoo lang zij hem nog dragen zou, maar Bever, en hij dan, hij het verlorene schaap, dat zij uit de doornen niet redden mocht, haar Hubert, dien zij hier bij de stonde niet zag, om dat enkel woord van liefde uittespreken waarop zij sedert jaren hoopte.

- Indien gij nu wat kondet slapen, vrouw; hoe gevoelt gij u nu?

Zij gevoelde zich goed. Nu dat gaf zij immer ten antwoord, maar Bever kon nooit langer dan een kwartier wachten het haar nogmaals te vragen.

Er brandde een klein stoofken op de slaapkamer. De man zou het onderhouden, en in eenen mantel gedraaid aan de zijde der kranke den nacht doorbrengen.

De wind spookte in de schouw en tergde 't vuur van 't kacheltje. Bijwijlen rookte het, als wou het gansch het huis in brand steken, om eenen stond later smokend en smeulend zijn rook in de kamer te blazen.

En de oude hanghorlogie tikte maar regelmatig voort, als moest de tijd hier nog gemeten worden, gelijk weleer, toen zij, de ware meesteres van 't huis, aan iedereen de wet voorschreef en de plicht regelde, den dag openend en hem sluitend, in deze plaats van orde, alles gehoor zag geven aan hare wenken.

Sliep de zieke? Bever dacht het en stil, behoedzaam boog hij zich over haar: zijne beweging deed moeder de oogen openen.

- Moet gij niets hebben vrouwken?

Zij schudde neen, en als haar Onze Vader ten einde was zegde ze stil ‘dank u Bever.’

't Was zoo eene schoone oude vrouw, gelijk zij daar nu lag. Hare zilveren haren gaven eene tint van edelheid aan het gansche gelaat, en was de vroegere schoonheid door den tijd ontroofd, die haar voorhoofd doorploegde en de wangen invallen deed, toch kon hij de weerspiegeling der deugden niet wegnemen, die in dat hert huisden, en op haar wezen kalmte en vrede hadden gebracht.

‘Bever’ sprak zij eensklaps met angst in de stem.

RENÉ VERMANDERE.

(*Wordt voortgezet.*)

Vijfjaarlijksche wedstrijd voor Nederlandsche letterkunde. VIIIe tijdvak. - 1885-1889. Verslag van den keurraad.

Zie vorige aflevering, bladzijde 296.

‘Ik heb er steeds naar getracht’ - zegde hij, in zijne laatste levensjaren - te doen wat de graag aanhoorde Vlaamsche liedjeszanger doet, dien wij op markt en kermis of 's zondags op het kerkplein aantreffen, Ik verbeeldde mij, dat ik plaats nam op bank of tafel, niet te hoog en ook niet te laag, in dezer voege dat de luisterende menigte alles goed onderscheiden en ik, bij het vertellen, mijne beeldekens gemakkelijk met den vinger kon aanwijzen.’

Die bekentenis - hoe nederig zij ook weze - is, in den grond, waarheidgetrouw; want Conscience heeft maar zijne werken laten drukken na ze te hebben voorgelezen, hetzij aan zijne huisgenooten, hetzij aan menschen die geene letterkundigen of geleerden waren: hij bespiedde de indrukken zijner toehoorders en hield nauwkeurig aanteekening van hunne geringste opmerkingen, in zooverre dat hij, na die proefneming, meer dan één hoofdstuk zijner landelijke verhalen omwerkte en zelfs, naar ons bekend is, een paar gewrochten ten vure doemde omdat zij - alhoewel vaderlandsch of Vlaamsch als opvatting - niet ‘algemeen menschelijk’ genoeg bleken te zijn bij de uitwerking.

Te recht mocht dan ook de Keurraad voor het tijdvak 1850-1854 getuigen:

Conscience's werken ‘zijn stille tafereelen van lijden en genot, zoo alledaagsch, maar tevens zóo dichterlijk afgeschetst, zoo schilderachtig voorgesteld, dat de meest nauwgezette op het punt van zuiverheid van taal en stijl onwillens de onnauwkeurigheden in de uitdrukking uit het oog verliest,’ En met evenveel recht voegde de gestrenge Dr J.-F.-J. Heremans verslaggever van het IVe tijdvak (1865-1869) er bij, na de bekroning van *Bavo en Lieveken*: ‘Sierlijke tafereelen zijn het, die zoowel door den vreemdeling als den landsman worden bewonderd.... Verhalen zoo rein en kiesch van opvatting en bewerking als *Bavo en Lieveken* maken den besten indruk op het gemoed van oud en jong, van iedereen, welke ook de stand zij, dien hij in de maatschappij bekleedt. Men leest en herleest ze telkens met denzelfden lust. Conscience is geen zedenpreker, en nochtans wanneer men zijne werken heeft gelezen, is men zedelijk beter, gevoelt men zijn hart voor het goede en schoone sneller kloppen, en vat men met meer moed en vertrouwen de iedereen beschoren levenstaak wederom op. Hij bezit in de hoogste mate de groote hoedanigheid, die onze Vlaamsche Schilderschool overal beroemd heeft gemaakt, de kleur,..’ Zijne werken ‘onderscheiden zich door eene bijzondere warmte, levendigheid en harmonie, die men te vergeefs bij anderen zoeken zou.’

De Geschiedenis mijner jeugd bleef ons bewaard. Conscience volledigde ze. 't Was eene laatste maar troostrijke gift voor zijne duizende en nogmaals duizende trouwe lezers, een kostbaar kleinood dat, in opzicht van

innigheid, zuiverheid en aandoenlijkheid, wedijveren kan met het uitmuntendste zijner verhalen. Het boekje boeit als een roman, als de kleurige weerspiegeling van een stil doch belangwekkend leven, welks waarde men te hooger schat naarmate men dieper heeft doorgedrongen in 's dichters scheppingen. Het mag worden beschouwd als de kenschetsing van zijn werken en wezen. Voor de eenen zal het, samengevat, de beteekenis hebben van 'Hoe men Conscience wordt'; anderen, de psychologen, zullen het, met evenveel recht, noemen: 'De geschiedenis van de vorming eener ziel'; maar bij de nederigen, de groote dichterlijke gemeente, zal het den indruk nalaten alsof Conscience zelfs, niet zijn geheele werk heeft willen bekronen, maar dezes beteekenis nogmaals stempelen met daarop, als laatst vaarwel, eenen ruiker neer te leggen dier heidebloemen, welke de vertrouwelingen waren van de eerste verzuchtingen zijner jeugd en die voor ons, voor Vlaanderen, voor Nederland, het zachte, zedige en reine zinnebeeld zullen blijven zijner beminnenswaardige persoonlijkheid.

Het onderscheid tusschen Conscience en mejuffer Virginie Lovelîng is even groot als het verschil tusschen koele rede en vurige geestdrift. Conscience verwekte het diepste gevoel voor vrijheid en onafhankelijkheid. De begaafde schrijfster van den roman *Sophie* treedt op ter verdediging van hare denkwijze over de vrijheid des geestes en de innerlijke onafhankelijkheid van mensch en burger. *Zijn* werk was een zang; het *hare* is een betoog, een document. Hij strooide liefde en hoop in het hart der menigte en rukte deze mede. Zij wil overtuigen en doen overwegen, maar stemt niet zelden tot weemoed degenen zelfs, die *hare* levensinzichten en denkwijze deelen. Hij schilderde zijne menschen en hunne omgeving. Zij ontleedt ze beide, bedaard en koel. Hij *voelde* wat lust is en leed; zij *ziet* het. In 't kort, Conscience wordt overal gelezen, is overal welkom, terwijl Virginie Loveling, al ware het slechts om der wille harer strekking en harer karakterstudiën, meer bij val wacht in Noord-Nederland dan in haar eigen gewest, niettegenstaande hare door en door Vlaamsche kleur en haar veelal gelukkig aanwenden van eigenaardige Vlaamsche woorden en uitdrukkingen.

Hare teekening is over het algemeen somber en juist, zóo nauwkeurig tot in het geringste dat ze somtijds denken doet aan gekleurde photographie.

In weerwil harer realistische richting, gevoelt zij nu en dan de behoefte tot pleiten en ietwat zedenpreken, hetgeen natuurlijk niet altijd strookt met hare pessimistische berusting in de toestanden of feiten. Doch, hoe het zij, hare minderheid is, vooralsnu, hoofdzakelïjk daaraan te wijten dat hare personen nooit den menschelijken kreet des harten slaken, den geweldigen kreet van liefde of haat, van zelfopoffering of wraak, die in gegevene omstandigheden, zooals er enkele voorkomen in *Sophie*, het meest alledaagsche wezen kan verheffen tot een treffend figuur.

Van hem, die gedurende vele jaren en nog ten huidigen dage, met Conscience, het veelbeteekenend en benijdenswaardig voorrecht deelt, de meest gelezene der Vlaamsche schrijvers te zijn, van Dr August Snieders, gaf de Keurraad den voorrang aan het boek *Fata Morgana*, niet omdat het aantrekkelijker is, in opzicht van gedaante en kleur, dan *onze Boeren*, maar omdat schrijver, in dit laatste gewrocht, de scheppende en samenstellende verbeeldingskracht die hem kenmerkt, als 't ware vastgeklonken heeft aan de regelmaat en de nauwkeurigheid van overlevering en geschie-

denis, en aldus aan dezer gestrenge eischen wellicht het beste van zijnen Dichter heeft geofferd. Voor het overige dient gezegd, dat *Onze Boeren*, hier en daar, duidelijke sporen vertoont van overhaasting. *Fata Morgana* is echter ook niet vrij van dit gebrek. Gelukkig voor onze vaderlandsche letteren is de schrijver van *Waar is de Vader? Antwerpen in Brand. Oranje in de Kempen*, *Avond en Morgen,* en van eene heele reeks andere gewaardeerde, wijd en zijd gelezene werken, nog niet vertellensmoede.

De roman *Cilia* van Is. Teirlinck bevat, nevens zwakke, ook uitstekende brokken, merkwaardige tafereelen.

Wilde men veel gewicht hechten aan sommige vernuftige uitspraken van Taine, als b.v. deze: *L'art diffère de la nature en ce qu'elle délaye et ce qu'il concentre,*[1] dan zou men ten onzent, - in de veronderstelling dat beide, in zaken van kunsten en letteren, en, krachtens voormeld verschil, zonder elkander zouden kunnen bestaan - dan zou men ten onzent mogen wijze o.a. op Teirlînck, die in hooge mate in zich vereenigt en natuur en kunst. Deze wachten slechts, in zijne scheppingen, op gelijkmatige versmelting om onze letterkunde te verrijken met eene persoonlijkheid aan wie, naar onze meening, de roem is weggelegd de sterkste schakel te worden tusschen het voortreffelijke der oudere en het goede der nieuwe richting.

Evenals Conscience en Virginie Loveling is hij een vriend van planten, bloemen en dieren: zijne wetenschappelijke kennis straalt door in de eenvoudigste natuurbeschrijving. Als dichter bezit hij iets van Conscience's levendigheid en warmte van gemoed; als natuurvorscher, Loveling's geduld en, evenals zij, eenen ontwikkelden zin voor de werkelijkheid, met daarbij het geestdriftige, dat haar ontbreekt.

Zijn verhaaltrant is te vergelijken bij dien van Conscience en van Aug, Snieders, en dat is *veel.* Wat hoeft er nog om die vereenigîng van zeldzame gaven, van natuur en kunst, te volledigen?

Maar weinig!

Geene boeken en vooral geene Fransche lectuur, geene dorpachtige tendenz of schoolmeestersachtige bekrompenheid; slechts eene vrije en krachtig volgehouden studie op markt en kade, in dorp en stad, in huis en kerk, op kermis- en rouwdag, altijd en vooral, gansch Vlaanderen door, waar iemand, die een doel heeft en niet menschenschuw is, in onmiddellijke aanraking komt met volk en burgerij, zich vereenzelvigen kan met dezer gevoelens en behoeften, lust en leed, nationale en menschelijke gebreken en deugden.

Op dien weg zal hij typen en karakters ontmoeten en kiezen, het door de poëzie geadelde stoffelijk leven leeren kennen en bewonderen, en wellicht dat vinden waarvan Fichte ergens spreekt: ‘eene verhevene zedelijke gedachte die door duizenden wordt gevat en behartigd.’

Mocht de Vlaamsche romanschrijver Teirlinck, in de toekomst niet beantwoorden aan deze onze verwachting, dan zal hij het stellig zoo gewild hebben.

Ook de schriften van een aantal verdienstelijke jongeren, zooals Brans, Buysse, Segers sn Stijns, laten ons hopen dat de groote verliezen, welke onze vaderlandsche letteren moesten onderstaan door het afsterven van Conscience en Mevrouw Courtmans, niet geheel onherstelbaar zullen blijven.

(1) Taine: Histoire de la littérature anglaise. Livre III, Chap. VI, p. 303.

De Keurraad drukt zijn leedwezen uit, dat het hem niet geoorloofd is geweest een schoon, nuttig en leerzaam boek als dat van Dr C.-J. Hansen over *Klaus Groth*, *in zijn leven en streven als dichter*, *taalkamper*, *mensch*, *met reisverhaal en terugblik op de Dietsche beweging*, verder in aanmerking te nemen, daar het niet behoort tot het vak der loutere letterkunde, ofschoon de vervaardiger het om zoo te zeggen *illustreerde* met getrouwe en lezenswaardige vertalingen van den gemoedelijken, in Vlaanderen beminden en geëerden Platduitschen dichter.

Het is ontegensprekelijk waar - wij hebben er reeds op gewezen - dat de poëzie, ten onzent, thans meer beoefend wordt en eene hoogere vlucht neemt dan het proza. Dit is meer gebeurd, vroeger; maar waarom was de toestand anders 25-30 jaren geleden? De verslaggever der jury voor het tijdvak 1859-1864, de eerbiedwaardige en geleerde Karel Stallaert, sprak daarover in dezer voege:

'Maat en rijm hebben onzen landaard te allen tijde meer behaagd dan ongebonden stijl. De ernstige didactische Van Maerlant was zoowel de lieveling onzer burgerij als de praatlustige, opgeruimde vader Cats. De voortbrengsels in dichtmaat overtroffen dan ook verreweg de prozaschriften in getal, en, zoo men den prachtigen en zangeringen Jan Van Ruusbroeck uitzondert. doorgaans in kunstwaarde. Aldus was het nog in onzen leeftijd in de eerste jaren van de herleving der Vlaamsche letterkunde, tot dat het dichterlijk vernuft en de welluidende stijl van Conscience bij de menigte den leeslust in ondicht opwekte en doordreef, en de meerderheid van tal en waarde ten gunste van het proza deed overslaan. De statistiek der letterkunde voor dit laatste vijfjarige tijdperk (1859-1864) getuigt van dien omkeer in beide opzichten, Deze bijzonderheid laat zich, behalve door den invloed van den tijdgeest, ook hierdoor verklaren, dat er tot de verhevene dichtkunst niet alleen genie en natuurlijke aanleg, maar tevens diepe en veelzijdige kundigheden vereischt worden; dat onze letterkunde uit den aard zelfder politieke en maatschappelijke omstandigheden, eene volksliteratuur is in den vollen zin des woords en dat hare beoefenaars, meestal uit den middelstand gesproten, al hunne wetenschap in de burgerscholen geput hebben.'

Het zou ons al te ver leiden, indien wij uit die wijze woorden al de gevolgtrekkingen moesten opmaken waarvoor ze vatbaar zijn, met het oog op de huidige toestanden in de Vlaamsche gewesten.

Al is het hier noch de plaats noch de gelegenheid om daarover eenige bedenkingen in het midden te brengen, acht de Keurraad het echter niet ongepast, misschien niet onnuttig, in overweging te geven of en hoe onze tijd dan toch zoo bijzonder gunstig is ter bevordering van de poëzie? Of en hoe, en welke staatkundige en maatschappelijke verandering het hare hebben bijgedragen om dien ommekeer te bewerken? Of onze tegenwoordige zangers met meer natuurlijken aanleg bedeeld of wetenschappelijk meer ontwikkeld zijn dan voor vijf-en-twintig jaren het geval was, toen J. Van Beers, Dautzenberg, Jan Van Rijswijk, Nolet de Brauwere, Dodd, Mevrouw Van Ackere enz., in hunnen bloeitijd waren, Vuylsteke, Hiel, Frans de Cort, Rosalie en Virginie Loveling, Hansen, De Geyter, Guido Gezelle, Versnaeyen, Bogaert, D. Claes om het krachtigst en liefelijkst dichtten, sommige van hen puikstukken leverden, welke nog zoo spoedig niet zullen vergeten worden, en tal andere veelbelovenden hunne eerste

vlerken beproefden? Of plukken wij heden, in het jongere geslacht, de eerste vruchten van een lang gewenscht uitsluitend Nederlandsch middelbaar en hooger onderwijs? Eilaas! van dat alles is niets gebeurd! Alleen de kanker der verfransching woekert voort, ontaardt volledig de burgerij in hare zonen en dochters; de laatste telgen der aristocratie spreken de taal hunner medeburgers niet meer; vele uitheemsche gedachten, die niets meer gemeens hebben met nationaliteit en vaderland, woelen verward en steeds onstuimiger in het brein van een deel onzes volks.

Wij zochten te vergeefs - in het grootste deel der dichtbundels, die den Keurraad ter beoordeeling werden voorgelegd - een antwoord op al die vragen, een lichtschijn tot opheldering van dezen buitengewonen toestand, dan, als wij ten minste in de voortbrengselen van vele onzer jongere prozaschrijvers, hebben meenen te ontdekken, dat er een geest is, die de gemoederen onzer jeugd doortintelt en volgens denwelken stelselmatig of onbewust, de nederige volksman, de arme huisvrouw, het verwaarloosde volkskind alléén als toonbeeld worden voorgesteld van alle eer, plichtsbetrachting en deugd, tegenover de bedorvenheid van de hoogere standen.

Doch, hoe het zij, de Jury heeft vastgesteld, dat onze huidige dichters - hier is natuurlijk slechts spraak van hen die boven het middelmatige verheven zijn of, ja, enkel van *de goede* - veel vooruitgang hebben gemaakt in het opzicht der techniek en wat daartoe behoort, bijvoorbeeld de metriek. Het kan niet betwist worden dat zij daarin de Noord-Nederlanders - buiten zeldzame uitzonderingen, als Vosmaar - overtreffen.

Tevens zij erkend, dat hunne verzen harmonievoller en vloeiender zijn dan die hunner voorgangers.

Wel waren reeds, onder onze vroegere, mannen, die, bij de aanwending van het metrisch vers, streng waren voor zich zelven; wel heeft men thans het *summum* der volmaking nog niet bereikt; maar voor het heden, dient gezegd dat de versbouwkunst met reuzenstappen is vooruitgegaan.

Over de taal en hare zuiverheid is mede lof te spreken, zonder te vergeten, dat ook bij onze beste vroegere zij niet veel te wenschen liet.

Nog mogen wij eenigen vooruitgang aanteekenen opzichtens de natuurlijkheid: men heeft nu onze poëzie ontdaan van de laatste geijkte vormen zoo van de rederijkers als van de klassiekers (in den historischen zin genomen).

Hoe verheugend dit alles ook weze, er blijft te onderzoeken of en in hoever dit opwegen kan tegen het feit, dat de ouderen meer zochten naar belang- en zinrijke onderwerpen, terwijl de jongeren meer nietigheden of althans kleinigheden, alledaagsche stoffen bezingen. Zij bevredigen en streelen, wel is waar, voor een oogenblik den geoefenden smaak van enkele kenners, bevoorrechten of ingewijden, door de keurigheid en nauwkeurigheid waarmede zij de onderwerpen, die weinig beduiden, belanrijk weten te maken; doch de uiterlijke vorm, de schoonste, de kunstigste, kan het gemis aan kernvolle gedachten of ware en diepe gevoelens, het onwezenlijke, het verlies van het wezenlijke, niet vergoeden en zelfs de dilettanti bewaren er geenen duurzamen indruk van.

De vorm op zich zelven beschouwd heeft maar eene betrekkelijke waarde: is de gedachte een diamant, dan hecht de polijsting er meer waarde aan: een gepolijste kei daarentegen blijft toch maar altijd een kei.

(*Wordt voortgezet.*)

Boekbeoordeeling.

Reinaart de Vos. Middeleeuwsch Dierenepos in zeventien zangen; voor de eerste maal in zijn geheel in de oorspronkelijke maat bewerkt door Prudens Van Duyse. Uitgave met onuitgegeven portret en handschrift des Dichters en een en twintig platen versierd. Roeselare De Seyn-Verhougstraete, uitgever, Boekhandelaar van Z.K.H. den Graaf van Vlaanderen.

‘Wij spaarden ons moeite noch kosten om Prudens Van Duyse's meesterwerk op zulke wijze in te kleeden, dat het uiterlijke eenigszins waardig zij van den inhoud.’

Dit woord, deze wensch des uitgevers is ten volle bewaarheid. Deze vierde uitgave komt er wezentlijk lief en innemend voor. 't Kloek papier, de goede verzorging, duidelijke letter, de geestige plaatjes in den tekst, maken er inderdaad een schoon boek van, dat wij in veler handen wenschen.

De verdienste van Van Duyse' bewerking van den ‘Reinaart’ is genoeg gekend, dan dat wij noodig zouden hebben er hier nogmaals op terug te komen. - Het meesterlijke dierenepos - deze glansrijkste perel uit den letterschat ons door onze vaderen nagelaten - kan niet genoeg bestudeerd en bewonderd worden. 't Is een werk, dat men moet gelezen en gesmaakt hebben, wil men voor een eenigszins ontwikkeld en beschaafd man doorgaan. Dat allen dus - wien het tot nu toe niet gegeven was kennis te maken met dit gedicht, waarvan J.W. Lauremberg getuigde:

‘In wereldlike wijsheit is keen boek geschreven, Dien men billig meer roem end lof kan geven Als Reinke Vos’

zich haasten, om bij onze boekhandelaars deze nieuwe uitgave aan te vragen.

Historie van Floris en Blancefloer, Nieuwe bewerking. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, 50 centiemen.

Vriend lezer, dat is nu een van die *blauwe* boekjes, waarvan ge ongetwijfeld gehoord hebt; van die blauwe boekjes die zoolang de eenige lezing van ons volk uitmaakten en die heden nog altijd goeden aftrek vinden. En och, hoe erbarmelijk zagen zij er toch uit: op zakkenpapier gedrukt, krielend van fouten tegen taal en zinbouw, enz. Beter toch komt er deze nieuwe uitgave van D.S. voor. Wij bevelen ze daarom aan bij allen die belang stellen in de dichterlijke sagen der middeleeuwen.

E. VAN LANGENHOVEN.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde. - Prijskamp.

De letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* schrijft eenen prijskamp uit voor *oorspronkelijke novellen*, waarvoor twee prijzen te winnen zijn: 1e prijs: 100 franks en een verguld eeremetaal; 2e prijs: 50 fr. en een zilveren eeremetaal.

De stukken moeten gezonden worden voor 1 November 1891 aan den heer J.B. Van den Oever, Steenhouwersvest, Antwerpen.

Alleen de Zuidnederlansche schrijvers mogen mededingen.

- Lijst der tooneelstukken, ingezonden voor den prijskamp van tooneelletterkunde, op last van het Gemeentebestuur den 9 Februari 1891 uitgeschreven door den stedelijken Tooneelraad van den Nederlandschen Schouwburg, en welke mededingende werken ingezonden werden vóor 1 Juli 1891.

Drama's.

- 1. De Man met de Poppenkast. 2. De Roekeloozen. 3. De gevolgen eener Ontploffing. 4. Kunera. 5. Afgeschaft. 6. Misstap en Berouw. 7. Elvira's Liefde. 8. Soort zoekt Soort. 9. Het Venusbeeld of Schaduw en Licht. 10. Tristan en Ysolde. 11. Petrus Dathenus. 12. Een geheim Drama. 13. Het Graf met het houten kruis. 14. Liefdedrift. 15. Berthilda of een voorbeeldig kinderhart. 16. Een Vaderhart. 17. Het drama van Gonsdaele. 18. Camoëns. 19. In de klem. 20. Ferencz Rencuyi. 21. Noodlot. 22. De Misdaad van Julia. 23. Gemeente! 24. Albert v. Regenfels. 25. Snoekje. 26. De Lichtteekening. 27. De Organist. 28. De Matroosvrouw. 29. Een Koningsleven. 30. Bewogen Tijden. 31. Noodlot. 32. Beatrix van Provence. 33. Geld. 34. De Advokaat. 35. Verlaten. 36. Catharina Seghers, of Moedersmart door minnenhaat. 37. Kertavond. 38. Lotos.

Comedies.

- 1. Adolf van Gelder. 2. Aristocraten. 3. De roode Handschoen. 4. De Raaf. 5. Marguerithe's besluiteloosheid. 6. De blinde Zanger. 7. Drij dochters te huwen. 8. Mercy Merrick of de boetvaardige Magdalena. 9. Adela van Hameland. 10. Cillia. 11. Gerechtvaardigd. 12. De Dorpskomeeren. 13. Op 'ne Koffie! 14. Frederik. 15. Een Benefiet. 16. De Meester. 17. Geen rechte liefde. 18. Jonge Menschen. 19. Klein Clara. 20. Een overwachte Keus. 21. Eerste liefde. 22. Nevelaar, of de Sociale kwestie. 23. Karel en Bertha of Personen en Zaken. 24. Meda. 25. Te huis blijven. 26. Eene Illusie. 27. Geluk is broos. 28. Een coeur d'or.

Blijspelen.

- Eene dochter te trouwen. 2. Een Vis-

scher. 3. De Zoon van den Meier. 4. De Oerang-Oetangjacht. 5. O! die Militairen! 6. Prima Donna. 7. De Filosoof. 8. De Familie van zijne vrouw. 9. Garibaldi of de plaag van den dag. 10. De Vrouwen zijn geen menschen, Maar... 11. De Macht der Kunst of Een Pad der Fortuin. 12. Betzy. 13. Bedrogen. 14. De verloren Ring. 15. De Nacht Cactus. 16. De Hoogmoed gestraft. 17. Ach! wat is de liefde. 18. Bedriegen en Bedrogen worden. 19. Jan in de Olie. 20. De Moordenaar. 21. Een papiertje. 22. Eva dochters of Verbiedt geen jonge vrouwen iet. 23. De Oom uit Amerika. 24. Leerschool in de Philosophie. 25. Strijd om het Meesterschap.

Koninklijke Vlaamsche akademie.

- De zitting van 15 Juli die door 20 werkende leden wordt bijgewoond, vangt ten twee ure aan.

Onder de ingekomen stukken komt een schrijven voor van den heer de Maere-Limnander, voorzitter der regelingskommissie voor het aanstaande XXIe taal- en letterkundig kongres, waarbij de Akademie wordt verzocht zich op dat kongres door eenen afgevaardigde te laten vertegenwoordigen. Door de vergadering wordt als afgevaardigde der Akademie benoemd dr. A. De Vos.

Vervolgens gaat men over tot het kiezen van een werkend lid, in vervanging van wijlen den heer J. De Laet. Twintig leden nemen aan de stemming deel. De heer Sermon, briefwisselend lid der Akademie bekomt 10 en de heer Coremans ook 10 stemmen. Bij de tweede stemming bekomt de heer Coremans 10, de heer Sermon 9 stemmen. Er is één wit briefje. De heer Coremans wordt dus met ééne stem meerderheid gekozen.

Ten slotte worden, door de heeren Stallaert, Coopman en Claeys zeer uitgebreide verslagen gelezen, in antwoord op hetgeen door de *Académie Royale de Belgique* tegen de Vlaamsche Akademie was aangevoerd.

Sterfgeval.

- De gekende Antwerpsche beeldhouwer, de heer Jos. Ducaju, is op 5 Juli, na eene langdurige ziekte in onze stad overleden, in den ouderdom van bijna 68 jaar.

De standbeelden van Boduognat, van Teniers en van Henri Leys, die de openbare plaatsen van Antwerpen versieren, zijn het werk van dien verdienstelijken kunstenaar.

De heer Ducaju was officier der Leopoldsorde.

Zijne teraardbestelling had op Woensdag 8 Juli plaats, onder eenen grooten toeloop van kunstenaars, letterkundigen, kunstleeraars en bewonderaars van zijn talent. Bij het graf werden twee lijkredenen uitgesproken, de eerste door Fr. De Laet, in naam der Koninklijke Kommissie van Monumenten, de tweede door den Kunstschilder Van der Ouderaa, in naam van het Akademisch Korps van Antwerpen.

[Nummer 8]

De nagel.
Eene schets.
Zie vorige aflevering bladzijde 324.

- ‘Vrouw.’

- Indien ik er niet meer was als hij terugkeert....

- Kom, gij moet daar nu niet op denken.... indien gij wat kondet slapen.... hoe is het nu?

Zij antwoordde niet ‘goed Bever,’ gelijk zij altijd zei, maar bracht hare hand aan het voorhoofd. De man deed als zij, en ontstelde hevig als hij 't koude zweet voelde dat er opstond.

- Wil ik de gebuurvrouw roepen? kom, leg u neer.

De zieke had zich in 't bed rechtgezet, hare oogen strak op de deur gericht. Zij volgde met den blik een geheimzinnig wezen, dat binnen scheen te komen, en zich aan de sponde neertezetten. 't Was de dood!

Bever gevoelde het aan de rilling die over hem liep. Hij was niet meer alleen bij de gezellin van zijn gansch leven, en 't was de andere, die met haar blijven zou.

Alles zweeg voor den akeligen bezoeker, de woedende elementen, de spoken in de schouw, de verlaten geesten, die wanhoop zaaien op hunne wegen, overal aankloppen en, immer voortgegeeseld, gevlucht zijn voor men hun opendoet. Zelfs het uurwerk scheen zijn gang te onderbreken, en de tijd, voor een oogenblik in zijne vaart gestuit.

Zij stak hare handen uit, en hij nam ze vast, en drukte ze, en kuste ze, maar kon ze niet meer verwarmen! Haar hoofd viel op zijne borst. Hij smeekte haar toch niet heen te gaan. Hij weende niet, hij jammerde.

En zelfs de dood had medelijden en dorst op dat oogenblik niet slaan. Vereend door de liefde, door het ongeluk, door levenslange deugd, gunde hij hun eenen stond afscheid.

- Och! sterf toch niet, sterf toch niet, vrouwken,.. wat moet er van mij geworden,... een oude duts.... laat mij toch medegaan....

En verschrikt over den toon zijner eigene stem, die

onsamenhangende woorden uitstiet, warrelde het hem een oogenblik in 't hoofd, als had het overmatig lijden hem de rede ontnomen.

‘'t Is gedaan’ sprak eensklaps de zieke met tamelijk vaste stem, en als Bever haar op het kussen had neergelegd, zegde zij nogmaals ‘'t is gedaan.’

Hij herhaalde zijne klachten, en vroeg haar nog troost en steun tot in haren doodstrijd.

Hij had haar zoo noodig, dat hij ondanks de klaarste waarschijnelijkheid aan haar verlies niet gelooven kon.

Zij zou dus heengaan, nu eens voor goed gaan rusten, en hem alleen laten, met die opeenstapeling van wee, met al dat lijden, waarvan zij zoo manmoedig haar deel torschte, meer dan haar deel, glimlachend en opgebeurd. hem op den weg des levens vooruitstappend met den dood in de ziel.

‘Bever!’ deed de stervende en wenkte dat hij haar oprichten zou.

Haar adem was belemmerd, en de bleeke vingers speelden met het bedlaken, als wilde zij, zorgvuldige huismoeder tot haar laatste oogenblik, er een doodenhemd uitmaken.

En als de man angstig, bevend, aan haar verzoek had voldaan?

- Hij zal niet meer komen Bever, voor het te laat zal zijn.

Hij, altijd hij.

- Zeg hem.... zeg hem....

Hare handen woelden meer en meer, en zochten een oogenblik op hare uitgedroogde borst, als wilde zij hem haar hart geven: het eenigste dat hij haar niet gestolen had.

O 't was gemeend! Nu was 't gemeend; Bever aanhoorde een oogenblik zijne eigene stem, als in eenen droom, zonder zeker te weten, of het de vreemde bezoeker niet was, die 't hart gebroken over zoovele verlatenis, zelf de gebeden voorzegde.

- Onze Vader,... Onze Vader... Ons Lief Vrouwken toch, zij sterft.... Och zij sterft!

‘Zie’ deed de zieltogende, en haar vinger wees den muur, 't is daar om mij.... Hubertje....

En de slinger tikte weer, en de wind spookte nogmaals in de schouw, weer rammelden deuren en vensters. De meester was heen, na hier zijn werk volbracht te hebben,

om verwacht of onverwacht op duizend andere plaatsen te verschijnen.

En op den weg, die tot den hemel loopt, liet eene vrouw zich door een engelken geleiden: Het vroeg vergiffenis voor den boozen broer aan moeder, slachtoffer der moederschap!

***

Gansch alleen in zijn vervallen werkhuis arbeidde de oude meubelmaker voor de laatste maal zijns levens. Hij zaagde planken, en sloeg ze ineen, zonder opzien, zonder 't zweet af te drogen, dat hem van 't voorhoofd leekte. Voortaan waren zijne stonden geteld, en hij zou geen enkel meer verbeuzelen, en daarom klopte hij woest en wild als in kamp tegen de elementen die buiten hunnen lust botvierden, gestoord over zijne onverschilligheid.

Langs de gebroken ruiten kwam de wind zijne nieuwsgierigheid voldoen, strooide de gemaakte krullen den winkel rond, en het bange licht, dat deze uitgestorven plaats bescheen, danste van angst, en vroeg te mogen sterven.

Hier heerschten thans verlatenis en eenzaamheid, niet alleenlijk op dezen gruwzamen langen nacht, maar nog in 't schoonste der dagen. Gebannen was hier de hand des vlijts en alleen de spin werkte nog, aan haren broozen draad.

Och, in zoolang had hier geen hamerslag meer geklonken, en reeds hadden de geesten bezit genomen van deze plaats, gelijk zij zich overal neerzetten, waar de mensch niet meer zaaien of maaien komt!

De ouderling werkte, werkte voort, gelijk de wever aan zijn doodenhemd, angstig dat zijn leven mocht afgesponnen zijn, voor hij zijn laatsten draad had ingeweven.

Wat gaf hem nog deze aarde, waar niets dan verlatenis hem tegenblikte. Zij was heen, hij ook zou heengaan, na haar eenen laatsten dienst bewezen te hebben, haar vervoegen, haar zoeken op dezen donkeren weg, en smeeken dat zij toch bij hem blijven wilde, zij de baak van zijn bestaan, en de adem zijner ziel.

Al de overledenen, die hem eens duurbaar waren, schenen daar dicht bij hem te zijn, en te zeggen, ‘kom toch.’ Hij zou ze gezien hebben, had hij maar den tijd gehad, het hoofd opteheffen, maar hij arbeidde voort; straks zou hij

met hun spreken! En zijn eigen zelven over vele vele jaren, hoorde hij onder de aanwezige, of kan de wind lachen gelijk een kind op vaders arm? Neen, neen, 't was wel van hem die kinderstap die door de winkel dwarrelde, die zilveveren stem die zoo onschuldig en engelachtig klonk, en de arbeiders op hun eigen gezin denken deed, waar streelingen en kussen, hun schadeloos stellen zouden voor last en zwoegen.

't Was 't laatste hout dat hij verwerkte: alles zou hier op 't zelfde oogenblik gestorven zijn; van gansch hun bestaan zou er maar hier en daar eenen voetstap blijven die de wind wel uit medelijden uitvagen zou.

Buiten heerschten de zwartste duisternissen. 't Was een nacht vol gruwel en akeligheid. De storm woedde voort zonder rust of genade, en vermenigvuldigde zijne misdrijven. Hij rukte boomen uit de doorweekte aarde, richtte overal verwoesting aan, en verjoeg den armen vogel, die op zijn leger voor zijn woede beefde.

En steeds weerklonk de hamer of kreesch de zaag, verroest en tegen haren wil door het hout dringend, na zoovele maanden werkloosheid, sinds deze plaats door den arbeid werd verlaten, en de bedrijvigheid hier gestorven was. Voort! zij zou rusten, met den meester; nu vroeg men haar nog eene laatste hulp.

Meer en meer dooden kwamen in het hoofd van den werker spoken, en namen bezit van dezen winkel als was het een graf. En hij zelf was weer tusschen hen; onder vaders oog, zette hij, nu jongeling geworden, den eersten stap op het veld des arbeids, en opende deze reeks verdienstelijke dagen, waarop hij onafgebroken zijn brood verdiende.

Het gansche gebouw beefde onder den beukenden wind. Hij scheen alle zijne machten tegen deze plaats te richten, als wilde hij deze kaal vegen, en de steenen verstrooien, die neerzagen op eene zoo bittere wanhoop.

Wat gaf zulks de arbeider. Niets hoorde hij van 't geen daar buiten omging. De somberen arbeid die hij afmaakte hield gansch zijnen geest bezig en geene aardsche rampen ontroerden nog zijn gemoed. En met eene kracht van vijf en twintig jaren, plooide en dwong hij het hout naar zijnen wil, schreef het maat en gedaante voor, en zweette zijn laatste zweet, bij dezen laatsten arbeid.

Vruchteloos lachte hem het genoten geluk tegen in de

beelden van voorheen, hij loochende alle vreugd die uit den levensbeker vloeide sinds hij zijnen bitteren bodem had gesmaakt. Zijne jonge bruid, de vervoering der zalige stonden die zij hem had geschonken, de bloem harer maagdelijkheid, de liefde van haar hert: nu lag zij daar oud en dood, in 't verlaten huis, te midden van den zwartsten nacht zijns levens, zonder palmtak, zonder gewijd water, zonder een enkel gebed, en hij zelf veel verlatener dan zij, dooder dan 't lijk daar beneden, bad angstig de akelige scheider dat hij hen weer vereenigen mocht.

De duivel der vertwijfeling heerschte in zijnen kranken geest, en al 't geen nog zijne zinnen trof was ramp en ongeluk geworden. 't Was de wind niet, 't was de lijkzang van vader en moeder, 't was de slag van den hamer niet die hier weerklonk, maar de aard die op de kist van geliefde wezens viel.

En hoe meer de wanhoop van zijne ziel bezit nam, hoe angstiger hij werkte, hoe rusteloozer hij den arbeid voortzette, de oogen op het lange uur van rust dat volgen zou.

En hij, de ellendeling, was daar nu ook, o gruwel, nu kon hij niet ontbreken bij vertwijfeling en bovenmenschelijk lijden. Zijne aanwezigheid deed de vader boeten over de roekelooze vreugd, die hij bij zijne geboorte ondervond. Nu deed het gedacht aan zijn kind hem zooveel wee als het hem vroeger geluk bijbracht, en het hart gebroken, het hoofd kwijt, overdacht hij deze reeks van rampen, die de booswicht op hunne levensbaan zaaide.

Dat was nu ouder zijn! Dat was nu 't geluk kinderen te hebben: Een levenslange kamp tegen oneer, schande, armoede. Welk was zijne misdaad, welk was de misdaad van gansch zijn geslacht, dat zoo eene straf verdiende? Niets had hij hun gelaten dan 't geluk te kunnen sterven. Hunnen vrede had hij verbroken, hunne rust geroofd, hunnen ouden dag gemarteld, hunnen naam geschandvlekt: Dat was nu vader zijn! En hier op deze zelfde plaats, waar hij niets dan schimmen had gelaten, vierde men eens zijn ontstaan bij dronken vreugde en uitzinnige blijdschap. Hier had de vader vol zaligheid den beker waaruit hij den dood putten moest, aan de lippen gezet, en gejuicht over dezen dronk zonder te weten wat hij drinken zou!

Het werk was af, de aardsche strijd was uitgestreden, en angstig riep hij op den dood; zijn arm hoofd had al te

veel stormen beleefd, om nog eenig denkbeeld van goed of kwaad te bezitten, en de laatste slag bracht de zinsverbijstering mede.

Vloek hem niet, 't was biddend dat hij deze daad van wanhoop pleegde. Hij hield op te leven omdat hij niet meer leven kon, om dat hij op geen enkel punt hier beneden nog zijn oog dorst laten rusten, omdat hij, arme blinde dompelaar hier geen enkel wezen meer kende die zijn geleider kon zijn, omdat de last van zijn ongelukkig vaderschap hem de borst plette, en de wanhoop gansch zijn wezen verouderd had.

Oordeel hem niet: God zal zijn beste rechter zijn!

***

De nacht was nog donkerder geworden, en de storm stierf in de verte weg. 't Was 't uur der boozen. Onder 't oog der menschen durven zij niet komen en de duisternissen doen hen, denken dat Gods oog zich sloot. Kom, verjaagde ellendeling dien geen enkel dak meer herbergen wil: 't vaderhuis staat nog voor u open. Kom onteerde schelm, uitspuwsel der samenleving, gij zijt nog hun zoon. Als gij bij hen aanklopt zullen hunne herten ook kloppen en hoezeer zij het vreezen, zullen zij wenschen dat gij het zijt. En zij zullen u bergen, en verstoppen als waart gij een schat, en als de gerechtsdienaars komen, zal moeder liegen voor de eerste maal haars levens; en zij zal u vragen, hebt gij koud, hebt gij honger, en u 't geld geven waarmede zij morgen brood koopen moest.

Neen! neen! 't is genoeg! God zelf heeft hun 't medelijden verboden.

Klop maar, zij zullen hun slaap niet meer laten voor u; klop maar harder: Als gij heel de wereld hebt doen ontwaken, zullen zij nog onverschillig blijven.

Al beuktet gij de deur in bij vloeken en godslasteringen, zij zijn beschut tegen de aanwezigheid van hunnen zoon.

Ha, gij vreest: Een hond in de geburen hebt gij opgeklopt. Niets anders zuit gij voortaan nog doen ontwaken. Voortaan zult gij even als Caïn Gods oog zien, en elk menschenoog dat u nog bespeurd zal u verraden; iedere stap dien gij hier nog zet zal aangeklaagd worden, als eene misdaad. Staak uwe pogingen, langs den hof is nog een weg. Den muur op maar, gesprongen.

Daar staat gij op den eigendom die eens de uwe was: nu zijt gij er de vreemdste mensch der aarde. Zou men u toch verbeid hebben, daar schijnt licht te branden op den winkel.

Och, had hij nog eenig medelijden verdiend, zelf de duivelen zouden hem van dezen stap weerhouden hebben.

Er brandde inderdaad licht, maar zoo flauw, zoo flauw, gereed om uittegaan, gelijk alles in dat huis. Maar op 't oogenblik te sterven wierp de verkoolde wiek nog eenige glinsters af. Bij de eerste opflikkering zag hij eene kist.

‘Zij zal dood zijn, dacht hij; zij zou opgestaan zijn.

En bij eenen nieuwen snik der lamp, zag hij nog eene kist, en wist niet voor wien die wel zijn mocht.

En als het licht, eer het voor goed dood ging, nog eene enkele maal klaarte verspreidde, zag hij het lijk zijns vaders geknield langs de schaafbank zitten: eene koord rond zijn hals was aan de bank vastgemaakt.

Nu mocht de lamp uitgaan: hij wist nu voor wien de tweede kist was. Hij was er de nagel van.

Antwerpen, 16 *April* 1891.

RENÉ VERMANDERE.

Poëzie.

Zomer!
Muziek van Julius Willemot.

I.
Koor der Kinderen.

Wij juichen en zingen al te gaar
Een lustig en hartelijk lied,
De zomer is daar, de zomer is daar,
Die op ons milde stralen giet.
Het lustig en hartelijk lied
Komt uit booze harten niet.
Wij zingen een lied.
De zomer vervult ons met manlijke kracht;
Hij strooit op ons warmte, wellust en leven,
De zonne staat hoog aan den hemel vol pracht
En blakert onze aarde om haar vruchten te geven.
Gezegend de zomer,
Gezegend de zon,
Die heilzame bron
Van 't leven
Van 't leven!
Gezegend de blakende zon!

II.
Lied der Aarde.

ALLEENZANG.

Door de milde hand des zomers
Geef ik graan in overvloed,
'k Zorg voor u, mijn lieve kindren,
Als een moeder teer en goed.
Voor u neem ik rijke kleuren,
'k Schenk u vruchten, groen en goud,
Dichte blaadren voor het lommer,
Rijkdom, weelde in veld en woud.

KOOR VAN ALLEN.

En al die weelde en pracht is voor u, eedle menschen,
Met weinig moeite en moed volbracht zijn uwe wenschen,
Indien gij uwen tijd
Met zorg gebruikt en vlijt.

III.
Lied der Luiheid.

ALLEENZANG.

't Is te warrem om te werken.
Minnen, sluimren is zoo zacht
In het zoele, droomrig windje,
Dat ons 't lauwe Zuiden bracht.
Komt, mijn vrienden, in mijne armen,
'k Wieg u met een liefdelied,
En 't genot, dat ik u schenke,
Vindt gij in de zorgen niet.

HALFKOOR.

Ja, minnen en droomen en rusten tot morgen,
Dat is zoo goed.
Dan komen wij nog wel bij tijds om te zorgen,
Dat vraagt geen spoed.
O! kommer en zorgen,
Blijft weg tot morgen,
Wij rusten en droomen zoo heimelijk zoet
Bij 't schittrende licht van den smachtenden gloed.

IV.
Lied der Vlijt.

ALLEENZANG.

Als de slaap voor eeuwig, eeuwig
U op 't koude voorhoofd kust,
Zal het tijd zijn, dat gij sluimert
In een ongestoorde rust.
Maar tot dan is werken, zwoegen
Van den braven man het lot,
Die niet arbeidt, zal niet oogsten,
Dat is eene wet van God.

ANDER HALFKOOR.

Van arbeid alleen komt een duurzame vrede,
Wijsheid en macht,
Hij loutert den geest en verheft onze rede
Hoog uit den nacht.
Hij schenkt aan onze aarde
Dubbele waarde;
Hij geeft aan den weeldrigen zomer meer kracht
En geeft ons de vrijheid, die 't leven verzacht.

V.
Koor der Menschen.

ALLEN.

Alles worstelt voor het leven,
't Kleine dierken in het zand,
't Gonzend bietjen op de bloemen
En de paarden op het land.
Ziet de koeien en de schapen
En den landman en zijn os;
Hoort de dartle stem der vogels
In het rijkgetooide bosch.
Alles waakt en zorgt en wemelt.
Van de schepping gansch alleen
Zou de mensch zijn plicht verzuimen?
Neen, dat mag niet, tienmaal neen.

VI.
Slotkoor.

ALLEN.

Heerlijke zomer, wij minnen u teeder;
Loven den Schepper voor alles wat leeft.
Strooi op den mensch uwe weldaden neder.
Als hij soms wanhoopt of wankelt of beeft.
Zonder uw licht ware 't hier op ons aarde
Somber en treurig, verschrikkelijk zwart,
Zend met uw stralen, die God zelve baarde,
Hoop in de zielen en liefde in het hart.

AL. VANNESTE.

Kortrijk, 15 *Juli* 1891.

Zomernacht.

Het guitig maantje lachelt door de twijgen
Van tusschen wolkjes, blank als lammervacht,
Wijl in de stilte van den zomernacht
De bloempjes slapen of de vooglen zwijgen;

En streelend doet de wind, met geur bevracht,
De rozelaren zacht ter aarde nijgen,
En dauw, als tranen, langs de kopjes zijgen,
Die nedervalt in 't gras, onhoorbaar zacht.

In zulken nacht, wou ik een vogel wezen

En naar het huisje mijner liefstevliegen,
Om, door het raampje, waar de ranken wiegen,

Op haar gerust gelaat te kunnen lezen,
Of er geen lachje speelt om hare lippen,
Die suizend laten mijnen naam ontglippen!

MEDARD VERKEST.

De blauwe mees
door Isidoor Albert.

Op eenen schoonen winterdag wandelde ik in den *Jardin Botanique.* De sneeuw bedekte den aardbodem, en de kruinen der boomen waren reeds met een wit dons bestrooid.

Weinig wandelaars vertoonden zich langs deze uitgestrekte laan, en de flauwe zon, die nauwelijks door eene donkere wolk drong, verwarmde niet eens de stille, doodsche natuur.

Ik stapte toevallig in een der wegels, het meest van den hof verwijderd, toen een lief tooneeltje mijne aandacht trok. Een jongentje van twaalf tot dertien jaar, gekleed in vollen rouw, had in eene enge ruimte de sneeuw weggedaan, en vermaakte zich met broodkruimels te werpen aan de vogelen die in de nabijheid vlogen. Een oude dienstknecht in livrei achter hem, scheen hem te bewaken, en droeg den mantel waarvan het kind zich ontdaan had, om zijne beschermelingen niet te verschrikken.

Vele lieve vogelen waren naar dit feestmaal gekomen. De musschen, zoo gemeenzaam en snoepachtig, betwistten elkander de groote brokjes met een onophoudend getjilp; de roodborstjes daalden schuchter van uit de kruinen der kastanjeboomen om aan het feest deel te nemen; de meezen kwamen de eene na de andere, en droegen naar het meest afgezonderd struikgewas de korreltjes brood, die zij in hunne vlucht hadden opgepikt; en al deze minzame diertjes zongen, kwinkeleerden van vreugde, als om hunnen weldoener te danken.

Het kind aanschouwde met eene innige blijdschap deze gulhartige genoegens der vogelen; hij volgde met het oog diegenen op, welke het meest schuchter schenen en afgezonderd bleven; hij wierp hun het voedsel toe zonder hen te verjagen, en glimlachte kinderlijk, wanneer hij ze had weten te onttrekken aan de vraatzucht der kloekste en stoutste.

Ik trad op mijne beurt naderbij; en deelde aan de kleine

hongerigen eene taart, welke ik gekocht had. De knaap dankte mij met eenen glimlach.

- De ongelukkige wezens, zegde hij mij, vinden op dezen besneeuwden bodem hun voedsel niet; wij moeten wel medelijden met hen hebben.

- Gij bemint dus zeer de vogelen? vroeg ik met belangstelling.

- O! ja, antwoordde hij mij - zijne oogen afwendende als om eenen traan te verbergen; - vooral de meezen....

Ik verstond dat er in dit hartzeer eene droeve geschiedenis verborgen lag, en ïk dorst niet verder vragen.

Niettemin scheen het mij belangwekkend dit geheim van den jeugdigen knaap te doorgronden, bij wien ik zooveel rechtschapenheid en poëzij aantrof. Ik zal u niet zeggen door welk middel ik er toekwam zijn vertrouwen te winnen, en hoe ik hem deed besluiten mij dit verhaal te doen, dat ik verlangde te kennen zonder het te durven vragen; doch, na zachtjes zijnen dienstknecht geraadpleegd te hebben, die hem tot opvoeder scheen te dienen, zegde hij mij met eene zachte, droeve stem, terwijl we met trage schreden een eenzamen zijweg inwandelen:

- Ja, mijnheer, ik bemin de lieve vogelen van het woud, want zij wekken in mij veel teedere en innig geliefde herinneringen op; ik bemin ze niet als anderen om ze in een kooitje op te sluiten en hun lucht en vrijheid te ontrooven, welke zij door Godes wil genieten, maar om hen te beschermen, deze zwakke wezens, die niemand hinderen en iedereen behagen.

Dit gezegde, zoo eenvoudig en nochtans zoo verstandig, verwonderde mij uit den mond van een kind. Maar er is eene ontwikkeling, die gegeven wordt door de smart; zij had aan den kleinen vriend niet ontbroken. Hij hernam met eenen zucht:

- Ik had eene zuster, een jaar jonger dan ik, die mijne gevoelens deelde. Lieve kleine Nina! Ze leed als zij eenen vlinder zag lijden, dien ik op eene bloem verrast had! Ze was zoo zacht, zoo goed, zoo vreesachtig! Lieve kleine Nina!...

Ik sloeg de oogen op de kleedij van den knaap, en begreep waarom hij weende.

- Verleden zomer, vervolgde hij, was ik met Nina op den buiten. Zekeren dag wandelden wij door het park en

vermaakten ons gulhartig, toen een rauw geschreeuw van eenen sperwer zich in het naburig struikgewas liet hooren.

‘Nina werd bang en wilde vluchten, maar ik weerhield haar, en wij naderden het struikgewas om er den afzichtelijken roofvogel te verjagen, die met zijne uitgestrekte vleugelen loodzwaar heenvloog. Fijne, slanke pluimen verspreiden zich hier en daar. Wij verwijderden de twijgen eens hazelaars, en bemerkten een arm nestje, dat de sperwer geplunderd had. Een der vogeltjes was nog levend, te midden der bebloede overblijfsels zijner broeders, en slaakte eenen kreet van wanhoop, als om onze hulp in te roepen. De moeder was ongetwijfeld omgekomen door haar nest te beschermen; het was dit enkele, maar het liefste van alle, dat gespaard was gebleven.

‘Nina nam het heel omzichtig in de hand.’

‘- Arme kleine! zegde zij, het heeft noch moeder, noch broeders meer, en de booze sperwer zal misschien wederkeeren; indien wij het verlaten, zal het van honger sterven of verscheurd worden.

- Welnu, zoo sprak ik, ge moet het behouden; wanneer het groot en sterk zal geworden zijn, en het zijn voedsel vinden kan, zullen wij het de vrijheid teruggeven.

Nina werd gansch opgeruimd en nam den kleinen vogel mede naar huis. Zij maakte een donzig bedje, en beiden hadden wij er de grootste zorg over.

Allengskens groeide onze begunsteling: in plaats van dit naakt, lijdend diertje, dat wij opgenomen hadden, kregen wij eene levendige, dartele mees, met blauwe vederen, een citroengeel buikje en een helder blauw kuifje, dat fier in oogenblikken van vreugde of woede omhoog kwam. Zij vloog rond de kamer, trippelde en kweelde onophoudend; ze scheen ons de vrijheid terug te vragen.

Dan zegde ik tot Nina:

- Wij hebben dit diertje 't leven niet gered om het gevangen te houden.

Nina begon te schreien, doch ze nam de mees, en wij begaven ons in den tuin.

Het was schoon weder, de hemel stond blauw, de zon schitterde in al haren glans. De boomen waren met vruchten beladen, en de boorden van het grasperk met bloemen bestrooid. Toen Nina de schoone natuur zag,

zegde zij, den vogel aanschouwende die uit hare hand wilde los geraken:

- De ondankbare zal ons al spoedig vergeten!

Wij gaven aan onzen leerling elk een zoen, en Nina opende hare hand, de oogen afwendende.

De mees schoot met eenen vleugelslag snel door de lucht, en ging zich op eenen naburigen boom plaatsen; dáár begon ze te zingen als om hare verlossing te vieren, en, hoe welluidend dit gezang ook was, het verscheurde 't hart mijner zuster Nina. Het meisje was aan den voet van den boom gezeten en bekeek droevig de kruin. Al op eens kon zij hare droefheid niet weerhouden; ze strekte de armen naar de mees uit, roepende: *Bluette! Bluette!* Dit was de naam dien ze haar gegeven had.

Bluette, op dit zoo gekend geroep, vloog van den boom, en kwam zich op den schouder van hare jonge meesteres zetten.

O! wat was Nina toen gelukkig! Hoe omhelsde zij hare vriendin, die met haren kleinen bek 't meisje opbeurde. Mijne zuster sprak heur toe met hare als zilver klinkende stem; de mees kweelde onverpoosd; tranen rolden van Nina's wangen, en Bluette droogde ze met haren lichten vleugel.

- Ge ziet wel, zegde Nina mij met hoogmoed, Bluette wil mij nooit meer verlaten.

Arme, kleine zuster! zij wist niet dat ze zooveel waarheid sprak.'

Het kind zweeg nogmaals, ontroerd door al deze herinneringen. Het bracht de hand aan de oogen en sprak verder:

'Van dit oogenblik begon eene onuitsprekelijke vriendschap tusschen Nina en de mees. De vogel verliet zijne meesteres niet meer; vliegend volgde hij haar door gansch het huis, hij herkende heur aan den klank harer stem, aan 't gerucht harer stappen. Nina deed hem achter haar trippelen tot aan het uiteinde van den hof, waar hij in vrijheid liep. 's Morgends was hij het die haar wekte; hij schoof al zingende het bedgordijn open, kwam zich op den hoofdpeluw plaatsen, en pikte op de rooderozen lipjes van het ingeslapen meisje.

Gelukkige Bluette, die Nina omhelsde vóór onze goede moeder en vóór mij!

Ondertusschen was het schoone jaargetijde voorbij, en wij moesten naar Parijs terugkeeren. Mijne zuster scheen ziekelijk, en men zegde dat ze de hulp van de uitstekendste docters noodig had. Toen wij hier terug waren, voelde zij zich nog ziekelijker dan vroeger en weldra verliet zij hare kamer niet meer. Dikwijls zag ik de ziekendiensters met stille stem droeve woorden wisselen, en moeder, met mij en mijne zuster sprekende, verkropte dikwerf haar leed; maar ik begreep dan nog niet wat sterven was.

Bluette volgde overal hare meesteres. Deze kon ook niet dulden dat de mees zich van haar verwijderde, en, in hare kinderlijke eenvoudigheid, in haren ziekelijken toestand, vertelde zij gansch haar lijden aan hare vriendin. Hoe menigmaal heb ik Bluette zien zitten op den witten, mageren vinger van Nina, met aandacht schijnende te luisteren naar de droeve klachten mijner zuster. In deze smartvolle oogenblikken had zij haar gekweel verloren: geene opgewektheid. geen geklapwiek meer. De mees was droevig, nadenkend, alsof ze de kwalen voelde waarover men zich beklaagde. Wanneer Nina, afgemat van haar gesprek, het stilzwijgen behield, naderde Bluette haar zachtjes met haar blauw kopje om de lijdende eenen kus van aanmoediging te geven; in de alkoof van wit gaas vielen beiden in slaap.

Eens had men mij een oogenblik alleen bij mijne zuster gelaten. Ik waande ze ingesluimerd, toen ik mij al op eens door eene zwakke stem hoorde noemen. Ik trad haar spoedig nader.

- Vaarwel, broeder, zegde zij; ik voel dat ik ga sterven. Waar is moeder?

Ik wou haar gerust stellen en zegde haar dat moeder weldra komen zou.

- Omhels mij, vervolgde zij.

Ik boog mij over haar om haar te omhelzen; maar zij viel bewegingloos terug op haar hoofdkussen.

Ze was dood!

Ik slaakte eenen kreet en wierp mij op de knieën.

Op dit oogenblik nam de mees, die naast mijne zuster rustte, hare vlucht, en ontsnapte met een zacht klagend gekweel langs het half geopend venster.

Ik meende de engelachtige ziel mijner zuster naar den

hemel te zien stijgen met hare helderblauwe vleugelen.'

Ik nam de hand van het kind en drukte ze in de mijne.

Hij bedankte mij met eenen hoofdknik. Zijn oude dienstknecht, die ons gedurende dit verhaal genaderd was, had de oogen vol tranen.

- 'Hij zal u zeggen wat ik al geleden heb, voerde het jongentje voort, zijnen trouwen oppasser aanduidende: mijne kleine zuster had geenen ondankbare lief!'

Daar hij zweeg, vroeg ik hem bedeesd:

- 'En de mees, weet ge wat er van geworden is?'

Hij deed zijn best om voort te spreken, en vervolgde:

- 'Zoodra ik een weinig in moed toegenomen had, vroeg ik om mij naar 't graf van Nina te leiden, op het kerkhof. Ik knielde op den grafsteen en bad voor mijne zuster. De zang van eenen vogel, die zich in mijne nabijheid liet hooren, trok mijne aandacht. Ik hief het hoofd op en bemerkte op eenen naburigen treurwilg eene blauwe mees. Mijn hart klopte snel.... Ik riep: 'Bluette! Bluette!' zooals mijne zuster deed; en de mees kwam zich op mijnen vinger nederzetten.

'Ik besproeide met mijne tranen dit lief schepsel, en overlaadde het met kussen. Na een oogenblik, ging ze zich schuil houden in de kronen van oranjebloemen en immortellen, die het grafhuis omkransten, als om mij te zeggen dat ze nog aan de doode toebehoorde.

Telkenmale ik het kerkhof bezocht, heb ik Bluette aan het graf harer meesteres gezien. Gedurende den dag zong zij op het graf; 's nachts sliep ze in de maagdelijke bloemen, die vriendinnenhanden er kwamen neerleggen.

'Eenige dagen geleden hebben wij haar dood van koude op hare gewone plaats gevonden.

'Zij heeft de arme Nina niet meer willen verlaten.'

Gedurende dit verhaal, hadden wij het hek van de brug van Austerlitz bereikt. Een rijtuig wachtte het kind en zijnen geleider. Op het oogenblik van scheiden, zegde hij mij met een droevigen glimlach:

'- Gij weet nu, waarom ik de vogelen liefheb!'

(NAAR HET FRANSCH.)

De Bretonsche vrouw
door Isidoor Albert.

Op eenen avond in November, daags voor St.-Catharina, draaide de poort van het boethuis te Auberive op hare hengsels en liet eene dertigjarige vrouw door, gekleed met eenen verschoten wollen rok, op het hoofd eene linnen muts, die, op de zonderlingste wijze, haar bleek gelaat omvatte, gezwollen van dat paarsblauw vet, veroorzaakt door den leefregel der gevangenissen. Het was eene gevangene die men de vrijheid schonk. Hare boetgezellinnen noemden haar de 'Bretonsche'. Veroordeeld voor kindermoord, was het juist zes jaren geleden dat een celrijtuig heur naar de gevangenis bracht. Na hare plunje teruggenomen, en hare spaarpenningen aan de griffie gelicht te hebben, ademde zij de vrije lucht in, voorzien van een reispas voor Langres.

De Koerier van Langres was vertrokken. Ontmoedigd, bevreesd begaf zij zich schoorvoetend naar de voornaamste afspanning der streek, en met een benauwde stem vroeg zij er een verblijf voor den nacht. De herberg was proppensvol en de waardin, die zich weinig ingenomen toonde 'soortelijke gasten' te herbergen, raadde heur aan zich te wenden tot de herberg aan de andere zijde van het dorp gelegen.

De Bretonsche ging, nog meer ontsteld, bedeesd op de deur kloppen der aangeduide tapperij, die, eigenlijk gezegd, slechts een drinkhuis voor aardewerkers was. De herbergierster beloerde haar met een wantrouwig oog, en zond ten slotte de rampzalige weg, zeggende dat zij geen nachtverblijf schonk. De Bretonsche dorst er niet op aandringen: ze verwijderde zich - het hoofd neergebukt, - terwijl er in het binnenste haars harten een onbegrijpelijken haat ontstond tegen diegenen, welke haar zoo onverbiddelijk terugstieten.

Zij had geenen anderen toevlucht meer dan zich te voet naar Langres te begeven.

Einde November... de nacht valt vroeg in; ze bevond zich weldra omhuld van grauwe nevelen, op de duistere baan, die zich uitstrekte tusschen twee zoomen van het bosch, en waar de snerpende, schuifelende noordenwind hoopjes verwelkte bladeren dooreen deed dwarrelen.

Na zes jaren boetedoening en opsluiting kon ze nauwelijks voortgaan: hare knieën waren als geknoopt; hare voeten, gewoon aan klompen, waren geprangd in haar nieuw schoeisel. Na eene wijl wegs had ze blazen op de voeten en gevoelde zich afgemat; ze zette zich op eenen wegpaal; - bibberend vroeg ze zich af of ze ging sterven van koude en honger in dezen akeligen nacht, blootgesteld aan dien ijzigen noordenwind, die hare leden verstijfde. Eensklaps, in de eenzaamheid der baan, dwars door het geloei des rukwinds, scheen ze de slepende tonen eener zingende stem te hooren. Zij luisterde aâmloos en onderscheidde de klankmaat van een dier streelende, eentonige liederen, waarmede men de kinderen in slaap sust. Dan, haren weg voortzettende, wendde zij hare schreden in de richting dezer stem, en - in den omkeer van eenen dwarsweg - bemerkte zij tusschen de naakte takken der boomen eene roode schemering.

Vijf minuten later bereikte ze eene bouwvallige woning, opgebouwd uit klei en stroo, waarvan het dak, bedekt met aardklompen, tegen eene rots steunde en waarvan het eenig venster een helderen lichtstraal doorliet.

Het hart beklemd besloot ze aan te kloppen. De zang hield op, en eene boerin kwam openen; - eene vrouw van denzelfden ouderdom als de Bretonsche, maar reeds verwelkt en versleten door den arbeid. Haar kleed, op verscheidene plaatsen gescheurd, toonde hare vereelte, verzengde huid; hare bruingele haren hingen verward van onder hare stoffen muts en hare grijze oogen aanschouwden met verbazing de vreemdelinge, waarvan het uiterlijke iets ongewoons had.

- Goeden avond, zegde zij de bek-lamp omhoog heffende, welke zij in de hand hield, - wat verlangt ge?

- Ik kan niet verder, prevelde de Bretonsche met eene hijgende stem, waaruit een snik opwelde; de stad is zoo ver, en indien ge mij liet vernachten, zoudt ge mij eenen dienst bewijzen.... Ik heb geld.....ik zal u betalen voor uwe moeite.

- Kom binnen! antwoordde de andere, na een oogenblik geaarzeld te hebben; dan, op een meer nieuwsgierigen dan wantrouwigen toon, vervolgde zij:

- Waarom hebt gij te Auberive niet vernacht?

- Men heeft er mij niet willen logeeren.... En de blauwe oogen terneerslaande, voegde de Bretonsche er angstvol bij: Omdat ik, ziet ge.... uit het boethuis kom en dat geeft geen vertrouwen aan de menschen.

- Ah!.....Kom toch maar binnen... ik vrees niets, ik die nooit anders dan armoede onderstaan heb. Het ware onmenschelijk een levend wezen bij zulke koude aan de deur te laten.... Ik zal u een bed uit droge bladeren opmaken.

Ze haalde van onder een afdak een hoop droge bladeren, en strooide ze in een hoekje, naast de schouw.

- Gij woont hier alleen? vroeg bedeesd de Bretonsche.

- Ja, met mijn dochtertje, dat bijna zeven jaar telt..... Ik win ons bestaan met in het bosch te werken.

- Uw man is dood?

- Eilaas, ja! antwoordde schielijk Fleuriotte, de arme kleine heeft geenen vader meer.... Wat wilt ge, iedereen heeft zijne rampen!

- Ziedaar uw bed opgemaakt, en hier twee of drie aardappelen, die van het avondmaal overblijven.

't Is alles wat ik u kan aanbieden.

Zij werd onderbroken door eene kinderstem, welke opsteeg uit een donker kamertje, afgezonderd van die plaats door eene heining van planken.

- Goeden nacht! hernam ze, ik ga terug bij de kleine, die bang wordt. Tracht goed te slapen!

Ze nam de lamp en verdween in het aanpalend vertrek, de Bretonsche in de duisternis latende.

Deze had zich op de verdorde bladeren uitgestrekt.

Na geëten te hebben, beproefde zij de oogen te sluiten, maar de slaap overviel haar niet. Tusschen de afsluiting hoorde zij Fleuriotte met stille stem tot hare kleine spreken, die door de komst der vreemdelinge ontwaakt was en niet meer wilde inslapen. Fleuriotte wiegde het kind en omhelsde het met teedere woorden: gulhartige, eenvoudige gezegdens, die de Bretonsche oprecht bewogen.

Deze teedere uiting wekte een beschaamd moederlijk gevoel op, begraven in den boezem van die vrouw, eertijds

veroordeeld om haar pas geboren kind omgebracht te hebben.

De Bretonsche dacht, dat ‘indien de zaken zich ten beste gekeerd hadden,’ hare kleine denzelfden ouderdom van dat meisje zou gehad hebben. Bij dit gedacht, en bij het hooren dezer kinderlijke stem, beefden al hare ledematen; iets zachts kwam in haar verbitterd gemoed opwellen en ze voelde grootendeels lust om te weenen.

- Kom, mijn kind, zegde Fleuriotte, slaap eens vlug.... indien ge braaf zijt, zal ik u morgen naar de foore van St-Catherina leiden.
- St-Catherina's dag, dat is het feest der kleine meisjes, niet waar, mama?
- Ja, mijne lieve!
- Is het waar, dat op dien dag St-Catherina speelgoed aan de kinderen brengt?
- Ja.... somtijds.
- Waarom brengen zij er nooit bij ons?
- Wij wonen te ver... En dan, wij zijn te arm, ziet ge?
- Zij brengt er slechts aan de rijken, dan! Waarom?... Ik ook, ik zou willen speelgoed hebben.
- Welnu!... als ge braaf zijt... als ge wijs slaapt, zal ze er u misschien geven!
- O, dan ga ik slapen, omdat zij er mij morgen brengen zou.

Eene stilte. Dan, een gelijke, zachte ademtocht. Het kind was ingeslapen, de moeder insgelijks. De Bretonsche alleen sliep niet. Eene teedere en tevens grievende ontroering prangde heur hart, en ze dacht meer dan ooit aan de kleine die ze gedood had. Zulks duurde tot het aanbreken des dageraads.... Bij de eerste ochtendschemering sliepen Fleuriotte en haar kind omarmd. De Bretonsche sloop geheimzinnig buiten, stapte vlug in de richting van Auberive en hield slechts aan de eerste huizen der straat stil. Dààr doortrok ze langzaam de eenzame straat, de uithangborden der winkels beziende. Op het einde der straat scheen een der winkels hare aandacht te vestigen. Ze tikte op de luiken, en deed openen. Het was een merceriewinkel, die ook speelgoed bevatte: kartonnen poppen, arken van Noach, schaapkooitjes, enz.

Tot groote verbazing der winkelierster kocht de Bretonsche alles, betaalde en vertrok. Ze hervatte den weg

naar Fleuriotte's hut, toen eensklaps eene hand op haren schouder drukte. Ze wendde zich om en bevond zich tegenover eenen brigadier der gendarmen. De ongelukkige had vergeten, dat het aan de losgelaten gevangenen verboden was in den omtrek van het boethuis te vertoeven.

- In plaats van hier rond te zwerven, zoudt ge reeds te Langres moeten zijn, zegde streng de brigadier. Kom, op weg!

Ze wou uitleg geven.... Vruchteloos! In eenen oogwenk eischte men eenen wagen op; men deed er haar op stappen, onder de leiding van eenen gendarm, en... 'Vooruit!' klonk het.

De wagen rolde al schokkende op de bevroren baan. De arme Bretonsche duwde, met een grievend gebaar, haar pakje speelgoed tusschen hare verkleumde vingeren. In den omdraai van den weg herkende zij den wegel, die door het bosch liep; haar hart bonsde, en ze smeekte den gendarm om stil te houden: zij had eene boodschap voor Fleuriotte, eene vrouw die daar verbleef op twee stappen afstands. Ze smeekte zoo aanhoudend, dat de gendarm, een braaf man in de ziel, zich liet overhalen. Men bond het paard aan eenen boom en ging den wegel op. Voor de deur kliefde Fleuriotte klein-hout. Hare bezoekster terugziende, in gezelschap van eenen gendarm, stond ze als verslagen, den mond open en de armen hangend.

- Stil! lispelde de Bretonsche, de kleine slaapt ze nog?

- Ja.... maar....

- Leg dit speelgoed zachtjes op haar bedje, en zeg haar dat het St.-Catherina is die net haar gebracht heeft! Ik was naar Auberive teruggekeerd om het te gaan koopen, doch het schijnt dat ik er het recht niet toe had en men voert mij terug naar Langres.

- Edele, brave ziel, riep Fleuriotte in vervoering uit!

- Stil!

Ze naderden het bedje, altoos gevolgd door haren geleider. De Bretonsche spreidde over het deksel de pop, de ark van Noach en het schaapkooitje, kuste het bloote armpje van het kind en zich tot den gendarm wendende, die eenen traan uit zijn oog pinkte:

- Nu, sprak zij, nu mogen wij vertrekken!

(NAAR HET FRANSCH.)

Vlaamsche muziek.

De Rijn, *van Peter Benoit.*

De Antwerpsche *Société de Musique* heeft hare concertenreeks van 1890-91 op schitterende wijze gesloten, met eene merkwaardige uitvoering van den *Rijn*, gedicht van Julius De Geyter, gecomponeerd door Peter Benoit. Wij noemen het eene merkwaardige uitvoering: daarmede vertolken wij niet alleen onzen persoonlijken indruk, maar geven terzelfdertijd ook de impressie weer van de talrijke bevoegde muziekbeoordelaars van Antwerpen en elders, die Zondag namiddag in de groote zaal der Koninklijke Harmoniemaatschappij aanwezig waren. Inderdaad, van alle kanten des lands waren de komponisten en muziekkundigen toegestroomd, van Brussel, Gent, Brugge, Doornik, Mechelen, enz. Ook uit Holland waren belangstellenden opgekomen.

En de algemeene indruk der kenners, zoowel als die van het publiek in 't algemeen was: Een heerlijk gewrocht, - en eene puike uitvoering, merkwaardiger zelfs dan die welke aan hetzelfde werk was te beurt gevallen in Juni 1889, toen het voor de eerste maal alhier ten gehoore werd gebracht. Wij sluiten ons gaarne aan bij die gunstige oordeelvelling.

De eer dezer uitvoering komt in de eerste plaats toe - natuurlijk *na* den komponist dirigent - aan ons flink orkest, hetwelk in den loop van het laatste winterseizoen herhaaldelijk het bewijs heeft geleverd dat het voor elke taak, ook voor de moeilijkste, opgewassen is.

De koren hebben zich ook zeer goed gekweten van hunne rol, hoewel het ons toescheen dat zij wel wat sterker hadden behooren te zijn, om in klankgehalte te kunnen opwegen tegen het orkest, vooral in de passages, die kracht eischen. Maar wat wilt ge, de zangers zijn maar liefhebbers, vrijwilligers, en de gelegenheden om zich in Antwerpen des avonds te vermaken zijn zoo menigvuldig dat er waarlijk een fraaie dosis moed toe behoort om zich gedurende eenige weken aan den last der voorbereidende studies en repetities te onderwerpen.

Wat de solisten aangaat, de eerste vermelding komt,

buiten alle vergelijking toe, aan den heer Fontaine. Zijne even krachtvolle als welluidende stem, benevens zijne groote muzikale kennis, verschaffen hem de middelen om aan de personage van Frauenlob den vereischten luister bij te zetten. Welverdiende toejuichingen hebben den heer Fontaine beloond voor het groote genot, dat hij aan de toehoorders deed smaken. Ook mejufvrouw H. Engeringh en de heer De Bom verdienen eene loffelijke vermelding.

En thans het werk zelf... Men verwachte niet van ons dat wij het hier ontleden. Onze lezers kennen het gedicht van De Geyter, zoo rijk aan kernige gezegdens en aan fraai gebeeldhouwde verzen, rijk ook vooral aan gedachten, die als van zelf motieven moeten doen vloeien uit de scheppende verbeelding van den toonzetter.

Wat de partitie betreft, er ware eene aanzienlijke ruimte en eene hoogere mate van bekwaamheid toe noodig dan die waarover wij beschikken, om er over te spreken op eene wijze, harer waardig.

Wij hebben dit heerlijke toondicht bewonderd, zoowel in zijne algemeene conceptie, als in de menigvuldige détails, waartusschen er een aantal voorkomen, die waarlijk geniaal moeten genoemd worden.

Wat eenieder bijzonderlijk treft in dit werk, is zijne karaktervolle eigenaardigheid, zijne weergalooze frischheid, de breede polyphonische samensmelting der verschillende vocale en instrumentale groepen, en de overvloed van geestige vindingen die ons schier op elke bladzijde komen verrassen. Op welke vernuftige wijze, bij voorbeeld zijn de motieven van bekende volksmelodiën in de golvende plooien der orkestrale bewerking ingeweven!

Nu eens hooren wij als een nagalm van ons middeleeuwsch volkslied *Naar Oostland,* dan weer zijn het de breede tonen van Luthers koraal of de krijgszuchtige klanken der *Marseillaise*, die ons de beelden van 't verleden voor den geest tooveren; elders nog komt de verleidende melodie der *Lorelei* al de romantische reminicensen wakker schudden, die in 't diepste van ons geheugen liggen te sluimeren.

Waarlijk, dichter en toondichter sleepen ons mede; zij doen ons den Drakenfels bestijgen met de minnekoozende studenten. Met de leeraars en denkers dwepen wij van

Duitschlands eenheid; met de juichende kunstenaars heffen wij den beker omhoog ter eere van de parelende Rijn- en verfrisschende Moezelwijnen. Wij luisteren het gesprek af tusschen de schimmen van Goethe en van Gutenberg. Wij bewonderen het schoon der natuur, met kwistige handen rondgestrooid over deze zoo poëtische gewesten. Wij staan in aanbidding voor den Dom van Keulen, voor dit wonder der kunst, waarvan de naalden fier en slank in de hoogte rijzen. Wij dartelen met de ondinen in de klaterende golven van den ouden romantischen stroom, en, van onzen tocht teruggekeerd, begroeten wij innig onzen blonden Scheldevloed en den Toren, waarop elk Antwerpsch hart zich trotsch betoont....

Bloemen werden den komponist van alle zijden toegeworpen; hoeden werden gezwaaid te zijner eere bij het slotakkoord; er werd gejubeld en toegejuicht, - en het was dubbel verdiend. Met zijnen *Rijn* heeft Benoit aan onze Vlaamsche muziekkunst een meesterwerk geschonken hetwelk tot eere strekt, niet alleen van zijnen maker, maar ook van het volk waaruit hij gesproten is, en van het vaderland, wiens kunstroem hij over Europa verspreidt.

Onze Vlaamsche Muziekschool.

Het schijnt dat het nog enkel van eene ellendige som geld afhangt, ongeveer 20 à 25 duizend frank per jaar - misschien nog minder, - om eindelijk te bekomen wat gansch Vlaamsch België sedert jaren vraagt: de verheffing onzer Muziekschool tot den rang van *Koninklijk Vlaamsch Conservatorium.*

De eene minister achter den andere heeft daarvoor zijne volle genegenheid getoond; echter slechts eene platonische genegenheid; want nooit kwam het tot daden: het bleef maar altijd bij woorden.

Volgens de eene was *dit* een beletsel om aan dien billijken wensch wensch te voldoen; volgens een ander was *dat* daarvoor een hinderpaal.

Al deze beletsels, al die hinderpalen zijn de eenen na de anderen weggevallen; men heeft er het belachelijke van ingezien en durft er niet meer over spreken.

Minister De Burlet, de laatste Minister van Binnenlandsche Zaken, heeft de verklaring afgelegd, dat hij gereed is van onze Muziekschool een Conservatorium te maken, maar dat M. Beernaert weigert die armzalige 20 à 25 duizend frank toe te staan.

En M. Beernaert heeft dit bevestigd.

't Is dus nog alleen de kwestie van geld, die het ding in den weg staat.

Dit is het laatste argument, de laatste poging tot weerstand, die gemakkelijk zal te overwinnen zijn.

Het is te voorzien, dat het doel van het Vlaamsche land eerlang zal worden bereikt.

De hr. Cornette die, evenals wij, reeds menige lans ten voordeele dezer rechtvaardige zaak heeft gebroken, bracht haar in den Provincieraad weer ter spake, en drong aan dat de Bestendige Deputatie, in naam van den Raad, nieuwe en dringende stappen zou aanwenden bij het Ministerie, om voldoening te bekomen.

De redenaar deed ten slotte het volgende voorstel:

***De Provincieraad van Antwerpen*,**

> Overwegende, dat de verheffing der Stedelijke Muziekschool van Antwerpen tot *Koninlijk Vlaamsch Conservatorium* een nationaal belang oplevert.
> Herzien zijne vroegere uitgebrachte stemmingen, en bijzonderlijk die van 15 Juli 1890.
> Drukt nogmaals den wensch uit, dat de Regeering gehoor zou geven aan het zoo krachtig en eensluidend uitgedrukt verlangen van het Vlaamsche Volk, om de genoemde school te zien verheffen tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium.
> En gelast de Bestendige Deputatie, ten sterkste aan te dringen bij de Regeering, opdat de bedoelde maatregel zou genomen worden in 1892. *bij gelegenheid van het 25 jarig bestaan* der Antwerpsche Muziekschool als *Vlaamsche* kunstinrichting.

Met toejuiching en met algemeenheid van stemmen nam de Provincieraad dit voorstel aan, welk mag rekenen op de ondersteuning van den hr. Gouverneur en van de Bestendige Deputatie, die steeds dezen wensch toegenegen zijn geweest en hebben ondersteund.

Wij mogen dus de vurige hoop koesteren, dat onze Muziekschool eerlang zich zal mogen verheugen op den titel van *Koninlijk Vlaamsch Conservatorium.*

Het is bij alle jubelvieringen de gewoonte geschenken aan te bieden, als herinnering aan dit jubel. Welnu, de titel van *Koninklijk Vlaamsch Conservatorium* zal het jubelgeschenk zijn voor onze Muziekschool en tevens voor haren beroemden bestuurder, Peter Benoit, die er de belooning van zijn streven zal in vinden.

Te recht zegde de hr. Cornette in den Raad, dat wij - dat zijn de Vlamingen - daarin geene zaak van geld, wel van roem en eer zien en dat, als men niet 20 duizend frank kan geven, men dan zou beginnen met minder, hoe weinig het ook zij.

Er valt niet aan te twijfelen, dat de hr. Gouverneur en de Deputatie deze overweging zullen doen gelden bij het Ministerie, dat er door zal gedreven zijn tot tegen den voet van den muur en niet langer weerstand zal bieden, uit vrees van met recht beschuldigd te zullen worden van moedwillige dwarsboomerij.

In 1892 begroeten wij dus de verheffing onzer Muziekschool tot Conservatorium en zullen wij dit feit, deze zegepraal mogen wij zeggen, met haar zilveren jubel schitterend zien vieren, niet alleen door Antwerpen, maar door geheel het Vlaamsche land.

Vijfjaarlijksche wedstrijd voor Nederlandsche letterkunde. VIII[e] tijdvak. - 1885-1889. Verslag van den keurraad.

Zie vorige aflevering, *bladzijde* 337.

De zedelijke ernst, het langzaam maar standvastig streven naar degelijke kunst was het kenmerk der ouderen: men vergelijke slechts de verhalende dichtstukken van heden met die van Blieck, Ledeganck, P. van Duyse, J. De Laat, de van Rijswijks, enz. Deze waren geen uiterst fijne teekenaars, geen photografen, die al de lijnen en stipjes volmaakt wedergeven; zij hadden meestal meer kleur: zij *schilderen,* niet altijd - wij zegden het reeds - zoo trouw en nauwkeurig, maar meestal breeder, grootscher.

Deze grootere kracht van uitdrukking is misschien wel eenigszins toe te schrijven aan de mindere fijnheid van uitvoering en aan de aandrift om trots alle belemmering, hunne gevoelens lucht te geven, zonder zich veel om den vorm te bekreunen.

Er valt niet te loochenen, dat thans, inderdaad, meer behendigheid in de uitvoering wordt gevergd om te beantwoorden aan de vereischten van den tijd, die ons in zekeren zin van over de grenzen worden opgedrongen. Doch, zooals wij vroeger zegden, deze behendigheid mag niet, en, vooral niet met het oog op onze eigene, nationale vereischten, tot vreesachtigheid, geliktheid en gekunsteldheid leiden. De volmaking mag niet voor gevolg hebben, dat ofwel de gedachfe onderblijve of de stof zoozeer verwaarloosd worde, dat het kunstwerk in waarde eindelijk zou te kort schieten bij de gewrochten onzer eerste school.

Dat dit zoeken naar nieuwere maten en het beproeven van reeds sedert eeuwen daargelaten vormen niet altoos eenen gelukkigen uitslag opleveren, zal niemand verwonderen. Maar, wij herhalen niettemin - en met nadruk - dat de vooruitgang, die wij zooeven vaststelden, verbazend groot is. Mochten de hedendaagsche dichters, bij hetgeen ze reeds verworven hebben, zich de degelijkheid en de kracht, den zedelijken ernst en den natuurlijken gloed hunner voorgangers weten eigen te maken, dan zou eerlang de vaderlandsche poëzie eenen in de geschiedenis onzer letteren nooit gekenden bloeitijd te gemoet gaan.

Om die reden betreurde de Keurraad, bij het lezen van *Al de Gedichten* - de eerste, uitnemend veel belovende, frissche zangen - van Albrecht Rodenbach, het al te vroegtijdig afsterven van dien door de natuur zoo rijk bedeelden jongeling,

Ook om die reden, zij dank gezegd aan den kunstenaar, den ouderlievenden zoon, die onze letteren verrijkt heeft met de nu algemeen bekende verzameling *Nagelaten Gedichten* van den meesterzanger Prudens van Duyse, wiens reine roem rijst en immer stijgen zal met den toenemenden invloed zijner bezielde gewrochten op het nageslacht.

De twee laatste deelen dier uitgebreide verzameling konden echter niet

in aanmerking genomen worden, daar zij een al te groot aantal vertalingen bevatten.

Dit was, ongelukkiglijk, insgelijks het geval met de *Vonken en Stralen* van Dr Eugeen Van Oye, dien men te recht genoemd heeft 'Een dichter bij de genade Gods', vol hart en geestdrift voor het goede en schoone, een kieskeurigen kunstenaar, die de kunst eerbiedigt en steeds naar hooger streeft, gedreven door zijne liefde voor de poëzie, Op E. Van Oye's Muze is Goethe's vers:

Liebe sei vor allen Dingen
Unser Thema, wen wir singen

ten volle en in de edelste beteekenis van toepassing.

Zijne *Bivakliederen* behooren tot het schoonste, dat wij in de laatste jaren te hooren kregen in de halle der Vlaamsche dichteren.

De waardige tolk van den dichterlijken West-Vlaamschen volksgeest, Dr Guido Gezelle, bood den Keurraad geen *Prijslied* aan, De al te nederige zanger van de *Kerkhofbloemen* bepaalde zich bij eene nieuwe uitgave zijner vroeger verschenen uitmuntende gedichten,

De jury ontving, daarentegen, uit het land van Waas, een keurigen bundel *Gedichten* van Alf. Janssens, die zich bijzonder onderscheidt door zijne eenvoudige en aandoenlijke huiselijke tafereelen.

De onvermoeibare schrijver der *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, een reuzenwerk, en van nog menig ander boek over onze gemeenten en onze voorouderen, heeft in zijne *Gedichten* alles wat hij sedert 1866 in verzen stelde, verzameld. Menig stuk is treffend door de kracht van uitdrukking en mannelijkheid van gedachte.

Ook van den dichter van *Het Menschdom verlost* ontving de Keurraad drie dichtwerken: *Franciscus,* door de meesterlijke muziek van Edgar Tinel, reeds alom bekend; *Kerk en Paus*, een jubelzang met uitmuntende brokken, en *De heilige Joannes Berchmans*, waarin men eenige van de eigenaardige trekken des dichters ontmoet, doch ook sporen ontdekt van overhaasting.

Julius De Geyter waagde eene stoute proef: een beeld van *Keizer Karel en het Rijk der Nederlanden* te schetsen in middeleeuwschen versbouw. Naar de meening van den Keurraad, heeft de Antwerpsche dichter, met oneindig minder vormvastheid, voor de geschiedenis van den grooten Gentenaar gedaan wat Victor Hugo heeft volbracht in zijne *Légende des Siècles.* Dezen, en ook in grootere mate aan De Geyter, faalt het aan dieper inzicht van den tijd, dien zij voor het oog des lezers wilden doen herrijzen. Beiden brengen elementen aan, die niet tot dien tijd, wel aan lateren en tot onzen tijd behooren. Het tafereel door beiden voorgehangen is even onwaar als kleur en typeering; maar dewijl De Geyter een door allerlei moderne begrippen vervalscht geheel heeft geleverd, vond Victor Hugo, in zijn genie, het middel om denkbeeldige middeleeuwen te scheppen, onwaar in het zuiver opzicht der geschiedenis, maar hoe aantrekkelijk, hoe rijk en verscheiden als kunstwerk en als gewrocht der verbeelding!

Indien De Geyter niet dieper is doorgedrongen in het wezen van Keizer Karel's tijd dan op te maken is uit zijne aanteekeningen, waarin hij telkens verwijst naar overbekende bronnen, valt het gemakkelijk te begrijpen waarom hij niet slagen kon. - Minder is te verstaan waarom hij zulke aanhalingen als wezenlijke ontdekkingen uitstalt.

Het overwegend gebrek van het werk is, dat de schrijver, om ons iets te maken wat Karel hadde *moeten* doen - met het oog op de Nederlanden - uitgaat van een destijds onbekend, van het volstrekt moderne grondbeginsel der *nationaliteiten.* Men beweert, dat Artevelde eenig voorgevoel daarvan gehad en een verbond der Nederlandsche gewesten gedroomd heeft. Het is mogelijk; wij zullen het niet betwisten; maar dan kon het toch maar uitsluitend geweest zijn ten aanzien van het nuttigheidsprinciep, van de behoeften van den dag: Strijd tegen Frankrijk of beter tegen de vijanden der Gemeente.

Kortom, wie in een werk van verbeelding eenen bepaalden tijd behandelt, hoeft niet on voorwaardelijk en tot in de bijzonderheden dien tijd voor te stellen: die taak behoort den geschiedschrijver; maar hij moet degelijk werk leveren: kunnen schilderen gelijk Leys of dichten gelijk Victor Hugo.

Het zou ons te ver lijden, indien wij het gedicht wilden ontleden om den weinigen samenhang daarvan in 't licht te stellen of de aandacht te vestigen op de tallooze banale versen, bloot voor het rijm neergeschreven, die er in voorkomen en zelfs den eersten zang, nochtans den besten, ontsieren.

Waarom heeft de schrijver, om dan toch iets te leveren uit den behandelden tijd, niet de voorkeur gegeven aan het rederijkersvers, in plaats van aan het toenmaal reeds lang uitgebloeide, middelnederlandsche vers?

Want het dietsch vers was het vers der middeleeuwen, gelijk het dietsch de taal van het tijdvak. Taal, zinbouw en vers houden gelijken tred; hoemeer de beschaving van een volk ontwikkelt, hoe rijker de taal, hoe steviger de zinbouw en hoe meer ook de poëzie zwierig en kunstrijk wordt in hare vormen. De dichter, die de vormen der middeleeuwen tot nieuw leven wil opwekken, mag niet uit het oog verliezen, dat zijne taal met zijn vers moet strooken en zijne denkbeelden met zijne taal. Hoffmann von Fallersleben, Dautzenberg en Prudens van Duyse hebben dit zeer wel gevoeld en toegepast in hunne nabootsingen van middeleeuwsche liederen. De Geyter heeft dat niet gedaan en juist daarin ligt de groote misgreep van den dichter van *Keizer Karel.* 't Is bevreemdend, bij iemand, die wil doorgaan als met onze middeleeuwsche dichters zeer vertrouwd te zijn, te bemerken dat zijne kennis niet verder reikt dan tot het vaststellen, op zeer losse schroeven, van den rythmischen vorm der middeleeuwsche verzen op vier slagen, zonder meer, en hem dien nagebootsten vorm te zien gebruiken om in hedendaagsche taal er een groot historisch gedicht in te gieten.

De bundel *Licht en Schaduw* van L. Buyst getuigt van veel vooruitgang. Het gedicht *De Grootvader* kan stellig wedijveren met de goede voortbrengselen uit het laatste vijfjaarlijksche tijdvak.

Uit sommige gedeelten van Mercelis' *Kempische Harp* meent de Keurraad te mogen besluiten, dat dezen jeugdigen reeds zeer verdienstelijken dichter eene schoone toekomst verbeidt.

Beide bundels, evenals die van Albrecht Rodenbach en Janssens, werden eerst na eene tweede lezing en beoordeeling ter zijde met Dr Simons *Napoleon-Cyclus* die, als vorm, bijzonder gekuischt, en als taal, uitnemend zuiver is.

Het zal wel overbodig zijn, bij het beoordeelen van de *Historische Zangen Koren en Liederen*, te doen uitschijnen welke plaats Em. Hiel, om zijne

eigenaardigheid als dichter, în de eerste rijen der huidige Nederlandsche zangers inneemt. Hij wilde niet alleen gelezen maar ook ‘gezongen’ worden. Hij dacht - en wel te recht - dat een volk, hetvelk niet zingt, een verloren volk is en schonk derhalve, in dien zin en met het oog op de vereischten der lyriek, aan onze componisten: liederen, cantaten, psalmen, oratorios, declamatoriums, breed opgevatte en even breed en stout uitgewerkte gewrochten, waarmede hij veel heeft bijgedragen tot de glansrijke herleving onzer Vlaamsche muziekschool.

De vorm van Pol de Mont's *Fladderende Vlinders* is, over het algemeen, merkwaardig, zeer merkwaardig. Doch - wij stelden reeds de vraag - is de vorm alles? Kunstig werk dwingt bewondering af voor de bedrevenheid van den vervaardiger; maar wat zegt het tot het hart, waarvan de poëzie de eeuwige geschiedenis is? Wat geeft het, dat de vorm van een dichtwerk fijn zij, als de stof het volstrekt niet is? En de stof, in *Fladderende Vlinders*, is veelal onbeduidend, somtijds onkiesch.

Het naakte, in kleur en beeld, kan rein zijn, ja de uitdrukking van de verhevenste kunst, doch verfijnde, gelikte, rooskleurige en -geurige onkieschheid is immer te veroordeelen, vooral in onze wedergeborene nationale letterkunde, die, al mocht ze maar bogen op rijnheid van gevoel en verstand - en op niets anders, nog recht zou hebben op onze achting en onzen eerbied en liefde voor ons volk, dat wij mannelijk willen, opdat zijne dichters het eenmaal tot mannelijke daden zouden kunnen oproepen.

De Keurraad betreurt, dat de voortreffelijke zanger zijne buitengewone gave van *assimileering* of vereenzelviging met hetgeen hem treft in andere literaturen, alsmede zijne bewonderenswaardige *virtuositeit* gansch heeft gewijd aan den vorm van *Fladderende Vlinders* en zoo weinig tijd en geduld besteed om dien zijner gedichten, *In Noord en Zuid*, waar - hoe jammer! - om slechts van de metrische stukken te spreken, niet alleen groote slordigheden voorkomen onder opzicht van prosodie, maar zelfs onder opzicht van taal.

Het kenmerk van Hilda Ram's *Gedichten* is, vooreerst, de groote kieschheid in de keuze der onderwerpen. Wel is waar zijn er verscheidene, in de kleinere, die van niet veel gewicht zijn of voor welke - inzonderheid de lyrische - zij nog niet gansch voorbereid schijnt. De dichteres moet het zelf gevoeld hebben: zij bewerkte ze met minder zorg dan de grootere, waarin zij hare meerderheid laat gevoelen en gelden, in zoover dat de beoordeelaar zich afvragen moet wat het meest bewondering verdient óf de rijke verscheidenheid der stof, de zuiverheid van opvatting, óf de meesterlijk gebouwde verzen, bijzonderlijk de metrische.

Sommige deelen van *Wachtend* en van *Verhuizen* behooren tot de uitmuntendste brokken, die in onze letterkunde sedert jaren geschreven zijn.

Hilda Ram schildert omdat zij er toe genoopt is; zij schildert zelf waar zij verhaalt, terwijl Pol de Mont schildert om te schilderen en verhaalt zelfs waar hij schildert. Bij deze is het gevoel meer kunstmatig en oppervlakkig; bij geene is meer diep gevoel dan kunst, al mag het reeds kunst worden genoemd dat gevoel zóó trouw te kunnen wedergeven.

Den dichter van *Fladderende Vlinders* werd meer dan eens het verwijt toegestuurd, dat hij te veel schrijft, alsof vruchtbaarheid iets afkeurenswaardigs, een gebrek en niet een zegen ware! Men schijnt al te licht te vergeten, dat slechts die begaafde, welke zich schuldig maakt aan veel-

schrijverij uit louter ijdelheid, als kunstenaar eenen zelfmoord pleeft. Neen; de Mont hoeft niet gewaarschuwd te worden tegen zijne levendigheid van geest. Dat ware immers onzin; maar de Keurraad meent de aandacht van den zanger van *Fladderende Vlinders* te moeten vestigen op eene waarheid die sedert lang en door velen verkondigd, door Taine kernachtig uitgedrukt werd:

'C'est un grand danger pour un poëte que de savoir trop bien son métier; sa poésie montre alors l'homme du métier et non le poëte[1].'

Tegenover en boven de Mont's dilettantisme, plaatste de Keurraad Hilda Ram's dichterlijke bezieling wier uitwerkende kracht wel is waar den lezer niet al meteen aangrijpt en overweldigt, maar hem belangstelling inboezemt, hun ernstigt boeit, aangenaam - als zij het dan ook somwijlen weemoedig - stemt, zijn hart bevredigt door hare milde teederheid en en edele reinheid, hare Vlaamsche oprechtheid en goedheid, bovenal door de maagdelijkheid van het waar en diep gevoel.

Hilda Ram's *Gedichten* zullen, over het algemeen, om hunnen eenvoud en omdat zij spreken tot de verbeelding en tot het gemoed, evengoed begrepen en genoten worden door den gewonen lezer, door de groote gemeente, als door den bevoegden kunstgenoot, die ze nogmaals en herhaaldelijke zal ter hand nemen, om het volledig verband tusschen hunne innerlijke en uiterlijke beteekenis en waarde na te gaan en te schatten, en eindelijk te bevinden dat, uit vele stukken der Antwerpsche dichteres, een menschenhart spreekt, eene warme en zielvolle stem stijgt, gedragen op de wieken eener doorgaans zoetvloeiende en welluidende dichterlijke taal, welke niet als die van Pol de Mont gansch en uitsluitend de aandacht van den ontwikkelden lezer op zich trekt, maar wier rijkdom van tonen of schoonheid van vormen niettemin de bewondering afdwingt, daar zij zich bepaalt bij de getrouwe en vaste, immer bescheidene uitdrukking van de gedachten en gevoelens der zangster. Deze ernstige, bewogen stem vergt, ter behoorlijke begeleiding of inkleeding, een gebonden, gestrengen stijl, ingetogen als de melodie des orgels. In dien zin - de harmonische en natuurlijke overeenstemming tusschen inhoud en vorm - is Hilda Ram's werk volledig en wordt het des te aantrekkelijker omdat de geoefende kunstenares als 't ware de eigen schaduw wordt van de dichters, waardoor deze nog meer en beter in het licht komt en de stroom van sympathie tusschen het hart van den lezer en dat van de schrijfster door niets meer afgeleid of onderbroken wordt.

Uit dat alles kan nu wel eenige eentonigheid ontstaan, doch deze wordt ruimschoots vergoed door Hilda Ram's groote gave van opmerking, haar overigens veelzijdig talent, dat evenzeer uitblinkt in het tragische als in het louter beschrijvende.

Tot staving dienden *Haroen-al Rasjid's Dood* en *De Bruiloft* hier ie worden afgeschreven, maar de Keurraad meent zich te mogen bepalen bij enkele kortere aanhalingen uit al het voortreffelijke dat de besproken *Gedichten* kenmerkt.

Droomerij, in den *terzinen*-vorm door den Noord-Nederlandschen

(1) Taine: *Histoire de la littérature anglaise*, Chapitre VII: *Les poètes*

Meester Joan Bohl, uit Italië te ontzent overgeplant, zou ongetwijfeld zelfs door dezen merkwaardigen dichter kunnen onderteekend worden.

***

Ten slotte en na rijpe overweging, kende de Keurraad, den vijfjaarlijkschen prijs van de Nederlandsche letterkunde (VIIIe tijdvak, 1885-1889), met algemeene stemmen toe aan de

Gedichten van Mej[r] Hilda Ram.

De Keurraad hoopt dat deze onderscheiding eenigszins zal bijdragen om de algemeene aandacht der Vlamingen te vestigen op een werk, dat door iedereen verdient gelezen te worden, inzonderheid door de vrouw, de moeder, den schutsengel van eigen Vlaamschen haard en reine Vlaamsche zeden, op wier liefde voor de taal de herrijzenis van ons land en van ons volk meer dan ooit berust.

Aldus voorgelezen, goedgekeurd en onderteekend in zitting van 27 December 1890.

De Keurraad:

Leden der Koninklijke Vlaamsche Academie:

De Voorzitter,
P. WILLEMS.

De Secretaris-Verslaggever,
TH. COOPMAN.
De Ondervoorzitter,
L. ROERSCH,

De Leden,
S.-D. DAEMS,
JULIUS OBRIE,
L. MATHOT,
J.-A. VAN DROOGENBROECK.

De mier.
Eene Folkloristische Studie
door Is. Teirlinck.

> Maar de altijd kloeke mier, verzorgd in hare schuren,
> De winter wonder veil in weelde kon verduren.
> VONDEL, *De Vliege en de Mier.*

Wij noemen Insecten-lore de folklore der kerfdieren. Het volk kent de bijzonderste dezer kleine en vlugge beestjes, die wemelen of fladderen, wroeten of kruipen, knagen of steken, bijten of zuigen en, uit menig opzicht, eene groote rol in het leven van den mensch vervullen. De Mier zal het ons bewijzen.

Wij kiezen dit diertje, omdat men het schier overal vindt, het al de andere kerfdieren - de bij niet uitgezonderd - in verstand en schranderheid overtreft en, in deze evenals in vroegere eeuwen, de aandacht van wijsgeer en natuurkundige tot zich heeft getrokken. LUBBOCK, HUBER, FOREL, MAC-LOOK, MAYR, FORSTER, NYLANDER, SCHENCK, om er maar eenige te noemen, hebben met vlijt en volharding het leven der mieren nagezien en een lijvig boekdeel zou niet voldoende zijn, om al de wetenswaardigheden, welke deze mannen hebben doen kennen, te verzamelen.

In het kort willen wij, folkloristisch, de volgende punten in oogenschouw nemen:

De mier - een bezield wezen; - mierenkultus; - mier en liefde; - mier en droom; - mier en bijgeloof; - de mier in de feestelijkheden, gewoonten en gebruiken van het volk; - mier en almanak; - mier en weerkunde; - merkwaardige, fabelachtige mieren; - de mier als zinnebeeld; - de mier in de taalkunde; - de mier in de volksgeneeskunde; - de mier in de sprookjesliteratuur.

1. De mier - een bezield wezen.

Wij achten het onnoodig op wetenschappelijk terrein te treden en bewijzen van het buitengewoon verstand der mier aan te voeren. Met FOREL schrijven wij:

‘De mieren hebben overwegende neigingen, welke hun karakter vormen. Deze neigingen zijn: de gramschap, de

moed, de verkleefdheid, de haat, de werkzaamheid, de volharding, de gulzigheid.'

PLUTARCHUS, ARISTOTELES, CICERO kenden het dier niet alleen een groot verstand toe, maar ook eene echte ziel, met reden en geheugen begaafd.(1)

PYTHAGORAS en verscheidenen met hem dachten, dat de mieren met elkander spraken en redeneerden. HUBER, een modern schrijver, heet zelfs die taal (*voelhoorntaal*, *Fr. langage antennal.*)

Hier moet gewaagd worden over het ontstaan van menschen uit mieren.

De Grieksche mythologie spreekt van de Myrmidonen, het mierenvolk of de mierlingen(2) (miermenschen), eenen Achaïschen volksstam van Phtiotis in Thessalië. De Myrmiden waren uit Aegina herkomstig en werden aldaar, op de bede van koning AEACUS, door Zeus, uit mieren (Gr. *murmekes*) geschapen, nadat het eiland door eene pestziekte uitgestorven was. Zij kampten, onder Achilles, vóor Troja en verdwijnen later uit de geschiedenis. OVIDIUS bezingt deze metamorphosis in zijne '*Herscheppingen.*'

In het lieve Zweedsche sprookje, dat volgt, kan de jongeling, zich in eene mier veranderen.

Ja, volgens den mythos, waren de eerste menschen mieren en bijen, en in de sage van Hispaniola, loopen de eerste vrouwen, als mieren, den boom omhoog en een specht maakt hun, met den snavel, het vrouwelijke geslachtsdeel.(3)

2. Mieren-Kultus

Werd, in eenigen godsdienst, aan de mier bijzonder eer bewezen?

Wij kunnen slechts het volgende bijbrengen:

'Omtrent Sierra-Leone, oft Leeuwen-Berghen,' schrijft NIERENBERG,' is een geslacht van witte mieren,(4) in beelden besloten: die beelden hebben den vorm van eene konstige Graf-naalt, in welke witte mieren, die niet uit komen, in verscheidene holen hier en daar kruipende, gezien worden, zoodat men niet weet met wat spijs zij leven. Deze beelden vreezen en eeren die Heidenen. Zoo

(1) Een onderzoek over de beteekenis van het woord *ziel* hoeft hier niet ingesteld te worden.
(2) Zooals *Lud. Smids* zegt.
(3) Bailey, Eng.-Deutsch Wört. art. *mire*,
(4) Waarschijnlijk *Termiten.*

dikmaal als zij een slaaf koopen, offeren zij eerst aan deze graf-naalt wijn en andere dingen; en stellen den slaaf daarvoor en offeren hem eenigzins aan die grafnaalt op, met gebeden, dat die slaaf, indien hij wegloopt, van de slangen, hagedissen en tijgers mocht verscheurd worden - welke dreigingen de slaven zoo ontzien, dat schoon zij van haar meesters dapper geslagen worden, nooit durven ontvluchten.'(1)

Men leest, bij RHASES, van eene mier, welke in Perzië openbaar opgevoed werd en dagelijks een pond vleesch at!(2)

PLINIUS spreekt van eene gehoornde Indische mier: te Erythraea vond men, op eene wonderbare wijs, hare hoornen aan de muren van eenen tempel van Herkules gehecht.

3. Mier en liefde.

Bij HOCK leest men:

'Bemint een jongman een meisje, dat hem niet met wederliefde bejegent, zoo bestaat er een onfeilbaar middel voor hem om zich te doen beminnen. Hij moet eenen levendigen kikvorsch vangen en hem in het nest der groote zwarte mieren(3) zetten. De kikvorsch zal opgevreten worden; dan moet de jongen er twee beenderen, welk een vork maken, zoeken; tegenover zulk toovermiddel kan het meisje niet onverschillig blijven: ze zal ook beminnen!'

Dit Waalsche liefdemiddel heeft voor grond eene natuurhistorische waarheid: geen natuurkundige kan beter en netter een geraamte van spieren en vezelen ontdoen dan de mieren! Men legge bij een mierennest een kleinen vogel bijv. en na weinige dagen zal men een allerzuiverst skelet bekomen.

Een liefdedrank:

Met olie en overgehaald water van mieren wordt de minnelust opgewekt. GESNERUS neemt eenen pot, bestrijkt hem langs binnen met honig, doet hem half vol mieren, voegt er Pyrethrum, notemuskaat, Kardamom, lange peper en boter bij, laat alles in de mest broeien en geeft het, als wetsteen der liefde, nuchter in.

BRUNFELS integendeel schrijft, dat vier mieren, ingenomen, alle minnelust verdrijven!

(1) JONST. Hist. van de nature der gekerfde dieren, 91.
(2) Jonst. 91.
(3) Chiens-haies in het Waalsch.

In Zwaben[1] doet men eenen *loofvorsch* in eenen nieuwen pot en zet dien op Jorisdag (23 April), toegebonden met een papier, waarin kleine gaatjes gestoken zijn, vóor zonsopgang in een mierennest. Juist een jaar daarna opent men den poten neemt er het botje uit, dat de mieren overgelaten hebben. Wil men een preutsch meisje tot zich trekken, dan strijkt men haar met dit botje naar zich toe, wil men weder los zijn, van zich af (uit PANZER). - In Oldenburg doet men bijna hetzelfde voor hetzelfde doel, doch ook kikvorschen kunnen genomen worden. Men vergelijke met het schrijven van Hock hooger.

Elders maakt men een door boord kastje uit eene doodkist,[2] waarin eene maagd begraven werd. Men zet het op eenen Donderdagavond in een boschmierenhoop, die in weinige dagen het opgesloten dier (kikvorsch) opvreet. De overgebleven botjes dienen dan ook als liefdemiddelen.

4. Mier en droom.

De mieren, in droom gezien, bedieden *bekoring.* Zoo ten minste beweert l'*Esprit des Songes.*

5. Mier en bijgeloof.

Vele vooroordeelen zijn of waren aan ons insect geknoopt. We geven hier eenige op:

De leer der *sympathién en antipathïèn* stond bij de middeleeuwsche schrijvers in hoog aanzien. De grondregel was: al de dingen (planten, dieren, mineralen) hebben voor elkander afkeer of toeneiging. ‘In de antipathiën (tegenstrijdigheden) en de sympathiën (medelijdingen of onderlinge treckingen) bestaet de gansche natuerlijcke wercking’ roept DIGBY uit.[3] - De mieren gevoelen antipathie voor den olifant; voor de slangen en draken,[4] welke zij dul maken; voor de ratten, omdat deze den zomer slapend doorbrengen; voor de huppelkoorns (sprinkhanen), omdat deze luie diertjes gedurende het schoone jaargetij niets doen dan zingen en springen.[5] De drift van den beer tot de mieren is van ouds gekend. COWAN (*Treasure of ancient*

(1) SLOET.
(2) MONTANUS, die *Volksfesten.*
(3) *Th. Symp.* 155.
(4) Zoo spreekt Jonst. 89.
(5) Men zie de lieve fabel van LA FONTAINE.

and modern Times, 1613) verzekert, dat een beer, door Mandragora vergiftigd, zich geneest met mieren te eten. En schrijft *Plutarchus* niet: ‘Als de beer zich, na een te gulzig maal, niet op zijn gemak gevoelt, zoekt hij een mierennest. Nauw heeft hij dit gevonden, of hij zet er zich op neder, steekt zijne slijmerige tong uit en verroert zich niet, zoolang deze niet met mieren en miereneieren overdekt is; hij trekt zijne tong vervolgens in en herbegint aldra.’ - De alsem verjaagt de mieren, ook de wilde Orego of marjoleine (*Origanum vulgare*);[1] Zij vluchten voor deze laatste plant; daarom is eene mier met Orego een zinnebeeld van den vluchtenden vijand.[2] - Onder de mineralen haten zij solfer; indien men deze stof in een mierennest strooit, wordt het verlaten. Dit schreef reeds ARISTOTELES. - Sympathie heeft de mier voor Slaapbollen- en Cypreszaad.

Van al de dieren, welke gezellig leven, eene maatschappij vormen, zijn mieren en menschen de eenige, beweert men, die hunne lijken *begraven*. JONSTON schrijft: ‘Zij worden, van alle dieren, die onderling met malkander leven, behalve de mensch, alleen begraven, en ze dragen hunne dooden in den bast van de vruchten der aarde.’ En op eene andere plaats (bladz. 89), geeft hij voor, dat het onderste van hun opgeworpen heuvel hun tot begraafplaats dient. Aangaande zulke begrafenissen vindt men het volgende zonderlinge geval bij KLEANTHUS:

‘Dat de mieren uit haar hol gekomen zijn bij een ander hoop van mieren, wijl sij een dode droegen, en dat enige mieren opwaarts klommen, als om de andere te spreken, en weder afklommen; twelk twe oft drijmaal also gedaan wiert, en dat ten lesten dose een worm omhoog staken als een los-ghelt voor den ghestorven, en dat die de worm ontfangen, en het lijk der mier weder gegeven hebbende, doorgegaan zijn.’[3]

Andere onwaarheden baanden zich eenen weg:

Eene soort van kleine plantluisjes komen van de mieren voort; het zijn *kinderen der mieren*, zegt GOEDAERT: ‘Deze (de plantluizen) hebben haren oorspronk uit zekere vogtigheid, die de mieren op voorgenoemde jonge scheuten (van Wilgen) zetten, welke door de warmte van de zonne uitge-

(1) DOD.
(2) KONING. 151.
(3) JONST. 89.

broeit zijnde, tot levendige diertjes werd....'[1]. En hij herhaalt het op blz. 247 van hetzelfde deel.

Indien men blauwe bloemen, zooals die van Suikerei en Bernagie, in een mierennest werpt, worden zij bloedrood. Dit feit werd reeds door HIERONYMUS TRAGUS vastgesteld. Dit roodworden is het gevolg der werking van het mierezuur (*acide formique*). Weldra werd dit zoo natuurlijk verschijnsel vergroot en vervormd, en bij sommigen hoort men van blauwe bloemen, die in de mierennesten tot *roodbloed* worden.

Komt het voedsel te ontbreken, zoo *vasten* de werkmieren, ten einde hunne jongen geenen honger te laten lijden.[2]

De *luie mieren* worden door de anderen uit het nest gedreven, door eenen kring van rechters omringd, ter dood veroordeeld en *omgebracht.*[3]

Als de mieren om voedsel gaan, trekken *de oudste als leiders* voorop, klimmen op de korenhalmen, werpen de afgebroken aren neder en scheiden het graan van het kaf. Dit schrijft AELIANUS.[4]

Aangaande het voedsel bestaat een twistpunt. Hierover terloops een woord:

Al de oude schrijvers beweren, dat de mieren, voor het winterseizoen, voorraad zamelen. Zijn er waarlijk *oogstende mieren*? Onze groote SWAMMERDAM, BUFFON, GOULD, CHRIST, LATREILLE en vele anderen noemden het bestaan van sparende mieren eene fabel. Zij brachten in het midden, dat de mier in het gure getijde sluimert en bijgevolg geen voedsel noodig heeft. De geniale SHAKESPEARE, een encyclopedisch man, zegt insgelijks door den mond van den nar in *King Lear,* Act II, Sc. I: 'Wij zullen u bij eene mier ter schole zenden, opdat gij leeret, dat men des winters niet werkt.' En schrijft VAN DALE niet in zijn woordenboek: *dat de mieren levensvoorraad zouden verzamelen voor den winter schijnt slechts eene dwaling te zijn*, *daan zij dien in een staat van verdooving doorbrengen en dus geen voedsel behoeven.*[5] Zeker is het, dat al onze inlandsche mieren geene voorraad verzamelen; doch men heeft uit het oog

(1) II. 89.
(2) CHOMEL 2113.
(3) JONST. 89.
(4) H.A. 2. C. 25. 1. 4. C. 43.
(5) Woord *mier.*

verloren, dat deze overlevering uit het Oosten komt en de mieren daar andere gewoonten konden hebben. En waarlijk, er zijn oogstende mieren: men vindt er eene in Zwitserland en een paar andere aan de kusten der Middellandsche Zee. Juiste waarnemingon, vooral die van MOGGRIGDE, hebben het onloochenbaar bewezen. Hier hebben wij dus te doen met een natuurhistorisch feit, door de ouden vastgesteld, door volksoverlevering overgezet, door moderne geleerden geloochend en eindelijk opnieuw, en ditmaal voor goed, aangenomen.(1)

De *oude mieren*, welke gaan sterven, *schieten vleugels uit.* Wij weten nu wel, dat mannetjes en wijfjes alleen kunnen vliegen.(2)

Zoo min is het waar, dat zij de doode lichamen der menschen sparen, alsook die vruchten, welke met maandstonden bloed besmet zijn.(3)

Over den oorsprong dier beestjes loopen vele meeningen rond. Eenige meenen, dat zij, den mensche ter straf, als het onkruid voortgekomen zijn; KIRCHERUS trachtte doen gelooven, dat ze uit de verrotting ontstaan; JONSTON zegt, dat Amerikaansche mieren uit mierenlijken geboren worden.(4).

Het volk meent, dat onze inlandsche soorten vruchten, granen, ja, dieren opknagen; het is echter eene onwaarheid, welke op onjuiste waarnemingen steunt. Ze knagen niet noch kauwen (ten minste onze inheemsche): ze likken met hunne tong, of liever slabben evenals de honden. Enkel vochtige of halfvaste spijs kan hun dus van nut zijn. En toch zegt men, in de Cevennen, dat wanneer iemand in de nabijheid eener beek vertelt, dat hij een vogelnest gevonden heeft, de mieren komen en den jongen opvreten.(5)

Voorwerpen, in een mierennest gedaan of er in gevonden, krijgen of hebben tooverkrachten. Bij SLOET vindt men:

Wilt ge sterk en krachtig worden, steek dan, zooals men in Zwaben doet, op Witten-Donderdag, eene flesch met wijn in een mierennest, laat ze er in tot Goeden Vrijdag

(1) *Harvesting Ants and Trapdoor Spiders*, London, 1873.
(2) JONST. 88.
(3) JONST. 88.
(4) 88.
(5) SLOET.

van het volgende jaar en drink er iederen morgen een glaasje van. - Komt er vergift in de buurt van een klein rond botje, overgebleven van eene pad, die in een mierennest werd opgevreten, zoo begint het botje te zweeten. Raakt men, en dit is eene gevaarlijke proef, er eene vrouw mede aan, dan springt alles, wat zij toegeregen, toegebonden of toegeknoopt aan heeft, van zelf open. - In de uitgebreide nesten, die in de dennenbosschen door de grootste onzer mieren (*Formica rufa)* meest uit dennennaalden opgeworpen worden, kan men wel eens een zwarten kogel vinden.

Het vee, er met bestreken, wordt duur verkocht. - Vindt een der zaak kundige, op den middag van Sint-Jan, in een bosch een mierennest en daarin eenen vogel, dan spreekt hij er eenige bepaalde woorden tegen. De vogel wordt een klein kereltje, dat in een hem voorgehouden zak springt en, naar huis medegenomen, een kobold wordt.

Van de zoogenaamde *mierenzeik* spreken wij verder.

6. De mier in de feestelijkheden, gewoonten en gebruiken van het volk.

De Arabieren plegen op de hand van een nieuwgeboren kind eene mier te leggen en terzelfdertijd den volgenden wensch te doen: ‘Dit kind worde kloek en verstandig!’ Zoo doende denken zij, dat de schoone deugden van het dier in het kind zullen overgaan.

De Zwitsersche Alpbewoners, welke in de bergen verdwaald zijn, kunnen, bij middel van de nesten eener zekere mierensoort, hunnen weg terugvinden. Deze nesten hebben eenen langen, regelmatigen vorm en zijn van het Oosten naar het Westen gericht. Hun toppunt en sterkste helling toonen immer de Ooststreek. HUBER heeft deze bewering der Alpbewoners op een duizendtal nesten onderzocht en juist bevonden.

De mensch beschouwt, in het algemeen, de mier als een schadelijk kerfdier: Hij houdt staande, dat het vruchten, bloemen, zaad en graan eet, het hout doorknaagt en beschadigt, in de huizen komt en er vele schade aanricht, hem bijt en ‘bezeikt’. Ook heeft men vele middelen ter uitroeiing uitgedacht. Wij geven hier eenige op:

(*Wordt voordgezet.*)

Nederlandsch Kongres.

Op Zondag, 9 Augustus, werd in de raadszaal ten stadhuize, te Gent de tweede algemeene vergadering gehouden voor al de leden der regelingskommissie van het 21e Nederlandsch Kongres.

De Heer Voorzitter, de Maere-Limnander, opende de zitting en zegde gelukkig te zijn den aanwezigen te mogen bekend maken, dat het welgelukken van het 21e taal- en letterkundig kongres verzekerd is.

Het bestuur der regelingskommissie vergaderde opvolgentlijk ten huize der heeren De Maere, past. Claeys en Fredericq.

Vijftien zittingen werden gehouden, gedurende dewelke, - de heer De Maere houdt er aan deze verklaring af te leggen - de beste verstandhouding, de volmaaktste overeenkomst en de bereidwilligste inschikkelijkheid geen oogenblik opgehouden hebben te heerschen onder de leden.

Hij deelde ook mede dat 2500 exemplaren van den uitnoodigingsomzendbrief tot deelneming aan het Kongres, aan Noord- en Zuid Nederlandsche letter- en taalkundigen en liefhebbers onzer Dietsche taal, werden gezonden.

Het opzenden van dien oproep werd buitengewoon goed beantwoord; 378 personen hebben zich reeds aangegeven, waaronder 222 Gentenaars en 156 Noord- en Zuid-Nederlanders buiten Gent. Ook 15 maatschappijen zijn het Kongres toegetreden.

De heer Voorzitter deed verder nog de volgende mededeelingen:

De stad Gent geeft eene toelaag van 1000 frank, de provincie Oost-Vlaanderen insgelijks 1000 frank en de Staat 2,500 frank waarvan 1,500 frank dadelijk te ontvangen en de 1000 overschietende franken, na het verschijnen der handelingen van het Kongres.

De heer Burgemeester zal een 30tal der voornaamste kongresleden uitnoodigen om te zijnen huize het avondmaal te gebruiken.

De Kongresleden, die den Maandag morgend de zittingen

der afdeelingen bijwonen, zullen van eenen daartoe aangestelden persoon eene toegangkaart kunnen bekomen tot het bijwonen van den raout, welken de heer R. de Kerkhove, gouverneur der provincie, den Maandag, om 8 uren 's avonds, in in zijn hotel den Kongresleden aanbieden zal.

Na al deze mededeelingen, gaf de heer Fredericq lezing van het omstandig program der werkzaamheden van het kongres en werd er overgegaan tot de samenstelling der verschillende kommissiën, die gelast zijn met de behartiging van den stoffelijken kant van het kongres.

De volgende kommissiën werden gevormd: kommissie van huisvesting; kommissie gelast met den dienst tijdens het feest in den Casino; kommissie voor het koncert van oude Vlaamsche liederen, onder leiding der heeren Nevejans en Vander Gracht; kommissie voor de gezellige bijeenkomsten des avonds; kommissie van kommissarissen voor den inwendigen dienst in de Hoogeschool tijdens het kongres; kommissie voor het inrichten van eenen inhalingsstoet en eene kommissie voor het banket.

Deze kommissiën zijn dadelijk bijeengekomen en hebben hun bestuur gekozen.

De Belgische regeering zal vertegenwoordigd zijn door den heer J. Van Droogenbroeck, lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie.

De vertegenwoordiger der Nederlandsche regeering is Dr. Schaapman.

De Koninklijke Vlaamsche Akademie heeft den heer Dr. A. De Vos (Wazenaar) en de *Académie royale de Belgique* den heer J. Vuylsteke, haar briefwisselend lid, afgevaardigd.

Het Kongres zal in drie afdeelingen gesplist zijn: 1e Nederlandsche Taal- en Letterkunde; 2e Nederlandsche geschiedenis en oudheidkunde; 3e Nederlandsch tooneel, muziek en boekhandel. Die afdeelingen zullen 's morgends zitting houden, terwijl 's namiddags de algemeene vergaderingen zullen plaats hebben.

Voorloopig zijn de feestelijkheden als volgt geregeld:

Op *Zondag* 23 *Augustus,* plechtige ontvangst van de Kongresleden met hunne damen door het kollege van Burgemeester en Schepenen der stad Gent in het gothisch stadhuis, waar de eerewijn zal worden aangeboden; daarna, koncert en nachtfeest in den tuin van den Casino, die schitterend zal verlicht zijn

Op *Maandag* 24 *Augustus,* avondfeest door den heer R. de Kerchove d'Exaerde, Goeverneur van Oost-Vlaanderen, aan de Kongresleden en hunne damen aangeboden in de zalen van het provinciaal bestuur.

Op *Dinsdag* 25 *Augustus,* feestmaaltijd aan de voorzitters en bestuurleden der algemeene vergadering en afdeelingen ten zijnen huize aangeboden door den heer H. Lippens-de Kerchove burgemeester der stad Gent. Avondfeest aan de Kongresleden en aan hunne dames in de zalen van den Grooten Schouwburg, aangeboden door den heer Jh. Aug. de Maere-Limnander, voorzitter der Regelingskommissie. Met dit avondfeest gaat een koncert van oude Nederlandsche muziek (symfonie en koorgezang) gepaard, onder het bestuur der heeren E. Nevejans, en A. Van der Gracht.

Op *Woensdag* 26 *Augustus,* feestmaal tot sluiting van het Nederlandsch Kongres, bij inschrijving open voor de Kongresleden en hunne dames.

Ziehier de orde der werkzaamheden:

Openingszitting, Maandag, 24 Augustus, ten 9 uren.

Openingsrede door Jhr. A. de Maere-Limnander, voorzitter. Benoeming van het bestuur van het Kongres, en van de drij afdeelingen.

1e AFDEELING. *Nederlandsche Taal- en Letterkunde.* Geschiedenis der Nederlandsche taal, spraakleer, stijlleer, spelling, etymologie, vakwoorden, onderwijs der Nederlandsche taal, hare plaats in het lager, middelbaar en hooger onderwijs; - geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, letterkundige aesthetiek, geschiedenis en tegenwoordige toestand der Nederlandsche taal in Noord- en Zuid-Nederland, in Fransch-Vlaanderen, in Zuid-Afrika, in de Nederlandsche koloniën, enz.

Als sprekers zijn ingeschreven: J.I. De Beucker, Antwerpen; Dr. L.A.J. Burgersdijk, Deventer; Taco H. de Beer, Amsterdam; Hipp. Meert, Ieperen; J. Vercoullie, Gent; Dr. W. Duflou, Gent; Jan F.M. Sterk, Amsterdam; H.J. Eijmael, Amsterdam; Mr. Leonard Willems, Gent; Dr. E.B. Koster, Doetinchem; Fr. Vanden Weghe, St. Nicolaas; Jan Bols, Alsemberg; Joz. Blockhuys, Antwerpen; Mr. Ad. Pauwels, Antwerpen; Mr. Theodoor De Decker, Temsche; Mr. Julius Obrie; Gent; Hendrik van Eyck, St. Nikolaas; J, Moruanx, Chimay; A. Vermast, Meenen.

2e AFDEELING. *Nederlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde.* Nederlandsche land- en volksbeschrijving; Neder-

landsche fabelleer; Nederlandsche folklore; geschiedenis der verschillende Nederlandsche gewesten; ontwikkeling van den Nederlandschen volksgeest in de Middeleneeuwen en latere geschiedenis van de betrekkingen der Nederlandsche gewesten met de Nederduitschers langs de Noord- en Oostzee, de Hanze; Nederlandsche volksplantingen in Noord- en Oost-Duitschland en elders: geschiedenis der wetenschappen en fraaie kunsten in de Nederlanden; archiefwezen; bewaring van historische monumenten; onderwijs der vaderlandsche geschiedenis en aardrijkskunde: onderwijs der Nederlandsche kunstgeschiedenis, enz.

Sprekers: Dr. P.J. Blok, Groningen; Mr. N. de Roever, Amsterdam, P.H. Witkamp, Wijchen bij Nijmegen; Mr. J.A. Feith, Groningen; Willem Rogghé, Gent; Dr. E. Remouchamps, Gent; H. Planquaert, Zomergem; Mr. Leonard Willems, Gent; Julius Sabbe, Brugge; Julius Frederichs, Gent; E.W. Moes, Amsterdam; H. Vander Linden, Leuven; Dr. Victor Vander Haeghen, Gent; D. Jacobs, Schaarbeek; J.M. Brans, Brussel; Victor De Lille, Maldegem; Karel Lybaert j^{ste}, Gent.

3^{e} AFDEELING. *Nederlandsch tooneel, muziek en boekhandel.* Geschiedenis van het Nederlandsch tooneel, zijn tegenwoordige toestand, uitspraak op het tooneel; - zang op het tooneel, koorzang, lied, volkslied, bevordering der uitvoering van gewrochten van Nederlandsche komponisten op Nederlandschen tekst, geschiedenis der toonkunst in de Nederlanden; - uitbreiding der boekhandelsbetrekkingen tusschen Noord- en Zuid-Nederland, verlaging van het posttarief tusschen Noord en Zuid, stoffelijke gemeenschappelijke belangen van Noord en Zuid, enz.

Sprekers: Dr. Jan te Winkel, Groningen; Dr. Paul Alberdingk Thijm, Leuven; J. Huf van Buren, Tiel; Pol Anri, Gent; Pieter Gieregat, Gent; M. Horn, Schiedam; Taco H. de Beer, Amsterdam; Paul d'Acosta, St-Martens-Laathem; Ernest Pallemaerts, Mechelen; A. Bultynck, Hansbeke; J.G. Robbers Amsterdam; E.H. T'Sjoen, Brussel; A. Vermast, Meenen.

De Algemeene Vergaderingen hebben plaats den Maandag, Dindag en Woensdag namiddag telkens om half drij.

Sprekers: Oud-kolonel van Zuylen, 's Gravenhage; Dr. Jan ten Brink, Leiden; Mr. H.P.G. Quack, Amsterdam; Mr. Ad. Pauwels, Antwerpen; Dr. Max Rooses, Antwerpen; Frans Reinhard, Brussel; Julius Sabbe, Brugge; Dr. G. Kalff, Am-

sterdam; D.J.W. Muller, Leiden; J.I. de Beucker, Antwerpen; Dr. E. Laurillard, Amsterdam; Dr. A. De Vos, Gent; Dr. H. Claeys, Gent; Mr. Odilon Périer, Dendermonde.

Kroniek.

Letter- en Tooneelkunde.

- Onze medewerker Is. Teirlinck heeft een boek uitgegeven, getiteld *Onze beste Vrienden*, opgeluisterd door omtrent 200 oorspronkelijke teekeningen van Jan Heylemans. Dit werk durven wij gerust eene goede aanwinst voor onze letterkunde noemen. Ook bevelen wij dit boek volmondig bij onze lezers aan. In eene volgende aflevering komen wij daarop terug.

- De gekende Antwerpsche volksdichter Andries De Weert is dezer dagen het voorwerp geweest van eene welgemeende, en zeggen wij het, eene welverdiende huldebetooging. Een banket van wege de ambtgenooten van de jubilaris, een volksoptocht met bloemkronen en feestmarschen, een avondfeest in den *Burgerkring*, waarop vooral, door Karel Goedemé, kluchtliederen van De Weerdt werden gezongen, alsmede een paar vierstemmige mannenkoren, en waarop J. De Beucker de feestrede hield, illuminatie in de buurt, niets ontbrak er. Aan den heer De Weerdt werd een kunstig bronzen beeld aangeboden, voorstellende den jongen David, die zich gereed maakt, bij middel van zijnen slinger, eenen steen naar het hoofd van den Philistijn Goliath te werpen. ‘Een passender zinnebeeld, zegde terecht de redenaar, kon men onzen volksdichter niet aanbieden; want hoevele steenen heeft hij de verfranschte Goliath's niet naar de hersens geworpen, en evenals David psalmen voor zijn volk maakte, zoo leerde onze De Weerdt het Vlaamsche volk den lof van zijn land, van zijne taal en van zijne zeden zingen!’

Het is aan De Weerdt te danken, dat zoo menig flauw en dubbelzinnig straatliedje van Fransche opera's thans door een vaderlandsch en vroolijk Vlaamsch deuntje vervangen is, dat de zeden niet kwetst en eene weerspiegeling is van den gemoedstoestand van ons volk.

Beeldende Kunsten.

- Op Zaterdag 8 Augustus werd te Antwerpen, in de vereenigde zalen van het oud Muzeum

der Venusstraat, de drijjaarlijksche tentoonstelling geopend, in tegenwoordigheid van M. de Burlet, Minister van Binnenlandsche Zaken.

Zij bevat 720 schilderijen, 84 teekeningen en waterverfschilderingen, 81 beeldhouwwerken, 8 bouwkundige teekeningen, 37 gravuren, benevens eene heele zaal toegewijd aan de nagedachtenis van Karel Verlat, in leven bestuurder der Akademie, en alwaar 124 zijner werken verzameld zijn.

De tentoonstelling blijft open tot 27 September.

- De Belgische kunstenaars, die te Berlijn hebben tentoongesteld, zijn goed bedeeld geworden door de jury van belooning.

Ziehier de volledige lijst der beloonden:

Beeldhouwkunst. - Eere-medalie: de heeren: Juliaan Dillens en C. Vanderstappen; 1e medalie: de heer Mignon; 2e medalie: de heeren Carlier, Van Beurden en Willems; eervolle meldingen: de heeren De Haen, Hambresin en Hérain.

Schilderkunst. - Eere-medaliën: F. Courtens, Lamorinière en Alf. Stevens. 1e medalie: Struis. 2e id., Claus, Den Duyts, L. Fréderic en Frans Leemputte. Eervolle melding: Abry, Farazijn, Linden en Seghers.

Graveerkunst. - Eervolle melding: A. Heins.

De volgende kunstenaars stelden tentoon buiten prijskamp: Mejuffer Beernaert, de heeren P. De Vigne, Albrecht en Juliaan De Vriendt, Slingeneyer en Em. Wauters.

- Eene schilderij van Rubens, *de boetende Magdalena*, is door moedwilligheid vernield. De schilderij, die verzekerd is voor 100,000 fr. door eene maatschappij, is het eigendom van den heer Brière, wonende rue des Archives, 64, te Parijs. Sommige lieden zijn het appartement van den eigenaar binnengedrongen en hebben er buiten de schilderij van Rubens nog andere schilderijen van minderen omvang verwoest. Dat hier enkel moedwil of wraak achter verborgen is bewijzen de feiten, want al de schoonste meubels zijn verbrijzeld, hetgeen er in was, door elkander geworpen en niets is ontvreemd. De schilderijen zijn met messen in flarden gesneden.

- Dezer dagen was de Eecloosche beeldhouwer Smitz bezig met eenen ouden fijngesneden biechtstoel uit de kerk van Lembeke te herstellen. Bij het afstrepen van eene dikke laag verf, vond hij de woorden gebeiteld: ‘Thomas De Strooper, van Eecloo, 1652.’ De biechtstoel, een echt meesterstuk,

bewijst dat de beeldhouwkunst reeds in het midden der XVIIe eeuw te Eecloo beoefend werd.

- In de kunstwereld te Rome is groote opschudding ten gevolge van een hevigen strijd tusschen de regeering en de eigenaars der bijzondere schilderijgalerijen. Gedurende vele jaren gingen deze beroemde verzamelingen, zooals die in het paleis Borgheze, de villa Albany, steeds met het grootste deel van het vermogen der ouders op den oudsten zoon des familie over. Sedert de regeering echter die erfenis-wet afgeschaft en bepaald heeft, dat het ouderlijk vermogen onder de kinderen gelijkelijk moet worden verdeeld, zijn de kosten van het onderhouden der schilderijgalerijen ten bate van het publiek voor de hoofden der familiën wel wat zwaar geworden. Daar verscheidene eigenaars enkele hunner besten stukken hebben verkocht om die uitgaven te kunnen bestrijden, is de regeering bevreesd geworden, dat de nationale meesterstukken het land uit zullen gaan. Daarom is een officieel onderzoek naar de bijzondere cabinetten ingesteld en wordt tevens overwogen of de eigenaars niet kunnen gedwongen worden, hunne galerijen voor het publiek open te houden. Prins Torlonia en zijne medeëigenaars hebben gedreigd hunne galerijen als bijzondere eigendommen te sluiten, doch overwegende, dat zulk eene handeling de aantrekkelijkheid van Rome voor vreemdelingen aanmerkelijk zou verminderen, hebben zij besloten den uitslag van het officieel onderzoek af te wachten.

- Op Zaterdag 1 Augustus had te Antwerpen de plechtige inhuldiging plaats van het prachtig herstelde Muzeum Kums, (Paardenmarkt), waar eene kostbare verzameling kunstvoorwerpen en oudheden, bijeengebracht door Mej. Kums, voorhanden is.

Het Muzeum Kums zal weldra tusschen de merkwaardigheden der stad Antwerpen mogen gerangschikt worden en dan ook druk door de vreemdelingen bezocht worden. Men treft er uitstekende werken van beroemde Vlaamsche, Hollandsche, Fransche, Duitsche, Italiaansche en Spaansche meesters aan, zooals Rubens, Van Dyck, Jordaans, Teniers, Frans Hals, Breughel, Adriaan Brauwer, Graasbeek, Memling, Cuyp, Gerard Dow, Hobbema, Mieries, Van Ostade, Valesquez, Van der Helst, Watteau, Brozik, Corot, Delacroix, Fromentin, Gerôme, Millet, Munkacsy, Troyon, enz. enz.

Tusschen de moderne meesters roemt men twee kleine meesterstukken van den Antwerpschen schilder Henri Leys en van den Franschen schilder Meissonnier, alsook eene aquarelle van den Italiaanschen schilder Lessi Titto, voorstellende eene voorzaal van het Vaticaan.

In de zaal der tapijtwerken bewondert men twee prachtige vazen, van 1^{m}80 hoog, in de keizerlijke fabriek van St. Petersburg vervaardigd door Fransche artisten, en in 1859 door keizer Alexander II ten geschenke gegeven aan den hertog van Ossuna.

Het Museum is ter bezichtiging van het publiok open, aan den geringen prijs van 50 centiemen, ten voordeele van den armen.

Toonkunde.

- Acht jonge muziekanten zijn in logie getreden voor den prijskamp van Rome, namelijk de heeren Mortelmans, van Antwerpen; Sabbe, van Brugge; Lekeu, van Verviers; Smulders, van Maastricht; Charlie, van Luik; en Van der Meulen, Roels en Lebrun, van Gent. De voorbereidende proef was eene fugue voor groot orgel en de 'Salve Regina' voor orkest en koren. Drij mededingers gelukten niet in hunne proef.

Twee der mededingers, namelijk de heeren O. Roels en J.V.D. Meiden, beiden van Gent, hebben den Nederlandscher tekst der opgelegde cantate (*Andromède* van den heer Sauvenière) gekozen, waarvan de vertaling bewerkt werd door G. Antheunis.

Sterfgeval.

- Te Brussel is overleden, den 7 Augustus, de overal gunstig bekende en uitstekende bouwkundige Lodewijk De Curte. Hij was Gentenaar van geboorte (12 Maart 1817). Na ernstige studiën in zijne vaderstad, trok hij, zooals het helaas! lang de mode is geweest in Vlaamsch-België, naar.... Parijs. Hier bracht hij het, als kunstenaar, zoo ver, dat hij met Violet-Leduc, de herstelling maakte van de hoofdkerk van Beauvais.

Hij muntte vooral uit in den gothischen stijl en ontwierp en bestuurde de herstellingen van Sinte Gudula, (Brussel), Sint Baafs, (Gent), O.-L. Vrouw-kerk, (Tongeren), Sint-Martens te Halle. Hij bouwde insgelijks het gedenkteeken, opgericht in het park van Laken, ter eere van Leopold I.

Zijn laatste werk was het portaal van Sinte-Gudala rechtover den ingang van de Nationale Bank; het getuigt van zijne omvattende kennis en zijnen fijnen kunstsmaak.

Lodewijk De Curte is immer met hart en ziel Vlaming gebleven. Hij werd begraven te Laken.

Nieuwe Uitgaven

- *Onze beste Vrienden* door Is. Teirlinck, met omtrent 200 oorspronkelijke teekeningen van Jan Heylemans. Gent, druk. J. Van der Poorten. Groot - 8°, 243 blz.
  Prijs fr. 2.20
- *Het Lied der Linden.* Gedicht van Fr. Servaas Daems, bij het gouden Jubelfeest der herstelling van Tongerloo's abdij den 2 Juli 1890. In - 8°, 20 blz. Gent, A. Siffer.
  Prijs fr. 0,75

- *Gedichten in Proza* door J.M. Brans, met portret des schrijvers door Jef Lambeaux. In - 12°, 64 blz. Antwerpen, J.E. Buschmann.
  Prijs fr 1,50
- *De wondervolle Reis van Gulliver naar Lilliput of het land der Kaboutermannekens*, *door hem zelf verteld.* Roeselare. De Seyn-Verhougstraete. 92 blz.
  Prijs fr. 0,50
- *Wonderbare en zeldzame Avonturen van Tiel Uilenspiegel*, zeer vermakelijk om lezen, naar de oorspronkelijke Duitsche uitgave van 1519. Met eene voorrede. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. 119 blz.
  Prijs fr. 0,75
- *Wonderbare reizen en avonturen van Baron van Muinkhuizen*, *zoo te water en te lande en onderaards*, *door hem zelf verteld.* Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. 176 blz.
  Prijs fr. 0,75

[Nummer 9]

Paljas.

I.
Zaterdag avond.

't Is winter.

De gure noorderwind met zijnen doodenden adem is weêr daar, hij loeit en huilt verschrikkelijk, hij snijdt en bijt zonder mêedoogen voor de armen en ongelukkigen die aan zijne woede staan blootgesteld.

Wreede, wreede winter!.....

Den geheelen dag had het zonder ophouden gesneeuwd, en nog steeds kwamen dikke vlokken den hoop vergrooten en herschiepen de straten in mollige sneeuwtapijten.

't Was bitter koud.

De gazlantaarns waren reeds lang ontstoken, doch wierpen maar een flauw schemerlicht dat moeielijk door den vallenden sneeuw drong.....

Eenzaam en verlaten was het straatje. Eene doodsche stilte heerschte er; slechts van tijd tot tijd kwam een haastige voorbijganger aangestapt, ofwel een straatjongen die onverschillig aan weêr en wind, met de handen in de broekzakken een lustig deuntje floot.

Het sloeg zeven uren; eenige oogenblikken daarna werd de poort der smederij geopend.

Talrijke werklieden kwamen buitengestroomd en veranderden welhaast die eenzaamheid in een luidruchtig rumoer: het gefluit op elkaar, het heen en weêr loopen, het geroep en gelach, dit alles veroorzaakte er een buitengewoon leven.

Vele werklieden verwijderden zich, andere bleven staan naar makkers wachtende, of vormden hier en daar groepjes die onder elkander luidruchtig spraken, lachten of twistten.

Bij een van die groepjes, zij konden een tiental sterk zijn, ging het er vooral driftig toe; men sprak er over vrijheid van den werkman, dwingelandij der bazen, overtolligen arbeid en meer andere rechtvaardige en onrechtvaardige grieven, waardoor men den ambachtsman mede

sleept en die zich als verstooteling, als slaaf der samenleving behandeld waant.

‘Sa, riep eensklaps een grove kerel, als Jaak nog lang wegblijft, dan trek ik er uit, is dat nu een weer om staan te wachten!’

‘Zij zullen hem een kleedje aan 't passen zijn, antwoordde spottend een klein mager ventje, dat aan zijn uiterlijk te zien, niet tot de smeders behoorde; ik zou mijn hoofd durven verwedden dat hij zijnen stamp krijgt![1]

‘Dat zal de baas niet doen,’ riep eene andere stem.

‘Niet doen, niet doen, antwoordde het manneke, met levendige gebaren, dan kent gij den meestergast niet!..... Die schijnheilige verklapper! .....In elk geval mannen, liet hij er geheimzinnig opvolgen, als het mij te doen stond en Jaak werd afgedankt, ik liet den baas stikken, ik werkte niet meer, en als alle de vrienden dat deden....

‘Ja, ja! werkstaking! riepen allen te gelijk.

....‘Welnu dan zou uwe oude wel moeten buigen, of anders....

‘Zult gij met mij afrekenen, onderbrak eene zware stem, hebt gij het verstaan, helsche vuurstoker!’

De man die daar sprak, was juist het groepje genaderd en had de laatste woorden gehoord. Hoog van gestalte en breed geschouderd geleek hij wel eenen reus, ook stoorde hij zich weinig aan het gemor en de bedreigingen die zijne tusschenkomst te weeg bracht en met geweld door den hoop dringende plaatste hij zich voor het ventje en ging voort:

‘Als gij het nog eens waagt, hier 's avonds de vrienden te komen opstoken, zal ik u een ander danske leeren, hoort g'het!....

De aangesprokene zag angstig op, brabbelde eenige onverstaanbare woorden en kroop verhoeds achter de omstaanders, terwijl een andere werkman den reus toewierp:

‘Zeg eens Jan, laat hem zeggen wat hij wil, daar is hij immers vrij van!’

‘Neen, in 't geheel niet, bulderde Jan, zoolang ik er bij ben, zal hij zwijgen, of anders....

‘Ja,.... gij,.... Jan dwars!.....

(1) zijnen stamp krijgen - doorgezonden worden,

‘Wat, Jan dwars!... indien gij dat woord nog herhaalt, dan....

‘Ha! daar is Jaak!’ riep iemand uit den hoop; gelukkiglijk want anders hadden de beide twisters nog handgemeen geworden.

De groep stoof uiteen en allen liepen den langverwachtten te gemoet.

Jaak was een man in den bloei des levens, hij kon nauwelijks de dertig jaren voorbij zijn. Die vurige, diep in het hoofd staande oogen, dat donkere haar, en die zwarte baard gaven hem een stuur opzicht, nu vooral dat de woede hem vervoerde.

Juist, toen hij de toeloopende naderde, keerde hij zich nog eens om en balde dreigend de vuist.

‘Wel, Jaak, wat is 't nu?....

‘Wat heeft de oude gezegd?...

‘Zijt gij doorgezonden?..

Dergelijke vragen bestormden hem langs alle kanten.

‘Komt, riep hij en zijn blik was nog wilder, want die belangstelling zijner makkers was olie op het vuur, komt bij dikke Trees, ik zal u alles vertellen!’

‘Ja, ja, naar dikke Trees!

Stormenderhand werd het kroegje, hunne gewone verzamelplaats, ingenomen.

Terwijl zij zich rond de eenige tafel plaatsten, waarop de onmisbare dikkop[1] gereed stond, sprak de bazin:

‘Zeg eens mannen, ik dacht dat gij er uitgetrokken waart, gij zijt al een kwartier over stiel!

‘Dat is de schuld van Jaak,... wij hebben naar hem gewacht, antwoordde een makker, de baas moest hem over iets spreken, voegde hij er knipoogend bij.

‘Dat is zeker de schuld weer van den meestergast, hernam dikke Trees, ik had hem dezen morgend in 't oog toen Jaak hier uitkwam, en dacht wel dat er iets zou gehaperd hebben.

‘Is dat waar, Jaak? vroegen allen te gelijk.

‘Ja, was het nijdig antwoord, hij betrapte mij toen ik de deur uitkwam. - Wat hebt ge daar gaan doen? vroeg hij - Ik heb eene borrel gaan pakken. - Zoo... dat is in plaats van aan uw werk te blijven! - ....En als ik nu lust voor een borrel heb? Hij sprak geen woord meer, maar keerde

(1) dubbele borrel.

mij den rug toe en verwijderde zich. Gij weet allen zoo goed als ik, dat hij al lang eenen pik op mij heeft, waarvoor, dat weet ik niet, doch, daarom was ik weeral zeker dat de oude het weten zou. En inderdaad, toen ik daar straks mijn *prée*(1) ging halen, moest ik eerst wachten tot den laatsten. ‘Hoor eens, Vervoort, sprak de baas, toen het mijne beurt was, het begint mij te vervelen, dat is nu reeds de tweede keer, en als gij zoo gaarne borrels drinkt moet gij maar eenige dagen gaan wandelen, dan is er tijd genoeg voor; gij kunt woensdag komen werken, maar ik zeg het u, 't is de laatste maal, betrapt men u nog dan moogt gij voor goed te huis blijven, en daarmèe kon ik weg.

Een verward geraas ontstond.

‘'t Is afschuwelijk!....

‘Ze moesten hem radbraken en den meestergast er bij!..

‘De schijnheilige!..De valschaard!..klonk het dreigend dooreen.

‘Dat zal hij toch vroeg of laat bekoopen, riep Jaak en balde opnieuw de vuist.

‘Wat zal uwe vrouw daarvan zeggen? vroeg spottend een gezel.

‘Mijne vrouw, mijne vrouw, was het eenigzins verstoorde antwoord,...die heeft daar niets mede te maken!.. Toe Trees, liet hij er na eene korte poos luchtig op volgen, als om een pijnlijk gedacht te verdrijven, doe ze nog maar eens vol, ik betaal!

‘Bravo! Bravo! Vivan Jaak! Weg met den meestergast! was het algemeen geroep.

De borrels werden opnieuw gevuld en op de gezondheid van den milden gever geledigd.

Nog langen tijd werd het geval van Jaak hevig besproken, de baas en de meestergast kregen de hatelijkste verwenschingen naar het hoofd, en menig dwaas plan werd beraamd, tot zij eindelijk half dronken het kroegje verlieten.

‘Nu, naar den Top! riep eene schorre stem.

‘Ja, ja! naar den Top!

Jaak kwam de laatste buiten; hij wilde zich bij zijne makkers hervoegen doch bleef eensklaps staan, sloeg zich de zware vuist op het voorhoofd en grommelde:

(1) voor: paye - weekloon.

‘Dommerik, die ik ben!..Ik zou het haast nog vergeten; arme kleine, hij tracht reeds zoolang naar zijnen paljas, en ik heb al geheel de week beloofd hem vandaag mede te brengen.

‘Zeg eens, mannen, ging hij voort zich tot de anderen wendende, die al zingende in den sneeuw stonden te dansen en te springen, ik kan niet mee gaan naar den Top, 'k heb mijnen kleinen iets beloofd, en dat moet ik nog gaan koopen.

‘Ah! ge zoekt ons kwijt te spelen, eh manneke, sprak er een, maar 't zal niet lukken, hoort g'het, wij gaan mee, eh mannen, wij gaan mee?

‘Ja, ja!... wij gaan mee! voegde de anderen er bij.

‘Ook goed, antwoordde Jaak, vooruit dan maar!

Arm aan arm, onder het zingen der *Marseillaise*, sloegen zij den weg in naar de Groenplaats....

Eene halve uur later vinden wij hen terug in den Top, waar zij gezamentlijk met de kaarten spelen....

Dáár zijn zij in hun volle element: spelen, drinken, vloeken en tieren [is hunne leus; het zuur gewonnen geld wordt verbrast, zonder dat eens de stem des gewetens hun vrouw of kinderen herinnert, die misschien naar vaders tehuiskomst wachten om te kunnen eten!..Hun geweten?!

De leerstelsels van den tegenwoordigen tijd, hebben dat woord weggevaagd; bestaat er een geweten, is er een God?! ha! ha! ha! hoe belachelijk!

Vodden zijn het, niet waar o! groote verlichters, doch vodden die den mensch op den rechten weg houden, en hem niet aan het dier gelijk maken, hem niet door den modderpoel der samenleving sleuren, tot eindelijk het toppunt der schande bereikt zijnde, de weldadige dood komt en die ongelukkigen doet verdwijnen,...om plaats te maken voor nieuwe kweekelingen!....

Het sloeg elf uren.

Jaak, door den drank en het spel medegesleept, dacht niet meer aan de belofte die hij Franske gedaan had; de paljas lag vergeten onder de bank bij het gereedschap. Wat gaf het hem nu of de kleine ziek was, of zijne vrouw honger leed, bah! de drift gebood en het hart zweeg.

Alle zijne gedachten waren op de kaarten gevestigd, die hem ongunstig waren; met strakken blik volgde hij het

spel en bij elken nieuwen tegenslag kwam eene ijselijke vervloeking, over zijne lippen.

Op eens wierp hij met woede de kaarten weg, sloeg met de sterke vuist op tafel en riep uit:

‘Vervloekt spel! 't Is of de duivel er mede bemoeid is! moet ik nu altijd verliezen; ik geloof vast dat gij mij bedriegt!...

Een dreigend gemor beantwoordde dezen plotselingen uitval.

‘Zeg eens, grommelde een der smeders, voor wie ziet gij ons aan?...Bedriegen! bedriegen!... ik ken er andere die u bedriegen!.....

‘Ja, wie dan?’ vroeg Jaak met vlammenden blik.

Spottend antwoordde de andere:

‘Vraag dat maar aan uwe vrouw, en.....

‘Gij liegt!....donderde het.

Bleek als een linnen was Jaak rechtgesprongen, hij greep den lasteraar bij de keel, wierp hem met ongemeene kracht tegen den grond en met de knie op de borst, riep hij hem toe:

‘Ik herhaal u dat gij liegt!....Zeg, dat het niet waar is, zeg het of ik vermorzel u!’

Dit alles was zoo bliksemsnel gebeurd, dat de anderen eenige oogenblikken als verstomd bleven zitten, doch eindelijk tot bezinning komende, sprongen zij insgelijks recht en trokken de beide vechters niet zonder moeite van elkaar los.

Jaak had geen letsel bekomen, maar zijn tegenstrever had zich in den val deerlijk het hoofd gekwetst.

Men trachtte Jaak tot bedaren te brengen, doch te vergeefs, de slag was te gevoelig geweest; verwoed staarde hij in 't ronde en wrong krampachtig de vuisten.

’Hij moet bekennen dat het gelogen is!’ riep hij met kracht.

Was het inderdaad laster, ofwel de schrik om weder handgemeen te worden, in elk geval zijn makker antwoordde stotterend:

‘Nu, nu, gij moet daar zoo kwaad niet om zijn... als gij alles zoo erg opneemt!... Ik trek mijne woorden in.... ik heb niets gezegd,... is het nu goed?...

‘Ja, klonk het norsch; hij naderde hem en de toegestokene hand krachtig drukkende, morde hij:

‘Neel, jongen,... als gij in 't vervolg nog spotten wilt, spreek dan nooit meer over mijne vrouw.

Hij liet de hand los en zette zich zwijmelend aan het einde der tafel, dronk de bestelde borrel in eens uit en bleef met den blik ten gronde gericht, terwijl onverstaanbare woorden zijnen mond ontvielen.

De andere stonden aan den toog en omringden den gekwetste; niemand had nog lust om het spel voort te zetten.

‘Allo, mannen, riep de waardin, die onverschillig op den toog leunende den twist had nagezien en wel begreep dat er niets meer te verkoopen viel, 't is tijd dat gij schuift,... seffens komt de policie, en ge kent den rosse, hé, die viest niet!...

Die woorden maakten indruk, want korte stonden daarna traden zij smoordronken buiten.

Het stormde.

De sneeuw was wel verminderd, doch de wind had in hevigheid toegenomen en slingerde de vlokken in alle richtingen wild dooreen, terwijl de hagel kletterend op de ruiten viel....

Arm aan arm, beesten gelijk, zwijmelden zij langs den besneeuwden grond voort.

Allons enfants de la patrié!...

brabbelde nog eene heesche stem, doch welhaast verstierven die tonen,.. zij draaiden den hoek om en verdwenen....

II.
Arme Moeder!

Het vuur was sinds lang uitgedoofd.

Van tijd tot tijd kwam, als een honende spotlach, de gure noorderwind door de schouw gestormd en brak met vervaarlijk gehuil de doodsche stilte die, op het kamerken heerschte.

Een klein lampke verspreidde er een twijfelachtig licht.

Welke armoede!

Eene stoof, eene tafel, twee kreupele stoelen, een kastje en twee bedden maakten den geheelen huisraad uit.

Op het eene lag een knaapje; het kon nauwelijks acht jaren tellen; zijn gelaat was doodsbleek en hoe mager waren de handjes; zooals het daar nu in diepen sluimer

lag, de oogjes gesloten, scheen het reeds den dood te behooren.

Naast het bed zat de moeder.

Met de handen het hoofd ondersteunende en den doelloozen blik in de ruimte gericht, geleek zij een levend beeld des lijdens.

En inderdaad: dat bleeke magere gelaat door gitzwarte lokken omkranst, die doffe oogen, waaronder twee diepe voren genoeg aanwezen, dat lang reeds de smartenvloed zijnen troostenden weg volgde; die fijne lippen waarop het lijden dien eeuwigen bitteren grijnslach stempelde, die nimmer vergaat,.. dit alles toonde genoeg aan, dat hier een hart klopte, waaruit de vreugde reeds lang gebannen was.

Een zwakke zucht steeg uit het bed op.

'Wat is er Fransken? vroeg de moeder, door dit zacht gekreun uit hare droomerijen geschud.

'Drinken, moeder,... ik heb dorst, antwoordde een klagend stemmeken.

'Hier lieve.'

Zij zette den kleine voorzichtig overeind en reikte hem eene kom toe.

Gretig dronk de arme knaap om den brandende dorst te lesschen, die de heete koorts hem veroorzaakte.

'Zoo, nu is het genoeg Fransken, gij moogt niet te veel in eens drinken, kind.

'Och, moederken lief, nog een klein beetje, ik heb toch zulk eenen dorst, smeekte de knaap; dáár, moederken vervolgde hij na nog eens gedronken te hebben, nu heb ik genoeg.

Even voorzichtig legde zij hem terug met het hoofd op het kussen en hernam hare vorige plaats.

'Moederken, zou vader nog lang weg blijven?

'Ik geloof het niet Fransken, het is daar juist zeven uren geslagen.

'Ach! dan zal het niet lang meer duren!... Gij weet wel hé moederken, dat vader mij beloofd heeft vandaag zoo nen' grooten paljas meê te brengen, zooals er in die schoone winkels hangen.... dat zal eene vreugde zijn!... Vader heeft gezegd dat hij er eenen zal koopen wel zoo groot als ik en overal met bellekens aan.... Dan kunnen wij daar samen mede spelen; wij hangen hem aan die kram en dan

trekken, trekken maar, dat hij de beenen wijd openslaat!.. ha! ha! ha! moederken, moederken, wat zal dat plezierig zijn!

Hij was half recht gekomen, klapte in de handjes en lachte luidkeels, terwijl zijne oogjes van blijdschap glansden. De moeder, door de opgetogenheid van den knaap medegesleept, bezag hem met liefdevollen blik en lachte zelfs mede; doch hoe bitter was die lach!...

'Arme kleine, dacht zij, reeds zoolang verlangde hij naar dien paljas, en nu Jaak hem eenen beloofd had, sprak hij den ganschen dag van niets anders....

Afgemat door dit lange spreken zeeg Fransken terug neêr.

Eensklaps werd het slecht geslotene venster door een fellen rukwind opengestooten; eene ijskoude lucht vervulde het kamerken, terwijl de sneeuw met dikke vlokken binnendrong... 'Moederken, ik heb toch zoo'n kou!...'

Lena sloot driftig het venster en pinkte eene traan weg; zij ontdeed zich van haren halsdoek en den kleine goed onderstoppende, sprak zij half smeekende:

'Och Fransken, nog een beetje geduld,... als vader te huis komt, zullen wij het vuurken weder aanmaken en dan zal het niet meer koud zijn.

'Sneeuwt het nog veel, moeder? vroeg de knaap na eenige oogenblikken.

'Ja, zeker lieve, het heeft nog niet opgehouden.

'Wat moet het nu plezierig zijn in den sneeuw te spelen vervolgde hij als tot zich zelve sprekende.

'Neen, wel kind, was het troostend antwoord, het is toch zoo koud buiten..

'Ja, dat weet ik wel, maar ik heb nooit kou gehad als ik somtijds met vader wandelen ging, en ik mocht dan baantjes rijzen en met sneeuwballen werpen; och moederken, wat deed ik dat gaarne!... En wanneer mag ik nu weêr gaan spelen?

'Zoohaast gij genezen zijt, Fransken....

'En wanneer zal ik genezen zijn, moederken?

Lena wendde het hoofd af, om de ontroering te verbergen die deze vraag bij haar te weeg bracht.

Wanneer?... misschien nooit meer!... o! zij vermoedde het wel;... de dokter had het immers de laatste maal gezegd dat hij zwak, zeer zwak was en niet veel noodig had om te sterven.

Sterven!... Telkenmale dat woord haar over de lippen kwam, was het alsof men haar het hart doorboorde....

‘Och, dat weet ik niet, lieve, antwoordde zij met verkropte stem;... misschien binnen twee of drie weken....

‘Zal het dan nog sneeuwen moederken?

‘Zeker Fransken,... de winter begint eerst.’

‘O! was ik nu maar genezen, dan kon ik met vader nog wel gaan wandelen; het is toch zoolang geleden....

Lena kon zich niet langer bedwingen; om hare tranen niet te verraden, zoende zij den knaap op de kille kaakjes en verborg haar gelaat in het kussen.

Eenige oogenblikken van diepe stilte verliepen.

Fransken lag met de oogjes naar de zoldering gericht en glimlachte alsof hij reeds al het vermaak van het ingebeelde spel smaakte; langzaam keerde hij het hoofdje om en blikte naar zijn *moederken*, dan haar zachtjens over de wang streelende, sprak hij met zoete stem:

‘Moederken,... waarom is vader altijd zoo kwaad tegen u?...

Als hadde eene adder haar getroffen, sprong Lena recht; het was alsof men haar den boezem aan stukken scheurde; met verwilderde blikken staarde zij eene wijl den knaap aan en borst dan in bittere tranen los.

‘Moederken, moederken, hernam Fransken, als begreep hij het verschrikkelijk lijden der arme vrouw, waarom weent gij zoo?... Is vader dan slecht voor u?...

‘Och kind, zwijg!... nokte zij, wie heeft u dat gezegd?

‘Niemand, maar vader is altijd zoo barsch als hij te huis komt,... dat ik dikwijls bang ben....

Met buitengewone wilskracht dreef Lena hare tranen terug en sprak gelaten:

‘Gij bedriegt u Fransken, vader is niet slecht voor mij, integendeel;... maar kom, kind, spreek daar niet meer over.... Kus mij liever nog eens,... kus mij.... Och! dat kunt gij nog niet begrijpen, lieve.... tracht nu maar wat te rusten,... tot vader komt....

‘Ja, moederken, maar dan moogt gij niet meer weenen, hoor?...

‘Neen Fransken.... neen....

De knaap sloot de oogjes en was spoedig ingesluimerd...

Het hoofd met de hand ondersteunende, leunde Lena op het bed en staarde strak in de ruimte; langzamerhand

werd die blik doffer en kwam weêr de doelloosheid in hare oogen: zij verzonk in gedachten....

Wat ging er in dit moederhart om?...

Zij glimlacht en schijnt gelukkig; het moet wel iets schoons zijn, dat de arme vrouw voor den geest komt. Zij ziet zich terug als maagd; jong en schoon was zij, en de hoogmoed harer ouders; gelukkige jaren!... Stil aan was de liefde gekomen: Jaak, die over de deur woonde, had haar hart gewonnen. Hoe vurig minden zij elkander!

Eindelijk was de langgewenschte dag daar! Beiden werden benijd, vooral Jaak, want iedereen wist dat het meisje eene goede partij van de hand had gewezen.... Na een jaar van zalig geluk werd een knaapje geboren. Ongelukkig kind! het was misvormd. O! met hoeveel zorgen werd het omringd; het was alsof dit ongeluk hunne liefde voor het arme wicht had verdubbeld.... Gulden tijd, te vroeg helaas in den nacht des lijdens verzonken!...

Hare verbeelding moest haar iets pijnlijks herinneren, want langzamerhand verstierf de lach op hare lippen en maakte plaats voor eene sombere uitdrukking.

Wat was Jaak veranderd! Hij de eertijds zoo zorgzame en liefderijke echtgenoot was nu een luiaard, een slemper geworden. O! zij wist nog zoo goed hoe haar lijden begonnen was!...

Jaak, die sedert zij getrouwd waren, meestergast was benoemd, zag zich op zekeren dag zonder plaats door de slechte zaken die zijn patroon maakte. Hij was verplicht op een ander te gaan arbeiden en als een eenvoudige werkman zijn brood te verdienen. Dit stuitte hem tegen de borst; zijn fier, onbedwongen karakter kon de vittingen van den nieuwen meestergast niet verdragen, zoodat hij reeds verscheidene malen van werkhuis veranderd was. Ongelukkiglijk kwamen eenige zijner vroegere gezellen hem opstoken en door slechten raad misleid, geraakte hij weldra op den doolweg, maar men bijna nooit van terug keert. In den beginne trachtte zij door alle mogelijke middelen haren ongelukkigen man op te beuren, doch te vergeefs! de drank, die hel voor de werkende klas, had zich voor goed in zijn hart gevestigd!... stil aan verergerde de kwaal, tot het eene dagelijksche gewoonte werd.

Vaarwel geluk, liefde!... alles was verdwenen!... Zij werden arm, de meubelen waar zij zoo fier op was en die

met zooveel ontberingen verkregen waren, moesten een voor een verkocht worden. Het was nog niet alles!... Wat gaf het haar dat zij gebrek leden, is de liefde geen schat die al de smarten doet vergeten?... Ware Jaak maar gebleven zooals vroeger; maar neen hij behandelde haar ruw en onbeschoft, het was alsof de liefde waarmede hij haar eertijds omringde in zijn hart gedood was! o dat martelde haar nog het meest!

Een troost was haar echter gegund en deed haar eenigen tijd op terugkeeren hopen; was het hart van den echtgenoot dood, het vaderhart daarentegen klopte onstuimiger dan ooit. Zijn Fransken, zijn zoon, was zijn schat; de liefde die hij den kleinen martelaar toedroeg was onbegrensd.

Hoe dikwijls had de knaap hem niet door zijne kinderlijke vragen menig bloedig verwijt toegericht, dat hem de tranen uit de oogen perste en hij dan snikkend om vergeving vroeg en beloofd had zich te beteren!....

Nutteloos, want spoedig was de belofte vergeten en was hij weder in zijnen dierlijken drift hervallen.

Eens, dit pijnlijk aandenken zou haar nimmer verlaten, door honger gekweld had zij hem zijn schandig gedrag voor oogen gelegd, hem slemper, luiaard noemende....

In uiterste woede ontstoken had hij eenen stoel gegrepen, en zonder de tusschenkomst van Fransken wiens smeekend stemmeke hem tot bezinning bracht, zou er een ongeluk gebeurd zijn!... Sedert dien dag zweeg zij, en verdroeg alles met stille lijdzaamheid; nu alle hoop verdwenen was, leed zij gelaten, enkel troost vindende bij haar kind!...

Die herinneringen, moesten de arme vrouw wel diep getroffen hebben, want overvloedige tranen rolden langs hare wangen.... zij beschouwde eene wijl den kleinen martelaar en heeter rolden hare tranen; onuitputbaar is de smartenkelk waarvan het hart de deksteen is.

‘Arm kind, zuchtte zij, gij, mijn eenige troost, zoudt mij ook ontnomen worden!... O! God!... Vergroot mijn lijden niet, doe mijn' lieveling niet sterven! Erbarmen, erbarmen!...

Luid snikkende viel zij met het hoofd op het kussen, en zoende den knaap op het brandend voorhoofd.

Was het die kus, ofwel hare tranen die als parelen over zijn bleek gelaat rolden, de kleine ontwaakte sloeg zijne

twee armpjes rond moeders hals en haar vurig zoenende, riep hij:

‘Moederken,.. lief moederken! waarom weent gij zoo?’

Zij antwoordde niet, maar greep hem als uitzinnig vast en drukte brandende kussen op zijne lipjes.

‘Moederken, herhaalde Fransken insgelijks in tranen losberstende, waarom weent gij zoo? ik zal immers niet sterven?...

‘Sterven! kreet zij op hartverscheurenden toon; Gij!... neen, neen kind, gij moogt niet sterven;... gij moogt uwe moeder niet verlaten! en wilder prangde zij den knaap tegen de borst....

‘Och! Moederken, gij doet mij pijn!.. waarom weent gij nu toch zoo, daar straks nog al?...

Zij meende te antwoorden maar de spraak verstikte haar in de keel;... met opengesperden mond en verdwaasden blik bleef zij staan en luisterde naar een dronkemanslied dat buiten onder het venster weergalmde....

O! zij herkende die heesche stem wel; het was Jaak die van zijne slemperijen terugkeerde,

Snel liet zij den kleinen los, droogde de tranen af die op hare wangen biggelden en sprak met huiverende stem:

‘Stil, Fransken, daar is vader!

III.
Arme Kleine!

Ah! vaderken! riep de knaap op blijden toon en klapte in de handjes, terwijl hij reikhalzend naar de deur blikte.

Lena had zich weder naast het bed geplaats en luisterde angstig naar de zware hotsende stappen die op den trap weêrgalmden.... Eene onbekende vrees had haar bevangen; zij anders zoo kalm, te lang reeds was zij immers aan het gedrag van Jaak gewoon, beefde nu als een riet; het was alsof haar een groot ongeluk boven het hoofd hing....

Met eene ijselijke verwensching werd de deur woest opengeduwd; Jaak trad zwijmelende binnen en grommelde:

‘Brr! 't is hier nog kouder als buiten, helsch kot! en met ruw geweld smeet hij zijn gereedschap tegen den grond.

Sleffend en strompelend naderde hij de tafel.

‘Ha! ja, bromde hij voort, ik heb hier nog iets,... maar

Fransken zal al slapen,.. ik heb anders aan hem gedacht;.. hij haalde den deels gehavenden paljas van onder den kiel en legde hem neêr.

‘Dag, vaderken lief! onderbrak hem een vrolijk stemmeken.

‘Zoo, antwoordde Jaak en keerde zich om terwijl een domme glimlach op zijne lippen kwam, zijt gij nog wakker Fransken?... dat is braaf van naar uw vader te wachten; zie eens hier, jongen.... wat ik meêgebracht heb!...

Hij hief de houten pop in de hoogte en met onvaste hand naar het koordeken scharrelende, stelde hij ze in beweging.... De paljas sloeg de beenen wijd uiteen, terwijl de bellekens vrolijk rinkelden... met het mondje wijd open en de oogjes van blijdschap stralende, staarde Fransken naar den *zotten man* zooals hij de pop noemde, stak de magere armpjes vooruit, en riep:

‘Gauw vaderken, geef hem hier, gauw!...

‘Eerst een' kus! stotterde Jaak en zwijmelde naar het bed.

‘Dank u, dank u, riep de kleine terwijl hij vader's hals omstrengelde en hem twee klinkende kussen gaf....

Lena stond aan het venster en aanschouwde dit tooneel met bitteren lach... De blijdschap van Fransken deed haar pijn; want naast de kinderlijke vreugde van den zoon, vond zij de verstompte verdierlijking van den vader; de gedachte dat die kinderliefde ook door hem gedeeld was, joeg haar de jaloersheid in het hart en indien zij gedurven had zou zij den dronkaard van het bed weggerukt hebben.

Jaak deed de armpjes los en liet den knaap aan zijne vreugde over.

‘Waar is het eten? vroeg hij barsch zich tot zijne vrouw wendende.

‘Er is geen eten.

De dronkaard fronste de wenkbrauwen en zijnen doordringenden blik op Lena vestigende, vervolgde hij:

‘Waarom is er geen eten, zeg?

‘Denkt gij misschien, dat ik zonder geld eten kan koopen, was het bitsig antwoord.

‘Geld!... geld!... werk!... dan zult gij geld hebben!...

‘Ja, dat zou u gaan, ik zou moeten werken en slaven om u te laten slempen en brassen, niet waar?...

Lena blikte haren echtgenoot stout in de oogen en er

was zooveel verachting op haar gelaat te lezen, zooveel misprijzen in hare stem, dat Jaak een oogenblik versteld stond; nog nooit had hij zijne vrouw in zulke gemoedsstemming gezien.

Een diep stilzwijgen volgde, slechts gebroken door het vrolijk rinkelen der bellekens en het uitbundig gelach van Fransken.

Jaak ging op den kant der tafel zitten, kruiste de armen en Lena met dommen lach aanstarende, spotte hij:

Wel, wel, wel!... gij neemt het op dien toon!... *madame* wordt kwaad!

'Gij moest u schamen, beet zij hem toe, uwe vrouw zoo te behandelen! Dat komt alle dagen dronken t' huis, verbrast zijn loon en durft naar eten vragen aan ons, die van den geheelen dag nog geene bete broods gehad hebben.

Weêr fronste Jaak de wenkbrauwen en sloot krampachtig de vuist; zijne stem verheffende antwoordde hij:

'Luister eens, als gij ruzie zoekt, zeg het dan....

'Ja, ik herhaal het, vervolgde Lena, door woede vervoerd, gij zijt een wanschepsel, gij moest u schamen voor uw kind, dat ziek, is en sterk voedsel zou moeten hebben, of zoudt gij gaarne van dien last ontslagen zijn!...

Ha! ha! ha! schaterde Fransken, ziet hem dansen, ziet hem dansen!...

Die zinspeling op den kleine ging Jaak als een mes door het hart; met vlammenden blik en de vuist opgeheven, naderde hij haar en gromde:

'Zwijg wijf, zwijg!... of er gebeurt een ongeluk!.. Lena, was op het zich zijner woede tot voor het bed geweken.

'Ja, voltooi uw beulenwerk, monster, kreet zij, sla mij!.. vermoord mij! zooals gij uw kind zult vermoorden!...

Eene schrikkelijke vervloeking weerklonk; als uitzinnig greep hij zijne vrouw bij de twee polsen en haar wild in de oogen starende, knarste hij:

'Zwijg!... nog eens zwijg! zeg ik u!... Mij verwijt gij voor monster,... maar wat zijt gij dan?... vuile bedriegster, echtbreekster!...

Dat was te veel!... Tranen van razernij ontsprongen hare oogen en zich willende losrukken, klonk het:

'Gij liegt!...

De bellekens rinkelden niet meer en Paljas lag verlaten op het bed...

Fransken sinds lang aan die huiskrakeelen gewoon, had er in den beginne geene acht op geslagen, vooral nu hij zoodanig met Paljas was ingenomen, doch toen zijne moeder voor het bed was komen staan, had hij opgehouden te spelen en aanschouwde nu bevende en met tranen in de oogjes hoe vader, moeder behandelde....

Jaak hield nog steeds hare polsen als in twee ijzeren banden gekneld en haar hevig schuddende, grinnikte hij:

'Ha! ik lieg? doch men heeft het mij gezegd,... men heeft het gezien!... en nijdiger nepen de handen.

De pijn ontrukte haar eenen kreet:

'Maar dood mij liever in eens, dan mij zoo te martelen, lafaard!...

'Vader, moeder... kermde Fransken en stak de bevende handjes vooruit.

Lafaard!... dat woord was als een slag in 't volle aangezicht.

Een vervaarlijk gebrul steeg uit zijne borst op, de oogen puilden hem uit het hoofd en zochten naar een voorwerp om te slaan; eensklaps liet hij haar los, greep den Paljas van het bed en hem boven het hoofd zwaaiende achtervolgde hij Lena die naar de deur vluchtte....

In hare haast om het gevaar te ontsnappen, bemerkte zij het bankske niet dat in den weg stond; zij struikelde en viel met een bangen kreet voorover....

Jaak kwam vloekende toegeloopen, hief den paljas in de hoogte en wilde hem op de ongelukkige vrouw stuk slaan, toen op eens een akelige gil weêrklonk:

Vader!... moeder!... ha!...

Het was Fransken.

Toen hij zag dat zijne moeder viel en vader haar ging slaan, had hij dien kreet geslaakt, was rechtgestaan in zijn beddeken en had smeekend de armpjes vooruit gestoken, doch zijne zwakke beentjes hem niet kunnende ondersteunen, was hij met hoofd op den grond gestort!...

Een snijdende schreeuw weergalmde; als eene razende sprong Lena recht, duwde Jaak van zich af en vloog naar den kleinen. Zij tilde den armen knaap op en legde hem terug op het bed; zoende zijne bleeke kaakjes en riep met smartelijke stem:

'Fransken, mijn kind!... maar spreek dan toch, 't is moeder die u roept!... Fransken!... Fransken!...

Doch de kleine martelaar gaf geen antwoord; met de oogjes gesloten en bleeker nog dan vroeger, was het alsof de dood hem reeds ontvoerd had....

Eensklaps bemerkte Lena dat er bloed over zijne wang vloeide. God! eene gapende wonde! Het ongelukkige kind was met het hoofd op de stukken gereedschap gestuikt, die tot voor het bed gesprongen waren.

Die slag was te hard; zij stond eenige oogenblikken als verstomd, bleek als eene doode terwijl krampachtige rillingen hare tanden deden kletteren, en stiet eindelijk op hartverscheurenden toon uit:

Fransken!... dood!... hij is dood!...

Jaak, gansch ontnuchterd, stond als van den donder getroffen; de paljas was zijne hand ontvallen en met stommen blik staarde hij nu op moeder en kind.

Wat storm woedde er in dit hart?

Besefte hij al het gruwelijke van zijn gedrag?

Dat was zijn werk! Zijn zoon, zijn lieveling dood!... dood!... neen, dat was niet waar, Lena bedroog zich: Fransken! Lena! vergeef mij! riep hij wanhopig uit, doch niets antwoordde hem; hij borst in bittere tranen los en de gevouwen handen smeekend vooruitstekende viel hij geknield ten gronde.

Lena ging te werk als eene zinnelooze; zij kuste en herkuste die blauwe lipjes, riep het kind met de zoetste namen, doch geen teeken van leven was er te bespeuren; als uitzinnig trok zij zich de haren uit het hoofd en stortte eenen vloed van tranen, die onophoudelijk over zijne kille kaakjes rolden....

Een zacht gekreun brak plotseling de akelige stilte.

Als door een elektrischen schok geraakt sprongen beiden recht.

‘Jaak.... hij is niet dood! hij leeft! kreet Lena en blikte met dwazen lach naar den knaap, zie, hij opent de oogen,.. hij spreekt....

‘Moederken,’ suisde het door de kamer.

‘Hier ben ik lieve,... wat is er, hebt gij pijn?....

De kleine antwoordde niet, maar richtte de flauwe oogjes naar Jaak en stamelde:

‘Vader....’

‘Fransken,... stotterde Jaak en greep het handje dat de knaap hem toestak....

‘.... Moeder niet meer slaan!...

Die woorden troffen den vader tot in het diepste zijner ziel; hij blikte zijne vrouw in de oogen en als met vastgeschroefde stem antwoordde hij:

‘Neen,... Fransken....

Die blik sprak zoo innig van berouw en zoo smeekend noemde hij haren naam, dat Lena zich niet kon weerhouden en onder een luiden vreugdekreet Jaak om den hals vloog.

Vurig, vurig werd de verzoeningskus gewisseld....

Een zalige glimlach zweefde op het gelaat van den knaap; hij trachtte recht te komen, maar kon niet; door Jaak en Lena geholpen kwam hij langzaam overeind.

Eene korte wijl flikkerden zijne reeds half gebrokene oogjes met ongemeen vuur en bestaarden moeder en vader met liefdevollen blik, terwijl van zijne bevende lipjes rolde:

‘Moederken!... Vaderken!... Paljas!...

Een engel was den kleinen martelaar komen halen.

‘Fransken! Fransken! klonk het huilend door de kamer.

‘Hij is dood! kreet Lena op snijdenden toon en viel loodzwaar ten gronde.

Jaak knielde neder en haar hoofd met beide handen vastgrijpende, overlaadde hij haar met kussen, terwijl hij wanhopig uitriep: Lena!... Lena!...

Spookachtig flikkerde het lampken en wierp zijn droevig licht op dit treurig tooneel....

Buiten woedde het onweer nog altijd voort: sneeuw en hagel kletterden aanhoudend tegen de ruiten, en van tijd tot tijd kwam, als een honende spotlach, de gure noorderwind door de schouw gestormd en verdoofde met zijn vervaarlijk gehuil voor eenen stond de doffe snikken, die in het kamerken weerklonken....

October, 1890.

G. DIELEMANS.

Poëzie.

Door lente en zomer.
(Vervolg.)

VII. De haan.

't Is donker nog; uit heeft de haan
Zijn heerschappij gekraaid
Op de ingeslapen hoef:
‘'t Is hooge tijd van op te staan,
Het gras wordt in den dauw gemaaid,
Weest voor het werk niet stroef!’

't Is donker nog, en in den stal
Staan meid en knecht elkaar
Te kussen dat het smakt:
Ai, waarom niet; in 't weidedal
Voert 't werk den staf van als 't wordt klaar,
Tot weg de zonne zakt.

't Is donker nog, en jong en oud
Werklustig, wel te moê,
Trekt nu ter weide heen;
Hoort! weer de haan kraait fier en stout
Zijn kaaklend hennenleger toe:
'k Riep ze allen op de been.

VIII. Gouden zee.

Ginds spat de bron zachtmurmlend in de beke
Waarover 't ooft halfrijp reeds hangt te pronken:
Daarachter licht de gouden zee der streke.

Des maaiers zeis weerglanst op 't veld als vonken
In 't licht. De halmen vallen krijschend neder
Ten grond, waarop ze straks nog wiegend blonken.

Een kruidenwierook waait den wroeter teeder
De wangen zoenend toe, zoo zoet als kusten
De schoovenbindsters hem daar weer en weder.

Gansch 't stuk moet af eer wordt gedacht aan rusten,
Tot garf gebonden langs de naakte voren;
Dan, bindster, dan zooveel het u mag lusten....

***

Dien dag verkleinde fel de zee van koren!

IX. In verlof.

De lotelingen gaan uit 't leger komen
In maandverlof nu voor de inoogstingszorgen:
Geen beetre tijding werd hier ooit vernomen..

Ter kleine spoorhal, ginds in 't dal verborgen,
Gaan vriend en maag de dienaars van den Koning
Te moet. Voorwaar een blijde weêrziensmorgen.

Ook de oude weduwe in de schaamle woning
Verbeidt heur zoon, wiens beeld zij uit de verte
Geen stond verloor als trouwe minbetooning.

Doch wie ook graag en met meer kloppend herte
Op iemand wacht, is zij die veel geleden,
Veel heeft geweend in stiller afscheidssmerte....

***

Nooit werd op 't dorpken meer gekust dan heden!

X. Pluktijd.

Kent gij het hopland waar de Dender slingert
De scheepjes heen en weêr, en langs wiens zoomen
De geurge plante praalt als eene reuzenwingerd?

Op 't rankenkruid, langs staken hoog als boomen,
Hangt reeds de bel in 't licht der zon te wiegen,
Steeds zwellend tot de pluktijd eens zal komen.

Dan is het feest! 't zal aan gejok niet liegen
Bij knaap en meid, die onder 's hemels transen,
De volle zakken zitten toe te driegen.

Een rankenvlecht dient dan tot koordedansen,
En 's avonds gaan de bruidjes onzer snaken
Gezoend te bed, gekroond met bellenkransen....

***

Dees jaar zal 't bier naar al die kussen smaken!

XI. Het laatste voer.

Het laatste voer - des pachters rein verlangen,
Rolt naar de schuur, en bovenop den wagen
Hoort men der bindsters wilde veldgezangen.

Uit is de vreeze voor de hagelvlagen:
Een regen mag de stoppelvelden drenken,
Die, uitgedroogd, naar warme teugen vragen.

O mocht de zeis der velden schoonheid krenken,
En ligt de weide thans zoo kaal geschoren:
De schuur en schelve bergen hun geschenken.

't Is Zondag kermis: dan met de uitverkoren
Zal meenge knaap de stonden gaan herwinnen,
Die hij aan 't werk op 't hartje had verloren...

***

Het mag er af, gelieven, de oogst is binnen!

XII. Gedronken!

Weer op de hoeve staat de haan
Zijn heersching uit te kraaien:
‘Sa, wie mag zaaien, vindt te maaien,
Sluit nu de schuurpoort en het hek,
Wij hebben graan voor onzen bek
Voor vol een jaar bestaan!’

Weer op de hoef staan meid en knecht
Elkanders hart te paaien:
‘Sa, wie mag zaaien, vindt te maaien,
Daarom, nu de akkers liggen braak,
En eer nog de andre zaaitijd naak',
Wij treden in den echt!’

Ter herberg zit daar meenge boer
Bij 't volle glas te zwaaien;
‘Sa, wie kan zaaien, vindt te maaien;
Gedronken thans, het moet, het mag,
De kermis valt niet iedren dag, -
Komt binnen 't laatste voer!’

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Laken, 1891.

21e Taal- en Letterkundig Kongres.
(23 tot 26 Augustus 1891.)

Het 21e Taal- en Letterkundig Kongres, dat te Gent heeft plaats gehad, mag voorzeker onder de belangrijkste bijeenkomsten van Noord- en Zuidnederlanders gerekend worden, zoowel voor wat de behandelde onderwerpen, als de opgekomen sprekers en de verbroedering tusschen Noord en Zuid betreft.

De stad Gent, die voor de derde maal het Kongres in hare muren ontving (1849-1867-1891) verdient allen lof voor de hartelijke wijze, waarop zij zulks gedaan heeft. Geheel de bevolking heeft haar aandeel genomen in de plechtige ontvangst van Zondag 23 Augustus, waaraan ruim 80 maatschappijen deelnamen; en de woorden: *Welkom*! *Broeders uit Noord en Zuid*! welke aan den ingang der Vlaanderenstraat in groote letters prijkten, zijn waarlijk geene ijdele klanken geweest.

De optocht naar het stadhuis mag dan ook een ware zegetocht genoemd worden. Overal verdrong zich eene samengepakte menigte in de bevlagde straten; overal werden de Kongresleden gulhartig bejegend, en de vreemdelingen, die de stad Gent hebben bezocht, zullen zonder twijfel een zoet aandenken van hun bezoek bewaren.

Aan het stadhuis gekomen, bleven de maatschappijen staan en de kongresleden trokken voorbij de lange rij, terwijl de harmoniën en fanfaren beurtelings de *Brabançonne* en *Wien Neêrlandsch bloed* lieten hooren en leden der kringen met hoeden en neusdoeken wuifden.

Omtrent tachtig vaandels, vlaggen en kartels wemelden boven de hoofden der dicht opeengepakte Hollanders en Vlamingen, die zich in de prachtige Troonzaal van het stadhuis letterlijk verdrongen.

Op het verhoog bevond zich de heer Burgemeester H. Lippens met zijne schepenen en gemeenteraadsleden.

Hij drukte zich volgenderwijze uit:

Damen en Heeren,

In naam der stad Gent heb ik de eer en het genoegen U een hartelijk welkom toe te sturen.

Tweemaal reeds hebt gij in ons midden uwe vergaderingen

gehouden, en telkenmale kunnen vaststellen met welke vreugde uwe komst in onze oude Vlaamsche stad werd begroet.

Heden nogmaals zijn hare zonen samengestroomd, om zich bij U te scharen, en in feestelijken stoet U te begeleiden tot in 't beroemd stadhuis, waar, sedert eeuwen, wij de groote en blijde gebeurtenissen van ons gemeenteleven vieren.

Welkom dus onder ons, gij allen die aan het XXIe Nederlandsch Kongres een zoo nuttig deel komt nemen; gij die de taal en letterkunde, de geschiedenis, de kunst en het tooneel van den Nederlandschen stam, sinds lange jaren, zoo moedig en zoo onvermoeid beoefent en doet schitteren.

Weest welkom, in 't bijzonder, gij taalgenooten uit het verre Zuid-Afrika, gij stamgenooten uit het Noorden!

De grenzen die ons scheiden, hebben onze broederharten van U nooit vervreemd. Voor eigen vorst en land, 't is waar, gloeien alle onze harten, maar voor U ook, laten zij eenen stroom van broederlijke liefde vloeien!

Te zamen dus, Noord en Zuid, de hand aan 't werk geslagen om de belangen van onze nationale taal te handhaven en den roem van ons volk te verheerlijken!

Met moed moogt gij die taak hervatten, waar uwe voorgangers ze gelaten hebben, want tevreden kunnen zij op den afgelegden weg terugblikken, en gerust mogen zij aan uwe handen het begonnen werk toevertrouwen.

Mij behoort het niet U hier te herinneren de onrechtvaardigheden die verdwenen zijn, de rechten die veroverd werden, de hinderpalen die uit den weg geruimd werden, de, in schijn, onomstootbare moeilijkheden die toch voor verbroedering en eendracht geweken zijn. Dit ware inderdaad de geschiedenis maken van alles wat de Nederlandsche Kongressen, sedert meer dan 40 jaar, voorbereid of verkregen hebben, en voor deze zegekreet is mijne stem te zwak. Bescheiden mag zij U enkel zeggen dat broederhanden hier naar uwe handen grijpen, dat broederharten hier met uwe harten kloppen, en dat het geestdriftig onthaal waarmede mijne stadsgenooten U tegemoet gekomen zijn, de echte uitdrukking is der gevoelens van ons allen.

Nogmaals, damen en heeren, weest welkom in ons Gent!

Daarna was het de beurt des heeren Jan Van Droogenbroeck, den vertegenwoordiger van de Belgische Regeering. Hij drukte zich uit als volgt:

Mijne Heeren,

Ik heb de eer, als afgevaardigde van het Belgische Staatsbestuur, de Heeren Kongresleden van Noord-Nederland, Zuid-Afrika, en andere landen te begroeten in België.

Zijne Excellentie de heer de Burlet, minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, die voor het oogenblik

uitlandig is, heeft mij de verzocht U zijn ware spijt uit te drukken omdat het hem onmogelijk is het Kongres bij te wonen en heeft mij tevens opgedragen zijne hooge belangstelling te doen kennen in de werkzaamheden dezer vergaderingen.

Ik ben gelukkig, Mijne Heeren, dezen last te mogen volbrengen.

Ik druk daarbij den wensch uit dat het XXIe Kongres voortreffelijke gevolgen hebbe, zoo voor den bloei onzer Taal- en Letterkunde als voor de versterking van den band, die alle Nederlandsch-sprekenden als taalbroeders samen houdt.

De heerlijke vruchten der vroegere Kongressen laten de schoonste hoop koesteren voor de toekomst.

De Belgische regeering zal zich verhaasten de wenken, wenschen en voorstellen, welke uit den schoot van het Kongres haar worden toegericht, met de grootste welwillendheid te onderzoeken.

Want het doel der Nederlandsche Taal- en Letterkundige Kongressen - de beschaving, verlichting en verzedelijking van het Nederlandschsprekend volk door zijne eigene taal, - is verheven, edel en vaderlandsch.

Daarom, Mijne Heeren, wensch ik, in den naam van den Heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, wiens hartelijke toegenegenheid voor de Nederlandsche Taal- en Letterkunde al duidelijk en herhaalde malen gebleken is, aan u alle heil! en ik stuur den Heeren buitenlandsche Kongresleden den welkomgroet.

Welkom! welkom in ons geliefd, kunst- en letterminnend, gastvrije België!

Mr H.P.G. Quack van Amsterdam trad daarna op het verhoog en sprak in naam der Noord-Nederlanders. Hij zegde gelukkig te zijn naar Gent te mogen komen, naar de grijze stad der Artevelden, alwaar, vier en twintig jaren geleden, de Noord-Nederlanders zoo goed onthaald werden.

Holland en België, alhoewel staatkundig gescheiden, zijn een gebleven op gebied van kunsten, wetenschappen en letteren, meende hij, omdat de zelfde gevoelens de harten van Vlamingen en Hollanders doen trillen, en de broederband, die de leden van eenen en denzelfden stam omstrengelt, door niets op aarde te verbreken is.

Vóór 25 jaren, zong van Lennep hier:

> Oude veeten
> Zijn vergeten.

Al hebben wij niet meer onder ons beroemde mannen als hij - de jongen doen zooals onderaan de schilderij van Jordaens, die wij te Antwerpen mochten bewonderen, vermeld staat:

Als de ouden zongen
Zoo piepen de jongen.

Met dezelfde liefde, met denzelfden geestdrift, met dezelfden broederlijke gevoelens als de ouden van toen zijn wij hier en gaan wij samen met Zuid-Nederland.

Tot slot sprak de heer Max Rooses van Antwerpen en bedankte namens de Zuid-Nederlandsche Krongresleden den Burgemeester der stad Gent voor de gulle ontvangst, welke hun in het oude Gent te beurt valt.

Hij sprak den lof uit van Burgemeesters de Wael, Buls en Lippens, die uit eigen beweging, zonder nochtans onder de geestdriftigen te mogen gerekend worden, onzen strijd goedkeuren en steunen en meer dan eens, in de wetgevende Kamer eene lans voor de taalrechten der Vlamingen hebben gebroken.

Hij bracht echter bijzonder hulde aan burgemeester Lippens, die altijd en overal te velde trekt ten voordeele der rechtvaardige eischen van de Vlamingen.

Onnoodig te zeggen dat al deze flinke redevoeringen geestdriftig werden begroet, en door luide bravo's en blijde fanfarentonen werden onderlijnd..

Hierna bood de heer Lippens den kongresleden den eerewijn aan.

Werkzaamheden.

Het Kongres was in 3 afdeelingen verdeeld, zooals wij in onze vorige aflevering hebben medegedeeld. Deze afdeelingen hielden hunne zitting 's morgens van half tien tot 12 uur.

's Namiddags hadden de algemeene vergaderingen plaats.

Wij laten hieronder een beknopt verslag van de verschillende werkzaamheden volgen.

Openingszitting.

Op Maandag, 24 Oogst, had de openingszitting plaats in de groote rotondezaal der Hoogeschool.

Een driehonderdtal heeren en damen bezetten de banken van het amphitheater.

Aan het bureel zetelen: de heeren de Maere-Limnander, voorzitter; Pastoor H. Claeys en J. Vuylsteke, ondervoorzitters; J. Obrie en P. Fredericq, sekretarissen; Van Duyse, Minnaert, professor De Ceuleneer, P. Geiregat, Vercouillie, Fabri en A. Siffer; verders achter het bureel bevinden zich de

heeren H. Lippens, Vercruysse-Bracq, Begerem, Eeman, volksvertegenwoordigers, senator Lammens, Van Droogenbroek, vertegenwoordiger der Belgische regeering; Schaepman, vertegenwoordiger der Hollandsche regeering, en eenige Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen van naam.

In zijne openingsrede schetst de heer De Maere, in treffende beelden, het ontstaan van het eerste letterkundig Kongres, dat in 1849 te Gent werd gehouden. Hij toont aan wat al vorderingen de Vlaamsche beweging sedert dien heeft gemaakt.

In 1849 was de openingsrede, uitgesproken door den heer Dr Snellaert een wezenlijke hulpkreet.

M. de Maere haalt hier en daar een deel dezer toespraak aan.

In 1867 werd het tweede Kongres te Gent gehouden. Toen was het reeds merkelijk beter.

De heer De Maere die dan ook, evenals nu, het kongres opende, was zoo gelukkig de talrijke zegenpralen te doen kennen en toetejuichen welke ons volk sedert 1849 behaald had op den verfranschten erfvijand van Vlaanderen.

Thans dat hij voor de tweede maal de eer heeft het Nederlandsch Kongres te Gent te openen, mag hij op nog meer zegepralen wijzen. Hij weidt uit over de betrekkingen die tusschen Noord- en Zuid-Nederland, voor wat den boekhandel betreft, merkelijk zijn verbeterd.

Hij spreekt over de vorderingen welke de verspreiding der Vlaamsche vaderlandsche muziek heeft gemaakt en neemt de verschillende wetten in oogenschouw, welke men in de laatste vijf en twintig jaren heeft bekomen, op gebied van Vlaamsch in het onderwijs, Vlaamsch in bestuurzaken en Vlaamsch in het gerecht.

Hij spreekt over de stichting der Koninklijke Vlaamsche akademie, waarvan, zegt hij, de geleerdste onzer Vlaamsche taal- en letterkundigen deel maken.

Hij wijst op het verheugend verschijnsel van uitbreiding van stemrecht, dat nakend is en dat een groot deel enkel Vlaamsch kennende Vlamingen tot de stembus zal roepen, iets wat stellig ten bate zijn zal onzer beweging.

Hij brengt hulde aan de gedachtenissen der Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkundigen, die in de laatste jaren het tijdelijke met het eeuwige verwisselden. Opvolgenlijk deelt hij eene korte levensbeschrijving mede van: Multatuli, Busken-Huet, J. Alberdingk-Thijm, De Veer, Van Beers, Delcroix, Ten Kate, Nolet-De Brauwere, Goeverneur, Vosmaer, Hofdijk,

Willem Jonckbloet, mevr. Bosboon-Toussaint en mevr. Courtmans.

Hij bedankt ten slotte hare Majesteit de koningin-Regentes van Holland; koning Leopold II van België; de heeren ministers; H. Lippens, burgemeester; R. de Kerckhove, goeverneur van Oost-Vlaanderen; de Koninklijke Akademie en de Vlaamsche Academie, alsook al de leden, die het bureel uitmaken der regelingskommissie, die allen zoo krachtig hebben medegewerkt om het welgelukken van het Kongres te verzekeren. (*Lange toejuigingen.*)

De heer Odillon Périer stelt voor de redevoering van den Voorzitter dadelijk te doen drukken, daar zij als het ware de geschiedenis uitmaakt van onzen strijd op taal- en letterkundig gebied sedert 1819. Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Daarna geeft de heer P. Fredericq verslag over de werkzaamheden van het bureel der regelingskommisie.

Hij geeft ook lezing van eene lange lijst Noord- en Zuid-Nederlandsche Taal en Letterkundigen, die zich per brief laten verontschuldigen en hun spijt uitdrukken verhinderd te zijn de zittingen van het Kongres bij te wonen.

De heer Quack stelt voor, de heer de Maere te kiezen als voorzitter van het huidige Kongres.

Dit voorstel wordt door geestdriftig handgeklap bekrachtigd.

De heer de Maere bedankt de vergadering voor het vertrouwen, dat zij in hem stelt.

Tot onder-voorzitters worden gekozen: Professor Quack, Jan ten Brinck, Pastoor Claeys en Max Rooses.

Tot Secretarissen, de heeren: Dr G. Kalff en Dr A. Kluyver, Julius Obrie en P. Fredericq.

Afdeelingen.

1^{e} Afdeeling.

Nederlandsche Taal- en Letterkunde.
Maandag 24 Augustus.

Voorzitter: Jan Te Winkel (Groningen), ondervoorzitters: Dr E. Laurillard (Amsterdam) en J. De Beucker, (Antwerpen), schrijvers: Taco de Beer (Amsterdam) en Pol. de Mont (Antwerpen).

De zaal is goed bezet; vooral vele Noord-Nederlanders, een tiental damen en eenige geestelijken.

Na een inleidend woord van den Voorzitter, waarin hij aandringt op de eenheid van taal in Noord en Zuid, wordt het woord verleend aan Dr L.A.J. Burgersdijk, van Deventer, den kundigen vertolker van Sheakspeare's treurspelen, die spreekt over het gebruik van oude (Grieksche) versmaten in het Nederlandsch. Spreker brengt hulde aan Prudens van Duyse, die zulke groote diensten heeft bewezen door zijne hooggeschatte *Bekroonde Verhandeling over den Nederlandschen Versbouw.* Hij treedt in enkele technische bijzonderheden over den bouw van oud klassieke en vooral Grieksche versmaat: hij heeft een drietal Grieksche treurspelen vertaald, en heeft de oorspronkelijke versmaat behouden, zonder de taal geweld aan te doen, door het gebruik van vreemde woordvoegingen. Hij geeft lezing van eene brok uit zijne vertaling, om te bewijzen dat zulks mogelijk is. *(Handgeklap).*

Daarna spreekt H. Taco de Beer van Amsterdam over de taal, de taalregels en de letterkundige kunst op de school. Hij bestatigt dat reeds veel door de kongressen verkregen is, en brengt hulde aan allen, die daaraan een werkzaam deel hebben genomen.

Hij spreekt daarna over het gebruik van vele verkeerde uitdrukkingen en woorden, die heel dikwijls maar eene slechte vertaling uit het Fransch zijn.

Verders bespreekt hij hoe het komt dat onze schrijvers in Zuid en Noord geen bestaan kunnen vinden voor hunne letterkundige voortbrengselen, en vindt die oorzaak in de inrichting van de schoolprogramma's.

Vroeger gold de spreuk: de school is voor het leven; thans schijnt men de spreuk te willen huldigen: het leven is voor de school. Vele dingen worden onderwezen, welke volstrekt nooit in het leven des leerlings te pas komen. Het hoofd, het verstand, de geest van de jeugd moeten ontwikkeld worden; maar het hart, het karakter, de aard van het kind wordt veeltijds over 't hoofd gezien. Wij moeten onze kinderen meer *mensch* laten worden, en de opvoeding der jeugd meer letterkundig en praktisch maken.

Dr SCHAEPMAN bespreekt in geestige bewoordingen het een en ander punt van vorigen spreker. In de lagere scholen reeds moet men den smaak voor onze schrijvers opwekken. Men stelle eenen schat van spreuken op, gekozen uit de vroegere

schrijvers. In Zuid-Nederland zijn dergelijke spreuken veel meer in zwang dan in 't Noorden.

Hij eindigt met te zeggen, dat Taco de Beer zijne aanmerkingen niet euvel zal opnemen, daar het zeker beter is met eenen spreker van meening te verschillen, dan altijd van dezelfde meening te zijn.

Dinsdag 25 Oogst 1891.

De heer DE BEUCKER handelt over: *De Nederlandsche vak- en wetenschappelijke woorden in het land- en tuinbouwkundig onderwijs met zijne aanverwante wetenschappen.* In 1867 werd in het Kongres de vraag gesteld hoe de krongresleden het vonden dat de Vlaamsche jeugd door het Fransch werd opgevoed.

Sedert hebben wij weinig veld gewonnen; wel zijn er wetten gemaakt ten voordeele der Vlamingen, doch vele vrije scholen bekreunen er zich niet om en de Staatsscholen ontduiken zooveel mogelijk de wet.

Tot hiertoe zijn er nog geene leeraars gevormd van land- en tuinbouw, die in het Vlaamsch kunnen les geven; tenzij hier en daar één, die zich zelven in het Vlaamsch oefent.

In alle vakken zoekt men den gemakkelijksten weg; in de leergangen van land- en tuinbouw doet men juist het verkeerde; men leert eene vreemde wetenschap in en door eene vreemde taal.

Spreker geeft daarvan een doorslaande bewijs met de beschrijving eener plant in het Fransch en in het Vlaamsch voor te lezen. Zelfs de Franschkennenden verstaan niets van de Fransche beschrijving, terwijl ze in 't Vlaamsch voor ieder klaar en duidelijk is.

Hij vraagt den volgenden wensch uit te drukken: Het is wenschelijk dat in het middelbaar en hooger onderwijs de wetenschappen ook in het Vlaamsch onderwezen worden. (*Aangenomen bij toejuichingen*).

De heer MAC-LEOD. - De heer De Beucker heeft den toestand wat al te zwart afgeschilderd; sedert eenige jaren is hij veel verbeterd. In lagere scholen en ook in middelbare worden land- en tuinbouw in het Nederlandsch onderwezen.

Doch het invoeren van Nederlandsche leergangen bracht eene groote moeilijkheid mede: de leeraars waren niet op de hoogte; eenige vertaalden hunnen leergang, anderen namen hunne toevlucht tot Hollandsche leerboeken.

Maar dan verweet men hun de zoogezegde bastaardwoorden door de Nederlanders gebruikt.

Nochtans de Nederlandsche vaktaal is zoo zuiver of nog zuiverder dan de Engelsche, Duitsche, enz.

Ten andere, die zoogezegde bastaardwoorden zijn geene Fransche woorden, maar *internationale* woorden, meestal van Griekschen oorsprong.

Spreker haalt een aantal zulke woorden aan, welke eerst gebruikt werden door Duitschers, Engelschen, Italianen, Zweden, en niet door Franschen.

Bij het hooger onderwijs kan het gebruik van dergelijke woorden niet nadeelig zijn, integendeel.

Doch het gebruik van het Nederlandsch als voertaal is niet alleen eene kwestie van uitgangen. Hier in België meent, zegt en schrijft men (zelfs in Gentsche dagbladen) dat het Fransch alleen geschikt is voor het wetenschappelijk onderwijs.

Dergelijke bewering is zoo valsch als belachelijk. De Franschen zijn zelfs ver ten achter op wetenschappelijk gebied.

Spreker wenscht: dat wij de Hollandsche terminologie aannemen met hare goede hoedanigheden en ook met hare kleine gebreken, daar zij verreweg de beste is.

De heer VAN BLARICUM (N-Nederlander), zegt dat de heer Mac Leod de Noord-Nederlanders te veel eer heeft bewezen. Hij komt op tegen de benamingen kilogram, centiare, enz., van maten en gewichten. Die benamingen zijn onverstaanbaar voor kinderen.

Waarom onze goede, oude benamingen, pond, el, duim, enz., verstooten voor die nieuwe uitheemsche?

De heer DE CALUWE wijst op talrijke slechte vertalingen welke in leerboeken voorkomen.

De heer PAUWELS handelt over de Nederlandsche Rechtstaal. Voor de burgerlijke zaken wordt nog meestal in het Fransch gepleit; te Antwerpen en nu en dan elders hoort men al eens Vlaamsch; doch wat is die taal nog gebrekkig en ontsierd door bestaardwoorden!

Men moet van de Kamers afdwingen dat eene wet gestemd worde, waarbij de Nederlandsche taal moet gebruikt worden in burgerlijke zaken voor de Vlaamsche rechtbanken.

De heer *Ad. Pauwels* dient daarop het volgende voorstel in:

‘De bestendige kommissie der Nederlandsche taalkongressen zal een voldoend getal verzoekschriften laten drukken en die sturen naar de Vlaamsche maatschappijen van het land,

met uitnoodiging om deze verzoekschriften door alle burgers te laten onderteekenen en ze daarna aan de Kamers van Volksvertegenwoordigers te laten geworden. In die verzoekschriften zal eene wet gevraagd worden, die het gebruik van het Nederlandsch in burgerlijke zaken voor de Vlaamsche rechtbanken verplichtend maakt.

Dit voorstel wordt uitgebreid door den heer *De Visschere* (Brugge) met het volgende: De bedoelde verzoekschriften zullen vragen eene ambtelijke vertaling in echt Nederlandsch van alle in voege zijnde Belgische wetten, alsmede eene wet op het gebruik der Nederlandsche taal voor de Vlaamsche-Belgische rechtbanken in burgerlijke- en krijgszaken.

Dit voorstel zal ingediend worden bij de algemeene vergadering.

De heer VANDEN WEGHE (St-Nikolaas) behandelt de vraag: *Wat de letterkundigen nu zouden moeten aandurven in hun belang en vooral in het belang van het volk.* De letterkundigen moeten door hunne werken het volk eene eigene zuizere richting geven.

De dagbladen zijn daartoe een doelmatig middel, doch ongelukkiglijk de meeste en bijzonderste dagbladen zijn in 't Fransch geschreven.

De Fransche, bijzonderlijk de Parijsche ongezonde litteratuur moet geweerd worden.

Er moeten degelijke boeken en schriften worden verspreid.

Spreker stelt voor een geïllustreerd letterkundig weekblad te stichten, met samenwerking van Noord- en Zuidnederlanders.

HENDRIK VAN EYCK (St-Nikolaas) ontwikkelt de stelling dat het noodig is zelfs in het dagelijksch leven, eene beschaafde taal te spreken.

J. VERCOULLIE (Gent) geeft eenige uitleggingen over de ontdekking van oude handschriften, welke men toeschrijft aan zekere Zuster Hadewych, over welke men echter geene nadere inlichtingen bezit.

Van de grootere helft harer werken verstaat men niets; in de kleinere helft is niets buitengewoons. Die werken zijn echter belangrijk, omdat zij tot de mystieke werken der middeleeuwen behooren, waarvan slechts weinige exemplaren bestaan. Spreker denkt dat de geheimzinnige taal der schrijfster eenen sleutel heeft die nog moet gevonden worden.

Van de *Epistelen, Visioenen*, *Rhytmen*, twee handschriften

uit de middeleeuwen, werd een gedeelte, het berijmde, in 1875 door Ledeganck en Heremans uitgegeven.

Een derde handschrift is in Gent. *De Visioenen* staan hier op de eerste plaats. Het handschrift van Gent is van het begin der 14e eeuw, het andere einde 16e. Dit bevestigt ook de gissing van Stallaert dat zekere zuster Hadewych hiervan de dichteres is. In het handschrift van Gent wordt dit ook aangeprezen.

Woensdag 26 Augustus.

De heer Voorzitter verzoekt de heeren, die het woord moeten voeren, niet langer dan een kwaart uurs te spreken, gezien er nog zoovele sprekers aan het dagorde staan.

De heer MEERT (leperen). - Het onderwijs van het Nederlandsch. Het is een betreurenswaardig feit, hoe bij ons volk ongelukkiglijk de zucht bestaat tot naäperij voor al wat Fransch is.

Overal ziet men op de gevels van handeldrijvers Fransche opschriften.

Waaruit spruit dat voort? Uit anders niet dan uit het onderwijs, dat verre is van te zijn wat het zou moeten zijn: Nederlandsch. Zoo ziet men zelfs dat leeraars van Nederlandsche taal hunne leerlingen aanspreken in het Fransch.

Kan men van een dergelijk onderwijs redding verhopen?

Spreker aanziet ook de lektuur van het groot getal Fransche bladen, die in ons land verspreid worden en die Fransche heldendaden ophemelen, als een wezenlijk gevaar.

De heer H. MEERT, die leeraar aan het college van Ieperen is, drukt zijne zienswijze uit over het onderwijs in het Nederlandsch ten onzent. Hij belooft steeds zijne beste krachten te besteden om van zijne leerlingen ware Vlamingen te vormen, die later mede zullen strijden voor de verovering onzer al te diep gekrenkte taalrechten.

Hij drukt ten slotte den wensch uit dat het kongres een verzoek zou richten tot het Staatsbestuur om in de keus der leeraars, die het Nederlandsch moeten onderrichten, den voorrang te schenken aan personen, die eene degelijke Nederlandsche opleiding hebben genoten.

De heer TACO DE BEER is van meening, dat de leeraar op zijne leerlingen veel meer vermag door aanhoudendheid en noeste vlijt om in hunne harten de liefde voor Vlaanderen en zijne taal te prenten, dan door steeds oorlogskreten in de lucht te zenden.

De heer MAX ROOSES zegt dat ongelukkiglijk bij het meeren-

deel onzes volks het bewustzijn der nationaliteit en de eerbied voor de taal verloren is.

Hierom drukt hij den wensch uit dat al de leeraars steeds bij elke mogelijke gelegenheid, aan hunne leerlingen zouden speeken over de Vlaamsche beweging. Alzoo zal men een geslacht vormen op wie de hoop voor de toekomst mag gebouwd worden. *(Luidruchtig handgeklap)*.

De heer DUFLOU (Gent) draag eene studie voor over het leven en de werken der middeneeuwsche dichteres Anna Bijns.

Spreker verhandelt op uitmuntende wijze dit zoo moeilijk onderwerp en wordt door den heer voorzitter te Winkel warm geluk gewenscht.

De heer Dr E.B. KOSTER (Doetinchem) handelt over: Critiek en Esthetiek in de nieuwe letterkunde.

De heer spreker zegt dat de vereischte van een goede kritieker is dat hij kennis hebbe van de letterkunde zijns eigen lands en deze van de andere landen. Hij moet ook een geoefend gehoor bezitten om de klanken der woorden te kennen die op elkander volgen.

Vele kritiekers aanzien ongelukkiglijk maar al te veel den persoon, dan wel diens werk, en zoo komt het, dat zoovele zoutelooze kritieken de wereld worden ingezonden.

Spreker weidt verders breedvoerig uit over esthetiek in de huidige letterkunde.

Vele hedendaagsche gedichten gelijken veleer aan gekunstelde stukken dan wel aan kunststukken.

Ten slotte drukt hij den wensch uit dat allen streven om onze taal zoo rijk mogelijk te maken. Wezen wij één om dit doel in alles te bereiken.

De heer SIMONZ is van oordeel, dat het veel doelmatiger wezen zou geestdrift te verwekken, door te wijzen op het voortreffelijke, dat in vele werken van sommige onzer hedendaagsche schrijvers te vinden is, dan wel het werk geheel af te breken.

De heer JULIUS OBRIE (Gent) Spreekt over: Eenheid der rechtstaal in Noord- en Zuid-Nederland. De heer spreker vereenigt zich met eenen wensch, vroeger reeds geopperd door wijlen den heer Gondry, namelijk eene nauwe aansluiting te zien tot stand komen tusschen de Noord- en Zuidnederlandsche rechtsgeleerden, opdat hierdoor eene gemeenschappelijke rechtstaal zou worden gevestigd. Onze huidige rechtstaal laat voorzeker oneindig veel te wenschen en gelijkt een wezenlijke

brabbeltaal. Waaraan is dit toe te schrijven? Aan niets anders dan aan de Fransche opvoeding.

Spreker klaagt erover dat de Noord-Nederlandsche advokaten zoo dikwijls Nederlandsche brieven van hunne Vlaamsche ambtsbroeders in 't Fransch beantwoorden. Die handelwijze is voor de Vlamingen in de hoogste mate ergerlijk en grievend.

Nog een ander voordeel, dat uit eene toenadering van de Noord-Nederlandsche rechtsgeleerden spruiten zou, is dat de *Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden,* die eenige jaren geleden in Gent opgericht werd, en die thans is ingesluimerd, misschien, door het toereiken der broederhand van de Noord-Nederlanders, tot een nieuw leven zou worden geroepen.

De heer Obrie wordt levendig toegejuicht.

De heer DE DECKER (Temsche) drukt den wensch uit dat, indien de verbroedering, voorgesteld door den heer Obrie, kon doorgaan, er een gemeenschappelijk rechtsblad voor Noord en Zuid zou gesticht worden.

De heer VAN DER MENSBRUGGE sluit zich ten volle bij dit voorstel aan.

De heer KALFF (Amsterd.) raadt aan de werken van Vondel, den grooten Nederlandschen schrijver, te bestudeeren. Tegenwoordig worden ongelukkig de werken van prulschrijvers veel meer bestudeerd dan die van ware meesters.

Hij wijdt verder uit in beschouwingen over tal van werken van Vondel, en bewijst met eenige voorbeelden, dat de taal van den grooten meester, bij het lezend publiek, al te weinig gekend is.

Hij draagt ook eenige verzen voor van den grooten dichter.

De rede van den heer Kalff wordt met luid handgeklap begroet.

De heer VOORZITTER sluit de zitting en drukt den wensch uit, dat de vergadering veel moge bijgebracht hebben tot kennis en liefde van onze taal.

2e Afdeeling.

Nederlandsche Geschiedenis en Oudsheidkunde.
Maandag 24 Augustus.

Voorzitter J.G.K. Acquoy; ondervoorzitters Dokt. Paul Alberdingk Thym, professor C.B. Spruyt; sekretarissen, de heeren A. De Roever, Azn. en Julius Sabbe.

De heer Acquoy opent de afdeelingszitting en bedankt de

aanwezigen voor de eer, die men hem aandoet hem tot voorzitter te kiezen. Hij hoopt dat de verschillende studiën en voordrachten in deze afdeeling, waar gehandeld wordt over Nederlandsche geschiedenis en oudheidskunde, het hunne zullen bijdragen om menig duister punt in onze letterkundige en oudheidkundige geschiedenis op te klaren.

Hij verleent daarna het woord aan den heer N. De Roever, archivaris te Amsterdam.

Deze gunstige bekende archivaris spreekt over het hooge en dringende nut eener vereeniging van Nederlandsche archviarissen en over hetgeen deze vereeniging beoogt.

Hij laakt, in strenge bewoordingen, de slordigheid, waarmede sommige stedelijke besturen te werk gaan, ten opzichte hunner handvesten of archieven en verhaalt onder andere dat het stedelijk bestuur van Zaal-Bommel, in Gelderland, de zorgeloosheid zoo ver dreef, een gedeelte harer archieven te verkoopen, om met de opbrengst ervan een nieuw tafelkleed voor 's burgemeesters tafel aan te koopen. Dit verhaal doet de aanwezigen eens hartelijk lachen.

Hij wijst verder ook op de onverschilligheid, waarmede het publiek de archieven en de archivarissen bejegent.

Om deze twee kwalen te keer te gaan, werd een verbond gesticht tusschen al de vakmannen, die op geregelde tijdstippen bijeenkomen om hunne belangen te behartigen.

Dr G. Heringa deelt volkomen het gedacht van den heer De Roever.

Hij meent dat de gemeentesekretarissen niet altijd weten wat archieven zijn; daarom zou hij goed vinden, dat bekwame rondreizende archivarissen benoemd worden, die last zouden hebben de onbekwame archivarissen op de hoogte te brengen.

De heer Vorsteman-Van Oyen vindt dat het beter wezen zou sekretarissen te benoemen die vertrouwd zijn met het oude schrift; hetgeen thans het geval niet is.

De heer Odillon Perier treedt dit gedacht bij, evenals Dr V. Vanderhaegen, archivaris te Gent.

De heer Viktor De Lille, van Maldegem, bekomt het woord om zijn onderwep: *De lokale geschiedenis, hare plaats in onze beweging, te ontwikkelen.*

Hij bestatigt, dat er veel geschreven is over algemeene vaderlandsche geschiedenis, doch betreurt tevens, dat de plaatselijke geschiedenis wel wat verwaarloosd wordt. Ter loops brengt hij hulde aan de heeren De Potter en Broeckaert,

die, niettegenstaande de onverschilligheid van meestal de gemeenten, eene zeer verdienstelijke en hooggewaardeerde geschiedenis der Vlaamsche gemeenten hebben in 't licht gegeven.

Hij brengt ook hulde aan de moedige *Zantersgilde* van Vlaanderen, die door baar tijdschrift *Volk en Taal,* zooveel bijdraagt tot de lokale geschiedenis van ons duurbaar Vlaanderen.

Hij zou willen zien, dat, in voordeel onzer plaatselijke geschiedenis, de volgende wenschen verwezentlijkt zouden worden:

1º Facultatieve lessen in lagere en middelbare scholen van het oude schrift (dat tot over jaren gedaan werd in de Gentsche gemeentescholen).

2º Aanmaning aan de onderwijzers, bij hunne lessen van vaderlandsche geschiedenis, al de plaatselijke gebeurtenissen die in de les te pas komen, aan te duiden.

3º Hieraan eene plaats geven in het dagorde der kantonale konferenties der onderwijzers, wier eerste werk dan zou zijn zooveel mogelijk de geschiedenis te kennen der gemeente, waar zij eens benoemd zijn.

4º Aanmoediging der letterkundige maatschappijen en tijdschriften, die een werk over vaderlandsche of plaatselijke geschiedenis bekronen, dit van wege het provinciaal bestuur.

5º Een vijfjaarlijkse prijs van wege het Staatsbestuur voor de beste stads- of dorpsmonographie in de taal des volks.

6º Uitgave eener alphabetische cartulaire der gemeenten, geput in vereenigde Rijks- provinciale en gemeentelijke archieven.

7º Inrichting eener kleine bibliotheek in elke gemeente, bestaande uit historische schriften, betrekking hebbende met het verledene of met het heden van de gemeenten des arrondissements, waartoe de inrichtende gemeente behoort.

8º Bij voorkeur zulke boeken als prijs geven aan de scholieren.

9º Aanmoediging van wege het gemeentebestuur, liever dan het tot feesten bestemde geld in niets beduidende spelen te verteren, bij voorbeeld, eens een historischen stoet, welke wij het geschiedenisboek ook der ongeletterden noemen, in te richten. De goede uitslag door den historischen stoet van Maldegem bekomen, strekke hun tot voorbeeld.

Zoo, Mijnheeren, mogen wij eens hopen een werk tot stand

te brengen dat èn voor de wetenschap èn voor de kunst èn voor de letteren èn voor heel de verstandelijke ontwikkeling van het land eene kroon zou zijn, namelijk de geschiedenis van het Vaderland door zijne gemeenten.

Dinsdag 25 Oogst 1891.

De heer J.A. FEITH, van Groningen, bekomt het woord en draagt eene zeer merkwaardige studie voor over het aandeel, welk de Nederlanders in de ontwikkeling van Brandenburg gehad hebben.

Hij toont aan, door statistieken en officieel bekende feiten, dat de Nederlanders om zoo te zeggen de grondslagen hebben gelegd van den bloei waarin de landbouw thans in Brandenburg verkeert. Het waren Hollandsche kolonisten die in massa naar Brandenburg trokken, op aandringen van den keurvorst en die er dus, zelfs niet alleen op gebied van landbouw, maar ook op het terrein van kunsten en wetenschappen, en wel voornamelijk op dat der bouwkunde, het hunne bijdroegen om Pruisen te maken wat dit machtige land thans is.

De heer Voorzitter bedankt den spreker voor de beknoptheid en tevens de geleerdheid, waarmede hij zijn onderwerp behandeld heeft.

Het stuk is daarenboven, als onderwerp, gansch nieuw.

De heer P. ALBERDINGK-THYM meent dat ook wel Berlijn misschien op zedelijk en stoffelijk gebied den invloed heeft ondergaan van de Hollandsche kolonisten, doch hij is van meening, dat hun invloed volkomen nul is geweest op de bouwkunde, die zooals men weet, te Berlijn ellendig, nietsbeduidend en veelal smaak- en kunstloos is.

De heer WILLEM ROGGHÉ van Gent leest eenige bladzijden voor uit de geschiedenis der Vlaamsche beweging te Gent.

In deze bladzijden, spreekt hij over het Nederduitsch Zangverbond, dat in 't leven geroepen werd door wijlen Prudens Van Duyse, Dautzenberg, toondichter Van Maldeghem, en het Gombertsgenootschap van Brussel.

Tot dit verbond traden talrijke kringen uit Duitschland, Holland, en Vlaamsch België toe.

Het verbond hield eena eerste bijeenkomst te Brussel en eene tweede, (den 27 en 28 Juli 1847) te Gent.

Deze bijeenkomsten doopte men met den naam van festival van het Dietsch zangverbond.

't Was op het muziekfestival van Gent, in de groote wandelzaal van het paleis van justicie gehouden, dat Gevaert, onze gekende toondichter, zijn optreden deed en zich door een zijner heerlijkste gewrochten veropenbaarde.

Spreker betreurt ten slotte dat, met den dood van Van Duyse, dit verbond is gestorven.

De heer advokaat KAREL VAN ACKER, van Gent, meent dat er niet veel aan gelegen is, dat het Dietsch Zangverbond van 't tooneel verdwenen is.

Hij denkt dat er ook wel onderduims een weinig staatkunde in dit verbond stak en daar wij toch, zoo meent hij, maar heel weinig te verwachten hebben van Duitschland, aanziet hij het als een geluk, dat dit verbond met Van Duyse is gestorven.

De heer ROGGHÉ meent dat er geene staatkunde in dit verbond gemengd was; er kon enkel spraak zijn van een verbond op zang- dus kunstgebied.

De heer VAN ACKER houdt zijn gezegde staande en wijst op het feit, dat Duitschland altijd er op uit geweest is zijne kunstgrenzen langs den kant van Nederland uit te breiden.

Dit moeten wij voorkomen door meer en meer te verbroederen met Holland en een verbond tot stand te brengen tusschen Noord- en Zuid-Nederland. *(Toejuichingen.)*

De heer J. SABBE is van meening dat men zich niet veel moet bekreunen met de inpalmingszucht van Duitschland.

't Gevaar komt van het Zuiden, van Frankrijk, dat thans steun en sterkte zoekt bij den machtigen Czaar aller Russen.

In Brussel wordt op dit oogenblik een blad uitgegeven, *l'Alliance française,* dat heel en gansch met dit doel geschreven is.

Wenden wij ons dus tot Noord-Nederland en bewerken wij een verbond tusschen Noord- en Zuid-Nederland. *(Langdurige toejuichingen).*

Hij bedankt den heer Rogghé over het nieuw slach van letterkundig produkt door hem voorgedragen.

De heer VORSTERMAN-VAN OYEN treedt het gezegde der heeren Van Acker en Sabbe bij. en spoort de Noord-Nederlanders aan ook de handen in een te slaan om de verfransching te keer te gaan, die er op uit is en dit voornamelijk in Den Haag, alwaar ook een kring *l'Alliance Française* is gesticht, om het Hollandsch volk te verfranschen.

De heer SPRUYT meent dat de heer VORSTERMAN erg over-

drijft; hij denkt dat het geen kwaad kan dat de Hollandsche kinderen Fransch leeren.

De heer SABBE is van eene gansch tegenovergestelde meening, omdat er in de standregelen der *Alliance Française* klaar en duidelijk te lezen staat, dat het verbond voor doel heeft, door alle middelen te pogen den Franschen geest onder het volk te verspreiden.

De heer VOORZITTER doet opmerken, dat men volkomen van het terrein des besproken stuks is afgeweken. Van de kunst en de plaatselijke geschiedenis, is men op de wezenlijke politiek gevallen, en daar hier, op dit kongres, alle kunsten en wetenschappen mogen besproken worden buiten alle politieken geest, die toch doorgaans maar ellendig is, verklaart hij het incident gesloten. (*Toejuichingen.*)

De heer Dr E. REMOUCHAMP van Gent, behandelt met veel kennis van zaken, geleerdheid en duidelijkheid het volgende onderwerp:

Tengevolge van welke oorzaken wordt de Vlaamsche stam in België meer aangetast door besmettelijke ziekten als tuberculose, dan de Walen?

De heeren KAREL VAN Acker van Gent, MICHIELS van Kampen en SPRUYT van Amsterdam, treden in breede bijzonderheden over de tuberculose, en de ontdekking derzelve.

De heer E.W. MOES, van Amsterdam, spreekt over de *Iconographia Batavia,* waarin hij zich veropenbaart als een beproefd kunstenaar, die gewetensvol de taak van kunsthistoricus waarneemt.

De heer ALBERDINGK-THYM zegt het werk zooveel mogelijk in zijn verdienstelijk tijdschrift *De Dietsche Warande* te zullen aanbevelen.

De heer K. LYBAERT j^{te}, belooft als dagbladschrijver en kunstkritieker, hetzelfde te doen voor het aangekondigde werk des heeren Moes; hij hoopt insgelijks dat zijne drukperskonfraters evenveel zullen doen voor het besproken werk, doch hij meent dat de heer Moes de mannen der drukpers vooraf zou moeten bekend maken met de voorwaarden, aan welke het werk zal te verkrijgen zijn.

Hij hoopt ook met den heer voorzitter dat een groot getal der aanwezigen, vooraleer de zaal te verlaten, zullen inschrijven op de *Iconographia Batavia.*

De heer Moes belooft de gevraagde inlichtingen te zullen leveren.

De heer HEKTOR PLANCQUAERT van Zomergem spreekt over Nederland en den Vlaamschen taalstrijd.

Hij betreurt in eene welsprekende, gespierde, levendige, beeldrijke en tevens vloeiende taal, waarin hij gansch zijn hart en zijne ziel heeft uitgestort, dat de Hollanders (Noord-Nederlanders) zoo onverschillig zijn ten opzichte van de Vlaamsche beweging.

Hij wil hun daarom bekend maken met den Vlaamschen strijd.

Hij somt de verschillende grieven op, waarover de Vlamingen te klagen hebben, deze zijn, zegt hij: Verfransching der hoogere standen, verfransching van het onderwijs, verfransching van de hoogere geestelijkheid, verfransching van het gerecht en van het Staatsbestuur.

In bittere bewoordingen betreurt hij dat vele der hoogere geestelijken de zaak niet beter verstaan en bewijst hulde aan de mindere geestelijken, die allen doorgaans zeer Vlaamschgezind zijn.

Zijne redevoering wordt meermaals door levendig handgeklap onderbroken.

De heer advokaat KAREL VAN ACKER betreurt dat de heer Planquaert zich door eenen al te levendigen strijdlust laat medeslepen en daardoor soms onrechtvaardig is ten opzichte van lieden die wel is waar met onze zaak niet erg zijn ingenomen, maar die er toch hoegenaamd niet vijandig aan zijn. Hij verdedigt de hoogere geestelijkheid en de leeraars en onderwijzers, die volgens zijne meening zich tamelijk bevredigend gedragen, ten opzichte der Vlaamsche beweging.

Hij meent ook dat de Hollanders hoegenaamd zoo vreemd niet zijn aan onzen taalstrijd, aangezien zulk een groot getal Nederlandsche taalgeleerden het huidige Kongres bij wonen.

De heer PLANQUAERT weerlegt punt voor punt de opwerpingen des heeren Van Acker en verklaart de Nederlandsche broeders niet te hebben willen kwetsen; hij heeft er enkel op gewezen, dat zij onverschillig zijn en ons zelfs hunnen zedelijken steun niet schenken. Hij hoopt echter dat zulks beteren zal.

De heer VOORZITTER meent dat het verschil van zienswijze der twee redenaars hier enkel licht in het verschil der kleur van hunne haren. De heer Planquaert is nog jong, maar wanneer zijne haren grijs, of wit zullen geworden zijn gelijk die des heeren Van Acker, zal hij waarschijnlijk spreken gelijk de Gentsche advokaat en dan ook zal hij zeggen: Toen ik jong

was, sprak ik gelijk een opbruischend radikale Vlaming, maar thans ben ik bezadigd geworden en ik spreek gelijk de heer Van Acker tot mij sprak op het Nederlandsch Kongres van 1891. *(Gelach.)*

De heer AD. PAUWELS, van Antwerpen, treedt volkomen de meening van zijnen vriend Plancquaert bij; hij ook valt hevig uit tegen de verfransching der klooster- en wereldlijke scholen, tegen de openbare besturen en spreekt een lang pleidooi uit ten voordeele der algeheele, volkomen vervlaamsching van onderwijs, Staat, bestuur en gerecht.

De heer Pauwels wordt meer dan eens toegejuicht.

De heer Voorzitter bedankt, in eene humoristische taal, de beide sprekers, die, zegt hij, gelukkig mogen zijn het tijdstip van den strijd te beleven, omdat het in den strijd is dat een volk het grootste, kloekste en levendigste is, en dikwijls vervalt na den behaalden zegepraal.

Daarna wordt de zitting geheven.

Woensdag, 26 Augustus.

De heer Dr J.C. ACQUOY van Leiden opent de vergadering om 10 ure.

De heer H.H. VORSTERMAN-VAN OYEN van 's Gravenhage, doet een paar mededeelingen over de oude kerkregisters in Holland, die een kostbare bron uitmaken voor de geschiedenis.

Hij heeft bijna een werk voltooid waarin eene volledige lijst der bestaande kerkregisters van 1128 Hollandsche gemeenten voorkomt. Hij laat dit werk aan het publiek zien.

De heer JAN BROECKAEBT, van Dendermonde, doet eenige mededeelingen over hetgeen men hier in Zuid-Nederland doopregisters heet.

De heer VORSTERMAN-VAN OYEN spreekt verder kortbondig over zekere familiën met het oog op de zegelgeschiedenis.

De heer JULIUS SABBE, van Brugge, bekomt het woord om te spreken over de historische zekerheid aangaande het bestaan onzer volkshelden Breidel en de Coninc.

Hij begint met te verklaren, dat men in Noord-Nederland, in het algemeen, maar weinig bekend is met de geschiedenis van Vlaanderen en onze helden er bijkans volkomen onbekend zijn.

Daarom wil hij heden spreken over de twee groote Brugsche helden, wier bestaan korten tijd vóór de groote feesten, die in

1887 te Brugge plaats hadden, werd in twijfel getrokken door den Brugschen archivaris.

Punt voor punt, en, gestaafd op geloofbare oorkonden en kronijken, weêrlegt hij de gekke uit de lucht gegrepen bewering van gemelden archivaris.

Hij haalt onder andere uittreksels aan, uit Engelsche handvesten, waarin geschreven staat dat de wevers Pieter de Coninc kozen als hunnen kapitein of hoofdman.

Wanneer men zulks in Engeland heeft geboekt, kan toch niet geloochend worden dat de man in Vlaanderen wel degelijk bestaan heeft. Hij zegt verders dat het geboekt staat dat De Coninc kosteloos een huis bewoonde, toebehoordende aan eenen verjaagden leliaart en dat hij ridder geslagen werd uit erkentenis voor bewezen diensten.

Spreker eindigt met eenen warmen oproep tot de vaderlandsliefde van alle ware Vlamingen, die fier zijn op hun roemrijk verleden.

Hij wordt warm toegejuicht.

De heer L. WILLEMS, adv. te Gent zegt dat niet één tijdgenoot spreekt over Breidel en De Coninc.

Al de kronijkschrijvers die over de Brugsche helden gewagen zijn geene tijdgenooten van Breidel noch De Coninc.

Het bestaan van deze twee groote volksmannen wil hij echter niet in twijfel trekken, doch hij denkt dat de rol, die zij vervulden, hoegenaamd zoo belangrijk niet is dan men wel poogt te doen gelooven.

Hunne vervulde rol is dus, volgens spreker, maar heel onbeduidend, ondergeschikt geweest en moet veeleer legendarisch wel echt historisch genoemd worden.

De heer KAREL VAN ACKER, advokaat, sluit zich aan bij de dan beweringen des heeren Sabbe.

Hij is van gevoelen, dat het niet altijd eene vereischte is, dat tijdgenooten van bepaalde personen gewagen. Kronijkschrijvers van latere tijden die hunne inlichtingen opvingen uit den mond des volks, en die als overleveringen boekstaafden, zijn even geloofswaardig als sommige schrijvers tijdgenooten, die soms, om staatkundige of persoonlijke redenen, moedwillig den naam van personen verzwijgen, die zij willen treffen door hen dood te zwijgen.

Doch zulks is hier het geval niet; er zijn stukken die bewijzen, dat De Coninc, onder andere, als hoofdman der Brugsche

wevers optrad en deel nam in die hoedanigheid aan den Gulden Sporenslag.

Na eenige kleine opmerkingen des heeren WILLEMS en een krachtig afdoende antwoord des heeren SABBE, bekomt de heer LEONARD WILLEMS, van Gent, het woord.

Hij deelt eenige wetenswaardige bijzonderheden mede over de *Legiris* van de *Lex salica* en vraagt of deze de Fransche *Loire* ofwel de Vlaamsche *Lei* is?

De heeren Van Acker, Sedifs Gratama, Fabri en Vorsterman Van Oyen bespreken, na den heer Willems, eenige punten van zijne voordracht.

De heer JULIUS FREDERICQ, van Gent, licht eenige regels toe, die bij het uitgeven van middeleeuwsche handschriften dienen in acht genomen te worden, waarop de heer Dr ACQUOY eenige kleine bemerkingen in 't midden brengt.

De heer VAN DER LINDEN, van Leuven, leest eene korte doch heel merkwaardige studie voor over de brieven van DES TRAOS over de Nederlandsche beroerten, berustende op het archief van Marburg.

Spreker wijst op het hooge nut welke deze brieven opleveren voor een der voornaamste tijdvakken van de geschiedenis der Nederlanden.

De heer VOORZITTER verklaart, dat het uur reeds zeer ver gevorderd is, ('t is kwaart na middag), en deelt mede dat de heeren V. Vanderhaegen, P.H. Witkamp van Wijcken, D. Jacobs van Schaarbeek, J.M. Brans van Brussel en Karel Lybaert j^{te}, als sprekers nog ingeschreven zijn.

Hij raadpleegt de vergadering om te weten of de zitting zal voortgezet worden, ja dan neen.

Er wordt aangenomen dat men zitting houden zal tot half één.

De heer V. VANDERHAEGHEN, van Gent, die over drie punten spreken moest, betrad het spreekgestoelte.

Hij zegde den tijd niet te hebben om deze drie onderwerpen naar behooren te behandelen.

Hij zal dus enkel eenige woorden zeggen over het eerste punt, namelijk het opnemen van oude plaatsnamen, te platten lande.

De weinige woorden, door den heer Vanderhaeghen, of beter de korte toelichtingen, door hem gegeven, zijn zeer belangwekkend en worden dan ook luid en lang toegejuicht.

Op voorstel van den heer Dr Acquoy geeft hij eenige inlichtingen over het derde punt waarmede hij op de dagorde is gesteld, namelijk over de wenschelijkheid van het herdrukken

van een voortreffelijk prozawerkje (*Over de hooftdeuchden). Leiden 1667*) van den Antwerpschen wijsgeer Arnold Geulincx, waarvan slechts een exemplaar bekend is.

Ook deze inlichtingen worden gretig aanhoord en lokken eenige kleine opwerpingen uit van wege den heer Spruyt, die het verlangen te kennen had gegeven iets te vernemen over een onderwerp dat hem zoo fel interresseerde als dit.

De heeren P.H. Witkamp van Wijcken; D. Jacobs van Schaarbeek; J.M. Brans van Brussel en Karel Lybaert j^{ste}, van Gent die nog spreken moesten, zien gewillig en vrijwillig af van hunne spreekbeurt, daar het gestemde sluitingsuur reeds verstreken is.

De vijf vragen en stellingen, die eveneens op het dagorde staan, kunnen bij gebrek aan tijd, niet behandeld worden.

De heer VOORZITTER drukt zijne spijt uit, de vier sprekers die nog op het dagorde staan, het woord niet te kunnen verleenen en sluit de zitting met eenige gemoedelijke, en uit het gevloeide woorden, waarin hij hulde bracht aan de goede verstandhoeding die geen oogenblik opgehouden heeft te heerschen in de tweede afdeeling.

De heer advokaat KAREL VAN ACKER, van Gent, staat recht en bedankt, namens de vergadering, den heer Acquoy, die, met zooveel gezag, vriendelijkheid, takt en humor, de driedaagsche zittingen heeft geleid, en zoo machtig veel heeft bijgedragen om de broeder- en vriendschapsbanden, die Noord- en Zuid-Nederland op taal en letterkundig, kunst en wetenschappelijk gebied omstrengelen, te verstevigen en onverbreekbaar te maken.

Spreker treedt tot den heer Acquoy en legt zijne hand in die des gevierden professors, die vast en zeker de pittigste afdeelingsvoorzitter is geweest van het XXIe Nederlandsch taal- en letterkundig Kongres.

Onnoodig te zeggen dat dit klein gemoedelijk slottooneel onderlijnd werd door krachtig handgeklap en hartelijk bravo-geroep.

3^{e} Afdeeling.

Nederlandsch Tooneel, Muziek en Boekhandel.
Maandag 24 Augustus.

Voorzitter P. Benoit, Antwerpen; ondervoorzitters Nicolaï, 's Gravenhage en Rosseels, Antwerpen; schrijvers Boele van Hembroeck, 's Gravenhage en Em. Van Goethem, Gent.

De heer Nicolaï opent de vergadering en neemt het voorzitterschap waar, daar de heer Peter Benoit afwezig is.

De heer ALBERDING THYM bekomt de eerste het woord en doet enkel een voorstel, daar hij vernomen heeft dat ook de heer Pol. Anri van Gent over hetzelfde onderwerp zal spreken. Ziehier zijn voorstel:

1° *Het is raadzaam bij schrijven en opvoeren van tooneelstukken den ouden draad van het Nederlandsch tooneel na te leven, nochtans met inachtneming der behoeften van den nieuwen tijd.*

2° *Zich zooveel mogelijk onthouden van vertalingen uit het Fransch.*

Sommige oude spelen zijn ten huidige dage verlaten, 't is waar, het tooneel leeft met den tijd mede.

Bijna overal wordt tooneel gespeeld, geene plaatsen schier zijn er te vinden of er worden stukken opgevoerd door bijzonderen en zelfs de Staat ondersteunt mildelijk de talrijke tooneelwerken. Het is omdat het tooneel de taal of het middel is, dat tot het volk komt en door dit laatste wordt begrepen. Het is de karaktertrek van 't volk.

Spreker somt het getal tooneelgezelschappen op en zinspeelt op de talrijke dichters en tooneelschrijvers.

Sommigen willen het tooneel afschaffen, men kan dat niet; men schaft geene kunst af, maar men verbetert ze.

De Fransche schouwburg is wezenlijk een verderf voor ons Vlaamsche volk. Het Vlaamsche tooneel dient aangemoedigd en verbeterd te worden, omdat het waarlijk eene zedelijke strekking heeft.

De heer MAX ROOSES (Antw.) vraagt om eenige aanmerkingen hierop te maken. Spreker merkt aan dat van willem Ogier in Antwerpen op het Nederlandsch tooneel en eens op de Markt twee stukken werden opgevoerd; dat verheugend verschijnsel mag niet vergeten worden en het kan als voorbeeld dienen dat die pogingen moeten verder gedreven worden. Onze oude stukken zouden veel meer moeten gekend zijn en die stukken vragen ook veel meer voorbereiding en dat krijgen ze dan ook meer dan de nieuwe stukken.

Dát voornamelijk is voordeelig, zoowel voor tooneelspelers als voor meesters, die in de oude school zeer nuttige wenken zullen vinden.

Het stuk van Ogier, op de markt voorgesteld, hoe oud het was, heeft eenen ongelooflijken bijval genoten; 't was opmer-

kenswaardig hoe levend, hoe grillig dat oude stuk was, vooral hoeveel meer waarde het had dan zooveel halfgebakken stukken onzer dagen.

De heer ALB. THYM antwoordt weder dat hij van Ogier ook in aanbevelenden zin heeft gesproken.

M. SIMONS antwoordt op de vraag om dit voorstel op de algemeene vergadering voor te leggen, dit niet te doen, omdat deze laatste toch niet over alles kan handelen wat in de afdeelingen wordt besproken.

Het voorstel van M. Alb. Thym wordt aangeteekend. Bij stemming wordt de voorlegging aan de algemeene vergadering verworpen.

De heer J. HUF VAN BUREN (Tiel) stelt enkel eene vraag: wat is er sedert 1884 gedaan, om de verbroedering tusschen het tooneel in Zuid- en Noord-Nederland te bevorderen? In dien zin sprak hij reeds te Brugge. Nochtans is het hem niet bekend dat er sinds dien veel voor de verbroedering der twee landen werd gedaan.

Driessens' gezelschap van Antwerpen had destijds zeer veel bijval in Noord-Nederland, maar het is te betwijfelen of een Noord-Nederlandsch gezelschap wel bijval zou vinden in onze Vlaamsche steden. Spreker deed zulk voorstel aan een Amsterdamsch gezelschap, maar dit begon met eerst eene waarborg te vragen, die hem te zwaar scheen.

Een tweede van Rotterdam ziet er ook tegen op eene reis te doen op luktocht, maar zou met reis en verblijfkosten tevreden zijn.

Spreker wenscht eene verbroederings-kommissie te zien tot stand komen om de Noord-Nederlanders intelichten over de behoeften van ons tooneel en geeft dien wenk aan de afdeeling van het tooneelverbond te Gent.

De heer B. BLOCK (Gent) Sekretaris van dit laatste, belooft de zaak in handen te nemen en aan het verbond te onderwerpen.

De heer JAN WANNYN (Gent) denkt dat er reeds zoo iets gedaan is. Over 2 jaren waren reeds een 8tal maatschappijen met dat doel verbonden en zelfs waren fondsen bijeen gebracht, maar te weinig.

De ondervinding bewijst, dat de kosten die voorstellen verhinderen. Men zou er moeten toe komen in de Vlaamsche steden eene kommissie tot stand te brengen, die zulke voorstellingen zou inrichten.

In Van Crombrugge's genootschap is dat eens goed gelukt en als wij in overeenstemming handelen zal het zeker lukken.

De heer VAN DRIESSCHE vraagt om het woord aan den heer Geiregat te geven, omdat het beter op het voorstel van den heer Huf van Buren zou volgen. (*Tegenspraak.*)

De heer HUF VAN BUREN zou dadelijk eene kommissie willen tot stand zien komen en heeft geen vrede met het gedacht van den heer Block. Daarom vraagt hij de zending naar de algemeene vergadering (*Toejuichingen.)*

De heer VAN DOESELAER heeft met een uitstekend gezelschap de proef genomen om in Amsterdam 6 voorstellingen te geven. Het is aan de vijfde reeds moeten blijven steken.

De heer VAN DRIESSCHE meent dat het voorstel van Buren eerst grondiger moet besproken worden, vooraleer het naar de algemeene vergadering te zenden.

Dinsdag 25 Augustus.

Voortzetting der bespreking over het benoemen eener kommissie tot bevordering van het opvoeren van Noord-Nederlandsche stukken in België.

De heer Van Driessche wenscht den heer Geiregat dadelijk te hooren, terwijl andere leden eerst de bespreking van den heer Van Buren willen zien doordrijven.

De heer Van Buren ziet er geen bezwaar in, den heer Geiregat eerst te hooren, ofschoon het onderwerp gansch verschillend is.

De heer Pol Anri vraagt om de bespreking uìt te stellen tot na zijne voordracht, waarin hij de verschillige voorstellen, gisteren gedaan, heeft samengevat.

De heer Pol Anri bekomt dan het woord over den toestand van Nederlandsch tooneel in Vlaamsch België.

Na eene inleiding begint spreker met te zeggen dat de toestand van het tooneel treurig mag heeten.

Het repertorium bevat weinig nieuws en weinig kunstigs. Te Gent hadden 21 vertooningen plaats van Fransche stukken, 54 Noord-Nederlandsche en 15 Zuid-Nederlandsche, benevens nog eenige uit het Duitsch vertaalde.

De vertalingen in Nederland gaan met de nieuwigheden gepaard, terwijl hier steeds oude stukken opkomen, die dan

nog meest altijd weinig kunstigs bevatten. Spreker leest er de heele lijst van voor, ten bewijze hoe weinig gunstig gekende stukken er ten gehoore komen. De besturen van onze Vlaamsche schouwburgen laten veel te wenschen over en het geldt hun meer hunne belangen dan die der kunst te behartigen.

Men heeft schoon te zeggen, het volk begrijpt de kunst niet; dat weet men weinig, want men beproeft het niet. De ondervinding leert dat wie eenmaal goed heeft geproefd er nog zal naar snaken.

Deed men voor goede stukken zooveel reklame als voor zoutelooze zangspelekens, het ware genoeg; nieuwe en goede waar trekt altijd en de reklame erbij.

De handel verdringt al te veel de kunst in ons tooneel. Spreker behandelt dan de voorstellen van gister. Hij is partijganger van het inrichten van kommissiën die in Noord en Zuid voor het tooneel zouden zorgen.

Hoe worden de stukken opgevoerd hier? Eenige bijna voldoende, anderen overdreven, sentimenteel of zot; en daarbij te vele tooneelspelers zijn niet op de hoogte van hun vak.

Men zou moeten eene betere opleiding geven, eene grondigere studie vergen en dan zou men ze ook een beter bestaan kunnen geven.

De besturen van stad of staat zouden aan de bestuurders meer ernstige voorschriften moeten stellen in hunne lastkohieren met het oog op de kunst, en vooral op de Nederlandsche tooneelkunst.

De heer GEIREGAT (Gent) leest den eersten omzendbrief voor van den tooneelschrijversbond, in Oktober 1890 rondgezonden.

Die omzendbrief had voor gevolg dat verscheidene Noord- en Zuid-Nederlandsche maatschappijen den bond bijtraden. Maar 't was te gering en wij vestigen er nogmaals de aandacht op.

Het eerste jaar heeft genoeg de leefbaarheid van den bond bewezen.

Bij tooneelschrijvers is, evenals elders, de strijd om het bestaan levendig en het is volstrekt noodig de schrijvers te betalen der stukken, die de toets der kritiek doorstaan en op het repertorium blijven. Spreker wekt dus de tooneelschrijvers op den bond bij te treden.

De heer HORN (Schiedam) spreekt ook over het eigendomsrecht en wijst er op dat die rechten schier dagelijks met de voeten getreden worden, zoo voor gedrukte als voor enkel geschreven stukken.

Tot voor een jaar deden alle direkteuren in Noord-Nederland dat, zelfs in koninklijke inrichtingen met 25,000 gl. toelage!..

De Belgen zijn nog erger: verscheidene schrijvers verklaarden nooit iets uit België te hebben ontvangen. Men maakt hier Noord-Nederlandsche stukken van Duitsche en Engelsche, naar gelang van de streek, om de wet te ontduiken.

De heer HORN maakt voor sommige tooneelbestuurders, die hij noemt, een echte beschuldigingsakte, en somt al de trukken op die tooneelbestuurders gebruiken om kosteloos aan handschriften te komen.

Het ware wenschelijk dat het repertorium van het Nationaal Tooneel meer ontwikkeld werde; ook zou men eene kommissie van toezicht voor de rechten der schrijvers en de kunststreving tegenover de bestuurders moeten vormen.

De heer HORN stelt voor: Het 21e taal- en letterkundig kongres drukt den wensch uit dat de Nederlandsche tooneelbestuurders steeds de rechten van buitenlandsche schrijvers eerbiedigen.

De heer VAN DOESELAER antwoordt op een persoonlijk feit van den heer Horn en legt uit welke rechten hij betaald heeft en te betalen heeft.

De heer HORN antwoordt weer met vragen over Duitsche en Engelsche stukken. (*Sprekers vallen in lange uitleggingen tegenover elkander.)*

De heer VANDENKIEBOOM antwoordt ook aan den heer Horn, dat de stukken die hier met verkeerden oorsprong opgegeven worden, ons hier uit Noord-Nederland toekomen met eenen anderen naam. Hij betoogt dat tooneelbestuurders daar niets van weten en ziet de noodzakelijkheid in van het bestaan eener goede lijst.

De heer VAN HOORDE vindt de beschuldigingen van den heer Van Horn op een kongres ongepast, zelfs deze van den heer Anri; het is hier de plaats niet in persoonlijkheden te treden. (*Men vraagt de sluiting.*)

De heer VAN DRIESSCHE stelt voor weer tot het voorstel van den heer van Buren te komen. (Zie zitting van Maandag.)

Spreker maakt het historiek van wat er sinds 30 jaren werd gedaan te Brussel, toen Katz met Noord-Nederlandsche kunstenaars in den Park-schouwburg speelde.

Later kwam Driessens, wien men het van hooger hand onmogelijk heeft gemaakt.

De grootste moeilijkheid om Noord-Nederlanders hier te

hooren, is 't verschil der taal en der klanken bij de Vlamingen en omgekeerd.

Als van Zuylen hier, en Beersmans in Holland spelen, dan is men er evenzeer over voldaan. Waarom oefent men zich in dien zin niet veel meer? Als één dat kan, waarom kan het een ander niet?

Gisteren nog kon men het hooren in de algemeene vergadering, dat mannen met grooten naam toch ook niet genoeg letten op de helderheid hunner klanken.

Tot eene andere gedachtenorde komende, meent spreker dat voor het innige leven, verzuchtingen en smaak, wij meer van de Noord-Nederlanders gescheiden zijn dan ooit. Van weerskanten schrijft men uitsluitelijk over plaatselijke zeden en gewoonten en die zijn onmogelijk wederkeerig te begrijpen en een groot beletsel voorde opvoering in Noord of Zuid. - Dan de geldzaak.

De premiën hebben zeker meer doen schrijven maar niet beter doen schrijven. Hier kan een tooneelschrijver met zijne pen niet leven; het zijn liefhebbers, die na hun werk moeten schrijven. Er is daartoe moed en kracht noodig en vergelijkt de belooning met die der millioenrijke Fransche schrijvers.

Spreker komt terug tot het voorstel des heeren van Buren.

Het tooneel moet betaald worden door het volk, want de schrijvers die leven van subsidiën sterven van honger. Subsidiën binden u overigens vast, in plaats van de kunst te ontwikkelen.

Spreker sluit met te bekennen, dat de woorden van de heeren Anri en Horn ongelukkiglijk waar zijn.

De heer SIMONS uit Amsterdam wijst op de noodzakelijkheid voor het volk te spelen en te schrijven. Maar, wat is dat volk waarmede zoo geschermd wordt? Mijn oordeel is dat men het volk te weinig geeft; aan hem dient men het beste te geven, want ik heb ondervonden dat het volk zeer ontvankelijk, zeer fijngevoelig is, en wie meent dat men het volk kan paaien met grofheden, is teenemaal mis.

Ons doel moet zijn verbeteringen te betrachten, goede stuk ken te kiezen, zorg te dragen voor natuurlijke voordracht en grondige studie. Dan ondervindt men dat het volk meegaat en zijnen steun niet zal weigeren.

De heer ANRI heeft gezegd dat in België de tooneelspelers niet kunnen opgeleid worden. Wel zend ze dan naar Amsterdam naar onze tooneelschool, die, zonder reeds de volmaaktheid te zijn, toch eenen goeden naam heeft en verdient. Spreker

eindigt met de aandacht te vestigen op het orgaan van het Noord-Nederlandsch tooneel, dat eenen bond zou kunnen daarstellen van Noord en Zuid met de wederzijdsche belangen en grieven bekend te maken.

De heer TACO DE BEER (Amsterdam) is van meening dat de kwestie van schrijversrecht zoo spoedig mogelijk en goed zou moeten opgelost worden.

Hij wijst er op dat verscheidene proeven met opvoering van oude klassieke werken zoo wel zijn geslaagd en zoowel bevredigd hebben, dat deze nog dienen genomen te worden.

Het is zeker niet aangenaam vreemde tooneelstukken zoo maar seffens te zien vertalen. Ik heb mij bezig gehouden te onderzoeken wat die vreemde schrijvers daarvoor genieten en met aandoenlijke eenparigheid antwoordden ze allen: NIETS.

Spreker verhaalt verschillige voorvallen over kontrakten, enz. van meer bijzonderen aard.

In Frankrijk en Duitschland bestaan vereenigingen voor tooneelschrijvers of bestuurders. Men zou dat hier tot voorbeeld nemen en vooral die talrijke wezenlijke misdrijven beletten, zooals de heer Horn er verschillige heeft bekend gemaakt.

Hij ondersteunt ook het onderwerp der stichting eener goede kommissie van toezicht, om praktische middelen te beramen over den toestand.

De heer VAN BUREN keert terug tot zijn voorstel, eene kommissie te vormen om een Noord-Nederlandsch gezelschap hier in te leiden. Waarom zou men het niet beproeven? Alles heeft zijne bezwaren, maar men moet ze overwinnen. Wij kennen uwe spelers, leer nu ook de onze kennen.

Komen wij maar tot het hoofddoel. Ik stel voor de kommissie dadelijk te benoemen. De leden van het Gentsch Tooneelverbond zijn daartoe bevoegd; ik vraag dat zij zich daarmede zouden gelasten.

De heer E. HENDRICKX (Brussel) komt ook op den toestand, die tot de vraag van den heer Van Buren aanleiding gaf.

Hij is van gedacht dat die toestand veel veranderd is en men in Noord-Nederland ook zooveel bijval niet meer heeft; vroeger deden zij zulke reizen, nu zijn zijn er te veel gezelschappen en 't verkeer is te gemakkelijk.

Hij weerlegt eenige mindere punten, die behandelt zijn en ziet den toestand anders in. Vele onzer beste kunstenaars zijn in Noord-Nederland geëngageerd en men krijgt ze daar wel, omdat ze daar beter kunnen betaald worden. Hier krijgen wij

de minderen, maar er zijn Noord-Nederlandsche spelers genoeg in ons land, om niet te zeggen dat hunne medewerking hier onmogelijk is.

Spreker denkt niet dat er niets werd gedaan, en als sommige gezelschappen niet wel vaarden hier, dan is 't omdat zij, slechts na den tooneeltijd, naar hier kwamen.

De heer HENDRICKX antwoordt verder aan den heer Anri, om zijne beschuldigingen tegen de bestuurders te weerleggen. Men beschuldigt altijd de bestuurders en wij kennen die kritiek reeds van buiten van over 30 jaren. Hij begint met uitteleggen hoe de kunstenaars in België ontstaan en vooruit komen.

Hij denkt dat de spelers in geen land meer slavenwerk doen dan hier. Men is hier verplicht veel af te wisselen, stukken die gekend zijn weer op te voeren en telkens nieuws te geven.

De heer Anri, in zijne vraag naar nieuws, wil ook altijd nieuwe spelers hebben en vindt het gebrekkig zoo maar steeds dezelfde artisten te hooren.

Het is verre van een gebrek, het is eene hoedanigheid altijd dezelfde spelers te hebben, zooals bijvoorbeeld in de *Comédie Française* van Parijs.

Eindelijk de kunst? Men heeft geene kunst, zegt men. Zijn het dan al vodden welke men ons zelfs oplegt te spelen? Een keus doen is onmogelijk, want men moet iedereen voldoen: spelers, schrijvers en publiek. De eene vindt kunst in wat de andere een ‘draak’ noemt.

Over het schrijversrecht moet er gezegd worden dat wij toch achter de schrijvers niet kunnen loopen en als allen doen gelijk de Franschen, die komen tot ons, dan zijn zij altijd betaald.

De bestuurders doen al het mogelijke om voor de kunst te zorgen. Het zal nooit aan ons liggen aan overtuiging tekort te schieten om voor de beschaving des volks, door het tooneel, te werken.

De heer LEJOUR vindt het ontwerp des heeren Van Buren zeer goed, mits wederkeerig in Noord-Nederland te handelen.

Spreker treedt de redevoering van den heer Hendrickx bij. De geldkwestie is eene moeielijke zaak. Men heeft hier wel de *Comédie Française* te vernoemen, wij zijn daar nog eene hemelsbreedte van af. Het is hier al te armzalig.

Tooneelspelers zouden moeten een verbond stichten, om elkander te helpen en te beletten, zooals 't is, dat er zijn die schier van honger sterven. Eindelijk zou spreker willen zien dat van hooger hand, waar zooveel voor Fransch tooneel wordt

betaald, ook wat voor de Vlaamsche spelers zou gezorgd worden.

De heer Nicolaï wijst er op dat het eene kwestie voor de tooneelspelers is die hier niet kan op 't tapijt komen.

De heer NICOLAÏ vraagt om te stemmen over het voorstel om eene kommissie uit het tooneelverbond te nemen. (Voorstel Van Buren).

Jonkheer DE MAERE belooft dit op zich te nemen. (*Toejuichingen.*)

Stemming over het voorstel Horn, mits toevoeging door M. Nicolaï, van eene duidelijke bepaling over binnen- en buitenlandsche wetten op de schrijversrechten. (*Aangenomen bij toejuichingen*).

Woensdag, 26 Augustus.

De heer Voorzitter geeft, ingevolge beslissing van gister, het woord aan den heer Robbers, van Amsterdam. Spreker ontwikkelt zijn voorstel: Aan de bestendige kommissie van het Kongres of van eene afzonderlijke kommissie, uit de leden van hef kongres te vormen, op te dragen een onderzoek in te stellen, in hoeverre men kans van slagen heeft met of zonder gemeente-subsidie aanvankelijk in de steden Brussel, Antwerpen en Gent, leeskabinetten of leesmuzeums op te richten op den voet zooals die met uitstekend gevolg te Amsterdam en te Rotterdam gevestigd zijn.

Spreker zegt als boekhandelaar de ondervinding te hebben opgedaan dat Zuid-Nederland een zeer beperkt getal lezers oplevert voor de Noord-Nederlandsche schrijvers.

Zuid-Nederland heeft groote behoefte aan gezond geestesvoedsel, alhoewel zijne bevolking op 2 1/2 millioen inwoners kan gerekend worden.

De beste Hollandsche schrijvers zijn in Zuid-Nederland onbekend. Nochtans missen de Zuid-Nederlanders den noodigen, natuurlijken aanleg niet om ze te genieten.

Spreker treedt in zeer uitvoerige statistieke bijzonderheden over de inrichting der leeskabinetten in Noord-Nederland.

De heer MAURITZ VAN LEE (Brussel) sluit zich aan bij den wensch van den heer Robbers. Hij moet zich echter verzetten tegen zekere opmerkingen van vorigen spreker. Men kan den aard eener natie niet veranderen.

De heer Robbers verwijt aan de Vlaamsche bevolking te veel dagbladen en te weinig boeken te lezen. Met dat verwijt stemt spreker niet in.

De Hollandsche leeskabinetten zijn tevens speelkabinetten. De heer Robbers bewijst hetzelve door te zeggen dat het spelen voor *grof geld* er verboden is.

Wat het lezen der dagbladen betreft, het verschil tusschen Holland en België is zoo groot niet.

In 1890 verschenen in België 82 dagbladen, 660 weekbladen en 219 andere, te zamen 961.

In Holland verschenen op hetzelfde tijdstip 57 dagbladen, 38 van 3 maal per week, 493 weekbladen, 16 veertiendaagsche en 21 maandbladen en 9 andere tijdschriften, te zamen 644.

Dat verschil is nog al merkelijk, doch verscheidene Nederlandsche dagbladen verschijnen twee of driemaal daags, wat het verschil zeer vermindert.

De heer SIMONS is van oordeel dat de groote zaak is, het volk te leeren lezen. Dat is het werk niet van de leeskabinetten, maar wel van de volksbibliotheken. In de leeskabinetten komt het volk niet en daar ook worden meer dagbladen dan wel boeken gelezen.

Overigens, onze burgerij leert veel Fransch en zal door de oprichting van leesmusea daar niet van afzien.

Wat men daarmede zou kunnen teweegbrengen is de kennis der Hollandsche schrijvers meer verspreiden.

De heer ROBBERS stelt met genoegen vast dat de beide vorige sprekers het met hem in princiep eens zijn.

Hij keurt het lezen van dagbladen niet stelselmatig af, doch wenscht dat naast de dagbladen ook boeken gelezen worden. Dat is zijn antwoord aan den heer Van Lee.

De heer Simons heeft gezegd dat mijn besluit moest zijn de inrichting van volksboekerijen. Maar die bestaan hier. De lezers moeten komen uit de burgerij en het zijn de leeskabinetten, die ze moeten aanlokken.

De heer WAHRENDORF (Amsterdam) is van oordeel dat de prijs der boeken veelal de lezers afschrikt en dat het stichten van leesgezelschappen den leeslust en de beschaving moeten ontwikkelen.

De heer ROBBERS houdt zich bij zijn gedacht dat de leeskabinetten het beste middel zijn, doch hij heeft er niets tegen zich te vereenigen met de woorden van den heer Wahrendorf.

De heer BOELE VAN HENSBROECK vindt dat het doelmatiger is

leesmuzea's te stichten om lezers te lokken, dan wel leesgezelschappen zonder lezers.

De heer voorzitter legt het voorstel van den Robbers ter stemming.

De heer SIMONS drukt zijn verwondering uit dat geen Zuid-Nederlander het woord neemt over eene uitsluitend Zuid-Nederlandsche vraagpunt.

De heer HULSER, zou het kongres den wensch willen zien uitdrukken dat de boeken onzer schrijvers - die van Conscience - bij onze boekhandelaars zouden te krijgen zijn.

De heer VUYLSTEKE verzekert de heer Hulser, dat hij hem aan goedkoopen prijs al de boeken van Conscience kan bezorgen.

Het voorstel van den heer Robbers wordt aangenomen.

De heer TSJOEN (Brussel). - De heer Robbers heeft gezegd, ons volk leest niet, dat is waar. De werkman bezit de middelen niet om boeken te koopen en schaft zich een dagblad van 2 centiemen aan. Hij kan zijnen leeslust niet voldoen in de vijf zesden der gemeenten van ons land.

Spreker ontwikkelt die stelling en stelt de twee volgende vragen: Is het wenschelijk dat in iedere gemeente eene volksboekerij besta? Door welke middelen zal men daartoe komen?

De werking van *Willems*- en *Davidsfonds* is, volgens spreker, ontoereikend. De boekerijen worden niet op de hoogte der nieuw uitgekomen werken gehouden.

Spreker acht dat de vrijheid nooit in de behoeften des volks zal voorzien. Hij stelt voor: Het Kongres uit den wensch dat het Staatsbestuur de gemeenten verplichte volksboekerijen te stichten.

De heer VAN DE CASTEELE acht het stichten van volksboekerijen nuttiger dan het houwen der Maasforten. In de boekerijen zouden de boeken kosteloos moeten uitgedeeld worden.

De Staat, de provincie en de gemeente zouden voor elke boekerij ieder 20 fr. moeten geven, dat ware 60 fr. 's jaars. Daarmede zou spreker eene bibliotheek oprichten! (*Men lacht*).

Spreker handelt over de strekking der boeken.

De heer GILL HERINGA zegt eenige woorden om het voorstel te ondersteunen.

Aangenomen.

De heer PALLEMAERTS (Mechelen) zal zich bij de behandeling van zijn onderwerp het Vlaamsche lied, als middel van propagande, bepalen bij het neerleggen van zijne voorstellen.

Hij zou zijn onderwerp, in de algemeene vergadering, alsdan breedvoerig behandelen.

He heer VAN LEE is van gevoelen dat de heer Pallemaerts beter zou doen zijne voordracht te geven.

De heer Pallemaerts zegt dat het machtigste middel om propagande voor de Vlaamsche zaak te maken, het Vlaamsche lied is. Doch, wij bezitten geene Vlaamsche liederen. De schrijvers hebben met allerhande moeielijkheden te kampen.

Onze dichters en toondichters zouden meer uitgeven, doch zij hebben te veel last van de uitgevers. Onze zangers en koormaatschappijen zijn verplicht Fransch te zingen.

Gezien de machtige invloed dien het lied op een volk uitoefent zoo vraagt de ondergeteekende dat er in de vergadering voorgesteld worde, eene kommissie te benoemen, gelast met te onderzoeken welke middelen er kunnen aangewend worden om de Nederlandsche liederen op groote schaal te verspreiden.

De heer BULTIJNCK sluit zich aan bij het voorstel van den heer Pallemaerts. Hij behandelt breedvoerig de kwestie van het volkslied. Hij bespreekt de verschillende volkszangen voorkomende in de *Folklore*, door liedjeszangers verspreid en eindelijk deze door onze volksdichters vervaardigd.

Spreker onderzoekt de oorzaken waarom de liederen onzer dichters die, in strijd met de bewering van den heer Pallemaerts, zeer talrijk zijn, zoo weinig gezongen worden. De oorzaken zijn velerlei. De voornaamste zijn dat de dichters hunne liederen uitgeven zonder gekende muziek en in dichtbundels, met welk het eigenlijke volk geene kennis maakt; verder dat de toonkunstenaars er zich niet op toeleggen gemakkelijke, zangerige muziek te maken, maar op het eenvoudigste, geringste lied eene opera-muziek toepassen, die wel bewondering voor hun muziekaal talent kan verwekken, maar onmogelijk door het volk kan verstaan, aangeleerd en gezongen worden.

Spreker brengt, onder dit opzicht, hulde aan de doelmatige werking van den onlangs gevierden Antwerpschen volksdichter Andreas De Weerdt en van den toondichter Alfons Janssens, wiens naam onafscheidelijk met dien van De Weerdt is verbonden.

Hij prijst ook als verspreidingsmiddel aan, het zelf voordragen der liederen, hetzij door den dichter, die zijne liederen op gekende zangwijzen heeft gemaakt, hetzij door den toondichter die de muziek heeft vervaardigd. 't Is ook, zegt hij, door de zelfverspreiding dat Janssens en De Weerdt hunne liederen zoo volksch hebben gemaakt.

Verder drukt spreker den wensch uit dat de beoefening van den zang in de school, het zingen onzer Vlaamsche voksliederen meer algemeen zou maken. Hij brengt hulde aan Destanberg en Miry, alsook aan de katholieke volksdichters, welke in dien zin hebben gewerkt. Ten slotte betreurt hij dat de verwaarloozing van al die middelen de verfransching van den zang in 't algemeen en inzonderheid van den volkszang in de hand heeft gewerkt, doch stelt vast dat, sedert eenigen tijd, op dit gebied, door de Vlaamsche beweging veel is gewonnen. (*Toejuichingen.*)

De heeren MAURITS VAN LEE en T'SJOEN brengen hulde aan de twee voorgaande sprekers, en stellen vast dat de toestand, door hen geschetst, niet alleen in Zuid- maar ook in Noord-Nederland bestaat. Daarom stellen zij voor dat de wenschen en voorstellen van de heeren Pallemaert en Bultynck aan de algemeene vergadering zouden voorgesteld worden en algemeen worden gemaakt, in dezen zin, dat zij ook op Noord-Nederland toepasselijk worden gemaakt.

De heer Pallemaert neemt aan in zijne besluitselen de woorden ‘Vlaamsche zang’ door ‘Nederlandsche zang’ te vervangen.

Men gaat over tot de behandeling der vragen en stellingen.

De heer STRANG (Brussel) spreekt over de wenschelijkheid van een tolverbond tusschen Noord en Zuid, voorgesteld door de Brusselsche maatschappij *De Veldbloem.*

Hij leest een verzoekschrift voor in dien zin door *De Veldbloem* aan het goevernement gezonden.

De heer HORN zegt dat dit vooral eene handelskwestie is, waarover letterkundigen onbevoegd zijn en stelt dus voor tot het dagorde over te gaan.

De heer VAN LEE acht het ook uiterst moeilijk dit onderwerp hier te bespreken.

De heer T'SJOEN zegt dat reeds in 1878 te Mechelen de kwestie in bevestigenden zin is opgelost.

Het ware dus pijnlijk voor *De Veldbloem* hier het dagorde zien stemmen, nadat een Nederlandsch kongres reeds over 12 jaren den wensch heeft uitgedrukt het tolverbond te zien tot stand komen.

De heer VAN LEE bevestigt het gezegde van den heer T'Sjoen, maar vindt daarin juist de reden, dat dit Kongres zich niet meer met de zaak moet bezighouden.

De heer HORN houdt zijn voorstel, tot het dagorde over te gaan, staande.

Er ontstaat daarover eene lange bespreking tusschen de heeren Horn en T'Sjoen.

Deze laaste stelt voor de kommissie in het kongres van 1878 aangesteld tot de volvoering harer taak te roepen.

De heer BULTYNCK drukt zijne verwondering uit dat de derde afdeeling, samengesteld uit muziekanten, dichters en boekhandelaars, de grootste handelsbelangen van twee landen zou behandelen. Hij sluit zich aan bij het voorstel van den heer T'Sjoen.

De heer VAN LANGENHAEKEN (Appelterre) is van oordeel dat de afdeeling ten minste bevoegd is om eenen wensch uittedrukken.

De heer HORN. - In 't geheel niet, daar wij niet kunnen oordeelen of die wensch aan de beide landen voor- of nadeelig is.

Op voorstel van den heer VAN LEE wordt beslist bij het hoofdbestuur aan te dringen, opdat de vroegere kommissie tot werkzaamheid zou geroepen worden.

De heer MULLER, die voorgesteld heeft eene bestendige kommissie te benoemen ‘ten einde de schrijvers te beschermen en te vrijwaren tegen de exploitatie door de uitgevers,’ afwezig zijnde, protesteeren de heeren WAHRENDORF, ROBBERS, HORN en VAN GOETHEM tegen zijne afwezigheid, aangezien zijn voorstel eene beschuldiging bevat, waarop zij bereid waren te antwoorden.

Het volgende besluit wordt, op voorstel van den heer WAHRENDORF, aangenomen:

De vergadering betreurt dat de heer dr. H.C. Muller niet aanwezig is, om de beschuldiging van exploitatie, door hem tegen de uitgevers gericht, te verdedigen.

De heer VOORZITTER maakt aan de vergadering bekend, dat de overige sprekers van de behandeling hunner onderworpen hebben afgezien. Hij bedankt de leden der afdeeling, welke hem de taak van voorzitter, in de afwezigheid van den heer Peter Benoit, hebben vergemakkelijkt.

De heer MAURITS VAN LEE. - Mijne heeren, wij mogen niet uiteengaan zonder eene hartetijke en welverdiende dankbetuiging te stemmen aan den heer Nicolaï die, door de afwezigheid van den heer Benoit verplicht de lastige taak van voorzitter op zich te nemen, zich met den bewonderenswaardigsten

takt van dien last heeft gekweten. Wat hij er ook over zegge, hij heeft het, gisteren vooral, zeer moeielijk gehad en heeft bewezen de rechte man op de rechte plaats te zijn.

Dit voorstel wordt met luidruchtige toejuichingen aangenomen, waarna de afdeeling, kwaart vòòr 12 ure uiteen gaat.

Algemeene Vergaderingen.

Maandag, 24 Augustus.

Zitten aan het bureel, de hoeren De Maere-Limnander, voorzitter; Mr H.P.G. Quack, Max Rooses, D^{r} pastoor Claeys, Jan Ten Brinck, ondervoorzitters; Julius Obrie en P. Fredericq. sekretarissen.

Deze vergadering, rond 3 ure geopend, wordt bijgewoond door een nog grooter getal leden dan in de morgendzitting. De Damen zijn eveneens in grooter getal opgekomen.

Na eenige kleine mededeelingen van huishoudelijken aard, bekomt de heer Van Zuylen, van 's Gravenhage, oud-kolonel der genie, het woord.

In eene duidelijke taal spreekt hij over het behoud van den Nederlandschen stam, als vrij volk in Europa.

Na aangetoond te hebben, dat het voor elken inwoner, van onverschillig welk land, eene plicht is in het voorkomend geval de wapens op te nemen tot verdediging van den vadergrond, drukt hij den wensch uit, dat welhaast in alle landen en bovenal in de kleine Staten, wetten zullen gemaakt worden, waarbij de jongelingen uit alle landen zullen geroepen worden de wapens te leeren hanteeren.

Hij bespreekt verder het groote nut dat er zou bestaan voor België en tevens voor Holland, in geval van oorlogsmoeilijkheden, eene militaire samenwerking te verwezenlijken en toont aan dat zulks de eenige waarborg zou wezen voor de onafhankelijkheid van deze beide landen, onafhankelijkheid die, volgens zijne meening, in het voorkomend geval al niet zeer veel zou geëerbiedigd worden door de groote mogendheden; daarom raadt hij al wie het goed meent met het tot van Holland en België aan, zooveel mogelijk te werken tot verwezenlijking van wat hij voorstelt op gebied van militaire samenwerking.

De taalkongressen moeten taalkongressen blijven, doch hij meent dat men toch ook wel een beetje den stoffelijken kant van beide landen op deze vergadering van geleerden zou mogen behartigen.

De heer DE MAERE, kondigt het binnentreden aan van den heer R. de Kerckhove, goeverneur van Oost-Vlaanderen; hij bedankt hem voornamelijk voor den zedelijken steun dien hij aan het kongres heeft gegeven. *(Luidruchtig handgeklap.)*

De heer GOEVERNEUR bedankt in korte woorden voor het geestdriftig onthaal dat hem hier thans te beurt valt. Hij zegt gekomen te zijn om, uit den mond van bevoegde mannen, de belangen van zijne moedertaal te leeren kennen. *(Luidruchtig handgeklap.)*

Prof. Dr. JAN TEN BRINK behandelt het onderwerp: Nederlandsch of Vlaamsch?

Sprekers aandacht was op dit onderwerp gevestigd door een artikel in het *Volksbelang* van Gent, van de hand des heeren Hipp. Meert. Deze namelijk wilde dat niet meer voortaan van Vlaamsch maar van Nederlandsch zou worden gesproken. De oorsprong van het woord 'Vlaamsch' is historisch. Het is ontstaan in de jaren 1840-49. Het kon niet anders - Nederlandsch zou toen een verdacht woord zijn geweest. En verder: geene provincie is zoo beroemd als Vlaanderen, en de Vlamingen stichtten onze Dietsche taal. De mannen van het eerste kongres bedoelden toch ook eene Nederlandsche beweging. Er is eene Nederlandsche beweging of geene. In 1851 op het 2^{e} kongres stelde men voor, eenparigheid in spelling voor Noord- en Zuid-Nederlanders, niet van Noord- en Zuid-Vlamingen. Men doe zijn best die bekrompen tegenstelling te laten vervallen. Er is geene politieke bedoeling in het spel, alleen het belang der gemeenschappelijke taal. In plaats van Vlaamsche beweging zou Nederlandsche beweging alleen beduiden: beweging voor de rechten der Nederlandschsprekende ingezetenen van België.

Er is onderscheid tusschen Vlaamsch en Hollandsch, ja maar ook tusschen Vlaamsch en Friesch enz. Doch men schrijft toch officieele Nederlandsche taal, men heeft ééne spraakkunst, één woordenboek. Leg de beste N.-Nederlandsche naast de beste Z.-Nederlandsche schrijvers, het is toch ééne letterkunde, geen twee. Is er naar den inhoud verschil? Neen, zoolang twee groepen hetzelfde woordenboek, dezelfde spraakkunst en syntaxis gebruiken. Zeker, in het Z.-Nederlandsche zijn vele galicismen, doch bij ons vele germanismen. En die galicismen zijn zeer verklaarbaar.

Toch wordt in België Nederlandsch geleerd uit Nederlandsche boeken. De dialecten zullen natuurlijk blijven.

Ook de geschiedenis spreekt van de Spaansche en Oostenrijksche Nederlanden. En welke taal spreekt Oom Krüger en de Nederlanders in Amerika? Neen, voortaan niet gesproken van Vlaamsche beweging. maar van Nederlandsche beweging. Dan zullen de Waalsche Franschen ook niet meer met verachting van *le Flanard* kunnen spreken als *un amas de dialectes informes.* Spreker eindigt hiermeê: het kongres spreke den wensch uit dat ieder voor zich er zich aan gewenne het woord Vlaamsch te vervangen door het woord Nederlandsch.

Aan de zeer opgewekte discussie die nu volgde, werd deelgenomen door prof. Bellaar, Spruyt, Dr. Schaapman, pastoor Claeys en prof. Fredericq. Prof. Spruyt hecht aan namen. Wij zijn één volk, zegt TEN BRINK. Doch het spreken van ééne taal is niet noodig om één volk uit te maken, men denke slechts aan de Zwitsers. Er is tusschen de beide volkeren groote verscheidenheid en spreker kan niet begrijpen hoe volgens prof. TEN BRINK de eenheid van taal, die in Frankrijk aan de mannen in het Noorden is opgedrongen, voor ons gewenscht zou worden.

DR. SCHAEPMAN begint met zich te verontschuldigen dat hij gisteren niet tegenwoordig was bij de officieele ontvangst en hoopt dit verzuim te herstellen door ieverig deel te nemen aan het kongres. In warme en van geestdrift tintelende taal wijst hij er op, hoe hier sprake is van een historisch woord, dat geëerbiedigd moet worden. Het is in '40 niet in de mode gekomen, een historisch woord is geen modewoord. De vlaamsche beweging heet zoo - hij zal het rondweg zeggen - omdat zij staat tegenover de Walen. En de geschiedenis moet geëerbiedigd worden, al blaakt spreker voor eenheid. Doch al ware het dat het kongres den wensch van Ten Brink beaamde, de spraakmakende gemeente zou een *veto* over dien wensch uitspreken.

Pastoor CLAEYS wijst er op, dat wij één zijn in vele opzichten. Doch er mag geene verwarring ontstaan. Plaatselijke toestanden en inrichtingen zullen moeten worden aangeduid met dien bijzonderen naam, al hebben wij ééne taal, ééne spraakkunst, ééne letterkunde. Staatkundig zijn wij gescheiden en daarom meent hij dat het onmogelijk wezen zal, ooit den strijd van twee staatkundig gescheiden stammen te vereenzelvigen.

Hij neemt aan dat men, zooveel mogelijk, ééne taal schrijve; dat is een streven dat men kan bijtreden, maar wat toch niet

goed aannemelijk is, is dat men de benaming *Vlaamsch* zou verruilen tegen die van *Nederlandsch*, want men mag niet vergeten dat ons volk nog sterk houdt aan het Vlaamsch en wellicht onverschillig blijven zou, moest men hem spreken van Nederlandsch.

De Vlaamsche beweging is eene beweging tegen onderdrukking, tegen vertrapte rechten. Welnu, eerst als de geheele Vlaamsche beweging uit is, dan zal ook het woord kunnen vervallen.

Prof. FRÉDERICQ toont aan dat in de discussie verwarring is in enkele vragen, die toch geheel verschillend zijn: 1. is het nuttig dat de Vlaamsche beweging Nederlandsche beweging worde genoemd; 2. dat de taal der Germanen in België Vlaamsch of Nederlandsch heete; 3. is het een feit dat de Vlamingen in Zuid-Nederland tot denzelfden Nederlandschen stam behooren?

Hier is Vlaamsch een geliefd woord. Nu in de laatste jaren ontwaakt de nationaliteit en meer en meer komt het besef dat wij Nederlanders zijn. (*Stormachtigen bijval*). Het volk zou zijn veto uitspreken over mannen, die zouden willen zeggen dat wij twee volkeren zijn. Soms echter schuilen achter woorden grootere dingen. Om het vooroordeel der Walen spreke men van *Flamand.* De staat kent nog niet de wetenschappelijke benaming van onze taal. Onze wetgevers en ons volk moeten wij die leeren.

De heer JAN TEN BRINK bekomt nog eens het woord om te zeggen dat hij nooit onbeleefd is geweest voor zooveel hij het zich althans herinnert en verders ontwikkelt hij eenige der punten zijner redevoering om pogen aan te toonen, dat hij op de goede baan was, toen hij voorstelde, aan de Zuid-Nederlandsche letterkunde en aan den Vlaamschen taalstrijd de algemeene benaming van Nederlandsch te geven.

De heer DE MAERE kondigt aan dat de heer Quack in de zitting van morgen spreken zal, en, daar de heer Pauwels van Antwerpen afwezig is, wordt het woord verleend aan den volgenden redenaar, den heer Max Rooses.

Hij spreekt over het aanleeren eener tweede taal in het lager onderwijs, iets wat volgens hem schadelijk is voor de ontwikkeling van ons volk en gevaarlijk voor het behoud en den bloei van onze taal.

Hij is van gevoelen dat, vooral op den buiten, de geringe man het Fransch niet noodig heeft.

't Is alleen wanneer de Vlamingen zich in stand willen verheffen, dat zij gedwongen zijn Fransch te leeren.

Hij deelt eene uitgebreide statistiek mede, waaruit blijkt dat het gemiddeld cijfer der personen die geen Vlaamsch kennen in België één per honderd beloopt.

En voor dit belachelijke, verwaarloosbare getal zou men het overige gedeelte (99 per honderd) onzer bevolking dwingen, eene tweede taal aan te leeren, die haar meest altijd later niet dienstig is, en verwarring brengt in den geest der jeugd, in plaats van hem te ontwikkelen.

Hij wijst verder op de schade, veroorzaakt door het aanleeren van het Fransch aan de leerlingen der lagere, kostelooze scholen. In de steden besteedt men 1 uur per dag en in de scholen op den buiten een half uur per dag voor het aanleeren van het Fransch.

Om dit gezegde te staven, haalt hij het volgende feit aan: dat in de officiëele prijskampen tusschen de lagere scholen, de Waalsche leerlingen altijd veel meer punten bekomen dan de Vlaamsche jongens. Hoe komt zulks? Zijn de Vlaamsche jongens dommer dan de Waalsche?

Hoegenaamd niet, maar het verschilt ligt hierin, dat de Walen maar ééne taal moeten leeren, terwijl de Vlamingen twee talen moeten aanleeren. Daaruit blijkt dus, eerstens, dat het aanleeren van eene tweede taal schadelijk is, en ten tweede dat het aanleeren van het Fransch niet van aard is den geest der leerlingen te ontwikkelen.

Hij is echter tegen het aanleeren van het Fransch niet, maar hij kan en wil niet aannemen dat men eene vreemde taal aan het jongere geslacht aanleere ten koste zijner moedertaal.

Wat meer is, door te handelen gelijk men thans doet, brengt men het behoud en dus nog meer den bloei onzer taal in gevaar.

De vaderlandsliefde wordt er door geknakt en het vaderland, het ééne, zelfstandige groote princiep, dat ons onder één en hetzelfde vaandel des geboortegronds vereenigt, wordt er door in gevaar gebracht.

Kortom, hij besluit met het volgend hoofdgedacht: Wij Vlamingen zijn niet tegen het aanleeren van het Fransch, maar, waartegen wij ons verzetten, dat is dat men onze Vlaamsche kinderen het Fransch aanleere ten koste, ten nadeele van de moedertaal, het Vlaamsch.

Na eenige mededeelingen van huishoudelijken aard, gedaan

door den heer FREDERICQ, wordt de zitting geheven; het is kwart na vijf ure.

Bij den heer Goeverneur.

's Avonds, om acht ure, had in het hotel des heeren R. de Kerckhove d'Exaerde, Goeverneur van Oost-Vlaanderen, een schitterend avondfeest (raout) plaats, waaraan meest al de kongresleden en hunne damen deelnamen.

De salons waren schitterend verlicht, en de spiegels weerkaatsten de bonte menigte, die door elkaar wemelde gelijk een wezenlijk bieënnest.

Eene opwekkende muziek verlevendigde de gasten, die zich eens hartelijk te goed deden aan de fijne spijzen en dranken, waarmede het goed voorziene buffet pronkte.

De gulste broederlijkheid heerschte gansch den avond onder de genoodigden, die allen hoogst voldaan en verrukt waren over de hoffelijke ontvangst, welke zij bij den Goeverneur genoten.

Wij gelooven de tolk te zijn van al de Kongresleden, wanneer wij hier openlijk hulde en dank zeggen aan den heer Goeverneur en zijne beminnelijke gade, voor de vriendelijke wijze waarop zij zich gansch den avond te pande hebben gesteld, om den genoodigden het tijdelijk verblijf in het provinciaal goevernement aangenaam te maken.

Gezellige bijeenkomst.

Het was omtrent tien ure, toen de raout bij den heer Goeverneur was afgeloopen.

Het grootste deel der kongresleden trokken, in gezelschap hunner damen, naar den *Union* op den Kouter, alwaar de gezellige bijeenkomsten plaats hebben.

De gulste vroolijkheid, de breedste broederlijke verdraagzaamheid, de welgemeendste gulheid en de rondborstigste eendracht heerschten gansch den avond.

Er werd gesproken, gezongen en geklonken, dat, gelijk men te Gent zegt, de stukken er af sprongen.

De heeren Fredericq, Collardin, Millecam en andere heeren lieten hunne schoone stem hooren en verwierven eenen ongemeenen bijval.

De heeren QUACK, SPRUYT, TEN BRINK, POL. DE MONT, KRAUSEN, VILJOEN en advokaat *Pauwels* namen beurtelings het woord om, in schitterende improvisatiën zich stormachtig te doen toejuichen.

Dinsdag 25 Augustus.

De vergadering wordt om 3 ure geopend door den heer de Maere. Het bureel is samengesteld gelijk in de voorgaande zitting.

De kongresleden zijn daar of omtrent even talrijk opgekomen als gister.

De heer VAN DE CASTEELE meent dat de heer Max Rooses ongelijk heeft voor te stellen, dat de leerlingen der lagere scholen enkel en alleen het Vlaamsch zouden mogen aanleeren. Spreker kan niet aannemen dat het aanleeren van het Fransch, eenen nadeeligen invloed zou uitoefenen op den geest en de ontwikkeling der kinderen.

Hij poogt door eenige slecht gekozen voorbeelden, die den lachlust der toehoorders verwekken, deze zijne laatste meening te steunen en te wettigen.

De heer L. VAN RIJSWIJCK, van Antwerpen. Wij zijn tegen het aanleeren van het Fransch niet, maar dit mag niet gebeuren ten koste van het Vlaamsch. (*Bravos.*)

De heer Van de Casteele stoort zich echter niet aan deze onderbreking en zet zijne propagande voort, ten voordeele van het aanleeren der Fransche taal in de lagere scholen; iets wat vast en zeker ongepast is in een Nederlandsch Kongres.

Het publiek wordt echter ongeduldig en trapt misnoegd met de voeten.

De heer P. FREDERICQ stelt voor tot de stemming van het voorstel des heeren Max Rooses over te gaan.

De heer 'T SJOEN van Brussel, treedt het voorstel bij, doch hij zou willen dat in de grensgemeenten die aan Frankrijk palen, het aanleeren van het Fransch in de lagere scholen zou geduld worden.

Eindelijk wordt gestemd over het voorstel des heeren Max Rooses. Het wordt met bijna algemeene stemmen aangenomen.

Hoogleeraar H.P.G. QUACK doet verslag namens de kommissie van bijstand van professors De Vries Woordenboek der Nederlandsche taal.

Daaruit blijkt, 1° dat de opstelraad zich twee jonge elementen, waaronder een uit België heeft toegevoegd. - Deze zijn de heeren Ulbach en Willem De Vreese; 2° dat de likwideerende maatschappij *Felix Meritis* aan de kommissie van het woordenboek haar vermogen, beloopende 7000 gulden heeft ver-

maakt; 3° dat het werk, eens volledigd, zal bestaan uit **35** boekdeelen; 4° dat binnen een koppel jarel, regelmatig 7 afleveringen per jaar zullen verschijnen; 5° dat er thans 9500 gulden in kas zijn, en 6° dat het bestuur der hoogeschool van Leiden eene groote kamer ter beschikking van den opstelraad van het woordenboek heeft gesteld.

Hij eindigt met eene warme hulde te brengen aan professor De Vries, den geleerden ontwerper van het woordenboek in kwestie.

De heer DE MAERE stelt voor eenen telegram van hulde en gelukwensching te zenden aan professor Mathijs De Vries. (*Aangenomen.*)

De heer LAURILLARD van Amsterdam spreekt eene zeer dichterlijke redevoering uit, waarin hij in eene verhevene, beeldrijke en tevens zangerige, echt poëtische taal het groot monument (het woordenboek van Mathijs De Vries) bezingt.

Op eene onberispelijke wijze en in zuiver Nederlandschen tongval voorgedragen, oogst de gevierde spreker met deze rede eenen ongemeenen bijval in, door luidruchtig handgeklap, veropenbaard. Vooral zijn heerlijk gedicht op het *Woordenboek,* dat hij insgelijks voor de vuist vol afwisseling en geestdriftig voordraagt, wordt stormachtig toegejuicht.

De heer SPRUYT komt daarna aan de beurt en geeft eene zeer geleerde, wetenwaardige en wetenschappelijke voordracht over de Afrikaansche beweging van Zuid-Afrika.

Daar de heer Spruyt het tamelijk lang trekt, kan niet een der op de dagorde staande volgende sprekers het woord bekomen.

De zitting wordt geheven; 't is 5 ure.

Des avonds had in de ruime redoute zaal van onzen Franschen schouwburg een puik avondfeest plaats, door Jhr. Aug. de Maere-Limnander, voorzitter van het Kongres, aan de leden aangeboden. Reeds van voor 8 ure waren bijna al de stoelen ingenomen.

Wij schatten de aanwezigen, damen en heeren op een achthonderdtal.

Het koncert van oude Nederlandsche liederen voor symfonie en gemengd koor, geschikt door den heer Fl. Van Duyse en geleid door de heeren Nevejans en Van der Gracht, was waarlijk puik.

Het deed genoegen die oude liederen onzer voorvaderen in de zaal te hooren weerklinken.

Wij laten hieronder het programma volgen:

Programma.

Oude Nederlandsche liederen voor orkest en koor geschikt dook Florimond van Duyse.

Eerste deel.

1. { *'t Ros Beyaerdt.* } Dendermondsche liederen. } Voor orkest.
   { *De Knaptandt.* } Dendermondsche liederen. } Voor orkest.

2. { *Van St. Crispijn.* } Dendermondsche liederen. } Voor orkest.
   De Walvisch. } Dendermondsche liederen. } Voor orkest.

3. { *Helpt nu u self, soo helpt u Godt.* } 16de eeuw. } Voor orkest.
   { *Wilhelmus van Nassauwe.* } 16de eeuw. } Voor orkest.

4. *Here Halewijn sanc een liedekijn.* 14de eeuw. } V. gemengd koor.
5. *Het daghet in den Oosten.* 15de eeuw. } V. gemengd koor.
6. *Het wasser te nacht*, *also soete nacht.* 16de e. } V. gemengd koor.

Tweede deel.

7. *Merck toch*, *hoe sterck nu int werck sich al steld.* 16de eeuw. } Voor orkest.
8. { *Ach*, *Tjanne*, *zeide hy*, *Tjanne.* } Voor orkest.
   { *Gelijk een roos in 't groene veld.* } Voor orkest.

9. { *Naar Oostland willen wy ryden.* } Voor orkest.
   { *Het waren twee conincs kinderen.* } Voor orkest.

10. *Er was een maegdetje zuiver en net* (Geestelijk lied). 17de eeuw. Voor vrouwenkoor
11. *T' wyl in den nacht de herders hielden wacht* (Kerstlied). 18de eeuw. Voor gemengd koor.
12. *Willen wy, willen wy*, *'t haesken jagen door de heî?* (Dendermondsch lied) 18de eeuw. Voor mannenkoor, met begeleiding van 2 Hoornen en 2 Baspijpen.

Woensdag, 26 Augustus.

Het bureel is samengesteld gelijk de voorgaande dagen.

De verschillende vragen en stellingen, neergelegd en gestemd in de drie afdeelingen, worden aan het oordeel der algemeene vergadering onderworpen en in stemming gelegd.

Het voorstel van verplichtend gebruik der Vlaamsche taal voor de heeren advokaten, in burgerlijke zaken, door den heer Pauwels neergelegd, verwekt eene levendige diskussie waaraan de heeren Périer, Fredericq, Rooses en Pauwels deelnemen.

De heeren J. OBRIE en FREDERICQ stellen voor eene wijziging toe te brengen aan het voorstel Pauwels en aan het staatsbestuur te vragen het gebruik der Vlaamsche taal te regelen, voor de burgerlijke rechtbanken, in overeenstemming met de regels der billijkheid.

De heer PAUWELS houdt aan zijn voorstel, radikaal, kort en goed te vragen, het gebruik der Vlaamsche taal op te leggen, zonder in motiveerende omstandigheden te treden.

De heer ROOSES doet ten slotte het volgende voorstel: Men zal aandringen bij de wetgevende macht om eene wet te bekomen waarbij het gebruik der Vlaamsche taal wordt geregeld, voor de burgerlijke rechtbanken, in overeenstemming met de natuurlijke taalrechten van het Vlaamsche volk.

Dit voorstel wordt aangenomen.

De heer VILJOEN bekomt het woord. Hij bedankt, in naam van Transvaal en al de Zuid-Afrikaansche Nederlandschsprekenden, den heer Spruyt voor de schoone, merkwaardige voordracht, die hij in de voorgaande namiddagzitting heeft gehouden.

Hij betreurt het echter dat de heer Spruyt niet genoeg heeft uitgeweid over den eigenlijken strijd. Verders klaagt hij over de onverschilligheid van het Nederlandsche volk ten opzichte van de Transvalers aan wie toch, om de waarheid te zeggen, veel te weinig werkdadige sympathie van wege de twee Nederlanden wordt betuigd.

Hij hoopt dat de Nederlanden de Zuid-Afrikanen eenen geestelijken steun zullen verleenen, en hun zooveel mogelijk de boekwerken zullen toezenden die in Nederland verschijnen.

De heer DE BEUCKER spreekt daarna over: *De Nederlandsche namen der planten van onze Zuid- en Noord-Nederlandsche flora.*

Hij wijst er op dat de benamingen, gegeven aan ééne en

dezelfde plant of bloem, heel dikwijls gansch verschillend zijn. Zoo zijn er planten die in België eenen geheel anderen naam dragen dan in Holland.

Dit is te betreuren. Er zou moeten eenheid zijn in die benamingen.

Hij sluit zijne wetenschappelijke toespraak met het voorstel, dat eene kommissie zou benoemd worden, bestaande uit Noord- en Zuid-Nederlandsche hofbouwkundigen en taalkundigen, die zou gelast worden eene woordenlijst uit te geven in 't voordeel der Flora van Noord en Zuid.

De heer Dr AMAND DE VOS (*Wazenaar*) draagt daarna zijnen *Kunstcredo* voor.

Deze *Kunstcredo* is een stuk van hooge vlucht, dat uitblinkt door eene rijke verbeelding, eenen even grooten rijkdom van woorden en zijnen ongemeen sierlijken vorm.

De heer D^{r} De Vos droeg zijn stuk met bezieling voor en wist het te doen dringen tot in 't diepste der ziel van de aanwezigen, die het allen eens waren, dit letterkundig gewrocht als een litterarisch kunststuk te prijzen.

De heer DE BRUIN, minister van landbouw, enz., trad, onder daverend handgeklap, op het onverwachts de zaal binnen, terwijl de heer De Vos zijne lezing hield.

Hij werd verwelkomd door den heer De Maere, die hem begroette als de eenige Vlaamschsprekende minister van België, die wij op dezen oogenblik hebben.

De heer minister antwoordt in 't Vlaamsch en zegt dat zijne aanwezigheid op dit Kongres het bewijs is dat het gouvernement belang stelt in de taal van het Vlaamsche volk en in den strijd die er voor gevoerd wordt.

De eerw. heer pastoor CLAEYS sprak daarna eene krachtige, kloek gestijleerde en beeldrijke redevoering uit over *het schrijven voor het volk*, waarin hij aantoont dat het heel kunstig zijn kan werken te schrijven, die enkel voor de geleerde wereld genietbaar zijn, maar dat het moeilijker en beter is tot het volk af te dalen, ten einde onder de massa een groot debiet te hebben.

In zijne verheerlijking van Conscience, die zijn volk leerde lezen, wist hij zich herhaaldelijk te doen toejuichen. Vooral met het oog op het Vlaamsch volk riep hij den schrijvers toe eenvoudig en gemoedelijk te zijn, indien zij invloed wilden uitoefenen op de reinheid van zeden en de voorvaderlijke trouw van dat zelfde volk. Hij wekte hen op het voorbeeld van Cons-

cience te volgen met voor het volk te schrijven en op die wijze goed te stichten.

De heer ODILLON spreekt een krachtig pleidooi uit ten voordeele van het sluiten van een traktaat van wederkeerigheid tusschen Holland en België tot regeling der kostelooze proceduur.

De eerw. heer d^{r} SCHAEPMAN belooft bij het Hollandsch goevernement te zullen aandringen op de verwezenlijking van dien wensch en zal zich de weergalm maken van de krachtige woorden des heeren Périer, welke de vergadering komt te hooren.

De heer VAN BLARICUM van Utrecht vindt dat de toestand in Holland niet zoo slecht is als heef Périer hem heeft voorgesteld.

De heer SIPMAN, van Arnhem, zegt, dat de burgemeester voorstelt het aanstaande Kongres in zijne stad te houden. Dit voorstel wordt luidruchtig toegejuicht.

De eerw. heer SCHAEPMAN bedankt in opgewekte, gloedvolle en goedgekozene bewoordïngen, den heer de Maere voor het wijs beleid en den takt waarmede hij de zittingen van het kongres heeft geleid en de heer DE MAERE brengt deze lofbetuigingen terug op den heer P. FREDERICQ, dien hij zegt de ziel, de spil van het kongres te zijn geweest.

Het Banket.

Om zes ure, waren 175 kongresleden in het *Hotel de la Poste*, op den Kouter, aan tafel gezeten.

Namen plaats aan de eere-tafel, de heeren: de Maere-Limnander, voorzitter; rechts, de heeren: De Bruyn, minister. Quack, Mevr. Quack, Mr Wagener, De Vigne, ten Brinck, Rooses, Me Nicolaï, J. Vuylsteke, te Winkel, Goossens, Kluyver, De Beucker, Mejuffer Fredericq, Paul Fredericq. Mevr. Minnaert, Fl. Van Duyse, Pijnaert, Vercouillie, De Ceuleneer, Robbers, Ritter, Pol de Mont en Albert Fredericq.

Links, de heeren Schaepman, Van Droogenbroeck, mej. Loveling, pastoor Claeys, Van Cleemputte, dr. Am. De Vos, Mev. Am. De Vos, Acquoy, Nicolaï, Begerem, Kalff, Spruyt, Mev. Spruyt, J. Obrie, Taco de Beer, mev. Taco de Beer, P. Geiregat, Nevejans, Van Geluwe, Spilthoorn, Perier, Huff van Buren, Rogghé, Fabri en Siffer.

Na het opdienen der vierde schotel, werden de nationale liederen van Holland, Vlaamsch België *(De Vlaamsche Leeuw)* Transvaal en Orange Vrijstaat door krachtige mansstemmen

aangeheven, terwijl al de aanwezigen rechtstonden en de refreinen medezongen.

Daarna stelde de heer DE MAERE eenen drievoudigen heildronk in op onzen geliefden vorst, koning Leopold II, den weldoener van het menschdom, op de koningin-regentes en op de jonge koningin Wilhelmina van Holland, die haar optreden als vorstin begon met een liefdewerk en eindelijk op Pol Krüger, den president der republiek van Transvaal, dien type van onafhankelijkheid, heldenmoed, burger- en krijgsdeugd.

De heer De Maere sprak vervolgens eenen fijnen humoristischen heildronk uit op den heer minister De Bruin, die een onophoudend lachen verwekte, waarop de heer De Bruyn, (minister) antwoordde in heel gelukkige en voor de Vlamingon troostende, hoopvolle bewoordingen.

De eerw. heer SCHAEPMAN, dronk daarna in geestdriftige taal op het gastvrije Gent en op de verstandhouding en verdraagzaamheid, die heerschen moet onder alle strijders voor de taalrechten van den Dietschen stam.

Wij Noord-Nederlanders, zegde hij, hebben onder Oranje geleerd hoe wij met elkaâr moesten leven, en de laatste slagen, hoe hard en zwaar zij ook vielen, hebben ons versterkt en aangezet om meer dan ooit naar krachtdadiger eensgezindheid te streven.

Volgt dien strijd, gij Vlamingen!

Onze leus is: '*Vereenigd tot in den dood*!' Dat die leus ook die van U, Vlamingen, weze.

Opvolgenlijk werden nog de volgende heildronken gedaan:

M. Quack, aan de Vlaamsche beweging;

De heer De Vigne, antwoordt in naam der stad Gent en drinkt op zijne stadgenooten die de Noorder- en Zuiderbroeders in de stad der Artevelden, zoo gulhartig hebben weten te onthalen.

Mr Jan ten Brinck, aan Virginie Loveling.

Mr Max Rooses, op de Maere-Limnander, den onvergelijkelijken en den onbetaalbaren voorzitter van het XXIe Nederlandsch taal- en letterkundig kongres.

Mr P. Fredericq, op de stad Arnhem.

Mr Boesma, van Arnhem, op de bezoekers van het aanstaande kongres, in zijne stad te houden.

M. de Maere-Limnander aan Fl. Van Duyse en Nevejans en eindelijk Odillon Périer aan de Nederlandsche vrouwen, de heer Van Blaricum aan den heer de Maere, en de heer Scipman aan de Vlaamsche vrouwen.

Kortom, eene gansche reeks geestdriftige heildronken die met dezelfde geestdriftige gulhartigheid werden beantwoord.

Wij moeten ook nog een woord van hulde en dank zeggen aan de heeren Osc. Roels, Collardin, Isid. Mestdagh, Jaak Frembgen en K. Waeyenberghe, die, tusschen het opdienen der schotels de zaal deden dreunen door hun kundig spel en hunne klankrijke krachtige gezangen.

Wij zouden onrechtvaardig zijn, repten wij geen woord over de schoone gegraveerde spijskaart door onzen Gentschen kunstenaar P. Allaert, vervaardigd en die wij zonder overdrijven aanzien als een stuk van blijvende kunstwaarde, dat door al de dischgenooten met eene heilige zorg zal bewaard worden.

Kortom, dit banket was de heerlijke bekroning van de zoo goed doorbrachte kongresdagen.

Wij sluiten met den kreet:

Leve Holland!
Leve België!
Leve de Vlaamsche beweging!
Leve de Nederlandsche taal!

De mier.
Eene Folkloristische Studie
door Is. Teirlinck.

> Maar de altijd kloeke mier, verzorgd in hare schuren,
> De winter wonder veil in weelde kon verduren.
> VONDEL, *De Vliege en de Mier*.

ZIE VORIGE AFLEVERING BLADZIJDE 377.

Men verdrijft ze van de boomen met deze met pek en roode aarde te besmeren. Sommigen bestrijken ze met Cyrenische gom, in azijn geroerd; anderen bekleeden de plant met veil. Smeert men de wijngaarden met bitumen in olie geweekt, zoo blijven zij bevrijd. Men jaagt ze uit de huizen met, in hunne nesten, het water, waarin Wolfsmelk gezoden is, te gieten; of deze nesten met slakkenhuisjes en gebranden Styrax te bestrooien; of met zwavel en wilden Orego. De zonnebloem doodt de mier, zegt PLINIUS.(1)

FR. VAN STERBEECK, de bekende Vlaamsche mycoloog, zegt, dat men der boomen stam met azijn en porseleinsap moet bestrijken, of, van onder, met teer en vogellijm, of eenen wollen lap met olie er rond binden; of rond den voet ‘krijtasschen en zagels’ strooien. En nog: ‘Als men een jongen boom plant, dat men een pot daar een gat onder in is, over de stam aan de aerde set, ende het gat met Was oft Peck dicht maeckt, en gieten den pot vol water, daer en sullen geen mieren tot dien boom komen.’ Dezelfde schrijver prijst nog de volgende middelen: Water gieten in een wassen ringvormig vat rond den stam gemaakt; - wol rond den boom binden; - of een ring van krijt er rond maken: ‘want als sij in 't loopen tot aen 't krijt komen, en sullen sij daer niet over loopen, maer sij keeren terstont wederom, ten waere dan dat yewandt van haer noch soo ongeleert plomp, stout en ouverstandigh ware, dat sij daar over - liepe, doch het en gebeurt niet veel.’ - Om mieren te vangen, graaft men eenen pot, van binnen met honig bestreken, bij een mierennest; des nachts zullen er de mieren in komen. - Zij vergaan, indien men ‘moer van olie’

(1) JONST. 90.

in hunne nesten giet; ‘of dat men eenige hij haer nesten verbrandt met een Vier-koole, daer van vlieden sij.’[1]

Kent gij de *Mierenfoltering?* APPULEIUS beschrijft ze:

‘De meester nam den slaaf, deed hem naakt ontkleeden en zijn lichaam, van hoofd tot voeten, met honig wrijven; vervolgens bond hij hem met dikke koorden aan eenen vijgeboom, in welks rotten stam eene overgroote menigte mieren woonden, welke men gestadig in- en uitkruipen zag. Zoo gauw zij den reuk van den honig geroken hadden, hechtten zij zich aan de huid van den ongelukkige en, door een oneindig getal kleine beten, doorknaagden zij zijn vleesch en ingewanden. Lang onderstond hij deze foltering; eindelijk waren zijne beenderen zoo afgeknaagd, dat men ze wit en droog, aan den noodlottigen boom zag.’[2]

Volgens DU CHAILLU zouden, ten huidige dage nog, eenige Afrikaansche volkeren hunne misdadigers tot dergelijke straf verwijzen.[3]

In Guiana, vertelt G. PUECH, onderstaan, moedig, de mannen, in het bijwezen hunner vrouwen, welke hen daarover prijzen, de pijnlijke beten der Vuurmieren. Vijf of zes dezer insecten worden derwijze samengebonden, dat zij niets kunnen doen dan bijten. Ten einde de diertjes woedend te maken, heeft men hen gedurende eenige dagen laten vasten. Ze werden op de gevoeligste deelen van het lichaam gezet, waar ze knagen en wroetelen en weldra gezwellen doen ontstaan. De moedige mannen worden toegejuicht, de zwakke echter belachen en bespot.[4]

De ongelukkige reiziger CREVAUX schreef, dat hij eens zag, hoe de Indianen van den Amazonenstroom de jongelieden, welke trouwen wilden, folterden. Op hunne bloote borst hechtte men een honderdtal mieren, op hun voorhoofd groote wespen; daarna liet men ze, doorboord en doorbeten, zonder voedsel, gedurende een vijftiental dagen, in een hamak liggen, boven een vuur van groen hout, waarvan men zorgvuldig den wrangen rook onderhield.[5]

Dat men de *miereneieren* voor de vogelen (patrijzen, fazanten, nachtegalen, enz.) in onze sparrebosschen ver-

(1) *Verstandigen Hovenier*, 8 uitg. 65 en 79.
(2) *Appuleius. De Vergulde Ezel.* C.VIII.
(3) *Voyages et aventures dans l'Afrique équatoriale.*
(4) *La Guyane française.* 1865.
(5) BREHM.

zamelt, is algemeen bekend. Dat het echter geene eieren, maar popjes zijn, is minder geweten. Ziehier hoe men ze verzamelt: Men werpt, met eene schop, de mierennesten (aarde, mieren en popjes) in eenen grooten zak en, als deze vol is, giet men hem, op eene opene nette plaats uit. Zoo men ergens een hoopje bladeren, met eene opening er onder, gelegd heeft, zal men daar, na korten tijd, al de miereneieren bijeenvinden. Het zijn dus de mieren zelve, welke hunne popjes, ten nutte van den mensch, onder de bladeren samenrapen.

ALDROVANDUS schrijft, dat de Indianen, uit Brazilië, eene soort van mier eten.(1). Het zijn de met eitjes gevulde wijfjes der zonnescherm-mier (*Oecodoma cephalotes*), die men vooral verkiest.(2). De Mexikanen eten, als lekkernij, den honig der honigmier (*Myrmecocystes melliger*), welke WESMAEL, een Belgisch entomoloog, zeer goed beschreven heeft.

7. Mier en Almanak.

De mieren kennen, zegt men, de jaargetijden, zomer en winter. Geen wonder: zooals meestal de overwinterende insecten, sluimeren zij, tegen de vorst komt, in. Bij HORATIUS leest men:

> ‘Wanneer de zon, zijnde in den waterman geloopen,
> Den naren winter baart, verneemt men nergens hoopen
> Van mieren op het veld. Zij blijven in haar hol,
> Dat zij wel wijselijk te voren hadden vol
> Met voorraad opgehoopt, om zich daarvan te dienen.’(3).

En bij VIRGILIUS, EN. IV:

> ‘Gelijk de mieren, die den winter zien te moet,
> Den akker plonderen, en graan ten overvloed
> Opleggen in hun hol, die zwarte en wakkre vanen
> Gaan nu te velde; elk voert en sleept de rijpe granen
> Langs eenen smallen weg, door 't gras naar hunnen oord.
> Een deel der bende duwt, met zijne schoften voort,
> Dat haar te lastig valt; een ander voert de benden
> Met ijver aan, en drijft de tragen op de lenden.
> Al 't pad van drokheid rookt.’(4).

(1) Insect. C.I. p. 516.
(2) Brehm, 148.
(3) Vertaling van KONING, 149.
(4) Vertaling van VONDEL.

8. Mier en meteorologie.

Hare rol is hier niet groot en weerrijmpjes, in welke de mier voorkomt, kennen wij niet.

'Hier komt noch bij datse konnen voorduiden; want men seit als sy haar koorn te drogen leggen dat er dan noit regen valt. Als Demokritus merkte datse sulks bij heldere loght deden, vermaande hij sijn broeder den oogst in de schuer te brengen, waar op een grooten vloet volgde. THEOPHRASTUS meent ook datse reghen voorduiden, als sy met groote hoopen, door malkander loopende, haar roof samenbrengen; oft als zij haar eyren uitte lage plaatsen naar hoger voeren.'(1)

ARATUS (212 j.v. Chr.) beweert ook, dat ze regen voorspellen, wanneer zij hunne eieren naar buiten brengen.(2)

En naar DEMEY zeggen wij:

'AMBROSIUS ende EPIPHANES getuyghen dat de mieren sekerlyck te voren gewaar worden of het droogh of vochtig weder sal maken; want alse haar kost uytbrengen om te droogen, ende soo lange sy dat doen, en salmen gheen reghen vernemen; maar alse dat weder inbrengen, volgt er ghemeinlijck reghen, namelijck indien se dat weghbrengen eer het genoegh gedrooght is.'(3)

In het Zuiden van Oost.-Vl. hoort men nog: als de mieren uitkomen, zal het schoon weder zijn; in een harden (langen, drogen) zomer komen de mieren uit.

9. Merkwaardige en fabelachtige mieren.

De *goudmieren* komen hier in de eerste plaats.

Het waren groote mieren (zoo groot een als vos) met eene katten- of panthershuid en leeuwepooten. Zij groeven het goud uit de aarde en vergaderden het. De bewoners van Indië stalen dit goud in den zomer, als de goudmieren, ter oorzake der buitengewone hitte in de holen verscholen waren. Doch zij roken en achtervolgden de roovers; deze ontkwamen het enkel op hunne gezwinde kameelen.(4)

Cardanus spreekt van eene mier, zoo groot als een hond.(5)

In de engte van 'Sur del Nort' zijn er mieren, die zulke

(1) JONST. 89.
(2) BREHM.
(3) 133-134. GOEDAERT
(4) JONST. 91.
(5) *Subti.* l. 9.

harde nesten bouwen, dat men deze nauwelijks met bijlen kan doorhouwen.(1)

Van de vermaarde Surinaamsche *mieren van bezoek (Oecodoma cephalotes)* schrijft Mejuffer MERIAN: ‘In America zijn zeer groote mieren, die heele boomen kaal als besems maken konnen in eene nacht; sy hebben twee kromme tanden, die als scheeren over malkander heenen gaan; met deze sneiden sij de bladeren van de boomen, en laten die afvallen, dat de boom van aansien word als in Europa des winters; dan zijnder duizenden van onder en dragen die in haare nesten, niet voor haar zelf maar voor haare jongen die nog wormen zijn, want de vliegende mieren leggen zaad gelijk de muggen; daaruit komen wormen of maden; deze maden zijn de poppetjes; deze poppetjes noemen de onkundige miereneieren; maar de miereneieren zijn veel kleiner; met deze poppetjes voed men tot Surinamen de hoenders, en is beter voor haar als haver of garste. Uit deze poppetjes komen mieren; deze mieren vervellen en krijgen vleugels; deze leggen daarna het zaad, uit het welk die wormen komen, die met zulke onbegrijpelijke neerstigheid van de mieren verzorgt worden, want in die warme landen behoeven de mieren voor de winter niet te zorgen, wijl die daar nimmer komt. Sij maken kelders in de aarde, ruim acht voet hoog, en zoo wel geformeert als of het van menschen handen zo gemaakt was; als sij elders willen na toe gaan, waar geen weg is om te komen, zo maken zij een brug, namelijk de eerste zet sig en bijt in een hout, de ander zet sig achter de eerste en maakt sig aan dezelve vast, alzo de derde aan de tweede, en de vierde aan de derde en zo voort, en laten zij sig drijven van de wint, tot dat sij aan de andere zijde geslingert worden; dan loopen alle de duizenden daarover als over eene brug. Deze mieren hebben een altoosdurende vijandschap met de spinnen en alle insecten des lands; sij komen alle jaar eenmaal uit haare kelders met een ontelbare menigte, komen in de huisen, en loopen van de eene kamer in de andere, en zuigen alle beesten uit, groot en klein; in een oogenblik hebben sij een zodanigen groote spinne verteert, want daar komt een zoodanige groote menigte over haar, dat sij sig niet redden kunnen; ook loopen sij van de eene kamer in de andere, dat sig ook de

(1) JONST. 92.

menschen retireeren moeten, en als het geheel huis gereinigt is, gaan sij in het naaste, en zo eindelijk in haar kelder.' Bl. 13, *Surinaamsche Insecten* Ja, eenige schrijvers gaan verder en beweren, dat de inwoners alle kisten en kasten en koffers, tijdens dit bezoek, open zetten.

Over *honig*- en *vuurmieren*, waarvan hooger reeds sprake was, van mieren, welke slaven en bladluizen (melkkoeien) houden, geven wij geene nadere bijzonderheden: Het ware geene folklore meer.

10. De mier als zinnebeeld.

De mier is een zinnebeeld van onvermoeide, rustige naarstigheid en voorzorg. Daarom stuurt SALOMO er den luiaard naartoe:

'Ga tot de mier, gij, luiaard; zie hare wegen en worde wijs. Zij heeft geene oversten, geenen ambtman, geenen heerscher, bereidt haar brood in den zomer en vergadert hare spijs in den oogst.'

PLUTARCHUS noemt ze een 'vertoogsel van allerlei deugd' en CHRYSOSTOMUS 'de leermeesteres van alle deugden.'

HORATIUS heet ze, evenals SALOMO, *wijs* en AELIANUS en EPIPHANES, *wijs van hart en gemoed.*

Ze zijn spaarzaam:

'De kleine mier strekt hier een levend voorbeeld van.
Ze is klein van lijf, maar in den arbeid onbezweken.
Zij sleept met haren mond en gaart al wat ze kan:
Zoo groeit haar korenhoop vast alle dagen aan.'

Bij sommigen is de mier een voorbeeld van sterkte. 'De mier, klein van lijf, maar groot van werk,' zegt HORATIUS. Doch bij de Arabieren hoort men: *zwakker dan een mier*, en ook ons volk beschouwt het diertje als iets zeer zwak. '*t En is maar een mier!* zegt men van een klein, vernepen kindje.

Eenigen leiden den naam *murmex* (waarmede ons *mier* verwant schijnt) van een woord af, dat *bezorgd, bekommerd* beteekent.

Daar de mieren geene oversten hebben, geene koningin, zooals de bijen, dus eene echte republiek vormen, gelden zij als zinnebeeld der *vrijheid.*

In de iconografie verbeeldt eene *mier met orego* den vluchtenden vijand; - mier en olifant vindt men als zinne-

beeld van de grootste *ongelijkheid*; - eene *mier met vledermuisvlerken*, die zich in haar hol ophoudt, beteekent iemand, die altijd t'huis zit; - de goudmier is het zinnebeeld van den gierigaard, die alles bijeenschrafelt en noch voor zich zelven noch voor anderen iets over heeft.(1)

11. De mier in de taalkunde.

In de wdb. heet men het diertje mier; het woord. is vrouwelijk.

In Oost- en West-Vl. zegt men *miere* (ook middel-nederlandsch); in West-Vl. soms *mierië.* Volgens VERCOULLIE hangt *mier* met het Ags *myre* (Eng. *mire*), On. *maurr* (Zw. *myra*, De. *myre*), Krimgotisch *miera*, Zend. *maoiri*, Gr. *myrmex*, Ie. *moirb*. Osl. *mravij* samen.

In Limburg hoort men *aamzeik*, dat met Hgd. *ameise* verwant schijnt; rond Brussel *mierzeik* en *muurzeik* (KIL. *mier-seycke.* A. JUNIUS *mierseyck*); in Brab. en Antw. *muurzijker;* in N.-Brab. *murenzijker*; elders wel (*Schuerm.*) *pismier* (Eng. *pismire*); in Groningen *miegijmke, mierhamel*, *mieghummel, pishaomer* en *pisaomer*; in Oostfr. *miegeemke, mieghamel* en *mieghamer;* in Westfr. *migampelte;* in Neders. Holst. *miegeemke;* in Geld. *emt.*

JONSTON noemt ze nog *koorn-lesers* en *koorn-dragers*, naar de hun toegekende oogstende en lezende levenwijs. KIL. geeft nog op, benevens *miere*, *mier-seycke* en *pis-miere*: *pis-imme* en *pis-emme* als zijnde Friesch. - De groote gevleugelde mannekens-mier krijgt in West-vl. den naam van *mierol*, *mierul*, m.

Menschenpis of *-zeik* brengt, naar het volksgevoelen, op de huid nagenoeg dezelfde prikkeling te weeg als het *mierezuur* (*acide formique*); dit is wellicht de oorzaak, waarom het volk van *Ameise* (Hgd. ons *imme*, *emme, emelt emt) zeik* (in *aamzeik*, *muurzeik)* gemaakt heeft, of *mier* gebracht tot *miegen* (in Gron. *pissen*, bij Kil. *mieghe* of *myghe=urina*) of *pis* vóor *mier* (*pismire*) gesteld. Meestal die woorden hebben dus waarschijnlijk hun ontstaan aan volksetymologie te danken.

Zoo ook zien de werkwoorden *mieren* en *mierelen* op het jeuken en tintelen, dat aan die ziekte gelijkt, welke bij KIL. *de mieren* of het *mieren-joocksel* (lat. *formicatio*) heet. Daarom ook noemt men een lastig kind *mierig.*

(1) KONING.

Het volk gelooft, dat de mieren *pissen*, hetgene eene onwaarheid is; want deze diertjes hebben eene giftklier, welke het *mierezuur* vormt, dat zij, naar goeddunken, uit het achterlijf kunnen spuiten. Er kan dus geene spraak zijn van eigenlijke *mierezeik,* zooals ons volk zegt; noch ook van eenen *mierenpisser*, woord, dat men in de volgende spreekwijs hoort: *het scheelt maar een mierenpisser*, w.z. het scheelt zeer weinig, bijna niets.

De woon van eene mierenmaatschappij heet men: *mierennest* (te Wolvertem zijn er twee vermaarde, concurreerende herbergen, welke dien naam kregen); KILIAEN heeft nog: *mieren-hoop* en *mierenhol.* In het Zuiden van Oost-Vl. noemt men *mierenhul* of *mierhul* (m.) eene verzameling mieren, een mierenzwerm.

Wil men iets zeer kleins aanduiden, zoo voegt het volk dikwijls *mier* vóor het woord: een *mierekneukel* (rond Oudenaarde) is iets, dat gering of klein is; - te Wespelaar is *mierengras* zeer mager gras; - het *mierklaverken* is eene kleine klaver met gele bloempjes (*Trifolium minus* en *T. procumbens*), schrijft SCHUERMANS; het *mierbloemeken* (*Draba verna*) is een onzer kleinste inlandsche plantjes (DE BO: West-Vl.)

Weinige spreekwoorden zijn aan de mier verbonden:

De vlieg heeft ook een hoofd en de mier hare gal[1] Habet et musca caput, et formicae sua bilis inest): de kleine dingen kunnen ook beschadigen; men mag ze dus noch verachten noch tergen.[2]

'*t Is eene mier* past men toe op iemand, die geen vertrouwen inboezemt of weinig invloed bezit (VAN DALE); - in Vl. zegt men het van zwakke kinderen. Daarom ook denken de Arabieren, dat de mensch nog *zwakker dan de mier* kan zijn.

Een ongeduldig man *heeft de mieren* of *is van de mieren bezeikt*, loopt rond als eene bezeekte mier of is bezeikt als eene mier.

Eindelijk kan men op of tegen iemand *eene of eenen mier hebben*, d.i. tegenzin of afkeer.

(*Wordt voortgezet.*)

(1) Hier is de *zeik, gal* geworden.
(2) KONING, 151.

De Talen en hare Indeeling.

Agglutineerende Talen.

De *agglutineerende* talen bevinden zich reeds eenen trap hooger dan de *eenlettergrepige*, en staan in tusschen deze laatste en de derde klas, die der *buigende* talen. Zij vertoonen iets dat naar buiging zweemt, eene inspanning, zou men zeggen, om zich tot buiging te verheffen.

Benevens eenen *altijd onveranderlijken stam of wortel*, vertoonen deze talen *uitgangen die veranderen*, zonder dat men dat veranderen evenwel buiging heeten kan; die uitgangen zijn ook aan klankafslijting onderworpen.

Die uigangen zijn maar eenvoudig partikels, welke de betrekkingen uitdrukken, en die op verschillende manieren aan den stam gehecht worden, hetgeen de grondslag der indeeling dier talen in de volgende drie groepen:

1º POLYSYNTHETISCHE: waar iedere zin een woord vormt. Deze talen werden door Wilhelm von Humboldt *incorporeerende* genoemd omdat de partikels hier in den stam geschoven worden.
Voorbeeld van een volzin samengetrokken tot een woord Mexikaansch:
minacaqua = ik eet vleesch.

IIº ATOMISCHE: welke niets dan *voorvoegels* hebben. Van dien aard zijn de Afrikaansche talen.

IIIº TOERANISCHE: welke *geene* voorvoegsels hebben, maar meestal *achtervoegsels* of *invoegsels.*

***

In deze klas der *agglutineerende* talen worden de betrekkingen uitgedrukt, niet door de plaats van het woord in den zin, zooals in de *eenlettergrepige*, maar door uitgangen meestendeels, evenals in onze *buigende* talen. Zou er dan geen verschil bestaan tusschen de *agglutineerende* en de *flecteerende* talen? Toch wel. In de *agglutineerende* worden de partikels aan den stam *geplakt*, *gelijmd* om zoo te zeggen: van daar haren naam, van het woord *gluten* = kleefstof. Zij worden zóó aan den stam gehecht dat men gemakkelijk de naden, de voegen tusschen stam en uitgang zien kan, juist omdat de stam hier immer onveranderd

blijft, hetgeen geenszins het geval is in de flecteerende. Een flecteerend woord vormt eene eenheid, waarin men soms ternauwernood, andere malen in 't geheel niet, onderscheiden kan tusschen stam en uitgang; in het agglutineerend woord springt dit onderscheid in 't oog. Men zal dat aanstonds zien door de volgende voorbeelden ontleend aan het Turksch:

bakar-*im* = ik zie
bakar-*sin* = gij ziet
bakar = hij ziet
baker-*iz* = wij zien
bakar-*siniz* = gij ziet
baker-*lar* = zij zien

Dank aan deze wijze van afleiden door ‘aanplakking,’ vertoonen die talen zeer talrijke onderscheidene vormen, welke van eenen stam regelmatig kunnen afgeleid worden. Het werkwoord kan op die manier de allerfijnste schakeeringen der gedachte uitdrukken. Door het eenvoudig inlasschen of bijvoegen van zekere letters, drukt het Turksch werkwoord den twijfel, de hoop, de ontkenning, de bevestiging, de oorzaak enz. uit, wordt van bedrijvend, lijdend, wederkeerig, enz. Zoo heeft men bijv. den stam *sev* = liefde. Daarvan vormt men *sev-mek* = beminnen, en het teg. deelw. *sev-er* = beminnende.

Dit *teg. deelw.* is de grondslag van de gansche vervoeging; zoodat men heeft in den *teg. tijd der aant. wijze*:

sever-im = ik bemin
sever-sen = gij bemint
sever = hij bemint
sever-iz = wij beminnen
sever-siniz = gij bemint
sever-ler = zij beminnen

De persoonsuitgangen zijn die van de bezittelijke voornaamwoorden. Men vindt ze ook, volgens het grondbeginsel der agglutinatie, aan de zelfstandige naamwoorden toegevoegd om het bezit uit te drukken:

bâbâ-m = mijn vader
aghâ-n = uw heer
el-i = zijne hand
oghlou-muz = onze zoon
anâ-niz = uwe moeder
kitab-leri = hun boek.

Alleen in den 3^{en} pers. enkelv. van het werkw. is, zooals men ziet, de uitgang weggevallen. Diezelfde uitgangen dienen voor alle tijden en wijzen. Door verschillende bijvoegsels drukt men, buiten de hoofdgedachten in het werkw. opgesloten, bijgedachten uit zooals die van *wederkeerigheid*, *ontkenning*, enz.

Voorbeelden:

sev-mek = beminnen.
sev-in-mek = zichzelf beminnen = gelukkig zijn.
sev-ish-mek = de een den ander beminnen.
sev-dir-mek = doen beminnen.
sev-il-mek = tot beminnen gebracht worden.
ser-in-dir-il-mek = er toegebracht worden dat men zich verheugt.
sev-me-mek = niet beminnen.
sev-he-me-mek = niet kunnen beminnen; enz.

Er zijn een vijftigtal dier verschillende agglutinaties die ieder op zichzelf een verschillend werkwoord vormen dat dan weer in alle personen, alle tijden, alle wijzen vervoegd wordt.

Het getal der agglutinaties welke sommige dier talen hebben om de betrekkingen der zelfstandige naamwoorden uit te drukken is, in verhouding, niet minder groot. Het Finsch telt niet min dan 15 naamvallen: Nom., gen., essief, partitief, caritief, illatief, comitatief, adverbiaal, inessif, elatief, adessief, ablatief, allatief, prosecutief, mutatief; waarvan men de beteekenis uit de volgende voorbeelden leeren kan:

Nom. karhu = beer.
Gen. karhu-n = des beren.
Essief. karhu-na = als beer, lijk een beer.
Partitief. karhu-a = een deel van den beer.
Carities. karhu-tta = zonder den beer.
Illatief. karhu-un = in den beer (beweging).
Comitat. karhu-ne-nsa = met zijn beer.
Adverbiaal. karhu-i-n = op de wijze der beren.
Inessief. karhu-ssa = in den beer
Elatief. karhu-sta = van den beer (beweg. uitg. v.d.b. naar buiten).
Adessief. karhu-lla = met den beer (datief of instrumentaal).
Ablatief. karhu-lta = van den beer (verwijdering).

Allatief. karhu-llen = naar den beer.
Prosecutief karhu-tse = langs den beer, nevens den beer.
Mutatief. karhu-ksi = in een beer (verandering in).

Men ziet dat het Finsch, door verschillende vormen van hetzelfde naamwoord, vele schakeeringen der beteekenis uitdrukken kan, welke onze talen ontgaan en welke wij slechts omschrijven kunnen.

Deze voorbeelden zullen een voldoende voorstelling geven van hetgeen agglutineerende talen zijn. Wij hoeven onze lijsten hier dus zoo breed niet uit te meten, te meer daar hetgeen volgt over buigende talen, daarop, door tegenstelling, nog meer licht zal werpen.

Buigende Talen.

Wij hebben ten slotte de *flecteerende* of *buigende* talen. Wij kennen nu reeds hare kenschetsende hoedanigheden: immers, wij zelf spreken eene buigende taal, en studeeren op school de spraakkunst van eene of meer buigende talen, buiten de onze; wij hadden ten andere gelegenheid die op eenige punten met de isoleerende en de agglutineerende te vergelijken.

De buigende talen drukken de betrekkingen der woorden in den zin gedeeltelijk uit door uitgangen. Wij kennen immers in onze spraakkunst verbuigbare en onverbuigbare woorden. Die uitgangen vormen veelal met den stam eene eenheid, zoodat er soms studie noodig is om in een woord te onderscheiden wat tot den stam behoort en wat tot den uitgang. Zoo ware het moeielijk om voetstoots de uitgangen te zeggen der woorden *sneêg* en *staag*, als men zich niet onmiddellijk herinnert dat die woorden samengetrokken zijn voor *snedig* en *gestadig.*

De stam blijft hier niet langer onveranderd; stam en uitgang zijn aan de verwoestingen van de klankafslijting blootgesteld. De afslijting is soms zoo groot dat men moeielijk tot den oorspronkelijken vorm van een modern woord zou kunnen opklimmen, had men de tusschenvormen niet, die de verschillende stadiën der ontwikkeling teekenen van het oude tot het het hedendaagsche woord.

Zoo is de klankverandering van *deurpaal* tot *dorpel* zeer eenvoudig nevens die van het Lat. *semetipsissimus* (hij zelf) tot het Fransch: *même.* Het zou onmogelijk wezen die afleiding van het Fransche woord te geven, ware het niet dat de tusschenvormen: Oud Fransch *meïsme*, Spaansch *mismo,* Portugeesch *mesmo*, Provençaalsch *medesmo,* en oud Provençaalsch *smetessme*, allen twijfel opheffen.

Van de klankverandering hebben wij in onze taal voorbeelden in de sterke vervoeging: st*e*ken, st*a*k, st*a*ken, gest*o*ken; in onze *causatieven*: dr*i*nken, dr*e*nken, in onze naamwoorden van werkwoordelijke stammen afgeleid: dr*o*nk, dr*a*nk; ook in ettelijke andere verschijnselen: gra*f*, gra*cht* beide van gra*v*en; kra*cht* nevens D. Kra*ft*; zo*cht*, gezo*cht* van zoe*k*en enz. enz.

Buiging en *klankafslijting* zijn dus de kenschetsende hoedanigheden dezer laatste talenklas, die van haar het volmaakste, het geschikste voertuig maken dat de menschheid ter uitdrukking van de gedachten vond.

De buigende talen zijn, onder alle andere, de rijkste, de vruchtbaarste, de lenigste. De meest ontwikkelde onder haar zijn als de gladde spiegel, die vormen, kleuren en tinten trouw weergeeft; zoo vertolken zij de innigste bewezingen van den geest; de fijnste trillingen van het gevoel; voor de vluchtigste schakeeringen der gedachten, ineensmeltend oranjegeel en aetherblauw van den morgenstond, heeft haar kleurenrijk palet eene verf. Aan de bovenzinnelijkste, diepzinnigste beschouwingen der wijsbegeerte en bovennatuurkunde leent zij eene tong, evenals zij de lachendste beelden der poëzie, de grilligste van den humor belichaamt; terwijl zij teedere noten vindt voor de streelingen der dichterlijke mijmerij. Hier vindt de gedachte zich als met den vorm vereenzelvigd, een vorm waarin zij om zoo te zeggen gegoten wordt; een hulsel vol elegantie, dat de poezelige rondheid, den bevalligen galb van boezem, arm en heup der goddelijke maagd, trouw laat raden.

Wij kunnen ons onmogelijk voorstellen hoe een Cicero, een Demosthenes het aan boord zouden gelegd hebben, om in eene andere dan eene buigende taal hunne gloedvolle, kernachtige redevoeringen te gieten, met al den klankenrijkdom van de Grieksche, al het majestatisch plechtige der Latijnsche periode; moeielijk hoe een Pascal de diepzinnige ‘Lettres Provinciales’ of ‘Pensées;’ hoe Goethe den ‘Faust’ zouden geschreven hebben; en diep zouden wij onze ‘Sappho,’ Hélène Swarth, beklagen, hadde zij, tot het uitstorten harer melodieuze mijmerijen, waarvan de welluidendheid aan engelentaal doet denken, geen anderen tolk dan het eenlettergrepige Chineesch.

In de klas der buigende talen vindt men immers alle eigenschappen welke de menschelijke taal maar kan bezitten: rijkdom van den woordenschat, gemak en helderheid van voorstelling, smijdigheid en aanleg tot verdere ontwikkeling, die gelijken tred laat houden met den voorgang der beschaving, welluidendheid voortspruitende uit afwisseling van geklemtoonde en doffere elementen: alle goede eigenschappen zijn hier, als om strijd, vertegen-

woordigd: en al moge eene eigenschap in eene taal overwegend zijn en eene andere ontgaan, deze wint het dan weer met eene andere hoedanigheid en geene blijft onbedeeld.

Dat was hetgeen aan buigende talen van de Arische klas de eer verwierf en de geschiktheid gaf de tolken te wezen van het allerheerlijkste dat ooit uit menschenzielen te voorschijn vloeide, van zangers te hebben geteld als de trits Homeros, Shakespeare, Goethe.

Boekbeoordeeling.

I.
De verdere vervlaamsching van het middelbaar onderwijs van eersten graad of Latijn en Grieksch door het Vlaamsch onderwezen, door A. Roegiers, Leeraar bij het koninklijk Atheneum van Luik. Gent, Drukkerij A. Siffer, Hoogpoort, 52 en 54. 1891.

Allerbelangrijkst is deze studie voor allen, die zich met den Vlaamschen taalstrijd in het algemeen, doch meer nog voor hen, die zich met onderwijs-vraagpunten in het bijzonder bezighouden.

Het onderwijs toch is in onze Vlaamsche gouwen sinds eene halve eeuw op zulke onredelijke, domme en wraakroepende wijze ingericht geweest, dat men niet begrijpen kan, hoe een vrij volk zulk verbasterend en onteerend stelsel hebbe kunnen verdragen.

De schrijver toont ons hoe een jongeling op de zevenjarige studie der humaniteiten in de officieële gestichten, 2500 uren les krijgt in zijne moedertaal, daarbij gerekend die vakken welke bij middel der moedertaal onderwezen worden.

5150 uren integendeel worden aan de Fransche taal besteedt.

'*Bij welk volk, vraagt hij te recht*, *zal men zulke erge miskenning*, *zulke onverdraagzame krenking der taalreckten nog aantreffen.*[(1)]

Het is derhalve noodig, dat in de gestichten van middelbaar onderwijs de tijd, aan het grondig aanleeren der moedertaal gewijd, uitgebreid worde.

Dat die uitbreiding niet zoo moeilijk is als sommige denken, bewijst de schrijver in een volgend hoofdstuk. Vervolgens toont hij ons dat het aanleeren van *Latijn* en *Grieksch* bij middel van het Vlaamsch een echt doeltreffend middel is om de studie dier vreemde talen gemakkelijker te maken en hij stelt een studieplan voor, dat de ernstige aandacht van alle bestuurders van middelbaar onderwijsgestichten ten volle waardig is.

De heer Roegiers heeft een nuttig werk verricht, waarover elke, rechtgeaarde Vlaming hem ten hoogste moge dankbaar zijn. Hopen wij dat zijne stem niet in de woestijn hebbe geklonken, dat zijne voorstellen aan hoogerhand een gunstig onthaal mogen genieten en haast de dag aanbreke, waarop onze Vlaamsche jongelingschap een onderricht moge gegeven worden, dat met de voorschriften eener rationeele methode overeenkomt.

E. VAN LANGENHOVEN.

(1) Hoe zou onder dit opzicht de toestand in de vrije gestichten zijn?

II.
Uitgave van het Taalverbond N. 4. Volksgeneeskunde in vlaanderen door A. De Cock, Gemeente-onderwijzer te Denderleeuw. Gent. J. Vuylsteke, uitgever.

Heel juist is de opmerking des schrijvers: '*Geene kunst wordt zoo algemeen beoefend als de geneeskunst*, *hetgeen overigens in vroegere eeuwen steeds het geval is geweest.*'

Zou er wel een vak der menschelijke kennissen of bedrijven zijn, waar men meer dan hier het spreekwoord zou kunnen toepassen: Schoenmaker, blijf bij uwen leest!

Al die geneesmiddeltjes welke, zoowel in stad als dorp, voor *onfeilbaar* gekend zijn en aan wier kracht meer geloofd wordt, dan aan de kunde van den verdienstelijksten geneesheer, - deelt ons de schrijver in zijn werk mede.

Zijn die geneesmiddelen *allen* onvoorwaardelijk te verwerpen?

Verre van daar. - Sommige kruiden hebben wezentlijk de kracht die men er aan toeschrijft. De ondervinding heeft den mensch veel geleerd en hier betreuren wij dat schrijver zich niet de medewerking van eenen man der kunst heeft verzekerd, om waar het paste al het gevaarlijke sommiger praktijken te doen uitschijnen.

De schrijver beoordeelt niet; hij deelt enkel mede wat hij gezien en gehoord heeft: zal de eenvoudige lezer niet meer in zijn vooroordeel gesterkt worden, nu hij zich ook op het gedrukte boek beroepen kan?

Het werk begint met eene zeer lezenswaardige inleiding, die zooals toch het geheele werk eene kostbare bijdrage is tot de kennis van ons volk zoowel in 't verleden als in het tegenwoordige. Het is altijd belangwekkend en dikwijls heel vermakelijk om lezen. Wij bieden den zorgvuldigen navorscher onze beste gelukwenschen.

E. VAN LANGENHOVEN.

III.
Sijthoff's *Woordenboek voor Kunst en Kennis.* 2 dln. verschenen. (A - *China-Eilanden*) Leiden, 1890.

Dit boek wil het midden houden tusschen het handlexikon en de uitvoerige encyclopaedie. De werken van deze laatste soort zijn thans talrijk: MEYER, BROCKHAUS, SPAMER, men heeft keus. Beter nog: Nederland, hoewel een staat van minderen rang, heeft zich de weelde kunnen veroorloven van een WINKLER PRINS, en het is gewis niet een geringe eer voor het lezend publiek in Holland, dat zulk een onderneming daar mogelijk was, even goed als in Engeland, Duitschland of

Frankrijk. Doch op onzen tijd, begint men naar minder kostelijke boeken uit te zien. De intellektueele benoodigdheden zijn vele: men moet, benevens zijne speciale vorming, nog een zekere algemeene wetenschap bezitten, en de boekenkast is ruim en het budget weinig aanzienlijk. Velen zouden er tegen opzien, voor een zulker groote encyclopaedieën een paar honderd frank uit te geven, en dat is de reden waarom zulke werken nooit zeer verspreid zullen geraken; jammer genoeg dat al het goede dat zij bevatten, ongenaakbaar blijft!

Toch blijft het encyclopaedisch handboek een behoefte voor iedereen, en vooral op onzen tijd. Vóór men aanspraak kan maken op den titel van een 'beschaafd man', moet men ten huidigen dage geen geringe mate van kennis in zich hebben opgenomen. Hoevelen zijn er dan ook niet, welke, zich vergenoegend met hun speciale wetenschap te kennen die hun het brood verschaft, als onwetenden worden aangemerkt? In hun vak zijn het gewis knappe lui, doch daarnevens moet men hen niet ondervragen. Zulke leveren het bewijs, dat de beschaafde op onzen tijd ook een zekere algemeene kennis bezitten moet.

Ik beschouw het dus als een goed werk, een weldaad voor de wereld der kleine beurzen - en zij zijn talrijk - dat de vooruitgang der boekdrukkunst den ondernemenden uitgever A.W. SIJTHOFF in staat heeft gesteld, een middenweg in te slaan tusschen het al te beknopte handlexikon en de omstandige encyclopaedie. Zijn *Woordenboek voor Kennis en Kunst* is berekend op 10 deelen, van bij de 600 bladzijden ieder op twee kolommen. Hoewel tamelijk dicht gedrukt, is de gekozen letter toch zeer duidelijk, en het uitzicht van het boek sierlijk. De typographische uitvoering mag, als van alles wat Sijthoff levert, goed gelukt heeten. Dit punt meen ik hier te moeten doen uitkomen, wegens den ongemeen lagen prijs tegen welken het boek is verkrijgbaar gesteld. De Vlaamsche lezer, gewoon aan zijn berekening van 1 centiem per bladzijde die in Vlaanderen een eerste vereischte is voor het succes van een boek, heeft wellicht reeds in zich de gedachte voelen opkomen, dat het hier aangekondigde Woordenboek aan deze vereischte niet kan voldoen. De wakkere uitgever, die reeds zooveel heeft gedaan ter verspreiding onzer beste auteurs, heeft ook deze 'Kaap der Stormen' omzeild. Het 'Woordenboek voor Kennis en Kunst' kost slechts fr. 0.55 per aflevering van 96 bladzijden, dat is, veel minder dan één centiem per bladzijde. Het geheel wordt geraamd op 60 afleveringen, en zal in geen geval

meer kosten dan gl. 15 of fr. 32. Voor zoo weinig geld mag zich niemand, die leest en zich wat aan de kultuur van den geest gelegen laat, hetvoordeel van een werk ontzeggen, waarin bericht wordt omtrent de algemeene wetenschap. Deze encyclopaedie nu beveelt zich in 't bijzonder aan, omdat zij nog altijd beknopt is en toch zooveel brengt. Eerst uit het gebruik van het boek leert men, hoeveel in de twee dichte kolommen dezer bladzijde vervat is.

Het schijnt wel, bij nader onderzoek, dat de uitgever zich voor de samenstelling van dit woordenboek tot de rechte mannen gewend heeft. Althans voldoen de twee voorliggende deelen volkomen aan de eischen, die men van het wetenschappelijk standpunt mag stellen. Ongemeen rijk is het boek aan allerhande inlichtingen, die zeer welkom zullen zijn aan den lezer, welke slechts in 't voorbijgaan zich over een naam, of een datum of een ander feit wenscht te vergewissen, of den studeerende, die zijn geheugen wil opfrisschen.

Voor wat ons land betreft, schijnt deze encyclopaedie merkelijk hooger te staan, voor wat nauwkeurigheid en welingelicht-zijn betreft, dan andere soortgelijke werken, ook Winkler Prins niet uitgezonderd. Algemeen, zooals men weet, is steeds geklaagd geworden van Vlaamsche zijde, dat België door de Hollanders behandeld wordt als ware het een geheel Fransch land. Het feit valt niet te loochenen, dat doen zij ook. En in 't voorbijgaan, het is de schuld der Vlamingen zelve. Nog op 't laatste Nederlandsch Congres te Gent, hoorden wij de Noorderbroeders, die eens de stad waren rondgewandeld, uitroepen: ‘Maar is dát die oude Vlaamsche stad Gent! 't Is hier ook alles Fransch: opschriften, advertentiën, kranten en de rest! De flaminganten zelven spreken onder elkander Fransch!’ Zij hadden nogmaals gelijk te over! Het moet dan ook niet verwonderen zoo de Hollanders onze plaatsnamen onder hun Franschen vorm drukken. Ik verklaar mij het feit, zonder het daarom te verschoonen: een *gebrek* blijft het in een boek. Voor zooveel ik in het verschenen gedeelte van Sijthoffs woordenboek heb kunnen oordeelen, bestaat het gebrek hier minder dan bij anderen. Laat ons hopen dat het ook in de volgende deelen zal vermeden worden.

De nauwkeuriger kennis van Vlaanderen, die bij de samenstellers van deze encyclopaedie schijnt aanwezig te zijn, moet in het oog van den Vlaming een verdienste zijn waarop gewicht mag gelegd worden. De twee volkeren, tusschen welke

eene toenadering zoo gewenscht, ja, tot hun behoud zoo noodig is, moeten elkander nauwkeurig leeren kennen. Kan men het niet uit eigen aanschouwing, - het beste middel is zeker een reisje te ondernemen in het land zelf - men doe het uit de boeken. Daarom zeg ik den Vlaming: Wenscht gij een encyclopaedisch handboek aan te schaffen, kies onder de Hollandsche voorhanden werken. In de andere, in den vreemde verschenen, beslaat Nederland de plaats niet, waarop het in onzen voorraad van kennis recht heeft. Zij zijn met betrekking tot onze geschiedenis, onze letterkunde, onze aardrijkskunde niet uitvoerig of nauwkeurig genoeg. Geen dan een Hollandsch werk zal in dit opzicht voldoen, en geen onder de Hollandsche werken van dezen aard meer dan SIJTHOFF'S *Woordenboek voor Kennis en Kunst.*

AUG. GITTÉE.

Kroniek.

Koninklijke Vlaamsche akademie.

- De zitting van 19 Aug. werd door een aantal werkende en briefwisselende leden bijgewoond.

De bestuurder richtte een woord van welkom tot M. Coremans, wiens kiezing bij koninklijk besluit dezer dagen bekrachtigd was en die voor de eerste maal de zitting bijwoonde.

Hij zegde de innige overtuiging te hebben dat M. Coremans, door zijne letterkundige en taalgeleerdheid, op het onzijdig litterarisch terrein evenveel diensten zou bewijzen, als hij reeds op een ander terrein, op het staatkundige, aan de vlaamsche beweging bewezen had.

M. Coremans sprak een hartelijk woord van dank voor de benoeming tot werkend lid der Akademie; zijne plaats nemende, nam hij ook de verbintenis aan zijne beste pogingen aan het geleerde korps toe te wijden en tevens aan die vlaamsche beweging, welker rechtserkenning hij zich immer heeft ten doel gesteld. (*Toejuiching.*)

Het bestuur bericht dat de Minister van Binnenlandsche Zaken, gehoor gevende aan de zoo juiste opmerkingen van het bestuur, de geldmiddelen der Akademie gewijzigd en de Akademie ontslagen heeft van de toelage, op haar budjet te verleenen aan het Nederlandsch woordenboek, zonder echter die toelage weg te nemen.

Dr. Willems stelt voor, het bestuur dank te zeggen voor zijne bemoeiingen en tevens M. den Minister voor zijne doeltreffende maatregelen. (*Toejuiching.*)

De letterkundige wedstrijden van 1891 worden, tengevolge der veranderingen, toegebracht aan de wetten der Akademie bij koninklijk besluit, verschoven tot de plechtige zitting van 1892.

M. De Potter geeft verslag over de zitting der kommissie van bibliographie en geschiedenis; deze stelt voor de uitgaaf eener bibliographie van 1830 tot 1890.

De Academie stemt deze uitgaaf toe.

M. Gaillard, namens de kommissie van middeleeuwsche letterkunde, vraagt de uitgaaf van een fragment uit het leven van St-Wagnerius, diplomatisch uitgegeven, en gevolgd van een glossarium, door Dr. Guido Gezelle.

Een fragment van een ridderroman; een fragment van een dichtstuk uit de school van Boendael, en een uit het leven van de H. Cunera, bewerkt door Dr. Roersch en M. Stallaert.

De Akademie, na eene vrij lange bespreking, beslist deze uitgaven te ondernemen.

M. Coopman levert een belangrijk verslag over de miskenning van onze Vlaamsche schrijvers, bij de bewerking van het Nederladdsche woordenboek; de citaten in het werk zijn in geene verhouding met die uit Noord-Nederlandsche dichters en prozaschrijvers, en meer dan een woord wordt in die uitgaaf aangestipt, dat niet met de bediedenis, in het zuiden daaraan gegeven, overeenkomt.

De commissie brengt overigens eene welverdlende hulde aan gemeld woordenboek.

Een ander verslag wordt door den laatsten verslaggever ter tafel gebracht over de werkzaamheden der kommissie van nieuwere letterkunde, en wel betrekkelijk de bewerking van een vakwoordenboek.

Die overgroote arbeid is geroepen om de meer en meer verloren gaande technieke woorden, in alle vakken van nijverheid, te doen herleven bij ons volk.

De kommissie zal de voorbereidende werkzaamheden, die tot het daarstellen van een algemeen woordenboek noodig zijn, benuttigen, door deze reeds dienstbaar te maken in het lager en middelbaar onderwijs.

Eene kommissie wordt benoemd, om de terminologie in de spraakleer te onderzoeken en deze aan het ministerie van onderwijs voor te dragen, ter aanneming in de scholen; zij bestaat uit Dr. Roersch, prof, Micheels en J. Bols.

Voor het sluiten der zitting roept de bestuurder de aandacht in op artikel 13 der wetten, welke voorschrijft dat de werkende en briefwisselende leden alle drie jaren een onuitgegeven werk zullen voordragen, dat, bij goedkeuring der Akademie, in de *Mededeelingen* wordt opgenomen,

Toestand van het Groot Nederlandsch Woordenboek.

Uit het merkwaardige verslag, door Mr. H.P.G. Quack, den zoo sympathieken als geleerden redenaar, in de tweede algemeene vergadering van het jongste Nederlandsch Kongres uitgebracht over den toestand van het groot Nederlandsch Woordenboek, nemen wij eenige gedeelten over, verzekerd dat ze onzen lezers welkom zullen zijn.

Men zal zich herinneren dat op het vorige Kongres (Amsterdam 1887), na het aanhooren van eene voordracht van prof. M. De Vries over het Woordenboek - laat ons maar zeggen over *zijn* woordenboek - door den heer E. Laurillard het voorstel werd gedaan eene Kommissie van Bijstand te benoemen, die den financieelen steun van regeering en publiek zou trachten te werven, ten einde prof. de Vries geheel te kunnen ontheffen van het geldelijk beheer voor die onderneming: de redactie zou zich voortaan zuiver en alleen met den wetenschappelijken arbeid hebben bezig te houden.

Die Kommissie kwam al spoedig tot stand. Op dit oogenblik bestaat zij uit de heeren H.P.G. Quack, voorzitter, A.C. Wertheim, ondervoorzitter penningmeester, E. Laurillard, secretaris, en J. ten Brink, P.G.H. Willems, Julius Obrie, Paul Fredericq, Max Rooses; J.A. Van Droogenbroeck, Dr. Schaepman, Pol de Mont en W.H. de Beaufort, de vier laatste wederzijdsch in verAanging der ontslapene leden; D. Delcroix, J. Alberdingk Thijm, Jan van Beers en H. de Veer.

Het bestuur dier kommissie zond, vertrouwelijk, aan enkele vermogende vrienden eenen omzendbrief, waarin hulp werd gevraagd ten voordeele van het Woordenboek, die schatkamer der Nederlandsche taal, waarin de ziel van onzen stam opgesloten is, - van het Woordenboek, dat in zijn frisschen, onuitputbaren en kwistigen rijkdom een bewijs is onzer oorspronkelijkheid als zelfstandige natie.

Op die uitnoodiging werd in Noord-Nederland goed ingeschreven. Zuid-Nederland liet zich niet onbetuigd, en weldra mocht men reeds vertrouwen hebben in de toekomst.

Het Nederlandsch Staatsbestuur verleent voor elke aflevering 1000 gulden,

het Belgische 1000 frank, de uitgever 200 gulden. Daarenboven verleende de Belgische regeering nog aan extra-toelagen 2200 fr., en vermaakte het zich ontbindende genootschap *Felix Meritis* aan de kommissie van bijstand eene som van 6700 gulden.

Ook verkregen de redacteuren (thans, zooals onze lezers weten, 6 in getal, waaronder de heer Willem De Vreese, leerling der Hoogeschool van Gent,) een vast lokaal voor hunnen arbeid en het bergen hunner hulpbronnen, en wel eene groote kamer in het gebouw der Universiteitsbibliotheek te Leiden.

Sinds 1^{en} Januari 1888 zijn acht afleveringen verschenen. Twee uitgebreide stevige boekdeelen - het 1^{e} en het 4^{c} deel - zijn volledig gereed.

Blijft de redactie voltallig, en verwezenlijkt zich dan de overigens zeer gegronde verwachting dat, na 1^{n} September 1893, - als de laatst benoemde redacteuren, de heeren C.C. Uhlenbeck en W. De Vreese, onder leiding van dr. Kluyver, hunnen verbeteringstijd hebben volbracht - zezen afleveringen per jaar kunnen verschijnen, dan zal, bij de nu veranderde omstandigheden, voor de geheele voltooiing van het Woordenboek nog een groote **25** jaar noodig wezen. Het geheele werk, opgetrokken volgens de grondslagen door prof. M. De Vries - waarbij dus de historische behandeling behouden blijft - zal waarschijnlijk **13** deelen beslaan.

Het inkas der Kommissie van Bijstand beliep op 1^{n} Juli jl. ruim 9500 gulden.

De toestand is dus gunstig, en te recht mocht M.H.P. Quack eindigen met deze bemoedigende bewoordingen: ‘De boot kan thans de volle zes kiezen; de wind zwelt de zeilen; de Dietsche vlag waait van den mast; wij brengen ons eeresalut aan de maatschappij!’

Letter- en tooneelkunde. - Prijskampen.

- In den wedstrijd voor Tooneelletterkunde, door de *Morgenster* van Brussel uitgeschreven, werd de Heer Nester de Tière bekroond met zijn drama *Een Spiegel.*

- Van Prof. Jan ten Brink van Leiden is de derde (merkelijk verbeterde) druk van zijne *Kleine Geschiedenis der Nederlandsche letteren* verschenen

Dit boek van 300 blz. kost 4 fr. en is een echt vertrouwbare gids.

- Van Jonathan (Dr. J, P. Hasebroek) 's *Waarheid en Droomen* is dezer dagen de achtste druk verschenen, vermeerderd met een naschrift, behelzende: *Losse Bladen uit de Geschiedenis van het Boek.*

- Het *Taalverbond* zal dit jaar weer een paar boeken aan zijne leden kunnen zenden.

- M. Lod. Smits, wiens eerste werk *Uit het Leven* in ons tijdschrift beoordeeld werd, maakt een nieuwen bundel novellen voor de pers gereed.

- De Heer Dr. Am. De Vos (Wazenaar) zal wefdra een nieuw boek uitgeven, getiteld *Een officier geworgd in 't Belgisch leger.* Het boek zal, zegt de schrijver, een toonbeeld zijn van wat voor duizenden belang heeft; van wat aan honderden, officieren vooral, voorviel, voorvalt, zal of kan voorvallen; eene veroordeeling van een bestanddeel - eene pest - van onze bureelwereld. Het moge toestanden schetsen van soms dwergachtigen aard, en persoonlijke feiten aanhalen, - *une injustice faite*

à un est une menace faite à tous, en ‘de vuile rommelhoek van het schijnbaar zoo schitterend militarisme moet, al is 't met nog zulke ruige bezems,

gereinigd worden.' De schrijver is dankbaar voor zijn ontslag als krijgsdokter, - 'eene verlossing na langdurig tergend geplaag en gestadigen dwang': zijn boek zal dus niet zijn eene verwijfde klacht, maar eene onverschrokken aanklacht.

Het zal twee deelen behelzen: I. Onder dienst. II. Buiten dienst.

Hier volgen de titels der hoofdstukken van het 1e deel: Verklikkerij. Kleine grootheid. Groote kleinheid. Kolonels. Naar het 1e linie. Teleurgesteld. Ziekverlof. Inspectiën. Afgestraft. In onwerkdadigen dienst.

Beeldende kunsten.

- De Antwerpsche kunstacademie heeft eenige benoemingen gedaan. In plaats van wijlen den historieschilder Verlat werd de bekende Belgische schilder en afgevaardigde Slingeneyer als voorziiter gekozen. Tot werkende leden in het buitenland werden benoemd: Gérom (Parijs), professor v. Angeli (Weenen), de etser Jacobi (Weenen), de schilders Munckaczy en v. Lenbach en de directeur van de kunstakademie te Petersburg Mackowsky. Tot eereleden werden benoemd: de Minister van Schoone Kunsten De Burlet, dr. Snieders (Antwerpen), de directeur van het Berlijnsche museum van schilderijen Bode, de directeur van het Dresdener etskabinet Lehr, en de directeur van het Haagsche Mauritshuis Dr. A. Bredius.

Toonkunde.

- *Prijs van Rome.* - De Jury heeft als volgt uitspraak gedaan:

1e prijs, aan den heer Paul Lebrun, van Gent, met 4 stemmen tegen 3.

1e tweede prijs, aan den heer Smulders, van Maastricht met 5 stemmen; 2 voor den eersten prijs.

2e tweede prijs, aan den heer Lekeu, van Verviers, met 5 stemmen tegen 2, gegeven aan den heer Van der Meulen.

De heer Lekeu weigert zijnen prijs te ontvangen.

Eervolle melding aan den heer Jozef Van der Meulen, van Gent.

Sterfgeval.

- Johannes Bosboom, kunstschilder, echtgenoot van wijlen de beroemde schrijfster Mev. Bosboom-Toussaint, is den 14 September laatstleden overleden.

Hij werd den 18 Februari 1817 geboren. In 1851 huwde hij mej. Toussaint.

Tal van onderscheidingen vielen hem zoowel in het vaderland als in het buitenland ten deel.

In 1845 de Gouden Medalie, op de Driej. tentoonst. te Brussel; 1849 Ridder v. de Eikenkroon; 1850 Lid der 4de klas van het Kon. Ned. Instituut van wetenschappen,

letteren en schoone kunsten, (opgeheven 1851); 1852 Lid van verdienste der Academie voor beeldende kunsten en techn. wetenschappen te Rotterdam; 1855 3de medalie wereldtentoonstelling te Parijs; 1856 Ridder der Leopoldsorde (Tentoonstelling te Gent); 1870 Membre agrégé de l'Académie Royale des Beaux-Arts à Anvers; Ridder Franz Joseph-Orde (Wereldtentoonstelling te Weenen.)

Nieuwe Uitgaven.

Nederlandsch Liederboek, uitgegeven door het Willemsfonds. 1e deel: vaderlandsche en plaatselijke liederen. In 8o 180 bladz. Gent, J. Vuylsteke.

Jaarboek van het Willemsfonds. Verslagen voor het bestuurjaar 1890. Blz. I-LXIV en I-144. Gent, J. Vuylsteke.

[Nummer 10]

Willem.

I.

Zij woonden beiden in dezelfde buurt en waren alle twee ter wereld gekomen in hetzelfde straatje, dat de *Musschengang* heette. *Hij* was het eenig overblijfsel van eenen zesvoudigen zegen des hemels; *zij* - een wonder voor het steegje, waar de kinderen in elk gezin als uit den grond opschieten - zij was eenige dochter geweest en gebleven. Beiden waren vaderloos: de laatste ziekte, de cholera, had alleen hunne moeder gespaard.

De huisjes, klein maar netjes, van de twee gezinnen stonden rechtover elkander en schenen elkaar toe te lachen. Met eenen sprong kon Willem de woning zijner speelgenoote bereiken en het kostte Emma niet veel moeite om het verblijf van haren speelmakker binnen te loopen.

Vrouw De Witte en vrouw Van Nuvel waren oprechte vriendinnen. Zij hadden het niet te breed, zooals licht te denken is, maar zij troostteden elkander in het lijden, en aten nu en dan wel eens aan malkanders tafel, wanneer de winst van de eene of de andere ontoereikend was. Zal het iemand verwonderen, dat Willem het meisje zoo goed kon lijden en dat Emma den jongen zoo zeer genegen was?

Toen zij hunnen vader verloren, waren zij beiden nog zeer jong. Willem had zijne eerste broek op de school nog niet versleten en kon nauwelijks eenige woordjes spellen. Tweemaal per dag kon men Emma aan den ingang van het straatje zien staan, terwijl zij verlangend uitkeek naar den kleinen knaap, die straks met boek en schalie onder den arm en met een lachend gezicht zou aankomen. En wanneer zij hem in de verte bemerkte, ijlde zij hem te gemoet, ontlastte hem van het schoolgerief, dat zij zoo gaarne droeg, en bestormde hem telkens met de vraag: wat de meester zooal verteld had?

De *Musschengang* was hun heelal.

In dat smalle straatje zonder einde, waar de zon nooit haar vriendelijk en opbeurend gelaat had vertoond, sleten zij de kommerlooze en gelukkige dagen van hun kinderleven.

Wanneer de school uit was en de vierboterham opgepeuzeld, dan speelde Willem niet zelden den rol van leermeester tegen-

over zijne kleine vriendin, en vertelde haar alles, van naaldeken tot draadje, wat hij gedurende den dag gezien en gehoord had. Zijne schalie, maar meer nog de muur der huisjes, diende hem tot bord, waarop hij zijne leerlinge de letters en cijfers voormaakte. Somtijds kwam het boekje te voorschijn en liet hij haar daarin het lesje zien, dat hij zonder ééne fout voor den meester gelezen had. Vertellen kon hij als de beste. Had bij gedurende den dag hooren spreken van het een of ander dier of voorwerp, wees zeker dat Emma het wist vòòr zij naar bed gtng. Sprak de meester in de klas van den braven Jozef, zonder fout vertelde Willem het na aan zijne speelgenoote. Tot het liedje toe, dat hem van tijd tot tijd geleerd werd, zong hij haar vòòr met een geduld, dat geene palen kende. totdat zij in staat was haar stemmeken met het zijne te laten weerklinken.

Altijd waren zij te zamen, andere gezellen kenden zij niet.

En elken avond, wanneer het uur van slapen gekomen was, kon men door het dakvenster, dat de zolderkamer van elk huisje verlichtte, een kopje ontwaren, dat vriendelijk knikte en ‘slaap wel, tot morgen!’ riep.

II.

Ongeveer vijf jaren later overleed Willem's moeder. De menschen zegden, dat zij zich had doodgeslaafd voor haren jongen. Deze bleef nu geheel alleen; want bloedverwanten, daarvan had de wees nooit hooren spreken.

Het was jammer voor den braven Willem; hij begon reeds zoo goed te leeren; hij was altijd de eerste der klas.

Wat zou er nu van hem geworden?

De dood harer vriendin was voor de weduwe van Nuvel een harde slag. Zij had op zich genomen voor den jongen te zorgen en zij deed haar best om haar woord te houden. Maar hoe lang zou het kunnen duren? Vroeger viel het haar reeds moeilijk in het onderhoud van haar en haar kind te voorzien.

Gelukkig liep het niet lang aan of er kwam hulp opdagen en wel in den persoon van eenen armmeester, eenen oprecht liefdadigen man. Mijnheer Varenbroeck trok zich het lot van den armen Willem aan en verkreeg, door zijne bemoeiingen, dat de jongen, dien hij om zijne leerzaamheid en oppassendheid lief had gekregen, in het weezenhuis werd opgenomen.

‘Als gij voort uw best doet’, had hij hem gezegd, ‘zal ik later wel voor u zorgen.’

Scheiden valt altijd hard, des te meer als men gelijk broeder en zuster is opgegroeid. Emma weende bitter, toen zij haren Willem zag vertrekken en zelfs de weduwe kon hare tranen niet bedwingen.

Maar, er is immers een troost voor elke smart: Willem zou dikwijls mogen uitgaan en dan zou hij voorzeker het huisje in den *Musschengang* niet vergeten; dat had hij gezegd en hij zou woord houden.

Zijn eerste bezoek was een feest, niet alleen voor de familie Van Nuvel, maar voor geheel het straatje. Met allerhande vragen werd hij bestormd door zijne jonge vriendin, die maar alles wìlde weten, wat hem sedert zijn vertrek wedervaren was.

Het deed haar goed te vernemen dat hij zoo gelukkig was in zijn nieuw verblijf. Hare groote blauwe oogen konden zich maar van Willem niet losmaken. Iets beviel haar niet in hem: de donkerbruine frak, welken hij droeg, stond hem wel leelijk, dacht zij bij zich zelve. Zij kon zich niet verbeelden waarom iedereen moest zien, dat hij een weesjongen was. Doch zij bewaarde hare overweging voor zich; zij zou den goeden jongen niet gaarne bedroefd hebben.

Intusschen was het tijd om afscheid te nemen. Willem mocht zijnen weldoener niet vergeten, had moeder Van Nuvel gezegd; hij moest zich ook eens laten zien aan dien braven heer Varenbroek, die zoo goed voor hem was.

De weesjongen ging er henen. Het was de eerste maal zijns levens, dat hij een zoo schoon huis binnentrad, en, rechtuit gesproken, hij was er geenszins op zijn gemak. Maar Mijnheer en Mevrouw Varenbroeck ontvingen hem zoo gulhartig, zoo ongedwongen, dat hij zich al spoedig ‘te huis’ gevoelde.

Toen hij smakelijk geëten en gedronken had, was het natuurlijk de beurt aan de ondervragingen. Mevrouw, die behagen schepte in zijne beleefde en openhartige antwoorden, kon niet nalaten hem over alles te spreken, wat het weezenhuis betrof, Ook zijne pleegmoeder, de weduwe Van Nuvel, werd niet vergeten.

Die naam trof haar; zij had hem zooeven, meende zij, in de gazet gelezen. En in een ommezien nam zij het dagblad en toonde den kleine eene aankondiging, welke er zich in bevond.

‘Mag ik het eens medenemen, als 't u belieft?’ vroeg hij beleefd en bescheiden.

Vijf minuten later was Willem op weg naar den *Musschen-*

gang. Zijn hart klopte. Indien dat waar was, dacht hij bij zich zelven; en hij versnelde zijnen stap.

'Moeder,' was zijn eerste woord toen hij binnentrad, 'hoe is uw echte naam?'

'Wel jongen, dat weet gij zoo goed als ik!'

'Ja, maar is het Van Nuvel, met eene *v,* of Van Nufel, met eene *f*?'

'Wat aardige vraag! Het is Van Nu*v*el.'

'Als het zoo is, dan wensch ik u proficiat!'

De weduwe zette de oogen open; zij begreep er niets van.

'Kom,' sprak zij, 'houdt gij mij voor den zot?'

'In het geheel niet, als gij waarlijk Van Nuvel heet, dan staat er u iets goeds te wachten.'

'Maar, hoe zoo?'

'Luister, ik zal het u lezen; hier staat het!'

En triomfantelijk stak hij het dagblad in de hoogte.

'Staat het in de gazet?' vroeg zij met meer vertrouwen. 'O, dan.....'

Zij ging niet verder. Willem had het blad geopend en las:

'Den 3 Februari 1851 is te Antwerpen komen te overlijden de heer Judocus Franciscus Van Berckelaer. Bij zijn testament, ontvangen door den notaris Jan De Groof, te Antwerpen den 27 November 1850, heeft den overledene gelegateerd eene som van 35000 frs. aan zijne vaderlijke erfgenamen tot in den 6^{en} graad en eene som van 40000 frs. aan zijne moederlijke erfgenamen, insgelijks tot in den 6^{en} graad. - Krachtens de bepalingen van hetzelfde testament zullen de personen. welke meenen aanspraak te mogen maken op die legaten, gehouden zijn hunne rechten te staven, binnen het jaar na den sterfdag van den testateur, op straf van verval.

De overledene was zoon van Ludovicus Van Berckelaer, geboren te Eine in October 1758 en van Joanna Barbara Van Nuvel.....'

Hier hield Willem op: de weduwe, die in den beginne ongeduldig was geworden, verbleekte nu bij het hooren van dien naam. Geen woord kon zij uitbrengen, en ternauwernood hoorde zij het slot van de aankondiging, dat aldus luidde:

'De belanghebbenden worden verzocht zich aan te bieden, voorzien van de noodige bewijsstukken, ter studie van genoemden notaris De groof, te Antwerpen.'

De weduwe Van Nuvel viel als uit de lucht. Zij herinnerde

zich, dat haar man zaliger van den buiten gekomen was, maar meer wist zij er niet van. Wat gedaan?

Willem kwam haar ter hulpe.

'Ware ik in uwe plaats,' zegde hij, 'ik ging Mijnheer Varenbroeck vinden. Hij is zoo goed geleerd! Hij zal u wel weten te zeggen, wat gij doen moet.'

Die raad beviel haar.

'Laat ons het ijzer smeden, terwijl het heet is,' sprak zij. En de weduwe met hare dochter en haren aangenomen zoon begaven zich naar de woning van den armmeester.

III.

Hoe ras vervliegt de tijd!

Inderdaad, wie zou in de slanke maagd, welke achter de toonbank van dien kruidenierswinkel staat, het meisje uit den *Musschengang* nog erkennen? En nochtans, het is Emma, welke met een vriendelijk woord en een aanminnig lachje de klanten gerieft, die zoo druk den winkel van weduwe Van Nuvel bezoeken.

Waarlijk, zij is een schoon meisje geworden; hare bruine lokken komen goed overeen met haar lichtblozend gelaat; hare heldere oogen fonkelen van levenslust, en om haar mondje speelt zulk een vriendelijk, innemend lachje, dat men zich onwillekeurig tot haar getrokken gevoelt. Gelukkige Willem, die een zoo bevallig kind tot vriendin heeft.

De jongen had niet meer dan één jaar in het weezenhuis doorgebracht. Zijn ordelijk gedrag, zijn onverpoosd werken hadden hem gansch het vertrouwen der familie Varenbroeck doen winnen en nu was Willem een jonge heer geworden, die het huis van zijnen weldoener bewoonde en als dezes eigen zoon behandeld werd.

De eenige dochter van Mijnheer Varenbroeck, Celestina, was nog maar eenige maanden uit de kostschool teruggekeerd. Dagelijks, bij middag- en avondmaal, was Willem met haar in betrekking; en zoo had hij de overtuiging gekregen, dat het natuurlijk, ongedwongen karakter zijner vroegere speelgenoote verre verheven stond boven de beschaafde en stijve manieren der rijke juffer.

Het was in de laatste dagen van September. Als naar gewoonte had Willem zich, buiten wete zijns pleegvaders, naar de woning der weduwe Van Nuvel begeven, om er eenige

uren in genoeglijken kout door te brengen. Dat was de beste uitspanning, welke hij na zijne dagelijksche studiën genieten kon.

Er werd, voor de honderdste maal misschien, gesproken over het geluk, dat hun allen zoo onverwachts ten deele gevallen was.

‘Wij hebben vele redenen om God te danken!’ zegde Emma, ‘en wij mogen ook dien braven heer Varenbroeck niet vergeten; veel, zeer veel zijn wij hem verschuldigd!’

‘Dat geloof ïk wel.’ was Willem's antwoord. ‘vooral voor mij is hij een oprechte weldoener, en ik weet niet hoe ik hem ooit het goed zal kunnen vergelden, dat hij mij bewezen heeft.’

‘Wil ik eens zeggen, hoe gij dat best kunt?’ vroeg zij schalks. ‘Welnu, leg er u op toe om een groot man te worden!’

Meteen vestigde zij hare helderblauwe oogen op hem.

‘Gij gaat heen,’ sprak zij verder, terwijl zij zijne hand in de hare drukte, ‘morgeE vertrekt gij naar de hoogeschool; voor langen tijd zal ik hier alleen zijn; maar ik weet, dat het zóó moet wezen, en dat doet mij uwe tijdelijke afwezigheid te lichter dragen. Studeer veel; uw geluk en dat van Mr Varenbroeck hangt er van af. Ik zal mij tevreden houden, wanneer gij slechts van tijd tot tijd een oogenblik toewijdt aan haar, voor wie gij meer dan een broeder zijt!’

Zij zweeg en pinkte eene traan weg.

‘Zoo hoorde ik u nooit spreken. Emma!’ gaf hij ten antwoord. Met vuur drukte hij hare beide handen in de zijne en vervolgde:

‘Niet een oogenblik, maar al de stonden mijns levens zal ik aan u denken. Uw geest zal mij aanmoedigen, wanneer mijn moed mocht falen: uwe beeltenis zal aan mijne zijde staan, wanneer de beproevingen zullen opdagen! Twijfelt gij daaraan?’

‘Indien ik aan u twijfelde, zou ik anders spreken. Daarbij, wat zou er van mij geworden in de dagen van eenzaamheid, indien nu reeds de twijfel zich van mij meester maakte? Neen! Wat ik voor u gevoel, Willem, dat maakt allen twijfel onmogelijk! Vertrek in vrede! Eene vrouw kan zich onderwerpen, wanneer het lot gebiedt! De plicht staat boven alles! Hoe jong ik ook ben, toch besef ik reeds, wat mijn plicht is. Wees verzekerd, dat ik hem niet vergeten zal. Ga nu heen,’ vervolgde zij kalm, ‘het wordt tijd, Willem.’

Zij stond op; geen traan was in haar oog te bemerken. Hij, geheel onder den indruk van het engelachtig meisje, greep opnieuw hare handen, trok haar tot zich en een lange zoen weerklonk als afscheid tusschen Emma en Willem.

‘Zoo, zoo!’ galmde het uit dun mond van moeder Van Nuvel, die juist binnenkwam. ‘Nu, dat mag ik gaarne lijden! - En gij gaat morgen werkelijk van hier?’ vroeg zij aan den jongeling.

‘Ja, moeder, morgen vroeg vertrek ik; maar het zal toch voor niet lang zijn.’

‘Plicht is plicht, jongen! Houd u kloek! Mijne beste zegeningen vergezellen u!’

Willem ging heen; Emma kwam met hem mede tot aan de deur.

‘Tot weerziens, Willem,’ sprak zij; ik zal u nooit vergeten!’

En terwijl hij zich verwijderde, volgde zij hem met de oogen, tot dat hij achter den hoek der straat verdween.

Dien avond was het feest in de woning van Mijnheer Varenbroeck, een familiefeest, waar alleen de vrienden des huizes op uitgenoodigd waren. Men zou Celestina's twintigsten verjaardag vieren.

Wat zag de heldin van het feest er bevallig uit in haar prachtig gewaad. Op haar aangezicht, dat gewoonlijk eenigszins bleek was, schenen thans jeugd en schoonheid zich de eereplaats te betwisten. Zij was opgeruimd en vroolijk en hare oogen schitterden met eenen ongewonen glans.

In den beginne verkeerde Willem in eene sombere stemming welke hem eene half schertsende, half berispende aanmerking van Celestina op den hals trok. Dan, zijne jeugdige natuur behaalde al spoedig de bovenhand. Wie jong is en leven en vreugd om zich heen voelt spatten, wordt van lieverlede in dien zoeten droom medegesleept. Kan het wel anders?

Muziek en gezang zijn de lustige gezellen der jeugd!

Celestina zette zich vóór het klavier; hare vlugge vingeren deden de prachtigste akkoorden in medesleepende tonen door de kamer ruischen. Willem luisterde eerst werktuigelijk, daarna richtte hij zijne blikken naar haar, die zoo heerlijk speelde, en hij bewonderde.

‘Willem zal toch ook wel iets doen ter eere zijner pleegzuster,’ had mevrouw Varenbroeck gezegd, toen het klavier-

spel was afgeloopen; en het geheele gezelschap deelde haar gevoelen.

De dankbaarheid, welke hij zijnen weldoener verschuldigd was, dreef hem naar de piano. Hij zong, Celestina begeleidde hem. Prachtig, vol gevoel klonk zijne schoone stem in het oor der aanwezigen, en toen hij ophield, juichte iedereen met warmte toe.

'Ik wist niet, dat gij een zoo goed zanger waart, Willem,' zeide Celestina, toen het weder stil geworden was.

'Wie zou niet goed zingen,' gaf hij haar ten antwoord, 'wanneer men door eene zoo voortreffelijke speelster begeleid wordt.'

Zij boog lichtelijk voor het kompliment, dat hij haar maakte, en, terwijl zij eenen schalkschen blik op hem wierp, sprak zij:

'Maar het is waar, ik zou het schier vergeten; mijnen hartelijken dank voor hetgeen gij voor mij deedt; het was immers om mijnentwille dat gij zongt?'

'Gewis!' antwoordde hij, 'maar geloof mij, de moeite is den dank niet waard!'

'Denkt gij dat? Welnu, gij doet u onrecht aan; het lied heeft mij uiterst wel bevallen; ik wilde u zelfs vragen het mij te leeren.'

'Dat zou ik met veel genoegen, maar....'

'Geen maar!' onderbrak zij hem, 'welke reden zoudt gij kunnen hebben om mij zulks te weigeren?'

'Zijt gij dan vergeten, dat ik morgen vertrekken moet?'

'Het is waar,' zuchtte zij. 'Och! wat zal het hier verdrietig wezen, wanneer *gij* zult weg zijn.'

Zij drukte op het woordje *gij.* Willem deed, alsof hij het niet hoorde en om een einde aan het gesprek te maken, dat voor hem eene onaangename wending dreigde te nemen, verzocht hij haar nog iets op het klavier te spelen.

Muziek en gezang, vroolijke kout en blij gelach wisselden nog langen tijd elkander af in de feestkamer, totdat het gezelschap uiteenging.

Dien nacht sliep Willem niet half zoo rustig als vroeger.

IV.

Mijnheer Varenbroeck was van de jongste niet meer. Hij had reeds wat vijftig jaren achter den rug en die waren groodeels gewijd geweest aan nuttigen arbeid. Van hem mocht

men terecht zeggen, dat hij het kind van zijn eigen werk was. Begonnen met geringe middelen, had hij zich langzamerhand, door oppassendheid en vlijt, eenen schitterenden stand in de maatschappij verworven, en zijn handelshuis stond nu onder de voornaamste der stad aangeteekend. Zijne menigvuldige beslommeringen hadden hem echter ouder gemaakt dan hij wezenlijk was, doch hij bezat nog kracht en moed genoeg om zijne zaken zelf te besturen.

Een viertal maanden waren verloopen sedert Willem's vertrek naar de hoogeschool. Hij was heengegaan met het gedacht zijnen tijd niet nutteloos te gebruiken, en voorwaar, hij mocht tevreden zijn over hetgeen hij reeds gedaan had. Hij wilde een man worden, zooals de vriendin zijner kindsheid het hem had aangemaand; hij zou later het menschdom tot nut en zijnen weldoener tot eere verstrekken. Door eigen arbeid wilde hij zich een onafhankelijk bestaan verschaffen. Hij zou geneesheer worden: Dat was zijne keuze geweest en Mijnheer Varenbroeck had niet langer willen aandringen hem bij zich op zijn kantoor te houden.

Het was op het einde der maand Januari. De avond was ingevallen. Willem zat op zijne kamer en was aan het werk. Daar werd geklopt, de deur ging open en de meid des huizes bestelde hem eenen brief, die dringend was, zooals zij zegde - eene *dépêche.*

Dadelijk scheurde de student het omslag los, ontvouwde het briefje en las daarin deze weinige woorden:

> *Willem*,
> Vader door eene beroerte getroffen; kom onmiddellijk, verlies geenen tijd!
> Moeder verlangt het; uwe tegenwoordigheid hoogst noodzakelijk.
> CELESTINA.

Die onverwachte treurige tijding trof hem diep. Een oogenblik bleef hij als aan den grond genageld staan; doch hij begreep al spoedig, dat de tijd kostelijk was; hij kleedde zich in allerhaast aan, verliet zijne kamer, en spoedde zich naar de statie.

Drij uren later was hij te Antwerpen in het huis van Mr Varenbroeck.

Nauwelijks had hij de deur der kamer geopend, waar de lijder op het ziekbed lag uitgestrekt, of de twee vrouwen, moeder en dochter, vlogen naar hem toe en grepen zijne beide handen. Was het de dankbaarheid over zijne spoedige aankomst, die hen zoo deed handelen, of wilden zij zich, zij zwakke schepselen, tot hem wenden, om zijne bescherming, zijne hulp in hunnen rampzaligen toestand af te smeeken?

Zonder een woord te spreken richtte hij zijne blikken ondervragend naar zijne pleegmoeder.

'Wie had ooit gedacht,' zeide deze met snikkende stem, 'dat ons zulk een ongeluk te wachten stond?'

'Troost u, moeder,' sprak hij nauwelijks hoorbaar, 'misschien is alle hoop nog niet verloren. Waarom zoudt gij reeds wanhopen? Gij weet immers nog niet welke wending de ziekte nemen zal? Alles kan zich nog ten beste schikken.'

Hij naderde het bed en bekeek het krampachtig gelaat van zijnen weldoener. Een traan welde in zijn oog op; maar hij dreef dien ongemerkt weg: hij begreep dat hij, in tegenwoordigheid dezer twee vrouwen, zelfs den schijn niet mocht hebben zwak te zijn.

Hij keerde zich naar hen toe en zeide met ingehoudene stem: 'Het zal nog zoo erg niet zijn, als gij wel denkt. In allen gevalle, wat er ook gebeure, op mij moogt gij rekenen; spaar mij niet! Geene opoffering zal mij te groot wezen om zijn lijden te verzachten; en als ik u van dienst kan zijn, beschik dan maar vrij over mijnen persoon.'

'O, heb dank, Willem!' waren de eenige woorden, welke de bedrukte vrouwen konden uitbrengen.

Weken lang bleef Mijnheer Varenbroeck aan het smartbed gekluisterd. Gedurende al dien tijd verliet Willem het huis niet: de uitgebreide zaken van zijnen pleegvader waren nu aan hem toevertrouwd en hij gunde zich nauwelijks de noodige rust, ten einde de zware taak, welke de dankbaarheid hem oplegde, naar behooren te vervullen.

Reeds een paar dagen na zijne wederkomst had hij Emma van alles onderricht. Het was alleen de plicht, had hij haar geschreven, die hem tijdelijk van haar verwijderd hield, maar hij was overtuigd, dat zij zijnen toestand zou begrijpen.

Later, wanneer hij meer op de hoogte van zijn werk was kon hij nu en dan eens tot bij de weduwe Van Nuvel aanloopen, zonder dat iemand ten huize van Mr Varenbroeck er kennis van had. Hij zou een geschikter oogenblik afwachten om zijnen weldoener alles bekend te maken.

Eindelijk was de zieke geheel hersteld, doch, wat de geneesfleer voorzien had, was waarheid geworden: de beroerte had Mijnheer Varenbroeck met lamheid geslagen.

Het is verschrikkelijk, wanneer het hart gezond en de geest helder is, tot werkeloosheid gedoemd te wrezen. Dusdanig was de toestand van den koopman. Hij, die zoo gaarne werkte, zag zich nu verplicht een nietsdoende leven te slijten. Somtijds zag men hem, op den arm zijner dochter leunende en gesteund door zijnen pleegzoon, naar zijn kantoor strompelen, om zich toch, al ware het slechts in gedachte, met zijne zaken onledig te houden en alzoo afleiding te hebben.

Uren lang bracht hij daar, in eenen molligen leunstoel gezeten, met zijne geliefde kinderen door, die maar alles in het werk stelden om hem op te beuren en zijne sombere denkbeelden door aangenaam gekout poogden te verdrijven. En wanneer Willem's werk dan klaar was, schaarde de kleine kring, waarbij Celestina's moeder nooit ontbrak, zich rond den gezonden zieke en verschafte hem menige genoeglijke uren.

Alzoo waren zij op zekeren avond weder bij elkander gezeten. Zij spraken, zooals licht te denken is, over de meest uiteenloopende zaken.

‘Ik weet niet, wat ik geven zou,’ zegde de zieke, ‘indien ik weer als vroeger de handen aan het werk mocht slaan.’

‘Natuurlijk,’ antwoordde zijne vrouw, maar zijt gij nu ook niet gelukkig, nu wij in onzen Willem eenen zoo bekwamen plaatsvervanger hebben gevonden?’

‘Hij heeft er een handje van,’ meende Celestina, alsof hij geheel zijn leven in de zaken geweest was.’

‘Waar ik dien lof verdiend heb, weet ik niet,’ was Willem's bescheiden antwoord. Waarlijk, ge zult mij nog ijdel maken. Hoort eens, al wat ik gedaan heb, was niet meer dan mijn plicht. Wat meer is, ben ik niet geboren om te werken? Ik was een arme jongen; gij hebt mij uit medelijden ingenomen; ik heb mijn best gedaan om mij uwer achting en liefde waardig te maken, en nu zoudt gij het mij als eene eer willen aanrekenen, dat ik gewerkt heb? Neen! neen! zoo meen ik het niet!’

‘Luister, Willem,’ viel Mr Varenbroeck hem in de rede,

‘wat gij zegt neem ik ook niet aan. Gij moet u niet vernederen! Hij die werkt, is zooveel waard als degene, die met schatten op de wereld komt. Een arme jongen zijt ge thans niet meer! Gij zijt mijn zoon, mij zoo dierbaar als Celestina, die ik zoo innig liefheb. Gij hebt gewerkt, gezwoegd zelfs, en daardoor hebt gij ons huis tot het uwe gemaakt.’

‘Voorzeker,’ bevestigde zijne vrouw, ‘Zou ik ooit kunnen vergeten, wat gij voor mij en Celestina gedaan hebt, sedert het oogenblik, dat gij aan de hoogeschool hebt vaarwel gezegd? Het ware ondankbaar van ons u niet als ons eigen kind te beschouwen.’

‘Welnu, wie heeft nu gelijk?’ lachte Celestina; ik heb het u immers reeds meer dan eens herhaald; maar ge wildet mij niet gelooven. Gij hoort het nu, vader zegt zelf dat gij zijn zoon zijt. Of hebt gij misschien gemeend, dat ik geene goede zuster voor u ben!

Meteen keek zij hem teer in de oogen, als smeekte zij hem hare vraag niet onbeantwoord te laten.

‘Daar heb ik nooit aan getwijfeld, Celestina,’ sprak hij, terwijl hij haar aanzag.

‘Dat wist ik wel!’ zeide Mevrouw Varenbroeck; ‘Willem heeft veel te goed hart om van u niet te houden!’

‘En waarom zou ik u niet als een zuster liefhebben?’ zegde de jongeling tot de maagd; hebt gij mij niet altijd met de meeste blijken van genegenheid omringd? Geloof mij, ik ben fier dat ik uw broeder mag zijn, en ik hoop wel het altijd te zullen blijven.’

Opzettelijk had hij deze laatste woorden met nadruk uitgesproken. Het meisje begreep zijne bedoeling en zegde geen enkel woord meer. Een oogenblik later stond zij op en verwijderde zich onder voorwendsel, dat zij op hare kamer nog het een en ander te schikken had. Maar nauwelijks was zij alleen of zij gaf haar benepen hart lucht in eenen vloed van tranen.

Mevr. Varenbroeck zag maar al te wel in, wat dit alles beteekende. ‘Daar schuilt iets achter,’ dacht zij bij zich zelve, ‘anders zou Willem zoo niet spreken!’ En zonder min of meer te zeggen, ging zij hare dochter vervoegen.

Geruimen tijd bleven vader en pleegzoon met elkander in gesprek. Wat werd er tusschen hen beiden verhandeld? Het onderwerp hunner samenspraak moest van het hoogste gewicht geweest zijn, want toen Willem op zijne kamer kwam, was hij

diep ontsteld en terneergeslagen. Dien nacht vluchtte de slaap zijne sponde.

V.

Wanneer de jongeling des anderendaags beneden kwam om te ontbijten, was hij nog geheel onder den indruk van hetgeen Mr Varenbroeck hem den vorigen avond had medegedeeld. Hij was buiten raad. Wat zou hij aanvangen, nu de plicht en de dankbaarheid regelrecht in strijd waren met de gulden droomen van geluk en liefde, die hij sinds zijne kindsheid koesterde? De zelfopoffering, waarmede hij de belangen zijns weldoeners ter harte genomen had, moest dus op die wijze hare belooning vinden?

De dochter van zijnen meester beminde hem!

Allerhande denkbeelden doorwoelden zijn brein! Hij vroeg zich zelven rekenschap van al wat hij gedaan had, sedert de ziekte van Mr Varenbroeck hem dwong aan zijne geliefkoosde studiën vaarwel te zeggen. Een voor een kwamen hem al zijne daden voor den geest, en hij poogde daarin te ontdekken, op welke wijze hij aanleiding mocht gegeven hebben tot het gevoel, dat Celestina voor hem had opgevat. Vruchtelooze pogingen!

Wat zou hij doen? Hij wist het zelf niet. Besluiteloos zat hij nog geruimen tijd voor de ontbijttafel. Dan stond hij op; hij zou in het werk, op het kantoor, eene afleiding pogen te vinden voor de menigvuldige gedachten, welke hem bestormden.

Helaas! nieuwe beproevingen wachtten hem. Bij het uittreden der kamer ontmoette hij Mevr. Varenbroeck, die hem wenkte haar in de zaal te volgen. Zij zag er droefgeestig en neerslachtig uit.

‘Willem,’ zeide zij, ‘ik geloof dat alle ongelukken in eens boven ons hoofd komen hangen. Vader is niet wel, en nu is sedert gisteren avond Celestina ook ongesteld geworden; thans ligt zij in eene hevige koorts.’

De jongeling verbleekte en vroeg zich zelven af, of het wel zijne schuld niet was, dat de dochter zijner weldoeners ziek te bed lag. Maar zijn geweten verweet hem niets. Treurig schudde hij het hoofd en zag zijne pleegmoeder zwijgend aan.

Een traan welde in hare oogen op; hij zag hem over hare bleeke wangen heenglijden en onwillekeurig huiverde hij.

‘Gij weet, Willem, hoe zwak zij is,’ zegde zij met eenen zucht. ‘Och God, waar hebben wij dat toch al verdiend!’

Als een steenen beeld stond hij vòòr haar. Een hevige strijd werd in zijn binnenste geleverd. Met strakke blikken staarde hij vòòr zich heen.

‘Maar wat deert u toch, Willem?’ vroeg zij hem, terwijl zij zijne hand vastgreep. ‘Hebt gij dan geen enkel woord om eene ongelukkige moeder te troosten!’

‘Wist gij wat hier in mijn binnenste omgaat,’ sprak hij, terwijl hij zijne hand op zijn hart drukte, ‘gij zoudt medelijden met mij hebben. O! waarom moest Mr Varenbroeck mij gisteren avond dat geheim veropenbaren!’

Een zucht ontsnapte hem en verlichtte eenigszins zijn beklemd gemoed.

‘Gij weet dus alles?’ vroeg zij hem, terwijl haar gelaat verhelderde.

Sprakeloos keek hij haar aan en knikte bevestigend met het hoofd.

‘Kom, beste jongen,’ zegde zij nu bemoedigend tot hem; ‘verdrijf die somberheid; wees man! Tracht in het werk eenige afleiding te vinden.’

En zij trok hem met zich mede.

Vier dagen verliepen.

De zieke Celestina herstelde en was welhaast weder te been, maar de vroolijkheid keerde in het huis niet weder. Willem bleef somber en afgetrokken, en het was alsof iedereen de gelegenheid ontvluchtte om eenen der huisgenooten te ontmoeten.

Intusschentijd was de toestand van Mr Varenbroeck wederom slecht geworden; alles deed een rampzalig einde voorzien, dat misschien spoediger zou komen dan men er zich aan verwachtte.

Op den avond van den vierden dag was geheel het huisgezin rond het bed van den lijder gezeten. Eene nieuwe beroerte had den braven man in den loop van den dag getroffen.

In de kamer heerschte eene plechtige stilte, welke slechts gestoord werd door het gesnik, dat de aanwezigen te vergeefs poogden te onderdrukken. Aller oogen waren op den kranke gericht, die sedert uren reeds bewusteloos daar nederlag.

Eensklaps opende hij de oogen: de drij aanwezigen spron-

gen recht. De zieke trachtte het hoofd op te heffen, doch daartoe ontbrak hem de kracht.

Eenige oogenblikken verliepen, gedurende welke de blikken angstvol op hem gevestigd bleven. Eindelijk bewoog hij zijne hand, ten teeken dat hij spreken wilde.

'Ik.... ben.... slecht,' sprak hij op afgebroken, nauw hoorbaren toon. Hij wachtte, als om verschen adem te verzamelen.

'Het zal.... niet lang meer.... duren,' vervolgde hij even traag en pijnlijk.

Een hartverscheurende geschrei beantwoordde deze woorden. De beide vrouwen lagen geknield voor het bed, hielden de hand van den zieke vast omklemd en besproeiden ze met hunne tranen. Een geruimen tijd verliep.

'Willem!' zegde nu de kranke met meer kracht.

De jongeling kwam nader. De lijder greep zijne hand en drukte die krampachtig in de zijne.

'Willem! als ik niet meer zal zijn, zult gij dan over hen waken?' vroeg hij.

'O! beste vader, kunt gij daaraan twijfelen?' antwoordde de aangesprokene met snikken in de stem. 'Maar verdrijf toch die sombere gedachten; gij zult leven voor ons allen! Wij willen u nog lang met geluk en liefde omringen!'

De zieke schudde ontkennend het hoofd en zweeg. Zijne half gebrokene oogen waren strak op Willem gevestigd. Nog altijd hield hij dezes hand omklemd, stevig, als vreesde hij, dat ze hem zou ontglippen. Zonder een woord te spreken nam hij ook Celestina's hand, legde ze in die van Willem en verscheidene oogenblikken drukte hij die twee handen in de zijne. Een flauwe, zoete glimlach verhelderde zijn gelaat en deed voor eenen stond de akelige kleur ervan verdwijnen.

'Zij heeft u lief,' sprak hij stil en plechtig, 'bemin haar weer, Willem!'

Zijne krachten verminderden meer en meer; geen straal lichtte nog uit zijne oogen. Dan, de laatste sprankel des levens flikkerde nog eenmaal op, zijne blikken vestigden zich nog één oogenblik op den jongeling en in eene uiterste krachtinspanning fluisterde hij:

'Het is de wensch - van een - stervende.'

Het laatste woord verstierf op zijne lippen; hij was niet meer.

VI.

Wij bevinden ons in de woning van de weduwe Van Nuvel. Emma legt de laatste hand aan eenige kinderkleedjes, welke zij voor de arme lieden uit den *Musschengang* vervaardigt.

Sedert het geluk en de welvaart hun huis binnentraden, zijn de twee vrouwen de troostengels geworden der ellendige huisgezinnen, welke in het straatje, waar Emma geboren werd, zoo talrijk zijn gedurende den winter. Hunnen voorraad deelen zij goedhartig met de rampzalige broeders en zusters, die gebrek lijden....

De kleedingstukken waren afgemaakt; Emma reikte ze aan hare moeder over, die ze naar hunne bestemming brengen zou.

Pas was de weduwe eenige oogenblikken vertrokken, of de deur der kamer ging open en Willem trad binnen. Sedert weken had hij den voet niet meer gezet in het huis, waar hij vroeger zoo dikwijls kwam.

Wat was hij veranderd! Zijne wangen waren bleek, en over geheel zijn aangezicht lag eene sombere uitdrukking verspreid.

Emma ging tot hem en zag hem medelijdend aan.

'Ik begrijp uwe droefheid, Willem,' sprak zij. 'Die brave Mr Varenbroeck! Zijne dood moet u pijnlijk getroffen hebben.'

Hij antwoordde niet. Droevig schudde hij het hoofd, terwijl een diepe zucht hem ontsnapte. Hij dorst haar ternauwernood in de oogen zien.

'Ik kom,' zegde hij eindelijk met bevende stem, 'eenen pijnlijken plicht vervullen. Meer dan uwe toegenegenheid heb ik noodig om u een geheim te openbaren, dat mij het hart verscheurt. Zeg mij, zult gij mij aanhooren met al de kalmte, met al de grootheid van ziel, welke ik weet dat gij bezit?'

Met opengesparde oogen bekeek zij hem.

'Wat scheelt er toch?' vroeg zij angstig. 'De klank uwer stem, uwe houding, geheel uw wezen, alles doet mij huiveren. Spreek, Willem, spreek spoedig, wat hebt gij mij mede te deelen?'

Maar hij vond geene woorden om haar het noodlottig nieuws bekend te maken. Hare ontsteltenis had ineens al den moed verdreven, waarmede hij zich gewapend had: hij wilde, maar hij kon niet spreken.

Smeekend zag zij hem aan. In haar beklemd gemoed daalde

langzamerhand meer kalmte. Zij trachtte de gejaagdheid te overmeesteren, welke Willems eerste woorden bij haar hadden opgewekt: zij nam het besluit alles, wat hij haar te zeggen had, met bedaardheid te aanhooren.

‘Wat draalt gij langer, Willem, om mij uw geheim te openbaren, ‘zegde zij op zachten toon.’ Vrees niets voor mij; ik ben bereid alles te aanhooren, hoe verschrikkelijk het ook zijn moge. Kom, spreek op; bezie mij; bemerkt gij niet, dat ik kalm ben.

‘Welnu,’ sprak hij met eenen diepen zucht, ‘ik moet alle betrekkingen met u voor goed afbreken.’

‘Gij zoudt mij verlaten?’ vroeg zij twijfelend, terwijl zij hare groote oogen op hem vestigde. ‘Neen! Willem, dat kunt gij niet!’

‘O, spreek zoo niet tot mij!’ ging hij verder; ‘ieder uwer woorden doorsteekt mij het hart. Wat ik u zeg, is niets dan waarheid.

‘Ik kan, ik wil u niet gelooven!’ gaf zij hem ten antwoord. ‘Welhoe! gij zoudt mij kunnen bedriegen, gij, die sedert onze kindsheid mijn broeder, mijn vriend, mijn geliefde zijt geweest?’

‘En nochtans, het is zoo! Maar God, die het binnenste mijns harten doorgrondt, weet dat het niet mijn wil, maar wel eene hoogere drijfveer is geweest, die mij zoo heeft doen handelen! - Luister, ik zal u alles ronduit verklaren.’

En in korte woorden deelde hij haar al het voorgevallene mede tusschen hem en de familie Varenbroeck.

Met gespannen aandacht aanhoorde zij hem. Geen woord ging voor haar verloren.

‘Nu weet gij alles,’ eindigde hij; ik heb de zaak voor u blootgelegd, zooals zij wezenlijk is, zonder mij zelven te verdedigen of te verschoonen. Zeg nu, Emma, zult gij mij veroordeelen of medelijden met mij hebben?’

Die vraag bleef onbeantwoord. Het meisje liet zich op eenen stoel nedervallen en verborg haar gelaat met beide handen.

Het was doodstil in de kamer. Willem, ten prooi aan de diepste smart, stond onbeweeglijk vòòr haar. Zij, geheel vernietigd door die verpletterende tijding, zat roerloos, als een steenen beeld. Die pijnlijke toestand duurde eenige oogenblikken voort. Dan, haar moed en hare wilskracht, waarvan zij kalmte en gelatenheid verhoopt had, begaven haar, en tranen vloeiden in overvloed over hare verbleekte wangen.

Hare droefheid riep hem tot de wezenlijkheid terug.

‘Ik begrijp ten volle,’ sprak hij op somberen toon, ‘hoe folterend uw lijden moet wezen. En het is door mijne schuld dat het grievendste leed uw hart aan stukken rijt! Ik was het die den rozenband, welke onze zielen aan elkander hechtte, meedoogenloos vernietigde en u van mij afstiet. O Emma, wat moet gij mij verfoeien en haten!’

Die woorden deden haar opschrikken. Zij veegde hare tranen weg: de strijd was gestreden. Zij richtte zich op en zegde met kalmte:

‘Zoo moet gij niet spreken, Willem! In de liefde, welke ik u toedraag, put ik kracht genoeg om mijn lot te torschen. In den beginne was ik overwonnen door de smart, thans is mijn hart stil en gelaten. De koude redeneering heeft hierbinnen het gevoel gelouterd, niet uitgedoofd. Waarom zou ik u verfoeien? Waarom zou ik u haten? Nooit heb ik aan u getwijfeld, en in dit plechtig oogenblik, nu wij voor eeuwig van elkander afscheid gaan nemen, rijst het beeld uwer liefde vlekkeloos voor mij op. Gij hebt den rozenband, die onze harten samensnoerde, niet aan stukken gereten, maar ontbonden, omdat de plicht en de dankbaarheid het u geboden! - En ik zou u haten, nu gij u zelven hebt geslachtofferd?’

‘O Emma, trouwe vriendin mijner kindsheid, hoe zoet is de troost, dien gij in mijn gefolterd hart plengt. Thans is mijn geweten gerust gesteld, daar ik uit uwen mond verneem, dat gij mij vergiffenis schenkt.’

‘Ik heb u niets te vergeven, Willem. Plichtig zijt gij in mijne oogen niet. God heeft over ons lot beschikt; Hij heeft eenen sluier geworpen over ons verleden: laat ons daarin berusten. Laat ons elkander vergeten! De vervlogene dagen kunnen voor ons niet anders meer zijn dan een zoete droom, waarin het beeld eens broeders nevens dat eener zuster nog van tijd tot tijd opdaagt. Ik zal alles begraven in het diepste van mijn hart; daar is mijn weg voor de toekomst reeds afgeteekend. Wat u betreft, verdrijf alle smartelijke herinnering uit uwen geest; geen spijt, geene vertwijfeling verstore het geluk, dat ik u uit gansch mijn hart toewensch.’

Hij wilde spreken; zij weerhield hem.

‘Neen, ik smeek u, zeg geen woord! Uwe stem zou mij tot zwakheid kunnen verleiden. Nu ben ik sterk! Zie mij aan, geen traan is in mijn oog te bespeuren. Ik wil niet dat gij heen gaat met de gedachte, dat de opoffering mijner liefde aan uw

geluk mij zwaar en pijnlijk valt. Gij hebt u zelven ten offer gegeven ter wille van hem, die ons beider weldoener was; wat kan ik minder doen dan mijn wettig deel nemen in die opoffering? - Vertrek derhalve in vrede! Bekreun u niet om mij. Ik heb nog mijne moeder, ik heb nog de armen uit den *Musschengang,* die ik liefhebben moet. - Vaarwel, Willem, dat gezondheid en welvaart uw deel zijn!'

Zij reikte hem de hand; krampachtig drukte hij die in de zijne.

'Neen, Emma, zoo vertrekken, zonder u een woord toegesproken te hebben, dat kan, dat mag niet zijn. Heb dank voor uwe zelfverloochening. Wees verzekerd dat de Hemel uwe edelmoedigheid niet onbeloond zal laten. Wat mij aangaat, uw voorbeeld zal mij sterk maken om mijnen plicht gewetensvol te volbrengen.'

Zij liet hem niet verder spreken. Zachtjes maakte zij hare hand uit de zijne los en onmerkbaar, sprakeloos, duwde zij hem voort naar de deur. Langzaam verwijderde hij zich.

Het was hoog tijd. Nauwelijks was hij buiten, of het diep beproefde meisje liet zich op eenen stoel nederzinken, en een vloed van tranen kwam een einde stellen aan den staat van overspanning, waarin zij tot dan toe verkeerd had; de natuur behaalde de overhand op haren moed, op hare zielegrootheid.

VII.

De mensch wikt, maar God beschikt!

Vijf jaren zijn verloopen sedert de gebeurtenis plaats greep, welke wij in ons vorig hoofdstuk vertelden: doch dit tijdverloop heeft zijne sporen van weedom en ook van zaligheid achter zich gelaten.

Thans woont, in eene der grootste straten van Antwerpen, de koopman Willem De Witte met zijne gelukkige echtgenoote Emma Van Nuvel.

Wat was er gebeurd?

Hij, die, ofschoon niemands vriend, overal binnendringt en geen onderscheid maakt tusschen rijk en arm, de dood, had Willem van zijn eed ontslagen, nog vóór Mijnheer Varenbroeck één jaar onder de groene zode russtte. Celestina, de zwakke Celestina, was het slachtoffer geworden van dien onverbiddelijken indringer, zonder dat de huwelijksband de zuster aan haren pleegbroeder had kunnen verbinden.

Na het overlijden van Celestina was Willem bij de weduwe Varenbroeck blijven inwonen; hij had voor hare rekening de zaken voortgezet en zich later als koopman geplaatst, toen de diepbeproefde vrouw hare geliefde wezens in het graf was gevolgd.

Thans zijn de twee weeskinderen uit den *Musschengang* het gelukkigste paar der wereld, voornamelijk sedert moeder Van Nuvel er in toegestemd heeft deelgenoote te worden van hun huiselijk heil. En heeft de Hemel hun huwelijk tot hiertoe met geene kinderen gezegend, toch hebben zij reeds eene dochter, een weesmeisje, dat zij hebben aangenomen, als een erkentelijk aandenken aan hunnen onvergetelijken weldoener.

JAN BOUCHERIJ.

Poëzie.

I.
Het Nederlandsch Woordenboek.

Allengs rijst toch 't gebouw, dat als Taalmagazijn
Heel den voorraad der sprake vergaârt -
Ied'ren vorm in zijn kast, ied'ren tòon op zijn lijn,
Ied're spreuk in haar lijst, ieder woord in zijn schrijn,
En zoo ied're vertolking van geest en gemoed,
Van gevoel en gedachten bewaart.

Allengs rijst toch 't gebouw, dat voor ondergang hoedt
Wat van tijd, die is heengegaan, sprak,
Wat het voorgeslacht uitte als zijn klacht of zijn groet,
Als de zucht van zijn wee, als den zang van zijn moed,
Wat voor hen, op wier graf onze sprake weerklinkt,
Eens een vorm was, die dienst deed, maar brak.

Allengs rijst toch 't gebouw, waarin 't vensterlicht gloort
Op wat zwart in de donkerheid lag,
Op 't ontstaan van den vorm, de historie van 't woord,
Op wat regel en maat heeft gesterkt of gestoord,
En op 't cijfer des tijds, waarin, elders of hier,
Ieder taaldeel het levenslicht zag.

Allengs rijst toch 't gebouw, dat den kostbaren schat
Ons bewaart van de schoonheên dier taal,
Waar ons volkslied zijn kracht en zijn zoetheid van had,
Waarin vader ons leerde en waar moeder in bad,
Waar de zachtheid van 't lispende loover in schuilt,
En de kracht van het dreunende staal.

Allengs rijst toch 't gebouw, dat, hoe hooger het rijst
Op zijn breeden en krachtigen voet,
Des te luider de kennis der bouwlieden prijst,
Des te klaarder hun moed en volharding bewijst,
Des te wijderen kring tot de erkentenis dwingt:
'Wat ze bouwden, dat bouwden ze goed.'

Allengs rijst toch 't gebouw, dat als vredezuil praalt
Op de grens tusschen 't Zuid en het Noord,
Hun verwantschap vertolkt en hunne cendracht vertaalt
En een lichtgloed verspreidt, die ze beiden omstraalt,
Als een flikk'ring des roems, die ze beiden vereert,
Die aan Noord- en Zuid-Nederland hoort.

Dr E. LAURILLARD.

II.
Rouw en troost.

De tijd,
Verslijt,
Der smart ten spijt,
De wrangste zielewonden;
Hoe wreed
Ook 't leed
Ze bloeden deed,
In akelige levensstonden.

Laat ook
Als rook,
In damp en smook,
Verdwijnen onze lievelingsdroomen,
De moed
Verhoedt,
Hoe 't onheil woedt,
Dat alle hoop ons worde ontnomen.

De druk,
Dit juk
Van 't ongeluk,
Veredelt, maakt ons wijzer;
En 't hart
Verhardt
Door wee en smart,
Gelijk door 't vuur het ijzer.

O Gij,
Die blij
En zorgloos vrij
Nog zweeft door 't lachend leven,
Bemint
Als kind
Uw jeugd, want in 't
Verschiet komt ramp en smart gedreven.

Dra kent
Ge ellend,
Tot 's levens end,
Met al haar wreede plagen,
En zult
Gij - schuld
Van 't ongeduld -
Van droefheid weenen, klagen.

De glans
Die thans
Den bloemenkrans
Van uwe jeugd mag sieren,
Verkwijnt,
Verdwijnt,
En dan, dan schijnt
Het lijden feest te vieren.

Maar 't doet
Zoo goed
Aan 't hart, als moed
En hoop ons steeds beschutten;
Ze zijn
Een mijn
Waar medelijn
Haar balsem uit mag putten.

O laat
Dan 't kwaad
In vuig beraad,
Hardnekkig ons doen kwijnen,
De dag
Van 'ach!'
En weegeklag,
Zal voor 't geluk verdwijnen.

EDGARD DE WAELE.

Sinay, (*Waas.)*

III.
Maan!

Aan u, die ginds zoo zachtjes blikt
Van uit het rustig, heimlijk Eden.
Vertel ik graag mijn tegenheden,
Als soms mijn hart van weemoed stikt.

Want als de ziele lijdt en snikt
En haat en afgunst onheil smeden,
Waartegen vruchtloos wordt gestreden,
Dan zijt gij daar, die ons verkwikt.

En als de dichter wordt verlaten
En hij zelf twijfelen zou en haten,
Dan brengt gij voor hem troost en min.

Nog nooit hebt gij het hart bedrogen;
Maar vrede. rust en droomvermogen
Stort gij er voor den dichter in,

AL. VANNESTE.

Kortrijk, 12-6-91.

IV.
Ontwaking.

Weer rijst de zon in glans en gloor,
en gooit heur goud de ruimte door:
de ontluikende aard', vol hemelvreê,
zwemt in een licht- en liefdezee.

Waak op, mijn harte! hoort gij niet
der schepping grootsch aanbiddingslied?
Omhoog! Omhoog! In 't blijde azuur
zing, mijne ziel, met Gods natuur!

Een tempel is het wijd heelal,
die dreunt van liefde- en lofgeschal.
Wees, Dichter, gij de tolk der aard',
wier wijrook op ten hemel vaart!

Dr E.V.O.

September, 1891.

Het Dichterlijke en Wezenlijke van Lijkbegraving & Lijkverbranding.[1]

Rustig slapen de lijken
In der aarde killen schoot,
Tot steen geworden, bevrozen
Onder den zoen der dood.
FRANS DE CORT.

Assistete ad un abbruciamento d'un cadavere e se avete cuore e mente, proclamate, se vi dà l'animo, la nuova barbarie profanatrice dei morti. Chi vide una cremazione non ne vuol veder la seconda, tanto ne resta stomacato.

ALESSIO BESI, *Inumazione e cremazione, bl.* 115.

Kort begrip.

I. VERBRANDING: (A) HET DICHTERLIJKE: *hare zoogezegde zinnebeelden. - Den ouden volken kon zij dichterlijk schijnen. Waarom*? *- De ijselijkheid eener verbranding naar aloude wijze. - Is de huidige aschmaking in den oven dichterlijk*? *Het eenige beeld des vuurovens is dat der algeheele vernieling. - Welke dichterenrij bezong de voortreffelijkheid des ovens? - Zijn de toepassingen van het overschot der verbranding, van de asch*, *dichterlijk?*: (*a*) *de voortreffelijkheid der urn*: *hare opschriften*; *zij voorkomt alle lijkonteeren; zij is een herinneringsvoorwerp en een geslachtsboom*; *wat er van de urn geworden zal; haar neerzetten in columbaria; haar onvermijdelijk begraven*; *b) de bloemkweekerij met de assche*; *c) het opdrinken der assche*; *het afbeeldsel des dooden uit zijne asch vervaardigd onder den vorm van borst- en standbeeld en borstsieraad (de standbeelden van Kergoratz*); *e*) *de asch tot juweel verwerkt; f) de doode in borst- en standbeelden uit zijne verglaasde beenderen veranderd* (*de verglazing van D*r *Becker; ontwerpen van Gautier en Giraud tijdens de Fransche omwenteling*); *g*) *de verglaasde doode als hedendaagsch plaveisel.*

(1) Het XIX hoofdstuk van een eerlang te verschijnen boek over 'Lijkbegraving en lijkverbranding, onder wetenschappelijk, godsdienstig en dichterlijk oogpunt beschouwd' door Dr. Is, Bauwens.

(*B)* DE WEZENLIJKE VERBRANDING TEN HUIDIGEN DAGE: *eene aschmaking te Milaan en te Parijs*; *is zij min akelig dan die in open lucht*?

II. BEGRAVING: (A) HET DICHTERLIJKE: *Een paar zinnebeelden in 't voorbijgaan herdacht. - Het dichterlijke dezer lijkbestelling: a*) *naar eenige vermaarde schrijvers der oudheid; b) naar de dichters. - Rusten in vaderlandschen grond is de laatste zucht van banneling en gesneuvelde*; *onbegraven blijven de gruwelijkste straf onwaardigen toegebracht*; *onbegraven laten de heetste wraakoefening der overwinnaars, de schrikkelijkste verwensching in aller mond. Graf en oven als drijfveeren der vaderlandsliefde. - Het dichterlijke van het dorpskerkhof en den doodenhof der groote steden. - De godsakker als bron van denkensstof. De gemoedsaandoeningen bij ongeloovigen en geloovigen op het kerkhof verwekt.*

B.) HET WEZENLIJKE: *de ijselijkheden van het graf. - Worden de lijken door wormen verslonden? De gekorven dieren op het lijk: a*) *in open lucht*, *b*) *onder de aarde. - De kwalijkriekende grafuitwasemingen herdacht. - Slotsom.*

Eerst den verbeeldingskijker vóór het oog gezet! Er valt te beslissen welk lijkbezorgen, de lijkverbranding of de - begraving, het troetelkind der Poëzij is. Hangt de zanggodin de schoonste lauwerkroon aan den grafcypres of aan des vuurtempels schouw? Strooit zij de liefelijkste bloemen op de terpe of op den oven? Dat zullen wij door het zoo dikwijls begoochelende tuig trachten te zien. Daarna ontdoen wij ons van vergrootglas als van gekleurde of ongekleurde glazenreeks en staren, met onbevangen, ongewapende blikken, den oven als het graf in. Het dichterlijke als het wezenlijke van aschmaking en teraardebestelling zal derwijze in oogenschouw worden genomen.

I. Verbranding.

A. Het Dichterlijke.

En de vindingrijke lijkverbranders juichen het vuur toe:

Het vuur is het element der Warmte en des Lichts (Bion)![1]

(1) Bion, *Weiherede gehalten bei der Einweihung des Zürcher Krematoriums,* Zürich, 1889.

Het vuur is het zinnebeeld der dichtkunst; de aarde de vertegenwoordigster van het onedele en het ondichterlijke! In de vlammen ondergaan wij eene zinrijke zuivering (Bion, Thompson en anderen). Tot doorschijnende dampen vervluchtigd, snelt de verbrande door de luchtgolven en verzwindt ergens hoog, zeer hoog in het bodemlooze diep. Op eene spanne tijds, is hij in gasvormige baren herschapen, met het ‘eeuwige leven van 't Heelal’ innig verbonden, in ‘de groote zee van het Zijn opgelost’! Zijne onzichtbare atomen kussen dan de kransen der bloemen, dartelen op het gras der beemden, ademen in de planten, stijgen naar de hemelstranden (Ghisleri[1]! Door het vuur verteerd worden, is, tot spijt van schrokachtige grafmaden en afzichtelijke grafwormen[2], als eene blanke wolk, onbezoedeld in het bovenaardsche verdwijnen. De mensch, die den duisteren nacht des kuils ontsnapt, om in de vlammen te verrooken, dwarrelt den lichtkring in en zweeft, op heerlijke dampvleugels, het bestemmingsoord des schepsels, den hemel binnen[3]. Naar den hemel, die herkomstplaats der stervelingen, ja, zal de verbrande vliegen, evenals de zwaluw naar haar geboortesnestje.[4]

(1) ‘*Ardere*, *ossia tramutare le nostre carni in cui venne a cessare il palpito del l'organismo*, *in fiotti ed ondate gazeiformi che si mescoleranno nuovamente all' eterna vita dell' universo*, *oh rapida trasformazione! In brev'ora confusi coll'intimità del gran tutto!*
C'è una bellezza artistica in questo scomparire della vita; *ardendo scenderemo*, *atomi invisibili*, *a baciare le corolle dei fiori*, *a scherzare nei campi coll'erbe*, *entreremo nel respiro degli alberi*, *voleremo forse colla bufera a visitar plaghe di cielo e regioni lontane.* (Ghisleri, *Almanacco dei Liberi Muratori*, 1881.)
Lo spettatore col pensiero seguitando quella purificazione ardente, *quell'uscita a volo degli atomi della umana forma che si dissolve nel gran mare dell'essere*, *sensibilmente intuisce questa intimita profonda che compenetra l'uomo coll'universo*, *delicata e poetica concezione dei nostri antichi*, *armonizzante oggi colle concezioni della scienza.* (Ghisleri, *Faro* di Torino, nummer van 1 Maart 1888).’

(2) Het opschrift van Brunetti's vuuroven luidt: Den wormen onttrokken, worden wij door het reine vuur verteerd; wat de domheid verbood, vordert thans de helderder ziende geest:

Vermibus erepti puro consumimur igni;
Indocte vetitum mens renovata petit.

(3) Den 30 Maart 1886, zei de afgevaardigde Fr. Passy, in Frankrijk's Kamer, dat de verbrande zou opstijgen ‘*sous la forme de fumée et de flammes, prenant cette forme aérienne qui est comme une image de l'aspiration de la créature humaine vers le ciel.*’

(4) In *Figaro*, 4 Januari 1881, las men: ‘*L'être aimé est dans les espaces*, *volant près du ciel comme une hirondelle qui veut rentrer où elle est née.*’

Hoe hoog zal het vervluchtigd lijk in de ‘vrije dampkringslucht, waar het door den vuurgloed in opgelost is, wel geraken?’[1] Moeielijk op te lossen vraagstuk. Dr. Lieball verzekerde ons echter, in 1868, dat het de zon wiegelend nabij zweeft.[2]

En ten slotte dezer zinnebeeldenreeks: Door 't vuur verkolen, is dat den feniks niet afgeleerd, die zich zelven ver-

(1) Albert Heim, *Reden gehalten bei der Einweihung des Zürcher Krematoriums,* Zürich, 1889, bl. 5: ‘*Wir wollen rasch aufgelôst werden in der reinigenden Gluth der Flamme hinaus in die freie Atmosphâre.*’

(2) Wij deelen graag Dr. Lieball's beweren mede. In zijn werk *Der Welt Verderb durch Todtenbegrabung*, *das neue Paradies durch Todtenverbrennung*, schetst hij ons, zoo P. Bruyn zegt, de voortreffelijkheden der verbranding naar een ‘phantastisch standpunt met het materialisme van Moleschott als onderlaag’. Het ondichterlijke en 't dichterlijke reiken er zoo koddig elkander de hand, dat de lachspieren van menigen lezer er door in beweging zullen geraken. Dr. Lieball weet: ‘1° Dat de doode door de verbranding van zijn lijk wordt opgelost in lucht, die de gansche hemelruimte vervult, en met alle planeten, met zon, maan en sterren in onmiddellijke verbinding staat. De doode komt daardoor in den waren zin van het woord in den hemel, het vaderland der hemellichamen, en komt zoo in de mogelijkheid om als dunne, lichte lucht tot alle hooger ontwikkelde planeten, ja tot de zon zelfs op te zweven, terwijl in het graf het zware lichaam aan de aarde gekluisterd is. - 2° Dat door het louterende vuur de doode in zoeten geur veranderd wordt, want alle gebraden vleesch riekt goed en verspreidt een zoeten geur; terwijl de begravene in verrotting en stank overgaat en aas wordt der walglijkste wormen. - 3° Dat door de verbranding van millioenen menschen en dieren, die er dagelijks sterven, de lucht steeds warmer en vetter, en daardoor het klimaat steeds zachter en voedender en vruchtbaarder wordt. - 4° Dat de veel grootere zachtheid en fijnheid der lucht ook op de gezondheid en den levensduur van menschen en dieren grooten invloed uitoefent, dewijl warme, vethoudende, welriekende lucht aan de ademings- en arbeidsorganen van menschen en dieren minder wrijving en ontsteking veroorzaakt dan koude, droge, magere en stinkende lucht. - 5° Dat de welriekende, aan opgeloste vleeschatomen rijkere lucht meer voedt en minder verteert dan stinkende, vetlooze, magere en droge lucht, waarvan wij het bewijs zien bij koks en keukenmeiden, die meestal een doorvoed, dik voorkomen hebben, ofschoon zij gewoonlijk niet veel eten, maar zich meer met de goede uitwasemingen der gebradene en gekookte vleeschspijzen dan met deze bestanddeelen zelf voeden. - 6° Dat de nagelaten verwanten en vrienden in de overgebleven asch en in het gebeente een werkelijk aandenken aan den overledene bezitten en, door dat in schoone urnen te bewaren, eene schoone versiering verkrijgen voor kamers, huizen en tuinen.’ Vgl. P. Bruyn, *Lijkbegraving en lijkverbranding* in de *Studiën op Godsdienstig, Wetenschappelijk en Letterkundig gebied*, XXII jaargang, Dl. XXXIII, 1889.

brandde, om uit zijne assche verjongd te herrijzen?[1] Welk ander lijkbesteden kan zóo dichterlijk de vernieuwing des levens, o lief vooruitzicht, verzinnelijken? Baart het dan nog verwondering dat de helden der oudheid uit hunne assche, gelijk de onsterfelijkheidsvogel, wilden heropstaan?

De verbranding zou dus, zinnebeeldig gesproken, even wel het dichterlijk gevoel van stofvereerders, als van dat vrome christenen bevredigen. Door de rookkolom, welke de schouw des vuurtempels ontkronkelt, verdwijnt de aanhanger van het niet na den dood in het vormlooze ijdele; de belijder van het voortbestaan der ziel, die van haar stoffelijk omhulsel bevrijd is, wordt tot de eeuwige lustwaranden opgevoerd. De aschmaking alleen, zoo beweren hare voorstanders, is bij machte het akelige des doods weg te nemen: zij verbergt het sierlijk onder een prachtgewaad, uit de gouddraden der verbeelding geweven, met de bloemen der poëzij bestipt.

Eer wij door den vuurijver der ovenliefhebbers ontvonken, onderzoeken wij bedaard de waarde dier vooruitgezette zinnebeelden. Dragen deze beelden den echten stempel der dichterlijkheid, die slechts verbloemde waarheid, wij zullen hun voorzeker den wierook onzer bewondering niet onthouden.

Dat, in het verleden, de aschmaking op den brandstapel het hart der omstanders kon ontroeren en hunnen geest ontgloeien, is mogelijk. Dat is zelfs door de geschiedenis bewezen. De Aryas zagen in het opwaartsdringen der rookwolken het zinnebeeld van een snel heenreizen naar de Vaders, naar de Pitris. Waarom niet? Zij hechtten immers geloof aan het louteringsvermogen des vuurs. Zij dachten dat die verdelgende hoofdstof het onsterfelijke van het stoffelijk omkleedsel moest bevrijden. Zoo ontdoet de smeltkroes het goud van de bevuilende aarde, den diamant van het glansverdoovend erts. De Aryas waren innig overtuigd, dat zij maar, na het wegruimen van dien lichamelijken hinderpaal, den weg der zaligheid konden inslaan. De geloofsleer en zij alleen schonk toen aan den lijkbrand eenige dichterlijkheid. Iets dergelijks wordt hedendaags in Hindoestan opgemerkt. De opgewekte weduwe snelt er, soms blijmoedig, in het vuur, welk haren echtgenoot verslindt. De beweegreden dezer zelfopoffering is de zoete hoop

(1) Wegmann-Ercolani, *De lijkverbranding aanbevolen voor de gezondheid der levenden en uit eerbied voor de dooden*, Maassluis, 1874. Hol. vertaling: bl. 69.

dat hare ziel, van het stofkleed ontdaan, van alle zonden losgebrand, met heuren gemaal het eeuwig heil zal genieten. Grieken en Romeinen, door wijsgerige stelsels bewogen, door geloofsleeringen gedreven, zag men het lijkvuur aansteken. Uit dien hoofde was het verbranden bij hen van geen aantrekkelijkheid, van geen aandoenlijkheid ontbloot. De vrees voor een mogelijk onteeren des lijks door dierentand of menschenhand verhoogde, in hunne oogen, het heerlijke van het vernielingsmiddel. De praalzucht wees den Romeinen daarenboven den doodshaard als een onderscheidingsteeken aan, als eene gelegenheid om zich zelven, bij het verkwisten van honderden en duizenden, in de denkwijze der menigte op te vijzelen, te verhemelen. De vergodingslust hunner keizers zag in de reusachtige vuurspitszuil het voetstuk der onsterfelijkheid; zij vond in den wind, die er van opsteeg, het zinnebeeld van het opvliegen hunner ziel naar de woning der goden. Bij Germanen, Skandinaviërs en Slaven kon ook het tot asch brengen de verbeeldingskracht scherpen, den dichtergloed aanhitsen. Geschiedde dit lijkbestellen er immers niet of, in open veld, onder het blauw uitspansel des hemels? of onder het looverdak der hoogstammige boomen van het eeuwenheugend woud, te midden eener menigte door geheimvolle plechtigheden fel bewogen?

Edoch, ernstig gesproken, kon en kan dit verteren der lijken in open lucht, in werkelijkheid, bij ooggetuigen iets anders verwekken dan afkeer, walg, sombere gemoedsaandoening?

Wij willen hierover geen getuigenissen in het grijze verleden opsporen. Onvermeld blijve het dus dat de Romeinsche en Grieksche dichters, die zoo talrijk het begraven van lijk of asch bezongen, voor het lijkverbranden uit hunne harp schier geen akkoorden wisten te slaan. Onaangestipt weze het wat Eustathius ons bericht. Een dichter werd door de ijselijke verbranding zoo kwalijk ontroerd, dat hij, in eene hartstochtelijke aanroeping, Prometheus smeekte het vuur, den menschen tot weldaad geschonken en door hen tot de afschuwelijke aschmaking misbruikt, van de aarde te willen wegnemen.[1]

Wij willen zelfs niet herinneren hoe, bij Grieken als bij Romeinen, het verbranden voor geene lijkbesteding gold. O welsprekende verachting! Hij alleen, op wiens overblijfselen wat aarde was gegooid, - het *injectio glebae* - had *een*

(1) Eustath. in *Iliad.* A. bl. 32.

graf en mocht op godsdienstige rechten aanspraak maken. Neen, op geen dezer getuigenissen van vorige eeuwen worde gesteund. Een tafereel der huidige vernieling door het vuur in open lucht dient opgehangen. Vele schrijvers hebben er ons de ijselijkheden van afgeschetst. De stof huns verbaals werd vooral aan de Hindoesche aschmaking ontleend. Wij meenen den lezer over de dichterlijkheid van dergelijke lijkbestelling genoeg in te lichten, door het overdrukken der bewoordingen, waardoor graaf de Beauvoir,(1) ooggetuige eener verbranding in Siam's hoofdstad, Bangkok, zijne gewaarwordingen lucht geeft.

> 'Ik beken dat er voor de levenden weinige schouwspelen zijn, zóo ijselijk, zóo zielontroerend, zóo zeer geschikt om ons, gedurende slapelooze nachten, te beangstigen. Ten einde de plaatselijke bijgeloovigheid niet te hinderen, houden wij ons op een twintigtal meters afstand en zien wat volgt. Het lichaam, in wit lijnwaad gewikkeld, wordt uit de doodkist genomen en, in het paviljoen, op eene driedubbele rij droge mutsaarden neergelegd. De "Chaô-klein-balat," of hoogepriester der talapoins, ontsteekt de houtmijt. De vlam slaat omhoog; haar glans en de eerst opstijgende rook beletten iets te zien. Van lieverlede slaan de vlammen te neer en verzwakt de rook; de vuurgloed blijft door het lijk bekroond, wiens vleeschdeelen, te midden der godvruchtige stilzwijgendheid der toeschouwers, ijselijk knappen en knetteren. Daar de brandende maar daags te voren ontsliep, krimpen, onder den invloed der hevige hitte, de nog versche zenuwen en spieren. De armen krommen, vinger- en teenleden bewegen; de inkrimpende beenen stampen de houtskolen weg. Ware het niet natuurkundig bewezen dat eene doode kat op den rooster als een levende kikvorsch met de beenen spartelt, wij zouden moeten gelooven dat de ongelukkige ontwaakt, herleeft! Dit menschenlijk, dat met hortende stuiptrekkingen zijne ledematen opsteekt, schudt, en op het gloeiende vuur van smart schijnt te sterven, doet mij het bloed, ik beken het, in de aderen stollen. Hier sterven? o neen, o neen!'

Maar waarom ons verder over het dichterlijke of ondichterlijke eener verbranding op houtmijten bekreund? Dergelijke aschmaking is buiten spraak. Zij zal of kan nimmer op Europa's bodem plaats grijpen. De lijken in open lucht tot assche willen brengen, ware een slecht, ondoelmatig vernielingswerk weder aanvangen. Rome's en Griekeland's doodshaarden verpestten uren lang den omtrek en stichtten soms brand (Claudius). De lichamen werden er traagzaam, ontoereikend in verbrand, nauwelijks wat verkoold. Zulks ook gebeurt heden in Hindoestan, in Siam, alom waar de houtstapel ter lijkvernieling oprijst. Menigeen werd in der eeuwen loop

(1) *Voyage autour du Monde.*

levend den vlammen prijsgegeven; menigeen kwam, bij huisbrand, in den vuurgloed om: waren de lichamen dier ongelukkigen, hoe lang zij er ook bleven in liggen, ooit volkomen tot asch gebracht? Voorzeker zou de aschmaking thans geen voorstanders vinden, had zij enkel de kostelijke, ondoelmatige houtmijten der oudheid te haren dienste. Maar wetenschap en nijverheid schonken onlangs den liefhebbers brandkisten, die de gezondheidsleer bevredigen en het tot asch gloeien volmaakt bewerkstelligen.

Wij opperen dus de vraag: is er iets dichterlijks in het verbranden der lijken in eenen oven?

Het tot asch brengen op den brandstapel zagen wij den volken der oudheid wel eens zinstreelend, hartroerend, geestverheffend, zaligmakend zelfs voorkomen.

Verscheidene beweegredenen brachten, zoo wij het aanstipten, deze indrukken teweeg: het grootsche schouwspel eener verbranding in open lucht; de vrees voor het lijkonteeren; de vergodingslust; de praalzucht; wijsgerige stelsels en geloofsleeringen: vooral het louteringsvermogen des vuurs.

Welke dezer beweegredenen kan hedendaags, vóór den smeltoven, ons hart ontvlammen, onze zinnen streelen, onzen geest verheffen? Geen! En inderdaad:

Waar is het grootsche, het indrukwekkende en ingrijpende van een roosteren in eenen gemetselden oven?

Is het crematorium heden ten dage een bevrijder van lijkonteering? Uit welk oord zouden, in onze negentiende eeuw, barbaren opdagen ter grafschennis? Sinds lang heeft de beschaving de Europeesche volken boven dit peil der dierlijkheid verheven.

De roemzoekende Romein voerde zijne praalzucht bot in het oppronken des brandstapels; in de onversierde brandkast zal thans koning als bedelaar onopgesmukt verrooken.

Zal de oven den vergodingslust van gekroonden, indien zulke lust eenen vorst nog kon bekruipen, voldoen?

Allerlei godsdienstige en wijsgerige stelsels hadden in het verre verleden het vuur vergoddelijkt of het minstens onontbeerlijk voor de zaligmaking doen achten. Wie gelooft er nog aan de louteringskracht der vlammen? Wie meent dat wij zonder het vuur de baan der gelukzaligheid niet zullen inslaan? Treden ware christenen, vrijdenkers, godloochenaars, stofvereerders of wie ook, nog zulke onzinnigheid bij? Het vuur is als geene godheid meer aanzien; zijn zedelijk louteringsver-

mogen, zijne onontbeerlijke tusschenkomst tot de zaligheid, staan sinds lang als hersenschim geboekt. Wie ziet tegenwoordig in het vuur iets anders dan een hoofdbestanddeel der natuur, rijk aan weldaden veelal, onheilstichtend meermaals?

Al wat den brandstapel voorheen dichterlijk maakte, is dus der urn thans ontnomen. Menig dichter wil, kost wat kost, het zuiveringsvermogen des vuurs tot het verheerlijken van den oven behouden. Maar, zoo M. Bianchetti schrijft: 'Ontsteek eenen vuurhaard en leg er een ossekwartier op, zal de vlam een louterend, geestmakend werk verrichten? De oven heeft geen ander vermogen dan te branden, te roosten, te vernietigen. Het stuk hout, welk de vlam voedt, ondergaat geene geestwording, maar verbrandt; zoo verbrandt de vlam het menschenlichaam; alle lichaam laat, bij ontgloeing, een weinig assche na.'

Het eenige beeld van crematorium als van aschurne is dat eener algeheele VERNIETIGING.

Ten bewijze:

Den vader, dien gij in zijnen doodstrijd bijstondt en den laatsten adem zaagt uitblazen, wiens wezenstrekken, door den dood voor eenige stonden met iets onbepaalbaar schoons beglansd, gij aanschouwdet, hebt ge thans godvruchtig gekist en weemoedig kerkhofwaarts gevoerd. Zeg, weet ge nu niet dat uw dierbare overledene dáar, op dat plekje des godsakkers, uitgestrekt ligt en er gerust slaapt, terwijl hij de laatste gedaanteverwisseling ondergaat? Ja, gij zijt desbewust. Begeef u integendeel met den diepbetreurde naar den oven. Gij voert hem in eene kist ter bestemmingsplaats. Gisteren nog zaagt gij hem levend en gij weet dat hij nu nog ongedeerd in die kist sluimert. Eensslags gaapt de oven; de kist, uw dierbare, zinkt in de vlammenzee. Een uur verloopt, en, op dien tijd, heeft het vuur, onder uwe oogen, vernietigd wat de aarde maar na jaren in haren schoot vernietigen kan. Een uur verloopt, en men steekt u een paar kilogrammen asch in de hand. En dat is al wat van mijnen vader overblijft? vraagt ge verbluft. Gij kunt uwe oogen niet gelooven! En echter, er is geen twijfel mogelijk: dat is uw doode, niets meer, niets meer!

'Bij de begraving, zegt ergens P. Bruyn, doen wij het lichaam neerdalen in het graf, dat aanstonds gesloten wordt. Wel weten wij, dat de ontbinding spoedig volgt, dat er binnen betrekkelijk korten tijd weinig of niets van dat lichaam over-

blijft. Maar daar maken wij abstractie van; wij denken er niet verder aan. En jaren en jaren na de begrafenis zal een kind nog het graf zijner ouders aanwijzen en zeggen: daar liggen vader en moeder; en het ondervindt een zekeren troost bij die gedachte; en het gevoelt zich daar als in de nabijheid zijner dooden; en zijne natuur verliest zich in dat gevoel. Maar zal de mensch zoo spreken en gevoelen bij eene aschurne? Heeft hij daar de voldoening, die zijne natuur vraagt? Onmogelijk. Bij de verbranding is het laatste wat wij zien: de *vernietiging* van het lichaam. Als het proces is afgeloopen, zeggen wij: het is gedaan, mijne dierbaren zijn weg. En het weinigje asch, dat wij mee naar huis mogen nemen, is het bewijs, dat inderdaad alles gedaan is, en wij voorgoed van onze dierbaren zijn gescheiden. Zeg, dat hier de verbeelding in spel is, daar ook in het graf de lijken verteerd worden. Het zij zoo. Het redeloos dier blijft koud bij hetgeen er gebeurt met de lijken van die het hebben voortgebracht; maar zoo is de mensch niet geschapen[(1)]'

Wij knielen bij den grafzerk, waar de naam eens beminden overledenen in gebeiteld is. Wat gaat er in ons om? Hoe komt het gansche verleden des dooden ons weer in het geheugen! Hoe herinneren wij ons wat al daden hij verrichtte, wat al heil hij ons en zich zelven aanbracht, wat al smart hij leed! En, is het zinsbegoocheling? maar verleent hij, die daar slaapt, geen gehoor aan onze stem? Beantwoordt hij onze vragen niet? Wie toch die onwetens en onwillens zijnen dooden, bij het prevelen eeniger gebeden, geen woord toestuurde? Schijnt het u zelfs niet dat de begravene uit de tombe oprijst? Hoor, lezer, hoe N. Beets, de beproefde vader, zijn beaard 'lief jongske' op de terpe toespreekt[(2)]:

> Dan schetsen we ons uw beeld, in 't spelen, staamlen, koozen,
> In dartle kindervreugd of ongestoorde rust,
> Dat zachtblauw oog vol liefde en levenslust,
> Die wangen frisch als lenterozen,
> Dien mond, die stervend nog ons handen heeft gekust.

Kan dergelijk beeld uit wat assche opgeroepen worden?

(*Wordt voortgezet.*)

(1) P.B. Bruyn. *L. cit.*,

(2) N. Beets, *Volledige Werken*, *Herinnering*, 3de deel, 5de druk. Vgl. *Bij een Grafpaal* (naar William C. Bennett).

De mier.
Eene Folkloristische Studie
door Is. Teirlinck.

Maar de altijd kloeke mier, verzorgd in hare schuren,
De winter wonder veil in weelde kon verduren.,..

ZIE VORIGE AFLEVERING BLADZIJDE 465.

12. De mier in de Volksgeneeskunde.

Volgens JONSTON (90) dient de mier tot het volgende gebruik:

Haar overgehaald water doet braken en geneest de koorts.

Aflatende koortsen geneest men met de afkortselen der nagelen vóor de gaten der mierennesten te werpen en ze, den eerste die ze halen wil, om den hals te hangen.

De gestampte miereneieren, in de ooren gestoken, genezen alle doofheid; - anderen stooten ze en druipen de waterachtige vochtigheid in de ooren; - ARNOLDUS prijst ze tegen de inetende zweringen en beschouwt ze als een goed haarmiddel.

Een mierenbad geneest het graveel.

Mieren, met gemeen zout, eieren en vet tusschen eenen doek gelegd, genezen de heuppijn.

Zij dienen, met of zonder zout, als geneesmiddel tegen kwauwage, jeukte en schurft - gebruik, dat op de leer der signaturen berust.

Zij verdrijven winden, wratten en eksteroogen.

Met vliegen gestooten, maken zij het haar zwart.

Met zout gemengd, genezen zij lazarije en doen de sproeten verdwijnen.

Vijf mieren maken de beten van Phalanx (eene giftspin) onschadelijk.

Mieren, uit de aarde gegraven en op kropzweren gelegd, doen goed.

Hun beet is vergiftig; men zegt, dat de Indianen mierenhoofden gebruiken om hunne pijlen te vergiftigen.

Miereneieren, ingenomen, verwekken opblazing en buikpijn.

Vroeger gaven wij op, hoe VAN STERBEECK mieren ving

met eenen pot, van binnen met honig bestreken, Hij voegt hierbij: ‘Als men dat glas oft pot in deegh bekleet, en in eenen oven met brood laat backen wat langer als ander broodt, dan zal men in dit glas een water vinden dat seer expert is voor de gebreken der oogen.’[1]

Hedendaagsch wordt de mier, in de volksgeneeskunde, schier niet meer aangewend.[2] In Italië, zegt SLOET, gebruikt men het dier tegen de mierenziekte (formicatio): in de kerk van den mierenberg, te Bolonia, verkoopt men doode mieren als geneesmiddel tegen deze kwaal. - In Stiermarken zet de kranke zich in een mierennest. -[3] In ons land, schrijft DE COCK (40), gaat men op 5^{en} oogst (O.-L.-V.-ter-Sneeuw) eene bedevaart doen naar het Kapelleken Ter-muren (het volk spreekt uit: *Ter mieren*), Te Erembodegem, ten einde van de mierenkrieuweling bevrijd te zijn.

13. De mier in de sprookjes-literatuur.

Eenige sprookjes gewagen van de mier en immer is de rol, welke dit insect vervullen moet, eene goede.

Bij BECHSTEIN vindt men er twee:[4]

In het eerste, *de betooverde Prinses*, dat GRIMM ook heeft, spreekt men van twee broeders, Helmerich en Hans: de eerste is des vaders lieveling en een meedoogenlooze trotschaard; de andere een verstooteling en zacht van gemoed. Beiden pogen de betooverde prinses te verlossen. Helmerich lukt niet, omdat hij de vlijtige mieren vertreden, de eenden vermoord en de naarstige bijen vermoord heeft; hij bekoopt het met zijn leven. Hans, integendeel gaat uit den weg voor de mieren, strooit voedsel voor de eenden, looft den vlijt der bijen en hij slaagt erin de drie gestelde werken uit te voeren. Eene der opgaven bestaat hierin: een vat vol lijnzaad wordt tusschen het gras eener weide uitgestrooid en Hans moet, op één uur tijd al de zaadjes weder bijeen lezen; hiertoe helpen hem de dankbare mieren, welke in eenige minuten het vat met de vlasgraantjes vullen.

In het tweede sprookje, de *Hazenhoeder*, komt iets ge-

(1) *Verst. hov.* 66.
(2) *De dieren*, 421.
(3) FOSSEL, 90.
(4) 28 en 29.

lijkends voor: honderd maat erwten en honderd maat linzen worden dooreengemengd en de hazenhoeder moet, op één nacht, in de duisternis, erwten van linzen scheiden. Duizenden mieren volbrengen het moeilijk werk voor hem.

Ook in een Boheemsch sprookje, bij DE COCK en MARMIER *(Contes populaires*) opgegeven, komen de mieren voor, welke, uit dankbaarheid, de peerlen van een snoer uit het gras zoeken.

In een leugensprookje vertelt men van eene mier, die de zee uitdronk.(1)

Ook sagen spreken van mieren:

De sage van MIDAS,(2) den rijken koning van Lydië, den vermaarden kunstrechter met de ezelsooren, zegt ons, dat de mieren, gedurende zijnen slaap, het korengraan (bij sommigen zijn het gerstenkorrels) in zijnen mond sleepten; hetgene voorspelde, dat hij schatrijk worden zou.

Wanneer de Esten eenen veestal willen bouwen, schrijft SLOET, leggen zij op de plaats, welke zij hiervoor bestemmen, eenige lappen en kruiden. Loopen zwarte mieren er op, dan is de plaats goed gekozen, roode mieren, dan moet eene andere gezocht worden.

In den Schlossberg (Beieren) graaft men meermaals naar schatten. Eens werd eene tinnen kan vol mieren gevonden. Allen kropen er uit, op éene na, zij was van zuiver goud.

Eene legende verhaalt dat de jonge AUXILIUS, later bisschop in Cyprus, † omtrent het jaar 102, eens onder eenen boom sliep en dat de mieren, die in hem reeds den aanstaanden priester zagen, zich als een krans, de tonsuur aanwijzende, op zijn hoofd zetten.(3)

In het fraai sprookje *De Tooverlamp*, trekt de jongeling, die zijne bruid, zijn kasteel en zijne tooverlamp verloren had, een pootje van eene mier en krijgt zoo de gave zich in dit insect te kunnen veranderen. Dat doet hij ook en hij wordt door eene kraai naar zijn kasteel gedragen, dat te midden van de zee tusschen vier koorden hangt te draaien. Als mier, kruipt hij door eene spleet van het venstergeraamte in de slaapkamer, wordt weder mensch, vindt er onder het bed zijne dierbare lamp, straft den dief, die ze

(1) BECHST. 192.
(2) KONINK, 192.
(3) SLOET.

hem ontstal, krijgt zijne bruid terug en doet zijn kasteel op de oude plaats dragen.(1)

Wij eindigen met een allerliefst Zweedsch sprookje, door AFZELIUS opgegeven:(2)

Van den jongeling die zich in eene mier veranderen kon.

Er woonde nen keer, diep in het woud, eene arme weduwe.

En zij had eenen zoon, op wiens geboortedag een oud wijfken in huis kwam en om nachtverblijf bad. Dat vrouwken droeg eenen langen staf in de hand, rilde van de kou en scheen grooten honger te hebben. Vriendelijk werd zij in het kleine hutteken opgenomen en geherbergd.

Des anderen daags, vroeg in den morgen, stond het wijfken op en het kwam de moeder voor, dat de vreemdelinge er nu gansch anders uitzag. Ze had een schoon, zacht en jong wezen gekregen en wiegde liefderijk het kleine kind. Ze voorspelde den knaap heil en zegen in het leven en ijlde daarna henen. Nu eerst bemerkte de moeder, dat het wijfken een goede geest, eene zoogenaamde lichtelfe was.

De knaap groeide kloek en gezond op, en de moeder werd weduwe.

De jongen moest de geiten in het woud wachten en het gebeurde eenen dag, dat de goede lichtelfe bij hem kwam en zei:

'Het is tijd, dat gij aan de toekomst begint te denken; gij zijt niet op de wereld gekomen om geiten te wachten.'

Hij antwoordde:

'Zeg mij dan, wat ik doen moet; indien uwe woorden waarheid zijn, kan ik niet langer bij moeder blijven.'

'Kom hier den naasten heiligen Donderdag,' sprak de lichtelfe, 'en ik zal het u zeggen. Ik wil uwe arme moeder beloonen, omdat zij een oud vrouwken gespijsd, gewarmd en geherbergd heeft.'

De knaap zag, hoe helderwit haar wezen blonk, en hoe zacht en vriendelijk haar fonkelende blik op hem viel.

Zij scheidden.

Peinzend dreef hij zijne geiten huiswaarts en sprak dien avond niet veel. Den volgenden morgen zei zijne moeder tot hem:

'Jongen, ik zie wel, dat u iets gebeurd is.'

En toen vertelde hij, wat de lichtelfe hem gister in het

(1) Men leze het mooie boek van DE COCK, *Uit de Wonderwereld*, 25

(2) Afz. II. 342.

woud gezegd had. Zijne moeder maakte hem nu bekend met het bezoek van het wijfken op zijn geboortedag en zij voegde erbij, dat de vreemdelinge hem heil en zegen voorspeld had.

De vastgestelde heilige Donderdag kwam en de moeder sprak.

'Ga naar het woud; en ik zal u niet gauw weder verwachten; want de lichtelfe zal u voorzeker loonen om hetgene ik voor haar gedaan heb. Doch ik rade u, zoon: wend nooit uw aangezicht van den arme af, noch ook van al wat hulp noodig heeft en zwak is; aan anderen goed doen brengt altijd geluk aan kinderen en kinds-kinderen.'

En de zoon trok naar het woud.

Hij vond er de lichtelfe, die hem met de hand wenkte en zich in het diepste van het woud begaf. Hij volgde gewillig. En hij zag wel gauw, dat zij op eenen mierenweg gingen; daarom hield hij zich altijd zijdewaarts, ten einde geen enkel beestje te vertrappen. Toen keerde zich de lichtelfe om en zij lachte; doch sprak geen enkel woord.

Ze drongen verder en verder, en kwamen eindelijk aan eene bron, waar zij bleven staan. En de knaap zag eene mier, die in het water gevallen was, er niet meer uit kon en tegen den dood kampte. Hij dacht aan moeders laatsten raad, nam een blad, liet er de mier op kruipen en droeg ze naar het mierennest.

Ditmaal sprak de lichtelfe.

'Toen ik zag, hoe gij voor de mieren uit den weg gingt, werd het mij klaar, dat gij een koning worden zult; maar dat gij dit hulploos diertje uit den nood helpt, verdient een loon: daarom krijgt gij de gave u in eene mier te kunnen veranderen, telkenmale het u zal nuttig zijn. Drink nu van het water dezer bron, waarin een heilig bloed gevloten is: uw arm zal, in den kamp tegen den vijand, niet verlammen, en tegen alle booze listen zult gij beschermd zijn.'

Driemaal dronk hij uit de bron en daarna toonde zij hem een smal pad, dat hij volgen moest.

En zij scheidden.

Wonderbaar werkte de drank op hem, zoowel op zijn lijf als op zijne ziel. Nieuwe gedachten en begrippen, welke hij vroeger niet kende, stegen bij hem op; meest toch overwoog hij de laatste woorden der lichtelfe.

Zoo wandelde hij eenige dagen voort en hij kwam in een ander koninkrijk. Hier ontmoette hij eenen man, aan wien hij nieuws vroeg. En hij vernam, dat de oude koning, naar lichaam en gemoed, zeer krank was en wel mogelijk nooit genezen zou.

‘Kan men tot bij den koning komen?’ vroeg de jongeling.

‘Zeer moeilijk,’ was het antwoord: ‘want de koning heeft eenen slechten raadsman, die allen toegang belet en zelf gaarne zou koning worden.’

Nu trok de jongeling zelf naar het koninklijk paleis.

Het was avond en zie! daar kroop eene kleine mier, door geenen wachter gezien, de trappen van het paleis omhoog, kwam aan de kamer van den koning en sloop langs het sleutelgat binnen. En, in eenmaal stond, vóor den treurenden koning, een schoone jongeling, die eerbiedig groette en beweerde alle verdriet te kunnen genezen.

Maar de koning sprak:

‘Niemand kan mijn verdriet genezen: want mijne frissche bron is uitgedroogd, mijn beste boom draagt geene vruchten meer, mijne eenige dochter werd geroofd en in den berg bij den grooten stroom gevoerd.’

De jongeling vroeg:

‘Wat belooft gij hem, die tegen dit alles een middel weet en uwe dochter verlossen kan?’

‘Hij zal met mijne dochter trouwen en hier koning zijn.’

En de jongeling verdween in éenen keer.

En zie! weder kroop eene kleine mier door het sleutelgat en langs de trappen beneden - en geen wachter zag ze.

Een uur later trok een jonge man over de breede landstraat en vroeg den weg naar den grooten stroom.

Den derden dag kwam hij er, aan eene overvaart, waar een oude man, met langen, sneeuwwitten baard, op eenen ouden, dorren boomtronk zat. Het was de veerman en de jongen vroeg hem te willen overzetten.

Maar de oude sprak:

‘Velen heb ik overgezet, en niemand is teruggekeerd.’

‘Gij ziet er mij zeer oud uit, “zei de knaap,” gij zijt hier zeker al heel lang?’

‘Drie honderd jaar!’ zuchtte de grijsaard. ‘En toch verdiende ik eene veel grootere straf dan hier veerman te zijn.’

‘Gij hebt dus wel een groot schelmstuk bedreven? En

hoopt gij nooit vergiffenis te bekomen?' voer de jongen voort.

'Misschien nooit!... Ik heb mijnen vader en mijne moeder vervloekt en zal enkel verlost zijn, als deze oude boomtronk weder groeien en frisch loover krijgen zal.'

Hierop zette hij den jongeling over.

En zie! een oogenblik daarna kroop eene kleine mier den berg omhoog, en zocht, in rots en spleet, overal, tot zij eindelijk in de groote zaal van den bergreus kwam. Deze was niet thuis; maar er zat de schoonste koningsdochter, die men met oogen zien kon. De mier werd opnieuw de schoone knaap en hij maakte haar zijn voornemen bekend Daarover was zij zeer verheugd. In eens hoorde men de zware stappen van den reus; de jongeling verborg zich haastig.

Nauwelijks was de reus binnen, of hij snoof vervaarlijk met den grooten neus, werd bleek van toorn en riep met donderende stem:

'Ik riek hier Christenbloed!'

Maar de koningsdochter antwoordde:

'Er vloog eene raaf over den berg en ze droeg in haren bek een mansbeen - en drie bloeddroppen vielen hier neder.'

Dit antwoord stelde den reus gerust. Hij was zeer moe; want hij kwam van verre: hij strekte zich op zijn bed uit en ruw gebood hij aan de koningsdochter met zijn haar te spelen, opdat hij wat gauwer inslapen zoude. Zij zette zich nevens hem en begon met hare kleine vingeren in zijn haar te woelen. Doch ze deed weldra, alsof ze insgelijks sliep, en zij rukte hem eenige haren uit den kop.

Hij schoot wakker en vroeg barsch, wat dit beduidde.

'Ach!' zei ze, 'ik sliep en droomde zoo wonderbaar!'

'En wat droomdet gij?' vroeg de reus.

'Ik droomde, dat ik in vaders hof ging, dat de frissche bron er uitdroogde en niemand er nog water vond.'

'Uw vader heeft daar eene kerk gebouwd,' antwoordde de reus, en daarom slingerde ik op die bron eenen rotsklomp, en de steen zonk zoo diep, dat hij al de waterâren stopte.'

De reus sliep weder in.

En opnieuw rukte hem de koningsdochter eenige haren uit den kop.

Hij schoot wakker en vroeg, barscher, wat dit beduidde.

‘Ach,’ zei ze, ‘ik sliep en droomde zoo wonderbaar!’

‘En wat droomdet gij?’ vroeg de reus.

‘Ik droomde, dat ik in mijn vaders hof ging, en dat zijn beste boom geene vruchten meer droeg.’

‘Daarvan is uw vaders slechte raadgever de schuld. Hij deed uwen jongen broeder vermoorden en, des nachts, zijn lijk onder den boom begraven; maar aan uwen vader vertelde hij, dat uw broeder, op de jacht, door een wild dier verscheurd en opgevreten werd. Wanneer die moord gewroken en het lijk zal uitgegraven zijn, zal de boom opnieuw vruchten dragen.’

De reus sliep weder in.

En andermaal rukte de koningdochter hem eenige haren uit den kop.

Hij schoot wakker en vroeg heel, heel barscher, wat dit beduidde.

‘Ach!’ zei ze, ‘ik sliep en droomde zoo wonderbaar!’

‘Wat droomdet gij?’ vroeg de reus.

‘Ik droomde, dat de oude veerman mij vroeg, of nooit zijne zonde vergeven en hij verlost zal worden?’

‘Daar,’ antwoordde hij, ‘nevens mijn zwaard, hangt de flesch met levenswater; indien men den ouden boomtronk met dit water begiet, zal de veerman verlost zijn.’

De reus sliep weder in.

En nu liet de koningsdochter eenen luiden schreeuw.

Hij schoot wakker en vroeg vervaarlijk barsch:

‘Waarom laat ge mij niet slapen?.. of hebt ge misschien weer gedroomd?’

‘Ja,’ zei ze, ‘ik droomde dat, hier in den berg, een man kwam en u vermoordde! Daarom schreeuwde ik zoo!’

‘Vrees niets,’ sprak hij; ‘hij alleen, die van het water, waarin het heilige bloed vloot, gedronken heeft en mijn zwaard voert, kan mij dooden!... Maar laat mij nu slapen en droom niet meer!’

En vaster sliep de reus in, en hij snorkte zoo luid, dat de gansche berg sidderde.

Nu kwam de jongeling, die alles gehoord had, uit zijne schuilplaats. Hij greep het breede zwaard van den muur en hief het in de lucht: het scheen hem zoo licht als een kinderdegen! Hij zwaaide het in de hoogte en, met éenen slag, hieuw hij den reus den kop af. Eene beek van bloed

sproot uit de schrikkelijke wonde!

Men kan denken, hoe de koningsdochter over hare verlossing verheugd was. Zij leidde den jongeling in de reuzenwoning rond en toonde hem de kostelijkste schatten: goud en zilver, edelsteenen, peerlen en diamanten! Zij namen met zich, wat ze dragen konden, en verborgen het overige. De jonge man hing het zwaard van den reus aan zijnen gordel en vergat de levensflesch niet. Beiden stelden zich op reis, kwamen gelukkig uit den berg en begroetten met vreugde het klare zonnelicht. De oude veerman zette hen over den stroom; en zij begoten den ouden boomtronk met het levenswater. En zie! de boom groeide en schoot botten en bladeren! De grijsaard dankte zeeg op de knieën, vouwde de handen en hief de oogen ten hemel. In eens viel zijn lichaam tot stof en asch, als ware het een lijk sedert honderd jaren: de oude veerman was verlost!

Het was laat in den avond, toen de jonge lieden aan het koningspaleis geraakten. De dochter klopte aan de deur van eenen trouwen dienaar, die hen vriendelijk opnam en de andere trouw gebleven knechten verwittigde. Deze kwamen haastig toegeloopen, en nu werd besloten, gedurende den nacht, den rotssteen weg te rollen, het lijk van den vermoorden prins te ontgraven en den valschen raadsman in het gevang te werpen.

En zoo ook werd gedaan!

Des anderendaags, in den vroegen morgen, stond, vóor den koning, een knecht met eene flesch water in de hand en hij sprak:

'De frissche bron vloeit weder en de beste boom draagt opnieuw schoone vruchten!'

De koning was hierover zeer verwonderd en hij zelf wilde zien of het waarheid was. Hij ging naar zijnen hof: hij vond er de frissche bron vol water, den besten boom vol vruchten en, onder den boom, zijne geliefde dochter, die vóor hem op de knieën wil en zijne handen kuste.

Maar de verlosser kwam vooruit en sprak:

'Zie! des konings frissche bron vloeit, zijn beste boom draagt vruchten en zijne eenige dochter is wedergevonden! Wat zal mijn loon zijn?'

'Wat ik u beloofd heb, zal gebeuren,' antwoordde de koning.

En nu was er vreugde overal in het land; want de kloeke jongeling trouwde met de schoone koningsdochter!

En intusschen zat de arme weduwe in het woud met hare geiten, die zij een voor een slachten moest. En toen al de geiten dood waren en zij niets meer had om van te leven, hoorde zij, op eenen dag, buiten een luid gedommel. Een gouden wagen, met de kostelijkste paarden bespannen, bleef vóor haar hutteken staan, en een rijke heer en eene schoone prinses stegen er uit. Ze traden binnen en de arme weduwe begreep maar niet, wat dit onverwacht bezoek beduiden wou.

Toen sprak de zoon:

'Moeder, lieve, lieve moeder, kent gij mij niet meer?'

Ze vielen in elkanders armen en, een oogenblik later, zat de weduwe, nevens de koningin, in den gouden wagen en reed naar het paleis, waar zij in volle rust hare laatste dagen leefde.

De jonge koning werd heel gaarne gezien en hij, die geene kleine mier vertreden kon, kon ook niet lijden, dat aan zijn volk het minste onrecht gedaan werd. Hij maakte zijn land gelukkig, want hij regeerde met wijsheid. En nooit bekloeg de schoone koningsdochter met den zoon der arme weduwe uit het woud getrouwd te zijn.

Brussel-Molenbeek, Paaschdag, 1891.

Kroniek.

- Koninklijke Vlaamsche Akademie,

- De zitting van November, onder het bestuur van Dr Aug. Snieders, hield zich bezig met verschillende vraagpunten, onder ander met het fragment van Maerlant's *Troye*, door den z. eerw. abt van Tongerloo, welwillend afgestaan aan de Academie.

Op voorstel van Jhr de Pauw zal van dit stuk een *fac-simile* gemaakt en in de uitgaven van het dichtstuk opgenomen worden; de Akademie zal haren dank betuigen aan geachten schenker.

M. Glaes, briefwisselend lid te Namen, zal uitgenoodigd worden, de levensbeschrijving te maken van het betreurde afgestorven lid Schuermans, en dezes portret zal in het *Jaarboek* der Academie opgenomen worden.

De bestuurder herinnert de leden, die aangenomen hebben bijdragen te leveren voor het Akademisch *Jaarboek* van 1892, dat de bijdragen voor 15 November aanstaande dienen ingeleverd te worden.

Drie prijsvragen, door de Academie uitgeschreven, zijn beantwoord geworden.

1e *De geschiedenis van den infinitivus in de Oudgermaansche dialecten.*
Eerste kommissaris-verslaggever, de voorsteller Dr. Roersch; tweede en derde Dr. P. Willems en Dr. Guido Gezelle.

2o *De geschiedenis van het gebruik der Nederlandsche taal in het lager-, middel- en hooger onderwijs in België van 1830 tot heden.*
Eerste kommissaris-verslaggever, de voorsteller M. Coopman; tweede en derde M. Ed. Coremans en prof. Micheels.

3o *Welk is de rol die in het middeleeuwsche drama werd toegewezen aan het booze beginsel, onder den naam van Lucifer, Satanas, Sinnekens, enz. Wat zijn daarvan de algemeene en, in sommige werken, de bijzondere karaktertrekken?*

Eerste commissaris-verslaggever, de voorsteller Dr Alberdingk-Thym; tweede en derde MM. Em. Hiel en P. Genard.

In vervanging van M.L. Schuermans, in leven werkend lid, wordt als zoodanig gekozen M. Hendrik Sermon, nu briefwisselend lid der Akademie.

De regeling der uitgaaf van eene uitgebreide bibliographie van Vlaamsche schrijvers, van vroegere dagen tot op onzen tijd, door M. Frans de Potter, secretaris der Akademie ondernomen, wordt ter onderzoek naar de kommissie van geschiedenis gezonden, die over dit punt verslag zal doen.

Eene belangrijke lezing van M. Broeckaert, welke zal opgenomen worden in de *Mededeelingen en Handelingen* sloot de zitting.

De Akademie heeft het prachtige marmeren borstbeeld ontvangen van Dr. J. Nolet de Brauwere, dat op last van het Staatsbestuur gebeiteld is voor de zaal der Akademie, waar reeds de beelden van Willems, Van Duyse, Ledeganck, David en ander onzer beroemdheden prijken.

Het portret van den dichter Nolet de Brauwere, is bewerkt door den beeldhouwer Namur.

- *Prijskamp van den Vlaamschen Broederbond van Brugge*,

- PRINS BOUDEWIJN HERDACHT. - De prijskamp, door den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge uitgeschreven, komt met 1 Oktober ll. gesloten te worden. 29 stukken, waarvan 1 buiten prijskamp îs, zijn toegezonden onder de volgende kenspreuken:

1. Eendracht maakt macht: 2. Musarum Sacerdos Virginibus, purisque Canto; 3. De Sniert mag weenen; 4. Groot is de mensch, die deugd aan kennis paart; 5. Hij leefde voor zijn roem te weinig, en genoeg!; 6. In memoriâ OEternä erit Justus: 7. Voor Vaderland en Vorst; 8. Hij was de zoetste hoop eens volks;
9. Ach! 't bloeiensd wat onz' echttuin sierde.
   Breekt één, éen gure winter af!;
10. Mijn Vlaanderen spreekt een eigen taal,
    God gaf elk land de zijne,
    En laat ze rijk zijn, laat ze kaal:
    Ze is Vlaamsch, en ze is de mijne!
11. Date Lilia!: 12. In zijn hart, lag zijn geluk!; 13. Dios no muere!;
14. Dilectus a Deo et ob hominibus,
    Cujus memoria in benedictione est;
15. Schild en Vriend!;
16. Gij scheidt van hier tot uwer eer. En gaat met vreugde tot den Heer;
17. Gij zult uw vorst en land beminnen,
    En zijne taal en zijnen roem!
18. Heidebloempje; 19. Beter laat dan nooit; 20. Alles voor Vlaanderen, en Vlaanderen voor Christus;
21. 'k Breng 't ware in 't licht, In 't Vlaamsch, uit plicht;
22. De mensch wikt, God beschikt! 23. Zing uwe smert! 24. Hij was het sieraad, de trots en vreugde zijner familie, de hoop der Belgische natie; 25. Voor God en land!; 26. Godsdienst, Taal, Vaderland!; 27. Een Vlaamsche Prins! Een Vlaamsche Vorst!; 28. Het graf bewaart zijn asch, het Vaderland zijn naam.

De Keurraad is samengesteld uit de volgende Heeren: MM. K. DEFLOU, briefwisselend lid van de Koninklijke Vlaamsche Akademie. te Brugge; A. NELIS, prefekt van 't Koninklijke Atheneum, id.; E.H. VAN SPEYBROUCK, onder-voorzitter van het *Davidsfonds*, id.; H. VUYLSTEKE-KNOCKAERT, oud-voorzitter van den *Vlaamschen Broederbond*, id.; V. GHIELENS, tegenwoordige voorzitter van den *Vlaamschen Broederbond*, id.

- Wedstrijd van tooneelletterkunde,

op last van den Gemeenteraad uitgeschreven door den Stedelijken Tooneelraad van den Nederlandsche Schouwburg te Antwerpen.

Uitspraak van den jury, bestaande uit de heeren A. Cornette, Fr. Gittens, Pol de Mont, E. Rosseels en F. Van Doeselaer.

Drama's:

De prijs wordt niet toegekend.

Als aanmoediging wordt er eene som verleend van 300 fr. aan: *Petrus Dathenus*, in vijf bedrijven, door M.G.L. Hoogewerff, leeraar

te Amersoort, en aan: *Lotos*, in drij bedrijven, door Mevr. Snijder van Wissenkerke, te 's Gravenhage.

Eervolle meldingen worden toegewezen aan: *Tristan en Isolde*, in vijf bedrijven, *De Roekeloozen*, in vijf bedrijven; *Soort zoek soort*, in vijf bedrijven; *Liefdedrift,* in vier bedrijven; *Camoëns,* in vijf bedrijven; *Ferencz Renyi*, in drij bedrijven; *De Matroosvrouw.* in vier bedrijven; *Geld*, in drij bedrijven.

Comedie's:

De prijs wordt niet toegekend.

Als aanmoediging wordt er eene som verleend van 250 fr. aan; *Eene Illusie*, in drij bedrijven, door Mev. Snijder van Wissenkerke, te 's Gravenhage, en aan: *Strijd om het Meesterschap*, in vier bedrijven, door M. Gustaaf Dielemans, te Antwerpen.

Eervolle meldingen worden toegewezen aan: *Meda,* in drij bedrijven; *De Meester,* in vier bedrijven; *T'huis blijven,* in één bedrijf; *Geluk is broos*, in twee bedrijven; *Een coeur d'or*, in één bedrijf.

Blijspelen:

De prijs (300 fr.) wordt toegekend met vier stemmen aan *De Familie van zijn Vrouw,* in vier bedrijven, door M.G. Delattin, te Antwerpen.

De vijfde stem valt ten deel aan *Prima Donna,* in drij bedrijven.

Eervolle meldingen worden toegewezen aan: *Betzy*, in één bedrijf. *Bedrogen*, in één bedrijf; *De nacht Cactus*, in twee bedrijven; *Eva's dochter, of verbiedt geene jonge vrouwen iet*, in één bedrijf; *De oom uit Amerika*, in één bedrijf.

De schrijver van *Prima Donna*, en van de stukken waar aan eervolle meldingen zijn toegewezen, worden verzocht den Tooneelraad oorlof te verleenen, om de verzegelde briefjes te openen en hunne namen bekend te maken.

- In den prijskamp voor novellen, uitgeschreven door de letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen, werden de volgende stukken ingezonden:

1. *Een gebroken Hart.* Kenspreuk: Geene rozen zonder doornen.
2. *Uit het Fabriekleven.* Kenspreuk: Onbekend, onbemind.
3. *Rozeknop.* Kenspreuk: Alle droomen zijn als rook vergaan.
4. *Zonneschijn na regen.* Kenspreuk: R.R.
5. *De oude veerman.* Kenspreuk: Nil desperandum.
6. *De verstooteling.* Kenspreuk: Wat is socialism? Woorden! Woorden! Woorden!
7. *Sidonia.* Kenspreuk: Op scherpe doornen, enz,
8. *Uit grootmoeders Dagboek.* Kenspreuk: Uw vaderland is een heilig pand.
9. *Slachtoffers der bedorven wereld.* Kenspreuk: C. Neluemreff.
10. *Suze de Bastaard.* Kenspreuk: Door de stormen heen.
11. *Augusta.* Kenspreuk: Die niets doet, is niets.
12. *Uit het Gentsche Volksleven.* Kenspreuk: Eigen spraak is de echte tolk.
13. *De jonge Kunstenaar.* Kenspreuk: Al smedende wordt men smid.

14. *Van hier en elders.* Kenspreuk: De waereld in.
15. *Oud-grootvader en Achterkleinzoon.* Kenspreuk: Volharding komt in alle hinderpalen te boven.

16. *De Trompetter van Zakkingen* Kenspreuk: El primero, non portrero. Een meisjes ideaal.
17. *Emma.* Kenspreuk: Die jaecht wilt zelden ghedoogen Dat die jonghe wijs wezen moghen.

- Aanmoediging der tooneelkunde en der tooneel-letterkunde.

- Lijst der Tooneelzalen, in de provincie Antwerpen, welke als regelmatige schouwburgen erkend zijn, in overeenkomst met de voorschriften van het reglement op de tooneelpremies, koninklijk besluit van 24 December 1883, gedurende het tooneeljaar 1891-1892:

Antwerpen: Koninklijke Schouwburg (Opera); Nederlandsche Schouwburg; Schouwburg der Verscheidenheden; Cirkschouwburg; Zaal 'De Eendracht'; Zaal 'El Bardo'. - *Blaasveld*: Schouwburgzaal. - *Boom*: Zaal 'Groot Schippershuis'. - *Borgerhout*: Zaal 'Tivoli'; Zaal 'De Eenhoorn'; Het Kattenhof; De Belle-vue. - *Brecht*: Zaal 'De Eikel'. - *Kontich*: Koninklijke Harmoniezaal. - *Eikevliet* (Hingene): Zaal 'De Balans'. - *Gheel*: Zaal 'De Koekoek'; Zaal 'Harmonie'. - *Hoogstraten:* Zaal 'Harmonie'; Zaal 'Het Keizershof'. - *Lier*: Vredenberg. - *Mechelen*: Stadsschouwburg. - *Meerhout*: De Gouden Leeuw. - *Moll*: Zaal 'Harmonie'; Zaal 'De Kempen'. - *St,-Amands*: Zaal 'De Leeuw'. - *Willebroek*: Zaal 'El Dorado'; Zaal der Statiestraat.

- Lijst der tooneeltroepen en maatschappijen, in de provincie Antwerpen, die erkend zijn als regelmatig ingesteld, volgens artikel 22 van het reglement van 24 December 1883, gedurende het tooneeljaar 1891-1892:

Antwerpen: Nederlandsche Schouwburg; Cirkschouwburg; de maatschappijen 'De Vondelskring'; 'De Klauwaarts'; 'Jan Van Beers'kring'; 'De Violiere'; 'De Moedertaal'; 'De Jonge Antwerpenaren'; 'De Verbroedering'; 'Hoop en Liefde'; 'De Minerva'szonen' 'Liberale Tooneelstrijders'; 'De Jonge Geuzenwacht'; 'Kunst en Lauwer'; 'Rosseelskring'; 'Onpartijdige Vlaamsche Tooneelkring'; 'Vondel'; De Jonge Vlamingen'; 'Onder Ons'. - *Blaasveld:* Maatschappij 'Kunst en Vlijt'. - *Borgerhout*: De maatschappijen 'Voor Taal en Kunst'; 'De Vlaamsche Kunstminnaars'; 'De Burgervrienden'; 'De Avondstar'; 'De Kunstkring'. - *Brecht*: maatschappij 'De Eikel'. - *Kontich*: maatschappij 'St.-Cecilia'. - *Eikevliet* (Hingene).: maatschappij 'Taal en Kunst'. - *Gheel*: maatschappij 'Toon- en letterkundige Kring'; maatschappij 'Harmonie'. - *Hoogstraten*: maatschappij 'Het Eglantierken'; maatschappij 'St.-Cecilia'. - *Lier*: maatschappij 'De Jonge Tooneelliefhebbers'; maatschappij 'Tony's Vrienden'. - *Mechelen*: maatschappij 'De Dijlezonen'; maatschappij 'De Moedertaal'. - *Meerhout*: maatschappij 'Hoop en Harmonie'. - *Moll:* maatschappij 'Moed en Eendracht'; maatschappij 'De moedige Jongens'. - *St.-Amands*: maatschappij 'Rhetorica'. - *Willebroek*: maatschappij 'Liberale Bekwaamheidskiezers'; maatschappij 'Van Peene'skring'.

[Nummer 11]

Nora.
Comedie in één bedrijf
door Jos. Malschaert.

Personen:

MAURITS, *nijveraar,* 30 jaar.
HERMAN, *notaris*, 25 jaar.
NORA, *weeze*, 18 jaar.
WILLEM, *knecht bij Maurits*, 50 jaar.

(Handeling op onze dagen.)

Aan Mevrouw DILIS-BEERSMANS, *de talentvolle Tooneelkunstenares, zij dit werkje, uit hoogachting, opgedragen door den schrijver.*
J.M.

(Het tooneel verbeeldt eene nette gemeubelde kamer met dubbele deur op den achtergrond,zijdeur rechts en venster links, 4e plan; de laatste net behangen en waarvoor eene bloemenstellaadje. - Op den voorgrond rechts eene tafel, alsook eene kleinere links, waarrond stoelen, sofa, enz.)

Eerste tooneel.

HERMAN EN MAURITS.

HERMAN.
Ja, beste vriend Maurits, ik meen het oprecht, en een bewijs daarvan is, dat het mij leed doet haar hier niet te hebben aangetroffen.

MAURITS.
Gij spreekt dus in vollen ernst?

HERMAN.
In vollen ernst.

(Ter zijde.)

God, vergeef het mij, dat ik voor de eer mijner familie, een vriend misleid!

MAURITS.
Ge begrijpt wel, dat ik haar niet dwingen kan, of dit

ook niet zou willen doen. - Nora is vrij, zooals zij het was sedert zij de jaren van verstand bereikt heeft. Nooit heb ik de minste reden gehad om haar te beknorren. - Het is nu twaalf jaren geleden, dat zij bij mij kwam, en ik durf u onbewimpeld verklaren, dat, sedert hare komst, mijn geluk begonnen is!

HERMAN.

Ja, gelukkig zijt ge; als uw notaris, kan ik daar ook iets van vertellen. - De arbeid, mijn waarde, brengt, zooals gij ziet, niet alleen de fortuin mede, maar ook tevredenheid en een oprecht geluk. - Maar, dewijl het voornaamste doel mijner komst Nora betreft, en ik u daareven met mijn geheim heb bekend gemaakt, wenschte ik wel eens te vernemen, hoe zij ten uwent is gekomen? Vooral nu, dat onze vriendschapsbanden, door gezegd huwelijk, - wel te verstaan zoo zij mijn aanbod aanvaardt, - nauwer zullen toegehaald worden.

MAURITS.

Luister; doch alvorens ik tot dien stap overga, moet ge mij openhartig uwe meening zeggen. Want indien gij haar enkel zoudet liefhebben, zooals in vele hedendaagsche huwelijken het geval is, of zoo ik kon vermoeden, dat ooit het minste ongenoegen tusschen u beiden moest tot stand komen.....

HERMAN,

ter zijde.

Wat ga ik vernemen?

(Luid.)

Mijn beste Maurits, ik zweer u, dat ik Nora, uw aangenomen kind, van harte lief heb. - Zijt ge nu tevreden?

MAURITS,

met verkropten zucht.

Ja, - luister dan.

(Beiden zetten zich; Maurits links, Herman rechts van de kleine tafel links.)

Uit de volkskias geboren, ben ik ouderloos, sedert mijn achttiende jaar, en was ik genoodzaakt zelve mijn bestaan te zoeken. - Het was op een somberen December-avond; het vroos, dat wij, in de smidse zelve, het ijzer niet konden hanteeren. - Het sloeg acht uren, en ieder van ons haastte zich door het gure weêr huiswaarts te komen. Toen ik, met den sleutel in de hand, de woning genaderd was, waar ik eene achterkamer in bezit had, vond ik een klein meisje,

weenend en bijna van koude versteven, op den dorpel zitten. - Ik vroeg waar zij woonde, en wie hare ouders waren, maar, zij kende geen van beiden en was, door landverhuizers hier achtergelaten. - Ge zult mij mogelijk vragen, waarom haar niet der openbare liefdadigheid aangeboden? - Maar, dat was mij weldra onmogelijk geworden.

HERMAN.

Alzoo werdt gij vader en moeder terzelfder tijd. Dat is waarachtig iets nieuws!

MAURITS,

vervolgende.

Van dien opgenblik af, was mijne nederige woning als in een plein paradijs herschapen, en ik wilde, voor niets ter wereld, het meisje nog missen. - Met veel moeite was ik er in geslaagd haar ter school te zenden, welke zij verliet, na al de te behalen prijzen bekomen te hebben. Intusschen was mijn Oom weduwenaar geworden. Hij had geene kinderen, nam ons bij zich in, en eindigde met mij, als deelgenoot, in zijne groote smederszaak op te nemen. Nora leerde, door zijne zorgen, de muziek en wat dies meer aan hare opvoeding ontbrak. Ziedaar, in korte trekken, doch waarheidsgetrouw, de geschiedenis van mijn pleegkind.

HERMAN.

Welnu, mijn waarde, ik moet, als man, u hulde brengen voor zulke opoffering, daar menige vrouw zou moeten blozen, die, erger dan de dieren, hare kleinen verlaten en er zich weinig om bekreunen, of die blijven leven, of wel op de straat van honger bezwijken.

MAURITS.

Dat is waar, hoewel grootendeels de oorzaak daaarvan, bij de onstandvastigheid der mannen moet gezocht worden; oordeel slechts. - Een burgersmeisje, van buitengewone schoonheid, werd verleid door een jongeling, wiens moeder, - eene vrouw uit den hoogeren stand, - daarvan niets mocht weten. Na den dood van deze zou hij zijne belofte volbrengen. Het meisje, van haren kant, *geloofde*, zooals de vrouw dat maar alleen kan wanneer zij oprecht bemint. Vier jaren zijn sinds verloopen, zijne moeder is dood, en hij.....

HERMAN.
Welnu?

MAURITS.
Is, te Parijs, met eene andere vrouw gehuwd.

HERMAN.
Die man is den naam van mensch onwaardig! - En wat is er van de bedrogene en haar kind geworden?

MAURITS.
Zij?... O! zij maakte eene uitzondering aan den regel. Zij was braaf en had haar kind hartstochtelijk lief; doch, helaas! die slag was al te zwaar, en heeft haar ten grave gesleept.

HERMAN.
Arm meisje! ongelukkig kind!

MAURITS.
Het was de eenige vriendin welke Nora had en welke zij met zusterlijke liefde bejegende. Dit verlies, benevens het afsterven mijns Ooms, is de oorzaak dat ik voor haar eene openstaande plaats, als goevernante, heb aangevraagd, waarover ik haar, gisteren avond, een gunstig antwoord heb doen geworden. Het verwondert mij, dat ze nog niet hier is.

HERMAN.
Wat zegt ge, eene plaats van goevernante voor haar?...

MAURITS.
Maar beste Herman, kon ik anders handelen? Stel u eens in mijne plaats.

HERMAN.
Volgaarne wilde ik zulks; dan zou ik wel weten wat ik te doen had, geloof mij.

MAURITS.
Wat zou de wereld zeggen, indien ik haar bij mij hield, hier, onder hetzelfde dak? - Zoolang mijn Oom leefde, maakte dat een onderscheid, maar nu, alleen, met een ouden dienstknecht?... Neen, ge begrijpt wel, voor de eer van Nora, haar eenig erfdeel, wil ik de onvrijwillige oorzaak niet worden eener onrechtvaardige beschuldiging.

HERMAN.

Gij hebt gelijk; ge kondet niet anders handelen; zie, dat maakt mij weekhartig.... en zoo het niet ware, dat zulks niet past bij een Notaris, ik geloof dat ik wel eindigen zou, met....

(Pinkt een traan weg)

. Maar, Goddank! ik ben er nog,.... en hoop dat het zoo verre niet komen zal!.... Goevernante, Nora?.... Och, kom!... Maar hebt ge niet gezegd, dat gij haar verwacht?

MAURITS.

Ja. Als naar gewoonte, komt zij, des Zondags, met eene dame, bij welke zij inwoont, ten mijnent middagmalen.

HERMAN.

Zoo! Dan loop ik spoedig mijne boodschap doen.

(Ter zijde.)

Haar geboorte-acte, welke ik in mijn bezit heb, ga ik halen.

(Luid.)

Ik ben echter dadelijk terug. Zeg, vriend, een woordje van u, zoo het pas geeft, zou mij veel helpen; want ik ben erg benieuwd, hoe ik mij in die zaak gedragen zal.

MAURITS.

Ik herhaal mijne woorden van daar straks; ik laat haar vrij in hare keuze, hoewel ik u gulhartig, als haar echtgenoot, de hand zou drukken.

HERMAN.

Heb dank, Maurits. - En nu spoedig voort, want, moest ze mij, op dezen oogenblik, hier aantreffen, ze nam me wel voor een man, die eene misdaad op zijn geweten heeft; hetgeen mij in zulk geval zeker niet voordeelig zou zijn.-

Tot straks dus.

(Ter zijde, wijl hij zijnen hoed neemt)

Zal mijne list gelukken?

(Luid.)

Tot straks.

(Handdruk, daarna spoedig af langs den achtergrond.)

Tweede tooneel.

MAURITS, alleen.

Hij bemint haar! Wat moet hij gelukkig zijn, zulks te kunnen zeggen; zulks, uit volle borst, aan een vriend te kunnen herhalen! - En aan welk een vriend? Aan mij, wiens leven en streven slechts een enkele droom was: haar, welke mij, als een schutsengel, op mijn eenzaam pad scheen

geplaatst, eens als mijne vrouw naar het altaar te mogen geleiden, en te zeggen, wat mijn hart, sinds lang, zoo smachtend verborgen houdt.

(Als tot zich zelven. Een stap naar den voorgrond doende.)

Maar, arme dwaas, hebt gij u zelve wel eens afgevraagd, of zij u bemint, of zij u beminnen kan, die twaalf jaren ouder zijt? - Neen, zoo ze u niet uitlachte, dan ware het alleen uit plichtbesef; zij is voor een jeugdiger hart, dan het uwe, bestemd. - Gij wandelt wel is waar, een paradijs binnen, doch niet datgene, waarvoor de mensch, op die jaren, bestemd schijnt. Het echte paradijs der jeugd hebt gij uit menschenplicht, onwetend voorbij gewandeld, en er voor eeuwig den sleutel van verloren! - O! Wat zal dat rampzalig uur van afscheid mij bitter vallen. - En kon ik anders handelen?.... Neen, nogmaals neen! Den strijd tegen de liefde, - waaraan ik vandaag den grooten slag moet toebrengen, - zal ik trachten te overwinnen, zooals ik vroeger dien tegen de armoede overwonnen heb.

(Men belt.)

Mogelijk is Nora reeds daar. Het ware beter, dat ze mij, in dezen gemoedstoestand, niet weêrziet, het zou haar te veel ontstellen, en mij in de onmogelijkheid brengen, mij tegenover haar te houden, zooals het op dezen dag behoort: koud en gevoelloos. - Men komt....

(Gaat spoedig naar de deur rechts.)

Derde tooneel.

De Vorige. Willem, komt op langs de middendeur en heeft een bezoekkaartje in de hand.

Willem.

Mijnheer Maurits, ik zag mejuffer Nora juist huiswaarts komen, en ging reeds open doen, toen een heer belde, welke mij dit kaartje overhandigde, en u verlangt te spreken.

(Geeft het kaartje.)

Maurits,

neemt en leest.

‘Mijnheer Roeff, handelaar in ijzer.’

(Sprekende.)

De man voor de goevernante!

WILLEM.

Ik heb hem in de kleine voorkamer geleid, Mijnheer.

MAURITS.
Het is goed, ik ga!

(Spoedig rechts af.)

WILLEM,

op nabootsenden toon.

Het is goed, ik ga! - Kort af in alles, even als zijn Oom, maar toch een weinigje beter.

(Keert zich tot Nora, welke in de deuropening verschijnt.)

Vierde tooneel.

WILLEM, NORA.

WILLEM.
Kom binnen, Jufvrouw Nora, kom binnen.

(Omhelzing.)

NORA.
Beste Willem!

WILLEM.
Eindelijk!.... Ik heb wel twintig maal reeds aan het venster naar u uitgekeken, en dan komt ge, op het laatste, nog alleen opdagen.

NORA.
Mevrouw Wiertz heeft familie uit Gent en verzoekt haar wel te willen verontschuldigen?

WILLEM.
Ha, zonder verontschuldiging ware het ook goed geweest hoor, want, hoewel zij eene allerbraafste dame is, heb ik, voor mijn deel, nu toch veel liever met u alleen te kunnen praten.

NORA.
Beste Willem, aan uw verlangen zal ik niet kunnen voldoen, vermits ik heden vertrek, en daartoe nog veel te bereiden heb.

WILLEM.
Welhoe?.. Heden vertrekken?.. Gij blijft toch noenmalen, niet waar?

NORA.
Dat zal ik onmogelijk kunnen.

WILLEM.
Wat zegt ge, onmogelijk kunnen?

NORA.
Ja, onmogelijk.

WILLEM.
Zoo, dat zullen wij zien, zullen wij dat zien. Ik weet heel goed, dat hier maar één meester is, de heer Maurits, maar, in het tegenwoordig geval, ben ik het, hoort gij. Wat! niet kunnen? En ik die voor vandaag een echt koningsmaal heb doen gereedmaken?.. Kom, kom, ontlast u eens spoedig van uw lief hoedje en mantel, en zet u dan hier naast mij.

NORA.
Neen, mijn vriend, ik kom afscheid nemen van Mr Maurits, hem bedanken, en...

WILLEM,

invallende.

Ja, en dan zoo zonder nog één woord tot den ouden Willem te spreken; hem verlaten, om nooit meer weêr te keeren, en hem dan ook heel spoedig te vergeten, niet waar?... Hem en Mr Maurits!

NORA.
Vergeten, ik?... Nooit!

WILLEM.
Ha, ziet ge nu, ik wist het wel. Gij wildet mij op de proef stellen... Neen, ge zijt nog immer die goede, beste Nora.

(Ontdoet haar van hoed en mantel. Zij eindigt met toe te geven.)

Zie zoo, zet u nu hier naast, mij, en vertel eens....

NORA.
Is mijnheer Maurits te huis?

WILLEM.
Zeker, maar dat heeft immers al den tijd. Hij is met een heer, ik geloof met dengenen bij wien gij goevernante zult zijn. - Een dikke heer, met zwarte bakkebaarden. - Ik denk dat hij Roeff heet, zoo ten minste zag ik op het kaartje; want hoe braaf Mijnheer Maurits als mensch ook is, men weet nooit veel uit hem. Juist zijn oom, met deze

prijsbare uitzondering, dat hij minzamer is. - Zijn Oom, God hebbe zijne lieve ziel, was een zonderling mensch. Als knecht kwam ik bij hem in huis; zijne minste wenschen volbracht ik met eene stiptheid, waarover menig ander man hadde verbaasd gestaan; echter liet hem dit koud, even als het ijzer dat hij verhandelde, hoewel hij mij nooit iets miszeide; neen, dat nooit! - En op eens verliet hij ons, wat dan ook de oorzaak werd van zoovele veranderingen hierin huis, zooals met u bijvoorbeeld.

NORA.

Ja, van vele veranderingen. - Het zoo gezellige huis van voorheen, is met den dood van Mijnheer Maurits, Oom verdwenen, om niet meer terug te keeren! Alles is maar tijdelijk in deze wereld, Willem, en binnen weinige uren zal ik ook deze Stad, misschien voor altijd verlaten hebben!

WILLEM.

Zie lieve Nora, duid het mij niet ten kwade u zulks te vragen, maar hoe is toch op eens die geheele verandering gekomen? - Die koelheid tusschen beiden.... neen, koelheid is het juist niet, ik wilde eigenlijk vragen, hoe het komt, dat gij Mijnheer Maurits kunt verlaten, om niet alleen dit huis, maar daarbij de Stad vaarwel te zeggen en, ergens goevernante te worden?

NORA.

Ik ben heden achttien jaren geworden, Willem. Het is hoog tijd, dat ik, die tot nu toe tot last van anderen verstrekte, eindelijk door daden ga bewijzen, dat hunne lofwaardige pogingen, om van mij, arme weeze, eene nuttige vrouw te maken, niet vruchteloos geweest zijn. - Het toeval stelt een kind op mijnen weg, dat ik gezworen heb te beschermen, zooals eens die edele ziel daarbinnen het met mij deed.

De natuur heeft al zonderlinge luimen, Willem; ik verlang, dat het kind mijner afgestorven vriendin, Marie, met mij vertrekke; daaraan zal ik denken, daarvoor wil ik werken, daarvoor zal ik bidden!

WILLEM.

Zoo denkt hier heel de buurt, dat gij het kind niet verlaten zult!

NORA.
Is 't waar?

WILLEM.
Ja, ja, en de kwâtongen denken nog al meer, en zijn zelfs zoo verre gegaan luidop te denken!

NORA,

nieuwsgierig.

Ik begrijp u niet.

WILLEM,

kwaad.

Maar, men heeft het nog aan mij niet durven zeggen, want anders!

NORA,

opstaande.

Wat zegt men dan toch? Spreek!

WILLEM

(Staat insgelijks op en geleid Nora tot op het voortooneel. - Behoedzaam.)

Wat men zegt?

NORA.
Welnu?

WILLEM.
Men zegt niets minder of meer, dan dat het uw kind is!

NORA,

met een lichte kreet.

Mijn kind?... Men zegt dat het mijn kind is? O! God is het mogelijk?

WILLEM,

vertroostend.

Ja, maar men zegt, men zegt; en wie zeggen doorgaans het meest? De dommeriken. - Ik zelf heb nu misschien ook wel wat veel gezegd, maar ben daarvoor niet zoo dom, want ik zie nu maar al te duidelijk in, hoe het voor schoone meisjes oneindig veel gemakkelijker is eerbaar te zijn, dan wel er den naam van te hebben!

NORA.

(Als bij zich zelve; zakt op eenen stoel links van de groote tafel.)

Mijn kind? O, arme vriendin.

(Tot Willem.)

En gij kunt dan nog vragen, Willem, waarom ik dit huis zoo spoedig verlaten wil?...

WILLEM.

Ik geloof dat ge gelijk hebt. Ik ga dit alles zoo verre

niet na, ik weet zulks, doch wat ik ook weet, is, dat met u, alle vreugde uit dit huis gevlucht schijnt! Het gelijkt hier soms wel eene ziekenzaal, zoo het niet, nu en dan, wat werd opgevroolijkt door zijnen vriend, den heer Herman, Notaris, van hier tegenover.

(MAURITS roept binnen.)

Willem! Willem!

WILLEM.
God! ik blijf hier mijnen tijd verpraten -

(Wendt zich naar de deur rechts.)

Ja Mijnheer.

(Tot Nora.)

Hier blijven, hoor, kind lief: niet heengaan, want anders!.

(In het heengaan naar rechts.)

Hier ben ik al Mijnheer, hier ben ik al!

(Spoedig af rechts.)

Vijfde tooneel.

NORA, alleen. - Zij haalt een brief uit den zak, leest hem langzaam en met nadruk.

‘Mejuffer Nora, ziehier het antwoord op mijn schrijven. Ik verwacht u morgen ten mijnent, met Mevr. Wiertz, zooals naar gewoonte, om u aangaande die betrekking te hooren.
Uw Maurits.’

(Sprekende.) Uw Maurits. (Zoent het schrift, wijl nog een zacht ‘Maurits’ haar mond ontvalt!)

Zesde tooneel.

De vorige, Maurits, op van rechts, met een ruiker viooltjes in de hand. - Nora, welke zich op den voorgrond links bevind, keert zich om, na zorgvuldig den brief verborgen te hebben.)

MAURITS,

schijnbaar vrolijk.

Nora!

NORA,

schuchter.

Maurits, - Mijnheer Maurits!...

MAURITS,

naar voren,

Mijnheer? Sinds wanneer ben ik voor u een Mijnheer geworden?

NORA.
Vergeef, Maurits?

MAURITS,

zoent haar voorhoofd.

Volgaarne!... Zie eens hier!

(Toont den ruiker.)

NORA,

aangenaam verrast.

Is die voor mij?

MAURITS.
Is het heden uw verjaardag niet? - En zijn wij zulks niet gewoon?

NORA.
Het is waar, mogelijk voor de laatste maal.

(Aanvaardt den ruiker en zoent de bloemen.)

Ik dank u Maurits!

MAURITS,

schijnbaar moedig.

Zet u daar eens neêr, en laat ons nog eens te zamen praten, zooals voorheen!

NORA.
Zooals voorheen!

(Maurits plaatst zich rechts, Nora links van de groote tafel, waar, te midden, den ruiker gelegd wordt.

MAURITS.
Wat denkt gij over uwe nieuwe betrekking? Ik heb vernomen, dat het heel brave lieden zijn, waar gij als kind uit den huize zult aanzien worden.

NORA.
Wanneer gij, Maurits, het voor mijn geluk noodig denkt, ben ik bereid.

MAURITS.
Gij schijnt het minder, dan ge wel zegt. Doch luister. - Ge zijt nog maar achttien jaren oud, dus bitter jong: wie zegt er, dat de tijd voor u niets verborgen houdt; wie zegt u, dat binnen een jaar, binnen twee jaren misschien, niet een braaf jong mensch, eenigen invloed op uw rein onschuldig hartje zal hebben uitgeoefend, en dat ge beiden op een schoonen dag, niet tot mij zult komen, met de blijde tijding: Maurits, wij gaan trouwen!...

(Kan niet verder.)

NORA,

getroffen.

Trouwen, ik?... Met een an... Nooit, nooit!

MAURITS,

met gemaakte luim

Nooit, zegt ge?.. Och kom!.. Herinnert ge u nog, Nora, waar en ter welker gelegenheid gij nog eens nooit gezegd hebt?

NORA,

meer kalm,

Ja, Maurits; ja, dat herinner ik mij nog heel wel!

MAURITS.
Zoo, laat eens hooren?

NORA,

vertellender wijze.

Ik was nog heel klein. - Wij gingen, op een Zondag, naar buiten wandelen. - Ik werd moede en zette mij in het gras neder, wijl gij bloemen voor me pluktet en zegdet, dat als ik braaf was, ik iederen Zondag mede uit wandelen mocht gaan. - Ik was verrukt van blijdschap, toen er op eens een heer bij ons kwam, en, na met u wat te hebben staan praten, mij vroeg, of ik bij hem wilde wonen, dat ik rijk zou zijn, en schoone kleederen dragen. Ik wrong mij uit alle kracht los, vloog naar u toe, wijl ik weenend uitriep: neen, nooit, nooit!!

MAURITS.
Het is zoo, gij wildet niet rijk zijn.

NORA.
Ik heb geleerd, dat rijkdom niet altijd geluk aanbrengt. - Ik heb dien man nooit weêrgezien; ik was boos op hem, want hij heeft ons veel ongeluk berokkend.

MAURITS.
Hoezoo?

NORA.
Wel zeker, wijl de baas u bedankte, omdat ge, den vorigen dag, bij mij wildet blijven, daar ik weêr zieker geworden was, door de gedachte u te moeten verlaten.

MAURITS.
Dat is mij ontgaan.

NORA.
Ik herinner mij ook goed, dat, toen gij weêr aan het werken waart, op een Zaterdag avond, ge door uwe gezellen bespot werdt, omdat ge niet even als zij, een aangenaam

uurtje in het bierhuis ging doorbrengen. - Ge ziet wel, dat ik mij goed herinner. En voor mij deedt gij dit alles, voor mij, die u zoolang tot last gediend heb, en u misschien, - hoewel onwillekeurig, - van vrienden en kennissen voor goed verwijderd hield!

MAURITS,

verwonderd.

Maar, Nora, wie....

NORA,

ernstig.

Doch, nu komt aan dit alles een einde; ik dank u uit den grond mijns harten, Maurits, voor de opofferingen, welke gij u, gedurende al dien tijd, hebt willen getroosten, om van mij eene vrouw te maken, waardig hare plaats in de maatschappij te bekleeden!

MAURITS.

Nora, welk eene taal? - Met welk een ernst spreekt gij toch? - Wat ge daar opsomde, gebeurde uit vrijen wil en naar de ingeving mijns harten, en zoo ik moest aanhalen, de uiterst gelukkige stonden, welke ik in het verleden, door uwe tusschenkomst, gehad heb, dan zou ik mij zelven in de schaduw stellen, zonder de minste hoop nog ooit door een enkele zonnestraal vereerd te mogen worden! - Komaan, Nora, spreken wij dus niet meer over uwe toekomst. - Denkt gij u in dit nieuwe leven te zullen kunnen schikken?

NORA.

Ik denk het, Maurits, en zal mijnen plicht betrachten; doch er is iets waarover ik u spreken wilde!

MAURITS.

Laat hooren?

NORA.

Er is een kind, dat minderjarig is en geen vader noch moeder bezit: het is dat mijner afgestorven vriendin, Marie. - Dat kind, - ik heb het haar plechtig beloofd, - zou ik willen medenemen, het in mijne nabijheid plaatsen, het beschermen en er voor werken; zoodoende, zal mijn streven eene blijvende herinnering zijn, aan zoovele dagen van geluk, die mij als kind, met hetzelfde lot beschoren, bij u ten deele vielen.

MAURITS.

Uw voornemen is schoon; ik treed het van harte bij, want ware het niet, dat ge te veel kieschheid bezat, zoo wilde ik wel een deel van den last op mij nemen.

NORA.

Neen, Maurits, ik dank u in haren naam; geef in dit geval het kind eene moeder, - al is het dan maar eene aangenomene moeder, - ik zal trachten uwe schoone voorbeelden te volgen.

MAURITS.

Zoo als ge verkiest!

NORA.

Gij hebt er dus volkomen vrede mede?

MAURITS.

Volkomen!

NORA.

Ik dank u, Maurits!

MAURITS.

Gij zijt dan vast besloten die betrekking te aanvaarden?

NORA.

Nu meer dan ooit, vermits ik een verheven doel beoog!

MAURITS,

met inzicht.

Er is een doel, Nora, dat nogtans meer verheven is voor de vrouw, een doel haar door het Opperwezen zelf voorbereid, het huwelijk!

NORA,

onthutst.

Het huwelijk?

MAURITS,

slaat haar indachtig gade.

Ja, het huwelijk! - Is nooit, terwijl ge mijmerend op uwe kamer gezeten waart, de blik van eenen schoonen jongeling voor uwen geest gekomen, die u soms in 't voorbijgaan vriendelijk toeknikte? - Heeft, tot nog toe, niet een u bevallen? - Zeg, Nora?

NORA,

in strijd met zich zelven, ter zijde.

O! zwijg, arm harte!

(Luid.)

Neen, niet een!

(Men belt.)

MAURITS,

geslagen, doch weêr spoedig kalm.

Zoo!... Ik ken er een nogtans, welken u, - zoo 't schijnt, lief heeft, en u zou willen gelukkig maken!

NORA,

in hoop en vrees.

Ha, ik ken hem niet.

MAURITS.

Toch wel, - het is een heel braaf mensch!

(Willem komt op langs de middendeur.)

Zevende tooneel.

WILLEM, De vorigen, daarna HERMAN.

WILLEM,

aanmeldende.

Mijnheer Herman Drauts, Notaris!

(Nora en Maurits staan beiden op. - Nora gaat naar voren links; - Maurits naar Herman, die binnenkomt.)

HERMAN.

Maurits, hier ben ik; zooals ge ziet, van mijn woord, niet waar?

(Tot Nora welke naar den achtergrond gaat.)

Mejuffer!

(Heeft zijn hoed op een stoel geplaatst.)

NORA,

groetende.

Mijnheer Herman.

HERMAN,

tot Maurits.

Welnu, hebt gij reeds?...

MAURITS,

met een zucht.

Nog niet.

WILLEM,

tot Nora die den achtergrond genaderd is.

De kleine is binnen!

NORA,

verrukt.

Zoo? Ik kom dadelijk!

(Willem rechts af.)

Achtste tooneel.

De vorigen, uitgezonderd Willem.

HERMAN,

haastig tot Nora, wijl Maurits langzaam naar het venster gaat van waar hij beiden gadeslaat.

Verschooning Mejuffer, blijf, zoo ik u bidden mag?

NORA.
Mijnheer!

HERMAN.
Ik bid er u om, Mejuffer, daar het eenige doel mijner komst alhier, u betreft!

NORA,

blijft en doet een stap naar voren.

Mij, Mijnheer?

HERMAN,

luid.

Ja, u zelve.

NORA.
Mijnheer, ik kan niet denken....

HERMAN,

met opzet, luid genoeg, dat Maurits het hooren kan.

Mejuffer Nora, ik zou het voorzeker nog lang tot dezen stap niet gewaagd hebben, maar uw besluit, om zoo spoedig en voor altijd deze stad te verlaten, dwingt mij eene bekentenis af. Ik heb u lief, Nora, en mijne liefde is geene welke bestemd is om korts na hare geboorte, te verdwijnen, neen, het is eene ware- oprechte liefde, door overtuiging in het hart geplant, en welke alleen bij machte is, eene vrouw volkomen gelukkig te maken.

NORA,

in verlegenheid.

Mijnheer Herman!

HERMAN.
Hoewel dat gevoel zich sinds lang van mij heeft meester gemaakt, is het eerst dezen morgend, dat ik mijnen vriend Maurits er kennis heb van gegeven, en zijne toestemming gevraagd, welke hij echter geheel en al aan u zelven overlaat. - Mejuffer Nora, ik vraag u tot vrouw, en leg mijn naam en mijne fortuin aan uwe voeten. - Spreek, Nora, mag ik hopen?

(Knielt.)

MAURITS,

ter zijde.

Wat zal zij antwoorden?

NORA,

ernstig doch goedig.

Sta op, Mijnheer Herman, sta op; het is voor God alleen dat men knielt; het is ook voor Hem, dat ik gezworen heb,

mij van eenen plicht te kwijten, waardoor uw vereerend aanzoek onmogelijk wordt. Ik dank u van ganscher harte, maar kan u niet toebehooren; gij zijt te braaf een vriend van Maurits, dan dat ik u zou kunnen bedriegen. Als gij mij hier nog hebt aangetroffen, dan is zulks omdat het de heiligste der plichten was, dengene te komen bedanken, die geheel zijn vroeger leven aan het mijne heeft opgeofferd!

(Maurits komt langzaam naar den stoel links van de groote tafel geplaatst.)

HERMAN.

Mejuffer Nora, dat kunt gij niet in ernst meenen. - Bedenk toch, wat ge wel boven mijn aanbod stelt. - Ware het niet veel verkieslijker, uw leven verzekerd te zien?

NORA,

onderbrekende.

Mijnheer Herman, ik kan niet.

HERMAN,

ter zijde.

Zou ik goed geraden hebben?

MAURITS,

tot Nora.

Dat is dan uw laatste woord, Nora; uw onherroepelijk laatste woord?

NORA,

hevig aangedaan.

Ja.

(Tot Herman.)

Vergeef mij, Mijnheer, indien mijne openhartigheid u soms misnoegd heeft. - Zoek u eene vrouw van uwen stand; er zijn er zoovelen, rijker en schooner dan ik, welke misschien smachtend verlangen, om u aan hare deur te zien kloppen!

(Zacht tot Maurits. - Herman gaat naar den achtergrond.)

Vaarwel, Maurits, ik vertrek; maar niet, zonder u nogmaals uit het diepste mijns harten te danken!

MAURITS,

reikt haar de hand.

Nora!

NORA,

heel lief.

Vaarwel, mijn vriend, wees gelukkig, en denk soms aan mij, zoolang niet eene vrouw uw rein hart gewonnen

heeft. - Gij zijt nu rijk, sterk en vooral braaf genoeg, om de edelste vrouw der wereld te mogen bezitten. Het lichtzinnige der jeugd is voorbijgegaan, even als de herinnering aan een vervlogen geluk; de mannelijken ernst heeft dit vervangen; eene gelukkige toekomst staat u te wachten; en zoo gij eene vrouw tot levensgezellinne zoudt kiezen, denk dan toch nog, van tijd tot tijd, dat in een ander gedeelte des Lands, er steeds een warm harte kloppen zal, dat nooit anders dan uw volkomen geluk betrachtte.

MAURITS,

uiterst bewogen.

Nora, ik dank u.

(Zoent haar op 't voorhoofd.

NORA.

Vaarwel, vaar immer wel!...

(Scheurt zich als het ware los, en gaat tot op den achtergrond.)

Vaarwel, Mijnheer Herman.

(Keert zich nogmaals tot Maurits.)

Vaarwel!!

(Wil plotselings heengeen, doch staat over Herman die haar den doorgang verspert.)

HERMAN.

Neen, honderdmaal neen, gij zult niet vertrekken!

NORA.

Mijnheer!

MAURITS,

op.

Herman?

HERMAN,

ter zijde.

Langer zwijgen zou eene misdaad zijn.

(Luid.)

Ik zeg, dat ge niet vertrekken zult, Mejuffer!

MAURITS.

Wat beteekent dat?

HERMAN,

met kracht.

Dat beteekent, dat ik u op de pijnbank hield en gelezen heb wat er in uw beider hart omgaat. - Het beteekent, dat thans mijne oogen zijn opengegaan, en ik het niet ben welke door haar bemind word, maar wel hij, die de schoonste jaren zijner jeugd, te huis, vastgekluisterd, van de wereld als verlaten leefde, om al zijne liefde, al zijne

teederheid aan haar te schenken, wier eenige droom in 't leven is, hem eens de hare te mogen noemen!

MAURITS,

gelukkig getroffen.

Herman.

NORA,

diep ontroerd.

Mijnheer, ik....

HERMAN.

Ja, wees boos zoo ge wilt, ik heb het ten volle verdiend, ik heb u om den tuin geleid; niet zonder bedoeling, maar ik verbied u nog langer elkander het geheim te verzwijgen, dat uw beider hart zoo duidelijk verraden heeft!

MAURITS.

Herman, ik bid u, zwijg!

HERMAN,

neemt Maurits bij de hand.

Kom hier, en gij insgelijks, mejuffer Nora!

(Neemt haar evenzoo met de hand en plaatst hen tegenover elkander. - Met kracht.)

Zie nu elkander eens flink in de oogen, en zeg mij dan luidop, dat ik gelogen heb, zoo gij kunt!

(Maurits en Nora schijnen eensklaps als te herleven; alle somberheid verdwijnt wijl zij in elkanders armen vliegen.)

MAURITS.

Nora, mijne lieve Nora!

NORA.

Maurits, is 't mogelijk?

MAURITS.

Mijn droom is verwezentlijkt!

NORA.

Maurits, mijn bruidegom!

HERMAN,

gelukkig.

Welnu, zeg dan toch, dat ik gelogen heb!

MAURITS.

Herman, mijn waarde vriend, reik me de hand!

HERMAN.
Nog niet, Maurits; wij zullen zien, na de bekendmaking, welke ik u doen moet, of gij mij die zelfde vriendenhand, welke ik zoo dikwijls genoeglijk drukte, nog wel waardig kent.

MAURITS.
Bekendmaking?

NORA,

beangstigd.

O! God! een ongeluk misschien!

HERMAN.
Luister!

(Haalt een geelgeworden stuk papier uit eene zwarte brieventesch en leest:)

'Rijsel 12 Maart 1872, Frankrijk. - Geboorte-acte van Leonora Drauts, natuurlijke dochter van Hendrik Ludovicus en Leonora Van Meensel.'

NORA,

schielijk.

Mijn geboorte-acte?

MAURITS.
Wat hoor ik? - Nora is dus....

HERMAN.
Mijne nicht; de dochter van mijn overleden Oom, te Rijsel in Frankrijk gestorven, toen Nora slechts één jaar oud was, en bij wiens ter wereld komen de moeder het leven inschoot, waarvan mijn vader het eenige bewijsstuk in handen had, doch zorgvuldig verborgen hield! - Het toeval heeft hier echter eene zonderlinge rol gespeeld, met mij die vrouw te doen ontmoeten.

NORA,

half bevreesd.

Waarom ons hiermede niet vroeger bekend gemaakt, Mijnheer Herman? Wie weet of Maurits nu....

MAURITS,

legt haar goedig de hand op den mond.

Zijt gij daarom minder een Engel?..

(Zoent haar.)

HERMAN.

Het toeval bracht mij dat geheim in handen, en wanneer ik hetzelve tot op den laatsten oogenblik verzwegen heb,

dan was zulks, omdat de eer mijner familie op het spel stond, en ik het recht niet had er den sluier van op te lichten.

MAURITS.

Uwe Nicht?

NORA.

Mijn Neef?

HERMAN.

Ja, uw Neef, welke fier is zulke Nicht te mogen bezitten, en uw beiden om vergeving smeekt, hoewel hij de onwillekeurige oorzaak zal zijn, dat uw beider geluk voortaan verzekerd is.

MAURITS.

Nora!

HERMAN,

steekt de hand naar hem uit.

Welnu, Maurits?

MAURITS,

gelukkig.

Ik druk die hand niet enkel als die eens vriends, maar als die van een waren Neef!

HERMAN,

met hartelijken handdruk.

Heb dank, Maurits, heb dank!!

Negende en Laatste tooneel.

DE VORIGEN. WILLEM, op langs den achtergrond.

WILLEM.

Mijnheer Maurits, het eten is klaar, waar wilt ge, dat ik opdiene?

MAURITS en NORA,

tegelijk.

Willem!!

MAURITS.

Kom hier Willem, kom hier, en omhels Nora als uwe toekomende meesteres, en mijne bruid!

WILLEM,

gelukkig.

Wat hoor ik? Is het mogelijk, Nora; hum.... Mevrouw Nora, wil ik zeggen; och kom.

(Hartelijke omhelzing)

. Gij zult dus niet vertrekken?

NORA.
Neen, mijn oude vriend!

WILLEM,

bewogen.

Zie, Mijnheer Maurits, daar doet gij wel aan.... ja, daar doet gij....

(Omzichtig tot Nora.)

Hum.... en de kleine?

MAURITS,

overgelukkig.

De kleine? Die blijft bij ons, om ons nimmer te verlaten!

NORA.
O! Heb dank, liefdadigheid strekt nooit ten ongeluk, Maurits.

WILLEM,

pinkt een traan weg.

Zie, dat is braaf van u, Mijnheer, ja.....

HERMAN.
En ik zorg spoedig voor het huwelijks-contract.

MAURITS.
Zoo als ge zegt!

(Tot Nora.)

Zijt gij nu te vreden?

NORA,

verrukt.

Volkomen! Volkomen!! -

(Algemeene tevredenheid.)

De gordijn valt.

Antwerpen, *November*, 1891.

EINDE.

Poëzie.

I.
Sterrennacht.

Eenzaam, ik schrijde
voort op mijn bane;
langer en langer
rekt zich de weg uit, -
en in de verte, ach!
duikt nog mijn doel....
Heen is de dag, reeds
donkert mij de avond,
dra zie ik de eeuwige
sterren alleen.
Maar ik beween u,
vliedende dag, niet, -
noch mij verschrikt gij,
nacht die mij aanbreekt, -
want van de liefde, die
waart door de wereld,
viel ook een strale
neer in mijn ziel!

Dr E.v.O.

Naar het Zweedsch van E.G. Geyer.

II.
Stormwind.

De nacht is zwart; de hemel koud.
De wind vliegt grollend doór het woud
En doet de boomen kraken.
Hij nadert. Hoor, zijn wild gebruis
Zingt door de hoeve en langs ons huis
Als om ons bang te maken.

De vlakte slaapt. De landman rust,
Terwijl een gouden droom hem sust
Op zijne legerstede.
Trek uwe dekens dichter maar.
Want 't windgehuil loeit aaklig naar
En let niet op uw bede.

Hoehoe-hoehoe, zoo schreeuwt een uil.
Doch boven hem laat 't spookgehuil
Des winds zich sterker hooren.
Het briescht en klettert rondom ons;
Wij siddren voor het dof gebons
En voor de helsche koren.

Wat draagt ge toch in uwen schild,
Oh, storremwind, zoo grootsch en wild,
Voor wien wij allen schrikken?
Zijt gij de bode van den dood?
Of spreekt gij ons van hongersnood
En smart en bange snikken?

Voert gij misschien van gindsche zee
Het hulpgeschreeuw der vaarders mee,
Die in de golven bleven?
Of klaagt gij over 't arme kind,
Dat hier noch woon, noch kleeding vindt,
Waar zooveel rijke leven?

De nacht is zwart, De landman rust,
Terwijl een gouden droom hem sust,
Op zijne legerstede.
Trek uwe dekens dichter maar,
Want 't windgehuil loeit aaklig naar
En let niet op uw bede.

AL. VANNESTE.

Kortrijk, 29 *October* 1891.

III.
Avondzang.[1]
(Aria.)

De gouden zonneluister,
Die nog aan 't Westen blinkt,
Het plechtig avondduister,
Dat over de aarde zinkt;
De duistre, stille lanen,
Het donzig grasfluweel,
Waarop de dauw zijn tranen
Geschreid heeft.... 't zacht gekweel
Der lieve nachtegalen,
Dat opstijgt uit 't geboomt,
En klinkt door veld en dalen,
Waar alles rust en droomt....
Dat alles komt ons fluistren:
‘'t Is zalig uur der min!’
Mijn liefste en ik, we luistren
En gaan de velden in!...

(1) Getoonzet door Jozef Van der Meulen.

IS. ALBERT.

Vergeten liefde.
Novelle door
Aug. de Vreught.

Aan Mejuffer L. Jullien.

I.

In eene der woeligste straten der benedenstad te Brussel waren de luiken van het breede winkelraam van een handelshuis gesloten gebleven, en de rolgordijnen der drie verdiepingen neergelaten.

Er was een doode in het huis.

Eene vrij aanzienlijke menigte stond daarbuiten de lijkkoets te wachten, die weldra het stoffelijk overschot van den eenigen zoon des koopmans naar de naburige Begijnhofkerk, en van daar naar het kerkhof buiten de stad zou voeren.

De meeste kennissen, die de met zwart behangen zaal achter den winkel, waar de lijkkist stond, binnentraden, bepaalden er zich bij de familieleden, welke daar vergaderd waren, te groeten; want weinigen slechts waren er, die onder deze eenen bekende aantroffen, aan welken zij de hand konden gaan drukken. Zij, die zich daar bevonden, waren meest verre verwanten, die niemand ooit in het huis van den ongelukkigen vader gezien had.

En wel mocht hij ongelukkig heeten, de voor den tijd gebogen en vergrijsde man, die daarboven op zijne kamer met starren, onbeweegbaren blik, met droge, brandende oogen voor zich heen zat te staren! De twee vrouwen, zijne zuster en hare dochter, die bij hem waren, zagen hem, met zoo goed mogelijk verborgen tranen, medelijdend aan; doch zij vonden den moed niet, eene poging te wagen, om hem aan die pijnlijke onbeweeglijkheid te onttrekken.

Wat konden zij hem zeggen? Waar konden zij troostwoorden gezocht hebben? Kan er wel troost gevonden worden voor eenen ongelukkige, die in weinige jaren tijds, eerst zijne gade, dan beurtelings zijne twee dochters, en ten slotte de eenige hoop en de eenige vreugde des naderenden ouderdoms, zijn eenigen zoon, heeft verloren? Er

zijn smarten, te grenzeloos dan dat ook de minste aanraking de wond niet onstuimiger zou doen bloeden; en deze behoorde er toe.-

Daarbuiten was de lijkwagen aangekomen, en eene talrijke menigte had hem in zijne trage vaart naar de kerk gevolgd. Men zag het al die lieden aan, dat zij wezenlijke deelneming aan de smart des koopmans voelden. In de gesprekken, welke met halffuide stem gevoerd werden, was er van niets anders spraak. Wat verschil tusschen vòòr vijf jaren en nu! Bestond er toen wel een gelukkiger mensch dan koopman Sterckx? Hij was zijnen vader in eene bloeiende handelszaak opgevolgd, en onder zijne leiding was deze van jaar tot jaar nog voorspoediger geworden. Hij was als welstellend kleinburger begonnen, en bezat thans een vrij aanzienlijk burgersfortuin.

Moest men echter geloof hechten aan hetgeen er hier en daar in de menigte verteld werd, dan zou hij al dien voorspoed niet uitsluitelijk aan uitstekende bekwaamheden te danken gehad hebben. Er waren er, die van het rijke meisje spraken, dat hij gehuwd had, bijna zonder ze te kennen, en dat een toonbeeld van krachtdadige koopvrouw geworden was. Er waren er zelfs, die lieten vermoeden, dat het ware hoofd van het huis niet dáar geweest was, waar het burgerlijk wetboek het meent; doch iedereen scheen het eens, om in die omstandigheid eerder een geluk dan een ongeluk voor den koopman te zien. Zijne vrouw had de zaken met krachtige, zekere hand geleid; zij had zich zelve niet gespaard in den *strijd om 't bestaan*; zij had gewerkt, ja, geslaafd, van den vroegen morgen tot den laten avond; zij had haren echtgenoot bijna tegen dank vooruitgestooten op den weg van immer grootere uitbreiding des handels, en langzamerhand was hij het gewoon geworden, zich, ofschoon onbewust, blindelings door haar te laten leiden.

Toch werd er hier en daar in de menigte verzekerd, dat de baas die voogdij zijner vrouw niet altijd even goed verdroeg. Vooral in tegenwoordigheid van vreemden was hij vrij kittelachtig, en men wist meer dan een geval van onvriendelijke woorden te verhalen, die tusschen beiden gevallen waren, wanneer Mevrouw haren echtgenoot in het bijzijn van anderen tegensprak. De vrouw had dan echter gewoonlijk het verstand gehad, niet aan te dringen;

want zij wist, dat indien haar gade zich gaarne voor het hoofd des gezins uitgaf, en zich wezenlijk verbeelde het te zijn, hij toch de karaktervastheid miste, om zijnen wil door te drijven. Zij wist, dat hij al spoedig bij zich zelven bekennen zou, dat het nog best was, zijne vrouw naar haren zin te laten handelen, en dat hij dat dan ook zonder misnoegen zou laten geschieden, op voorwaarde, dat men hem zooveel mogelijk den schijn der overwinning liet.

Zoo was het dan in het gezin van Sterckx, zonder dat de echtgenooten ooit tijd of lust gehad hadden, zich smoorlijk op elkander verliefd te toonen, een vreedzaam, zeggen wij maar: gelukkig samenleven geweest.

Dan was de eerste slag gekomen, en de moedige, krachtige vrouw, na kortstondige ziekte, weggerukt geworden.

Doch, praktisch en vol wilskracht, als zij altijd geweest was, had zij zelve de opvoeding van haren zoon en van hare twee dochters met ijzeren hand geleid.

Zij had hen al vroeg aan het werk gewoon gemaakt, hen ingewijd in gansch het raderwerk van de altijd aangroeiende handelszaak; zij had zich door den wassenden welstand niet laten verleiden, om hare kinderen voor eene andere wereld op te leiden, dan degene, waarin zij zelve leefde; en zoo was dan, toen zij verdween, de last, dien hare kloeke schouders zoo moedig getorscht hadden, niet op die des vaders, maar op degene der kinderen gevallen. En zij toonden zich bekwaam, hem met eere verder te dragen! De dochters namen met roodbekreten oogen de taak der moeder op, en zij vervulden ze op eene wijze, die toonde, dat de geest der overledene in haar voortleefde. Doch het was vooral de zoon, die de trots was des vaders. Hij was tot een knap, degelijk jong man opgegroeid, en zonder het zelf te voelen, zonder het te vermoeden, was de vader, voor wat de leiding der handelszaak betrof, een overtollige in het huis geworden. Hij deed niets meer, zonder het oordeel der kinderen tevragen; hij nam wel den schijn aan, het maar zelden met hen eens te zijn; doch ten slotte deed hij toch nooit iets anders, dan hetgeen zij hem hadden aangeraden.

Langzamerhand begon de wonde van het verlies der moeder zich te sluiten, en daar klopte de dood nogmaals.

De gezonde, blozende kleur week van de wangen der oudste dochter; hare levenlustige natuur werd zwaarmoe-

diger; zij was niet ziek, en toch wierp haar nu deze, dan gene ongesteldheid te bed. Zekeren dag was zij op wandeling door eene regenbui verrast geworden, zij had koude gevat, en had zich bij hare tehuiskomst te bed gelegd, - om het niet meer te verlaten.

Zoo was ook de tweede weggegaan, - en, ofschoon de omstandigheden schenen te veranderen, het was toch diezelfde geheimzinnige kwaal, die thans ook den zoon had weggeraapt.

De menigte bekloeg den armen vader, en wie kon ook beklagenswaardiger zijn dan hij? Toen men de kist in den familiekelder bijzette, werden door een ongeval bij het verplaatsen van den steen de drie kisten, welke daar reeds naar de overblijvenden wachtten, voor de oogen der aanwezigen zichtbaar. En in veler oogen zwol een traan. Zelfs de onverschilligste voelde, wat er voor den armen man, die ginder alleen was overgebleven van dat blijde gezin, bedolven lag in dien engen, donkeren kelder, in die gele, door tijd en vochtigheid met eenen sluier van vuilgrijze schimmel bedekte kisten, die de grafmaker zoo spoedig mogelijk aan aller blikken onttrok. Zij bevatten al wat hem duurbaar geweest was, zijn verleden en zijne toekomst, zijn geluk en zijne vreugde, alles!

II.

Eenige weken na de begrafenis zijns zoons, zat Sterckx in dezelfde kamer, waar het stoffelijk overschot des armen jongelings gerust had, eer men het voor altijd had buiten gedragen.

De arme man had gepoogd, afleiding voor zijne smart in onverpoosden arbeid te zoeken, en hij had beraden de leiding der zaken in eigen handen willen nemen. Zijne zuster had hem aangeraden naar een vertrouwd en kundig bediende uit te zien, die geen nieuweling meer was in den handel, en die hem de taak aanzienlijk zou verlichten. Sterckx had echter dat voorstel krachtdadig van de hand gewezen.

‘Ik zal tienmaal gemakkelijker alles alleen doen,’ had hij gezegd, ‘dan eenen vreemde te moeten leiden in eenen doolhof, waarin hij er nooit zal toe geraken, alleen den weg te vinden. Indien ik elken dag voor een paar uren een

boekhouder heb, zal ik het overige wel alleen doen. Ten andere, het werk zal mij beletten, te veel aan het verleden te denken.'

Mevrouw Veraert scheen niet overtuigd. Doch zij kende haren broeder, en drong niet aan.

Toen zij echter eenige dagen later met hare dochter weer den avond in het huis des broeders was komen doorbrengen, sprak deze:

'Waarlijk, het is lastiger, dan ik dacht. De winkeldochters en de werklieden zijn zoo onwetend en zoo dom, dat men er zich geen denkbeeld kan van vormen. 't Is dikwijls, om er razend van te worden.'

Van eenen bediende te nemen, die de taak des afgestorven zoons zou opnemen, wilde hij echter nog niet hooren. Hij wilde ten minste beproeven, of het zoo niet ging, zegde hij. Het onverzettelijk besluit was reeds aan 't wankelen, doch nog niet opgegeven.

Doch elke dag bracht eene nieuwe moeielijkheid mede; de klanten begonnen zich te beklagen over vergissingen - iets wat sinds onheuglijke tijden niet geschied was -, en Sterckx zag langzamerhand in, dat hij in wezenlijkheid zijne krachten overschat had, en de gedurige spanning zijner zenuwen hem meer kwaad dan goed deed.

Winkeljuffers en werklieden behandelde hij met ongewone ruwheid, en nooit toonde hij zich tevreden over iets, - doch geen van hen scheen zich veel daarover te bekreunen: men kende den baas, men wist, dat hij zich gaarne een ruw uiterlijk gaf, doch dat hij eigenlijk de goedaardigste mensch der wereld was. En vooral in de tegenwoordige omstandigheden vergaf men hem zonder moeite de meest onverdiende uitvallen.

De ware oorzaak der moeielijkheden, welke hij ontmoette: den langen tijd, gedurendewelken hij van de leiding der zaken niets dan den schijn meer had - en was het wel ooit anders geweest? - die vermoedde de brave man natuurlijk niet.

En zoo kwam het dan, dat den avond vóor den dag, waarop wij hem weder ontmoeten, het ontwerp van een vertrouwd bediende te nemen, weder te berde was gekomen, en dat Sterckx niet meer neen had gezegd.

'Gij hebt bekenden genoeg,' zegde hem Mevrouw

Veraert. ‘Een of andere uwer vrienden zal u wel iemand weten aan te wijzen, in wien gij alle vertrouwen moogt stellen.’

‘Oom Leopold sprak gisteren nog met allen mogelijken lof van zijnen bediende, “zegde hare dochter Maria.” Hij heeft hem echter niet meer noodig, daar zijn zoon, die uit de handelsschool teruggekomen is, hem thans vervangen kan. En hij houdt zooveel van hem, dat hij den moed niet heeft hem te vragen, eene andere betrekking te zoeken.’

‘Zegde hij dat?’ vroeg de moeder. ‘Inderdaad, mijn schoonbroeder heeft mij altijd met veel lof over dien jongeling gesproken. Dat zou misschien eene voortreffelijke keuze zijn.’

‘Ik denk, dat het moeielijk zou zijn, iets beters te vinden,’ drong Maria aan.

‘In alle geval, ik zal morgen met Leopold gaan spreken,’ zegde Mevrouw Veraert. ‘Tenzij gij het liever anders hebt?’

‘Neen, neen! En als het wezenlijk zoo is, zend mij den jongeling dan maar: dat verplicht tot niets.’

‘Gij zult hem nemen, wanneer gij hem zult gezien hebben; daar geef ik u mijn woord op,’ sprak Maria.

Mevrouw Veraert had haren broeder laten verwittigen, dat hij den jongen man, van welken den vorigen avond spraak was geweest, om vijf ure mocht verwachten.

De klok sloeg thans vijf.

Toen de jongeling binnentrad, maakte de koopman een gebaar van uiterste verrassing. Zijne kleurlooze wangen werden nog bleeker, en het was, als werd hem plotselings den adem afgesneden. En nog grooter werd zijne ontroering, toen de stem des jongelings zijn oor trof. Want die vreemdeling, dien hij nooit ontmoet had, was het sprekend evenbeeld van zijnen overleden zoon! Hij was ouder dan zijn Frans, en hij droeg den vollen baard, doch de gelijkenis trof den armen man tot in het diepste der ziel. En wanneer hij de stem des vreemden hoorde, die stem, die zoo volkomen degene des dierbaren doode was, dan rees de ontroering des koopmans ten top, hij werd duizeling en onwillekeurig greep hij naar eenen steun.

Hij had zich voorgesteld, den toekomenden bediende een groot denkbeeld van zijne krachtdadigheid en zijne strengheid te geven, en hem slechts de aanvaarden, na hem een

grondig onderzoek nopens zijne kundigheden te hebben doen doorstaan. Hij dacht echter aan niets van dat alles meer, en de jongeling werd aangenomen aan de voorwaarden, die hij zelf stelde, eer het gesprek vijf minuten geduurd had.

‘Gij moet mij verschoonen, Mijnheer,’ zegde dan Sterckx, ‘indien ge mij ontroerd ziet.... Gansch uw uiterlijk is zoo sprekend datgene van mijn arm kind, dat ik er gansch door geschokt ben.’

De jonge man zag hem met eenen blik van oprecht medegevoel aan.

‘Ik durf hopen, Mijnheer’ zegde hij, ‘dat gij het woord, dat wij elkander daareven gaven, niet voor verplichtend zult beschouwen, indien mijne tegenwoordigheid u om iets pijnlijk moest wezen.’

Sterckx zag hem om die kieschheid dankbaar aan, doch verzekerde, dat er van zoo iets geene spraak kon zijn.

‘Gij heet dus....?’ vroeg hij verder.

‘Frans Bogaerts.’

‘Bogaerts?... En gij zijt van....?’

‘Van Wolverthem!’

Nogmaals zag Sterckx den jongeling zichtbaar verrast aan.

‘Leven uwe ouders nog?’ vroeg hij weder.

‘Mijne moeder leeft nog,’ antwoordde Frans.

‘En uw vader?’

Een gloeiende blos vloog over het gelaat des jongenmans.

‘Mijn vader heb ik nooit gekend,’ sprak hij ras en stiller.

Sterckx drong niet aan. Hij drukte den nieuwen bediende bij het heengaan de hand, en bleef dan lang in diep nadenken verzonken.

Toen zijne zuster des avonds met hare dochter gekomen was, sprak hij met veel lof over den jongen man.

‘Hebt gij bij uwen schoonbroeder nooit iets aangaande de ouders van dien jongeling vernomen?’ vroeg hij dan.

‘Ik meende u daarover reeds gesproken te hebben,’ antwoordde zij. ‘Frans is een onwettig kind. Zijne moeder woont te Wolverthem bij haren broeder, een zeer geacht winkelier, die reeds sedert vele jaren een goede klant van Leopold is. De oom en zijne zonen komen dikwijls naar de stad, doch de moeder van Frans heeft men er nooit gezien.

Ik herinner mij niet nauwkeurig op welken grond, doch ik weet, dat mijn schoonbroeder veronderstelt, dat het meisje bij de geboorte van haar kind nog zeer jong moest zijn.'

Sterckx antwoordde niet,- doch hij bleef gansch den avond verstrooid en gejaagd. Het gesprek kwijnde. Mevrouw Veraert sloeg met bevreemding en zwijgend haren broeder gade; alleen Maria bleef spraakzaam, en kon hare vreugde niet verbergen, 'omdat oom zulk knap helper ging hebben.'

III.

Mevrouw Veraert was weduwe. Haar echtgenoot, een geneesheer, die destijds als oogarts in de hoofdstad eene zekere beroemdheid verworven had, was vóor eenige jaren gestorven, en had haar een klein fortuin nagelaten.

Maria was haar eenig kind.

De moeder had zich geheel aan de opvoeding van het jonge meisje - haren afgod - toegewijd. Haar helder gezond verstand en hare innige moederliefde hadden haar daarbij gewoonlijk den rechten weg getoond, en toch was zij maar ten halve tevreden over den verkregen uitslag. Wel bezat Maria het eerlijke, oprechte wezen van hare moeder en de taaie wilskracht van haren vader; doch hij zich zelve moest de weduwe bekennen, dat het kind, ten gevolge van het natuurlijke gebrek aan krachtdadigheid bij eene uitsluitelijk vrouwelijke opleiding, te veel gewoon was naar eigen goeddunken te handelen, en dat hare wilskracht dikwijls sterk aan eigenzinnigheid geleek.

Wat kon de moeder daartegen? Wat het meisje wilde, was over 't algemeen niet zeer buitensporig, en de moeder beminde haar kind te zeer, om haar voor kleinigheden verdriet aan te doen. Kon het dan anders, of Maria moest er aan gewoon worden, haren eigen meisjeswil als opperste wet in het huis te zien gelden, en den tegenstand, dien moeders soms wou bieden, wanneer het eene of andere luim uit dat blonde kopje gold, zelve voor eene onschuldige 'moedergril' te houden?

Op dat oogenblik zelf, nu zij daar, zoo het schijnt, gansch rustig in de lezing van een roman verzonken zit, is er

onder die half onhandige, blonde lokken een plan aan t rijpen, dat, indien moeder er iets moest van vermoeden, eenen storm zou doen oprijzen, zooals het stille huis er sedert de aankomst der huidige bewoners nog geen gekend heeft.

Want het verhaal, al heeft het bij zijn verschijnen niet luttel opgang gemaakt, is er niet in gelukt, de aandacht van het jonge meisje te boeien.

Alsof zij tijd had, zich thans met romans en romanhelden bezig te houden!

Het geldt thans geen verzinsel in het vernuftig brein van eenen of anderen pennekunstenaar ontstaan: het geldt thans *haar* roman, *hare* liefde, *haar* levensdroom!

Met beraden beweging slaat zij plotselings het boek toe en staat op, terwijl zij mompelt: ‘Wij zullen zien!’

Op dat oogenblik weerklinkt de huisschel.

Wie mag dat zijn?

Maria is alleen te huis: moeder is met de meid uitgegaan, om aankoopen te doen.

De bezoeker was Frans Bogaert.

Hij vroeg om mevrouw Veraert te spreken. Maria leidde hem in de kleine voorzaal, met de verzekering, dat hare moeder onverwijld zou terugkomen.

De beide jonge lieden deden hun best, om in afwachting een zoo onbeduidend als beleefd gesprek aan den gang te houden, doch hunne pogingen gelukten maar ten halve. Reeds verscheidene malen, toen er weer een lastig stilzwijgen heerschte, had nu eens Maria dan weer Frans een nieuw onderwerp te berde gebracht, doch niets wilde behoorlijk van stapel loopen.

De dikke gordijnen aan het eenige venster lieten in de kleine zaal slechts een twijfelachtig licht dringen. Frans, die een weinig ter zijde zat, bevond zich in een halfdonker, dat het hem gemakkelijk maakte, de ontroering, die inderdaad de oorzaak zijner geringe spraakzaamheid was, voor den blik van het jonge meisje te verbergen. Maria, integendeel, was vóor het venster gaan staan, en schouwde naar buiten. Al het licht, dat in de kamer drong, viel op hare slanke gestalte, en maakte haar tot eene lichtfee in het sombere vertrek. Frans kon zijnen blik niet van haar afwenden, en het was haar, als had zij een halfonderdrukten zucht vernomen.

Zij wendde zich snel om, en poogde het gesprek te hernemen.

‘Weet ge wel, dat ik het eigenlijk ben, die oom op het denkbeeld gebracht heb, zich tot u te wenden?’ sprak zij. ‘Ik, uwe gezworene vijandin, die nooit eene gelegenheid laat doorgaan om u te plagen, vooral in het bijzijn van anderen?’

Hij dankte beleefd en poogde te schertsen.

‘Zijt ge wel zeker, dat gij Mijnheer Sterckx daardoor dienst bewezen hebt? Vreest ge niet, dat uw beschermeling u weinig eer zal aandoen?’

‘Foei! En dat voor een man! Gij schijnt er op uit eene vleierij uit eenen kindermond te willen lokken.’

‘Kindermond, Mejuffer!’

‘Natuurlijk! Ik weet het immers al lang, dat ge mij als een nietswaardig kind beschouwt.’

Hij teekende verrast protest aan tegen die bewering, die hij ongehoord noemde.

‘Het is overigens onnoodig, daar acht op te geven,’ ging zij tergend voort. ‘Is het niet gansch natuurlijk, dat mijn verschijnen in eenen kring, waar een ernstig gesprek gevoerd wordt, en waar gij, naar men zegt, de gretigst aanhoorde zijt, u telkens verstommen doet? Wat zoo een ernstig, degelijk man als gij spreekt, zou natuurlijk domme kinderen vervelen, niet waar?’

Hij poogde nogmaals zich te verdedigen, doch zij liet er hem den tijd niet toe, en sprak ras voort.

‘Dat ik oom dienst bewezen heb, is buiten twijfel. Ten andere, had niet ik er eerst van gesproken, dan hadde toch iemand anders het gedaan. Doch niet minder zeker is het, dat ik niet uit eigenbaat gehandeld heb; want thans meer dan ooit zult gij gelegenheid hebben mij te vernederen.... tenzij gij er toe kondt besluiten mij in het vervolg wat minder als een kind te behandelen?’ voegde zij er bij, met eenen zweem van vleiende smeeking in de stem.

‘Ik kan mij waarlijk niet verbeelden, dat u dat alles ernst kan zijn, Mejuffer. Ik heb mij altijd beijverd, u zoo eerbiedig mogelijk....’

‘Ik spreek niet van beleefdheid,’ viel zij hem met bitterheid in de rede. ‘Iedereen stelt prijs op uwe achting en uwe vriendschap, en mij alleen hebt gij die geweigerd!’

Hij was opgestaan, bleek als een doek.

‘Mejuffer!’ riep hij uit. ‘Gij weet niet....’

Hij hield plotselings in.

‘Welnu?’ sprak zij. ‘Wat weet ik niet?’

Hij kampte zichtbaar met zich zelven.

‘Ik bid u,’ smeekte hij, en zij hoorde de ontroering in zijne woorden trillen, ‘spreken wij zóo niet verder. Gij weet, dat gij mij van gansch ingebeelde dingen beschuldigt; doch gij vermoedt niet, hoe ge mij daarbij grieft.’

Zij trad hem een stap dichter, en met diepe, ongeveinsde hartelijkheid in de stem, sprak zij:

‘o Ik verzeker u, dat ik u niet heb willen grieven; integendeel. Doch ik herhaal het, ik stel uwe vriendschap op hoogen prijs. Ik was tot hiertoe overtuigd, dat gij mij vijandig waart, en ik heb mij gewroken, met u gewetensvol te plagen.’

Zij reikte hem plotselings de hand:

‘Willen wij thans vrede maken?’ vroeg zij met behaagzieke streeling in blik en stem.

Frans bleef eenige oogenblikken onbeweeglijk, als versteend.

Dan greep hij eensklaps de hem aangeboden hand, en drukte ze met koortsigen klem.

Doch oogenblikkelijk, als hadde hem die aanraking tot het bewustzijn teruggeroepen, liet hij ze weder los.

Zijn gelaat had zulke wilde uitdrukking van gedwongen hardheid gekregen, dat het meisje verschrikt achteruitweek.

‘Neen,’ zegde hij met doffe stem, ‘dat mag niet! Ik bid u Maria, laat mij! laat mij! Gij weet niet, wat gij doet!’

Zij trad hem weer nader, en met vlammende wangen en vochtigen blik fluisterde zij:

‘Neen, ik laat u niet!’

‘Gij moet!’ sprak hij ruw, en met eene stem, die verraadde, hoe vreeselijk gansch zijn wezen geschokt was. ‘Ik ben maar een arm verworpeling der maatschappij, maar de slaafeener vrouwengril zal ik niet wezen, nimmer! nimmer!’

Maria begreep, dat zij grenzeloos onvoorzichtig geweest was. Wat kon hij, de fiere, ernstige jonge man, die niets bezat dan het levendige bewustzijn der eigenwaarde, waarop hij steunen kon in het leven, wat kon hij anders antwoorden?

Een oogenblik wilde zij zich aan zijne voeten werpen; doch zij bezon zich snel, en trachtte er koud en beleedigd uit te zien.

‘Gij bedriegt u,’ sprak zij. ‘Ik zweer u, dat ik er niet aan gedacht heb, u tot mijn speelbal te maken. Ik weet, dat gij tegen dergelijke pogingen gewapend zijt.’

‘Dan blijft er mij niets over, dan u om verschooning te bidden voor mijne woorden,’ antwoordde hij toonloos, en zij zag, hoe de laatste bloeddroppel uit zijn gelaat verdwenen was.

Geen van beiden vond den moed, het gesprek voort te zetten. Zij voelden, hoe weinig hunne laatste, koude woorden de uitdrukking waren, van wat in hun hart stormde. Zij voelden, dat de tegenwoordige stonde een keerpunt zou zijn in hun leven; dat voortaan voor beiden een strijd op leven en dood om het geluk, of ten minste om de levensrust begon. Maria had sedert lang de hopelooze liefde van Frans geraden, en deze had thans ook de overtuiging, dat hij het meisje geen overschillige was.

Doch hij was vast besloten, hij, de arme bediende, die niets bezat, dan eene arme, teergeliefde moeder; die zelfs den naam zijns vaders nooit had hooren uitspreken. Hij wilde zich die voorbijgaande luim van het rijke meisje niet ten nutte maken, om haar aan zich te kluisteren, en haar daardoor met geweld af te rukken van al de haren, misschien van hare moeder zelve. En dan, zou hare liefde wel bestand zijn tegen den storm, dien eene verklaring moest doen uitbarsten? En was het niet duizendmaal beter voor hem, alleen en onbemind met de herinnering van dien zonnigen droom door het leven te gaan, dan met de hel des bewustzijns van ontrouw en verraad?

En Maria? O! Zij had het vaste besluit des jongelings uit zijnen blik en uit den toon zijner stem meer nog dan uit zijne woorden vernomen, en zij had begrepen, dat de huidige ure haar nog niet brengen zou, wat zij zoo vurig wenschte. Doch de zonderlinge wending, welke het gesprek genomen had, had Frans in hare oogen nog doen rijzen, en zij was het meisje niet, om zoo spoedig eene duurbare hoop op te geven. Dat besluit las ook hij in hare oogen. Het bewustzijn van den pijnlijken kamp met zijn eigen hart, die hem te wachten stond, rees voor zijnen geest, en

met afschrik vroeg hij zich af, hoeverre zijne krachten zouden reiken.

Reeds sedert eene gansche poos sprak geen van beiden meer, en het stilzwijgen begon hen zwaar te drukken.

Het was dan ook met een zucht van verlichting, dat zij de moeder hoorden binnenkomen. En toch hadden beiden den indruk, als werd er hun plotselings een grenzeloos geluk geroofd, dat zij vroeger in het lastig alleenzijn niet vermoed hadden, en de onbewaakte blik, dien zij op hetzelfde oogenblik elkander toewierpen, goot in beider ziel eene zaligheid, die een stond geheel hun wezen vervulde. Arme Frans, die het geluk, hem zoo schaars toegemeten, zoo meedoogenloos in zich zelven bekampen moest!

Toen hij alleen was met Mevrouw Veraert, reikte hij haar een blad over, dat hij uit eene brieftasch nam.

'Ik ben het aan uwe goedheid verschuldigd, Mevrouw, dat uw heer broeder mij in zijnen dienst genomen heeft,' sprak hij. 'Ik heb het daarom mijn plicht geacht, u dezen brief, dien ik dezen morgen van mijne moeder ontvangen heb, te komen mededeelen.'

Mevrouw Veraert las den brief.

'Uwe moeder houdt er aan, dat gij mijnen broeder het gegeven woord gaat terug vragen?... Om eene reden, welke zij u thans liever niet mededeelt?... Wat beteekent dat? Kunt gij vermoeden, wat haar mag aangedreven hebben?'

'Volstrekt niet, Mevrouw.'

'En wat zijt ge voornemens te doen?'

'Ik heb eerst gedacht onmiddellijk bij den heer Sterckx te gaan, om hem, zooals mijne moeder het verlangt, het woord, dat ik hem gegeven heb, te gaan terugvragen. Doch bij nader overleg scheen het mij, dat het onkiesch zou geweest zijn, zulks te doen, zonder u te verwittigen. Ik zou den schijn gehad hebben, uwe belangstelling en uwe welwillendheid als een gewoon ondankbare te hebben vergeten.'

'Gij zijt dus wezenlijk voornemens te doen, wat uwe moeder vraagt?'

Hij zag haar verwonderd aan.

'Zoudt gij mij het tegendeel aanraden?' vroeg hij.

'Toch niet.... Het is inderdaad zeer moeielijk....'

Zij zag hem eene poos zwijgend aan. Dan zag zij, als verstrooid, nog eenmaal op het blad, dat zij in de hand hield.

'*Wolverthem.... Paulina Bogaerts....*' las zij halfluid en als in gedachten verzonken.

'Mijn vriend,' zegde zij plotselings en zichtbaar ontroerd, 'zeg voor het oogenblik geen woord hiervan aan niemand. Ik zal zelve met mijnen broeder over de zaak gaan spreken.'

Het werd den jongeling als duizelig, toen hij buiten was. Wat beteekende dat alles? Vanwaar die onverklaarbare brief zijner moeder? Vanwaar die ontroering van Mevrouw Veraert, terwijl zij den naam van zijn geboortedorp, en dien zijner moeder las? Hij dacht aan de ontroering, die hij ook bij den heer Sterckx had meenen te bemerken, toen deze hem omtrent zijn dorp en zijne ouders ondervraagd had. Had hij zich dan werkelijk bedrogen, zooals hij daarna gemeend had, het te moeten aannemen? Of was er werkelijk in dat alles een geheim, dat hij niet raden kon?

Hij had echter den tijd niet een antwoord op die vragen te zoeken, want met onweerstaanbaar geweld drongen andere beelden vóor zijnen geest.

Maria!... Was het dan waar, dat zij zijne liefde geraden had? Zou het waar zijn, dat zij hem beminde? Hem!... Maria hem beminnen! Het was hem een oogenblik, als werd hij zinneloos van geluk bij die gedachte.... Doch de volgende stonde reeds goot het venijn des twijfels in zijn zwellend hart. Neen, dat kon niet zijn! Dat was onmogelijk! Maria had vermoed, wat er in hem omging, en het was haar eene voorbijgaande meisjesluim, hem aan hare voeten te zien. Zij zag in hem een onfeilbaar slachtoffer harer ontwakende vrouwelijke ijdelheid. En dan? Dan zou zij hem van zich stooten, als de knaap het gebroken speeltuig wegschopt, dat hem niet meer vermaakt. Doch dat zou niet! Hij was geen kind meer! Hij wilde zich aan den zegewagen eener vrouw niet laten spannen! Hij zou zich koud en onverschillig toonen, vluchten, indien het zijn moest; doch de slaaf eener kokette worden, dát niet! Nimmer!

Arme gek! Weet gij dan nog niet, wat het is: beminnen, bemind worden? Bestaan zij werkelijk, zij die met de verterende vlam der liefde in geest en bloed, en het onver-

doofbaar vuur der hoop in het hoofd, het wenkend geluk van zich weg kunnen stooten? En gij, behoort gij tot die monsters van den wil? Neen! Hij gelooft zich zelven en zijne voornemens niet; want een verkropte snik schokt hem de borst en snoert hem een oogenblik de keel toe, en als een waanzinnige ijlt hij verder.

IV.

Wat is een voorgevoel?

Onzin zegt de strenge denker, - *eene wezenlijkheid* zegt de eenvoudige volksmond.

Wie van beiden heeft gelijk?

Het is nochtans groot, het getal der lieden, die overtuigd zijn, door een voorgevoel van een naderend geluk of ongeluk verwittigd te zijn geworden. Zij hebben inderdaad zich de borst in bange verwachting voelen verengen, eer zij den slag, die hen treffen moest, kenden; zij hebben in het hart eene blijheid voelen ontstaan, die het rasser en warmer deed kloppen, - als wist dat levensorgaan vroeger dan hetgeen er daar woelt in onze hersenpan, wat vreugdig nieuws men ging vernemen.

Was alle redeneering inderdaad vreemd daaraan?

Is het dan waar, dat er in de geestenwereld geheimzinnige banden bestaan, die aan al de opsporingen en proefnemingen der wetenschap ontsnappen? Is het waar, dat de wetten der stof niet alles beheerschen in ons leven?

Wie kan 't weten? En kan men het de zwakke menschenkinderen ter kwade duiden, zoo zij liever de bloemrijke luchtspiegelingen van het wonderbare naloopen, dan zich moedeloos op de naakte rots der stoffelijke zekerheid neer te vlijen?

Toen Mevrouw Veraert tot haren broeder ijlde, had zij het *voorgevoel*, dat de moeder van Frans de schoone meid moest wezen, die zij vóor vele jaren in het huis harer ouders gekend had, en dat Frans de zoon haars broeders moest zijn.

Waarom dacht zij dacht?

Zij was zelve overtuigd, dat daartoe geen grond bestond. Die brief der moeder was wel zonderling, en de gelijkenis van Frans met haren broeder, en ook met dezes zoon had zij al lang opgemerkt. Doch wat bewees dat? Ontmoet men

niet gedurig lieden, die elkander geheel vreemd zijn, en toch de treffendste gelijkenis aanbieden? Neen, dat bewees niets! Had zij ooit iets bemerkt, dat betrekkingen tusschen de meid en den jongen meester had kunnen doen vermoeden; had zich Paulina ooit in het minst als eene lichtvaardige deerne getoond, dan, ja, dan hadde de zaak eenigen schijn van mogelijkheid kunnen aannemen. Maar nu?

Zij herinnerde zich Paulina nog zeer wel, ofschoon zij niet wist, ooit haren familienaam gehoord te hebben. Het was eene flinke, levensfrissche boerin, even knap bij den arbeid als opgeruimd en geestrijk in den omgang met iedereen. Zij had eene opvoeding genoten, zooals men ze bij buitenlieden slechts zelden aantreft; want hare ouders waren welstellende lieden geweest, die door tegenspoed getroffen waren geworden. Zij was als meid in het huis gekomen, doch werd door vader Sterckx al spoedig tot winkeldochter bevorderd. En men had het zich niet te beklagen gehad. Aan het volstrekt onberispelijke harer zedelijkheid had nooit iemand getwijfeld.

Zekeren dag was haar vader haar komen aankondigen, dat hij eene ronde som geërfd had, en dat de scheiding voortaan onnoodig was geworden. Weinige dagen nadien was zij naar het vaderlijke huis teruggekeerd.

Neen, dat vermoeden was onzin! Dat kon niet zijn! Paulina was daartoe niet in staat, en ook haar broeder was te eerlijk, te goedhartig, om eene vrouw in schande te storten, en zich dan om haar niet meer te bekommeren. De moeder van Frans moest dus eene andere Paulina zijn, dan degene, die zij gekend had.

Doch zij had goed zich dat alles immer weder vóor den geest te roepen: het *voorgevoel* liet haar niet los. Ten minste, zóo noemde zij het; maar de zaak had even goed eene waarschijnlijkheid kunnen heeten, die haar dieper getroffen had, dan zij 't wist; en welke in hare ziel eenen indruk had nagelaten, dien al hare redeneeringen niet vermochten uit te wisschen.

Zij vond haren broeder in zijn werkkabinet over eenen hoop handelspapieren gebogen.

Hij bemerkte, dat zij ernstig en aangedaan was, en zag haar ondervragend aan.

‘Ik heb daareven het bezoek van Frans Bogaerts gehad,’ sprak zij.

Hij antwoordde niet.

Zij aarzelde een oogenblik:

‘Hoe sprekend hij u gelijkt, u en uw zoon!’ riep zij dan uit.

‘Hebt gij dat nu eerst bemerkt? *Ik* heb het onmiddellijk gezien,’ zegde hij.

Zij zag hem getroffen aan.

Dan verhaalde zij, waarom Frans gekomen was. Zij herhaalde hem woord voor woord den inhoud van den brief, en drukte op den naam der moeder en dien des dorps. Hij onderbrak haar niet, door geen woord, door geen gebaar.

‘Vindt gij dat alles niet onbegrijpelijk?’ vroeg zij.

‘Integendeel,’ mompelde hij, als in gedachten verzonken.

Zij trad met open mond op hem toe:

‘Wat beteekent dat?’ vroeg zij.

Hij zag haar niet eens aan, en scheen aandachtig den brief te lezen, die voor hem open lag. Hij liet haar hare vraag herhalen, eer hij antwoordde:

‘Ik geloof, dat Frans mijn zoon is....’

‘Ik wist het!’ riep zij uit. En verpletterd zonk zij neder op eenen stoel.

Haar broeder deed pogingen, om kalm te blijven, en hij scheen er inderdaad in te gelukken. Hij immers bad sedert eene week aan niets anders meer gedacht. Hij was thans vertrouwd met het denkbeeld, een zoon te hebben gevonden. Want dat Frans zijn zoon moest zijn, daaraan twijfelde hij niet in het minst. Doch mocht hij spreken? Wat kon hij doen? Al zijne plannen bleken onmogelijk, zoodra bij den vinger wou roeren, om ze uit te voeren. En toch, *iets* moest gedaan worden, dat voelde hij. Maar wat? Met den zoon spreken? Onmogelijk! Tot de moeder gaan? Hij hadde wel gewild, doch de moed ontbrak hem. Er bleef hem maar éene zaak over: Wachten! De tijd zou den strik wel losmaken. Was dat ook het beste niet? Toch was het wachten hem pijnlijk, en met een gevoel van eindelooze verlichting bestatigde hij, dat de bekentenis aan zijne zuster, waarvan hij zoozeer de gevolgen geducht had, zonder storm voorbij was gegaan.

En hij vertelde haar van die dagen, die sedert zoolang

reeds in diepe vergetelheid verzonken waren gebleven, en waarvan de herinnering thans, als eene plotselings opgewekte schim, geheel zijn wezen vervulde.

Zijne stem was onzegbaar geschokt, de macht der beelden uit het verleden, die voor zijnen geest togen, scheen hem geheel te hebben aangegrepen, en het was, alsof hij voor zich zelven sprak, en volkomen de tegenwoordigheid zijner zuster vergeten was.

Hij sprak van de geheime liefde, die hij sedert zoolang voor de schoone, doch ongevoelige Paulina gekoesterd had, en van hare onverbiddelijke onverschilligheid, die zijnen hartstocht bijna tot waanzinnigheid had doen stijgen. Hij vertelde, hoe hij zekeren dag voor het meisje geknield had als voor een bovenmenschelijk wezen; hoe hij haar gesmeekt had, met tranen en snikken, hem niet van haar af te stooten; hoe zij lang en als met vertwijfelde krachtdadigheid weerstand had geboden; doch hoe zij ten slotte ook in tranen was uitgeborsten, en bekend had, dat zij hem ook beminde. Hij verhaalde, hoe het arme meisje verpletterd was door het bewustzijn harer zwakheid, zij, die bij zich zelve gezworen had, die hopelooze liefde meedoogeloos te versmooren, - en hoe zij als ontzenuwd en willoos in zijne armen had gelegen, en zelfs dan de noodige krachtdadigheid niet had teruggevonden, toen haren minnaar de woeste storm der vleeschelijkheid met bedwelmende kracht naar de hersens dreef.

‘Wat zal ik zeggen?’ ging hij na eene poos zwijgens voort. ‘Ik ben zeker zeer schuldig jegens dat meisje. Doch de omstandigheden zijn medeplichtig. Weinige dagen na dien noodlottigen dag kwam haar vader haar halen, en ik heb haar sedert niet teruggezien. Zij was toen pas achttien jaar, ik nog geen twintig. Het was kort daarna, dat vader mij naar Holland stuurde, om mij in de kennis van den handel te bekwamen. Toen ik vier jaar later terugkwam, deelde hij mij mede, dat mijn huwelijk met Johanna, mijne vrouw zaliger, besloten was, en hij de zaak reeds met hare ouders geregeld had. Gij weet, dat het zeer gewaagd was, vader tegen te spreken. Ten andere, men vergeet zoo licht op dien ouderdom, en Johanna mishaagde mij niet. Aan de mogelijkheid. dat Paulina kon moeder geworden zijn, had ik nooit gedacht. Hoe zou ik het ook? Zij woont pas een paar uren van hier, en heeft nooit iets van zich laten ver-

nemen. Arm meisje! Zij heeft liever hare schande en hare smart verkropt, dan er zich toe te vernederen, den ontrouwe na te loopen.'

'En wat denkt ge nu te doen?' vroeg zijne zuster.

'Wat ik nu doen wil?' vroeg hij met vuur. 'Herstellen wil ik, wat nog hersteld kan worden!'

'Hoe meent ge dat?'

'Ik zal op mijnen zoon niet langer de schandvlek eener onwettige geboorte laten kleven,' ging hij driftig voort. 'Is dat mijn plicht niet? Kunt ge mij iets anders aanraden?'

Zij greep hem bewogen de hand.

'Neen,' zegde zij; 'dat is edel gesproken. En ik denk, dat het een geluk is voor u, eenen zoon te vinden als Frans. Hij zal voortaan de steun en de troost van uw leven zijn, nu gij al het overige verloren hebt.'

Hij zag haar dankbaar aan om die goede woorden. Hij aarzelde een oogenblik, en sprak dan stiller:

'En de moeder? Zal zij er in toestemmen, dat degene, die haar verlaten en vergeten heeft, haar thans haren zoon komt ontnemen? Zal hij zich van zijne moeder willen scheiden?'

'Ik begrijp u, broeder. Neen, gij hebt gelijk: uwen zoon erkennen is niet genoeg: ook de moeder heeft recht op herstelling. Zij vooral heeft het. Door uwe schuld is haar gansch bestaan vergiftigd geweest. De vlek, die op haar kleefde, is wellicht de oorzaak geweest, dat zij een leven zonder liefde en geluk, een leven van wroeging en vernedering heeft moeten leiden. Gij zijt niet jong meer; doch al wat gij voor de ongelukkige doen kunt, moet gedaan worden.'

Sterckx had zijn gelaat in zijne hand laten zinken, terwijl zijne zuster sprak, en zij zag thans, dat er hem een dikke traan tusschen de vingeren gleed.

V.

Mevrouw Veraert had misschien beter gedaan van dat alles voor alsnog geen woord aan hare dochter te zeggen, enten minste te wachten, tot het onaangemelde bezoek, dat zij heden met haren broeder aan de moeder van Frans te Wolverthem brengen moest, eenige zekerheid omtrent de toekomst verschaft had.

Doch de goede vrouw had zelve het hart zóo vol van wat zij vernomen had en van alles wat de naaste maanden nog konden medebrengen, dat de noodzakelijkheid eene vertrouwelinge te hebben, sterker was, dan alle tegenstrijdige redeneering.

Waren er zelfs daaromtrent wel bedenkingen bij haar opgekomen? De zaak kon twijfelachtig zijn; want zij was sedert eenigen tijd reeds gewoon, hare dochter niet meer als een kind te beschouwen. Ten andere, ging die zaak, die zulken geweldigen ommekeer in de familie kon teweegbrengen, die gansch den wijden kring der bekenden in rep en roer zou zetten, niet alle familieleden aan?

Had Maria's moeder echter kunnen vermoeden, hoe verraderlijk hare dochter besloten was van het haar toevertrouwde geheim misbruik te maken, dan hadde zij zich wellicht wel gewacht, er iets van te reppen.

Doch zij vermoedde niets. Zij bemerkte wel, dat Maria niet was als gewoonlijk; doch zij zag daar volstrekt niets bedenkelijks in. Hoe zou zij ook? Was het dan te verwonderen, dat de ongehoorde verandering, welke het opduiken eens nieuwen neefs in hunnen engen kring te weeg zou brengen, ook het meisje zoo diep had getroffen? Was het niet natuurlijk, dat Maria van niets anders meer sprak, dan van den nieuwen bloedverwant, en zich met welgevallen al het goede herinnerde, dat oom en moeder zelve van Frans gezegd hadden? Het was inderdaad een groot geluk, dat de gevonden zoon zulk degelijk en onberispelijk jonge man was. Wat ware er gebeurd, indien Sterckx zijnen zoon in eenen lompen boerenkinkel of een losbandige deugniet had gevonden? Had hij daarom minder dát gedaan, wat hij zijn plicht achtte?

Ja zeker, oom mocht een gelukkig man genoemd worden.

Tot hare schande moet het echter gezegd worden, dat Maria tot hiertoe nog bitter weinig aan het geluk van haren oom gedacht had, en de gebeurtenis uitsluitelijk uit een zelfzuchtig oogpunt had beschouwd.

Zij was bij het vernemen van het groote nieuws eene poos ernstig, zeer ernstig geweest. Moeder had natuurlijk gedacht, dat zij zich de zaak te veel aantrok, en zij begon zelfs haar kind te verdenken, den indringeling met leede oogen aan te zien, omdat zijn bestaan eene vlek op de fami-

lie kwam werpen, misschien wel, omdat het jonge meisje aan de haar aldus ontsnappende erfenis dacht. Deze laatste veronderstelling vooral bedroefde moeder Veraert; want, ofschoon hare gedachten en gevoelens in den regel niet boven de wolken dreven, toch was zij eene doorgoede, kruisbrave vrouw, die het hart op de rechte plaats droeg.

Zij verontrustte zich echter ten onrechte. Maria's overwegingen hadden eene gansch andere richting ingeslagen.

Zij had bij zich zelve de kansen op verzoening afgewogen, die er bestonden tusschen Oom Sterckx en de moeder van Frans. Van liefde tusschen beiden kon er zeker geene spraak meer zijn. Bij oom in elk geval niet. En bij haar? Waarschijnlijk evenmin. Zou dan een gansch leven verbittering en lijden niet voldoende zijn, om elk gevoel uit te wisschen? Overigens, de jeugd aanziet de liefde zoodanig als haar eigen iets, dat zij de veronderstelling, als zou dat gevoel ook bij oudere lieden bestaan, eenvoudig en *à priori* voor onzin uitkrijt. Er kon dus in de ziel der verlaten vrouw geen andere strijd zijn, dan degene tusschen eigenbelang en fierheid, tusschen de hoop op stoffelijke welvaart in de toekomst, en de herinnering aan een lang leven van vernedering en smart. Wat zou er overwinnen? Indien Frans zijne hooghartige, edele fierheid van zijne moeder geërfd had, - en alles scheen te doen veronderstellen, dat zulks zoo was, - dan kon er moeielijk getwijfeld worden: Paulina zou haren ontrouwen en lichtzinnigen minnaar van vóor vele jaren niet in genade aannemen.

Voor oom zou die uitslag van zijn huidig bezoek stellig niet aangenaam wezen. Doch voor *haar*, voor *hare* liefde was het eene onherstelbare ramp. Want indien werkelijk de gebeurtenissen de wending namen, die zij voorzag, dan bestond er weinig kans, dat zij den jongeling in het vervolg nog ooit zou ontmoeten. Hij zou natuurlijk aan de zijde zijner moeder staan tot het einde, en de breuk tusschen die twee en de familie des vaders zou ditmaal openlijk en onherroepelijk zijn.

Doch zijne liefde? Beminde hij haar niet? Had zij hem niet laten raden, wat ook in haar hart omging? En zou de hoop hem niet terugvoeren tot haar, wat er ook geschiedde? Waarschijnlijk, neen. Zij had het immers met eigen oogen gezien, dat hij niet geloofde aan den ernst van haar gevoel. Hij hield haar voor eene dier lichtvaardige vrou-

wen, die schoonheid en natuurlijke bevalligheden alleen gebruiken, om mannenharten te kwellen en er het opperst genot in vinden, ze meedoogeloos en reddeloos te breken. Liefde? Was het niet eer verachting, die hij voor haar moest voelen? En toch, indien het haar in den beginne misschien een spel geweest was, op den ernstigen, degelijken jongeling de macht hare levenslustige meisjesoogen te beproeven, thans was het haar wel ernst, bitter ernst geworden, en met afgrijzen vroeg zij zich af, wat zij worden zou, indien de scheiding wezenlijk volledig en onherroepelijk moest worden.

Ha! Indien Frans maar wist, hoe duurbaar hij haar was! Indien hij maar raden kon, welken voortgang de laaie gloed overpoosd maakte in dat stormende meisjeshart! Indien zijne moeder wist, dat zij, met niet onverbiddelijk te wezen, ook het geluk van haren dierbaren zoon verzekerde; dat zij door hartelijke verzoening met oom ook Frans eene bruid toevoerde, die hem zoo innig, zoo hartelijk beminde!

Ach ja! Zoo zij dát wisten, dan misschien kon zich alles nog ten goede wenden. Doch wie zou, wie kon het hun zeggen? Wie?

Dat Maria den nieuwen neef niet stelselmatig vijandig was, mocht de moeder al spoedig tot hare innige voldoening bemerken. Maria sprak weldra met de oude hartelijkheid van den jongeling, en daar de groote gebeurtenis natuurlijk het onderwerp was van de meeste gesprekken in het stille huis, zoo had de moeder gelegenheid genoeg, omtrent de ongegrondheid harer vorige vrees zekerheid te verkrijgen.

De groote dag was aangebroken. Heden zouden Sterckx en hare moeder naar Wolverthem rijden; heden zou er over de toekomst van Frans en over de laatste levensjaren zijner ouders beslist worden.

Mevrouw Veraert had bij haar vertrek hare dochter niet zonder ontroering omhelsd, en Maria scheen nog heviger aangedaan dan hare moeder.

Nauwelijks echter was deze vertrokken, of het jonge meisje snelde naar hare kamer, nam een vel briefpapier, en schreef, zonder aarzelen, volgende klaarblijkelijke onwaarheid neder:

Mijnheer Bogaerts,

‘Mijne moeder laat U bidden, haar zoo spoedig mogelijk met een bezoek te willen vereeren. Zij heeft u eene gewichtige mededeeling te doen.’

‘MARIA VERAERT.’

Zij gelastte de meid het briefje te gaan bestellen, en begon zich onmiddellijk aan te kleeden, als was zij voornemens uit te gaan.

Dan kwam zij traag en ernstig naar beneden en zette zich neder aan het venster van de kleine zaal, waar zij weldra Frans zou ontvangen.

Onbeweeglijk zat zij daar, en de blik, die droomend door het venster tuurde, merkte klaarblijkelijk niets op van het rusteloos gaan en komen der voorbijgangers daarbuiten. De lieden, die zij wel bij naam niet kende, doch die haar toch bekenden, bijna vrienden geworden waren, omdat zij ze sedert jaren dagelijks op de straat zag voorbijgaan, omdat zij zoo vaak reeds vreugde of wee op hun gelaat had bespeurd, - gingen thans voorbij, zonder een vonkje aandacht in het onverschillig oog te wekken; ja, de liefste en de buitensporigste vrouwenopschikken gleden voorbij, zonder dat Maria ze ook slechts een oogenblik met de oogen volgde.

Zij droomde. Voor haren geest togen beelden uit het verleden of schimmen der toekomst, waaraan oogenschijnlijk alles, wat haar omringde, volkomen vreemd was.

Doch - de slanke, welbekende gestalte, die daar eensklaps aan den hoek der straat verscheen, was er mogelijk niet zoo vreemd aan. Een vurig rood kleurde plotselings het lieve gelaat van het jonge meisje, en licht als eene pluim was zij recht gesprongen. Zij snelde zelve naar de deur, en nog nauwelijks had de jonge man daarbuiten den knop der huisschel kunnen grijpen, toen de deur openging en Maria den bezoeker, met slecht verborgen ontroering in de stem, groette.

VI.

Wat verandering, sedert Sterckx of zijne zuster de stad nog langs die zijde hadden verlaten!

Sterckx was nooit een liefhebber van wandelingen geweest, en zijne vrouw zaliger evenmin. Zij was altijd van oordeel geweest, dat gezondheidsleer en noodzakelijkheid van lucht scheppen niets waren dan voorwendsels ten gebruike van luiaards en leegloopers, en Sterckx, die gaarne gezond verstand en praktischen zin ten toon spreidde, had hare meening volkomen gedeeld.

Mevrouw Veraert, sedert zij de bovenstad bewoonde, had de gewoonte hare wandelingen en uitstapjes naar Ter Kameren Bosch en de lieve dorpjes aan gene zijde der stad te richten, en kende nauwelijks het vóor eenige jaren aangelegde park vóor het koninklijke zomerverblijf van Laeken.

Zij herinnerden zich nog beiden, uit de zonnige dagen hunner jeugd, de sombere straat, die over den steilen Donderberg leidde, en den engen, kronkelenden weg, die van daar door de licht golvende velden over Meysse naar Wolverthem liep.

Thans rolde het rijtuig over eene breede, lijnrechte baan, van weerzijden met krachtig opgroeiende kastanjelaars beplant. Van afstand tot afstand was, ter zijde of te midden der baan, een boschje met sierlijke boompjes of struikgewas aangelegd, en in de verte rees, als een uitgestrekt woud, het geboomte op van het buitengoed van Bouchout, dat tegenwoordig tot verblijfplaats aan de ongelukkige keizerin Charlotte dient.

Zij hadden geen van beiden eene dichterlijk aangelegde natuur. Doch, hetzij de herinneringen uit vroeger tijd door den plechtigen ernst hunner stemming eene buitengewone kracht hadden verkregen, hetzij waarlijk het onderscheid tusschen vroeger en nu hen door zich zelf trof, zij waren onaangenaam ontroerd, toen de koetsier, in rechte lijn voortrijdend, de oude, smalle, kronkelende straat links liet liggen. Wat lag zij daar koud en onverschillig vóor hen, de eindelooze rechte linie der nieuwe baan! Wat was zij eentonig in hare gladde onveranderlijkheid, met haar effengevoerd vlak, dat steeds de velden daarnevens tot aan den grijzen gezichteinder eenvormig beheerschte!

Bij Sterckx vooral was het gevoel van teleurstelling levendig. Immers, ginder op eenige honderden meters afstand, in eene diepe groeve bedolven, onder knoestige eiken en eene dubbele haag van hoogopschietend struik-

gewas verborgen, lag de oude baan, waar hij eens de geliefde Paulina, toen zij zekeren Zondag eenen vrijen dag waargenomen had, om tot hare onders te snellen, zoo volzalig aan hart zijn had gedrukt. Hij had die baan maar eens betreden, en toch stond zij hem met hare grillige veranderlijkheid nog levendig vóor den geest. Nu eens diepliggend en verborgen, dan weer vlak en gelijk als het veld daarnevens, verder nog in de zijde van eene helling gesneden, had zij hem met hare bonte afwisseling van vlakke strepen en korte, kronkelende hellingen eenen diepen indruk gelaten. En hij beminde die oude baan; nu vooral, nu de eens zoo plotselings afgebroken droom der eerste jongelingsjaren met frissche kracht in zijne ziel was opgerezen, en nu ook de herinnering aan die eerste, zorgvuldig verborgen afspraak zoo bedwelmend vóor zijnen geest kwam staan.

Voor de eerste maal drongen twijfel en ontmoediging in zijn hart. Hadde het rijtuig onder die van ouds bekende eiken gereden, had hij er het zoolang vergeten plekje mogen wederzien en begroeten, waar hij haar ontmoet had, en waar zij nevens hem in het gras had gerust, dan wellicht had de schuchtere hoop op gelukkige dagen voor de naderende grijsheid hem niet begeven; doch thans, op die onverschillige, steedsche baan, zoo koud en eenvormig niettegenstaande hare kunstmatige versiersels, thans werd het hem bang te moede; de afstand dier langvervlogen dagen scheen hem zoo groot, zoo onoverzienbaar groot te worden, en de hoop, die hem bij het vertrek vervulde, kwam hem van lieverlede als eene ongehoorde dwaasheid, ja, als eene belachelijke kinderachtigheid voor.

Het was afgesproken, dat Sterckx op eenigen afstand van het dorp zou afstappen, en dat Mevrouw Veraert alleen tot Paulina zou rijden. Zij had in het huis van haren schoonbroeder genoeg van Frans' oom hooren spreken, om zeker te zijn, dat zij het huis zonder moeite zou vinden.

Reeds eenen geruimen tijd zat Sterckx in eene kleine herberg buiten het dorp te wachten. Daar zou zijne zuster hem den uitslag harer onderhandelingen komen mededeelen, en hem zeggen, of Paulina er al of niet in toestemde, hem te ontvangen. Toen hij Brussel verliet dacht hij kort na zijne zuster ongeroepen bij Paulina binnen te treden: bij de aankomst had hij er den moed niet meer toe gehad

In den beginne had hij de vrees, die hem bekroop, door allerlei redeneeringen trachten te bevechten. En inderdaad, kon het wel twijfelachtig zijn, dat Paulina zou aannemen? Zijne zuster, die in het huis van haren schoonbroeder meermaals over haar en haren broeder had hooren spreken, had hem wel verzekerd, welk zij zich bij dezen nuttig maakte, zooveel het in hare macht was; doch dat nam niet weg, dat het brood, dat zij at in het gezin des gehuwden broeders, toch vreemd brood was. Zij, de zoo fiere vrouw, met haar levendig eergevoel, die steeds de minste krenking zoo pijnlijk gevoeld had, zou zij niet gelukkig zijn, dat leven voor een gansch onafhankelijk en kommerloos bestaan te verwisselen? Was zij dat overigens niet schuldig aan haar kind, bij wien daardoor de vlek der geboorte werd uitgewischt? En zou haar moederhart haar niet toeroepen, van dat middel gebruik te maken, om voor altijd haar kind bij zich te kunnen houden? En het verleden? De liefde, die zij eens zoo diep en zoo gloeiend had gevoeld; die liefde, die de ramp haars levens was geweest, maar die toch ten laatste, na lange, lange jaren, haar een kalm, rustig levensgeluk kwam aanbieden, - zou dat verleden, zou die liefde dan niet het minste gewicht meer hebben in de weegschaal, die over de toekomst ging beslissen?

De hoop herleefde bij al die bedenkingen; doch de tijd verliep, en Mevrouw Veraert kwam niet terug. Twee uren waren er reeds verloopen, en nog niets! Was het dan nog mogelijk te hopen? Zouden dan werkelijk al de pogingen der zuster vergeefsch zijn? En hij? Wat zou hij doen? Wachten, tot zijne zuster hem het beslissende *neen* kwam brengen? En dan terugkeeren, verstooten, afgewezen, nu hij rouwmoedig naar hier was gekomen om zijne schuld te boeten? Neen, dat zou hij niet! Hij zelf wilde ten minste nog eene poging wagen. Wat zijne zuster niet vermocht, dat zou hij misschien kunnen. Zij zou zich herinneren, dat zij hem bemind had, dat hij haar alles geweest was; hij zou haar spreken van hun kind, van hun Frans, die zijn trots was, zoowel als de hare; van de toekomst van dien zoon, dien zij beiden zouden liefhebben; hij zou haar knielend om vergeving bidden voor al het leed, dat hij haar aangedaan had; hij zou haar zweren, dat al de stonden, die hem te leven overbleven, aan het boeten dier schuld zouden

gewijd zijn; en neen! zij zou hem niet verstooten bij de taal des harten, al was zij onverbiddelijk gebleven bij degene der rede.

Hij wilde juist naar buiten gaan, om zich op weg te begeven, toen hij in volle vaart een open rijtuig zag voorbijstormen. Droomde hij? Was dat Frans niet, Frans met Maria?

Hij sprong naar buiten, doch reeds was het rijtuig een gansch eind verder. Hij had zich echter niet bedrogen: het waren wel de beide jonge lieden, die naar het dorp toe reden.

Wat mocht dat beteekenen? Zou er ginder iets gebeurd zijn? Een ongeluk in het huis van den heer Veraert? Maar dan waren zij wel niet beiden gekomen. Wat dan? Zou Maria weten, dat hare moeder naar Wolverthem kwam, en waarom? En Frans?

Hij had goed alle mogelijke veronderstellingen te maken; bij nader onderzoek vond hij geene enkele aannemelijk. Het eenige, dat misschien waarschijnlijk zijn kon, was dat Frans de gansche waarheid kende, en met al de macht zijner vurige kinderliefde het voorziene besluit zijner moeder kwam versterken of bekampen. Een oogenblik stormde er een bruisend gevoel van zegevierende hoop in het hart des mans, bij when de jaren schenen te wijken, om plaats te maken voor eene herlevende jeugd, en beraden stapte hij de baan naar het dorp in. Doch Maria dan? Wat kwam die daarbij doen? Neen, ook die veronderstelling, die hoop, die blijde begoocheling was ongegrond. Er moest iets anders zijn. De arme man gat de moeite niet meer verder te zoeken. Hij vreesde, dat elke minuut nadenkens hem een stuk van de zoozeer verminderde hoop zou rooven. En toch, zij was hem nooit zoo duurbaar geweest als thans, die laatste, opperste hoop van zijn jagend mannenhart!

Zijn stap was van lieverlede vertraagd, en aan de eerste huizen des dorps gekomen had hij moedeloos gezucht, en met gebogen hoofde was hij teruggekeerd op zijne stappen, - terug naar de kleine herberg, waar hij zijn vonnis zoo gelaten mogelijk afwachten zou.

Gelaten! Neen, het was geene gelatenheid meer, die er te lezen lag op dat versomberde gelaat, maar wel diepe, innige smart.

Daar op eens hoort hij achter zich lichte, ijlende schreden, die hem naderen, en eer hij zich nog omgewend had, hing zijne nicht hem gloeiend en met jagende borst aan den hals.

‘Oom!....’ duisterde zij. ‘Ik ben zóo gelukkig!..... Gij stemt toe, niet waar?..... Ik ben de bruid van Frans, van uwen zoon!.....’

En zij verborg haar gelaat, hare lachende en toch met tranen gevulde oogen aan zijne borst.

Hij was zóo bedwelmd, zóo ontroerd, dat hij de drie personen niet bemerkt had, welke hem gedurende de vurige omhelzing van Maria genaderd waren.

Daar greep hem op eens zijne zuster de hand, en zegde hem met weeke stem:

‘Ik heb de taak, welke gij mij opgelegd hebt, niet kunnen volbrengen, broeder. Ik heb de fierheid der gekwetste, noch de herinnering van een lang lijden kunnen overwinnen. Doch de liefde onzer kinderen, hunne vreugdetranen, hunne liefdebetuigingen en hunne smeekingen hebben haar misschien aan 't wankelen gebracht. Beproef gij thans of gij haar kunt vermurwen, misschien gelukt het u beter dan ons.’

‘Ja, oom,’ voegde Maria er bij, ‘gij moet doen als ik. Hadde ik zelve niet gehandeld, ik had mijn Frans nooit gekregen!’

Mevrouw Veraert trok hare dochter voort, en bleek als een doode trad Sterckx met uitgestrekte handen de twee te gemoet, die als aan den grond gekluisterd en aan al hunne ledematen bevend hem zagen naderen, zonder dat zij de tranen schenen te voelen, die hen onophoudend over de kleurlooze wangen rolden.

Andenne, *Februari* 1891.

Boekbeoordeeling.

Onze beste vrienden! door Is. Teirlinck. Gent, drukkerij J. Vanderpoorten.

Ziedaar een werk, waaraan wij onvoorwaardelijk onze goedkeuring verleenen. Te midden van den harden strijd om het leven heeft het ons goed aan 't hart gedaan ons, bij de lezing van dit boek, een weinig op het onzijdig gebied der dieren wereld te verpoozen en uit te rusten. Op zulken gunstigen uitslag kan ieder letterwerk geen aanspraak maken en dit is, ons dunkens, alreeds een bevredigend iets voor den schrijver.

Hij heeft immers gelijk. ‘Onze beste vrienden zijn onze huisdieren. Verkleefdheid en trouw, spierkracht en geest, vleesch en bloed- alles schenken zij ons mild.’

En dit nog goedhartig en gedwee, zonder knorren of morren, zonder hunne verloren vrijheid te herdenken, met al de wijsgeerige gelatenheid van het plichtbesef!

‘Zoek zulke vrienden onder de menschen: - wij zeggen het met bitterheid den heer Teirlinck na - gij zult ze niet vinden! Vleiers genoeg zijn er, huichelaars niet minder, met zoeten lach op den mond en grimmigen nijd in het hart. Trouwe vrienden.... helaas! zeldzaam.’

Bij het schrijven van zijn boek stelde de heer Is. Teirlinck zich ten doel ‘te leeren, te behagen en ook in het hart zijner lezers - *kleine* en groote - liefde voor deze goede vrienden op te wekken.’ Wij hebben het woord kleine onderstreept, om aan te wijzen, dat de schrijver zóo zijn werk heeft opgevat, dat het in de handen van *allen* mag gesteld worden en dat iedereen voordeel en wetenswaardigheden er uit kan rapen.

Wij getuigen het volgaarne: het is onze meening, dat Is. Teirlinck zijn doel bereikt heeft; ook wenschen wij hem vele kleine en groote lezers in het voordeel des schrijvers en ook in dit van het publiek.

De taal immers, waarvan de schrijver zich bediend heeft, is eenvoudig, zelfs als er wetenschap behandeld wordt; daarbij nog - is het wel noodig, dit van Teirlinck te getuigen? - zuiver en klaar en dus ook gemakkelijk om lezen.

Wat meer is, het boek is, als 't ware, verlevendigd en netjes versierd met omtrent 200 oorspronkelijke teekeningen van Jan

Heylemans, die, wel is waar, niet allen meesterstukken heeten, doch voor het grootste getal zeer wel gelukt zijn, en prettig de toestanden doen kennen, waarin personen en dieren voorkomen. Dit alles is niet weinig geschikt om het belang van den lezer op te wekken.

Het boek is verdeeld in tien hoofdstukken en opvolgentlijk wordt er gehandeld over Trouwhart, (de hond), Minnepoes, (de kat), Konijneschrik, (het fret), Harddraver, (het paard), Langoor, (de ezel), Melkmoeder, (de koe), Kapelaan Belijn en vrouwe Hawi, (het schaap), Grillige Belle, (de geit), Moddergast, (het zwijn), Meester Huppelpoot, (het konijn).

Benevens wetenschappelijke opgaven, die iedereen behoort te weten en die den aard, de natuur, het wel en wee onzer huiszoogdieren evenals hunne rol in ons leven doen kennen, bevat het boek menigvuldige spreekwoorden, eenige fabels en gedichten, en zeer belangrijke vertelsels of sprookjes, die op eene recht lieve manier de verstandelijke en zedelijke hoedanigheden - verschooning van aldus van de dieren te spreken! - onzer huiszoogdieren in werking stellen.

Ofschoon wij reeds verscheidene aangehaalde sprookjes elders ontmoeten, toch hebben wij ze met genoegen en belangstelling herlezen, omdat ze uit de pen van Teirlinck in een nieuwen, aangenamen vorm opgedicht worden. Wij bewonderen zijn taai geduld in het opzoeken van hetgeen leerrijk is en tot de zedelijke opvoeding van het volk helpen kan.

Nu veroorloven wij ons een paar opmerkingen, die in niets de hier hooger aangeduide waarde van het boek komen verminderen.

Wij hebben met eenige verwondering gezien, dat de schrijver het fret onder onze beste vrienden rekent. Als wij ons niet bedriegen, wordt het fret hier ter streke uiterst zeldzaam opgekweekt. Daarbij nog zijn de diensten, die het aan den mensch bewijst, zeer gering; te ring wellicht, opdat zij het bloed, dat aan zijne scherpe en wreede nagels kleeft, kunnen afwisschen; te gering voorzeker, opdat dit dier plaats neme tusschen hond, paard en koe.

Evenals zoovele anderen, beproeft de heer Is. Teirlinck de eerherstelling des ezels. Dit getuigt ten voordeele zijner goede gevoelens; doch, zal hij erin gelukken die goede gevoelens door het volk te doen deelen? Daar twijfelen wij aan; want de algemeene minachting voor den ezel spruit uit den aard en de doenwijze zelve van het dier. Wij deelen daarover de meening

van Van Tricht, die in zijne voordracht over ‘Paard en ezel’ opgehouden heeft zich door al te groote gevoeligheid te laten medeslepen. De ezel immers is een lomperd om 't even langs welke zijde men hem keere en nooit laat hij eene gelegenheid voorbij gaan zonder het met zekere voldoeding te bewijzen. Zijn omgang is niet veel aangenamer dan dat van vele onzer minst fatsoenlijke evenmenschen. Daarom willen wij de diensten door hem bewezen in geenen deele verminderen of verschooning geven aan degenen, die hem onrechtveerdig en noodeloos doen lijden; wij willen alleen onze meening uitdrukken, dat Langoor veelal mishandeld wordt, omdat hij lomp is en moedwillige koppigheid toont, doch niet koppig en traag wordt, omdat men hem mishandelt. Indien de heer Is. Teirlinck soms met ezels heeft omgegaan, dan moet hij ondervonden hebben welk ondeugend karakter die kerels bezitten. Ware de heer Teirlinck onze ergste vijand, wij wenschten hem uit wraak den eeuwigen omgang met ezels en ware hij onze beste vriend, wij zagen hem liever trouwen met eene der koningsdochters, waarvan hij in zijne sprookjes vertelt, dan hem tot ezelsgezelschap gedoemd te zien!

Ten slotte kunnen wij verzekeren, dat ‘*Onze beste Vrienden*’ in alle boekerijen en in alle huisgezinnen met het hoofd recht langs de groote deur mogen binnengaan.

AL. VANNESTE.

Felix Dahn. - *De Bataven.* Historische roman uit het tijdperk der Volksverhuizing vertaald door Marie Ten Brink. 2 dln. Sneek. J. F Van Druten. 1891.

Geene onderverdeeling van het genre *roman* gaat met meer bezwaren gepaard dan de historische roman, en gering is dan ook het getal dergenen, die het daarin tot eenige volmaaktheid hebben gebracht. Om belangstelling te wekken dient de schrijver een tijdperk te kiezen, welk niet te dicht bij ons ligt, opdat de andere zeden, het andere midden ons zouden kunnen bevallen. Het archaeologisch element is, voor een lezer die niet op den naam van romanverslinder wil aanspraak maken, veelal een gedeelte dat ten zeerste aantrekt, wanneer wel te verstaan het hoofdpunt in een roman, de intrige, er niet onder lijdt. Dat is nu evenwel niet altijd het geval, en vele personen

zijn al te geleerd om een historischen roman te schrijven.

Het tijdpergekozen door Fel. Dahn in zijn *Bataven,* door Mej. Mar. ten Brink voor het Nederlandsche volk toegankelijk gemaakt, mocht bij voorraad gedacht worden aanleiding te kunnen geven tot belangwekkende schilderingen of bijzonderheden, waardoor de roman zich op 't gebied der geschiedenis waagde. Immers, hij koos den reuzenstrijd tusschen Germanië en Rome, waarvan, 69 jaar na Christus, Claudius Civilis de ziel werd. Hij toont ons dezen trouw gehecht aan Rome, wier beschaving hij heeft aangenomen, in zoovere zij tot de veraangenaming des levens moest bijdragen. Doch zijn vrienden oefenen woordbreuk aan hem, en beleedigen hem in zijn dierbaarste gevoelens: zij brengen verraderlijk zijn zoon om. Toch, eerst wanneer hij met zekerheid weet, dat zij de verdragen tegenover zijn vaderland geschonden hebben, stemt hij er in toe, zijn volk en de omwonende stammen van de Romeinen te bevrijden. Gansch het karakter van Civilis, zooals het door Dahn werd opgevat, is een belichaming van de trouw, de plicht, de tucht: alleen waar tucht en gehoorzaamheid heerscht, zegt hij, kan vooruitgang bestaan. Zijn Germaansche benden, door wijs beleid en door tusschenkomst der jonkvrouw Weleda om hem vereenigd, ontslaat hij gedeeltelijk, omdat zij niet weten te gehoorzamen. Door deze verzakking verkrijgt de Romeinsche taktiek de overhand. Zij deinst overigens, in den persoon van generaal Cerialis, voor niet éen middel, om het even welk, ook niet voor verraad en omkooperij, terug. Het gedrag van den veldheer stuit zelfs den lezer zoo tegen de borst, dat hij met een wezenlijke voldoening ten slotte vaststelt, dat niet alle Romeinen deze verdorvenhrid deelen, en den keizer Vespasianus bijstemt, wanneer hij den veroveraar van Gallië en Germanië naar een onbewoond eiland laat vervoeren. Enkele episodes brengen beweging in deze historische tafereelen en vormen er het romantische element: de verschrikkelijke dood van Claudia, die het slachtoffer wordt harer liefdewoede, en de niet minder tragische zelfmoord der kuische Weleda.

Zonder dat hij nu juist de nieuwsgierigheid zeer prikkelt, mag deze roman toch zeer boeiend heeten. Een minder geleerd schrijver dan een professor - Dahn is zooals men weet hoogleeraar te Koningsbergen - zou zeker meer dramatisch effect getrokken hebben uit de krachtvolle elementen, welke wij hier aantreffen. Thans blijft de toon altijd wat koud, en de schrijver is nooit voor zijn personages zelf in geestdrift ge-

raakt. Zijn kalme en bezadigde toon sleept dan ook zijn lezer niet mede; men scheidt van het boek zonder veel moeite, en heeft eer bewondering voor de stevige ineenzetting van het plan dan voor de warme uitvoering er van.

AUG. GITTÉE.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- Op Zondag 6 Dec. heeft de *Union littéraire* eene vergadering gehouden, waarop werd bekend gemaakt de uitslag der stappen bij den Minister van Schoone Kunsten, om veranderingen te bekomen aan het bestaande premiestelsel voor de tooneelletterkunde.

Zij stelt voor 500 fr. per bedrijf toe te staan, dat eerst goedgekeurd zou zijn door het Leeskomiteit en gespeeld op een door dit Komiteit aan te duiden tooneel. De Minister heeft beloofd dit voorstel te onderzoeken, welk alle kans van welgelukken heeft, daar het de goedkeuring heeft van het Lees-Komiteit.

Wat denkt er de VLAAMSCHE Tooneelschrijversbond over? Ons dunkt, dat hij daarover toch ook zijn woordje in 't midden te brengen heeft.

- *Wedstrijd van tooneelletterkunde te Antwerpen.* - De Schrijvers, wier stukken eervol werden vermeld en die oorlof gaven om hunne namen bekend te maken, zijn:

M.J.C. van Andel, van Rijswijk bij den Haag, met ‘Tristan en Isolde’, drama in vijf bedrijven.

M. Alb. J.J. Seidel van Amsterdam, met ‘De Roekeloozen’, drama in vijf bedrijven.

M. Nestor de Tière, van Brussel, met ‘Liefdedrift’, drama in vier bedrijven.

MM. G. Hogguer en T.F. Vermaere, van Antwerpen, met ‘Ferencz Renyi’, drama in drij bedrijven.

M.F. Van Boghout, van Antwerpen, met ‘De Matroosvrouw’. drama in vier bedrijven.

M.M.S. Sipman, van Arnhem, met ‘De Meester’, komedie in vier bedrijven.

M.P.H. Limmerman van Leeuwarden, met ‘Te Huisblijven’, komedie in één bedrijf.

Mevrouw Snijder van Wissenkerke van den Haag, met ‘Geluk is Broos’, komedie in twee bedrijven, en ‘Een Coeur d'or’ komedie in één bedrijf.

M.C. de Kinder, van Antwerpen, met ‘Betzy’, blijspel in één bedrijf, en ‘Bedrogen’, blijspel in één bedrijf.

Mej. H.W. Beyerinck, van Arnhem, met ‘De Nacht-Cactus’, blijspel in twee bedrijven.
M.J. Van de Venne, van Antwerpen, met ‘Eva's dochter, blijspel in één bedrijf.

- Bij den heer Aug. De Schepper-Philips, drukker en uitgever te Dendermonde, zullen eerlang verschijnen: *Verzamelde liederen en zangen*, door JAN MORUANX, professor van Nederlandsche taal bij het Koninklijk Atheneum te Chimay.

Deze *Liederen en Zangen* zullen een boekdeel uitmaken van ongeveer 180 bladzijden groot-octavo, op kloek getint papier, met fraaien omslag. Daarenboven zal het werk versierd zijn met 4 platen buiten tekst, geteekend door Jan Verhas, Franz Courtens, Hendrik De Beu en Theo. Bogaerd, kunstschilders van Dendermonde, ook de geboorteplaats van den dichter. Op die wijze zal het boek eene echte prachtuitgave mogen heeten. De prijs is op 2 fr. gesteld.

- Een onzer medewerkers. M. Frans Van Boghout, heeft een drama in 7 tafereelen bewerkt naar den roman van H. Conscience: *De Burgemeester van Luik.*

- Van de gekende dichteres Hélène Swarth is een nieuwe dichtbundel, getiteld *Passiebloemen*, verschenen, versierd met het portret der schrijfster.

Beeldende kunsten.

- Een feestcomiteit vnn schilders en kunstbewonderaars heeft den kunstschilder Stroebel, te 's Gravenhage, ter gelegenheid van zijnen 70^{en} verjaardag, hulde gebracht. De heer Victor de Steurs sprak hem toe, eerde zijne zeldzame gave, zijn groot en rijp talent, dat door de keuze van onderwerpen uit de schitterende 17de eeuw hem eene zeer schoone plaats onder de Nederlandsche kunstenaars had verworven, terwijl zijne kleurenpracht aan de zon van Rembrandt herinnerde. Hij deelde mede, dat als blijvende herinnering de kommissie met medewerking van vele landgenooten zijn portret zou laten schilderen door den heer Josselin de Jong, en dat het bestemd was om in het Haagsche museum te worden geplaatst.

- De kunstkring *Wij Willen*, van Gent, opende Zondag 22^{n} November 1891, zijne derde tentoonstelling in de voorzaal der Hoogeschool.

Werken van de heeren Coppens, Billiet, De Witte, Horenbant, Lebrun, Leroy, Mast, Montald, Minne, Toefaert, Tremerie, Van Melle, Vindevogel en Willaert waren tentoongesteld.

De opening dezer tentoonstelling werd voorafgegaan door eenen muzikalen morgendstond, waarop men muzikale werken van de heeren Lebrun, Albert de Westgaver, Roels, Jozef Van der Meulen en Van Rijsschoot ten gehoore bracht,

De katologus, die aan den ingang der tentoonstelling verkocht werd, bevatte Nederlandsche letterkundige bijdragen van de heeren Is. Albert, Alexis Callant en Lod. Lievevrouwe-Coopman, en Fransche bijdragen van de heeren De Busscher, Gesquier, Lorrain, Le Roy, Tuytens, Rodenbach en Verhé.

- De *Syndicale Vereeniging* van Brugge heeft aan 't stadsbestuur een voorstel gedaan over het maken van een plakkaat met de bijzonderste zichten van Brugge, Oostende en Blankenberge, ten einde door meer ruchtbaarheid in de spoorhallen de aandacht der vreemde

bezoekers op de Vlaamsche steden te roepen. Eene overeenkomst tusschen deze drie steden wegens den onkost van deze ruchtbaarmaking zou dezelve zeer bespoedigen.

- Het museum dor Hallepoort, te Brussel, is den 29 November beropend geworden. De porseleinen, het tapijtwerk, het pottenwerk en de meubelen, welke vroeger aldaar tentoongesteld waren, zijn overgebracht naar het museum van het Oud-Oefeningsplein. In het museum der Hallepoort zullen niet anders tentoongesteld worden dan wapens en harnassen.

- Op 1 November, werd in ons nieuw Museum het bronzen borstbeeld onthuld, van den te vroeg gestorven kunstschilder Hendrik De Braekeleer. Uit alle streken des lands waren kunstenaars opgekomen. Kostelijke palmen en lauwerkronen werden namens verschillende kunstkingen neergelegd.

De heer Frans Van Kuyck sprak eene schoone redevoering uit namens de Antwerpsche kunstenaars, waarin hij den ganschen levensloop van De Braekeleer schetste.

Het borstbeeld is het werk van Jef Lambaux, en een geschenk van schepene Van de Nest. De schepene De Winter nam het aan in naam der stad en bedankte.

Vervolgens spraken nog de heeren Slingeneyer, van Brussel: Albrecht De Vriendt, bestuurder onzer Koninklijke Akademie (in het Vlaamsch) en Louis Delmer, van Brussel.

Het borstbeeld is zeer gelijkend. Het is geplaatst in de vestibule tusschen den dubbelen trap.

Toonkunde.

- Peter Benoit heeft thans de muziek voltooid van een nieuw lyrisch drama, bewerkt op het tooneelstuk van Frans Gittens: *Karel van Gelder.* Dit nieuwe gewrocht zal op don Nederlandschen Schouwburg in den loop van Januari 1892 vertoond worden.

Onze Vlaamsche meester, die tegenwoordig de voorstellingen der lyrische dramas in Antwerpen met raad en daad ondersteunt, zal eerlang de hand leggen aan een nieuw lyrisch gewrocht, welks titel nog voorloopig onbekend moet blijven, en dat geschreven werd door Paul Billiet, hoofdopsteller van het dagblad *De Koophandel.*

- In den prijskamp voor een volkslied, uitgeschreven door den Werkmanskring V*rede St. Amands* te Antwerpen, werden 41 stukken ingezonden. De prijs van 50 fr. werd toegekend aan het lied met kensspreuk: G*od*, *vaderland, eigendom*, *huisgezin.* De schrijver er van is de heer A.V. Bultynck, letterkundige te Gent.

Eervolle meldingen werden toegekend aan de stukken *Geluk in t werk* en *Aan* G*odes zegen is 't al gelegen.*

Dezelfde werkmanskring schrijft thans eenen prijskamp uit voor het in muziekstellen van het bekroonde lied. Prijs: 50 frs,

Nieuwe Uitgaven.

Antwerpen belegerd door Alexander Farnees, tooneelspel in 4 bedrijven, door Lambert Van Ryswyck. Gent, drukkerij A. Siffer. In-8, 104 blz.
Prijs: 2 fr.